PASAULINĖS LITERATŪROS BIBLIOTEKA

XX a. literatūra

*

Dailininkas
ARVYDAS KAŽDAILIS

PASAULINĖS LITERATŪROS BIBLIOTEKA

Vicente Blasco Ibañez

KRAUJAS IR SMĖLIS
PRAKEIKTA ŽEMĖ
BARONIENĖS PASLAPTIS

VILNIUS
1998

UDK 860-3
Ib-01

ISBN 5-415-00527-7

KRAUJAS IR SMĖLIS

Romanas

V. Blasco Ibañez
SANGRE Y ARENA
F. Sempere y Comp. Editores

Iš ispanų kalbos vertė
ALFONSAS GIRSKIS,
MARIJA KAZLAUSKAITĖ

I

Kaip ir kiekvieną bulių kovos dieną Chuanas Galjardas pietavo anksti. Gabalas keptos mėsos buvo vienintelis jo patiekalas. Vyno nė neparagavo – stovėjęs prieš jį butelis liko neatkimštas. Jis turėjo būti blaivus. Išgėręs du puodukus juodos stiprios kavos, užsidegė didžiulį cigarą ir delnais parėmęs smakrą mieguistu žvilgsniu žiūrėjo į atvykstančius svečius, kurie pamažu rinkosi į valgomąjį.

Jau keletą metų, dar nuo tų laikų, kai jam buvo suteikta teisė kautis su buliais Madrido Bulių aikštėje, jis apsistodavo vis tame pačiame Alkalos gatvės viešbutyje, kurio šeimininkai laikė jį savo šeimos nariu, o valgyklos padavėjai, durininkai, net virėjai ir senos kambarinės jį gerbė kaip tų namų įžymybę. Be to, čia jam teko porą kartų praleisti nemaža dienų aptvarstytam tvankiame nuo jodoformo ir cigarečių dūmų kambaryje, kai jis buvo sužeistas. Tačiau tas nemalonus prisiminimas jo nejaudino. Būdamas prietaringas pietietis, kuriam nuolat gresia pavojai, jis tarėsi, kad šitas viešbutis yra jo "angelas sargas" ir kad nieko blogo neatsitiks jam čia esant. Žinoma, gali pasitaikyti vadinamųjų profesinių nelaimių – drabužių ar kūno apdraskymų, bet jokiu būdu nevalia palūžti ir tapti auka, kaip atsitikdavo kitiems jo draugams, kurių prisiminimas drumstė smagiausias jo valandas.

Koridos dienomis, anksčiau papietavęs, jis mėgdavo pasilikti valgomajame ir stebėti žmones – svetimšalius keliautojus ar atvykėlius iš tolimų provincijų,– kurie praeidavo pro jį nė nežvilgtelėję, bet tuojau susidomėję grįždavo, kai iš tarnų sužinodavo, jog tas gražus, skusto veido ir juodų akių jaunuolis, apsirengęs kaip senjoras, yra Chuanas Galjardas,–

tasai, kurį visi familiariai vadindavo tiesiog Galjardu*,– garsusis bulių matadoras. Šitų smalsuolių apsuptas, jis išsiblaškydavo, jam būdavo lengviau laukti tos akimirkos, kada reikės eiti į kovos aikštę. O, kaip pamažu slinko laikas! Tos ilgos abejonių valandos, kai, rodos, iš pačių sielos gelmių kilo kažkokia neaiški baimė ir slopino pasitikėjimą savimi, buvo be galo karčios. Jis nenorėjo eiti į gatvę, galvodamas apie būsimų kovų nuovargį ir apie tai, kaip jam reikia poilsio, kad galėtų ilgai būti vikrus; prie stalo taip pat negalėjo ilgai užtrukti: reikėjo valgyti mažai ir greitai, kad į aikštę nuvyktų per daug neapsunkinęs savo skrandžio. Jis sėdėjo stalo gale, parėmęs rankomis galvą, apsuptas kvepiančių dūmų debesies, ir retkarčiais pakreipdavo bereikšmes akis, žvilgteldamas į kokias nors damas, smalsiai stebinčias įžymųjį toreadorą.

Jam, išdidžiam minios dievaičiui, atrodė, kad tie į jį nukreipti žvilgsniai yra kupini pagarbos ir susižavėjimo. Jis buvo joms gražus ir elegantiškas. Ir užmiršęs savo nerimą – kaip žmogus, pratęs išdidžiai laikytis prieš minią,– jis atsitiesdavo, nagu nukrėsdavo cigaro pelenus nuo rankovės ir pasitaisydavo žiedą, kuris dengė visą piršto sąnarį ir kurio didžiulis briliantas žėrėjo ištisa spalvų aureole, tartum jo viduje būtų nuostabiai liepsnojęs vandens lašas.

Damos su pasitenkinimu žvilgčiojo į jį, gėrėdamosi elegantiškai pasiūta eilute, šalia ant kėdės numesta kepure, kurią paprastai jis nešiodavo viešbuty, brangia auksine grandinėle, kabančia liemenės viršuje nuo vienos kišenės iki kitos, kaklaraiščio perlu, kuris pieno spalvos spindėjimu tartum apšvietė tamsų jo veidą, ir rusiškos odos batais, virš kurių pro trumpų kelnių kraštą buvo matyti šilkinės korytos ir išsiuvinėtos kojinės lyg kokios kokotės. Jis buvo smarkiai apsipurškęs angliškais kvepalais, ir stiprus, malonus aromatas sklido nuo jo drabužių ir juodų, žvilgančių, garbanotų plaukų, kuriuos Galjardas užšukuodavo ant smilkinių ir didžiuodavosi savo išvaizda smalsių moterų akivaizdoje. Ką gi, toreadorui tai tiko neblogai. Jis buvo patenkintas savimi. Nagi suraskite kitą tokį dailų ir tokį patrauklų moterims!

---

* *Gallardo* – šaunuolis (*isp.*).

Bet netrukus jį vėl prislėgė rūpestis, užgeso akių blizgesys, jis rankomis parėmė smakrą ir klaidžiodamas žvilgsniu tabako dūmų debesyje be paliovos smilkė cigarą. Nekantraudamas galvojo apie vakarą ir laukė jo kuo greičiau ateinant, svajojo, kaip grįš iš kovos aikštės suprakaitavęs ir nuvargęs, bet linksmas, kad įveikė pavojų, su naujais troškimais, su gosliu malonumų geismu ir įsitikinimu, kad keletą dienų galės ramiai pailsėti. Jei Dievas, kaip ir kitais kartais, padės, jis papietaus su apetitu po ilgo badavimo, išgers truputį ir eis ieškoti kokios mergaitės, kuri dainuoja kafešantane ir su kuria susipažino praeitą kartą atvykęs, tačiau negalėjo artimiau susidraugauti. Gyvendamas taip nepastoviai, važinėdamas iš vieno Ispanijos krašto į kitą, jis niekam neturėjo laiko.

Į valgomąjį įžengė keli jo draugai garbintojai, kurie, prieš eidami namo pietauti, norėjo pamatyti toreadorą. Tai buvo seni bulių kovų mėgėjai, linkę susimesti į draugų būrį ir turėti savo dievaitį. Paskelbę "savo matadoru" jaunąjį Galjardą, jie duodavo jam išmintingų patarimų nuolat prisimindami, kaip anksčiau garbino Lagartichą ar Fraskuelą[1]. Jie sakydavo espadai "tu", lyg būtų buvę vienos šeimos nariai, o šis visuomet prie jų vardų pridėdavo "donas", atsižvelgdamas į tą tradicinį luomų skirtumą, kuris dar tebeegzistavo tarp toreadoro, kilusio iš varguomenės, ir jo garbintojų. Žavėdamiesi savo matadoru, tie žmonės vis nuklysdavo į tolimus praeities prisiminimus, kad jaunasis toreadoras pajustų jų pranašumą tiek metais, tiek patyrimu. Jie kalbėdavo apie "senąją Madrido aikštę", kur pasirodydavo tiktai "tikri" buliai ir toreadorai; o užsiminę apie šiuos laikus, virpėdavo iš susijaudinimo, prisimindami "negrą". Tasai "negras" buvo Fraskuelas.

– Jei tu būtum jį matęs!.. Bet tuo laiku tu ir kiti tavo vienmečiai dar čiulpėte motinos krūtį arba nebuvote gimę.

Į valgomąjį įeidavo ir kiti entuziastai, gana skurdžiai apsirengę, pablyškusiais veidais: šitie niūrūs subjektai buvo laikraščių rašeivos, žiną tik tuos toreadorus, kuriems skyrė savo liaupsinimus arba kritiką; tai neaiškios profesijos žmonės, kurie prisistatydavo vos tik pasklidus žiniai apie Galjardo atvykimą ir apspisdavo jį pagyrūniškai pataikaudami ir prašydami bilietų. Bendras entuziazmas suvienydavo juos su kitais ponais, stambiais komersantais arba aukštais pareigūnais, ir jie gyvai su

jais diskutuodavo apie bulių kovas, nė kiek nesivaržydami dėl savo skurdžios išvaizdos.

Pamatę įžymųjį toreadorą, visi skubėdavo jį apkabinti ar karštai paspausti jam ranką, ir pasipildavo klausimai bei džiugūs šūksniai.

– Chuaniljau... Kaip gyvena Karmena?

– Ačiū, gerai.

– O mamytė, ponia Angustijas?

– Ačiū, taip pat gerai. Gyvena La Rinkonadoje.

– O tavo sesuo ir sūnėnai?

– Ačiū, neblogai.

– O kaip tas kerėpla tavo svainis?

– Sveikas taip pat, ir šnekus kaip visada.

– O kaip dėl naujos šeimynėlės? Nėra vilties?

– Nieko... Nė kiek.

Jis grikštelėdavo dantimis, krimsdamas nagą, ir energingai papurtydavo galvą, o paskui tokiais pat klausimais kreipdavosi į savo pašnekovą, apie kurio gyvenimą ničnieko nežinojo, nebent tik jo aistrą bulių kovai.

– O tamstos šeimynėlė irgi sveika?.. Žinoma, labai džiaugiuosi. Prašau sėsti, išgerkite ko nors.

Paskiau jis klausinėdavo, kaip atrodo buliai, su kuriais po kelių valandų jam reikės kautis, nes visi šie draugai būdavo atėję tiesiai iš aikštės ir matę gyvulius varant į aptvarą, su būdingu profesiniu smalsumu teiraudavosi naujienų apie Anglų kavinę, kur susirinkdavo daug mėgėjų.

Tai buvo pirmosios pavasario bulių kovos, ir Galjardo šalininkai dėjo į jį daug vilčių, nes laikraščių atsiliepimuose, kuriuos jie skaitė, buvo nemažai kalbama apie jo pergales, neseniai patirtas kitose Ispanijos koridų aikštėse. Jis buvo toreadoras, sudaręs daugiausia sutarčių. Pradėjęs koridą per Velykų šventes Sevilijoje – pirmutine svarbia bulių kova tą sezoną,– Galjardas keliavo iš aikštės į aikštę kaudamas bulius. Paskui, atėjus rugpjūčiui ir rugsėjui, naktis turės praleisti traukiniuose, popietes kovų aikštėse, be jokio poilsio. Jo įgaliotinis Sevilijoje iš proto ėjo gaudamas šūsnis telegramų bei laiškų, kuriuose buvo prašoma sudaryti sutartis, nebežinojo, kaip suderinti šį pasiūlymų srautą, nes toreadorui nebeužteko laiko.

Vakar jis kovėsi Sjudad Realyje ir net nepersirengęs, su kovos rūbais, sėdo į traukinį, kad kitą rytą jau galėtų būti Madride. Naktį praleido beveik be miego traukinyje, tik protarpiais kiek snūsteldavo kertėje ant suolo, kur jam padarė vietos labiau susispaudę keleiviai, leisdami pailsėti žmogui, kuris rytojaus dieną turės rizikuoti gyvybe.

Jo garbintojai stebėjosi fizine ištverme ir pasiutiška drąsa, kai jis puldavo bulius.

– Eisime pažiūrėti, kaip seksis tau šiandien,– su karštu įsitikinimu kalbėjo jie.– Daug tikimės iš tavęs. Tu gausi nemažai ausų[2]... Pažiūrėsime, ar būsi toks šaunus kaip Sevilijoje.

Gerbėjai jau skirstėsi namo, kad papietavę galėtų laiku ateiti į koridą. Galjardas, likęs vienas, staiga apimtas nerimo, jau ėjo į savo kambarį, bet tuo tarpu kažkoks žmogus su dviem vaikučiais, nekreipdamas dėmesio į tarnų klausimus, atidarė stiklines valgyklos duris. Išvydęs toreadorą, maloniai nusišypsojo ir žengė priekin tempdamas paskui save mažylius, kurie įsmeigę į jį smalsias akutes net nebematė, kur stato kojas. Galjardas jį atpažino.

– Kaip gyveni, kūmai?

Ir ėmė kaip įprasta klausinėti apie jo šeimą. Paskui žmogus atsisuko į savo vaikus ir iškilmingai pareiškė:

– Štai jis! Jūs vis mane klausdavote apie jį... Lygiai toks kaip paveiksluose.

Ir tie mažyliai su didžiausiu pagarbumu spoksojo į didvyrį, tiek kartų matytą reklamose, puošiančiose skurdaus jų namelio sienas, į tą nepaprastą būtybę, kurios žygdarbiais ir turtais susižavėjo, vos tik pradėję suprasti gyvenimą.

– Chuaniljau, pabučiuok krikštatėviui ranką.

Mažesnysis pakštelėjo prigludęs ką tik motinos nupraustu dar raudonu veideliu prie dešiniosios toreadoro rankos. Galjardas išsiblaškęs paglostė vaikui galvelę. Tai buvo vienas iš tų įsūnytų vaikų, kurių jis turėjo visoje Ispanijoje. Gerbėjai prašydavo jį būti jų vaikų krikštatėviu, tikėdamiesi užtikrinti vaikams laimingą ateitį. Būti pakviestam į krikštatėvius – tai tam tikras jo garbės propagavimas. Šis krikštasūnis priminė jam tą liūdną jo gyvenimo laikotarpį, kada jis tik pradėjo savo karjerą, ir dabar su dėkingumu žiūrėjo į šių vaikų tėvą, kuris juo tikėjo dar tada, kai kiti jo visai nevertino.

– Kaip reikalai, kūmai? – paklausė Galjardas.– Gal kiek geriau?

Paklaustasis numojo ranka. Gyvenąs iš tarpininkavimo Sebados turguje: tik gyvenąs, ir daugiau nieko. Galjardas užjaučiamai apžvelgė liūdną šio beturčio išvaizdą, nors tasai ir buvo šventadienio rūbais.

– Gal nori pamatyti koridą, ar ne, kūmai? Užeik į mano kambarį, ir tegu Garabatas duoda tau bilietą. Sudie, mielas berniuk! Štai, imk, nusipirksi ką nors.

Ir kai krikštasūnis vėl pabučiavo jo dešinę, toreadoras kita ranka davė vaikams porą durų. Tėvas tempė paskui save vaikus, karštai dėkodamas už dovanas, ir buvo neaišku, už ką jis toks dėkingas: ar už pinigus vaikams, ar už bilietą, kurį jam turėjo duoti jo numylėtinio tarnas.

Galjardas kiek palaukė, kad savo kambary nesusitiktų su šiuo žmogumi ir jo vaikais. Pažvelgė į laikrodį. Pirma valanda! Kiek daug dar laiko iki koridos!..

Kai jis išėjo iš valgomojo ir pasuko laiptų link, viena moteris, apsisupusi sena skara, viešbučio prieangyje ryžtingai pastojo jam kelią, nekreipdama dėmesio į viešbučio tarnų protestą.

– Chuaniljau!.. Chuanai! Ar nepažįsti manęs? Esu Karakola, ponia Doloresa, nelaimingojo Lečiugero motina.

Galjardas šyptelėjo senei, kuri buvo juoda, maža, giliomis raukšlėmis išvagotu veidu, kiaurai žmogų veriančiomis, lyg žarijos, raganos akimis, judri ir šneki. Iš anksto atspėdamas, kuo baigsis visas jos žodžių srautas, jis siektelėjo liemenės kišenės.

– Bėdos, sūnau! Neturtas ir kančios! Vos tik sužinojau, kad šiandien kaunies, tariau sau: "Eisiu pasižiūrėti Chuaniljo, tikriausiai jis dar nebus pamiršęs savo nelaimingo draugo motinos..." Bet ir šaunus tu, mielasis! Turbūt visos merginos lyg pakvaišusios bėga paskui tave, šėtone... O mano gyvenimas nekoks, sūnau. Net dorų marškinių neturiu ant nugaros. Šiandien, išskyrus lėkštę sriubos, nieko burnoje nesu turėjusi. Iš pasigailėjimo mane laiko savo namuose Pepona, kuri taip pat iš ten... iš mūsų krašto. Butas gana švarus, moku penkis durus. Ateik kada nors, tave ten labai gerbia. Šukuoju mergaites ir esu ponų pasiuntinė... Ak, kad būtų gyvas vargšas mano sūnus! Ar tu prisimeni Pepiją?.. Ar prisimeni tą vakarą, kada jis mirė?..

Galjardas, įspraudęs į jos sudžiūvusį delną monetą, ieškojo progos kuo greičiau paspmkti nuo tos plepės, kuri jau buvo pradėjusi kūkčioti. Prakeikta ragana! Ir reikėjo priminti jam tokiu lemtingu kovos momentu nelaimingąjį Lečiugerą, pirmųjų metų kovų draugą, kurį jis matė mirštantį Lebrichos aikštėje, buliui pataikius ragu tiesiai jam į širdį, kai jie abu kovėsi dar kaip naujokai! Nelemta senė!.. Pinigai ją paveikė: ji iškart pralinksmėjo ir su paukštelio lengvapėdiškumu ėmė entuziastingai garbinti šaunius jaunuosius ir puikiuosius toreadorus, kurie iš minių traukia pinigus ir vilioja moterų širdis.

– Tu esi vertas Ispanijos karalienės, gražuoli!.. Ponia Karmena turi tave akylai sekti. Vieną gražią dieną kokia nors gražuolė gali tave pagrobti ir nebegrąžinti niekada... Chuaniljau, gal duosi man bilietą šiai dienai? Kaip noriu tave matyti arenoj, šaunuoli!..

Senės šauksmai ir pernelyg entuziastingas meilikavimas prajuokino viešbučio tarnus, jie jau nebekreipė dėmesio į griežtą įsakymą išvaikyti stoviniuojančius prie durų smalsuolius, ir gatvėje susibūrė nemaža vargšų, norinčių pamatyti toreadorą. Švelniai stumdami į priekį tarnus, visokio plauko elgetos, valkatos, laikraščių pardavėjai įsibrovė į viešbutį.

Vaikiščiai su pundais laikraščių po pažastimi, nusiėmę kepures, familiariai sveikinosi.

– Galjardas! Ole, Galjardas!.. Tegyvuoja šaunūs vyrai!

Drąsesnieji tiesiog graibstė jo ranką, stipriai spaudė ir kratė, kad kuo ilgiau pabūtų su šiuo garbingu savo tautos vyru, kurio atvaizdą jau buvo matę laikraščiuose. Paskui, norėdami pasidalyti su kitais laime pabūti šalia, garsiai juos kvietė:

– Paspausk jam ranką! Jis nesupyks. Jis geras!

Ir nedaug trūko, kad garbindami toreadorą jie net atsiklauptų prieš jį. Kiti smalsuoliai, apžėlę barzdomis, su senais, nudėvėtais drabužiais, kurie kažkada, matyt, buvo elegantiški, šlepsėjo suplyšusiais batais aplink minios dievaitį, žemai lenkė taukuotas, nešvarias skrybėles, tylutėliai jam kažką kalbėjo ir net vadino “donu Chuanu”, nors tuo norėdami išsiskirti iš šitų prasčiokų. Išsakydami jam savo vargus, jie maldavo išmaldos, o drąsesnieji, dėl savo meilės jam, prašė net bilieto į koridą, tikėdamiesi tučtuojau jį parduoti.

Galjardas šypsodamas gynėsi nuo šitos griūties, kuri jį stumdė ir spaudė. Net viešbučio tarnai buvo bejėgiai apginti, varžomi tos pagarbos, kurią įkvepia populiarumas. Galjardas rausėsi kišenėse, kol jos liko visiškai tuščios, ir net nepažvelgdamas dalijo sidabrinius pinigus į godžiai ištiestus jų delnus.

– Daugiau nebeturiu. Viską išdalijau... Palikite mane.

Dėdamasis neapkenčiąs šito populiarumo, nors iš tiesų tai buvo jam malonu, su atleto vikrumu jis prasiskyrė taką ir keliais šuoliais užbėgo laiptais aukštyn, o tuo tarpu tarnai, jau atsitokėję, be pagarbos stūmė visą minią į gatvę.

Eidamas pro kambarį, kuriame buvo apsistojęs Garabatas, pro praviras duris jis pamatė tarną tarp lagaminų ir skrynių beruošiantį kovos drabužius.

Likęs vienas savo kambaryje, Galjardas pajuto, kad staiga dingo tas džiugus susijaudinimas, kurį dar visai neseniai jam buvo sukėlusi toji garbintojų minia. Atėjo bjauriausios kovų dienos akimirkos, paskutinės netikrumo valandos prieš einant į aikštę. Miuros veislės buliai[3], Madrido publika... Pavojus, kuris iš arti, rodos, jį svaigino, žadino drąsą, dabar, likus vienam, slėgė jį, kėlė jam baimę ir nepasitikėjimą, lyg kažkas antgamtiška, be galo baisu dėl paties netikrumo...

Jis jautėsi visiškai iškamuotas, lyg visos praeitos nakties nuovargis vėl būtų jį užgriuvęs. Norėjo išsitiesti ant lovos kambario gale, bet ir vėl nerimas belaukiant kažko paslaptingo ir bauginančio išblaškė jo mieguistumą.

Ėmė nerimastingai vaikščioti po kambarį ir vos baigęs rūkyti vieną havanišką cigarą jo nuorūka užsidegė kitą.

Koks bus jam Madrido sezonas, kuris dar tik prasideda? Ką sakys jo priešai? Kokią nuomonę apie jį susidarys jo profesijos konkurentai?.. Daug Miuros veislės bulių[3] krito nuo jo rankos: juk pagaliau tai tokie pat buliai kaip ir kiti, bet jis galvojo apie tuos kovų draugus, kurie tapo šios veislės gyvulių aukomis. Laimingi miurai! Ne veltui jis ir kiti jo bendražygiai susiderėdavo vienu tūkstančiu pesetų daugiau, jeigu reikėdavo kautis su šiais gyvuliais.

Jis vis dar nervingai vaikščiojo po savo kambarį, kartais sustodavo ir bereikšmiu žvilgsniu įsistebeilydavo į kokį puikiai žinomą savo bagažo daiktą, o paskui sunkiai krisdavo į kėdę, tarsi jį būtų apėmęs staigus silpnumas. Keletą kartų pasižiūrėjo į laikrodį. Dar nebuvo dviejų. Kaip lėtai slenka laikas!

Kaip vaistų jis troško savo nervams tos valandos, kada galės rengtis ir eiti į aikštę. Žmonės, triukšmas, visų smalsumas, noras ramiai ir linksmai pasirodyti prieš savo garbintojus, ypač realus fizinio pavojaus artumas – visa tai bematant išsklaidydavo šį vienatvės maudulį, kai toreadoras, neveikiamas jokių išorinių paskatų, jausdavo kažką panašaus į baimę.

Jis suprato, kad jam reikia išsiblaškyti, todėl kyštelėjo ranką į vidinę švarko kišenę ir ištraukė iš jos kartu su pinigine voką, nuo kurio dvelkė malonus, stiprus kvapas. Atsistojęs prie lango, kur iš kiemo pusės sklido blanki šviesa, ilgai apžiūrinėjo voką,– jis buvo gavęs jį, kai tik atvyko į viešbutį,– ir gėrėjosi gražiu užrašyto adreso braižu.

Paskui išsiėmė iš voko kvepiantį laiškelį, su malonumu traukdamas tą ypatingą aromatą. Ak jūs, kilmingieji, daug apkeliavę ir daug visko matę!.. Kaip jūs mokate parodyti savo nepakartojamą pranašumą net ir mažiausiomis smulkmenomis!..

Galjardas, tarytum jausdamas savo kūno aitrų pirmųjų metų skurdo dvokimą, nepaprastai daug kvėpindavosi. Jo priešai dėl to tyčiodavosi iš atletiško jaunuolio, kartais net šmeiždami, jog jis iš tikro nesąs vyriškos giminės. Garbintojai tik šypsodavos iš tos silpnybės, bet dažnai ir jie turėdavo nusisukti, nepakęsdami per daug stipraus Galjardo kvapo. Ištisa parfumerija jį lydėdavo kelionėse, o jo kūnas būdavo ištepamas moteriškiausiais kvepalais, kai jis eidavo į aikštę, kurioje pūpsodavo kritusių arklių lavonai ir dryksodavo išdrabstyti kruvini gyvulių viduriai. Koketės, su kuriomis susipažino kaudamasis Pietų Prancūzijos aikštėse, buvo atskleidusios jam įvairių nepaprastų kvepalų paruošimo paslaptį. Bet šis malonus kvapas priminė asmenį, parašiusį laišką. Koks nuostabus, švelnus ir nenusakomas dvelkimas, kuris, rodėsi, sklido nuo aristokratiško kūno ir kurį jis vadino “senjoros kvapu”.

Jis perskaitė kartą, ir dar kartą tą laišką, maloniai šypsodamas iš pasitenkinimo ir pasididžiavimo. Laiškas buvo neilgas – vos šešios eilu-

tės: labos dienos iš Sevilijos, linkėjimai sėkmės Madride ir iš anksto pasveikinimas su pergale. Jei tokį laišką ir pamestum, nė trupučio nesukompromituotum moters, pasirašiusios gale. Laiško pradžioje gražiu braižu parašyta: "Bičiuli Galjardai", o gale "Jūsų draugė Sol". Visas laiškas parašytas draugišku stiliumi, vartojant "tamsta", švelniai, kiek iš aukšto, lyg tie žodžiai būtų skirti ne sau lygiam, o iš aukštumos teiktasi kreiptis į žemesnįjį.

Toreadoras, pagarbiai žiūrėdamas į laišką kaip paprastas liaudies žmogus, kuriam maža yra tekę skaityti, vis dėlto negalėjo nusikratyti nemalonaus jausmo, kad jis niekinamas.

– Šita būtybė! – murmėjo jis.– Šita moteris! Kas gali jai prilygti... Ir žiūrėk tik, ji mane vadina tamsta!.. Tamsta! Mane!..

Bet vis dėlto malonūs prisiminimai privertė nusišypsoti iš pasitenkinimo. Tas šaltas tonas buvo tik laiške: tai didelės ponios paprotys, atsargumas damos, daug keliavusios ir visko pasaulyje mačiusios... Ir jo nesmagumas virto nusistebėjimu ir pagarba.

– Kiek daug žino ta moteris! Su šiuo paukšteliu reikia atsargiai!..

Ir jo šypsenoje galėjai justi profesionalo pasitenkinimą, tramdytojo išdidumą, kai tasai, visų akivaizdoje sutramdydamas žvėries jėgą, kelia savo paties šlovę.

Kol Galjardas žiūrinėjo laiškelį, jo tarnas Garabatas vis įeidavo ir vėl išeidavo – nešiojo drabužius ir dėžes, kurias dėjo ant lovos.

Jis buvo nešnekus jaunuolis, viską darė tyliai bei vikriai ir, rodos, nekreipė dėmesio į toreadorą. Jau keletą metų lydėjo savo šeimininką visose koridose kaip jo ginklanešys. Kadaise Sevilijoje ir jis kartu su Galjardu pradėjo savo karjerą kapeadoru, bet likimas taip lėmė, kad visi blogieji smūgiai atitekdavo jam, o tuo tarpu pasisekimas ir garbė – jo draugui. Jis buvo žemas, tamsaus veido ir silpno sudėjimo; jo raukšlėtą ir padribusį it senio veidą vagojo didelis, kreivas, blogai suaugęs randas lyg balzganas zigzagas[4]. Tai padarė nelemtas buliaus ragas, kuris jį pargriovė ir vos nepaliko amžinai gulėti mažo miestelio aikštėje; be šitos žiaurios žaizdos buvo, žinoma, dar kitų sužalojimų, kuriuos slėpė drabužiai.

Jis stebuklingai išliko gyvas, bet žiauriausia buvo tai, kad žmonės tyčiojosi iš jo nelaimės, su pasitenkinimu žiūrėdami į jį, buliaus sumaigytą

ir sužalotą. Pagaliau nuolatinės nesėkmės įveikė kietą jo užsispyrimą, ir Garabatas verčiau sutiko būti seno savo draugo palydovu ir ištikimu tarnu. Jis buvo karščiausias Galjardo garbintojas, nors, žinoma, kai kada su savo pastabomis per daug kišdavosi į intymius šeimininko reikalus. Juo dėtas, kai kuriais atvejais jis būtų pasielgęs visiškai kitaip. Galjardo draugai rasdavo gerų progų pasijuokti iš dingusių jo svajonių, bet šis nė kiek nekreipė dėmesio į jų pašaipas. Atsisakyti bulių?.. Niekada. Kad visai neišdiltų šis brangus praeities prisiminimas, jis sukdavo ties ausimis plaukus į žvilgančius vyturus ir nešiodavo pakaušyje plaukų sruogą kaip savo praeities prisiminimą ir buvusios profesijos ženklą, kuris jį skyrė nuo kitų mirtingųjų.

Kai Galjardas supykdavo, savo įniršį visada išliedavo ant to įmantraus jo galvos papuošalo.

– Ir tu kasą nešioji, begėdi?.. Aš tau nukirpsiu tą žiurkės uodegą, netikėli, niekingas žmogau!

Garabatas nuolankiai kęsdavo jo pastabas, paskui kerštaudamas nutildavo kaip žmogus, suvokiąs savo pranašumą, ir tik pečių truktelėjimu atsakydavo šeimininkui, kai šis, grįžęs iš aikštės linksmas po sėkmingos kovos, klausdavo su vaikišku pasitenkinimu:

– Kaip tau atrodo? Juk aš tikrai buvau šaunus?

Nuo jaunystės draugavimo laikų jis turėjo privilegiją kreiptis į savo šeimininką "tu". Kitaip jis negalėjo kalbėti su maestru, bet tas "tu" visuomet buvo palydimas gesto, naivaus pagarbos ženklo. Jo familiarumas buvo kaip tų senovės ginklanešių, kurie lydėdavo nuotykių ieškotojus.

Jis buvo apsigimęs toreadoras, o šiaip reikalui esant sugebėdavo tapti ir neblogu siuvėju, ir geru tarnu. Nešiojo pono dovanotą angliško audinio švarką, kurio atlapuose visuomet būdavo pilna įvairių smeigtukų, o vienoje rankovėje stirksojo kelios adatos su įvertais siūlais. Liesomis tamsiomis rankomis jis gebėdavo viską sutaisyti ne blogiau už bet kokią moterį.

Sudėliojęs visus šeimininkui reikalingus rūbus ant lovos, jis dar kartą viską apžiūrėjo, kad ničnieko netrūktų. Paskui atsistojo vidury kambario ir nepažvelgdamas į Galjardą, lyg kalbėdamas su savimi, piktai tarė dusliu balsu:

– Jau antra.

Galjardas nervingai pakėlė galvą, tarsi iki šiol nebūtų pastebėjęs šalia stovinčio tarno, įsikišo laišką atgal į kišenę ir tingiai nuėjo į kambario galą, lyg norėdamas užvilkinti pasiruošimo valandą.

– Ar viskas sutvarkyta?

Ir išblyškęs jo veidas ūmai paraudo, akys plačiai atsivėrė, lyg jis būtų staiga patyręs baisią staigmeną.

– Kokį kostiumą paruošei?

Garabatas parodė į lovą, bet jam dar nespėjus ištarti nė žodžio baisus matadoro pyktis griūte užgriuvo jį.

– Prakeiktasis! Nejaugi lig šiol nežinai savo pareigų? Ar tu iš miško atėjai? Korida Madride, Miuros buliai, o tu duodi man raudonus drabužius, tokius pat, kokius dėvėdavo vargšas Manuelis Esparteras[5]. Gal tu mano priešas, begėdi!.. Iš visko matyti, kad nori mano mirties, nelaimingasis!

Jo įtūžis didėjo jam besvarstant, kas galėjo atsitikti dėl to žioplumo, kuris buvo tartum nelaimės iššūkis. Kautis Madride su raudonais drabužiais po viso to, kas įvyko!.. Jo akys piktai blykčiojo, lyg jis ką tik būtų susekęs išdavikišką pasikėsinimą į savo gyvybę; akių baltymai paraudo, ir atrodė, kad jis tuoj tvos vargšui Garabatui savo tvirtais toreadoro kumščiais.

Tylus barbenimas į duris nutraukė šią nemalonią sceną.

– Prašom.

Įėjo jaunas vaikinas šviesiu kostiumu, raudonu kaklaraiščiu, laikydamas rankoje fetrinę Kordobos skrybėlę; ant pirštų blizgėjo stambūs briliantai. Galjardas tuoj jį pažino – dažniausiai taip lengvai kitų veidus įsimena tie, kurie nuolat bendrauja su daugeliu žmonių.

Iš pykčio perkreiptas jo veidas tučtuojau pasidarė malonus ir šypsantis, lyg šis nelauktas vizitas būtų jam buvęs maloniausias siurprizas. Tai buvo draugas iš Bilbao, didelis entuziastas ir jo gerbėjas. Daugiau nieko jis negalėjo apie jį prisiminti. Bet vardas? Tiek daug jų pažinojo! Kuo pagaliau jis vardu? Vienintelis dalykas, kurį jis tikrai žinojo, buvo tai, kad reikia į jį kreiptis "tu", nes jų esanti sena draugystė.

– Sėskis. Koks netikėtumas! Kada atvykai? Kaip gyvena šeima?

Gerbėjas atsisėdo su pasitenkinimu to pamaldaus žmogaus, kuris įeina į savo dievaičio šventyklą, pasiryžęs nepajudėti iš vietos iki pat paskutinės minutės, džiaugdamasis, kad maestras kreipiasi į jį "tu", ir kas pora žodžių įterpdamas "Chuanai", kad net baldai, sienos, visa, kas yra kambaryje, ir tie, kurie praeina koridorium, galėtų žinoti, koks jis artimas su šituo dideliu žmogumi. Jis atvykęs tik šįryt iš Bilbao, o rytojaus dieną grįšiąs vėl atgal. Specialiai atvykęs, kad galėtų pamatyti Galjardą. Jis jau skaitęs apie šaunius jo žygius laikraščiuose: sezonas prasidėjęs gerai. Būsią ko pamatyti šiandien. Rytą buvęs aptvare ir apžiūrėjęs ten retai pasitaikantį juodą jautį, kuris daug išdaigų pridarysiąs Galjardo rankose...

Bet toreadoras staiga nutraukė atvykusiojo pranašavimus.

– Atsiprašau, atleisk truputį, aš tuoj grįšiu.

Ir išėjęs iš kambario pasuko prie nedidelių durų be numerio koridoriaus gale.

– Kokius drabužius paduoti? – paklausė Garabatas dar duslesniu balsu, norėdamas parodyti esąs įsižeidęs.

– Žalius, tabako spalvos, mėlynus, pagaliau, kokius tiktai nori.

Ir Galjardas dingo už durelių, o tuo tarpu tarnas, likęs vienas, kerštingai nusijuokė. Jis gerai pažino tuos staigius bėgiojimus pro tas dureles, kada reikėdavo rengtis. "Baimės jausmas", taip sakydavo šios profesijos žmonės. Ir jo šypsnys reiškė vis didesnį pasitenkinimą, kad didžiuosius meistrus, drąsuolius, susijaudinimas veikia lygiai taip kaip ir jį patį, kai jam dar reikėdavo eiti į areną.

Gerokai vėliau, kai grįžo į kambarį nusiraminęs, kad pagaliau atliko savo reikalus ir jau nebereikės kentėti su kovos apranga, Galjardas atrado dar vieną lankytoją. Tai buvo gydytojas Ruisas, visiems žinomas medikas, kuris jau trisdešimt metų buvo bulių kovų liudininkas ir gydė visus toreadorus, sužeistus Madrido aikštėje.

Galjardas jį labai gerbė, laikė didžiai išsimokslinusiu ir kartu leido sau švelniai pajuokauti iš jo geraširdiškumo ir apsileidimo. Jo žavėjimasis buvo toks pat kaip paprastų žmonių, kurie išmintingais laiko tiktai keistuolius, išsiskiriančius iš kitų.

Jis buvo žemo ūgio, pilvotas, plačiaveidis, kiek priplota nosimi, su gelsva pražilusia barzda,– apskritai jo galva buvo panaši į Sokrato. Kai

kalbėdavo stovėdamas, atrodydavo, kad suglebęs jo pilvas banguote banguoja po plačia liemene, o kai sėdėdavo, tasai pilvas pūpsodavo virš įdubusios krūtinės. Nešvarūs, lyg iš kieno nors pasiskolinti rūbai nedailiai gulėjo ant negražių, neproporcingų jo kūno dalių: virškinimui skirtos jo kūno dalys buvo aptukusios, o judesiams skirtos – visai menkos.

– Tai laimingas žmogus,– sakydavo apie jį Galjardas.– Mokslininkas... keistuolis, geraširdis, niekada nė pesetos neturi, viską išdalija ir pasitenkina tuo, ką jam kiti duoda.

Dvi didelės aistros teikė prasmės jo gyvenimui: revoliucija, kuri ateis ir nepaliks nieko Europoje – tai buvo anarchinis respublikoniškumas, apie kurį jis net nerasdavo reikalo daugiau kalbėti ir kuris buvo aiškus vien tik savo viską griaunančiais neigimais. Toreadorai jį gerbdavo kaip tėvą, jis visus juos labai mylėjo – pakakdavo ateiti kokiai telegramai, kad ir iš tolimiausios vietos, ir malonusis daktaras sėsdavo į traukinį ir važiuodavo gelbėti sužeistų savo “vaikų”, negalvodamas apie atpildą, nors kai kas gal ir būtų norėjęs jam atsilyginti.

Pamatęs Galjardą po tokio ilgo laiko, jis apkabino jį, prispausdamas minkštą savo pilvą prie to tartum bronzinio kūno. Ole! Dailūs šaunuoliai! Kaip niekada puikiai atrodė šį kartą matadoras.

– Kas girdėti apie respubliką, daktare? Kada jinai bus? – paklausė Galjardas su andalūzišku tingumu.– Nacionalas sako, kad jau metas, kad ji bus paskelbta šiomis dienomis.

– O tau kas darbo, šaipoke? Palik ramybėje tą vargšą Nacionalą. Jam vertėtų daugiau rūpintis, kaip geriau buliui įsegti banderilę. Žiūrėk, kad nudobtum bulius taip pat puikiai kaip ir pirma, kaip ir pats Dievas! Gera dienelė bus šiandien! Man sakė, kad šita bulių veislė...

Bet tuo tarpu jaunuolis, kuris buvo lankęsis aptvare ir dabar degė nekantrumu išpasakoti naujienas, pertraukė daktarą ir ėmė kalbėti apie ypatingą juodą bulių, kuris “kritęs jam į akį” ir iš kurio jis laukiąs daug netikėtumų. Tie abu vyrai ilgokai buvo likę vienu du kambaryje ir pasisveikinę sėdėjo tylėdami vienas priešais kitą; Galjardui atrodė, kad reikia pagaliau juos supažindinti. Bet kaip vadinasi šis draugas, kuriam kalbėdamas jis sakė “tu”? Galjardas pasikasė pakaušį ir susimąstė. Bet greit surado išeitį.

– Klausyk, kuo tu vardu? Dovanok... Bet, matai, tiek daug žmonių...

Jaunuolis sumišęs šyptelėjo užgniauždamas nusivylimą dėl maestro užmaršumo ir pasisakė kas esąs. Išgirdęs jo vardą, Galjardas staiga prisiminė praeitį ir pasitaisė, tuojau pridurdamas: "Turtingas šachtininkas iš Bilbao". Paskui pristatė "įžymųjį daktarą Ruisą", ir abu vyrai, suvienyti bendros aistros, ėmė kalbėtis apie būsimųjų kovų bulius, lyg jie būtų buvę jau seniai pažįstami.

– Sėskitės, tamstos, tenai,– tarė Galjardas, rodydamas į sofą kambario gale,– jūs man netrukdysite. Kalbėkitės ir nekreipkite dėmesio į mane: aš turiu rengtis. Man rodos, kad tarp vyrų...

Ir nusivilko kostiumą, likdamas su vienais apatiniais baltiniais. Atsisėdęs į kėdę vidury arkos, kuri skyrė svetainę nuo miegamojo, atsidavė į rankas Garabatui, kuris jau buvo atidaręs rusiškos odos kelioninį maišą ir traukė iš jo beveik moteriškus matadoro tualeto reikmenis.

Nors toreadoras jau buvo rūpestingai nusiskutęs, Garabatas vėl išmuilino jam veidą ir nepaprastai mikliai, lyg būtų įgudęs barzdaskutys, dar kartą jį nuskuto. Nusiprausęs Galjardas vėl atsisėdo į savo vietą. Tarnas kvepiančiu briliantinu ir kvepalais ištepė jam plaukus ir veidą, gražiai ant kaktos ir smilkinių susuko garbanas; paskui ėmėsi tvarkyti profesinį toreadoro ženklą – šventąją toreadoro kasą.

Pagarbiai sušukavo ilgą plaukų sruogą šeimininko pakaušyje, supynė ir prismeigė vėlesniam laikui. Dabar reikėjo susirūpinti apavu; jis numovė Galjardui kojines, palikdamas jį vienmarškinį su apatinėmis šilkinėmis kelnaitėmis.

Pro ploną apdarą ryškiai pūpsojo Galjardo raumenys. Vienoje šlaunyje žiojėjo gili duobė,– tai buliaus ragas kadaise išplėšė gabalėlį mėsos. Ant rudai įdegusių rankų baltavo randai – senų žaizdų žymės. Tamsi, neapžėlusi krūtinė buvo perrėžta dviejų kreivų violetinių ruožų – tai irgi jo kruvinų kovų prisiminimas. Ant vieno kelio matėsi pamėlusi, apskrita, lyg pinigo įspausta duobutė. Nuo viso kovotojo kūno sklido stipraus, švaraus ir smarkaus vyro kvapas, sumišęs su moteriškais kvepalais.

Garabatas, su vata ir baltais tvarsčiais rankoje, atsiklaupė prie toreadoro kojų.

– Lygiai taip kaip senovės gladiatoriai,– tarė daktaras Ruisas, nutraukdamas pokalbį su jaunuoliu iš Bilbao.– Jūs tapote romėnu, Chuanai.

– Tai amžius, daktare,– kiek prislėgtu balsu atsakė toreadoras.– Senstame. Kai aš grūmiausi su buliais iš bado, šito nereikėdavo, kojos buvo tvirtos lyg geležinės.

Garabatas į šeimininko kojų tarpupirščius įspraudė mažus gabalėlius vatos, paskui visą pėdą apklojo minkšta medžiaga ir stipriai apvyniojo baltu tvarsčiu, po to visiškai taip pat apvyturiavo ir blauzdą, kaip kad būdavo subintuojamos senovės mumijos. Kad stipriau laikytųsi, išsitraukęs iš rankovės krašto adatą su siūlu, jis kruopščiai susiuvo tvarsčio galus.

Galjardas treptelėjo į grindis savo tampriai apvyniotomis kojomis, kurios suveržtos atrodė daug tvirtesnės. Jis jautė, kad dabar jos stiprios ir miklios. Tarnas apmovė jas ilgomis, storomis, bet lanksčiomis lyg getrai kojinėmis, kurios siekė aukščiau kelių – tai vienintelė kojų apsauga po kovos rūbo šilku.

– Pasistenk, kad nebūtų raukšlių... Žiūrėk, Garabatai, man nepatinka dumšlės.

Ir jis pats atsistojęs stengėsi apžiūrėti save iš abiejų pusių veidrodyje, pasilenkęs lygino ant kojų susimetusias raukšles. Ant baltų kojinių Garabatas užmovė dar kitas, šilkines, rausvos spalvos, kurios jau lieka matomos. Paskui Galjardas apsiavė batais, išsirinkęs juos iš daugybės porų, kurias Garabatas buvo sudėjęs ant dėžės; visi jie buvo baltais padais ir visiškai nauji.

Dabar prasidėjo tikrasis rengimasis. Tarnas padavė jam šilkines tabako spalvos kovos kelnes, galuose kiek sutrauktas, su auksiniais antsiuvais prie šoninių siūlių. Galjardas apsiavė jomis, palikdamas maskatuoti prie blauzdų storus raiščius su auksuotais kutais. Šie raiščiai, kuriais buvo surišamos kelnės apačioje ir žemiau kelių, suteikdavo kojai dirbtinio tvirtumo ir vadinosi "mačios".

Galjardas patarė tarnui gerai juos suveržti, pats tuo tarpu įtempdamas kojų raumenis. Ši procedūra buvo viena iš svarbiausių. Toreadorui turi būti gerai suveržtos "mačios". Ir Garabatas nepaprastai mikliai apvijo

tuos raiščius, paslėpdamas juos po kelnių galais ir palikdamas kyšoti mažus galelius.

Matadoras apsivilko plonais batisto marškiniais gofruota krūtine, kai juos padavė tarnas; jie buvo švelnūs ir permatomi lyg moteriška palaidinukė. Susegiojęs marškinius, Garabatas surišo mazgu platų kaklaraištį, kuris lyg raudona juosta leidosi nuo kaklo iki juosmens, dalydamas krūtinę į dvi puses. Beliko sudėtingiausia kostiumo dalis – juosta: daugiau negu keturių metrų ilgio platus šilkinis kaspinas, kuris, rodės, pripildė visą kambarį ir kurį Garabatas mokėjo juosti su jam būdingu praktikoje įgytu meistriškumu.

Toreadoras atsistojo šalia savo draugų kambario gale ir prisidėjo prie juosmens vieną kaspino galą.

– Na, žiūrėk gerai,– pratarė tarnui.– Parodyk bent kiek vikrumo.

Ir Galjardas, lėtai sukdamasis ant kulnų, artėjo prie tarno, kuris laikė juostą, o šioji po truputį lygiai vyniojosi apie toreadoro juosmenį, suteikdama jo figūrai dar didesnio grakštumo. Garabatas mikliomis rankomis keitė šilkinės juostos padėtį. Juostos apvija ant liemens kartais uždengdavo ankstesnę apviją iki pusės, o kartais buvo apjuosiama ištisai, ir visa tai gražų toreadoro liemenį darė lygų tartum iš vieno gabalo, be jokių raukšlių. Skrupulingas ir reiklus savo apdarui, Galjardas besistengdamas keletą kartų sustojo, norėdamas iš naujo pakartoti dvi tris apvijas.

– Negerai,– tarė jis nepatenkintas.– Kad tave kur!.. Daugiau dėmesio, Garabatai!

Daug kartų stabtelėjęs pasitaisyti juostos, Galjardas pagaliau priėjo galą, apsivyniojęs apie juosmenį visą šilko ritinį. Miklusis padėjėjas visur viską susiuvinėjo ir susagstė segtukais, kad visas apdaras atrodė kaip vienas gabalas. Norint nusirengti, toreadorui būtinai reikia imtis žirklių arba šauktis kitų rankų pagalbos. Jis negalėtų nusirengti nė vieno savo aptaiso, neparėjęs į viešbutį, nebent tai padarytų bulius kovos aikštėje ir tą darbą baigtų sanitarai ligoninėje.

Galjardas vėl atsisėdo, ir Garabatas ėmė tvarkyti jo kasą. Jis ištraukė iš jos du segtukus ir įpynė į ją platų, juodą kaspiną, pridurdamas dirbtinę kasą su juoda kokarda, primenančia dar pirmųjų kautynių senovinį tinklelį.

Toreadoras kažko delsė, lyg norėdamas užvilkinti apsirengimo ceremoniją, ir prašė Garabatą atnešti jam cigarą, kurį buvo palikęs ant naktinio staliuko, paklausė, kelinta valanda, ir jam atrodė, kad visi laikrodžiai skuba.

– Dar per anksti... Ir berniukai dar nesusirinko... Man nepatinka per anksti eiti į aikštę. Baisiai išūžia plepalai galvą, tenai belaukiant.

Viešbučio tarnas pranešė, kad žemai jo laukianti karieta su kvadrilja[6].

Jau buvo metas. Nebeliko jokios dingsties uždelsti išvykimo valandos. Jis apsivilko liemenę su auksiniais apvadais ir ant jos užsimetė švarką – spindinčiais pagražinimais papuoštą, sunkų nelyginant šarvai ir tvaskantį kaip žarija. Tabako spalvos šilkas šmėkšojo rankovių viduje ir trikampiuose ant nugaros. Šiaip visas rūbas buvo paslėptas po sluoksniu auksu tvaskančių papuošalų ir antsiuvų, kurie sudarė gražiausius gėlių žiedus su spalvotais akmenėliais viduryje. Vietoj antpečių buvo labai sunkios auksinio brokato aplikacijos, nuo kurių karojo tokio pat atspalvio kutai. Auksas žėrėjo iki pat švarko kraštų ir baigėsi tankiais kutais, kurie virpėjo einant. Auksu išsiuvinėtose kišenėse kyšojo dvi šilkinės nosinaitės, raudonos kaip kaklaraištis ir juosta.

– Skrybėlę!

Garabatas iš vienos apvalios dėžės atsargiai išėmė juodą, pūkuotą kovos kepuraitę su dviem spurgais ties ausimis. Galjardas ją užsidėjo taikydamas, kad plaukų sruoga liktų matoma ir simetriškai kybotų ant pečių.

– Skraistę!

Garabatas paėmė nuo kėdės skraistę, vadinamą išeigine – karališkai prašmatnų šilkinį apsiaustą, tokios pat spalvos kaip ir drabužiai, irgi papuoštą auksu. Galjardas užsimetė ją ant peties ir patenkintas pažvelgė į veidrodį. Atrodė neblogai...

– Į aikštę!

Abu jo draugai skubiai atsisveikino, kad suspėtų rasti karietą ir sekti paskui jį. Garabatas pasibruko po pažastimi gniužulą raudonų skarulių, iš po kurių kyšojo įvairių špagų rankenos ir jų makštys.

Nusileidęs į viešbučio vestibiulį, Galjardas pamatė, kad gatvėje grūdasi daugybė žmonių, lyg būtų atsitikę kažkas nepaprasta. Jo ausis pasiekė taip pat ir nematomos minios gausmas, sklindąs pro uždaras viešbučio duris.

Viešbučio šeimininkas ir visa jo šeima su išskėstomis rankomis laukė pasirodant Galjardo, lyg susiruošę jį išleisti į tolimiausią kelionę.

– Daug sėkmės! Viso geriausio!

Tarnai, užmiršę skirtumą tarp jo ir savęs, entuziazmo pagauti, taip pat spaudė jam dešinę.

– Sėkmės, done Chuanai!

O jis šypsodamas žvalgėsi į visas puses, nekreipdamas dėmesio į išsigandusius viešbučio damų veidus.

– Dėkoju, labai dėkoju. Iki pasimatymo,– kartojo jis.

Dabar jis buvo visai kitas žmogus. Vos tik užsimetė ant pečių tvaskančią skraistę, rami šypsena nušvietė jam veidą. Buvo kiek išblyškęs, prakaituoto veido, panašus į ligonį, bet juokėsi patenkintas, kad gyvena ir juda minioje, vis keisdamas pozą su tuo instinktyviu lengvumu, kuris būdingas žmogui, įpratusiam pasirodyti prieš minią.

Jis ėjo labai išdidžiai, rūkydamas cigarą, kurį laikė kairiąja ranka. Kraipydamas šlaunis po gražiąja skraiste, žengė tvirtai su gražuolio pasitikėjimu.

– Na, kabaljerai... leiskite praeiti! Dėkoju, labai dėkoju.

Ir stengėsi apsaugoti savo rūbus nuo nešvarių prisilietimų ir prasiskinti kelią tarp šios prastai apsirengusios minios, kuri buvo apgulusi viešbučio duris. Jie neturėjo pinigų nueiti pasižiūrėti bulių kovos ir naudojosi proga nors paspausti ranką įžymiajam Galjardui arba nors paliesti jo drabužių kraštelį.

Prie šaligatvio jo laukė karieta, pakinkyta keturiais mulais, gražiai papuoštais ir apkarstytais žvangučiais. Garabatas jau sėdėjo su savo muletomis[7] ir špagomis. Karietoje jau buvo trys toreadorai su apsiaustais ant kelių, apsirengę ryškiaspalviais drabužiais, papuoštais panašiai kaip Galjardo, tačiau tik sidabru.

Begalinių ovacijų lydimas ir stengdamasis alkūnėmis atsiginti nuo godžių, jį stvarstančių rankų, Galjardas pagaliau pasiekė karietą ir įkopė į ją, padedamas entuziastingai jo nugarą glostančios minios, kuri smarkiai jį stūmė.

– Laba diena, kabaljerai,– trumpai tarė jau sėdintiems draugams.

Jis atsisėdo užpakalyje prie krašto, kad visi galėtų jį gerai matyti, ir nusišypsojo, galvos linktelėjimu atsakydamas į kai kurių nuskarusių moterų šauksmus arba staiga pasigirdusius vaikų, laikraščių pardavėjų, plojimus.

Stiprių mulų traukiama, karieta pasileido visu smarkumu, ir gatvėje maloniai suskambo žvangučiai. Minia davė kelią važiuojantiems, bet daugelis metėsi prie vežimo, lyg norėdami pulti po ratais. Lingavo iškeltos skrybėlės, šmėkščiojo ore lazdos, žmones apėmė neapsakomas entuziazmas; tai buvo vienas tų užkrečiamų dalykų, kurie jaudindami mases kartais jas tiesiog apkvaišina, ir visi ima šaukti, nežinia kodėl:

– Ole, narsuoliai!.. Tegyvuoja Ispanija!

Galjardas, vis toks pat išblyškęs ir šypsantis, linkčiojo kartodamas: “Labai dėkoju”, sujaudintas užkrečiamo minios entuziazmo ir didžiuodamasis savo jėga, dėl kurios jo vardas buvo siejamas su tėvynės vardu.

Būrys apdriskusių ir susivėlusių vaikėzų bei mergaičių bėgo paskui vežimą, kiek kojos įkabina, lyg to kvailo bėgimo gale jų būtų laukę kas nors nepaprasta.

Jau prieš valandą Alkalos gatvė tapo tarsi vežimų upė, banguojanti tarp dviejų krantų – susispaudusių pėsčiųjų, kurie visi traukė ta pačia linkme į užmiestį. Šiame triukšmingame ir netvarkingame judėjime krito į akis visokiausi ekipažai, senoviški ir modernūs: nuo seniausio diližano, kuris, rodos, pavėlavo ateiti į pasaulį, iki naujausio automobilio. Tramvajai buvo perpildyti, net ant laiptelių stovėjo žmonės. Sevilijos gatvės kampe keleiviai grūdosi į omnibusą, o tuo tarpu konduktorius viršuje šaukė: “Į aikštę! Į aikštę!” Linksmai tarškėdami žvangučiais, išdabinti mulai bėgo lengva ristele, traukdami atidengtas karietas, kuriose sėdėjo moterys baltomis mantilijomis, pasipuošusios ryškiomis gėlėmis. Nuolat pasigirsdavo išgąstingi šauksmai, kai koks nors vaikas vikriai it beždžionė sprukdavo iš po ratų, keliais šuoliais perbėgdamas iš vieno šaligatvio į kitą ir nepaisydamas smarkios vežimų srovės. Gaudė automobilių signalai, šūkčiojo vežikai, laikraščių pardavėjai siūlė pirkti lapus su paveikslais ir aprašymais tų bulių, kurie šiandien turės dalyvauti koridoje, arba garsiųjų toreadorų paveikslus ir biografijas. O kartais gyvas susidomėjimas nustelbdavo duslų minios ūžesį: tarp tamsių miesto gvardijos raitelių

prajodavo puošnūs kabaljerai ant liesų suvargusių arklių,– geltonomis kelnėmis, auksu išsiūtais mundurais ir plačiakraštėmis skrybėlėmis su didele kokarda. Tai buvo pikadorai, šiurkštūs, atšiaurūs raiteliai, kuriems už nugaros ant aukšto maurų balno sėdėjo lyg velnias "mokytoji beždžionė",– raudonai apsitaisęs tarnas, visur lydįs kavalkadą.

Kvadriljos važiavo atidengtose karietose, ir toreadorų papuošalai, žvilgėdami popiečio saulės šviesoje, rodos, akino minią, keldami jos entuziazmą. "Tasai Fuentesas[8]".– "O šitas Bomba". Ir žmonės, patenkinti įspėję toreadorų vardus, godžiai žiūrėjo į tolstančias karietas, skubėjo, lyg būtų atsitikę kažkas nepaprasta ir jie bijotų pavėluoti.

Nuo Alkalos gatvės aukštumos buvo matyti platus saulės apšviestas kelias visu jo tiesumu, apsodintas medžiais, kurie pavasario atgaivinti vaiskiai žaliavo. Namų balkonai juodavo nuo žmonių, o gatve lyg tamsus skruzdėlynas slinko žmonių minia ir važiuojančios karietos Sibelės link, ir tik kur ne kur galėjai pamatyti grindinį. Šioje vietoje kelias vėl ėmė kilti į kalną tarp žaliuojančių medžių bei didžiulių pastatų, ir milžiniški balti Alkalos vartai lyg triumfo arka uždengė perspektyvą, įsirėždami visu dydžiu dangaus mėlynėje, kur lyg vienišos gulbės plaukiojo maži debesėliai.

Galjardas važiavo tylus, sėdėdamas savo vietoje prie karietos krašto ir tik šypsniu atsakinėdamas miniai. Pasisveikinęs su banderiljerais, jis daugiau nepratarė nė žodžio. Jie taip pat buvo tylūs ir išblyškę, nežinios kankinami. Likę vieni, toreadorai nusiėmė kaip nereikalingą tą dirbtinio linksmumo ir drąsumo skraistę, kuri tokia būtina publikos akivaizdoje.

Lyg kokia paslaptinga banga pranešė miniai, jog pasirodė paskutinė kvadrilja, važiuojanti aikštės link. Mažieji išdykėliai, kurie bėgo paskui karietą, šūkaudami Galjardo vardą, seniai jau buvo atsilikę ir išsisklaidę tarp karietų; ir vis dėlto žmonės atsukdavo galvas, lyg jausdami už savo nugaros garsųjį toreadorą, ir lėtindavo žingsnius rikiuodamiesi šaligatvyje, kad galėtų geriau jį matyti.

Karietose, kurios važiavo priekyje, moterys atsigręždavo išgirdusios risnojančių mulų žvangučių tarškėjimą. Kažkoks neaiškus gaudesys sklido nuo kai kurių žmonių būrelių, sustojusių šaligatvyje – tai tikriausiai buvo entuziastingos ovacijos. Vieni mojavo skrybėlėmis, kiti, iškėlę lazdas, mosavo lyg sveikindamiesi.

Galjardas visiems atsakinėjo nenuoširdžia, dirbtine šypsena. Šalia jo sėdėjo Nacionalas, geras jo draugas, banderiljeras, bent dešimčia metų vyresnis už jį. Tai buvo šiurkščios išvaizdos niūrus žmogus suaugusiais antakiais. Tarp toreadorų jis garsėjo gerumu, sąžiningumu ir politiniu entuziazmu.

– Chuanai, tu nesiskųsi Madridu,– pratarė Nacionalas.– Publika tave mėgsta.

Bet Galjardas, lyg negirdėdamas jo žodžių ir išreikšdamas kažkokias jį slegiančias mintis, atsiliepė:

– Širdis man sako, jog šį vakarą turės kas nors atsitikti.

Atvykus prie Sibelės fontano, karieta sustojo. Per Pradą Kasteljano keliu ėjo didžiulė laidotuvių procesija, perkirsdama vežimų virtinę, kuri slinko Alkalos gatve.

Galjardas dar labiau išblyško. Pilnomis išgąsčio akimis jis žiūrėjo į kryžių ir niūriai giedančius kunigus, kurių vieni žvelgė su pasipiktinimu, o kiti su pavydu į šitą Dievą pamiršusią minią, bėgančią linksmintis.

Toreadoras, kaip ir kiti banderiljerai, išskyrus Nacionalą, pasiskubino nusiimti kepurę.

– O, prakeikimas! – sušuko Galjardas.– Nusiimk kepurę, pasmerktasis.

Įsiutęs jis žiūrėjo į Nacionalą, lyg norėdamas jį mušti, prietaringai įsitikinęs, kad šis jo draugo užsispyrimas užtrauks didelę nelaimę.

– Ką gi... nusiimu,– kaprizingo vaiko tonu pratarė Nacionalas, kai kryžius kiek nutolo.– Aš ją nusiimu... bet tik mirusiajam.

Jie vis dar stovėjo, praleisdami ilgą procesiją.

– Blogas ženklas! – iš pykčio drebančiu balsu sumurmėjo Galjardas.– Ir reikėjo gi vežti numirėlį kaip tik šiuo keliu! Tebūnie jis prakeiktas! Aš sakiau, kad šiandien kažkas atsitiks!

Nacionalas nusišypsojo ir patraukė pečiais.

– Prietarai, kvailystės... Dievas arba gamta neužsiima tokiais dalykais.

Šie žodžiai dar labiau supykino Galjardą, bet išsklaidė kitų toreadorų susirūpinimą, ir jie pradėjo šaipytis iš savo draugo kaip visada, kai tik šis pavartodavo frazę “Dievas arba gamta”.

Kai kelias liko laisvas, karieta vėl pasileido visu greitumu, kiek tik pajėgė mulai, lenkdami kitus vežimus, be perstojo riedančius aikštės

link. Atvažiavus iki aikštės, karieta pasuko kairėn, prie vadinamųjų Arklidžių vartų į aptvarus bei arklides, ir ėmė pamažu stumtis tarp susigrūdusios minios. Vėl ovacijos Galjardui, kai jis, banderiljerų lydimas, išlipo iš karietos, vėl tie patys glėbesčiavimai, saugojimasis, kad kas nesuteptų drabužių, vėl jis sveikindamasis šypsojos, tiktai slėpė dešinę ranką, kurią visi norėjo paspausti.

– Praleiskite, kabaljerai! Labai ačiū!

Erdvus kiemas tarp aikštės ir kitų jai priklausančių pastatų buvo pilnas publikos, kuri, prieš užimdama savo vietas, norėjo pamatyti iš arti toreadorus. Virš žmonių galvų kyšojo raiti pikadorai ir tvarkdariai, apsirengę XVII amžiaus rūbais. Vienoje kiemo pusėje stovėjo mūriniai vienaaukščiai pastatai su durimis, apraizgytomis vynuogienojais, ir gėlių vazonais ant langų. Tai buvo ištisas miestelis kontorų, dirbtuvių, arklidžių ir namų, kuriuose gyveno arklininkai, staliai ir kiti bulių aikštės tarnautojai.

Galjardas vargais negalais prasistūmė pro minią. Jo vardas, entuziazmo šūksnių lydimas, ėjo iš lūpų į lūpas.

– Galjardas! Štai jis jau čia, žymusis Galjardas! Ole! Tegyvuoja Ispanija!

Ir jis, visiškai atsidavęs jį garbinančiai publikai, ėjo nenatūraliai, didingai orus, linksmas ir patenkintas, lyg būtų dalyvavęs iškilmėse, suruoštose jo garbei.

Dvi rankos apsivyniojo jam apie kaklą, ir tuo pat metu į nosį trenkė stiprus vyno tvaikas.

– Drąsuoli! Mielasis! Tegyvuoja drąsūs jaunuoliai!

Tai buvo padorios išvaizdos žmogus, miestietis, neseniai papietavęs su draugais, o paskui įsigudrinęs išsprūsti iš jų globos, ir dabar jie už kelių žingsnių stebėjo jį. Jis palenkė galvą ant toreadoro peties ir taip pasiliko, lyg būtų ketinęs iš susižavėjimo ant jo peties užmigti. Galjardas jį pastūmėjo ir padedamas jo draugų pagaliau išsivadavo iš girtuoklio glėbio. Šis, pasijutęs atskirtas nuo dievinamo žmogaus, ėmė entuziastingai šūkauti:

– Ole, tokiems vyrams! Tegu viso pasaulio valstybės atvyksta pasižiūrėti tokių toreadorų ir tegu miršta iš pavydo. Jos gali turėti daug laivų... daug pinigų... Bet viskas niekai! Jos neturi tokių bulių, nė tokių jaunuolių kaip šis. Jis visus patraukia savo šaunumu... Ole, mano vaike! Tegyvuoja mano gimtoji žemė!

Galjardas perėjo didelę kalkėmis išbaltintą salę be jokių baldų, kur entuziastų apsupti jau buvo ir kiti jo profesijos draugai. Žmonės, užgulę duris, tuojau padarė jam taką, ir jis įėjo į siaurą tamsų kambarį, kurio gale mirkčiojo liepsnelės. Tai buvo koplytėlė. Senas paveikslas, vaizduojąs Maloningąją Madoną, kabojo pačiame altoriaus viduryje. Ant altoriaus degė keturios žvakės. Kelios apdulkėjusios dirbtinių gėlių šakelės stovėjo molinėse vazose.

Koplytėlė jau buvo pilna žmonių. Smalsi paprasta liaudis spaudėsi joje, norėdama iš arčiau pamatyti didžiuosius vyrus. Šie žmoneliai laukė tamsoje, be kepurių, nugaras atsukę į Madonos paveikslą, smalsiai žiūrėdami į duris, kad tučtuojau galėtų pranešti vardą to, kuris blizgančiais drabužiais pasirodys tarpduryje.

Banderiljerai ir pikadorai, tie nelaimingi vargšai, kurie taip pat kaip ir matadorai rizikuoja savo gyvybe, tesukėlė nežymų bruzdesį. Tik karščiausi bulių kovų mėgėjai žinojo jų pavardes.

Staiga pasigirdo pratisas murmesys; vienas vardas ėjo iš lūpų į lūpas.

– Fuentesas!.. Tai Fuentesas!

Elegantiškas toreadoras, žvalus ir grakštus, su užmesta ant peties skraiste, nužingsniavo prie altoriaus ir kaip aktorius scenoje priklaupė ant vieno kelio, atlošdamas dailią, lanksčią ir grakščią savo figūrą, o mirksinti žvakių šviesa atsispindėjo čigoniškose jo akyse. Trumpai pasimeldęs ir persižegnojęs, toreadoras atsistojo ir atbulas grįžo atgal prie durų, vis žiūrėdamas į paveikslą lyg solistas, kuris pasitraukia nuo scenos, dėkodamas publikai už plojimus.

Galjardas reiškė savo jausmus daug paprasčiau. Į koplytėlę jis ėjo nusiėmęs skraistę, su skrybėle rankoje, taip pat išdidžiai ir teatrališkai, bet atsidūręs prieš paveikslą atsiklaupė ant abiejų kelių ir susikaupęs meldėsi, nekreipdamas dėmesio į tuos šimtus akių, kurios į jį buvo įsmeigtos. Paprasta krikščioniška jo siela virpėjo iš baimės ir sąžinės graužaties. Jis prašė užtarimo nuoširdžiai kaip tie paprasti žmonės, kurie būdami nuolatiniuose pavojuose tiki antgamtine jėga. Pirmą kartą tą dieną jis prisiminė savo žmoną ir motiną. Vargšė Karmena ten, Sevilijoje, laukia jo telegramos! Ponia Angustijas, ramiai sau gyvenanti su savo vištomis La Rinkonados fermoje, tikriausiai nieko nežino, kur kaunasi jos sūnus!..

Jį kamavo žiauri nuojauta, kad šiandien jam turi kažkas atsitikti... Maloningoji Madona! Saugok! Jis bus geras, užmirš tą "kitą", gyvens, kaip Dievas liepia...

Ir tuo niekam nereikalingu gailesčiu sustiprinęs prietaringą savo sielą, Galjardas išėjo iš koplytėlės dar susijaudinęs, drumstomis akimis, nematydamas net žmonių, stovinčių jam ant kelio.

Išėjus iš koplytėlės, tame kambaryje, kur laukė kiti toreadorai, Galjardą pasveikino rūpestingai nusiskutęs ponas juodais drabužiais, su kuriais, regis, jis jautėsi nepatogiai.

– Blogas ženklas! – sumurmėjo eidamas toliau toreadoras.– Sakiau, kad šiandien atsitiks kažkas nepaprasta!..

Tai buvo aikštės kapelionas, didelis bulių kovų mėgėjas, atėjęs čia su šventais aliejais. Atvyko jis iš Gerovės kvartalo, lydimas vieno parapijiečio, patarnaujančio jam zakristijonu už bilietą į aikštę. Jau daugelį metų jis ginčijosi su kita Madrido parapija, kuri teigė turinti didesnę teisę teikti aikštėje religinius patarnavimus. Koridos dieną jis išsinuomodavo Sakramentus, pasirinkdavo iš eilės kurį nors savo draugą ar globotinį, atiduodavo jam bilietą, skirtą zakristijonui, ir iškeliaudavo į aikštę, kur pirmosiose eilėse, prie bulių išleidimo vartų, jiems būdavo paliekamos dvi vietos.

Kunigas įėjo į koplytėlę kaip šeimininkas ir pasipiktino žmonių elgesiu, nes šie, nors nusiėmę kepures, garsiai šnekučiavosi, o kai kurie net rūkė.

– Kabaljerai, čia ne kavinė. Būkite malonūs, išeikite iš čia. Korida tuoj prasidės.

Po šio įspėjimo tuojau visi pradėjo skirstytis, o kunigas tuo tarpu išsitraukė iš po palaidinės atsineštus Sakramentus ir sudėjo juos į dažytą medinę dėžutę. Paslėpęs tą dėžutę, ir jis pats tučtuojau išbėgo užimti savo vietos aikštėje, kol dar neišėjo toreadorų kvadrilja.

Kieme minios jau nebebuvo. Jame liko tik žmonės su šilkiniais, auksu išsiuvinėtais kostiumais, geltonai apsirengę raiteliai su didžiulėmis kastorinėmis skrybėlėmis, raiti tvarkdariai ir patarnautojai su melsvais ir aukso spalvos drabužiais.

Prie vadinamųjų Arklidžių vartų, po arka, pro kurią reikėjo išeiti į aikštę, su jiems įprastu vikrumu priekyje rikiavosi toreadorai, toliau banderiljerai, palikdami tarp savęs didelius tarpus, o po jų, jau aptvare, su pilna apranga ant liesų arklių, kuriems viena akis buvo pridengta, trypė ariergardas – tvirtas pusiau laukinių pikadorų būrys, nuo kurio trenkė sukaitusių gyvulių odos ir išmatų smarvė. Pagaliau kaip tos armijos užbaiga slinko mulų trejetai, skirti pergabenimui,– neramūs ir tvirti gyvuliai, lygūs, švariai iššukuoti, su pakinktais, papuoštais žvangučiais bei kutais, ir plazdančiomis tautinėmis vėliavėlėmis ant pavalkų.

Arkos gilumoje, virš medinės užtvaros, kuri dengė tą arką iki pusės, mėlynavo sklypelis skaistaus dangaus, buvo matyti aikštės stogas ir dalis žiūrovų vietų, kur knibždėte knibždėjo minios žmonių ir lyg moskitai mirgėjo įvairiaspalvės vėduoklės bei laikraščiai.

Smarkūs vėjo gūsiai, tartum milžiniškų plaučių alsavimas, įsiverždavo pro tą angą. Su tuo oro bangavimu atsklisdavo kažkoks harmoningas gaudesys tartum tolima muzika, daugiau suvokiama negu girdima.

Pro arkos kraštus kyšojo galvos, daug galvų: tai gretimų suolų žiūrovai, kurie norėjo kuo greičiau pamatyti dienos didvyrius.

Galjardas atsistojo tarp dviejų kitų toreadorų, pasveikindamas juos žemu galvos nulenkimu. Jie nesikalbėjo, nesišypsojo. Kiekvienas mąstė tik apie save, vaizduotėje skrisdamas toli toli, arba nieko nemąstė, jausdamas galvoje tą proto tuštumą, kuri paprastai atsiranda jaudinantis. Jų nerimą buvo galima pastebėti tik iš to, kaip be paliovos jie tvarkė savo apsiaustus, stengdamiesi, kad šie kybotų ant vieno peties, užkišdami skvernus už juosmens, kad iš po šio ryškių spalvų derinio būtų matyti vikrios ir grakščios jų blauzdos, aptemptos šilkais ir auksu. Jų veidai buvo nepaprastai išblyškę, net pamėlę, iš susijaudinimo prakaituoti ir blizgą lyg politūra. Jie galvojo apie areną, dar nematomą šiuo metu, jausdami nenugalimą baimę dėl viso to, kas turi įvykti anapus sienos, ko jie dar nežino, baimę dėl to pavojaus, kurį nujautė, nors ir negalėjo aiškiai jo įsivaizduoti. Kaip baigsis ši diena?

Už toreadorų pečių pasigirdo dvejeto arklių kanopų kaukšėjimas, sklindąs nuo išlaukinių aikštės arkų. Tai jojo tvarkdariai su juodais trumpais apsiaustais ir skrybėlėmis lenktais kraštais, papuoštomis raudonomis

bei geltonomis plunksnomis. Jie ką tik baigė ruošti aikštę kovai, varydami iš ten visus smalsuolius, ir, kaip tvarkos palaikytojai, atjojo užimti jiems įprastos vietos grupės priekyje.

Arkos vartai plačiai atsidarė, taip pat ir barjero vartai, esą priešais juos. Atsivėrė plati kovos arena, apskritas smėlėtas plotas, kur turėjo tuoj prasidėti šios dienos tragedija keturiolikos tūkstančių žiūrovų pasigėrėjimui. Neaiškus harmoningas ūžesys dabar padidėjo virsdamas linksma, triukšminga muzika, iš varinių dūdų liejosi pergalės maršo garsai, kurie skatino ritmingai mojuoti rankomis ir kraipyti klubus. Pirmyn, šaunuoliai!

Ir toreadorai, mirkčiodami nuo staigios permainos, išėjo iš tamsos į šviesą, iš ramios galerijos į triukšmingą staugiantį cirką, kur ant pakopų nerimavo smalsumu nesitverdama minia, stodamasi savo vietose, kad galėtų geriau matyti.

Toreadorai ėjo pirmieji, ir vos tik jie įžengė į didžiulę aikštę, pasidarė be galo mažyčiai. Jie atrodė kaip mažos blizgančios lėlės, o auksu išsiuvinėti jų drabužiai žėrėjo saulėje visomis vaivorykštės spalvomis. Jų grakštūs judesiai kėlė miniai didžiulį entuziazmą kaip vaikui, kai jis pamato nepaprastai gražų žaisliuką. Įsiaudrinusios minios pašėlęs šūksnių uraganas, nežinia kodėl keldamas visiems šiurpą, apėmė visą aikštę. Žmonės plojo, entuziastai šaukė, muzika gaudė, ir tarp viso šio baisaus triukšmo nuo vartų iki prezidento tribūnos iškilmingu, lėtu žingsniu, grakščiai mojuodamos rankomis, žygiavo kvadriljos. Melsvame dangaus apskritime virš aikštės plasnojo balti balandžiai, lyg išgąsdinti baisaus urzgimo, sklindančio iš to plytų kraterio.

Palietę kojomis smėlį, toreadorai iš karto pasijuto visai kiti. Jie rizikavo gyvybe dėl kažko daugiau nei dėl pinigų. Savo nerimą ir nežinomybės baimę buvo palikę už aptvaro. Dabar jie kovos lauke, jau stovi prieš publiką; štai pagaliau lemtingoji tikrovė. Ir garbės troškimas, noras pasirodyti pranašesniam už savo draugus, didžiavimasis savo jėgomis ir vikrumu taip užvaldė žiaurias ir kartu paprastas jų sielas, kad jie užmiršo baimę ir įgavo nepaprastos drąsos.

Galjardas dabar buvo visiškai kitoks. Jis ėjo aukštai iškėlęs galvą, atstatęs krūtinę, kad atrodytų aukštesnis už kitus; žengė išdidžiai lyg

užkariautojas ir žiūrėjo į visus triumfuodamas, tartum greta einą abu jo draugai visiškai būtų neegzistavę. Viskas priklausė tik jam vienam: ir aikštė, ir publika. Jautėsi galįs nudobti visus Andalūzijos ir Kastilijos ganyklų bulius, jei tik jie pakliūtų jam po ranka. Buvo tikras, kad visi plojimai skirti tik jam vienam. Visiškai neabejojo, kad iš tribūnos ir ložių tūkstančiai moterų akių baltų mantilijų šešėlyje žiūri vien tik į jį. Iš tikrųjų publika jį dievino, tad ir jis, iš pasitenkinimo šypsodamas ir, matyt, visas ovacijas tik sau vienam prisiskirdamas, akimis vedžiojo po tribūnos eiles tiksliai žinodamas, kur sėdi jo garbintojai, ir tyčiomis nematydamas tų vietų, kur buvo susibūrę jo arenos bendrų šalininkai.

Nusiėmę kepures, jie pasveikino prezidentą, ir šauni eisena išsiskirstė – pėstieji ir raiteliai pasuko į priešingas puses. Kol vienas tvarkdarys skrybėle sugavo valstybės galvos mestą raktą, Galjardas prisiartino prie savųjų garbintojų ložės ir atidavė saugoti iškilmingą savo skraistę. Gražioji skraistė, keleto rankų pačiupta iš Galjardo, buvo ištiesta ant barjero krašto tartum vėliava, tartum šventas šios koridos simbolis.

Karščiausi jo šalininkai atsistojo ir mojuodami rankomis bei lazdomis sveikino toreadorą, reikšdami jam savo viltis. “Pažiūrėsim, kaip šauniai kovos Sevilijos sūnus”...

O jis, visiškai pasikliaudamas savo jėgomis, pasirėmęs ant barjero, šypsojosi patenkintas ir visiems kartojo:

– Labai dėkui, padarysiu visa, ką galėsiu.

Ne vien tik garbintojai su viltimi žiūrėjo į jį. Visa minia buvo įsmeigusi į jį akis, iš anksto nujausdama, kiek jaudinimosi jis suteiks. Tai buvo toreadoras “daug žadąs”, kaip mėgdavo sakyti entuziastai, o “daug žadėti” – reiškė kautis be atodairos ir vieną dieną tapti buliaus auka arba bent patekti į ligoninės lovą.

Visi manė, kad jam lemta mirti aikštėje nuo buliaus ragų, ir kaip tik šis iš anksto padarytas mirties nuosprendis skatino publiką ploti su žmogžudišku entuziazmu, su barbarišku susidomėjimu, panašiai kaip mizantropas žiūrovas seka žvėrių tramdytoją, laukdamas akimirkos, kada žvėrys jį sudraskys.

Galjardas tik šaipėsi iš senų savo gerbėjų, rimtų tauromachijos srities žinovų, įsitikinusių, jog negali nieko blogo atsitikti, jei toreadoras laikysis visų to meno taisyklių... Taisyklės!.. Jis jų nežinojo ir žinoti nenorėjo.

Jėga ir drąsa – vienintelis dalykas, būtinas pergalei. Juk beveik aklai, be kokių nors vadovų, tik savo pašėlusia drąsa, ir be jokios paramos, tik savo paties pastangomis ir jėga, jis greitai padarė karjerą, versdamas publiką entuziastingai džiūgauti ir stulbindamas ją savo beprotiška narsa.

Jis nekopė karjeros laiptais žingsniu kaip kiti toreadorai, kurie kilo pamažu, iš pradžių tarnaudami ilgus metus meistrų matadorų padėjėjais ir banderiljerais. Bulių ragai jo nebaugino. "Alkio ragai baisesni už buliaus". Svarbiausia jam buvo kuo greičiau iškilti, ir publika pamatė, kaip jis pradėjo tiesiai nuo espados ir per kelerius metus nepaprastai išgarsėjo.

Visi juo stebėjosi kaip tik dėl to, kad laikė jo pražūtį neišvengiama. Publika užsidegdavo karštligišku entuziazmu matydama, kaip įžūliai ir akiplėšiškai jis sviedžia iššūkį mirčiai. Ji skyrė jam tokį dėmesį ir teikė tokią moralinę pagalbą, kokia suteikiama pasmerktajam mirtininkui koplyčioje. Šis toreadoras buvo ne iš tų, kurie saugojasi; jis atiduodavo viską, net savo gyvybę. Jis buvo vertas tų pinigų, kuriuos jie mokėjo. Ir minia, kuri su gyvulišku instinktu stebėjo pavojingą jo žygį, pati tuo tarpu būdama saugioje vietoje, nepaliovė garbinusi ir kurstčiusi didvyrį.

Atsargesnieji iš minios rūškanais veidais žiūrėdavo, kaip puldavo Galjardas į neišvengiamą pavojų, laikydavo jį savižudžiu, kuriam šypsosi laimė, ir murmėdavo: "Viskas tiktai kol sekasi, bet vienas kartas nemeluos!"

Sugaudė būgnai ir dūdos, pasirodė pirmasis bulius. Galjardas, užsimetęs ant rankos kovinę savo skraistę be jokių papuošalų, su paniekos išraiška veide, pasiliko stovėti prie barjero, netoli tos vietos, kur buvo susibūrę jo šalininkai, įsitikinęs, kad visų žiūrovų akys į jį vieną nukreiptos. Bet tas bulius buvo skirtas kitam. Jam bus pranešta, kai ateis jo eilė. Tačiau žiūrovų plojimai, jo draugams šauniai manevruojant su skraiste prieš įsiutusį bulių, pagaliau išjudino ir jį iš sustingimo. Jis taip pat nuėjo prie buliaus ir susitikęs su juo keletą kartų parodė daugiau drąsos negu meistriškumo. Visa aikštė ėmė karštai ploti sveikindama jo narsumą.

Kai Fuentesas nudūrė pirmąjį bulių ir sveikindamas minią nuėjo prie vyriausybės ložės, Galjardas dar labiau išblyško, nes jam atrodė, kad ši padėka, skirta kitam, buvo įžeidžiantis jo garbės sumenkinimas. Dabar atėjo jo eilė – ir pasaulis pamatys kažką nepaprasta. Jis tikrai dar nežinojo, kas įvyks, bet buvo pasiruošęs apstulbinti publiką.

Vos tik išbėgo antrasis bulius, Galjardas savo lankstumu ir noru pasirodyti tartum pats vienas užpildė visą aikštę. Toreadoro skraistė visą laiką šmėsčiojo prie pat gyvulio snukio. Jo kvadriljos pikadoras, pravarde Potachė, buvo numestas nuo arklio ir išsitiesė ant žemės prie pat buliaus ragų, bet toreadoras, nutvėręs jautį už uodegos, patraukė milžino jėga, versdamas jį tolei suktis, kol raiteliui nebegrėsė pavojus. Publika karštai plojo.

Kai atėjo eilė įerzinti bulių banderilėmis, Galjardas liko stovėti tarp barjerų laukdamas signalo, kada galės nudurti bulių. Nacionalas, su banderilėmis rankose, vaikė bulių aikštės viduryje. Jis nedemonstravo nei grakščių judesių, nei išdidžios drąsos – buvo jaučiamas tik rūpestis užsidirbti duoną. Ten Sevilijoje jo laukė keturi mažyliai, ir jeigu jis numirtų, jie liktų be tėvo. Atlikti savo pareigą, tik susmaigstyti banderiles, kaip tai daro paprasti šio žiauraus amato darbininkai, nenorėdami jokių publikos ovacijų, tik kad būtų išvengta nors švilpimų.

Kai jis įsmeigė porą banderilių, vieni jam plojo, kiti įžeidinėjo tyčiodamiesi iš jo atsargumo.

– Mažiau politikuok, eik prie buliaus arčiau.

Ir Nacionalas, išgirdęs šiuos šūksnius, bet iš tolo jų nesuprasdamas, su šypsena dėkojo publikai kaip jo maestras.

– Labai dėkui, labai dėkui.

Kai Galjardas, išgirdęs būgnų tratėjimą ir dūdų gausmą, skelbiantį paskutinį susirėmimą, antrąkart išbėgo į areną, minia suvirpėjo iš susijaudinimo: šis matadoras buvo jų numylėtinis. Tuojau jie pamatys kažką nepaprasta.

Jis paėmė iš Garabato rankų muletą, kurią tasai padavė jam per barjerą, ir špagą, kurią taip pat jam padavė tarnas, ir smulkiais žingsneliais pasuko prie vyriausybės ložės, laikydamas špagą rankoje. Visi, ištiesę kaklus, ryte rijo akimis savo dievaitį, bet niekas neišgirdo jo pasveikinimo. Išdidus ir lieknas, kiek atsilošęs, kad suteiktų savo žodžiams didesnės jėgos, jis darė miniai tokį pat įspūdį kaip išraiškingiausia kalba. Kai jis baigė kalbėti ir apsisukęs metė kepurę ant smėlio, sugriaudėjo triukšmingos publikos ovacijos. Ole, Sevilijos sūnus! Dabar tai bus ko pasižiūrėti!.. Ir žiūrovai susižvalgė vienas su kitu, laukdami nepaprastų įvykių.

Per tribūnos eiles perbėgo šiurpas, baimė, tartum šią akimirką būtų vykę kas didinga.

Staiga stojo visiška tyla, kaip kad paprastai esti didžiai susijaudinus,– atrodė, lyg aikštėje nebūtų likę nė vieno žmogaus. Keliolikos tūkstančių žiūrovų gyvybė susitelkė jų žvilgsniuose. Atrodė, kad niekas nė nealsavo.

Galjardas iš lėto ėjo prie buliaus, viena ranka remdamas prie pilvo muletą tartum vėliavą, o kita švytruodamas špaga į savo žingsnių taktą.

Akimirką atsigręžęs, Galjardas pamatė, kad iš paskos seka Nacionalas ir dar vienas iš jo kvadriljos su skraistėmis ant rankų, kad galėtų prireikus jam padėti.

– Visi šalin!

Aikštės tyloje suskambėjęs jo balsas pasiekė net tolimiausius suolus, ir tučtuojau jam atsakė džiaugsmingas minios klyksmas. Visi šalin!.. Jis pasakė, kad visi nuo jo pasitrauktų!.. Koks vyras!

Jis priėjo prie pat buliaus visiškai vienas, ir mirtina tyla vėl įsiviešpatavo aikštėje. Ramiai išvyniojo raudoną muletą ir ištiesęs ją žengė į priekį vos vos neliesdamas buliaus snukio, o šis buvo pritrenktas ir nustebintas tokios žmogaus drąsos.

Publika nedrįso ne tik kalbėti – net kvėpuoti, tik jos akyse švytėjo pasigėrėjimas. Tai šaunuolis! Eina tiesiog ant ragų... Jis nekantriai treptelėjo koja į smėlį, skatindamas gyvulį pulti, ir didžiulė mėsos masė su savo smailia apsauga puolė jį maurodama. Muleta praskriejo virš ragų, kurie tik palietė toreadoro drabužių kutus ir žibučius, o jis pats liko stovėti vietoje, tik truputį atsilošė. Į šį pirmąjį muletos manevrą atsakė minios staugimas. Ole!..

Apsisukęs gyvulys antrąkart puolė žmogų ir jo skepetą, ir vėl pasikartojo tas pats manevras su tokiu pat publikos klyksmu. Bulius vis labiau niršo dėl savo nesėkmės, puolė toreadorą, o šis vis kartojo tuos pačius judesius su muleta, sukiodamasis mažame aikštės plotelyje, jaudinamas pavojaus artumo ir svaiginančių susižavėjusios publikos ovacijų.

Galjardas visai šalia savęs girdėjo gyvulio šnopštimą; dešinę jo ranką ir veidą paliesdavo drėgnas putoto gyvulio alsavimas. Apsipratęs su tokiu artumu, jis žiūrėjo į gyvulį kaip į gerą bičiulį, kuris duosis nuduriamas dėl didesnės jo garbės.

Akimirką bulius stovėjo nejudėdamas, lyg išvargintas šito žaidimo, blizgančiomis akimis įdėmiai žiūrėdamas į žmogų ir į raudoną skepetą, matyt, įtardamas savo niūriose mintyse klastą, kad šitos nuolat pasikartojančios atakos veda jį prie mirties.

Galjardas džiūgaudamas svaigo nuo savo sėkmės. Metas!.. Sukdamas ratu kairiąją ranką, jis apvyniojo apie lazdelę raudoną skepetą ir pakėlė dešinę ranką ligi savo akių, taikydamas špaga į gyvulio smegenis. Minia neramiai sujudėjo reikšdama protestą ir nepasitenkinimą.

– Nedurk!..– tūkstančiai balsų jam šaukė.– Ne, ne!

Buvo dar per anksti. Bulius stovėjo netinkama poza: galėjo tuoj pulti ir subadyti jį. Galjardas nesilaikė jokių taisyklių. Ką jam reiškė taisyklės, tam beviltiškam pramuštgalviui?..

Staiga jis puolė pirmyn su špaga, ir tą pat akimirką bulius metėsi prie jo. Žiaurus, tiesiog nežmoniškas buvo jų susirėmimas. Valandėlę žmogus ir gyvulys atrodė kaip viena neatskiriama masė, ir šitaip jie ėjo kartu keletą žingsnių – negalima buvo suprasti, katras iš jų liks nugalėtojas: žmogus viena ranka ir kūno dalimi buvo pakilęs tarp ragų, gyvulys, panarinęs galvą, stengėsi ragais persmeigti tą paauksuotą padarėlį, kuris atrodė jam beišslystąs.

Pagaliau juodu išsiskyrė, muleta tartum skuduras liko gulėti žemėje, o toreadoras tuščiomis rankomis, svirduliuodamas nuo gauto smūgio, kelis žingsnius atsitraukė, kol atgavo pusiausvyrą. Jo rūbai buvo sutaršyti, kaklaraištis, rago perplėštas ir ištrauktas iš po liemenės, plevėsavo.

Bulius bėgo smarkiai kaip ir pirma. Ant plataus jo sprando vos kyšojo kruvina iki galo įsmeigtos špagos rankena. Staiga gyvulys sustojo ir blaškydamasis iš skausmo suklupo ant priešakinių kojų, palenkė galvą, kad net maurojančiu snukiu palietė žemę, ir pagaliau, trūkčiodamas visu kūnu nuo priešmirtinių konvulsijų, krito ant smėlio.

Atrodė, kad griūva visa aikštė, tartum būtų pabirę tūkstančiai plytų, kad publika, pagauta neapsakomos panikos, leidžiasi bėgti, kai staiga ji atsistojo išblyškusi, virpanti, gestikuliuodama rankomis. Nudurtas!.. Koks smūgis!.. Vienu metu visi manė, kad toreadoras pamautas ant ragų, visi buvo įsitikinę, kad išvys jį kruviną ant smėlio, ir dabar, matydami jį gyvą, nors dar ir neatsikvošėjusį nuo gauto smūgio, bet su šypsniu veide,

jie vėl užsidegė entuziazmu, kuris iš nuostabos ir džiaugsmo buvo dar audringesnis.

– Koks jis šiurkštus! – šaukė suoluose, nes nesurado kitų žodžių išreikšti savo susižavėjimui.– Koks barbaras!

Ir skrybėlės lėkė į areną, o smarkus kaip audra plojimų griausmas pasipylė iš tribūnos, lydėdamas toreadorą, einantį aikštės apskritimu pagal barjerą prie vyriausybės ložės.

Griausmingos ovacijos dar labiau pratrūko, kai Galjardas išskėstomis rankomis pasveikino vyriausybės galvą. Visi šaukė šlovindami nugalėtojo meistriškumą. Reikia jam įteikti kritusio jaučio ausį. Dar niekas taip pelnytai nėra buvęs vertas šito pagerbimo! Ir žiūrovus apėmė dar didesnis entuziazmas, kai vienas aikštės tarnas padavė matadorui tamsų plaukuotą kruviną trikampį – tai buvo gyvulio ausies galas.

Aikštės apskritime pasirodė trečiasis jautis, bet tribūnoje tebegriaudėjo ovacijos Galjardo garbei, lyg publika vis dar būtų negalėjusi išlieti savo susižavėjimo ir lyg visos kitos šio vakaro kautynės būtų neturėjusios reikšmės.

Kiti toreadorai, išblyškę iš pavydo, stengėsi patraukti publikos dėmesį. Nors kai kur ir girdėjosi plojimai, bet palyginti su ankstesnėmis ovacijomis jie buvo trumpi ir silpni. Įtemptas publikos dėmesys atslūgo, ir ji išsiblaškiusi stebėjo kitas kovas aikštėje. Tarp žiūrovų per visas pakopas užvirė gyvos diskusijos. Kitų toreadorų šalininkai, kiek atlyžę nuo bendro minios entuziazmo, nejučiomis patraukusio ir juos, stengėsi atitaisyti savo užsimiršimą, kritikuodami Galjardą. “Labai drąsus ir neatsargus, tikras savižudis, ir smūgis puikus, bet tai joks menas”. O didžiausi savojo dievaičio gerbėjai, kurie žavėjosi jo narsa, atitinkančia jų pačių būdą, niršo fanatikų pykčiu, matydami abejojantį jų šventojo stebuklais.

Publikos dėmesį blaškė tribūnose kylą kivirčai. Staiga sujunda žmonės kurioje nors tribūnos dalyje, triukšmas, žiūrovai pašoka ant kojų, atsuka nugaras į aikštę, virš galvų šmėsčioja lazdos ir kumščiai. Visi kiti irgi nebežiūri į aikštę, žvalgosi į tą pusę, kur kilo bruzdėjimas, ir į stambius skaičius ant kontrabarjero krašto, žyminčius atskirus tribūnos sektorius.

– Vaidijasi trečiame sektoriuje!..– linksmai šūkavo.– O penktame sektoriuje vėl peštynės!..

Užkrečiamu pavyzdžiu sekdami, visi sujudo ir atsistojo norėdami pamatyti ką nors per savo kaimynų galvas, bet nieko daugiau nematė, tik iš lėto nuo pakopos ant pakopos lipančius policininkus, kurie yrėsi nuslopinti kilusio sąmyšio.

– Sėskite! – šaukė rimtesnieji, negalėdami matyti aikštės, kurioje toreadorai tęsė savo darbą.

Įsisiūbavusi minia palengva aprimo, galvų eilės vėl pasidarė taisyklingos lenktose tribūnos pakopose ir stebėjo kovas. Bet publikos nervai atrodė per daug suerzinti, ir ta jos nuotaika reiškėsi neteisingais priekaištais kai kuriems toreadorams arba niekinamu tylėjimu.

Publikai, jau patyrusiai didelį susijaudinimą, visos kitos kovos atrodė menkavertės. Nuoboduliui išblaškyti ji griebėsi ko nors užvalgyti ir išgerti. Aikštės pardavėjai vaikščiojo tarp žiūrovų ir nuostabiai vikriai mėtė jiems prašomas prekes. Apelsinai tartum oranžiniai sviediniai lėkė iš pardavėjo rankų į publikos rankas, net į tolimiausias tribūnos pakopas, tokia tiesia linija, lyg ten būtų buvęs nutiestas siūlas. Šaudė gazuotų gėrimų kamščiai, auksinis andalūziškas vynas blizgėjo taurėse.

Staiga per tribūnos pakopas nuslinko susidomėjimo banga. Fuentesas ėjo smaigstyti banderilių savo buliui; visi tikėjosi pamatyti nepaprastą toreadoro miklumą ir grakštumą. Jis ėjo vienas į aikštės vidurį su banderilėmis rankoje, bebaimis, ramus, lėtai žingsniuodamas, tartum ruošdamasis pradėti nepavojingą žaidimą. Bulius smalsiai sekė jo judesius, nustebęs, kad prieš jį beliko tik vienas žmogus po tokio didelio triukšmo – šmėžuojančių apsiaustų, negailestingų smūgių ietimis į sprandą, arklių, besisukiojančių prie pat jo ragų, lyg laukiančių, kad jis juos subadytų.

Žmogus hipnotizavo gyvulį. Jis prieidavo prie buliaus taip arti, kad banderilių galai liesdavo gyvulio galvą, paskui smulkiais žingsneliais bėgdavo šalin, o bulius sekdavo paskui jį kaip apžavėtas į kitą aikštės pusę. Atrodė, lyg gyvulys būtų puikiai toreadoro išdresuotas, jis nuolankiai paklusdavo kiekvienam toreadoro judesiui, kol šis, baigęs žaidimą, išskėtė abi rankas su banderilėmis, pasistiebė ant pirštų galų, grakštus, lankstus, žengė prie nustebusio buliaus nepaprastai ramiai ir įsmeigė jam į sprandą spalvotas lazdeles.

Aidint minios ovacijoms, tris kartus iš eilės jis pakartojo šį manevrą. Tie, kurie save laikė šios srities žinovais, dabar atsigavo nuo bendro entuziazmo, kurį buvo sukėlęs Galjardas. Štai kur tikras toreadoras. Čia tai grynas menas!..

Galjardas, stovėdamas prie barjero, šluostėsi Garabato paduotu rankšluosčiu nuo veido prakaitą. Paskui atsigėrė vandens ir nusisuko nuo aikštės, kad nematytų draugo žygdarbių. Už aikštės ribų jis gerbė savo varžovus su tuo broliškų jausmu, kuris kyla gresiant bendram pavojui, bet vos tik atsidurdavo arenoje, visi pasidarydavo jo priešai, ir kiekviena draugo pergalė jam buvo skaudi kaip įžeidimas. Ir dabar publikos entuziazmas jam atrodė tikra vagystė: nuo to menkėjo didžiulis jo triumfas.

Kai aikštėje pasirodė penktas bulius, skirtas jam, Galjardas puolė į aikštę, trokšdamas savo narsa apstulbinti publiką.

Kritus pikadorui, jis išskleidė savo skraistę ir manevruodamas ja nusivedė bulių į kitą aikštės pusę. Be paliovos šmėžuojanti skraistė apstulbino gyvulį, ir sumišęs jis liko stovėti. Tada Galjardas koja lietė jo snukį arba nusiėmęs kepurę dėjo ją tarp ragų. Kartais nutaikęs valandėlę, kai gyvulys apstulbęs sustodavo, akiplėšiškai atstatydavo jam pilvą arba klaupėsi visai arti,– jam betrūko tik atsigulti po pat gyvulio snukiu.

Seni bulių kovos mėgėjai tyliai protestavo. Išdaigos! Kvailystės, kurių seniau niekas nebūtų toleravęs. Bet dabar jie turėjo tylėti, publikos šauksmų nustebinti.

Kai atėjo eilė banderilėms, žmonės apstulbo matydami, kad Galjardas, pasiėmęs iš Nacionalo rankų lazdeles, žengė su jomis prie gyvulio. Pasigirdo protesto šūksniai. Argi jis smaigstys banderiles!.. Visi gerai žinojo, kad jis nesugeba to daryti. Šitai derėjo tiems, kurie kilo žingsnis po žingsnio, tiems, kurie daug metų buvo banderiljerais prie savo mokytojų, kol tapo matadorais; o Galjardas pradėjo iš karto, žudydamas bulius, vos tik pasirodė bulių kovos arenoje.

– Ne, ne! – šaukė minia.

Daktaras Ruisas rėkė ir skėsčiojo rankas anapus barjero.

– Liaukis, vaike! Tu geriau už visus moki tik viena... Žudyti!

Bet Galjardas nekreipė dėmesio į publiką ir buvo kurčias jos protestams, kai širdy jautė drąsos antplūdį. Šauksmams netylant, jis nuėjo tie-

siai prie buliaus ir tam net nesukrutėjus – žast! – smeigė jam banderiles. Viena banderilė neįsmigo visai, o kita tuoj nukrito ant žemės, vos pajudėjus gyvuliui. Bet tas buvo nesvarbu. Minia jaučia silpnybę savo dievaičiams, atleisdama ir pateisindama jų trūkumus, ir dabar linksmai sveikino jo drąsą. O jis, kas kartą vis drąsesnis, paėmė kitas banderiles ir įsmeigė jas nebeklausydamas dėl jo gyvybės būgštaujančios publikos priekaištų. Pagaliau trečią kartą jis išmėgino savo jėgas, nors ir vėl nevykusiai, bet taip drąsiai, kad nustebinta publika jį sutiko karštomis ovacijomis, tuo tarpu kitą toreadorą būtų tik nušvilpusi. Koks žmogus! Kaip padeda likimas tam drąsuoliui!..

Bulius liko tik su keturiomis banderilėmis iš šešių, ir tos buvo taip netvirtai susmeigtos, kad gyvulys net nejautė jų.

– Jis nė kiek nesužeistas,– šaukė mėgėjai iš savo vietų apie bulių, o Galjardas, pastvėręs špagą ir muletą, su kepure ant galvos, žengė buliaus link visiškai ramus ir akiplėšiškai drąsus, pasitikėdamas savo laimingąja žvaigžde.

– Pasitraukite visi! – sušuko jis antrą kartą.

Nujausdamas, kad kas nors vis tiek gali sekti jam iš paskos, jis atsigręžė pažiūrėti. Vos keli žingsniai nuo jo buvo Fuentesas. Jis ėjo su skraiste ant rankos, dėdamasis nekreipiąs į jį jokio dėmesio, bet kiekvieną akimirką pasiruošęs ateiti jam į pagalbą, jeigu atsitiktų nelaimė.

– Palik mane, Antonijau,– pratarė pyktelėjęs Galjardas, bet kartu ir pagarbiai kaip savo vyresniajam broliui.

Ir jo gestas buvo toks, kad Fuentesas tik trūktelėjo pečiais, lyg jam tas būtų nerūpėję ir atsukęs nugarą ėmė trauktis atgal, bet pamažu, žinodamas, jog kas akimirką gali būti reikalingas.

Galjardas ištiesė skarą prie pat buliaus galvos, o šis, nieko nelaukdamas, puolė jį. Pro šalį. "Ole!"– suūžė jo garbintojai. Bet gyvulys greit atsisuko ir vėl puolė toreadorą, staigiu galvos smūgiu išplėšdamas jam iš rankų muletą. Pasijutęs nuginkluotas ir puolamas, jis turėjo bėgti barjero link, bet tuo pačiu metu Fuenteso skraistė sulaikė gyvulį. Galjardas, bėgdamas pajutęs, jog bulius staiga sustojo, nešoko per barjerą, bet atsisėdo ant pakopos ir taip sėdėjo kelias sekundes, stebėdamas netoliese esantį savo priešą. Ši jo nesėkmė pasibaigė triukšmingu rankų plojimu, nes kritišku momentu jis išliko ypač ramus.

Galjardas vėl paėmė špagą ir muletą, rūpestingai sutvarkė raudoną audeklą ir antrą kartą atsistojo prie gyvulio galvos, bet jau nebe toks ramus, perimtas nežmoniško pykčio, pašėlusio noro kuo greičiau nužudyti tą gyvulį, kuris buvo jį privertęs bėgti matant tūkstančiams žiūrovų.

Vos tik praleidęs bulių vieną kartą, jis nusprendė, kad bus atėjusi lemiama akimirka, ir pasiruošė puolimui, vienoje rankoje laikydamas nuleistą muletą, o kita pakėlęs prie akių špagos rankeną.

Bijodama dėl jo gyvybės, publika vėl užprotestavo:

– Dar nepulk! Ne... Aaaa!

Tai buvo siaubo šūksnis, sudrebinęs visą aikštę; mėšlungis sukaustė publiką, ir ji pašoko išgąsčio išplėstomis akimis, o moterys užsidengė veidus arba konvulsingai griebėsi už kaimynės rankos.

Kai toreadoras smeigė, jo špaga atsimušė į kaulą, ir dėl tos kliūties pasivėlinus atsitraukti, buliaus ragas pataikė jam į liemenį. Galjardas pakibo ant rago; šis dailus, stiprus, atletiškas jaunuolis buvo purtomas ant rago galo lyg koks žaisliukas, kol pagaliau galingas gyvulys, krestelėjęs galvą, nusviedė jį kelis metrus į priekį, ir toreadoras išskėstomis rankomis nudribo ant smėlio lyg kokia šilku ir auksu išpuošta varlė.

– Negyvas. Ragas pataikė į vidurius! – šaukė tribūnoje minia.

Bet Galjardas atsikėlė iš po skraisčių ir žmonių, kurie atskubėjo jo pridengti ir gelbėti. Toreadoras šypsojosi, apčiupinėjo kūną, paskui trūktelėjo pečius norėdamas parodyti publikai, kad nieko neatsitiko. Geras smūgis, ir nieko daugiau, tik suplėšyta juosta. Ragas buvo įsmigęs tik į stipriai apvyniotą juosmenį.

Jis vėl pasiėmė savo "žudymo įrankius", bet jau niekas nenorėjo sėstis – nujautė, kad kova turės būti trumpa ir baisi. Galjardas ėjo prie gyvulio su karštakošio aklumu, lyg jau nebetikėdamas ragų jėga po to, kai išliko nesužeistas. Buvo pasiruošęs nužudyti arba mirti, bet tučtuojau, nė kiek nedelsdamas ir nesisaugodamas. Arba jautis, arba jis! Viskas aplinkui jam atrodė raudona, tartum jo akys būtų pasruvusios krauju.

Minios šūkavimus, perspėjančius jį, kad būtų atsargus ir šaltakraujiškas, jis girdėjo tik kaip kažką tolima, sklindant lyg iš kito pasaulio.

Galjardas tik du kartus praleido bulių prisidengdamas skraiste, laikoma prie šono, ir staiga vienu akimirksniu tartum ištrūkusi spyruoklė

puolė bulių ir smogė jam "žaibo smūgį", kaip sakydavo jo garbintojai. Jis taip giliai įkišo ranką tarp ragų, kad vienas ragas užkabino ją, nusviesdamas toreadorą kelis žingsnius į šalį. Jisai susvirduliavo, bet neparkrito, o tuo tarpu gyvulys lyg pašėlęs pasileido pirmyn ir pagaliau parpuolė kitame aikštės gale. Jis taip ir pasiliko sukniubęs ant kojų, įbedęs galvą į smėlį, kol atbėgo vienas aikštės darbininkas ir durklo smūgiu galutinai jį pribaigė.

Publika šėlo iš entuziazmo. Kokia puiki kova! Visi buvo nepaprastai susijaudinę. Tasai Galjardas ne veltui ima pinigus, jis su kaupu atsilygino tiems, kurie buvo nusipirkę bilietus. Mėgėjai mažiausiai tris dienas turės apie ką kalbėtis kavinėse. Koks drąsumas! Kokia jėga! Ir patys karštieji garbintojai karingai žvalgėsi į visas puses, lyg ieškodami prieštaraujančių.

– Pirmas pasaulyje matadoras!.. Ir jei kas išdrįs pasakyti priešingai, teks susidurti su manim...

Visos kitos kovos mažai tedomino publiką. Viskas nublanko prieš Galjardo drąsą.

Kai ant smėlio krito paskutinis bulius, paprastų žmonių – bulių kovos mėgėjų ir paauglių – minia tučtuojau užplūdo aikštę. Jie apsupo Galjardą ir sekė paskui jį iki pat vartų. Jie stumdėsi norėdami paspausti jam ranką, paliesti jo drabužius, ir pagaliau drąsesnieji, nekreipdami dėmesio į Nacionalo ir kitų banderiljerų prieštaravimą, čiupo toreadorą, užsikėlė jį ant pečių ir nešė per visą aikštę į vartus.

Galjardas, nusiėmęs kepurę, lenkėsi visiems, kurie jam plojo. Įsisupęs į savo puikųjį apsiaustą, jis leidosi nešamas, išdidus kaip kokia dievybė, nejudąs, atmetęs galvą, iškeltas viršum kordobietiškų skrybėlių ir madridiečių kepurių srauto, iš kurio sklido entuziastingos ovacijos.

Kai jis jau sėdėjo karietoje leisdamasis žemyn Alkalos gatve ir kai iš visų pusių jį sveikino minia, nors ir nebuvusi aikštėje, bet spėjusi sužinoti apie jo pergales, išdidi pasitenkinimo šypsena nušvietė suprakaitavusį jo veidą, kuris dar vis buvo pablyškęs iš susijaudinimo.

Nacionalas, susirūpinęs dėl baisaus maestro kritimo ir gautų nuo buliaus smūgių, norėjo sužinoti, ar jis nejaučia skausmų, ar nereikia pakviesti daktaro Ruiso.

– Menkniekis, tik paglostymas, ir nieko daugiau. Nėra dar tokio buliaus, kuris galėtų mane subadyti.

Tačiau, nors ir labai didžiuodamasis šią akimirką, Galjardas, matyt, prisiminė dar neseniai patirtą silpnumą, be to, jam pasirodė, kad Nacionalo akyse šmėstelėjo pašaipa, ir jis pridūrė:

– Šitaip atsitinka man prieš išeinant į aikštę; kažkas panašaus į moterišką isteriką. Bet tavo teisybė, Sebastianai. Kaip ten tu pasakei? Dievas arba gamta? Tikrai taip, Dievas arba gamta neturi kištis į kovos dalykus. Kiekvienas išsipainioja, kaip gali: ar vikrumu, ar drąsa, ir joks užtarimas – nei dangaus, nei žemės – čia nepadės. Tu talentingas, Sebastianai; tau reikėjo įsigyti kokią nors profesiją.

Ir būdamas kuo geriausios nuotaikos jis žiūrėjo į banderiljerą kaip į išminčių, jau neprisimindamas tų patyčių, kuriomis tas visada sutikdavo padrikus jo samprotavimus.

Atvykęs į viešbutį, vestibiulyje rado daug gerbėjų, norinčių jį pasveikinti ir apkabinti. Jie kalbėjo apie jo pergalę taip viską pagražindami ir išpūsdami, kad per tą trumpą laiką, kol jis atvyko iš aikštės į viešbutį, jo žygiai pasidarė visiškai nebepanašūs į tikruosius.

Viršuje jis rado savo būstą pilną draugų, kurie su juo elgėsi familiariai ir mėgdžiodami šiurkščią kaimiečių, piemenų ir gyvulių augintojų tarmę kalbėjo tapšnodami jam per petį:

– Tu buvai puikus!.. Be galo puikus!

Galjardas šiaip taip ištrūko iš garbintojų būrio ir išėjo su Garabatu į prieškambarį.

– Eik, pasiųsk telegramą į namus. Tu žinai kaip: “Jokių naujienų”.

Garabatas ėmė atsikalbinėti: jam reikią padėti nusirengti maestrui, telegramą galįs nunešti ir viešbučio tarnas.

– Ne, aš noriu, kad tai padarytum tu. Aš palauksiu... Tu pasiųsi dar vieną telegramą. Pats žinai kam: tai poniai donjai Sol... taip pat: “Jokių naujienų”.

II

Kai numirė ponios Angustijas vyras, visų gerbiamas kurpius ponas Chuanas Galjardas, turėjęs dirbtuvėlę po vienu portiku netoli Turgaus kvartalo, ji, kaip ir dera tokiais atvejais, gailiai jį apraudojo, bet kartu širdyje jautė pasitenkinimą, kad atsikvėps po ilgos kelionės, numetusi nuo pečių naštą.

– Mano vargšelis! Tepriima jį Dievas į savo globą! Toks buvo geras!.. Toks darbininkas!..

Per visus dvidešimt bendro gyvenimo metų jis nebuvo suteikęs jai kitokių nemalonumų, be tų, kuriuos kentė nuo savo vyrų visos šio kvartalo moterys. Iš trijų pesetų, kurias jis dažnai gaudavo už darbą, vieną pesetą atiduodavo poniai Angustijas išlaikyti šeimai, dvi pasilikdavo savo išlaidoms ir kitiems reikalams. Juk vis tiek jam reikėjo būti “mandagiam” su savo draugais, kai šie pakviesdavo jį išgerti gurkšnelį vyno, o Andalūzijos vynas toks pat brangus kokia brangi ir Dievo garbė. Nebuvo galima atsisakyti ir nuo bulių kovų... Kam pagaliau tada ir gyventi pasaulyje?

Ponia Angustijas su dviem vaikais, dukra Enkarnasiona ir sūnum Chuanilju, turėjo gerokai pasukti galvą ir verstis kaip įmanydama, kad galėtų išmaitinti šeimą. Ji dirbdavo padiene labiau pasiturinčiuose kvartalo namuose, kai ką pasiūlydavo kaimynėms, tarpininkaudavo vienai krautuvininkei, savo pažįstamai, pardavinėdavo rūbus bei kitas prekes ir dirbdavo ponams cigaretes, prisimindama savo jaunystės įgūdžius, kai ponas Chuanas, tuomet dar tik švelnus ir meilus sužadėtinis, laukdavo jos išeinant prie tabako fabriko vartų.

Ji niekada negalėjo skųstis velionio šiurkščiu elgesiu arba neištikimybe jai. Šeštadieniais, kai draugų prilaikomas kurpius grįždavo namo vėlai girtutėlis, būdavo linksmas ir geros širdies. Ponia Angustijas turėdavo jėga jį įstumti į kambarį, nes jis užsispyręs neidavo pro duris, plodamas delnais ir kimiu balsu lėtai traukdamas savo storulei gyvenimo draugei meilės dainelę – ponios Angustijas garbei: “Ole, geriausioji pasauly žmonele!”– ir geroji moteris nustodavo pykti ir imdavo šypsotis nurengdama ir guldydama lyg sergantį vaiką.

Tai buvo vienintelė yda. Vargšelis!.. Jam nerūpėjo nei kitos moterys, nei kortos. Savo egoizmą, tai yra pomėgį vaikščioti gražiai apsirengus, kai tuo tarpu šeima vilkėdavo sulopytais drabužiais, ir nelygybę skirstant uždarbį Chuanas stengdavosi atlyginti dosnumo valandėlėmis. Ponia Angustijas su pasididžiavimu prisimindavo didžiųjų švenčių dienas, kai Chuanas liepdavo jai užsisiausti Manilos skraistę, vestuvinę mantiliją, ir praleidęs vaikus eidavo šalia jos su balta kordobietiška skrybėle, pasiramsčiuodamas lazda su sidabrine rankena. Pasivaikščiodami jie žingsniuodavo per Delisijos apylinkes taip pat išdidžiai kaip pirklių šeimos iš Gyvačių gatvės. Kovų su buliais dienomis, prieš eidamas į aikštę, jis pavaišindavo ją La Kampanoje obuolių vynu arba užsukdavo į kavinę Naujojoje aikštėje. Apie tuos laimingus laikus šios vargšės moters atmintyje beliko tik nublankęs malonus prisiminimas.

Ponas Chuanas sirgo džiova, ir paskutinius dvejus metus žmona turėjo jį slaugyti, pati dar daugiau plušėdama, kad galėtų užsidirbti tą pesetą, kurią anksčiau gaudavo iš savo vyro. Pagaliau susitaikęs su likimu jis numirė ligoninėje, įsitikinęs, kad gyvenimas be vyno taurės ir bulių yra visiškai beprasmis, ir paskutinis jo žvilgsnis, kupinas meilės ir padėkos, buvo nukreiptas į žmoną, lyg jis be žodžių, vien akimis jai būtų šaukęs: “Ole, geriausioji pasauly žmonele!”

Kai ponia Angustijas liko viena, jos padėtis nė kiek nepablogėjo, net ėmė gerėti, nes ji pasijuto laisva nuo žmogaus, kuris per paskutiniuosius dvejus savo gyvenimo metus buvo jai didesnė našta negu likusi šeimos dalis. Energinga, greitai apsisprendžianti, savo vaikams ji tuojau išrinko kelią. Enkarnasiona, kuriai jau buvo sukakę septyniolika metų, pradėjo dirbti fabrike, kur motina savo jaunystės draugių, dabar jau senų darbininkių, dėka šiaip taip ją įbruko. Chuaniljas, kuris nuo mažens ištisas dienas praleisdavo prie Turgaus kvartalo portiko stebėdamas, kaip dirba jo tėvas, ponios Angustijas noru turėjo tapti batsiuviu. Ji paėmė jį iš mokyklos, kur jis buvo pramokęs šiek tiek skaityti, ir dvylikametį berniuką atidavė mokytis pas vieną geriausių Sevilijos batsiuvių.

Tada ir prasidėjo vargšės moters kančios.

Ak tas berniūkštis! Tokių dorų tėvų sūnus!.. Beveik kiekvieną dieną, užuot ėjęs į batsiuvio dirbtuvę, su kitais savo draugais jis bėgdavo į

Skerdyklą. Jie susitikdavo prie vieno suolo Herkulio tuopų sode ir varovams bei skerdėjams leipstant juokais imdavo įžūliai erzinti raudonu skuduru mėsai skirtus jaučius, nors šie dažnai gerokai juos aplamdydavo ir suplėšydavo jų drabužius. Ponia Angustijas, kuriai tekdavo ne vieną naktį prasėdėti su adata rankose, kad jos sūnelis dirbtuvėje atrodytų padoriai ir švariai, neretai prie savo namų durų atrasdavo jį suplėšytomis kelnėmis, purvinu švarkeliu, pradrėkstu, sudaužytu veidu, bijantį įeiti vidun, bet ir neturintį drąsos pasprukti, nes alkis gerokai būdavo jį nukamavęs.

Prie išdavikiškų jaučio pokštų prisidėdavo dar motinos šluota ir kumštis; bet Skerdyklos herojus viską kantriai iškęsdavo bijodamas tik vieno – likti alkanas. “Mušk, kiek nori, tik duok valgyti”. Tokių žiaurių pratybų išvargintas, jis rydavo sužiedėjusią duoną, pupeles, pašvinkusias menkes, visokias valgių atliekas, kurių kruopšti moteris gaudavo iš krautuvių, kad pigiau galėtų išmaitinti šeimą.

Ištisas dienas plaudama kitiems grindis, ji tik vakarais galėdavo pasirūpinti sūnumi, nueiti į batsiuvio dirbtuvę ir pasiteirauti, kaip jam sekasi mokslas. Grįždama iš batsiuvio, ji degdavo pykčiu, grasindavo sūnui žiauriausiomis bausmėmis, kurios turėjo grąžinti vaikui protą.

Dažniausiai jis visai nepasirodydavo dirbtuvėje. Rytmečius praleisdavo Skerdykloje, o vakarais prisidėdavo prie kitų tokių pat dykaduonių, kurie susigrūdę prie Gyvačių gatvės kampo iš arti spoksodavo į sutarčių neturinčius toreadorus, kai šie rinkdavosi La Kampanos kavinėje, puošniai apsirengę, su puikiomis skrybėlėmis, tačiau be pesetos kišenėje, ir kalbėdavo apie savo žygdarbius.

Chuaniljas žiūrėdavo į juos kaip į nepaprastas būtybes, pavydėdamas jiems gražaus stoto ir laisvų manierų meilikaujant su moterimis. Mintis, kad visi jie savo namuose turi šilkinius, auksu apvedžiotus drabužius, su kuriais muzikai griaudžiant žygiuodavo minios akivaizdoje, jam įkvėpdavo didelį pagarbos jausmą.

Ponios Angustijas sūnus savo apskurusių draugų buvo vadinamas Kurpiuku ir jautėsi patenkintas, turėdamas pravardę kaip ir visi žymieji žmonės, išeinantys į areną. Nuo ko nors juk reikia pradėti: ir jis ryšėjo ant kaklo skarelę, kurią buvo nučiupęs iš savo sesers, iš po kepurės jam

kyšojo ant ausų užšukuotas didelis kuokštas plaukų, kuriuos jis rūpestingai susiglostydavo seilėtais pirštais. Kartūno palaidinė ant juosmens krito daugybe klosčių; kelnės, seni tėvo palaikai, ponios Angustijas persiūtos, turėjo būti plačiu juosmeniu, laisvos apie kojas ir siauros per klubus, o jeigu motina nesutikdavo, jis su ašaromis akyse prašydavo pasiūti pagal jo norą.

Skraistė! Turėti nuosavą kovos skraistę, kad nereikėtų maldauti iš kitų paskolinti nors valandėlei trokštamą palą... Viename namo sandėliuke mėtėsi senas, nebenaudojamas čiužinys. Jis buvo tuščias: ašutus ponia Angustijas, bėdos spiriama, buvo jau pardavusi. Nutaikęs progą, kai mama tą dieną dirbo pas kanauninką, Kurpiukas užsidarė sandėliuke ir praleido ten visą rytą. Su nepaprastu išradingumu, kokį parodo tik išmestas negyvenamoje saloje jūreivis, jis išsikirpo iš drėgno sudūlėjusio čiužinio audeklo kovai su buliais skraistę. Paskui išvirino puode gerą saują vaistinėje pirkto raudono anilino ir į tuos dažus įkišo tą seno audinio atraižą. Chuaniljas tiesiog susižavėjo savo darbu. Jis turėjo gražią ryškiai raudonos spalvos skraistę – ji tikrai sukels didžiausią visų mėgėjų kapeadorų pavydą. Reikėjo tiktai, kad ji išdžiūtų. Jis pakabino ją saulėje tarp kaimynių skalbinių. Vėjas, plaikstydamas dar varvančią medžiagą, sutepė ir kitus skalbinius. Ir tučtuojau pasigirdo tikras prakeiksmų ir grasinimų koncertas, iškilo grūmoją kumščiai, lydimi bjauriausių keiksmų motinai ir jam pačiam, ir Kurpiukui teko čiupti garbingąją savo skraistę, sprukti kuo toliau su išteptomis raudonais dažais rankomis ir lyg kokio žmogžudžio veidu.

Ponia Angustijas, moteris tvirta, apkūni ir ūsuota, nebijanti vyrų ir dėl savo energijos bei ryžtingo būdo kitų moterų gerbiama, prieš savo sūnų pasirodė silpnavalė ir bejėgė. Ką daryti?.. Jo kūne nebelikdavo sveikos vietos, į jo nugarą lūžinėjo šluotkočiai, bet tai nieko nepadėjo. Šis prakeiktas padaras, kaip ji mėgdavo sakyti, turėjo šuns kūną. Pripratęs prie jaunų buliukų galvos smūgių, prie žiauraus karvių spardymo ir prie lazdų, kurių nepašykštėdavo piemenys bei skerdikai tokiems apdriskusiems bulių kovų mėgėjams, į motinos mušimą jis žiūrėdavo kaip į natūralų dalyką, kaip į tą patį gatvės gyvenimo tęsinį, tik jau namuose, ir kantriai viską iškęsdavo, nė kiek neketindamas pasitaisyti. Tai buvo

tartum sąskaita, kurią reikėjo apmokėti už išlaikymą, ir su malonumu jis gromuliuodavo sužiedėjusią duoną, tuo tarpu motinos prakeiksmai ir kumščiai pilte pildavosi jam ant nugaros.

Vos tik nustūmęs alkį, jis ir vėl sprukdavo iš namų, pasinaudodamas ta laisve, kurią norom nenorom turėdavo jam duoti ponia Angustijas, išeidama iš namų į darbą.

La Kampanos kavinėje, toje garbingoje bulių kovos mėgėjų susirinkimų vietoje, kur iš lūpų į lūpas ėjo visos didžiosios šios srities naujienos, jis išgirsdavo savo draugų pasakojimus, kurie sukeldavo jam nepaprastą entuziazmą.

– Kurpiukai, rytoj korida.

Provincijos miesteliai švęsdavo savo patrono šventę rengdami bulių kovas, ir ten nužygiuodavo mažieji toreadorai su viltimi, kad paskui galės pasigirti, jog ir jie buvo išskleidę savo skraistę prieš bulių garbingose Asnalkoljaros, Buljuljos arba Mairenos aikštėse. Jie leisdavosi į kelionę naktį su skraiste ant peties, jei būdavo vasara, arba įsisupę į ją, jei būdavo žiema, tuščiu pilvu ir vien tik kalbėdami apie bulius.

Jei kelionė trukdavo keletą dienų, jie miegodavo atvirame lauke arba įsiprašydavo į kieno nors šiaudų žagą. O jeigu pakeliui pasitaikydavo prinokusių vynuogių, arbūzų arba figų, jie nepalikdavo jų nenuskynę. Vienintelis jų rūpestis buvo, kad kita grupė, kita "kvadrilja", galėjo turėti tą pačią mintį ir atsiradusi miestely sudaryti jiems rimtą konkurenciją.

Pasiekę savo kelionės tikslą, apdulkėjusiais veidais, nusilpę ir kelionės išvarginti, jie prisistatydavo miesto galvai, ir akiplėšiškiausias iš jų, pasivadinęs šios grupės vadovu, iškeldavo savo būrio narių nuopelnus. Jie visi būdavo be galo laimingi, jeigu vietinės valdžios dosnumas suteikdavo jiems nakvynę užeigos tvarte ir ypač jeigu duodavo puodą viralo, kurį jie ištuštindavo per keletą minučių. Miestelio aikštėje, aptvertoje vežimais ir lentomis, buvo paleidžiami seni buliai, tikri mėsos kalnai, su daugybe randų ir dideliais aplaužytais ragais; buliai, su kuriais toreadorai jau ilgus metus grūmėsi per visas provincijos šventes. Tai buvo garbingi veteranai, tokie gudrūs ir pripratę prie nuolatinių kovų su toreadorais, žiną visas to meno gudrybes, kad buvo sakoma, jog jie "moka lotyniškai".

Vietiniai jaunuoliai badydavo gyvulius iš gerai apsaugotos vietos, o publikai smagumo daugiau teikė ne tiek buliai, kiek patys "toreadorai", atvykę iš Sevilijos. Jie mosuodavo savo skraistėmis, bet kinkos jiems virpėdavo ir drąsos neužtekdavo, nes pilvai būdavo ne tušti. Ir kai bulius kurį iš jų partrenkdavo ir raičiodavo ant žemės, publikoje kildavo džiaugsmingas triukšmas. O jeigu kuris, išgąsčio pagautas, sprukdavo už medinės užtvaros, šiurkštūs kaimiečiai sutikdavo tokį keiksmais, daužydami jam per rankas, įsikibusias užtvaros, mušdami lazdomis per kojas, kad šis vėl bėgtų į aikštę. "Ei tu, begėdi! Stok prieš bulių, tu pagyrūne!"

Kartais ketvertas draugų išnešdavo iš aikštės kokį nors "įgudusį toreadorą", išblyškusį kaip popierių, stiklinėmis akimis, nuleista galva ir krūtine kaip kiauros dumplės. Tuoj priėjęs veterinaras, nematydamas kraujo, ramindavo visus: tai dėl smarkaus sukrėtimo, kai berniukas, buliaus nublokštas kelis metrus, nukrito ant žemės kaip koks maišas. O kai tekdavo kentėti nepaprastą skausmą, kada milžiniškas, sunkus gyvulys pamindavo kurį nors po kojomis, tada užpildavo tokiam ant galvos kibirą vandens ir kai jis atgaudavo sąmonę, pavaišindavo geru gurkšniu stiprios degtinės. Net kunigaikštis negalėdavo būti geriau prižiūrimas.

Ir vėl į aikštę. Kai piemuo nebeturėdavo nė vieno buliaus, kurį galima būtų išleisti, ir jau artindavosi naktis, du iš būrio pasiimdavo vieną geriausių skraisčių ir laikydami už galų eidavo prie žiūrovų rinkti aukų. Ant raudono audinio kaip lietus pabirdavo varinės monetos, nelygu kaip sugebėdavo atvykėliai parodyti miestelio gyventojams savo miklumą ir drąsą. Pasibaigus iškilmėms, jie droždavo atgal į miestą, žinodami gerai, kad vietos tavernoje jų kreditas pasibaigė ir dykai nieko negaus. Dalijantis skraistėje surinktus variokus, dažnai kildavo ginčai ir peštynės.

Paskui likusias savaitės dienas jie girdavosi savo žygdarbiais išvykoje nedalyvavusiems draugams, kurie klausydavosi apstulbusiomis iš nustebimo akimis. Pasakodavo apie savo manevrus su buliais El Garoboje, apie nuotykius Loroje arba apie baisų rago smūgį, gautą El Pedrosoje, mėgžiodami intonaciją ir pozas tikrų profesionalų, kurie neturėdami sutarčių vos už kelių žingsnių nuo jų stengėsi save raminti pasigyrimais ir melagystėmis.

Kartą ponia Angustijas visą savaitę nežinojo, kur bastosi jos sūnus. Pagaliau pasiekė ją neaiškios žinios, kad jis buvo sužeistas Tosinos kaime per pratybas su buliais. Dieve mano! Kur galėtų būti šis kaimas! Kaip jį pasiekti! Ji laikė savo sūnų žuvusiu, apraudojo, nors vis dėlto norėjo ten nuvykti, tačiau jai ruošiantis į kelionę Chuaniljas sugrįžo išblyškęs, silpnas, bet vyriškas, smagus, ir visiems pasakojo apie savo nelaimingą įvykį.

Nieko ypatinga neatsitikę: rago smūgis į šlaunį, žaizda kelių centimetrų gilumo. Ir su nugalėtojo begėdiškumu norėjo parodyti ją kaimynams, tvirtindamas, kad įkišęs pirštą į žaizdą negalįs pasiekti jos galo. Jodoformo kvapas, kuris sklido nuo jo, kėlė jam pasididžiavimą, ir jis vis kalbėjo, kaip rūpestingai jį prižiūrėję tame kaime, jo nuomone, geriausiame visoje Ispanijoje. Turtingesnieji gyventojai, kuriuos kiti vadino net aristokratais, domėjęsi jo likimu; net kaimo galva atėjęs jo pasižiūrėti, o paskui apmokėjęs jam kelionės namo išlaidas. Savo kišenėje jis dar saugojo tris durus, kuriuos įteikė motinai su įžymaus žmogaus dosnumu. Ir tokia garbė teturint vos keturiolika metų! Jo pasitenkinimas buvo dar didesnis, kai La Kampanos kavinėje keli toreadorai, bet tikri toreadorai, atkreipė dėmesį į jį paklausdami, kaip gyjanti žaizda.

Po to nelemto įvykio Chuaniljas nebegrįžo į batsiuvio dirbtuvę. Jis jau žinojo, kas yra buliai, jo žaizda įkvėpė jam dar daugiau drąsos. Jis bus toreadoras, niekas kitas, tik toreadoras! Ponia Angustijas nė nebandė daugiau jo auklėti, nes matė, kad nieko tas nepadės. Ji elgėsi taip, lyg jau nebeturėtų sūnaus. Kai vėlai vakare sugrįžęs namo jis rasdavo savo motiną ir seserį bevalgančias vakarienę, jos žodžio nepratardamos padėdavo ir jam lėkštę, norėdamos paveikti jį savo panieka. Bet tas nė kiek nesumažindavo jam apetito. Jeigu jis grįždavo visai vėlai, nerasdavo nė kąsnelio ir turėdavo eiti į gatvę toks pat alkanas, koks iš ten pareidavo.

Naktimis slankiodavo Herkulio tuopų sode su kitais abejotino elgesio vaikėzais, apie kuriuos negalima buvo tikrai pasakyti, ar jie kandidatai į kalėjimą, ar į toreadorus. Kaimynės kai kada jį sutikdavo gatvėje šnekantis su ponaičiukais, kurių išvaizda juokindavo moteris, arba net ir su oriais kabaljerais, kuriems blogi liežuviai prisegdavo moteriškas pravardes. Kartais jis pardavinėdavo laikraščius, o prieš Velykas Didžiosios savaitės dienomis nešiodavo ant padėklo saldainius ir siūlydavo juos

pirkti ponioms Šventojo Pranciškaus aikštėje. Mugių dienomis slankiodavo netoli viešbučių, laukdamas kokio nors "anglo", nes jam visi keliautojai buvo anglai, tikėdamasis kuo nors ir jam pasitarnauti.

– Milorde!.. Aš toreadoras, – sakydavo pamatęs svetimšalio figūrą ir ištardavo šitai tokiu tonu, lyg jo profesija būtų tikrai neginčijama jo asmenybės rekomendacija svetimtaučiams.

Ir norėdamas tai įrodyti nusiimdavo kepurę ir atmesdavo atgal toreadoro kasą – sprindžio ilgumo plaukų sruogą, kurią jis laikydavo ant viršugalvio.

Jo skurdo draugas buvo Čiripa – berniukas tokio pat amžiaus kaip ir jis, mažo ūgio, gudriomis akimis, visiškas našlaitis. Jis klajojo po Seviliją nuo to laiko, kai tik pradėjo savarankiškai galvoti, ir dėl savo patirties turėjo įtakos Chuaniljui. Jo veide buvo randas, likęs nuo kažkada gauto buliaus rago smūgio, ir šita žymė Kurpiukui atrodė kur kas reikšmingesnė negu jo paties niekam nematoma žaizda.

Kai prie viešbučio durų kokia nors keleivė, norėdama pažinti vietos koloritą, kalbėdavo su mažaisiais toreadorais, žavėdamasi jų kuodais ir klausydamasi pasakojimų apie jų randus, ir baigdama pokalbį duodavo jiems pinigų, Čiripa švelniai prabildavo:

– Neduok, tamsta, jam: jis turi motiną, o aš vienų vienas pasaulyje. Tasai, kuris turi motiną, nežino, ką turi!

Ir Kurpiukas, graužiamas liūdesio ir sąžinės priekaištų, leisdavo draugui pasiimti visus pinigus murmėdamas:

– Tai tiesa... tikra tiesa.

Tačiau ir šitoks švelnumo ir meilės motinai prasiveržimas netrukdydavo Chuaniljui ir toliau gyventi nenormaliai; jis vis rečiau pasirodydavo ponios Angustijas namuose ir vis toliau iškeliaudavo iš Sevilijos.

Čiripa buvo klajūniško gyvenimo meistras. Koridos dienomis jis nusistatydavo žūtbūt su savo draugu patekti į Bulių aikštę ir griebdavosi įvairių gudrybių: kaip nors perlipdavo aukštą aptvarą, prasprūsdavo kartu su žmonėmis arba maldaudavo prižiūrėtoją įleisti. Kaip gali praeiti kokia nors bulių kovos šventė, kurioje nedalyvautų jie, profesionalai!.. Kai nebūdavo pratybų su buliais provincijos miesteliuose, jie eidavo su savo raudonomis skepetomis erzinti jaunų buliukų į Tablados ganyklas; bet visi šie Sevilijos gyvenimo įvairumai nepatenkindavo jų troškimų.

Čiripa nemažai jau buvo apkeliavęs ir savo draugui pasakodavo apie didžius dalykus, matytus tolimose provincijose. Jis sugebėdavo keliauti veltui, niekieno nepastebėtas įsigauti į traukinį. Kurpiukas išsižiojęs klausydavosi jo pasakojimų apie Madridą, nepaprastai gražų miestą su Bulių aikšte, kuri buvo kaip koks didžiulis, panašus į katedrą, pastatas.

Kažkoks išpuikęs ponaitis, norėdamas iš jų pasijuokti, prie vienos kavinės durų Gyvačių gatvėje jiems pasakė, kad nuvykę į Bilbao jie galį uždirbti daug pinigų, nes ten nesą tiek toreadorų kaip čia, Sevilijoje, ir tiedu berniukai, nors ir tuščiomis rankomis bei kišenėmis, pasiryžo ten keliauti nieko daugiau neturėdami, tik apsiaustus, bet jau "tikrus apsiaustus", kažkada priklausiusius tikriems toreadorams, o dabar tik palaikes liekanas, pigiai nupirktas iš padėvėtų drabužių krautuvės.

Berniukai nepastebimai įlįsdavo į traukinį ir pasislėpdavo po suolais, bet alkis ir kiti neatidėliotini reikalai priversdavo juos pasirodyti keleiviams, kurie šitokiems keliauninkams pareikšdavo užuojautą; jie juokdavosi iš keisto jų apdaro, iš jų styrančių ant viršugalvio plaukų kuokšto bei apsiaustų ir sušelpdavo juos, žinoma, savo užkandos likučiais. Kai koks nors traukinio tarnautojas pradėdavo jų ieškoti, vaikinai bėgdavo iš vagono į vagoną arba užsikardavo ant stogo, baugščiai laukdami išeinant traukinio. Daug kartų, žinoma, jie būdavo pačiupti bei apspardyti ir pasilikdavo tuščiame stoties perone, o traukinys toldavo nuo jų kaip prarasta viltis.

Tuomet jie laukdavo kito traukinio tiesiog po atviru dangumi, o jei pamatydavo, kad yra stebimi iš arti, leisdavosi pėsčiomis į artimiausią stotį tikėdamiesi, jog ten jiems seksis geriau. Pagaliau po įvairių ilgos kelionės nuotykių, nemažai apkulti, jie pasiekė Madridą. Sevilijos gatvėje ir prie Saulės vartų juos nustebino būriai sutarčių nesudariusių toreadorų, tų aukštesnių būtybių, ir jie išdrįso, tiesa, nesėkmingai, paprašyti juos išmaldos tolimesnei savo kelionei. Vienas sevilietis, koridos aikštės tarnautojas, jų pasigailėjo ir leido tvarte permiegoti; be to, jis net išrūpino jiems leidimą būti žiūrovais jauniklių bulių kovose garsiojoje Bulių aikštėje, kuri jiems pasirodė menkesnė už gimtosios Sevilijos.

Nusigandę didelės savo drąsos ir nematydami galo savo ekskursijoms, jie nusprendė grįžti atgal į Seviliją tuo pačiu keliu, kuriuo buvo atvykę:

dabar jau buvo pamėgę važiuoti zuikiu traukinyje. Nuvykdavo į nedidelius Andalūzijos provincijų kaimelius, vos tik nugirdę, kad ten švenčių proga rengiamos bulių kovos. Taip pasiekdavo net La Mančą arba Estremadurą; ir jei nepalankus likimas lemdavo jiems eiti pėstiems, jie ieškodavo prieglaudos kaimiečių trobelėse. Tie paprasti ir lengvatikiai žmonės stebėdavosi gana dar jaunu jų amžiumi, jų drąsa, jų melagingu plepėjimu, laikydami juos tikrais kovotojais.

Šitoks klajoklių gyvenimas, verčiąs griebtis net primityvaus žmogaus gudrybių, išmokė juos visko. Fermų laukuose jie šliaužte šliauždavo ir niekieno nepastebimi vogdavo daržoves. Ištisas valandas laukdavo, kol prie jų prieis nuklydusi višta, ir nutaikę progą čiupdavo ją, nusukdavo galvą ir eidavo toliau, o vidurdienį iš sausų šakų susikurdavo ugnį, šiek tiek apipešioję, pakepdavo ją ant ugnies ir dar puszalę su laukinių apetitu surydavo. Daugiau už bulius jiems baimės įvarydavo kaimų sarginiai šunys. Su šitais gyvuliais buvo sunku kovoti, jie puldavo berniukus šiepdami dantis, tarsi juos būtų erzinusi keista paauglių išvaizda ir jie būtų užuodę nuosavybės priešus.

Daug kartų, kai tekdavo miegoti po atviru dangumi netoli stoties belaukiant pravažiuojančio traukinio, prisistatydavo pora žandarų. Bet pamatę raudonus šių klajoklių ryšulius, kuriuos šie būdavo pasidėję vietoj pagalvės, jie nusiramindavo. Atsargiai nuimdavo jiems kepures ir pamatę ant jų viršugalvių nutįsusią kasą atsitraukdavo juokdamiesi, nieko daugiau netikrindami: tai ne kokie vagišiai, tai mėgėjai rungtis su buliais. Visi jiems jausdavo simpatiją ir reikšdavo pagarbą dėl jų neaiškios ateities, nes visa tai buvo susiję su tradicinėmis šventėmis. Ką gali žinoti, gal kuris iš tų vargšų apdriskėlių ateityje bus "meno žvaigždė", žymus žmogus, kuris žudys bulius karalių akivaizdoje, gyvens kaip kunigaikštis, o apie jo žygius rašys laikraščiai!..

Vieną vakarą Kurpiukas liko vienas Estremaduros kaime. Mat, norėdami nustebinti publiką, kuri plodavo žymiems toreadorams, "atvykusiems net iš Sevilijos", berniukai panūdo įsmeigti banderiles vienam senam ir smarkiam buliui. Chuaniljas įsmeigė gyvuliui savąsias ir pasiliko stovėti šalia lentinio paaukštinimo, džiaugdamasis ovacijomis, audringais plojimais ir pasiūlymais išgerti vyno gurkšnelį. Staiga siaubingas išgąs-

čio riksmas jį pabudino iš to laimės svaigulio. Čiripos jau nebebuvo arenoje. Matėsi tik nukritusios ant smėlio banderilės, vienas batelis ir kepurė. Įsiutęs bulius lėkė, tartum šokdamas per kliūtis, iškėlęs pamautą ant rago drabužių gniužulą, lyg kokį manekeną. Dėl žiauraus purtymo tas beformis gniužulas atsipalaidavo nuo rago, ir iš jo ištryško kraujo srovelė, bet jam dar nespėjus nukristi ant žemės jį vėl užkabino kitas ragas ir dar ilgai purtė. Pagaliau nelaimingasis nukrito ant smėlio ir liko gulėti sudribęs ir nejudantis, o iš jo sruvo raudonas skystis, tartum iš kiauro odinio maišo čiurkšlėmis būtų tekėjęs vynas.

Piemuo su savo pagalbininkais nusivarė bulių į aptvarą, nes niekas daugiau nedrįso prie jo prisiartinti, o vargšas Čiripa buvo ant neštuvų nugabentas į gelbėjimo kambarį, kuris kartais buvo naudojamas ir kaip kalėjimas. Jo draugas jį pamatė išblyškusiu kaip kreida veidu, blausiomis akimis, visą pasruvusį krauju, kurio nebuvo galima sustabdyti, nors jam ir buvo dedami acte sumirkyti kompresai, nes nieko geresnio neturėta.

– Sudie, Kurpiuk! – atsiduso jis. – Sudie, Chuaniljau.

Tai buvo paskutiniai mirštančiojo žodžiai. Įvykio sukrėstas, mirusiojo draugas grįžo atgal į Seviliją, vis matydamas stiklines jo akis, girdėdamas liūdnus atsisveikinimo žodžius. Jį apėmė baimė. Net romiai karvei pasitaikius ant kelio, tikriausiai būtų pabėgęs. Jis galvojo apie savo motiną ir apie išmintingus jos patarimus. Ar nebūtų geriau atsiduoti batsiuvio amatui ir ramiai sau gyventi?.. Bet jis taip galvojo, kol buvo vienas.

Parvykęs į Seviliją, tuojau pajuto aplinkos įtaką: draugai bėgo pas jį, norėdami sužinoti visas vargšo Čiripos mirties smulkmenas. La Kampanoje toreadorai profesionalai taip pat jį klausinėjo, su gailesčiu prisimindami tą randuotu skruostu berniuką, kuris dažnai jiems pasitarnaudavo. Chuanas, didžiuodamasis įgytu reikšmingumu, davė valią vaizduotei, kaip jis, matydamas draugą pavojuje, puolė bulių, kaip buvo nutvėręs gyvuliui už uodegos ir daug kitų savo žygdarbių, kurie vis dėlto nepadėjo draugui išsigelbėti nuo mirties.

Nemalonus įspūdis pamažu išdilo iš atminties. Jis bus toreadoras, niekas kitas, tiktai toreadoras! Jeigu kiti gali tapti toreadorais, tai kodėl gi jis negalėtų. Kurpiukas galvodavo apie sužiedėjusią motinos duoną ir sugedusias pupeles, galvodavo, kaip įsigyti naujas kelnes, galvodavo

apie badą, neperskiriamą jo kelionių draugą. Maža to, jis troško visų gyvenimo malonumų: su pavydu žvelgdavo į karietas ir arklius, sustodavo prie turtuolių namų durų, žiūrėdavo pro vartus į vidinį jų kiemą, įrengtą rytietišku stiliumi su arkadomis, išpuoštomis mozaika, marmuro grindimis ir trykštančiais fontanais, kurių perlinės srovelės krito į apvalų žalumynais apjuostą baseiną. Likimas jam dabar buvo aiškus: kova su buliais arba mirtis, būti turtingam ir susilaukti, kad laikraščiai apie jį rašytų, kad žmonės jį sveikintų, nors tas jam ir gyvybę kainuotų. Jis neapkentė žemesniųjų toreadoro pakopų, nes matė, kad banderiljerai už trisdešimt durų rizikuoja gyvybe nė kiek ne mažiau kaip matadorai ir po tokių pavojų pilno gyvenimo senatvėje jų laukia tik kuklus darbas skerdykloje, arba jiems net gali tekti ieškoti pragyvenimo kitur. Kai kurie iš jų miršta ligoninėse, bet dauguma prašo išmaldos iš jaunesniųjų draugų. Ne, jis nebus banderiljeru ir nepriklausys nuo kokio nors toreadoro. Jis nori žudyti iš karto, mindžioti aikštės smėlį kaip tikras toreadoras.

Vargšo Čiripos nelaimė davė jam progą iškilti tarp savo draugų, ir jis sudarė būrelį pramuštgalvių, kurie ėjo su juo kartu į kaime vykstančias bulių kovų pratybas. Visi jį gerbė, nes jis drąsesnis ir padoriau apsirengęs. Kai kurios lengvo elgesio mergaitės, susižavėjusios gražia Kurpiuko išvaizda (jam buvo jau aštuoniolika metų) ir jo plaukų sruoga, supinta pakaušyje, varžydavosi tarp savęs dėl šito šaunaus vaikino draugystės. Beje, jis turėjo ir "krikštatėvį", seną teisėją, kuris jautė silpnybę jauniems toreadorams. Jo elgesys pykindavo ponią Angustijas, ir ji nešykštėdavo jam necenzūriškų žodžių, išmoktų dar tabako fabrike.

Kurpiukas dėvėjo angliškos medžiagos kostiumą, kuris dailiai derėjo prie gražios jo figūros, jo skrybėlė visada būdavo naujutėlė. "Draugės" pasirūpindavo, kad būtų švarios jo apykaklės ir baltinių krūtinė, o ypatingomis dienomis ant jo liemenės kybodavo dviguba auksinė grandinėlė, panašiai kaip senjorų, pasiskolinta iš kokio gero draugo ir jau ne kartą kabojusi ant "kitų pradedančių karjerą vaikinų" kaklo.

Jis susieidavo su tikraisiais toreadorais, galėdavo pavaišinti vyno taure senus koridos aikštės patarnautojus, dar prisimenančius įžymiųjų toreadorų žygius. Buvo aišku, kad kažkokie užtarėjai veikia šio "jaunikaičio" naudai, laukdami progos, kada jis galės Sevilijos aikštėje kautis su jaunais buliais.

Kurpiukas jau buvo matadoras. Kartą Lebrichoje, išbėgus į aikštę jaunam smarkiam buliukui, jo draugai jį pastūmėjo išmėginti laimę. "Ar ryšies išbandyti su juo savo jėgas?" Ir jis tikrai ryžosi. Nuo to laiko, matydamas, kaip lengvai jam pavyko susidoroti su tuo buliuku ir likti visai sveikam, jis visada atvykdavo ton vieton, kur buvo rengiamos buliukų kovos ir jose žudomi galvijai.

Pasiturinčios La Rinkonados fermos savininkas, turįs nedidukę Bulių aikštę, buvo didelis koridos mėgėjas ir visada laikė paruoštą stalą ir atviras daržinės duris tiems alkaniems kovotojams, kurie ateidavo jo palinksminti, nukaudami pjovimui skirtus bulius. Tomis dienomis, kai alkis nedavė ramybės, Chuaniljas nuėjo ten su savo draugais pavalgyti į to turtuolio sveikatą, nors ir teko prieš tai būti gerokai aplamdytiems. Po dviejų kelionės dienų pėstute jie atvyko pas jį, ir savininkas, matydamas apdulkėjusį būrį, teturintį vien raudonų apsiaustėlių ryšulį, iškilmingai tarė:

– Tam, kuris bus miklesnis ir pasirodys geriau, aš apmokėsiu bilietą grįžti traukiniu atgal į Seviliją.

Dvi dienas fermos savininkas praleido aikštės balkonėlyje rūkydamas, o Sevilijos berniukai grūmėsi su buliukais, kurie dažnai juos užkabindavo ragais ir trypdavo nagomis.

– Taip nedera, kvaily!..– bardavo jis dėl nevykusio smūgio.

– Kelkis nuo žemės, baily!.. Ei, duokit jam vyno, kad praeitų išgąstis, – šaukdavo jis, kai jaunuolis papuldavo buliui po kojomis.

Kurpiukas nudūrė jauną buliuką pagal visus šeimininko norus, ir šis net pasodino jį prie savo stalo, o tuo tarpu kiti draugai liko su piemenimis bei darbininkais virtuvėje ir su raginiais šaukštais valgė iš garuojančio puodo viralą.

– Tu laimėjai grįžimą traukiniu, berniuk, tu daug pasieksi, jei, žinoma, būsi drąsus. Tau netrūksta gabumų.

Važiuodamas atgal į Seviliją antrosios klasės vagone, kai visi kiti žingsniavo pėsti, Kurpiukas galvojo, kad jam prasidėjo naujas gyvenimas, ir godžiai žvelgė į tą didžiulę fermą, apsodintą alyvmedžiais, su plačiausiais javų laukais, malūnais, paprasta akimi neaprėpiamomis pievomis, kuriose ganėsi ožkų kaimenės ir mykė tingiai gulį ir gromuliuo-

ją buliai bei karvės. Koks turtas! Ar greit ateis tokia diena, kada jis turės ką nors panašaus!

Žinia apie pirmuosius jo žygius pasiekė ir Seviliją, atkreipdama dėmesį niekad nepasotinamų koridos mėgėjų, amžinai laukiančių, kad pasirodys nauja žvaigždė ir užtemdys kitas.

– Atrodo, šis vaikinas teikia vilčių, – kalbėdavo jie tarpusavy, matydami smulkiais žingsniais jį vaikščiojantį Gyvačių gatve ir išdidžiai mostaguojantį rankomis. – Pažiūrėsim, kaip jam seksis tada, kai atsidurs tikrame kovos lauke.

Šis kovos laukas tiek jiems, tiek Kurpiukui buvo Sevilijos Bulių aikštės arena. Ir netrukus berniukas iš tikrųjų atsidūrė tokiame lauke. Jo globėjas parūpino jam blizgančius drabužius, tiesa, jau kiek panešiotus kažkokio žuvusio niekam nežinomo toreadoro. Labdaringais tikslais buvo organizuojamos bulių kovos, kuriose turėjo dalyvauti naujokai, ir įtakingi mėgėjai, trokštą naujenybių, įtraukė į dalyvių sąrašą ir jį, kaip matadorą.

Ponios Angustijas sūnus nesutiko, kad skelbimuose jis figūruotų Kurpiuko pravarde, nes norėjo, kad visi šią pravardę užmirštų. Jam nereikia jokių pravardžių ir jokių žemesnių tarnybos laipsnių. Jis norėjo būti garsus savo tėvo vardu, norėjo vadintis Chuanas Galjardas ir kad jokia pravardė neprimintų jo kilmės didiesiems žmonėms, kurie, be abejo, ateityje bus jo bičiuliai.

Visi Turgaus kvartalo gyventojai, didžiai jaudindamies ir patriotiškai nusiteikę, atvyko į koridą. Susidomėję buvo ir Makarenos kvartalo gyventojai, o ir kiti kvartalai pasidavė šiam entuziazmui. Dar vienas naujas Sevilijos toreadoras!.. Neužteko vietų visiems tribūnose, tūkstančiai žmonių dar liko už aikštės, nekantriai laukdami kovos rezultatų.

Galjardas grūmėsi, nudobė, buvo buliaus parblokštas, bet nesužeistas, ir matydama drąsius jo veiksmus, kurie dažniausiai baigdavosi laimingai, publika įsitempusi stebėjo jį, dažnai entuziastingai suklykdama. Vienas kitas šio meno žinovas, kurio nuomonė buvo gerbiama, užjaučiamai šypsojosi: jam reikia daug mokytis, nors, žinoma, jis turi drąsos ir gerų norų, ir tai yra svarbiausia.

– Gerai, kad jis pradeda žudyti kaip matadoras ir nesitraukia iš tikrojo kelio.

Gerosios toreadoro draugės, apsvaigusios nuo entuziazmo, isteriškai tampydamosi, negalėjo nustygti vietoje; jų akys buvo paplūdusios ašaromis, iš burnos kaip iš fontano vidury dienos liete liejosi meilės žodžiai, kurie paprastai sakomi tiktai naktį. Viena metė į aikštę savo mantiliją, kita, norėdama pralenkti draugę, pridėjo dar palaidinę ir korsetą, trečia nusisegė net sijoną, ir žiūrovai kvatodami prilaikė jas, kad jos pačios nepultų ant smėlio arba neliktų vienmarškinės.

Kitoje aikštės pusėje šypsojosi susijaudinęs senas teisėjas, – net balta jo barzda virpėjo, – gėrėdamasis berniuko vikrumu, o tuo labiau kad jam puikiai tiko blizgantys jo drabužiai. Pastebėjęs, kaip bulius parbloškė jį ant žemės, lyg nualpęs atsilošė savo kėdėje – šito jam buvo per daug.

Prie kontrabarjero maivėsi išdidus lyg povas Galjardo sesers Enkarnasionos vyras, balnius, turįs savo krautuvėlę, protingas žmogus, visokių dykaduonių priešas. Jis vedė tabako fabriko darbininkę, susižavėjęs jos grožiu, tačiau su sąlyga, kad toji neteiks jokios paramos broliui palaidūnui.

Galjardas, įsižeidęs dėl tokio svainio elgesio, ne tiktai nekeldavo kojos į jo krautuvėlę Makarenos kvartalo pakraštyje, bet net nesikreipdavo į jį nusižengdamas visoms mandagumo taisyklėms, kai rasdavo svainį ponios Angustijas namuose.

– Eisiu pažiūrėti, kaip apmėtys apelsinų žievėmis tą begėdį tavo brolį, – pasakė žmonai balnius, prieš eidamas į aikštę.

Bet dabar iš savo suolo jis sveikino toreadorą, vadindamas jį Chuanilju, sakydamas jam "tu" ir su pasitenkinimu didžiuodamasis, kai naujokas, atkreipęs dėmesį į jo šūksnius, pastebėjo ir jį patį ir špagos mostu teikėsi atsakyti į jo sveikinimą.

– Tai mano svainis, – gyrėsi balnius, norėdamas atkreipti į save šalimais sėdinčių žiūrovų dėmesį. – Visą laiką tikėjau, kad šis vaikas taps žymiu toreadoru. Mano žmona ir aš daug esame jam padėję...

Išėjimas iš aikštės buvo triumfinis. Minia puolė prie Chuaniljo, tartum norėdama iš to didelio entuziazmo jį suplėšyti. Kaip tik laiku pasirodė svainis, kuris padarė tvarką, pridengdamas jį savo kūnu ir nuvesdamas iki karietos, į kurią ir pats atsisėdo šalia jaunojo toreadoro.

Grįžtant jiems į namelį Turgaus kvartale, paskui juos traukė didelė minia, keldama ovacijas, kad net žmonės ėjo iš namų pasižiūrėti. Žinia

apie pergalę atėjo čia greičiau negu pats toreadoras, kaimynai bėgo pažvelgti iš arčiau ir paspausti jam rankos.

Ponia Angustijas su dukterim pasitiko jį prie namo durų. Balnius beveik ant rankų iškėlė savo svainį iš karietos, nieko prie jo neprileisdamas, skėsčiodamas rankomis ir šaukdamas, kad niekas jo neliestų, lyg jis būtų buvęs ligonis.

– Štai kokį brolį turi, Enkarnasiona, – pasakė pastumdamas jį žmonos link. – Tikras Rožeras de Floras![9]

Ir Enkarnasionai viskas buvo aišku, nes žinojo, kad jos vyras, neaiškiai prisimindamas kažkada skaitytas knygas, šį istorinį asmenį laikė nepaprastai didingu ir jo vardą siedavo tik su žymiausiais įvykiais.

Kai kurie entuziastingi kaimynai, grįžę iš aikštės, pataikavo poniai Angustijas, girdami ją, pagimdžiusią tokį sūnų.

– Tebūnie palaiminta motina, davusi gyvybę tokiam narsiam vyrui.

O draugės savo šūksniais ją tiesiog apkvaitino. Kokia laimė! Ir kiek pinigų uždirbs jos sūnus!

Vargšės moteriškės akyse matėsi nuostaba ir abejonė. Argi tikrai čia dėl jos Chuaniljo bėga žmonės su tokiu entuziazmu?.. Ar tik jie kartais neišsikraustė iš galvos?

Ir staiga ji puolė prie jo, tartum būtų pripažinusi pagaliau savo gėdingą klaidą. Didelės liesos jos rankos apsivyniojo toreadorui apie kaklą, o stambios ašaros sudrėkino sūnaus veidą.

– Mano sūnau! Chuaniljau!.. Jei dabar tave išvystų vargšas tavo tėvas.

– Neverk, mama, juk šiandien džiaugsmo diena. Pamatysi! Jei Dievas man bus palankus, pastatydinsiu tau namus, o kaimynės matys tave karietoje, ir tu turėsi tokią mantiliją iš Manilos, kad visos tau pavydės...

Dėstant jam šiuos puikius planus, balnius, viską patvirtindamas, gestikuliavo prieš savo apstulbusią žmoną, kuri vis dar nebuvo atsipeikėjusi dėl tokio staigaus vyro pasikeitimo.

– Taip, Enkarnasiona, jei šitas jaunuolis pasiryžo ką įvykdyti, tai ir įvykdys. Jis nepaprastas žmogus. Ką reiškia prieš jį net pats Rožeras de Floras!

Naktį prastuomenės kvartalų tavernose ir kavinėse tik ir tebuvo kalbama apie Galjardą.

– To matadoro laukia puiki ateitis. Jis daug pasieks... Šis vaikinas visus Kordobos kalifus į ožio ragą suvarys.

Šitaip teigdami, seviliečiai didžiavosi prieš kordobiečius, nes amžinai konkuruodavo su Kordoba, kur taip pat buvo nemažai gerų matadorų.

Po šios atmintinos dienos Galjardo gyvenimas visiškai pasikeitė. Jį sveikindavo net jauni senjorai, kviesdami kartu pasėdėti kavinėje. O gerosios merginos, kurios pirma jam padėdavo numalšinti alkį ir rūpindavosi jo apdaru, pamažu pasijuto atstumtos su linksma pašaipa. Net ir senas jo globėjas, išgirdęs keletą nemalonių frazių, protingai pasitraukė, savo nuoširdžia draugyste atsiduodamas kitiems pradedantiems jaunuoliams.

Bulių aikštės administracija pataikavo Galjardui, laikydama jį įžymybe. Užtekdavo skelbimuose pranešti jo vardą, ir pasisekimas būdavo garantuotas: aikštė bus pilnutėlė. Prastuomenė karštai plodavo "ponios Angustijas sūnui", negailėdama pagyrimų jo drąsai. Galjardo šlovė plito po visą Andalūziją, ir balnius, nors niekas nereikalavo jo pagalbos, kišdavo savo nosį visur, dėdamasis svainio interesų gynėju.

Galvotas žmogus ir prityręs vertelga, jis aiškiai numatė, kad viso jo gyvenimo eiga turi išsispręsti dabar.

– Tavo broliui, – sakydavo jis vakare guldamas savo žmonai, – reikalingas prityręs žmogus, kuris rūpintųsi jo reikalais. Kaip tau atrodo, jeigu jis mane pasiimtų už reikalų vedėją?.. Jam tas būtų ne pro šalį. Ką čia ir kalbėti apie Rožerą de Florą! Mums irgi būtų neblogai.

Ir krautuvininkas jau įsivaizdavo didžiulius Galjardo turtus, kartu galvodamas, žinoma, ir apie penketą savo vaikų, ir apie tuos, kurie tikriausiai dar bus, nes jis buvo be galo ištikimas vedyboms ir, be to, vaisingas. Kas žino, kiek toreadoro turtų teks ir sūnėnams.

Pusantrų metų Chuanas kovė buliukus geriausiose Ispanijos aikštėse. Jo garbė pasiekė net Madridą. Kilmingi bulių kovų mėgėjai panoro sužinoti apie "Sevilijos berniuką", apie kurį tiek rašė laikraščiai ir kurį taip gyrė nusimaną andalūziečiai.

Galjardas, lydimas seviliečių draugų, gyvenančių Madride, puikavosi Sevilijos gatvės šaligatvyje, prie Anglų kavinės. Gražios merginos meiliai jam šypsojosi, žiūrėdamos į auksinę toreadoro grandinėlę ir žie-

dus su stambiais briliantais, kuriuos jis spėjo įsigyti iš savo pirmojo uždarbio ir dar kitų uždarbių sąskaiton. Matadoras turi pasirodyti, kad jam pakankamai lieka pinigų pasipuošti ir dosniai pavaišinti draugus. Kaip toli praeityje liko tos dienos, kada jis su vargšeliu Čiripa klaidžiojo ta pačia gatve bijodamas policijos, su pagarba žiūrėdamas į toreadorus ir rankiodamas cigarų nuorūkas...

Jo darbas Madride buvo gana sėkmingas. Jis užmezgė daug pažinčių, ir apie jį susibūrė grupė, ištroškusi naujenybių, vadindama jį "matadoru su ateitimi" ir stebėdamasi, kodėl taip uždelsta pripažinti jį tikru matadoru.

– Enkarnasiona, jis pinigus sems pintinėmis, – sakydavo svainis. – Greitai turės milijonus. Kad tik neatsitiktų kokia nelaimė.

Šeimos gyvenimas pasikeitė iš pagrindų. Galjardas, bendraudamas su turtingų Sevilijos šeimų jaunuoliais, nebenorėjo, kad jo motina gyventų skurdžiame namelyje kaip vargingais laikais. Jis norėjo, kad šeima persikeltų į centrinę gatvę, bet ponia Angustijas liko ištikima Turgaus kvartalui, nes kaip ir visi paprasti seni žmonės jautė meilę toms vietoms, kur prabėgo jos jaunystė.

Jie apsigyveno ten pat, tik daug geresniame name. Motina metė darbą, ir kaimynės stengėsi palaikyti su ja draugystę, nes matė, kad reikalui esant ji gali paskolinti joms pinigų. Chuanas ne tik puošniai rengėsi, bet ir gyveno gana prabangiai, kaip ir dera matadorui: turėjo stiprų sartą žirgą, ant kurio nugaros po odiniu balnu buvo užtiesta didelė, įvairiaspalviais kutais papuošta gūnia. Užsėdęs ant žirgo, Galjardas jodinėdavo gatvėmis be jokio tikslo, vien tik priimti draugų sveikinimus, nes jie sutikdavo savo numylėtinį griausmingais "Ole!" Visa tai tuo tarpu patenkindavo jo troškimą būti populiariam. Kartais didelių kovų išvakarėse Galjardas jodavo su puošniu būriu turtingų jaunuolių į Tablados ganyklą pažiūrėti bulių, kuriuos rytojaus dieną turėjo nudurti toreadorai.

– Kada aš gausiu tikro matadoro vardą... – kas žingsnis galvodavo Galjardas, tuo paremdamas visus savo ateities planus.

Tam laikui jis atidėjo nemažai projektų, kurie stebino jo motiną, vargšę moterį, išsigandusią tos gerovės, kuri įsiveržė į jos namus, ir ji nebetikėjo, kad jos gyvenimas dar daugiau galėtų pagerėti.

Pagaliau atėjo lauktoji diena, – Galjardas buvo pripažintas tikruoju matadoru, galinčiu kautis su buliais.

Vienas įžymus maestras žiūrovų pilnoje Sevilijos Bulių aikštėje įteikė jam špagą bei muletą, ir minia šėlo iš entuziazmo pamačiusi, kaip pirmas "tikrasis" bulius krito negyvas nuo jo smūgio. Po mėnesio bulių kovų doktorantas buvo pripažintas ir Madrido aikštėje, kur kitas ne mažiau žymus matadoras užleido jam vietą ir įteikė ginklą kovoti su Miuros buliais.

Galjardas jau nebebuvo naujokas, bet tikras matadoras, ir jo vardas puikavosi šalia kitų žymių matadorų, kuriais jis žavėdavosi kaip nepasiekiamais dievais, dar keliaudamas po smulkius miestelius ir dalyvaudamas kovose su jaunikliais buliais. Galjardas atsiminė, kaip vieno iš tų matadorų jis kadaise laukė stotyje netoli Kordobos, norėdamas paprašyti sušelpti jį, kai tasai su savo kvadrilja važiavo pro ten traukiniu. Tą vakarą jis galėjo užvalgyti tik dėl geraširdiškumo, kuris egzistuoja tarp tos pačios profesijos žmonių ir kuris skatina žymų matadorą, švaistantį pinigus su kunigaikščio išlaidumu, paduoti monetą arba pasiūlyti cigarą ir aistringam apdriskėliui, dar tik pradedančiam laikyti rankose kapeadoro apsiaustą.

Tartum lietaus srautas pasipylė sutartys su naujuoju toreadoru. Visose pusiasalio aikštėse jis pasidarė žiūrovų dėmesio centru. Šiai profesijai skirti laikraščiai spausdino jo paveikslą ir biografiją, prasimanydami kartais ir nebūtų dalykų. Nė vienas toreadoras neturėjo tiek kovų. Jis pradėjo uždirbti milžiniškus pinigus.

Jo svainis Antonijas nelabai palankiai žiūrėjo į tą Galjardo sėkmę ir reiškė savo nepasitenkinimą žmonai ir uošvei.

Nedėkingas espada! Visi jie tokie, kai pradeda kilti. O jis tiek dėjo pastangų dėl Chuano! Ir kaip atkakliai ginčydavosi su rengėjais, kai tie ruošdavo naujokams kovas su buliais!.. O dabar, tapęs žymiu toreadoru, jis susiranda kažkokį globėją, su kuriuo neseniai susipažino, tūlą doną Chosė, kuris visai ne jų šeimos narys ir kuriam Galjardas jaučia beribį pasitikėjimą tik dėl to, kad jis senas bulininkystės mėgėjas.

– Jam tas neišeis į gera, – užbaigdavo krautuvininkas. – Šeima būna tik viena. Kur kitur gali rasti geresnę globą kaip ten, kur praleidai savo vaikystę? O jis tą gimtąjį kampelį pamiršta. Su manim jis būtų gyvenęs kaip tikras...

Ir jis nutraukdavo šneką, nutylėdamas garsųjį Rožero de Floro vardą, nes bijojo susilaukti pašaipų iš banderiljerų ir gerbėjų, kurie lankydavosi jų namuose ir jau buvo pastebėję tą balniaus susižavėjimą.

Galjardas su nugalėtojo kilniaširdiškumu pasistengė nors kiek patenkinti svainio norus, pavesdamas jam prižiūrėti pradėtąją namo statybą. Jis davė jam įgaliojimą visoms išlaidoms. Apstulbęs, kad taip lengvai pinigai plaukia į rankas, net norėjo, kad svainis jį apvaginėtų ir tokiu būdu jis galėtų atsilyginti už tai, kad neėmė jo reikalų vedėju.

Toreadoras pradėjo vykdyti savo planus – statyti motinai namą. Tegu jinai, vargšelė, visą gyvenimą praleidusi beplaudama turčių grindis, turės nuosavą puikų vidinį kiemą, išgrįstą marmuro plytelėmis, su koklių paneliais, kambariuose gražius baldus, tokius kaip turtuolių, ir tarnaičių, daug tarnaičių, kad jos patarnautų jai. Toreadoras taip pat jautė simpatiją savo kvartalui, kuriame prabėgo vargana jo vaikystė. Jis norėjo apstulbinti tas šeimas, pas kurias kadaise tarnavo jo motina, ir duoti rieškučias pesetų tiems, kurie nešdavo tėvui pataisyti batus arba sušelpdavo duonos kąsniu sunkią valandą. Todėl jis nupirko kelis senus namus, tarp jų ir tą, kuris turėjo būti su baltomis sienomis, žaliomis žaliuzėmis ant langų, išklotu kokliais vestibiuliu, su geležiniais, labai meniško darbo grotų vartais, pro kuriuos galėtum matyti vidinį kiemą su trykštančiu fontanu viduryje ir marmurinėmis kolonomis, o tarp kolonų turėjo kabėti paauksuoti narveliai su čiulbančiais paukščiais.

Jo svainio Antonijo pasitenkinimą gavus visišką laisvę vadovauti statybos darbams kiek aptemdė nemaloni žinia.

Galjardas pasirodė turįs sužadėtinę. Buvo pats vidurvasaris, Galjardas keliavo po Ispaniją iš vienos kovų aikštės į kitą ir špagos smūgiais pelnė aplodismentus; tačiau jis beveik kasdien rašė vienai merginai iš jų kvartalo, o suradęs atspėjamo laiko palikdavo savo draugus, sėsdavo į traukinį ir vykdavo praleisti naktį Sevilijoje “pešiodamas su ja povą”[10].

– Ar jūs matėt? – šaukė pasipiktinęs krautuvininkas toms, kurias laikė savo “šeimos židiniu”, tai yra žmonai ir uošvei. – Susirado sužadėtinę ir nė žodžio apie ją šeimai, kuri yra vienintelis tikras dalykas pasaulyje. Ponas nori vesti. Be abejo, jam atsibodo su mumis gyventi!.. Tikras begėdis!

Ir iš šiurkštoko gražaus Enkarnasionos veido galėjai išskaityti pritarimą šiems vyro šūksniams. Ji buvo patenkinta galėdama bent kiek užsipulti brolį, kuriam jautė pavydą dėl jo sėkmės. Taip, jis niekada neturėjęs gėdos!

Bet motina protestavo:

– Visai ne! Aš gerai pažįstu šią merginą, ir jos vargšė motina buvo fabrike mano draugė. Mergina kaip auksas, kukli, gera, ji bus puiki žmona... Aš jau sakiau Chuanui, kad dėl manęs... ir kuo anksčiau jis ves, tuo geriau.

Mergina buvo našlaitė ir gyveno pas dėdes, kurie turėjo maisto krautuvėlę. Jos tėvas, buvęs degtinės prekiautojas, jai paliko du namus netoli Makarenos kvartalo.

– Tai nelabai daug, – sakydavo ponia Angustijas. – Bet vis dėlto mergina neateis nuoga: ji turi savo kraitį. O dėl drabužių? Viešpatie! Reikia tik pamatyti jos auksines rankas: kaip gražiai ji moka siuvinėti, kaip skoningai yra susitvarkiusi savo kraitelį...

Galjardas neaiškiai prisiminė kadaise žaidęs su ja dar vaikas būdamas prie portiko, kur dirbo jo tėvas, kai abi motinos šnekučiuodavo. Tada ji buvo smulkutė lyg juodas driežiukas, su čigonės akimis, kurių vyzdžiai juodavo lyg rašalo taškeliai, o baltymai buvo melsvi su šviesiai rausvomis ašarų liaukelėmis kampučiuose. Kai ji bėgiojo vikri kaip berniukas, švytravo laibos kaip nendrės jos kojos, o netvarkingos plaukų sruogos tartum juodos gyvačiukės draikėsi ant galvos. Paskui jis ilgai jos nebematė ir susitiko su ja tiktai po daugelio metų, kai jau buvo naujokas toreadoras, bepradedąs įgyti gerą vardą.

Buvo Dievo Kūno šventė, viena iš tų retai pasitaikančių švenčių, kai moterys, visuomet uždarytos namuose pagal rytietišką paprotį, išeidavo į gatvę lyg paleistos į laisvę vergės, su šviesiomis mantilijomis ir su gvazdikais prie krūtinės. Galjardas pamatė aukštą merginą, liekną, bet ir šiek tiek apkūnią, per juosmenį perjuostas diržas prilaikė plačias lygias sijonėlio klostes, pabrėždamas gražius kūno išlenkimus. Jos ryžių baltumo veidas pamačius toreadorą staiga nuraudo, o didelės spindinčios akys pasislėpė po ilgomis blakstienomis.

– Šita gražuolė mane pažįsta, – puikuodamasis pagalvojo Galjardas. – Tikrai ji bus mane mačiusi aikštėje.

Ir kai nusekęs paskui ją ir jos tetą sužinojo, kad jinai ta pati Karmena, jo vaikystės draugė, jis buvo sužavėtas ir suglumęs dėl tokios nepaprastos senųjų laikų juodojo driežiuko permainos.

Jie susižiedavo, ir visi kaimynai vien tik ir tekalbėjo apie jų santykius, laikydami tai dar vienu jų kvartalo pasididžiavimu.

– Aš kitaip negaliu, – sakydavo Galjardas savo garbintojams su kunigaikščio kilniaširdiškumu. – Aš nenoriu sekti kitų toreadorų pavyzdžiu, kurie veda plunksnomis ir blizgučiais apsikarsčiusias senjoritas. Aš pasirenku savo klasės merginą! Puošni mantilija, geras elgesys, grakštumas... Čia tai bent!

Entuziastingi draugai gyrė merginą. Tikra karalienė, grakšti, dailaus stoto, ji visiems gali apsukti galvas. Ir iš tokių gerų namų!.. Bet toreadoras nekantriai mosteldavo. Kokie čia juokai! Kuo mažiau jie kalbės apie Karmeną, tuo bus geriau.

Tyliomis vasaros naktimis, kai jis šnekučiuodavo su ja pro pinučius ir žiūrėdavo į tamsų jos veidą tarp gėlių krūmų, iš gretimos tavernos prisistatydavo berniukas, nešinas ant padėklo dideliu buteliu vyno su taurėmis. Tai būdavo pasiuntinys, atėjęs pareikalauti "duoklės už grendymo mynimą". Toks buvo tradicinis Sevilijos paprotys vaišinti jaunuosius, kai jie kalbėdavosi pro tvoros ar lango pinučius.

Toreadoras išgėrė vieną taurę, o antrą davė sužadėtinei, sakydamas berniukui:

– Padėkok tiems ponams ir dar pasakyk, kad aš, baigęs pašnekesį, užeisiu... Pasakyk dar Montanjui, kad nesirūpintų: Chuanas Galjardas apmokės visą sąskaitą.

Pabaigęs kalbėtis su savo sužadėtine, jis pasukdavo į taverną, kur jo laukdavo "apdovanotojai", kartais jo draugai garbintojai, o kartais ir visai nepažįstami, kurie norėdavo išgerti taurę vyno su toreadoru.

Sugrįžęs iš savo pirmos koridos kaip tikras matadoras, jis leisdavo žiemos vakarus prie Karmenos pinučių, išdidžiai ir grakščiai įsisiautęs į platų žalsvą apsiaustą, ant kurio juodu šilku buvo išsiuvinėti vynuogių lapai ir arabeskos.

– Man sakė, kad tu daug išgeri, – atsidusdavo Karmena, glausdama veidą prie geležinių pinučių.

– Nesąmonės... Tik draugus vaišinu sugrįžimo proga, ir nieko daugiau. Pati žinai: esu toreadoras. O toreadoras juk negyvens kaip tas Marsilijos vienuolis.

– Man sakė, kad tu vaikštinėji pas blogas moteris.

– Melas!.. Tai buvo anais laikais, kai tavęs dar nepažinojau. Po šimts pypkių, norėčiau žinoti, kas yra tasai ilgaliežuvis, atnešęs tau šiuos plepalus!..

– Kada gi susituoksime? – toliau kalbėdavo ji, savo klausimu pertraukdama sužadėtinio įtūžimą.

– Kai tik bus baigtas namas. O, kad tai būtų rytoj! Tas sukčius mano svainis niekada, rodos, jo nebaigs. Mato, kad jam ten šilta vietelė, tai ir neskuba.

– Po vedybų aš namuose padarysiu tvarką, Chuaniljau. Pamatysi, kaip viskas gerai seksis. Ir tavo motina mane mylės.

Ir šitaip tie pokalbiai vis tęsėsi belaukiant vestuvių, apie kurias šnekėjo visa Sevilija. Karmenos dėdė ir ponia Angustijas kalbėdavo apie šį svarbų momentą, kai tiktai susitikdavo; bet vis dėlto toreadoras beveik nesilankydavo sužadėtinės namuose, tarytum kažkokia paslaptinga baisi jėga būtų užtvėrusi ten kelią. Jiem abiem maloniau būdavo susitikti prie pinučių pagal jų krašto papročius.

Prabėgo žiema. Galjardo garbės propaguotojas buvo donas Chosė, kuris tvarkė visus jo reikalus ir vadino jį "savuoju matadoru". Jis kišdavosi visur, nepripažindamas net šeimai didesnių teisių į jį. Gyveno iš kapitalo procentų nieko kito neveikdamas, tiktai kalbėdamas apie toreadorus ir bulius. Jo niekas pasaulyje nedomino, tiktai bulių kovos, ir visas tautas jis skirstė į dvi grupes: į išrinktąsias, turinčias Bulių aikštes, ir į tą daugybę nelaimingų tautų, kurioms nėra nei saulės, nei džiaugsmo, nei gero vyno ir kurios vis dėlto jaučiasi laimingos ir galingos, nors nėra mačiusios nė vienos, net niekam tikusios kovos, kad ir su jaunais buliukais.

Jo meilė arenai reiškėsi nepaprasta kovotojo energija ir inkvizitorišku fanatizmu. Dar nesenas, bet jau nutukęs ir plikas, su šviesiai rusva barzdele šitas šeimos tėvas, linksmuolis ir pokštininkas kasdieniame

gyvenime, būdavo žiaurus ir nesukalbamas aikštėje, kada kaimynai imdavo reikšti priešingą jam nuomonę. Jis jausdavosi galįs grumtis su visais žiūrovais, kad tik apgintų savo mėgstamą toreadorą, ir karštai priešindavosi publikos ovacijoms, kai jos būdavo skiriamos toreadorui, jo nuomone, nevertam pagarbos.

Dar jaunas būdamas, jis tarnavo kavalerijos karininku, daugiau iš meilės arkliams negu karui. Jo nutukimas ir nepaprastas bulių kovų pomėgis paskatino jį pasitraukti iš karinės tarnybos, ir dabar vasarą jis praleisdavo stebėdamas koridas, o žiemą – plepėdamas apie jas. O, kad tapus kokio matadoro vadovu, patarėju, patikėtiniu!.. Kai jam kilo šitas troškimas, visi matadorai jau turėjo savo globėjus, ir laimė, kad kaip tik laiku iškilo Galjardas. Išgirdęs nors mažiausią abejonę dėl Galjardo pranašumo, jis parausdavo iš įsiūčio, ir ginčas apie toreadorus visada baigdavosi asmeniniu jo ginču. Jis tarėsi atlikęs šaunų karo žygį, kai vieną kartą kavinėje apdaužė lazda du neišmanėlius mėgėjus, kurie išdrįso "jo matadorą" laikyti per dideliu pasipūtėliu. Jam atrodydavo, kad laikraščiuose per mažai išreklamuotas jo vardas, ir saulėtais žiemos rytais jis sustodavo prie kampo, kur prasideda Gyvačių gatvė ir kur būdavo didesnis judėjimas.

– Ne, niekur nėra kito tokio žmogaus!.. – garsiai sakydavo jis, lyg kalbėdamas pats su savim, apsimesdamas nematąs ateinančių pažįstamų. – Tai vienintelis žmogus pasaulyje!.. O kas galvoja kitaip, tegu pasisako!.. Jis vienintelis!

– Kas? – pašaipiai klausdavo draugai, dėdamiesi nesuprantą, ką jis plepa.

– O kas gi kitas?.. Chuanas.

– Koks Chuanas?

Jo veide šmėsteldavo pykčio ir nuostabos grimasa.

– Koks gali būti dar kitas Chuanas?.. Tartum būtų daug tokių Chuanų!.. Chuanas Galjardas.

– Bet, žmogeli, – sakydavo jam kiti, – negi tu ir guli su juo!.. O gal ketini jį vesti?

– Jis to nenorėtų, – su fanatiko įkarščiu kategoriškai atsakydavo donas Chosė.

Ir matydamas, kad artinasi kiti draugai, užmiršdavo visas pajuokas ir vėl kartodavo tą patį:

– Ne, niekur nėra kito tokio žmogaus!.. Jis pirmas pasaulyje. Jeigu kas netiki, tegu tik prasižioja... Aš esu čia!

Galjardo vestuvės buvo didelis įvykis. Su šiuo įvykiu buvo atšvęstos ir naujojo namo įkurtuvės, balnų pardavėjas juo labai didžiavosi, rodydamas vidinį kiemą, kolonadą ir marmuro mozaiką, tartum visa tai būtų jo rankų darbas.

Jungtuvės įvyko Šventojo Hilio bažnyčioje prieš Vilties Madonos, vadinamos Makarenos Madona, paveikslą. Kai po jungtuvių visi išėjo iš bažnyčios, ant kiniškų šalikų, kuriais buvo susisupusios jaunosios draugės, saulėje sutvisko egzotiškos gėlės ir margi paukšteliai. Vienas deputatas buvo jungtuvių svotu. Iš daugumos svečių su baltomis ir juodomis fetrinėmis skrybėlėmis išsiskyrė blizgą globėjo ir kitų Galjardo gerbėjų cilindrai. Visi jie šypsojosi patenkinti dėl to populiarumo, kuris jiems teko einant šalia garsaus toreadoro.

Prie namų durų visą dieną buvo dalijama išmalda. Sužinoję apie šias triukšmingas vestuves, vargšai atvyko pasižiūrėti net iš tolimų kaimų.

Vidiniame kieme vyko iškilmingi pietūs. Keli fotografai fotografavo Madrido laikraščiams: Galjardo vestuvės buvo nacionalinis įvykis. Iki vėlyvų išnaktų skambėjo liūdnos gitarų melodijos, pritariant rankų plojimams ir lazdelių barbenimui. Merginos, iškėlusios į viršų rankas, savo mažomis kojytėmis trypė marmurą, ir pagal sevilietiškos dainos ritmą apie grakštų jų liemenį sklaistėsi platūs sijonai ir šalikai. Tuzinais buvo tuštinami andalūziško vyno buteliai, iš rankų į rankas ėjo taurės žaižaruojančio chereso, stipraus Montiljos vyno ir šviesios, kvepiančios Sanlukaro mansaniljos[11]. Visi buvo girti, bet jų girtumas buvo švelnus, tylus, melancholiškas, ir nieko kito nesigirdėjo, tik dūsavimai ir intonuojamos liūdnos dainos apie kalėjimą, mirtį ir vargšę motiną – šitą nepakeičiamą Andalūzijos liaudies dainų mūzą.

Po pusiaunakčio išsiskirstė paskutiniai svečiai, ir jaunavedžiai liko ponios Angustijas namuose. Balnius, eidamas su žmona namo, pasipiktinęs beviltiškai mostelėjo. Jis buvo girtas ir įniršęs, nes per visą dieną niekas į jį nekreipė dėmesio, lyg jo ten ir nebūtų buvę! Tartum jis nebūtų buvęs iš tos pačios šeimos.

Ir vaisingasis vyras niršo vien pagalvojęs apie būsimuosius toreadoro vaikus, kurie ateis į pasaulį skriausti jo vaikučių.

Bėgo laikas; praėjo metai, o pono Antonijo pranašystės taip ir neišsipildė. Galjardas ir jo žmona visose šventėse dalyvaudavo su tam tikru turtingų ir populiarių žmonių iškilmingumu bei puošnumu: ji būdavo su tokiais gražiais šalikais, kad vargšės moterys net aikčiodavo iš nuostabos; jis blizgėdamas savo briliantais ir kiekvieną akimirką pasiruošęs ištraukti iš kišenės pasipūtusią piniginę ir pavaišinti pažįstamus arba sušelpti vargšus, kurie būriais jį apspisdavo. Plepios vario spalvos čigonės kaip burtininkės apstodavo Karmeną, spėliodamos jai ateitį. Kad Dievas ją laimintų! Kad susilauktų mažiuko, už saulę gražesnio. Jos jau pastebinčios iš Karmenos akių baltymų, kad būsimasis mažylis yra pusiaukelėj...

Bet veltui Karmenos veidelis nurausdavo iš gėdos ir pasitenkinimo ir akis ji nudelbdavo į žemę, veltui didžiuodavosi toreadoras savo būsimuoju naujagimiu. Sūnaus nebuvo.

Taip praslinko dar vieneri metai, o vedusiųjų viltys vis nesipildė. Ponia Angustijas niaukėsi, kada jai kas užsimindavo apie šitą šeimos nesėkmę. Ji turėjo kitus anūkus, Enkarnasionos vaikus, kurie balniui liepus praleisdavo visą dieną senelės namuose, visur pataikaudami dėdei. Tačiau norėdama savo meile Chuanui išlyginti visus praeities nesklandumus, ji geidė turėti bent vieną jo vaikelį, kad galėtų jį tinkamai išauklėti savo nuožiūra ir nors jam atiduoti visą meilę, kurios negalėjo pajusti jo tėvas, praleidęs vargingą vaikystę.

– Aš žinau, kodėl taip yra, – sakydavo liūdnai senutė. – Vargšė Karmena neturi ramybės. Reikia tik pažiūrėti į tą gležną padarėlį, kai Chuanas keliauja po pasaulį.

Žiemą, kai nebevykdavo kovos ir toreadoras būdavo namuose arba išjodavo tik į ganyklas vaikyti jaunų buliukų ar medžioti, viskas būdavo gerai. Karmena jausdavosi patenkinta, žinodama, kad vyrui negresia joks pavojus. Ji juokdavosi kad ir dėl menkiausio mažmožio, turėdavo gerą apetitą, jos rausvi skruosteliai trykšdavo sveikata. Bet vos tik ateidavo pavasaris ir Chuanas išvykdavo į Ispanijos aikštes kautis, vargšė moteris, išblyškusi ir silpnutė, vėl pasinerdavo į neviltį ir vaikščiodama išplėstomis iš baimės akimis, rodės, tuoj pravirks net ir dėl mažiausio nemalonumo.

– Septyniasdešimt dvi kovos šiais metais, – kalbėjo namuose draugai apie sudarytas toreadoro sutartis. – Nė vienas kitas negauna tiek kvietimų.

Ir Karmena liūdnai nusišypsodavo. Septyniasdešimt du kankinamo nerimo vakarai, panašiai kaip mirti nuteistajam, kada ji lauks telegramos ir kartu bijos ją gauti! Septyniasdešimt dvi dienos baimės, neaiškaus nujautimo, prietaringų minčių, kad galbūt vienas praleistas maldos žodis gali nulemti išvykusiojo likimą. Septyniasdešimt dvi dienos baisaus, nepakenčiamo gyvenimo tyliame name su tais pačiais žmonėmis, matant kitų linksmą, ramų, be rūpesčių gyvenimą, tarytum pasaulyje nieko ypatingo nebūtų įvykę, girdint savo vyro sūnėnų triukšmą kieme ir gatvėje, gėlių pardavėjos dainą, kai ten toli, labai toli, įvairiuose nepažįstamuose miestuose, jos Chuanas turi kautis su įsiutusiais gyvuliais, matant tūkstantinėms minioms, ir sulig kiekvienu raudonos skepetos mostelėjimu regėti šalia savęs mirtį.

Ak tos kovų dienos, švenčių dienos, kai net dangus atrodydavo gražesnis ir tuščia gatvė skambėdavo nuo šventiškai nusiteikusių praeivių žingsnių, o tavernoje prie gatvės kampo brungzdavo gitaros, pritariant dainoms ir rankų plojimams!.. Karmena, kukliai apsirengusi, nuleistu šydu ant akių, išeidavo iš namų, lyg norėdama pabėgti nuo ją slegiančių sapnų, ieškodavo nusiraminimo bažnyčioje. Paprastas, pilnas prietarų jos tikėjimas skatindavo ją eiti nuo altoriaus prie altoriaus, apmąstant visus girdėtus kiekvieno paveikslo nuopelnus ir stebuklus. Ji eidavo į Šventojo Hilio bažnyčią, paprastų žmonių bažnyčią, kurioje buvo pergyvenusi vieną gražiausių savo gyvenimo dienų, ten atsiklaupdavo prieš Makarenos Madonos statulą, prašydavo, kad būtų uždegtos prieš jos statulą žvakės, daug žvakių, ir prie rausvos jų šviesos žiūrėdavo į tamsų Madonos veidą juodomis akimis ir plačiais antakiais, pasak žmonių, panašų į ją pačią. Į šitą statulą ji sudėdavo visas viltis. Juk ne veltui Jinai vadinama vilties įkvėpėja. Tikriausiai tomis valandomis Ji saugojo Chuaną savo dangiška galybe.

Staiga abejonė ir baimė prasiskverbdavo į jos aklą tikėjimą ir neduodavo jai ramybės. Juk Madona taip pat moteris, o moterys tiek mažai gali!.. Jų likimas – kentėti ir verkti; kaip Karmena apverkia savo vyrą, taip ir Ji yra verkusi dėl savo Sūnaus. Reikia pasikliauti kokia nors kita

stipresne jėga, reikia šauktis kokio nors galingesnio globėjo. Ir nė kiek neabejodama, su skausmo egoizmu ji palikdavo Makarenos Madoną, kaip kad užmirštama draugystė, kada ji jau nebereikalinga, ir eidavo į Šventojo Lorenso bažnyčią, ieškodama Viešpaties Jėzaus Kristaus, visagalio, žmogaus-Dievo, erškėčiais apvainikuoto, su kryžium ant pečių, kurį skulptorius de Montanjesas[12] buvo pavaizdavęs apsipylusį prakaitu ir ašaromis, vos atgaunantį kvapą.

Skaudus Nazariečio kentėjimas klumpant ant akmenų ir sulinkus po sunkia kryžiaus našta tartum ramino vargšę moterį. Visagalis Viešpatie!.. Šis miglotas, bet didingas titulas ją suramindavo. Jeigu tik Dievas, apsisiautęs aksomu ir auksu, panorės išklausyti jos dūsavimų, jos maldų, kurias ji bėrė paskubomis, norėdama kuo daugiau ištarti žodžių, ji buvo tikra, kad Chuanas išeis iš arenos visiškai sveikas, kad ir kur tuo metu būtų. Ir vėl duodavo pinigų zakristijonui, kad šis uždegtų prie šventosios statulos žvakes, ir vėl ištisas valandas leisdavo stebėdama virpantį raudoną liepsnelių atspindį ant statulos, ir jai atrodydavo, kad šiame lakuotame veide, kartu su šešėlių ir šviesos atšvaitais, ji mato paguodos šypsnį, maloningą išraišką, kurie teikė jai laimės.

Ir visagalis Viešpats jos neapgaudavo. Grįžusi namo, ji rasdavo melsvą popierėlį, kurį drebančia ranka atplėšdavo. "Jokių naujienų". Tada ji galėdavo ramiau atsikvėpti, galėdavo užmigti kaip kad pasmerktasis, kuriam nors trumpai valandėlei atidedama mirties bausmė. Bet po dviejų trijų dienų vėl prasidėdavo kankynė, baisios nežinios kančios.

Nors Karmena savo vyrą labai mylėjo, kartais širdyje maištavo prieš jį. O kad būtų žinojusi prieš vedybas, kokie kentėjimai jos laukia! Norėdama pasidalyti bendrais skausmais, ji eidavo ieškoti nusiraminimo pas žmonas kitų toreadorų iš Chuano kvadriljos tikėdamasi ką nors sužinoti.

Nacionalo žmona, kuri tame pačiame kvartale laikė taverną, priimdavo toreadoro žmoną visiškai ramiai, stebėdamasi dėl jos baimės. Ji jau buvo pripratusi prie tokio gyvenimo. Jos vyras tikriausiai sveikas ir gyvas, jeigu neatsiunčia jokios žinios. Telegramos kainuoja brangiai, o banderiljeras uždirba mažai. Jei laikraščių pardavėjai nešūkauja apie jokią nelaimę, vadinasi, nieko neatsitiko. Ir ji ramiai sau šeimininkavo, tartum atbukusioje jos širdyje nebūtų buvę vietos nerimui.

Kai kada, perėjusi tiltą, Karmena užsukdavo į Trianos kvartalą pas pikadoro Potachės žmoną, kuri buvo panaši į čigonę ir gyveno mažame namelyje, tarsi kokiam vištininke, apsupta murzinų, varinės spalvos vaikiūkščių, kuriuos ji tramdė kurtinančiais šauksmais. Matadoro žmonos apsilankymu ji didžiuodavosi, tačiau juokdavosi iš Karmenos nerimo. Nėra ko bijoti: tie, kurie kovoja pėsti, visada išsisuka nuo buliaus, o ponas Chuanas Galjardas, matyt, turi gerą angelą sargą, kuris jam padeda kovoti su gyvuliais. Mažai ką tesubado buliai. Baisiausia yra nukristi nuo arklio. Visi gerai žino, koks baisus galas laukia visų pikadorų po tokio žiauraus gyvenimo, gavus tiek baisių rago smūgių: jei kuris iš jų ir nemiršta nuo kokios staigios lyg žaibas katastrofos, tai savo dienas dažniausiai baigia išsikraustęs iš proto. Taip numirs ir vargšas Potachė, atidavęs visas jėgas už saujelę monetų, o kiti...

Ji nebaigė sakinio, bet jos akyse galėjai įžvelgti protestą prieš visas likimo neteisybes, prieš tuos narsuolius, kurie vos paėmę į rankas špagą tuoj pelno gausius aplodismentus ir populiarumą, ir pinigus be jokių didelių pavojų, o tuo tarpu kiti tikrai stato pavojun savo gyvybę.

Karmena po truputį pradėjo apsiprasti. Kankinantis laukimas kovų dienomis, maldos į šventuosius, prietaringos abejonės – visa tai jai buvo gyvenimo būtinybė. Pagaliau jos vyro sėkmė ir namuose nuolatiniai pokalbiai apie kovas ją visiškai pripratino prie pavojų. Ir piktas bulius buvo jau gana geras ir kilnus gyvulys, atėjęs į šį pasaulį ne kam kitam, o praturtinti ir išgarsinti matadorų.

Ji niekada nedalyvaudavo bulių kovose. Nuo to vakaro, kai pamatė savo būsimąjį vyrą dar kaip naujoką kaunantis pirmą kartą, daugiau nebesirodė aikštėje. Jautėsi neturinti drąsos stebėti kovas, nors jose ir nedalyvautų Galjardas. Vis tiek būtų apalpusi iš baimės, matydama pavojuje nors ir kitus žmones, vilkinčius tokiais pat drabužiais kaip ir Chuanas.

Po trejų jųdviejų vedybų metų matadorą Valensijoje sužeidė bulius. Karmena apie tai sužinojo vėlai. Telegrama atėjo laiku, kaip visuomet su žinute: "Jokių naujienų". Visa tai padarė donas Chosė, kuris kas dieną lankydavo Karmeną ir įvairiausiomis gudriomis apgaulėmis stengdavosi neduoti jai į rankas laikraščių; taip praėjo visa savaitė, kol ji sužinojo apie įvykusią nelaimę.

Kai pagaliau, kaimynėms išsiplepėjus, Karmena sužinojo apie įvykį, ji panoro tuoj pat sėsti į traukinį ir važiuoti slaugyti vyro, nes manė, kad jis visų apleistas. Bet nebuvo reikalo: matadoras grįžo anksčiau, negu ji spėjo išvažiuoti, išblyškęs, nes buvo netekęs nemažai kraujo, sužeistas į koją, kurios ilgai negalėjo judinti. Bet rodėsi linksmas ir judrus, kad nenugąsdintų šeimos. Nuo tada namai pasidarė lyg kokia šventovė: šimtai lankytojų norėjo pasveikinti Galjardą, "pirmąjį pasaulyje žmogų", sėdintį nendrinėje kėdėje, su pakelta ant taburetės koja, ir ramiai sau rūkantį, lyg jo kūnas nė kiek nebūtų sužeistas.

Daktaras Ruisas, atvykęs kartu su juo į Seviliją, stebėjosi stipriu jo organizmu, nes po mėnesio jis buvo jau sveikas. Kodėl iš viso toreadorai taip greitai išgydavo – šitai jam buvo paslaptis, nežiūrint ilgametės jo praktikos. Nešvarus, krauju ir galvijų mėšlu apskretęs ragas, dažnai nuo gautų smūgių nulaužtas, supleišėjęs, smigdamas išdraskydavo mėsas, perdurdavo kiaurai, padarydamas kūne gilias žaizdas. Ir vis dėlto baisios žaizdos išgydavo daug greičiau negu kitos paprasčiausios.

– Nežinau, kur čia glūdi paslaptis, – sakydavo abejodamas chirurgas. – Arba šie jaunuoliai turi šuns prigimtį, arba ragas su visais savo nešvarumais turi gydomosios galios, kurios mes dar nežinome.

Netrukus Galjardas vėl grįžo į aikštę kautis. O sužeidimas nė kiek jo neatšaldė ir nesumažino drąsos, kaip kad buvo pranašavę jo priešai.

Ketveriems metams praslinkus po vedybų, toreadoras padarė savo žmonai ir motinai didelę staigmeną: jie būsią savininkai, stambūs, turtingi savininkai, turėsią plačius, kiek akis aprėpia, laukus su alyvmedžių sodais, malūnais, su didžiulėmis kaimenėmis; tai būsianti tokia ferma kaip ir turtingųjų Sevilijos senjorų.

Galjardas puoselėjo visų toreadorų troškimą turėti daug žemės, arklių ir dideles kaimenes gyvulių. Turtas miestuose, vertybiniai popieriai jų nevilioja ir neturi tokios vertės. Bulius jiems primena žalias ganyklas; arklys – plačius laukus; būtinumas nuolat judėti ir mankštintis, medžioklė ir pasivaikščiojimai žiemos mėnesiais juos skatino turėti nuosavos žemės.

Galjardo nuomone, tik tas buvo turtingas, kuris turėjo fermą su didelėmis gyvulių kaimenėmis. Dar nuo savo skurdo metų, kai keliaudavo pėsčias keliais, pro alyvmedžių sodus ir ganyklas, Galjardas jautė karštą

troškimą valdyti didelius nuosavos žemės plotus, aptvertus spygliuota viela, kad niekas negalėtų jų peržengti.

Jo reikalų vedėjas suprato šituos norus. Donas Chosė saugojo Galjardo interesus, kovodamas su impresarijum dėl jam priklausomų sumų ir vesdamas sąskaitas, kurias veltui stengdavosi išaiškinti savo matadorui.

– Aš šitos muzikos nesuprantu, – sakydavo Galjardas, netgi patenkintas dėl savo nežinojimo... – Aš moku tik kautis su buliais. Daryk, ką nori, done Chosė, aš pasitikiu tavimi ir žinau, kad viską darai mano naudai.

Ir donas Chosė, užmiršęs savo paties reikalus ir palikęs viską menkai tesusigaudančiai žmonai, rūpinosi tik matadoro turtais, su lupikautojo godumu skolindamas už didelius procentus jo pinigus.

Vieną gražią dieną jis linksmai pareiškė savajam globotiniui:

– Aš jau turiu, ko trokšti. Puiki sodyba ir, be to, labai pigiai: vieni juokai. Kitą savaitę sudarysime reikalingus pirkimo dokumentus.

Galjardas norėjo sužinoti, kur yra sodyba ir kaip ji vadinasi.

– Ji vadinasi La Rinkonada.

Pagaliau jo troškimai išsipildė.

Nuvykęs su žmona ir motina perimti ūkio, Galjardas parodė joms daržinę su šiaudais, kur kadaise miegojo su savo klajonių bei skurdo draugais, ir kambarį, kuriame valgė su šeimininku, ir aikštelę, kur nukovė jauną buliuką ir pirmą kartą užsidirbo teisę keliauti traukiniu nesislapstydamas po vagono suolais...

III

Žiemos vakarais, kai Galjardas nebūdavo išvykęs į La Rinkonadą, draugų kompanija susirinkdavo pas jį praleisti vakaro. Krautuvininkas su žmona pasistengdavo atvykti pirmutiniai. Du jų vaikučiai visą laiką gyveno matadoro namuose. Karmena, matyt, norėdama užmiršti savo nevaisingumą ar gal trokšdama prislopinti tą nykią šių didžiulių namų tuštumą, laikė pas save mažuosius vyro sesers vaikus. O šie, kartais apimti staigios meilės ir skatinami tėvų, glaustydavosi meilindamies kaip kačiukai ir bučiuodavo gražią savo dėdienę ir dosnų bei įžymų dėdę.

Enkarnasiona, tokia pat apkūni kaip ir jos motina, nudribusiu pilvu dėl nuolatinio gimdymo, su nedideliais ūsiukais, kurie atsirado metams bėgant, vergiškai šypsodavosi savo svainei atsiprašinėdama, kad vaikai per daug įgristą.

Bet nespėjus Karmenai atverti burnos, įsikišdavo krautuvininkas.

– Duok jiems ramybę, motin. Jie taip prisirišę prie dėdienės. Mažylis negali tiesiog gyventi be tetulės Karmenos.

Ir abu sūnėnai gyveno pas juos kaip savo namuose, su vaikišku gudrumu atspėdami tėvų norus, nešykštėdami bučinių ir glamonių turtingiems giminaičiams, apie kuriuos girdėdavo visus kalbant su pagarba. Pasibaigus vakarienei, jie bučiuodavo ranką poniai Angustijas, savo tėvams, apkabindavo Galjardą bei jo žmoną ir eidavo miegoti.

Senelė kaip visada sėdėdavo gale stalo. Kai toreadoras turėdavo svečių, beveik visada aukštesnės socialinės padėties žmonių, geroji moteris nenorėdavo sėstis garbingoje vietoje.

– Ne, – protestuodavo Galjardas, – mamytė pirmoje vietoje. Sėskite ten, mama, arba mes nevalgom.

Ir jis nuvesdavo ją už rankos be galo švelniai ir meiliai, lyg norėdamas atsilyginti už padarytus jai nemalonumus vaikystės metais.

Kai vakarais atvykdavo Nacionalas praleisti valandėlės kitos maestro namuose, laikydamas tai būtinu vizitu, šneka pagyvėdavo. Galjardas su brangiais, švelniais kailiniukais, kaip tikras kaimo ponas, be kepurės, su plaukų kuokštu, užšukuotu beveik iki pat kaktos, sutikdavo savo banderiljerą komiškai meiliai. Na, ką kalba apie jį gerbėjai? Kokios paskalos sklinda? Kaip respublikos dalykai?

– Garabatai, duok Sebastianui stiklą vyno.

Bet Sebastianas atsisakydavo. Nereikia jam vyno, jis negeriąs. Vynas esąs darbininkų klasės atsilikimo kaltininkas. Ir visa kompanija tai girdėdama prapliupdavo juoku, tartum jis būtų pasakęs kažką be galo šmaikštaus ir kaip tik tai, ko jie laukė. Banderiljeras pradėdavo savo išvedžiojimus.

Vienintelis, kuris likdavo tylus ir žiūrėdavo piktomis akimis, buvo krautuvininkas. Jis neapkentė Nacionalo ir laikė jį savo priešu. Nacionalas taip pat kaip geras, žmonai ištikimas vyras buvo prigyvenęs nemažai

vaikų, kurie sukosi mažoje tavernoje apie motinos sijoną. Du patys mažiausieji buvo Galjardo ir jo žmonos krikštasūniai, siedami matadorą su banderiljeru tam tikrais giminystės ryšiais. Veidmainys! Kiekvieną sekmadienį jis atsitempdavo du gražiai aprengtus vaikus, kad tie pabučiuotų savo krikštatėviams ranką; ir kiekvieną kartą, kai Nacionalo vaikai gaudavo dovanų, krautuvininkas baldavo iš pykčio. Jie ateina apvogti jo vaikų. Dar, ko gero, banderiljeras svajoja, kad Galjardo turto dalis gali tekti ir krikštasūniams. Vagišius! Žmogus, nieko bendro neturįs su jų gimine!..

Ir Nacionalo žodžius jis sutikdavo priešišku tylėjimu bei pilnu neapykantos žvilgsniu arba mėgindavo jį įžeisti, dėdamasis šalininku tų, kurie yra pasiryžę tuojau sušaudyti visus, skleidžiančius tokias nesąmones ir keliančius pavojų doriems žmonėms.

Nacionalas už savo maestrą buvo dešimčia metų vyresnis. Kai šis pradėjo kautis tik bulių kovų pratybose, jis buvo jau banderiljeras, grįžęs iš Amerikos ir Limos Bulių aikštėje buvo jau nukovęs keletą bulių. Savo karjeros pradžioje jis pasiekė šiokio tokio populiarumo, nes buvo dar jaunas ir vikrus. Kurį laiką net garsėjo kaip "ateities toreadoras", ir Sevilijos mėgėjai, atkreipę į jį dėmesį, tikėjosi, kad jis nustelbs kitų miestų toreadorus. Bet šitai truko neilgai. Kai jis grįžo iš kelionės, apsuptas neaiškių ir tolimų savo žygių šlovės, didžiulė minia užplūdo Sevilijos Bulių aikštę, norėdama jį pamatyti žudant. Tūkstančiai žiūrovų paliko už aikštės vartų. Bet šią paskutinę išbandymo valandą jam "neužteko drąsos", kaip sakė jo garbintojai. Jis su pasitikėjimu susmaigstė banderiles kaip sąžiningas ir rimtas darbininkas, atliekąs savo pareigą, bet kai atėjo akimirka žudyti, savisaugos instinktas ir noras gyventi viršijo jo valią ir privertė jį laikytis kuo toliau nuo buliaus, nepaisant pranašumo, kurį jam teikė aukštas ūgis ir tvirta ranka.

Nacionalas atsisakė visos tauromachijos garbės: būsiąs banderiljeras, ir niekas daugiau. Jis nusprendė tapti padieniu savo amato darbininku ir tarnauti kitiems jauniesiems toreadorams, kad galėtų gauti menką darbininko algą, išlaikyti šeimą ir, be to, šiek tiek susitaupyti, o ateityje įsigyti kokią nors mažą įmonėlę. Jo geraširdiškumas ir sąžiningumas

virto priežodžiu tarp žmonių, nešiojančių kasą ant pakaušio. Galjardo žmona jį labai mėgo, nes jis atrodė jai tartum angelas sargas, kuris saugoja jos vyro ištikimybę. Kai vasarą Galjardas su bičiuliais užeidavo į provincijos miestelio kafešantaną, norėdamas pasilinksminti ir išgerti po kovų, Nacionalas likdavo nebylus ir rimtas tarp visų tų dainininkių su lengvais it rūkas drabužiais ir dažytomis lūpomis, tartum atsiskyrėlis tarp Aleksandrijos kurtizanių.

Jis nesipiktindavo, bet likdavo liūdnas ir galvodavo apie savo žmoną bei vaikučius, laukiančius jo Sevilijoje. Visi pasaulio trūkumai ir palaidas gyvenimas, jo nuomone, buvo menko žmonių išsilavinimo vaisius. Tikriausiai šios vargšės moterys nemokėjo nei skaityti, nei rašyti.Toks pat likimas ištiko ir jį, o kadangi savo sužaloto ir vargingo gyvenimo priežastimi jis laikė kaip tik šį trūkumą, tai buvo įsitikinęs, kad ir visi pasaulio vargai bei niekšybės išplaukia kaip tik iš šito blogio.

Ankstyvoje jaunystėje buvo liejikas, aktyvus Darbininkų internacionalo narys ir vienas iš jo steigėjų. Jis uoliai klausėsi savo draugų, nes jie, laimingesni už jį, galėdavo garsiai skaityti laikraščius, kuriuose buvo kalbama apie žmonių gerovę. Buvo nacionalinės milicijos kareivis, tarnavo batalionuose, kur visi nešiojo raudonas kepures kaip nenuolaidaus federalisto ženklą. Ištisas dienas leido aikštėse prie įrengtų tribūnų, kur klubai skelbė savo begalines sesijas ir oratoriai vienas po kito dieną naktį su andalūziška gražbylyste kalbėjo apie Jėzų ir apie didelį būtiniausio vartojimo reikmenų pabrangimą, o tai tuo metu buvo aktualiausia. Pagaliau, užėjus represijų laikams, jis buvo iš visų darboviečių pašalintas, nes per vieną streiką pasižymėjo tarp darbininkų savo kovingumu.

Jam patiko bulių kovos, ir dvidešimt ketverių metų jis pasidarė toreadoru, lygiai taip, kaip kad būtų galėjęs pasirinkti ir kitą amatą. Jis daug žinojo ir su panieka kalbėdavo apie šių laikų santvarkos nesąmones: ne veltui keletą metų klausėsi laikraščių skaitymo. Kad ir blogiausias būsiąs toreadoras, vis vien daugiau pelnysiąs ir turėsiąs geresnį gyvenimą, kaip kad būdamas ir labai puikus darbininkas. Tie žmonės, kurie dar prisiminė laikus, kada jis nešiojo nacionalinės milicijos šautuvą, pradėjo jį vadinti Nacionalu.

Apie bulių kovas jis kalbėdavo su šiokiu tokiu sąžinės graužimu, nors jau buvo praėję keletas metų nuo tos dienos, kai ėmėsi šio amato, ir jautėsi turįs teisintis, kad priklauso šitai profesijai. Jo apygardos komitetas, priėmęs nutarimą išmesti iš partijos visus tuos, kurie dalyvaus bulių kovose lyg barbarai ir atsilikusių pažiūrų žmonės, jam padarė išimtį, palikdamas jį komiteto nariu.

– Aš žinau, – sakydavo jis Galjardo valgomajame, – kad šios bulių kovos yra reakcionieriškas dalykas... panašiai kaip ir inkvizicijos laikais: nežinau, ar pakankamai mane suprantate. Liaudžiai kaip duonos reikia mokėti skaityti ir rašyti, ir nėra gerai, kad tiek daug pinigų išleidžiama mums, kai taip trūksta pas mus mokyklų. Apie tai rašo laikraščiai, kurie išeina Madride... Bet mano bendraminčiai mane gerbia, ir partijos komitetas po dono Choselito kalbos nusprendė, kad aš likčiau ir toliau dirbti partijai.

Pajuoka ir visi matadoro bei jo draugų išpuoliai ne tik nepakeisdavo jo ramios laikysenos, bet net įkvėpdavo išdidumo, nes už šią išmintį jį buvo pagerbę jo bendraminčiai.

Donas Choselitas, pradžios mokyklos mokytojas, plepus ir entuziastingas apygardos komiteto pirmininkas, buvo žydų kilmės jaunuolis; politinėje kovoje jis dalyvavo su Makabiejaus karštumu ir buvo visai patenkintas savo negražiu, tamsiai rudu, raupų išmargintu veidu, nes dėl to jis buvo panašus į Dantoną. Nacionalas išsižiojęs klausydavosi jo pasakojimų.

Kai Galjardo globėjas donas Chosė ir kiti toreadoro draugai papietavę prie stalo juokais imdavo kritikuoti jo mokslą, vargšas Nacionalas trindavo sau kaktą ir nesugebėdavo atsikirsti.

– Tamstos esate ponai ir dar mokyti, o aš nemoku nei skaityti, nei rašyti, užtat mes, žemesnės klasės žmonės, kaip avinai. Bet jeigu čia būtų donas Choselitas!.. Šimts pypkių! Jei jūs girdėtumėte, kaip jis kalba – tikras angelas!..

Ir norėdamas sustiprinti savo įsitikinimą, kuris dėl pašaipūnų išpuolių būdavo kiek susvyravęs, kitą dieną jis eidavo pas doną Choselitą, kuriam, kaip didžiųjų persekiojamųjų palikuoniui, nors ir su kartėliu, būdavo malonu parodyti tai, ką jis vadindavo baisybių muziejum. Žydas,

grįžęs į savo protėvių žemę, viename mokyklos kambaryje rinko inkvizicijos liekanų kolekciją su tokiu kerštingu rūpestingumu, kaip kad bėglys kaulelis po kaulelio atkuria visą savo kalintojo skeletą. Spintoje gulėjo gražiai sudėtos pergamentinės knygos, kur buvo surašytas tikėjimo išpažinimas ir sąrašas klausimų, į kuriuos turėdavo atsakinėti kankinami nusikaltėliai. Ant vienos sienos buvo ištempta balta vėliava su baisiuoju žaliu kryžium; kambario kampuose buvo išdėstyti visi kankinimo įrankiai: geležies grandinės, baisūs bizūnai, rykštės. Visas šias žiauraus kankinimo priemones donas Choselitas rinko pas senienų prekiautojus, visur, kur tik galėjo jų rasti, ir kruopščiai jas rūšiavo kaip senovinį, šventai inkvizicijai priklausantį dalyką.

Gera, paprasta Nacionalo siela, linkusi greit pasipiktinti, apmaudaudavo šitų apdulkėjusių gelžgalių ir žalių kryžių akivaizdoje.

– Viešpatie, ir dar atsiranda tokių, kurie šneka... Šimts pypkių!.. Norėčiau pamatyti čia kai kuriuos...

Didelis noras pamokslauti skatino jį kiekviena proga dėstyti savo įsitikinimus, nepaisant draugų pašaipos. Bet ir tada jis buvo geraširdiškas ir nenorėjo nieko užsipulti. Visi tie, kurie liko abejingi savo šalies likimui ir nepriklausė partijai, jam buvo "vargšės nacionalinio tamsumo aukos". Vienintelis išsigelbėjimas – kad liaudis išmoktų skaityti bei rašyti. Jis pats kukliai atsisakinėjo šitaip tobulintis, laikydamas save per senu ko nors išmokti, bet dėl to savo tamsumo kaltino visą pasaulį.

Ne kartą vasarą, kai kvadrilja keliaudavo iš vienos provincijos į kitą ir Galjardas persėsdavo į antros klasės vagoną, kur važiuodavo ir jo "padėjėjai", ten įsėsdavo koks nors bažnytkaimio klebonas arba vienuolių porelė.

Banderiljerai baksnodavo vienas kitam alkūnėmis ir žvilgčiodavo į Nacionalą, kuris atsiradus jo priešams atrodydavo dar rimtesnis ir iškilmingesnis. Pikadorai Potachė ir Tragabučas, netašyti ir akiplėšos bernai, mėgstą vaidus ir skandalą, jaučią antipatiją visokio plauko dvasininkams, tyliai kurstydavo Nacionalą.

– Štai jie... Drąsiai stok prieš juos ir drožk savo tiesą, kad paraustų iš gėdos.

Matadoras su visu savo kvadriljos vadovo autoritetingumu, kuriam niekas negalėjo prieštarauti, įsmeigdavo akis į Nacionalą, ir šis klusniai nutildavo. Tačiau prozelitizmo impulsas buvo stipresnis už klusnumą, ir užtekdavo menkiausio žodelio, kad jis staiga imtų ginčytis su keleiviais, norėdamas juos įtikinti savo tiesa. O toji tiesa buvo rezginys kažkokių minčių nuotrupų, neaiškių ir padrikų sentencijų, kurias jis buvo girdėjęs iš Choselito.

Draugai tik susižvalgydavo, nustebinti tokio savo bendro išmintingumo, jausdami pasitenkinimą, kad vienas iš jų, sutikęs žmones, užimančius tam tikrą padėtį, išmuša juos iš vėžių - mat dvasininkai beveik visada būdavo labai menko išsilavinimo.

Dvasininkai, priblokšti Nacionalo argumentų ir kitų toreadorų kvatojimo, griebdavosi paskutinių priemonių. Nejaugi žmonės, nuolat rizikuoją savo gyvybe, negalvoja apie Dievą ir tiki tokiais dalykais? O, kaip karštai meldžiasi jų žmonos ir motinos tomis kritiškomis valandomis!..

Kvadriljos nariai iškart surimtėdavo ir neramių minčių prislėgti galvodavo apie škaplierius ir medalionus, moteriškų rankų įsiūtus į jų drabužius prieš išvykstant iš Sevilijos. Galjardas, palietus jo snūduriuojančius religinius įsitikinimus, įtūždavo ant Nacionalo, tarytum tas jo bedieviškumas būtų kėlęs pavojų jo paties gyvybei.

– Nustok pliauškęs nesąmones! O tamstos jam atleiskite. Jis geras žmogus, bet jam susuko galvą visi tie tauškalai... Baik, ir daugiau nė žodžio! Prakeiktas padaras! Aš tuoj tau užkišiu gerklę...

Ir kad nuramintų šituos ponus, nuo kurių, jo nuomone, priklausė jų likimas, iškoneveikdavo banderiljerą keiksmais ir grasinimais.

Nacionalas niekinamai nutildavo. Visur tamsumas ir prietarai – yda, kylanti iš nemokėjimo skaityti ir rašyti. Ir tvirtas dėl savo įsitikinimų, su naiviu atvirumu kaip paprastas žmogus, kuris įsikalęs į galvą dvi ar tris idėjas niekada jų neatsisakys, nors ir kažin kiek būtų puolamas ir niekinamas, po kelių valandų vėl imdavo ginčytis, nepaisydamas toreadoro įniršio.

Jo bedieviškumas neišnykdavo net iki pačios arenos žingsniuojant tarp pikadorų ir padėjėjų, kurie pasimeldę aikštės koplyčioje išeidavo ant smėlio su viltimi, kad šventi amuletai, įsiūti į jų drabužius, apsaugos juos nuo nelaimės.

Kai pasitaikydavo milžiniškas, sunkus, juodas, storu kaklu bulius ir reikėdavo įsmeigti jam banderiles, Nacionalas ištiestomis į priekį rankomis, kuriose laikydavo banderiles, prisileisdavo jį visai arti, paniekinamai šaukdamas:

– Eikš čia, kunige!

Ir "kunigas" įsiutęs artindavosi prie jo, ir kai lėkdavo pro šalį, Nacionalas iš visų jėgų įsmeigdavo banderiles buliui į sprandą, garsiai sakydamas, tartum girdamasis pergale:

– Štai tau, klere!

Galjardas pagaliau ėmė Nacionalo išsišokimus leisti juokais:

– Mane statai į keblią padėtį. Į mūsų kvadrilją gali kas nors atkreipti dėmesį; pradės kalbėti, kad mes visi eretikai. Juk tu žinai, kad kai kam iš publikos šitai nepatinka. Toreadoras turi tik kautis.

Bet Galjardas labai mylėjo banderiljerą, prisimindamas jo prisirišimą ir retkarčiais net aukojimąsi dėl jo. Nacionalo nejaudindavo jokie publikos švilpimai, kai jis pavojingiems buliams bet kaip įsmeigdavo banderiles, norėdamas kuo greičiau baigti savo užduotį. Jis netrоško garbės ir grūmėsi tik kaip padienis darbininkas. Bet kai Galjardas eidavo su špaga prie "pavojingo" buliaus, banderiljeras likdavo šalia jo, pasiruošęs padėti savo sunkia skraiste ir stipria ranka, kuri priversdavo paklusti gyvulį. Kai du kartus Galjardui teko suklupti smėlyje ir atsidurti pavojuje, Nacionalas, užmiršęs savo vaikučius, žmoną, savo vargingą mažą taverną ir visa kita, puolė prie gyvulio, pasiryžęs geriau žūti pats, kad tik išgelbėtų savo maestrą.

Kai ateidavo vakarais į Galjardo valgomąjį, būdavo sutinkamas tarsi šeimos narys. Ponia Angustijas jį mylėjo tąja paprastų žmonių meile, kurią jie pajunta atsidūrę aukštesniojo luomo aplinkoje ir stengiasi sudaryti savo atskirą būrelį.

– Sėskis šalia manęs, Sebastianai. Ar iš tikrųjų nieko nenorėtum? Papasakok, kaip tau sekasi tavernoje? Kaip vaikučių ir Teresos sveikata?

Nacionalas pradėdavo skaičiuoti pastarųjų dienų uždarbį: tiek ir tiek taurių išgerta, tiek ir tiek vyno parduota, ir senutė klausydavosi jo su atidumu moters, kuri nemažai iškentėjo vargų ir žino, ko verti pinigai, skaičiuojami po santimą.

Toliau Sebastianas kalbėdavo apie savo prekybos padidinimą: tabako prekyba toje pačioje tavernoje būtų naudingas dalykas. Galjardas galėtų tai išrūpinti, nes turįs daug pažinčių su įtakingais asmenimis, bet jis nesiryžtąs jo prašyti.

– Matote, ponia Angustijas, šitokia tabako prekyba priklauso nuo valdžios, o aš laikausi savo principų. Aš federalistas, partijos narys, priklausau komitetui. Ką pasakys mano vienminčiai?

Senė piktinosi jo skrupulingumu. Jo pareiga kuo daugiau pelnyti savo namams duonos. Vargšė Teresa... Su tokiu būriu vaikučių!..

– Sebastianai, nebūk kvailas! Mesk iš galvos tuos niekus... Neatsikalbinėk. Ir nepradėk vėl iš naujo tų nesąmonių kaip kitais vakarais. Žiūrėk, rytoj rytą aš eisiu išklausyti Mišių prie Makarenos Madonos...

Bet Galjardas ir donas Chosė, kurie rūkydavo kitame stalo gale, gurkšnodami konjaką, norėdavo įtraukti Nacionalą į pokalbį, kad galėtų linksmai pasijuokti iš jo idėjų, ir pradėdavo jį erzinti koneveikdami Choselitą: tai tikras pakvaišėlis, kuris susuka galvą tokiems pat bemoksliams kaip ir jis pats.

Banderiljeras romiai priimdavo matadoro ir jo globėjo pokštus. Abejoti donu Choselitu? Toks absurdas jo netgi nepykino. Tai buvo lygiai tas pat, kaip sakyti, kad kitas jo dievaitis, Galjardas, nemoka nudurti buliaus.

Bet pamatęs, kad ir balnius, kuris jam keldavo nenugalimą pasišlykštėjimą, prisidėdavo prie šitų patyčių, jis nebetekdavo kantrybės. Kas gi yra tasai žmogiūkštis, kaip derva prikibęs prie jo maestro, kad drįsta ginčytis su juo? Ir praradęs saiką, nepaisydamas nei matadoro motinos, nei žmonos, nei Enkarnasionos, kuri, mėgdžiodama savo vyrą, suraukusi ūsuotas lūpas, paniekinamai žiūrėdavo į banderiljerą, jis su tuo pačiu užsidegimu, kaip kad diskutuodavo komitete, išdėstydavo visas savo idėjas. Nerasdamas geresnių argumentų, užsipuldavo tų pašaipūnų religinius jausmus.

– Biblija?.. Kvailystė. Pasaulio sukūrimas per šešias dienas? Kvailystė. Istorija apie Adomą ir Ievą. Irgi kvailystė. Viskas melas ir prietarai.

Ir žodis "kvailystė", pavartotas išreikšti visam tam, ką jis laikė melu ar nesąmone (kad nereikėtų vartoti kito, daug bjauresnio žodžio), jo lūpose įgaudavo begalinės paniekos atspalvį.

Istorija apie Adomą ir Ievą jam buvo pajuokos motyvas. Jis daug galvodavo apie tai ilgomis snūduriavimo valandomis, kada tekdavo keliauti su kvadrilja, ir surado pagaliau neatremiamą argumentą, kuris buvo tikrai jo mąstymo produktas: kaipgi galėjo visi žmonės kilti iš vienos vienintelės poros?

– Aš esu Sebastianas Venegas, tu, Chuaniljau, vadiniesi Galjardas, ir tamsta, done Chosė, turite savo pavardę, ir kiekvienass turi savo pavardę, nepanašią į kitų savo giminių. Jei mes visi būtume Adomo vaikaičiai ir Adomą, pavyzdžiui, vadintume Peresu, visi būtume pavarde Peresai. Ar aišku? Bet kadangi mes kiekvienas turime atskirą pavardę, vadinasi, turėjo būti daug ir Adomų, o ką sako kunigai, viskas yra niekai! Prietarai ir atsilikimas... Man atrodo, kad aiškiai kalbu.

Galjardas, atsilošęs kėdėje, nuoširdžiai kvatodavo ir sveikindavo savo banderiljerą, mėgdžiodamas buliaus baubimą. Donas Chosė su visu andalūzišku rimtumu paduodavo sveikindamas jam ranką.

– Sveikinu! Puikiai kalbėjai. Kur kas geriau už patį Kastelarą[13].

Ponia Angustijas nesitverdavo pykčiu, girdėdama tokius dalykus savo namuose: ji buvo jau sena moteris ir jautė, kad nebetoli gyvenimo galas.

– Gana, Sebastianai. Užčiaupk savo pragarišką burną, pasmerktasis, arba nešdinkis į gatvę. Čia tokių dalykų man nepasakok, velnio apsėstasis... Jei tavęs nepažinčiau! Jei nežinočiau, kad esi geras žmogus!..

Ir pagaliau ji susitaikydavo su banderiljeru galvodama, kaip stipriai jis prisirišęs prie jos Chuano ir kiek daug yra padaręs jam pavojaus valandėlėmis. Be to, ponia Angustijas suprato, kad ir ji pati, ir Karmena jaučiasi daug ramiau žinodamos, kad kvadriljoje yra šis rimtas, tokių griežtai dorovingų papročių žmogus, nes jo akivaizdoje kvadriljos draugai ir pats matadoras, kuris mėgdavo linksmų merginų kompaniją, nedrįsdavo per daug įsismaginti.

Dvasininkijos ir Adomo bei Ievos priešas saugojo vieną Galjardo paslaptį, kuri jį skatino būti rimtam ir santūriam, kai jis lankydavosi ponios Karmenos ir matadoro motinos namuose. Jei tos moterys žinotų, ką jis žino!

Nepaisant tos pagarbos, kurią kiekvienas banderiljeras turi jausti savo matadorui, Nacionalas, būdamas amžiumi vyresnis ir remdamasis sena jų pažintimi, vieną dieną buvo išdrįsęs šiurkščiai ir atvirai pasakyti Galjardui:

– Saugokis, Chuaniljau: Sevilijoje viskas žinoma. Apie nieką kita ir nekalbama; ši žinia, be abejo, pasieks tavo namus, ir tada pamatysi, kas dėsis. Pagalvok, kaip kentės ponia Angustijas, o vargšė Karmena parodys savo charakterį... Prisimink, kaip buvo su ta dainininke: bet tai dar niekis, – su šia paukštyte reikia būti atsargiam, ji pavojingesnė.

Galjardas dėjosi nesuprantąs, sunerimęs, bet kartu ir patenkintas, kad visas miestas žino jo meilės paslaptis.

– Apie kokią paukštytę ir kokius pykčius tu čia man kalbi?

– Apie kokią?.. Ogi donją Sol, tą ponią, kuri sukelia tiek daug kalbų. Tą markizo de Moraimos, galvijų augintojo, dukterėčią.

Ir kai matadoras vis šypsojosi ir tylėjo, patenkintas teisingomis Nacionalo žiniomis, pastarasis vėl prabilo tartum pamokslininkas, apviltas pasaulio tuštybės:

– Vedęs žmogus turi pirmiausia galvoti apie namų židinio ramybę... Moterys!.. Niekai!.. Visos jos vienodos; visos turi tą patį tose pačiose vietose, ir kvailystė apkartinti sau gyvenimą, šokinėjant nuo vienos prie kitos. Per visus dvidešimt ketverius metus, gyvendamas su savo Teresa, aš net mintimis nebuvau nusikaltęs jai, o esu toreadoras ir turėjau gerų dienų, ne viena mergina kreipdavo malonų žvilgsnį į mane.

Pagaliau Galjardas ėmė juoktis iš banderiljero. Jis kalbąs kaip vienuolyno viršininkas. Nejaugi čia jis, kuris pasiruošęs vienuolius suėsti gyvus?

– Nacionalai, nebūk toks žiaurus. Kiekvienas yra toks, koks yra, ir jei merginos pačios ateina neprašomos, tegu jos eina. Reikia juk pagyventi! Kurią nors dieną galiu būti išneštas iš arenos kojomis į priekį... Be to, tu nežinai, kas ji! Kokia ji senjora! Kad tu pamatytum, kokia tai moteris!..

Paskui jis nuoširdžiai pridūrė, tartum norėdamas išblaškyti pasipiktinimą ir susirūpinimą Nacionalo veide:

– Aš labai myliu Karmeną, supranti? Ją myliu kaip ir pirmiau. Bet tą kitą aš irgi myliu. Čia visai kas kita... Nežinau, kaip tau geriau paaiškinti! Visiškai kas kita – štai ir viskas!

Ir banderiljeras nieko daugiau nepasiekė savo pokalbiu su Galjardu.

Prieš keletą mėnesių, kai stojus rudeniui pasibaigė kovų sezonas, toreadoras turėjo pasimatymą Šventojo Lorenso bažnyčioje.

Kelias dienas jis praleido Sevilijoje, prieš išvykdamas su šeima į La Rinkonadą. Prasidėjus šitam ramumo periodui, matadorui maloniausia buvo gyventi savo namuose, niekur nevažiuojant traukiniu. Nudurti per metus šimtą bulių, nuolat statant pavojun savo gyvybę, ir ištverti visus kovos sunkumus jam buvo ne taip sunku kaip tos begalinės kelionės keletą mėnesių iš vienos Ispanijos vietos į kitą.

Tos ekskursijos vykdavo per patį vidurvasarį, kepinant saulei, per įkaitintas lygumas, senuose vagonuose, kurių stogai, rodės, sudegs iš karščio. Didžiulis ąsotis, kurį vežiojosi kvadrilja, kiekvienoje stotyje pripildydama jį vandens, nepajėgdavo numalšinti jų troškulio. Be to, traukiniai būdavo pilni keleivių – žmonių, kurie turgaus dienomis skubėdavo į provincijos miestus, norėdami pamatyti ir bulių kovas. Daug kartų Galjardas, bijodamas pavėluoti į traukinį, nukovęs paskutinį bulių aikštėje, dar tais pačiais kovos drabužiais bėgdavo į stotį kaip spindintis ryškus meteoras, pralenkdamas pėsčiuosius ir važiuotus. Jis pasikeisdavo drabužius jau būdamas pirmosios klasės vagone, akivaizdoje keleivių, kurie jautėsi laimingi važiuodami kartu su tokia įžymybe. Ir naktį jis praleisdavo susirietęs ant pagalvės, o tuo tarpu kiti jo draugai susiglausdavo padarydami jam kuo daugiau vietos vagone. Visi juo rūpinosi galvodami apie tą malonumą, kurį jis suteiks rytojaus dieną, leisdamas pajusti tokį tragišką jaudinimąsi jiems patiems nė kiek nerizikuojant.

Kai jis iškamuotas atvykdavo į šventiškai pasipuošusį miestą su vėliavomis ir arkadomis, turėdavo dar iškęsti entuziastiškos minios garbinimą. Aistringi garbintojai laukdavo jo stotyje ir lydėdavo iki viešbučio. Tai būdavo gerai pailsėję, linksmi žmonės, kurie jį glėbesčiuodavo ir norėdavo matyti tokį pat linksmą ir šnekų, tarytum jis, regėdamas juos, nenorom būtų turėjęs jausti didžiausią malonumą.

Dažnai korida būdavo ne vienintelė, – tekdavo kautis tris keturias dienas iš eilės, ir matadoras, atėjus nakčiai, nusikamavęs ir iš susijaudinimo negalėdamas užmigti, mesdavo šalin visas mandagumo taisykles ir atsisėsdavo prie viešbučio durų vienmarškinis, mėgaudamasis tyru

gatvės oru. Kvadriljos "vaikinai", apsistoję tame pačiame viešbutyje, susėsdavo prie maestro kaip klusnūs mokiniai. Drąsesnysis iš jų prašydavo leidimo pasivaikščioti apšviestomis miesto gatvėmis ir turgavietėj.

– Rytoj Miuros buliai, – sakydavo matadoras. – Žinau aš tuos jūsų pasivaikščiojimus. Grįšite paryčiui, gerokai išmetę, kur nors dar įsilinksminsite ir prarasite jėgas... Ne, niekur neisite. Suspėsite prisisotinti po koridos.

Baigus darbą, jei dar likdavo kelios atspėjamos dienos iki bulių kovos kitame mieste, kvadrilja neskubėdavo išvykti, ir prasidėdavo palaidūniški lėbavimai toli nuo šeimos su vynu ir moterimis, su entuziastingais gerbėjais, kurie tik tokį ir įsivaizdavo savo dievaičių gyvenimą.

Vietinių švenčių datos buvo skirtingos, ir toreadorai turėjo be reikalo keliauti. Jie išvykdavo iš vieno miesto į kitą tolimiausiame Ispanijos krašte, o po keturių dienų vėl grįždavo beveik į tą pačią vietą. Vasaros mėnesius, kuriais daugiausia reikėdavo kautis, Chuanas praleisdavo bemaž traukiniuose, sukinėdamasis visomis pusiasalio geležinkelio linijomis, kaudamas aikštėse bulius ir miegodamas vagonuose.

– Jeigu taip ištiesus į vieną liniją visa tai, kiek aš per vasarą suvažinėjau, – sakydavo Galjardas, – tikrai pasiektum Šiaurės ašigalį.

Prasidėjus sezonui, jis džiugiai leisdavosi į kelionę, galvodamas apie publiką, kuri jau visus metus būdavo apie jį kalbėjusi ir su nekantrumu laukusi jo pasirodymo, apie viešbučius su visais nerimais, nepatogumais, besikeičiančiais patiekalais, apie gyvenimą, kuris toks skirtingas nuo ramios Sevilijos buities ir vienišų, nuobodžių dienų La Rinkonadoje.

Bet po kelių to sūkuringo gyvenimo savaičių, kai kiekvieną kovos dieną uždirbdavo po penkis tūkstančius pesetų, Galjardas pradėdavo aimanuoti kaip mažas vaikas, atskirtas nuo savo šeimos.

– Ak, mano namai Sevilijoje! Kokie jie vėsūs, kai vargšė Karmena juos išblizgina kaip sidabrinį puoduką. Ak, mamytės rūpestingai paruošti valgiai! Kokie jie skanūs!..

Ir jis pamiršdavo Seviliją tik poilsio naktimis, kai rytojaus dieną jam nebereikėdavo kautis, ir visa kvadrilja, apsupta garbintojų, norinčių palikti jiems gerą to miesto atminimą, sugužėdavo į kafešantaną, kur viskas – moterys ir dainos – būdavo skiriama matadorui.

Grįždamas namo ilsėtis likusią metų dalį, Galjardas jausdavosi patenkintas it valdovas, kuris pamiršęs visą jam teikiamą pagalbą atsideda paprastam šeimos gyvenimui.

Nebijodamas pavėluoti į traukinį ir nebesijaudindamas, nes nebereikėdavo galvoti apie gresiantį pavojų, jis miegodavo gana ilgai. Nieko nereikia daryti nei šiandien, nei ryt, nei poryt! Visa kelionė tebūdavo iki Gyvačių gatvės arba Šventojo Ferdinando aikštės. Šeima atrodydavo visiškai kitaip, būdavo daug linksmesnė ir sveikesnė, nes žinodavo, kad jis gyvens namuose kelis mėnesius. Iš namų jis išeidavo su fetrine skrybėle, atsmaukta ant pakaušio, mojuodamas lazda su auksine rankena ir gėrėdamasis stambiais briliantais apmaustytomis rankomis.

Priebutyje jo laukdavo keletas žmonių. Jie stovėdavo prie vartų, pro kuriuos matydavosi baltas vidinis kiemas, tartum švytįs savo švara ir gaivumu. Tai būdavo saulėje nudegę žmonės, atsiduodą aitriu prakaitu, su nešvariais drabužiais ir plačiakraštėmis, aplamdytomis skrybėlėmis. Vieni iš jų padieniai laukų darbininkai, kurie eidami pro Seviliją laikydavo natūraliu dalyku paprašyti pagalbos žymųjį matadorą, poną Chuaną, kaip kad jį vadindavo. Kiti gyveno mieste ir familiariai kreipdavosi į toreadorą, vadindami jį Chuanilju.

Pripratęs prie daugelio žmonių ir turėdamas neblogą atmintį veidams, Galjardas atpažindavo juos ir neužsigaudavo dėl jų familiarumo. Tai buvo jo mokyklos draugai ar vaikystės bastymosi dienų bičiuliai.

– Nesiseka, e?.. Ką gi, laikai blogi visiems.

Nenorėdamas įsileisti į per daug intymias kalbas, jis atsigręždavo į Garabatą, kuris nusitvėręs vartų rankenos stovėdavo šalimais.

– Pasakyk poniai, kad kiekvienam jų duotų po porą pesetų.

Ir toreadoras švilpaudamas išeidavo į gatvę, patenkintas savo dosnumu ir gyvenimo grožiu.

Prie artimiausios tavernos durų būriuodavosi Montanjo vaikai ir nuolatiniai klientai su tokia išraiška, tartum jie niekada nebūtų jo matę: iš smalsumo jie ryte rydavo jį akimis, o veiduose šviesdavo plati šypsena.

– Sveiki, kabaljerai!.. Dėkoju už vaišes, bet, atleiskite, aš negeriu.

Nusikratęs garbintojo, jau einančio prie jo su taure rankoje, jis traukė toliau, kol kitoje gatvėje vėl buvo sulaikytas dviejų senų jo motinos

draugių. Jos prašė Galjardo pabūti krikštatėviu vienos jų vaikaičiui. Vargšė jos dukrelė turinti tuojau pat gimdyti, o žentas, karštas "galjardistas", kuris ne kartą, eidamas iš aikštės, paleidęs į darbą kumščius savo dievaičiui apginti, dabar nedrįstąs prašyti.

– Bet, po galais, kodėl jūs prašote mane?.. Aš jau turiu tiek krikštasūnių, kiek net pačioje prieglaudoje nėra vaikų.

Norėdamas jų atsikratyti, jis patarė joms pasikalbėti su jo mamyte: tebus, kaip ji pasakys! Ir traukė toliau, niekur nesustodamas, iki pat Gyvačių gatvės, vienus sveikindamas, kitiems suteikdamas garbės žingsniuoti šalia ir puikuotis artumu su juo, palydint praeivių žvilgsniams.

Jis užeidavo į klubą "Keturiasdešimt penki", norėdamas pažiūrėti, ar nėra tenai jo globėjo. Tai buvo aristokratiškas sambūris, kuriam priklausė tik nustatytas skaičius narių, kaip rodė ir šio klubo pavadinimas. Jame vien ir tebuvo kalbama apie bulius ir arklius. Šis būrelis susidėjo iš turtingų bulininkystės mėgėjų ir galvijų augintojų, o tarp jų kaip orakulas pirmavo markizas de Moraima.

Vieną penktadienio popietę Galjardas, eidamas Gyvačių gatve, panoro užsukti į Šventojo Lorenso bažnyčią.

Aikštėje prieš bažnyčią jau stovėjo ilga eilė puošnių karietų. Tą dieną visas miesto elitas eidavo melstis prie stebuklingojo mūsų visagalio Viešpaties Jėzaus paveikslo. Iš karietų lipo ponios su juodais drabužiais ir puošniomis mantilijomis, o vyrai, norį pamatyti tą moterų antplūdį, taip pat grūdosi į vidų.

Galjardas taip pat įėjo. Toreadoras turi išnaudoti visas progas susitikti su aukšto rango žmonėmis. Ponios Angustijas sūnus pajusdavo nugalėtojo pasididžiavimą, kai su juo sveikindavosi turtingi ponai, o elegantiškos damos šnibždėdavo jo vardą lydėdamos jį akimis.

Be to, Galjardas irgi tikėjo visagalį Viešpatį. Jis galėjo pakęsti Nacionalą su jo samprotavimais "Dievas arba gamta", per daug nesipiktindamas, nes dievybė iš viso jam buvo kažkas nesuprantama ir neaišku, kaip galima ramiai klausytis visokiausių paskalų apie žmogų vien dėl to, kad jis žinomas tik iš pasakojimų. Tačiau Vilties Madoną ir visagalį Jėzų jis matė bažnyčioje nuo pat mažens, ir jų negalima buvo liesti.

Jautri paprasto jaunuolio širdis susijaudindavo, kai jis išvysdavo paveiksle tą teatrališką Kristaus skausmą, sunkų kryžių ant pečių, prakaitu apsipylusį, išblyškusį ir iškamuotą Jo veidą, panašų į veidą kai kurių jo draugų, kuriuos jis buvo matęs Bulių aikštės ligoninėje. Reikia visada būti geruoju su šiuo galingu Viešpačiu! Ir jis karštai sukalbėjo kelis "Tėve mūsų", stovėdamas prie paveikslo, o degančios žvakės spindėjo afrikietiškose jo akyse lyg raudonos žvaigždės.

Klūpinčios moterys staiga sujudo, ir jis nusigręžė nuo paveikslo, prie kurio taip susikaupęs meldėsi ir prašė pagalbos savo gyvenimo pavojuose.

Pro besimeldžiančiąsias praėjo viena dama, atkreipdama visų dėmesį. Tai buvo aukšta, liekna, nepaprasto grožio moteris, vilkinti šviesiais drabužiais; ant galvos buvo užsidėjusi didelę skrybėlę su plunksnomis, iš po kurios įžūliai švietė auksaspalvės garbanos.

Galjardas ją pažino. Tai buvo donja Sol, markizo de Moraimos dukterėčia, "ambasadorienė", kaip visi ją vadindavo Sevilijoje. Ji praėjo tarp moterų, lyg nepastebėdama jų susidomėjimo, patenkinta, kad smalsios akys į ją žiūri ir kad pašnibždomis tariamas jos vardas, lyg tai būtų visai natūralu ir ši pagarba privalėtų lydėti ją visur, kur tik ji pasirodytų.

Nepaprastai elegantiški jos rūbai ir pernelyg didelė skrybėlė kaip ryški dėmė išsiskyrė kitų moterų tamsių drabužių fone. Ji atsiklaupė, nulenkė galvą ir keletą minučių tarytum meldėsi, bet paskui jos šviesios, žalsvai mėlynos su aukso atspalviu akys ėmė ramiai klaidžioti po bažnyčią, lyg ji būtų buvusi kokiame nors teatre ir ieškojusi tarp pažįstamų veidų sau konkurenčių. Tos akys, rodos, šypsojosi, užtikusios pažįstamos draugės veidą, ir vėl kažko ieškojo, kol pagaliau susidūrė su Galjardo akimis, įsmeigtomis į ją.

Matadoras nebuvo iš kukliųjų. Įpratęs būti kovų dienomis daugelio tūkstančių žmonių dėmesio centre, jis manė, kad bet kur jam pasirodžius žvilgsniai privalo krypti į jį. Daugelis moterų intymumo valandėlėmis jam prisipažindavo, kad pamačiusios jį pirmą kartą aikštėje jos jaudindamosi pajusdavusios smalsumą ir geismą. Donja Sol, susitikusi su toreadoro žvilgsniu, ne tik nenuleido akių, bet, priešingai, įsistebeilijo į jį šaltai ir abejingai, kaip ir dera žymiai poniai, priversdama matadorą, visada jaučiantį pagarbą turtingiesiems, nuleisti savąsias.

"Kokia moteris! – galvojo Galjardas su minios dievaičio akiplėšiškumu.– Kad taip ją man..."

Išėjęs iš bažnyčios, jis nusprendė palaukti prie durų ir dar kartą žvilgtelėti į ją. Širdyje nujautė kažką nepaprasta kaip ir kitomis jam itin laimingomis dienomis. Tai buvo keista paslaptinga nuotaika, kuri kovos aikštėje skatindavo jį neklausyti jokių publikos protestų ir mestis į didžiausią pavojų – ir viskas baigdavosi kuo geriausiai.

Eidama iš bažnyčios, ji vėl pažvelgė į jį, be nuostabos, lyg būtų žinojusi, kad jis lauks jos prie durų. Dviejų draugių lydima, ji įlipo į atidengtą karietą ir kai vežėjas paragino arklius, dar kartą atsigręžė pažiūrėti į espadą, ir jos lūpas nušvietė vos pastebimas šypsnys.

Visą tą popietę Galjardas buvo išsiblaškęs. Galvojo apie ankstesnius meilės nuotykius, apie triumfą, pasiektą per tą susižavėjimą ir smalsumą, kuriuos sukeldavo jo narsa; tos pergalės pripildydavo jam širdį pasididžiavimo, jis tikėjosi esąs nenugalimas, bet dabar jautė kažkokią gėdą. Moteris, tokia kaip ši žymi dama, daug apkeliavusi ir gyvenanti Sevilijoje kaip kokia karalienė be sosto! Laimėti ją – čia tai tikra pergalė!.. Prie susižavėjimo jos grožiu prisidėjo ir nuo mažens įskiepyta varguolio pagarba turtingiesiems šioje šalyje, kur kilmė ir turtas turi didžiulę reikšmę. O kad jam pavyktų atkreipti į save šios moters dėmesį! Ar begalėtų būti didesnis triumfas!..

Jo globėjas, didelis markizo de Moraimos draugas, turįs pažinčių Sevilijos aukštuomenėje, daug kartų jam buvo pasakojęs apie donją Sol.

Išvykusi prieš keletą metų, ji dar tik keli mėnesiai, kai grįžo į Seviliją ir sukėlė jaunų vyriškių susidomėjimą. Daug laiko išgyvenusi užsienyje, ji parvyko išsiilgusi gimtosios žemės ir liaudies papročių, kurie ją žavėte žavėjo ir atrodė be galo įdomūs bei... meniški. Ji vykdavo į bulių kovas apsirengusi senoviškais puošniais drabužiais, mėgdžiodama grakščias Gojos paveikslų damas su jų papuošalais. Ji buvo tvirta moteris, mėgstanti sportą, ir puiki jojikė. Žmonės ją matydavo šuoliais lekiančią Sevilijos apylinkėse, su plevėsuojančiu juodu amazonės šleifu, su vyriška striuke, raudonu kaklaraiščiu ir balta kastorine skrybėle ant kupetos auksinių plaukų. Kartais ji prisirišdavo prie balno lanko ietį ir su būriu draugų, kurie tapdavo pikadorais, pasukdavo į ganyklas erzinti ir apsvaidyti ietimis jaučių, mėgaudamasi šita drąsia ir be galo pavojinga pramoga.

Ji buvo jau ne visai jauna. Galjardas neaiškiai prisiminė ją matęs vaikystėje, besivažinėjančią Delisijos gatve; ji tada sėdėjo šalia savo motinos visa paskendusi baltutėlėse gofruotose klostėse, lyg prašmatni lėlė krautuvių vitrinose, o tuo tarpu jis, vargšas apdriskėlis, šokinėjo tarp vežimų ratų rinkdamas cigarų nuorūkas. Be abejo, jiedu buvo vienmečiai, jai turėjo būti arti trisdešimt. Bet koks spindintis grožis, ir kaip ji skiriasi nuo kitų moterų!.. Ji atrodė lyg egzotiškas paukštelis, dangaus skrajūnas, patekęs į vištidę tarp riebių, gerai atšertų vištų.

Donas Chosė, jo patikėtinis, gerai žinojo jos istoriją... Tikra pramuštgalvė šita donja Sol! Romantiškas vardas[14] atitiko originalų jos būdą ir papročių laisvumą.

Mirus motinai, ji tapo didelių turtų paveldėtoja ir ištekėjo Madride už vieno didžiūno, daug vyresnio už ją, tačiau moteriai, ištroškusiai blizgesio ir naujenybių, jis, kaip ambasadorius, Ispanijos atstovas prie karališkųjų Europos dvarų, davė progą keliauti po pasaulį.

– Na ir linksminosi šita ponia, Chuanai! – sakydavo jo patikėtinis.– Kiek jaunų galvelių sumaišė ji per tuos dešimt trankymosi metų! Įsivaizduok, kad tai ištisa geografijos knyga su pastabomis kiekviename knygos lape. Tikriausiai ji negali žiūrėti į žemėlapį, nepadėjusi atsiminimų kryželio prie didžiųjų sostinių. O vargšas ambasadorius! Be abejo, jis mirė iš nuobodulio, nes jam nebebuvo jau kur keliauti. O, aukštai skraidė šita gražuolė! Gerasis ponas nuvykdavo atstovauti Ispanijai į kurią nors sostinę, ir nepraslinkus nė metams tos valstybės karalienė arba imperatorienė jau kreipdavosi į Ispanijos vyriausybę, prašydamos atšaukti ambasadorių ir siaubingą jo žmoną, kurią laikraščiai vadino "neįveikiama ispane". Kiek karūnuotų galvų susuko šita dama... Karalienės drebėdavo ją pamačiusios, lyg ji būtų nuodinga gyvatė! Pagaliau vargšas ambasadorius nesurado tinkamesnės vietos, kaip vykti į Pietų Ameriką, bet kadangi jis buvo didžiūnas padorių principų ir geras karalių draugas, tai verčiau numirė... Ir nemanyk, kad gražuolė pasitenkindavo vien tais, kurie valgo ir šoka karalių rūmuose. O, jeigu tai tiesa, ką apie ją pasakoja žmonės!.. Ši dama yra linkusi į didžiausius kraštutinumus. Viskas arba nieko! Jinai taip pat mielai apsistoja prie aukštesniųjų visuomenės sluoksnių, kaip ir kapstinėjasi pažemiais. Man pasakojo, kad

ten, Rusijoje, ji sekiojusi paskui vieną iš tų ilgaplaukių, kurie mėto bombas, paskui berniūkštį moterišku veidu, kuris nekreipė į ją dėmesio, nes ji trukdė jo darbui. O ji kaip tik dėl to ir kibo prie jo, kol galų gale jis buvo pakartas. Kiti pasakoja, kad ji yra turėjusi reikalų su vienu dailininku Paryžiuje, ir net tvirtina, kad jis nutapęs ją nuogą, su ranka ant veido, kad nebūtų atpažinta, ir kad tas jos atvaizdas esąs ant degtukų dėžučių. Tik tas turbūt netiesa, gerokai perdėta. Bet, atrodo, visiškai tikra, kad ji buvo gerai pažįstama su vienu vokiečių muziku, iš tų, kurie rašo operas. Jei tu išgirstum, kaip ji skambina pianinu!.. Ir kaip dainuoja! Visai kaip koks sopranas, kuris atvyksta dainuoti per Velykų šventes į Šventojo Ferdinando teatrą. Ir nemanyk, kad ji dainuoja vien itališkai; ji moka visaip: prancūzų, vokiečių ir anglų kalbomis. Jos dėdė, markizas de Moraima, kuris, tarp mudviejų kalbant, truputį kvailokas, "Keturiasdešimt penkių" klube sakė, kad įtariąs ją mokant lotyniškai... Štai kokia ji, Chuaniljau! Kokia įdomi moteris!

Globėjas susižavėjęs kalbėjo apie donją Sol, laikydamas be galo nepaprastais ir originaliais visus jos gyvenimo įvykius, tiek tikrus, tiek ir abejotinus. Jos kilmė ir turtai kėlė jam pagarbą, ir todėl jis, kaip ir Galjardas, atlaidžiai žiūrėjo į ją. Jie kalbėjo apie ją su pasigėrėjimo šypsniu. Tokie pat kitos moters poelgiai būtų sukėlę daug nepagarbių pastabų, palyginimų su žinomu plėšriu žvėrimi, turinčiu ilgą vešlią uodegą ir minimu daugelyje pasakų.

– Sevilijoje, – kalbėjo toliau globėjas, – ji gyvena gana pavyzdingai. Dėl to man atrodo, ar tik ne melas visa tai, kas pasakojama apie jos gyvenimą užsienyje. Galbūt tai šmeižtai tų lapučių, kurioms nepasisekė gauti vynuogių ir kurios sako, kad jos dar žalios.

Ir juokdamasis iš šios smarkios moters, kuri kartais būdavo tokia narsi ir energinga kaip koks vyriškis, jis kartojo paskalas, sklindančias kai kuriuose Gyvačių gatvės kampuose. Kai "ambasadorienė" apsigyveno Sevilijoje, visi jauni vyriškiai susibūrė į svitą aplink ją.

– Įsivaizduok, Chuaniljau, elegantišką moterį, kokių čia nėra, gaunančią kostiumus ir skrybėles iš Paryžiaus, kosmetiką iš Londono, be to, gerą karalių draugę... Taip sakant, nuo jos dvelkė visa, kas buvo madingiausia Europoje... Vyrai ją sekiojo kaip pašėlę, ir ji kartais jiems

leisdavo laisviau elgtis, laikydamasi su jais kaip vyriškis. Bet kai kurie per daug įsismagindavo, klaidingai supratę jos familiarumą, ir, daug neaiškinant, duodavo valią rankoms... Už tai gaudavo antausių, Chuaniljau, ir netgi dar blogiau. Su šia moterim reikia atsargiai. Kalbama, kad ji gerai fechtuojasi, gali pavartoti kumštį ne blogiau kaip anglų jūrininkas, be to, moka kautis japonų kovos būdu, vadinamu "džiudžitsu". Žodžiu, jei kuris krikščionis išdrįstų jai gnybtelti, ji auksinėmis savo rankutėmis net nesupykusi sudorotų jį kaip šiltą vilną. Dabar prie jos mažiau kas gretinasi, bet už tai ji turi priešų, kurie blogai apie ją kalba: vieni skleidžia tikrą melą, kiti paneigia netgi tokią tiesą, kad ji yra graži.

Donja Sol, globėjo nuomone, atrodė labai patenkinta savo gyvenimu Sevilijoje. Po ilgo buvimo šaltose ir miglotose šalyse ji gėrėjosi jos žydru dangumi, švelniai auksine žiemos saule ir negalėjo atsidžiaugti puikiosios savo šalies grožybėmis.

– Ji žavisi mūsų papročių paprastumu. Donja Sol visiškai panaši į tas angles, kurios atvyksta pas mus Velykų savaitę. Tartum ji ir nebūtų gimusi Sevilijoje! Tartum matytų ją pirmą kartą! Sakosi vasaroti išvyksianti į užsienį, o žiemas praleisianti čia. Jai jau nusibodo rūmų gyvenimas, ir kad tu matytum, su kokiais žmonėmis ji dabar bendrauja!..Jinai tapo vienos populiarios Trianos Kristaus ir Šventojo Kačioro brolijos seseria ir daug pinigų išleidžia vaišindama mansaniljos vynu brolijos narius. Kartais naktimis susirenka pas ją daug gitaristų ir šokėjų. Kiek Sevilijos mergaičių mokosi ten dainuoti ir šokti! Su jomis ateina jų mokytojai bei šeimos, net tolimiausi giminaičiai; visi sočiai prisivaišina alyvuogių, dešrų bei vyno, ir donja Sol, sėdėdama krėsle kaip karalienė, valandų valandas be paliovos prašo šokti vieną po kito visus sevilietiškus šokius. Ji sakosi jaučianti tokį malonumą, kokį turėjęs vienas karalius, kuris taip pat vertęs sau vienam dainuoti operas. Tarnai, atvykę kartu su ja, mandagūs ir rimti kaip lordai, vaikščioja frakuoti, dideliais padėklais nešiodami vyno taures šokėjams, kurie įsismaginę tampo jiems žandenas ir apmėto alyvuogių kauliukais. Koks nekaltas ir malonus pasilinksminimas! Dabar donja Sol rytais priima Lečiusą, seną čigoną, kuris ją moko skambinti gitara (jis geriausias šito meno meistras), ir jeigu jis neranda jos su gitara ant kelių, tai visada su apelsinu rankoje. Kiek apelsinų suvalgė ši būtybė nuo to laiko, kai čia atvyko! Ir jai vis dar jų negana!

Šitaip pasakojo donas Chosė savajam matadorui apie donjos Sol originalumą.

Keturioms dienoms praslinkus po Galjardo pasimatymo su ja Šventojo Lorenso bažnyčioje, jo globėjas vienoje Gyvačių gatvės kavinėje paslaptingai prisiartino prie matadoro.

– Ei, vyruti, likimas tau nusišypsojo. Ar žinai kas man kalbėjo apie tave?

Ir prikišęs lūpas prie Galjardo ausies sušnabždėjo:

– Donja Sol!

Ji klausinėjusi jį apie jo matadorą ir pareiškusi norą susipažinti. Jis pasirodęs jai toks originalus! Tikras ispanas!

– Sako, tave daug kartų mačiusi kaunantis: vieną kartą Madride, kitą – neatsimenu kur... Tau labai plojusi. Pripažįsta, kad esi narsus... Žiūrėk, ims ji ir prisivilios tave! Kokia garbė! Būtum svainis ar kažkas panašaus visiems Europos kortų karaliams.

Galjardas kukliai nusišypsojo nuleisdamas akis, bet tuo pačiu metu lankstė savo liekną figūrą galvodamas, jog nėra nieko neįtikėtino ir sunkaus šitą globėjo spėjimą paversti tikrove.

– Bet nereikia turėti per daug iliuzijų, Chuaniljau, – vėl prabilo šis. – Donja Sol domisi toreadoru ir nori matyti jį iš arti lygiai taip, kaip ji iš mokytojo Lečiuso ima pamokas. Tai tik pažinti vietiniam koloritui, ir nieko daugiau. "Atveskite jį, tamsta, poryt į Tabladą", – pasakė man ji. Turbūt žinai, ką tai reiškia: de Moraimos kaimenės galvijų skerdimas – šventė, kurią markizas ruošia savo dukterėčiai palinksminti. Vyksime, – mane taip pat kvietė.

Ir po dviejų dienų maestras ir jo globėjas išvyko po pietų iš Turgaus kvartalo kaip puikūs ietininkai, lydimi smalsiai žvilgčiojančių gyventojų, kurie būriavosi ant šaligatvių ar tarpduriuose.

– Jie vyksta į Tabladą, – sakė gyventojai. – Į bulių kovą.

Globėjas, apžergęs baltą prakaulę kumelę, jojo su paprastais kaimiškais drabužiais: storu švarku, geltonais getrais, oda aptrauktomis milinėmis kelnėmis, vadinamomis "sachones". Espada į šventę vyko savo įprastiniais puošniais drabužiais, kuriais vilkėjo senovės toreadorai, kol šiuolaikinė mada juos suvienodino su kitų mirtingųjų rūbais. Ant galvos

buvo užsidėjęs aksominę skrybėlę atlenktais kraštais, papuoštą pilnavidure rozete ir po smakru prilaikomą dirželiu. Baltinių apykaklė be kaklaraiščio buvo susegta pora briliantų, o kiti du dar didesni briliantai blykčiojo tarp marškinių klosčių ant krūtinės. Švarkelis ir liemenė buvo vyno spalvos aksomo su juodais apvadais ir kilpelėmis, ant juosmens – plati skaisčiai raudono šilko juosta, o glaudžiai aptemptos, tamsiai dygsniuotos kelnės, prie kelių surištos juodu kaspinu, ryškino grakščias ir raumeningas toreadoro kojas. Getrai buvo gintarinės spalvos, su odiniais kutais išilgai siūlių; tos pačios spalvos buvo ir pusbačiai, kuriuos beveik dengė plačios arabiškos kilpos, todėl buvo matyti tik dideli sidabriniai pentinai. Per balno lanką, ant puikios cheresinės gūnios, kurios kutai karojo abipus arklio šonų, gulėjo permestas pilkas, juodai išsiuvinėtas švarkas raudonu pamušalu.

Abu raiteliai jojo ristele, ant pečių užsikabinę patvaraus medžio ietis su kamuolėliais galuose, kurie turėjo apsaugoti iečių smaigalius. Jų pasirodymas prastuomenės kvartale sukėlė ovacijas. Ole, šaunūs vyrai! Moterys sveikino juos mojuodamos rankomis.

– Tepadeda tau Dievas, šaunus jaunuoli! Linksminkis, pone Chuanai!

Jie ragino arklius, norėdami palikti būrį vaikų, kurie bėgo paskui juos, o melsvas siaurų gatvelių grindinys ir baltos namų sienos drebėjo nuo ritmiško arklių pasagų kaukšėjimo.

Ramioje gatvėje, pristatytoje poniškų namų su pūpsančiais išlenktais pinučiais ir didžiuliais langais, kur gyveno donja Sol, jie pamatė keletą ietininkų, kurie pasirėmę ietimis nejudėdami sėdėjo ant arklių ir laukė prie durų. Tai buvo jauni ponai, damos giminaičiai arba geri pažįstami, kurie patenkinti išvyka familiariai ir maloniai sveikino toreadorą.

Iš namų išėjo markizas de Moraima ir sėdo ant savo arklio.

– Tuoj nusileis ir ponia. Patys žinote, moterys ilgai ruošiasi...

Jis tą pasakė autoritetingai ir rimtai, lyg tardamas pranašo žodžius. Markizas buvo aukštas prakaulus senis su didelėm baltom žandenom, tarp kurių jo akys ir burna atrodė vaikiškai naivios. Mandagus ir saikingas savo pokalbiuose, laisvų manierų, retai kada šypsantis, markizas de Moraima buvo senų laikų ponas; beveik visada dėvėdamas specialiai jodinėjimui skirtais drabužiais, jis neapkentė miesto gyvenimo ir buvo

nepatenkintas, kai visuomeniniai jo šeimos poreikiai sulaikydavo jį Sevilijoje, nes šitai jam kliudė skubėti į laukus pas kerdžių ir piemenis, su kuriais jis draugiškai sugyveno. Buvo beveik užmiršęs rašyti, nes tuo niekad neužsiimdavo, bet kai kalbėdavo apie šaunius gyvulius, apie arklių ir bulių kilmę arba apie ūkiškus reikalus, jo akys pagyvėdavo reikšdamos didelio žinovo įsitikinimą.

Saulės šviesa priblėso. Nublanko auksinis spindesys išilgai gatvės ant baltų sienų. Vienas kitas žvilgtelėjo į dangų. Mėlyna dangaus juosta tarp dviejų eilių stogų plaukė juodas debesis.

– Nėra ko bijoti, – rimtai tarė markizas. – Išeidamas iš namų, mačiau, į kurią pusę vėjas nešė cigaro dūmus. Lietaus nebus.

Ir visi pasijuto ramesni. Negalėjo lyti, jeigu šitaip pasakė markizas de Moraima. Jis atspėdavo oro atmainas kaip koks senas kerdžius, ir nereikėjo būgštauti, kad gali apsirikti.

Tuomet jis kreipėsi į Galjardą.

– Šiais metais aš tau surengsiu daug puikių kovų. Kokie buliai! Pažiūrėsim, ar tu nukausi juos, kaip dera tikriems krikščionims. Žinai, kad šiemet aš ne visai patenkintas. Tokie vargšai daugiau verti.

Pasirodė donja Sol, viena ranka truputėlį pakėlusi juodą amazonės šleifą, iš po kurio buvo matyti pilki batų aulai. Ji vilkėjo vyriškais marškiniais su raudonu kaklaraiščiu, aksominiu žibuoklių spalvos švarku ir liemene, o ant dailių garbanų buvo užsidėjusi grakščiai pakreiptą aksomo skrybėlaitę lenktais kraštais.

Ji lengvai užšoko ant arklio, nepaisant plastiško pikantiškų jos formų apvalumo, ir paėmė iš tarno ietį. Pasveikino draugus, atsiprašydama dėl pavėlavimo, o tuo tarpu jos akys buvo nukreiptos į Galjardą. Globėjas spustelėjo pentinais kumelei šoną, norėdamas prisiartinti prie damos ir pristatyti jai toreadorą, bet jam dar nesuspėjus donja Sol pati prijojo prie toreadoro.

Galjardas suglumo damos akivaizdoje. Kokia moteris! Apie ką su ja kalbėti?

Jis pamatė, kad jinai tiesia jam ranką, dailią, nuostabiai kvepiančią rankutę; ir sumišęs tegalėjo tik paspausti ją savo stipria, bulius kaunančia ranka. Bet toji rausvai balta rankutė, užuot sugniužusi nuo to staigaus ir

šiurkštaus paspaudimo, dėl kurio kita moteris būtų skausmingai aiktelėjusi, tik stipriai susigniaužė ir lengvai išsivadavo iš tos nelaisvės.

– Esu dėkinga, kad atvykote. Labai džiaugiuosi, galėdama su jumis susipažinti.

Ir Galjardas, jausdamas, kad reikia ką nors atsakyti, sulemeno, lyg sveikindamas vieną savo garbintojų.

– Dėkoju. Kaip laikosi jūsų šeima?

Tylų donjos Sol juoką nustelbė kanopų bildesys. Dama paleido savo žirgą risčia, ir visas raitųjų būrelis nusekė iš paskos kaip palydovai. Galjardas sumišęs jojo užpakalyje, neaiškiai suvokdamas, kad pasakė kvailystę.

Jie jojo Sevilijos užmiesčiu palei upę; paliko užpakalyje Aukso Bokštą ir ūksmingų sodų alėjas, išbarstytas geltonu smėliu, paskui išjojo į plentą, prie kurio buvo daug užkandinių ir smuklių.

Atvykę į Tabladą, žaliuojančioje lygumoje jie išvydo juodą masę žmonių ir vežimų, sustatytų prie aptvaro, kuriame ganėsi buliai.

Gvadalkivyro upė tekėjo išilgai ganyklos. Kitame upės krante ant stataus kalno stovėjo San Chuano de Asalfaračės pilis su tvirtovės griuvėsiais. Tolėliau, tarp pilkšvai sidabrinių alyvmedžių, bolavo kaimo trobelės. Priešingoje horizonto pusėje mėlynavo dangus, kuriame plaukė pūkiniai debesėliai, ir buvo matyti Sevilija su gražiais pastatais, o tarp jų stūksojo didžiulis katedros masyvas ir nuostabiai puikus Chiraldos bokštas, kuris pavakario saulės spinduliuose atrodė švelniai rausvas.

Raiteliai vargais negalais skynėsi kelią minioje. Noras pamatyti donjos Sol originalumą sutraukė čia beveik visas Sevilijos damas. Draugės ją sveikino iš savo karietų ir gėrėjosi ja, apsitaisiusia vyriškais rūbais. Jos giminaitės, markizo dukterys, vienos dar neištekėjusios, kitos jau savo vyrų lydimos, perspėjo ją, kad būtų atsargi. Dėl Dievo, Sol! Nedaryk kvailysčių!..

Kovos dalyviams įjojus į aptvarą, prastuomenė, atėjusi šventėn, karštai jiems plojo.

Arkliai, pamatę iš tolo priešą, stojo piestu, neramiai trypė ir žvengė tramdomi stiprios raitelių rankos.

Aptvaro centre būriavosi buliai. Vieni ramiai sau ganėsi arba stovėjo nejudėdami kiek parudavusioje žiemos ganykloje, truputį sulenkę priešakines kojas ir nuleidę snukius. Kiti, ne tokie ramūs, bėgo prie upės, o prijaukinti jaučiai, kaimenės vadovai, vijosi bėglius, garsiai tarškindami po kaklais pririštus barškalus, o tuo tarpu piemenys, norėdami juos suvaryti į būrį, iš laidynių svaidė akmenis, taikydami tiesiai jiems į ragus.

Raiteliai gana ilgai stovėjo vietoje, lyg tardamiesi, ką daryti, o publika varstė juos smalsiais žvilgsniais, trokšdama išvysti ką nors nepaprasta.

Pagaliau, draugo lydimas, pirmasis išjojo markizas. Abu raiteliai nušuoliavo prie bulių bandos, visai prie pat jų sustabdė žirgus, atsistojo kilpose, pradėjo ietimis mojuoti ore ir garsiai šaukti, norėdami įerzinti bulius. Vienas juodas stiprių kojų bulius atsiskyrė iš bandos ir ėmė bėgti į aptvaro galą.

Markizas tikrai galėjo didžiuotis savo puikia kaimene, susidedančia iš rinktinių maišyto kraujo galvijų. Tai nebuvo paprasti buliai, skirti mėsai, su apskretusia, raukšlėta oda, plačianagiai, nuleista galva ir dideliais ne vietoje išaugusiais ragais. Tai buvo gyvuliai nervingai judrūs, stiprūs ir tvirti, po kurių kojomis drebėdavo žemė ir kildavo dulkių debesys, o jų oda buvo daili ir žvilgėjo kaip puikaus žirgo, akys blykčiojo, sprandas buvo storas ir drūtas, kojos trumpos, uodega plona ir lanksti, ragai laibi, smailūs ir blizgantys, tartum patyręs meistras juos būtų nutekinęs, o nagos apvalios, nedidelės, bet tokios kietos ir aštrios, kad pjaudavo žolę lyg plieninės.

Abu raiteliai pasileido paskui gyvulį, vienas iš vienos pusės, kitas iš kitos, pastodami jam kelią, kai tasai norėjo pasprukti upės link. Markizas spustelėjo arklio šonus pentinais, su atkišta ietimi pasivijo bulių ir įsmeigė ietį jo pasturgalin; nuo rankos smūgio, kuris arkliui įsibėgėjus buvo juo smarkesnis, bulius susverdėjo ir apvirto aukštielninkas su įsmeigtais į žemę ragais ir aukštyn iškeltomis visomis keturiomis kojomis.

Kaimenės savininko vikrumas ir smarkumas susidorojant su gyvuliu sukėlė įkarštį tarp žiūrovų. Bravo, seni, ole! Niekas taip nepermanė bulių kaip markizas. Jis elgdavosi su jais, tartum jie būtų buvę jo vaikai, prižiūrėdavo juos nuo pat jų atsiradimo dienos iki to laiko, kai jie eidavo kaip didvyriai garbingai kristi aikštėse, nusipelnę geriausio likimo.

Kiti raiteliai ryžosi taip pat pradėti puolimą, norėdami susilaukti publikos aplodismentų, bet markizas de Moraima pasipriešino, suteikdamas pirmenybę savo dukterėčiai. Jeigu ji nori dalyvauti, tai tegu verčiau eina dabar, kol buliai dar nėra įerzinti nuolatinių puolimų.

Donja Sol spustelėjo pentinais savo arklį, kuris matydamas prieš save bulius stojo piestu. Markizas pasisiūlė ją lydėti, bet ji atsisakė. Ne, geriau tegu ją lydi Galjardas, toreadoras. Kur Galjardas? Matadoras, vis dar susigėdęs dėl savo kvailumo, netaręs nė žodžio, prijojo prie damos.

Abu nušuoliavo prie bulių kaimenės. Donjos Sol arklys keletą kartų atsistojo piestu, beveik vertikaliai, su nepridengtu pilvu, neturėdamas noro žengti pirmyn, bet stipri amazonė jį privertė tai padaryti. Galjardas mosavo ietimi ir garsiai būbavo; šis jo būbavimas buvo panašus į tą baubimą, kada jis aikštėje erzindavo bulius, kad šie pradėtų pulti.

Nereikėjo daug pastangų vienam iš kaimenės atskirti.

Tai buvo šėmmargis gyvulys su galingu, storu sprandu ir be galo smailiais ragais. Jis pasileido bėgti į aptvaro galą, tartum ten būtų turėjęs įvykti jų "susitikimas", kuris nesulaikomai jį traukė, ir donja Sol, lydima toreadoro, nulėkė paskui jį.

– Atsargiai, ponia! – šūktelėjo Galjardas. – Šis bulius senas ir klastingas!.. Žiūrėkite, kad jis neatsisuktų.

Taip ir įvyko. Kai donja Sol jau ketino pasielgti panašiai kaip ir jos dėdė, pasukusi arklį skersai, kad galėtų įsmeigti ietį gyvuliui į pasturgalį ir jį parversti, šis atsigręžė, tartum nuspėdamas pavojų, ir atsistojo grėsminga poza prieš puolėjus. Arklys kaip viesulas pralėkė pro bulių, donja Sol niekaip neįstengė jo sulaikyti, o bulius puolė ją vytis, iš persekiojamojo tapęs persekiotoju.

Dama nė negalvojo bėgti. Iš anapus užtvaro į ją žiūrėjo šimtai žmonių, ji bijojo savo draugių pajuokos ir vyrų gailesčio, todėl sustabdė arklį ir atsistojo priešais gyvulį. Rankoje ji laikė ietį ir kaip tikras pikadoras smogė į sprandą buliui, kuris puolė prie jos baubdamas, su panarinta galva. Platus jo sprandas nusidažė krauju, bet gyvulys, nepaisydamas žaizdos, tebepuolė raitelę, pakišo ragus po arkliu ir purtydamas pakėlė jo kojas nuo žemės.

Amazonė buvo išmesta iš balno, ir tolumoje iš daugelio šimtų lūpų pasigirdo gailus klyksmas. Arklys, išsilaisvinęs iš buliaus, dūmė kaip pamišęs su kruvinu pilvu ir nutrūkus pavaržai laisvai tabaluojančiu ant nugaros balnu.

Bulius norėjo jį vytis, bet tą pačią akimirką jo dėmesį patraukė kitkas. Tai buvo donja Sol, kuri užuot likusi gulėti ant žemės vėl atsikėlė, pasiėmė nukritusią ietį ir energingai ją atstatė smaigaliu priekin, kad galėtų iš naujo pulti gyvulį; apimta beprotiško išdidumo, galvodama tik apie tuos, kurie į ją žiūri, ji buvo pasirengusi geriau sviesti iššūkį mirčiai negu pasiduoti baimei ir pajuokai.

Už pertvaros jau niekas nebešaukė. Minia, išgąsčio perimta, stovėjo sustingusi. Visa puolėjų grupė, šokčiodama balnuose ir dėl to lyg padidėdama, smarkiais šuoliais lėkė dulkių debesy. Bet pagalba turėjo atvykti per vėlai. Bulius priešakinėmis kojomis įnirtingai kapstė žemę, panarino galvą ir jau ruošėsi pulti drąsiąją figūrėlę, kuri grasino jam savo ietimi. Vienas rago smūgis – ir jos nebus! Bet tą akimirką baisus baubimas atkreipė buliaus dėmesį, ir kažkas raudono šmėstelėjo jam prieš akis lyg ugnies liežuvis.

Tai buvo Galjardas, kuris nušoko nuo arklio, metęs ietį ir pasičiupęs nuo balno švarką su raudonu pamušalu.

– Ehe-e-e-oo!.. Pulk!

Ir bulius puolė; jis metėsi prie raudono pamušalo, patrauktas šito jo verto priešo, nusisukęs nuo figūrėlės su juodu sijonėliu ir žibuoklių spalvos liemene, nors ši, pavojaus apsvaiginta, tebesekė gyvulį laikydama rankose ietį.

– Nebijokite, donja Sol, jis jau mano, – šūktelėjo toreadoras, vis dar išblyškęs iš susijaudinimo, bet šypsodamas, nes neabejojo savo vikrumu ir jėga.

Nieko daugiau neturėdamas apsiginti, tik švarką, jis stojo į kovą su gyvuliu ir vedė jį tolyn nuo damos, lengvai ir grakščiai išsilenkdamas įnirtingų išpuolių.

Minia, užmiršusi išgąstį, karštai plojo. Kokia laimė! Atvykti tik į paprastą bulių kiršinimą, o patekti į tikrą kovą, be pinigų pamatyti kaunantis Galjardą.

Toreadoras, gyvuliui smarkiai puolant, užmiršo donją Sol bei visus žiūrovus ir sukaupęs visą dėmesį stengėsi išvengti atakų. Bulius stabteldavo įniršęs, matydamas, kad žmogus išslysta nesužeistas jo ragų, ir vėl puldavo jį, bet visada susidurdavo tik su tuo pačiu raudonu švarko pamušalu.

Kai pagaliau gyvulys nuvargo ir sustojo nuleista galva apsiputojusiu snukiu, visas drebėdamas, tada Galjardas, pasinaudodamas jo apsvaigimu, nusiėmė skrybėlę ir palietė ja buliaus sprandą. Garsus riksmas nuaidėjo anapus aptvaro, visi sveikino toreadorą už parodytą drąsą.

Už Galjardo nugaros pasigirdo šauksmai ir žvangučių skambėjimas. Gyvulį apstojo raiti piemenys bei prijaukinti buliai, ir jų apsuptas jis buvo nugintas prie bandos.

Galjardas nuėjo prie savo bėrio, kuris tebestovėjo savo vietoje, nes buvo pratęs prie bulių. Jis pasiėmė numestą ietį, užšoko ant arklio ir iš lėto nurisnojo į aptvaro galą, šituo savo lėtumu prailgindamas audringas minios ovacijas.

Raiteliai, kurie buvo paėmę donją Sol, karštai sveikino toreadorą. Globėjas šelmiškai jam mirktelėjo ir paslaptingai tarė:

– Vyras! Už tai tau bus atlyginta. Puiku, iš tikro labai puiku! Sakau tau, tikrai tu ją laimėjai.

Už aptvaro, markizo dukterų karietoje, sėdėjo donja Sol. Pusseserės susirūpinusios apsupo ją, čiupinėjo, ar tik nėra jos kūne nuo kritimo kokio nors sužalojimo. Jai davė vyno, kad praeitų išgąstis, o ji išdidžiai šypsojosi, mielai priimdama visus tuos moteriškus patarnavimus.

Pamačiusi Galjardą, kuris su savo arkliu brovėsi pro minią, mojuojančią jam skrybėlėmis ir tiesiančią į jį rankas, dama nusišypsojo.

– Eikite čionai, Sidai Kampeadorai[15]. Duokite man savo ranką.

Ir vėl jų dešinės spaudė viena kitą, ir tas paspaudimas truko gana ilgai.

Vakare toreadoro namiškiai gyvai diskutavo šį įvykį, apie kurį plačiai kalbėjo visas miestas. Ponia Angustijas buvo patenkinta, tartum būtų įvykusi didelė kova. Jos sūnus išgelbėjo vieną iš senjorų, į kurias ji žiūrėdavo susižavėjusi, nes ilgus metus tarnaudama buvo įpratusi gerbti savo ponus. Karmena tylėjo, tikriausiai nežinodama, ką galvoti apie šį įvykį.

Praėjo keletas dienų, o Galjardas neturėjo jokių žinių apie donją Sol. Globėjas ir keli jo draugai iš “Keturiasdešimt penkių” klubo buvo išvykę užmiestin medžioti. Vieną popietę, prieš temstant, donas Chosė atėjo jo ieškoti į Gyvačių gatvės kavinę, kur rinkdavosi visi gerbėjai. Prieš dvi valandas jis buvo grįžęs iš medžioklės ir namuose radęs donjos Sol laiškelį tučtuojau nuvyko pas ją.

– Bet, žmogau, tu blogesnis už vilką! – tarė globėjas, tempdamas iš kavinės savo matadorą. – Juk šita dama laukia tavęs savo namuose. Jau keletas vakarų niekur neišeina tikėdama, kad tu gali kiekvieną akimirką atvykti. Šitaip elgtis negalima. Po jūsų susipažinimo ir po viso to, kas įvyko, tu privalai ją aplankyti – pasiteirauti apie jos sveikatą.

Matadoras sulėtino žingsnius ir pasikasė pakaušį po skrybėle.

– Tai kad... – sumurmėjo jis netvirtai, – kad aš gėdijuosi. Iš tikrųjų, taip ir yra, mielas pone, gėda. Juk žinai, kad nesu koks nevykėlis, moku tinkamai elgtis su moterimis ir galiu pašnibždėti gražuolei keletą meilių žodelių ne blogiau kaip kitas. Bet su šita – ne. Ji senjora, žino daugiau už Lepę[16], ir kai aš ją pamatau, pajuntu, kad esu kvailys, ir stoviu užčiaupęs burną, netardamas nė žodžio. Ne, done Chosė... aš neisiu! Nėra ko ten eiti!

Bet globėjas, pasiryžęs jį perkalbėti, nusivedė iki donjos Sol namų, pasakodamas apie ką tik įvykusį jų susitikimą. Ji sakė esanti įsižeidusi dėl Galjardo užmaršumo. Beveik visa Sevilijos grietinėlė buvo atvažiavusi jos aplankyti po to įvykio Tabladoje, o jis ne.

– Tu supranti, kad toreadoras turi palaikyti gerus santykius su įtakingais žmonėmis. Reikia parodyti, kad esi išauklėtas žmogus, o ne koks piemuo. Tokia įžymi dama atkreipia į tave dėmesį ir tavęs laukia!.. Jei nori, aš pats eisiu su tavim.

– Na! Jeigu jūs eisite su manimi!..

Ir Galjardas, tai sakydamas, giliai atsiduso, tartum išsivadavęs iš didžiulės jį slegiančios baimės.

Jie atėjo į donjos Sol namus. Arabiško stiliaus vidinis kiemas įvairiaspalvėmis savo arkadomis priminė puikaus darbo geležines Alhambros arkas[17]. Baseine plaukiojo auksinės žuvelės, o fontano srovė švelniai ir monotoniškai čiurleno vakaro tyloje. Keturiose galerijose su išdailintomis

lubomis, atskirtose nuo vidinio kiemo arkadų marmurinėmis kolonomis, toreadoras pastebėjo senoviškas spintas, tamsias drobes, išblyškusius šventųjų veidus ir kitus pagarbos vertus daiktus, kurių apkaustai buvo surūdiję, o medis taip išvarpytas kirmgraužų, tartum jie būtų buvę šratais sušaudyti.

Tarnas juos nuvedė plačiais marmuriniais laiptais į viršų, ir čia toreadoras vėl nustebo, pamatęs auksiniame nišų fone blankius šventųjų veidus, apkūnias Madonas, lyg kirviu išskaptuotas, nublukusias, su išblindusiais paauksavimais, suneštas iš senų altorių; jį pritrenkė švelniatoniai, pageltusių lapų spalvos kilimai su išsiūtomis kraštuose gėlėmis ir obuoliais; vienuose jų buvo vaizduojama Kristaus kančia, kituose plaukais apžėlę gražuoliai su ragais ir ožio kanopomis, o su jais, rodos, kovėsi lyg su jaučiais kelios pusnuogės mergaitės.

– Štai ką reiškia tamsumas! – tarė jis nustebęs savo globėjui, – o aš maniau, kad visiems šventiems paveikslams vieta tik vienuolyne!.. Štai ką vertina tokie žmonės!

Jiems beeinant, viršuje įsižiebė sietynas, o tuo tarpu ant langų stiklų dar baigė blėsti paskutiniai besileidžiančios saulės spinduliai.

Galjardą stebino vis nauji netikėtumai. Jis didžiavosi savo baldais, parsivežtais iš Madrido: jie buvo apmušti tvaskančiu šilku, su įmantriais drožinėjimais, sunkūs, ištaigingi ir, rodos, rėkte rėkė savo kainą, o čia jis apsvaigęs žiūrėjo į lengvutes, trapias žalios ar baltos spalvos kėdes, paprastų, griežtų linijų stalus ir spintas, viena spalva nudažytas sienas, be jokių ypatingų pagražinimų, išskyrus mažus įrėmintus paveikslėlius, kabančius proporcingai toli vienas nuo kito ant storų virvių. Visi baldai buvo lakuoti, subtilūs; matei, kad tai gerų dailidžių darbas. Jis gėdijosi savo paties apstulbimo ir to, kuo žavėjosi savo namuose ir laikė didžiausia prabanga. “Štai ką reiškia tamsumas!” Ir ant kėdės sėdosi labai atsargiai, bijodamas, kad ji nelūžtų nuo jo sunkumo.

Donjos Sol pasirodymas išblaškė jo mintis. Jis išvydo ją tokią, kokios niekada nebuvo matęs: be mantilijos ir be skrybėlės, su puikiais žvilgančiais plaukais, tarytum pateisinančiais romantišką jos vardą. Grakščios baltos rankos matėsi iš po šilkinės japoniškos tunikos, jos kraštai, sueidami ant krūtinės, buvo palikę atidengtą dieviško kaklo kampelį švel-

naus gintarinio atspalvio su dviem perlų vėriniais, panašiais į Veneros karolius. Kai ji pajudindavo rankas, ant jos pirštų nuostabiai sužėrėdavo daugybė įvairiaspalvių keisčiausios formos brangakmenių. Jos riešai buvo apmaustyti auksinėmis apyrankėmis, vienos jų buvo rytietiško filigraninio darbo su paslaptingais užrašais, kitos masyvios, su kabančiais prie jų amuletais ir keistomis figūrėlėmis, – galbūt tai buvo tolimų kelionių atsiminimas.

Šnekučiuodama su vyrišku laisvumu užsikėlė koją ant kojos, ir ant jų sutvaskėjo gražūs raudonos spalvos bateliai aukštomis auksuotomis kulnimis, maži tartum žaisliukai, papuošti įmantriais išsiuvinėjimais.

Galjardui spengė ausyse, aptemo žvilgsnis: jis tik matė į save nukreiptas gražias, aiškias akis, lyg ir viliojančias, bet kartu tartum ironiškas. Norėdamas paslėpti savo susijaudinimą, jis šypsojosi rodydamas dantis: tai buvo lyg sustingusi vaiko kaukė, kai jis nori būti mylimas.

– Ne, ponia... Labai dėkui. Tai tik menkniekis.

Tokiais žodžiais jis atsakinėjo į donjos Sol dėkingumo pareiškimus dėl anos dienos įvykių.

Pagaliau Galjardas šiek tiek aprimo. Dama ir jo globėjas kalbėjosi apie bulius, ir tatai toreadorui suteikė pasitikėjimo savimi. Ji jau daug kartų buvo mačiusi jį nukaunant bulius ir smulkmeniškai žinojo svarbiausius kovos momentus. Galjardas jautė pasididžiavimą pagalvojęs, jog ši moteris stebėjo jį tomis pavojingomis valandėlėmis ir net dabar puikiai viską prisimena.

Ji atidarė lakuotą dėžutę, išpuoštą kažkokiomis neregėtomis gėlėmis, ir pasiūlė svečiams cigarečių paauksuotais galiukais, jos skleidė aštrų, keistą aromatą.

– Jos su opiumu, gana malonu rūkyti.

Ir ji užsirūkė vieną, sekdama kylančią dūmų spiralę savo žalsvomis akimis, kurios šviesos atspindžiui krentant atrodė taip, lyg jose būtų virpėjęs lydytas auksas.

Toreadoras, pratęs prie stipraus havaniško tabako, smalsiai traukė cigaretės dūmą. Tikri šiaudai, vien damoms malonumas. Bet keistas dūmų aromatas tarytum pamažu sklaidė jo baimę.

Donja Sol, įdėmiai žvelgdama į jį, klausinėjo apie jo gyvenimą. Ji norėjo sužinoti visus jo garbės užkulisius, visą tą gelmę, kuri slypėjo po jo garsumu, – klajūnišką, skurdų toreadoro gyvenimą, kol publika jį pripažino. Ir Galjardas, staiga apimtas pasitikėjimo, kalbėjo ir kalbėjo, pasakodamas apie pirmuosius karjeros metus, su išdidžiu pasitenkinimu pabrėždamas savo kilmės paprastumą, nors ir praleisdamas tai, kas jam buvo gėda pasakoti apie jaunystės avantiūras.

– Labai įdomu... Labai originalu!.. – kartojo gražioji dama.

Ir nukreipusi akis nuo toreadoro ji įsmeigdavo tolumon klaidžiojantį žvilgsnį, lyg būtų žiūrėjusi į kažką nematomą.

– Pirmas pasaulyje žmogus! – šūkčiojo donas Chosė su atviraširdišku įkarščiu. – Tikėkite manimi, Sol, nėra kito tokio šaunuolio kaip šis. O kokia jo ištvermė, jeigu bulius kartais užkabina jį ragu!

Patenkintas Galjardo jėga, lyg pats būtų buvęs jo tėvas, jis ėmė skaičiuoti visas gautas žaizdas, taip smulkiai nupasakodamas, tartum matydamas jas pro drabužius. Damos akys su nuoširdžiu nustebimu sekė jį šitoje anatominėje ekskursijoje. Tai tikras didvyris: drovus, kuklus ir paprastas kaip visi stiprieji.

Globėjas pagaliau užsiminė, kad jam laikas į namus. Esą jau po septynių ir jo laukią namiškiai. Bet donja Sol atsistojo su valdinga šypsena, tartum ketindama jų neišleisti. Jie turį pasilikti, pavakarieniauti kartu su ja – labai intymus pakvietimas. Šįvakar ji nieko nelaukianti. Markizas ir jo šeima išvykę į kaimą.

– Esu vienų viena... Nė žodžio daugiau: aš įsakau. Tamstos liksite panuobodžiauti su manimi.

Ir tartum jos įsakymams nebūtų galima prieštarauti, ji staiga išėjo iš kambario.

Globėjas ėmė atsikalbinėti. Ne, jis negalįs pasilikti, jis tik šiandien po pietų grįžęs iš kelionės ir nespėjęs net tinkamai pasisveikinti su šeima. Be to, pasikvietęs du savo draugus. Dėl toreadoro, tai, jo manymu, visiškai natūralu ir korektiška jam pasilikti. Juk iš tiesų čia jisai buvo kviestas.

– Bet pabūkite ir jūs bent truputį! – susirūpinęs pratarė toreadoras. – Terauna velniai! Nepalikite manęs vieno; aš nežinosiu, ką daryti, apie ką kalbėti.

Po ketvirčio valandos sugrįžo donja Sol, bet jau visai kitokia, be to egzotiško atsainumo, su kuriuo juos buvo priėmusi, apsivilkusi suknia, pasiūta pagal garsiojo Pakeno modelį, parsisiųsdinta iš Paryžiaus, tos suknios taip pavydėjo susižavėjusios jos giminaitės bei draugės.

Donas Chosė vėl atkakliai atsiprašinėjo negalįs ilgiau pasilikti, jis išeinąs, bet jo matadoras liksiąs. Jis pranešiąs jo namiškiams, kad nelauktų.

Galjardas vėl nerimastingai sujudėjo, bet globėjo žvilgsnis jį nuramino.

– Nesirūpink! – eidamas durų link, sumurmėjo globėjas. – Manai, aš mažas vaikas?.. Pasakysiu, kad vakarieniauji su savo gerbėjais iš Madrido.

Kokios sunkios buvo toreadorui pačios pirmosios valandėlės. Jį varžė solidus šio valgomojo puošnumas, jo erdvėje, rodos, skendo ir jis, ir dama, sėdėdami vienas prieš kitą prie didžiulio stalo šalia aukštų sidabrinių žvakidžių su elektrinėmis žvakėmis po rausvais gaubtais. Jam kėlė pagarbą įspūdingi tarnai, ceremoningi ir šalti, tarytum būtų pratę prie keisčiausių dalykų ir joks ponios elgesys nebūtų galėjęs jų nustebinti. Jis gėdijosi savo drabužių, savo manierų, numanydamas, koks didelis kontrastas tarp jo išorės ir šitos aplinkos.

Bet šis pirmas nemalonus baimės ir nejaukumo įspūdis pamažu nyko. Donja Sol šypsojosi iš jo kuklumo, baikštumo, kai jis imdavo lėkštę arba taurę. Pagaliau Galjardas ėmė ja žavėtis. O kokie gražūs šios šviesiaplaukės dantys! Pripratęs prie perdėto jam pažįstamų merginų manieringumo ir santūrumo, kurioms atrodė nemandagu daug valgyti, jis stebėjosi donjos Sol apetitu ir tuo kilnumu, su kuriuo ji tenkino savo prisisotinimo reikmę. Kąsniai išnykdavo rausvoje jos burnoje, nepalikdami net pėdsako, žandikauliai judėjo, nekeisdami gražaus jos veido, kai keldavo prie burnos taurę, nė mažiausio lašelio kaip spalvoto perlo nelikdavo ant jos lūpų. Taip valgo tikriausiai tik deivės.

Galjardas, sekdamas jos pavyzdžiu, daug valgė, dar daugiau gėrė, stengdamasis tuo įvairiarūšiu puikiu vynu slėpti savo drovumą: jis sėdėjo tokios damos draugijoje lyg susigėdęs, nesugebėdamas nieko daugiau pasakyti, tik nusišypsoti ir kartoti tą patį: “Labai dėkui”.

Paskui šneka pagyvėjo. Espada, jausdamasis pakankamai iškalbus, ėmė pasakoti apie malonius toreadoro gyvenimo nuotykius, paskui apie originalią Nacionalo propagandą, apie žygdarbius savo pikadoro Pota-

chės, kuris kaip barbaras rydavo kietus kiaušinius ir neturėjo pusės ausies, nes jo draugas buvo ją nukandęs, o kai sužeistas jis buvo nugabentas į aikštės ligoninę, taip krito į lovą su visa savo geležine apranga ir sunkiu kūnu, kad didžiuliai jo pentinai kiaurai įsmigo į čiužinį ir, žinoma, reikėjo jį atplėšti kaip Kristų nuo kryžiaus.

– Labai originalu!.. Nepaprastai įdomu!

Donja Sol šypsojosi klausydama visų smulkmenų iš tų netašytų, nuolat savo gyvybe rizikuojančių žmonių gyvenimo, kuriuo iki šiol ji žavėjosi tik iš tolo.

Šampanas galutinai pakeitė Galjardą, ir atsikeldamas nuo stalo jis padavė damai ranką, net pats išsigąsdamas tokios savo drąsos. Argi ne taip elgiamasi aukštuomenėje?.. Jis ne toks jau neišmanėlis, kaip atrodo iš pirmo žvilgsnio.

Svetainėje, kur jiems buvo paduota kava, toreadoras pamatė gitarą, be abejo, tą pačią, kuria mokydavo skambinti Lečiusas. Donja Sol pasiūlė jam ką nors pagroti.

– Juk aš nemoku!.. Aš niekam nesu tikęs, galiu tik galabyti bulius!..

Jis apgailestavo, kad čia nebuvo nė vieno iš jo kvadriljos draugų, kurie savo mikliais pirštais taip gražiai skambino gitara, kad susukdavo galvas visoms moterims.

Gana ilgai abu tylėjo. Galjardas sėdėjo ant sofos ir traukė havanišką cigarą, kurį jam buvo pasiūlęs tarnas. Donja Sol rūkė cigaretę, kurios kvapnus dūmas maloniai ją svaigino. Po vakarienės toreadorą apėmė tingumas, jis nenorėjo atverti burnos ir nerodė jokių kitų gyvybės žymių, tik visą laiką kvailai šypsojosi.

Dama, matyt, pavargusi nuo tos tylos, kurioje tartum paskęsdavo jos žodžiai, atsisėdo prie rojalio, ir nuo klavišų, spaudžiamų stipriais jos pirštais, nuaidėjo linksma malagietiška melodija.

– Ole!.. Puiku, labai puiku, – kartojo toreadoras kiek pagyvėjęs.

Po malagietiškos melodijos sekė sevilietiškos ir visos andalūziškos dainos, melancholiškos, kupinos rytietiško žavesio. Donja Sol, savo krašto dainų mylėtoja, mokėjo jas visas atmintinai.

Galjardas pertraukdavo muziką garsiais nusistebėjimo šūksniais, lygiai taip, kaip darydavo kafešantane prie estrados tarp draugų.

– Štai kur auksinės rankelės! Dar ką nors!

– Jums patinka muzika? – paklausė dama.

– O, labai!..

Galjardas iki šiol niekuomet nebuvo apie tai galvojęs, tačiau, be abejo, muzika jam patiko.

Donja Sol pamažu nuo greito liaudies dainų tempo perėjo prie kitos muzikos, lėtesnės, iškilmingesnės, kurią espada savo filharmoniška išmintimi priskyrė "bažnytinei muzikai".

Galjardas jau nebereiškė garsiai savo susižavėjimo. Jautė, kaip jį visą kausto malonus stingulys, jo akys merkėsi, ir jis suprato, kad jeigu šis koncertas dar kiek užtruks, jam veikiausiai teks užsnūsti.

Norėdamas to išvengti, Galjardas ėmė žiūrėti į gražiąją damą, kuri sėdėjo nugara į jį. Motina šventoji, kokia figūra! Jo afrikietiškos akys buvo įsmeigtos į baltą apvalų jos sprandą, apvainikuotą vešlių auksinių išsidraikiusių plaukų aureole. Absurdiška mintis sukosi atbukusiose jo smegenyse, kuteno jį, gundė ir neleido užmigti.

"Ką darytų ši gražuolė, jei atsikelčiau ir tylutėliai priėjęs pabučiuočiau į dailų kaklą?"

Tačiau tai buvo tik mintys. Ši moteris jam kėlė didelę pagarbą. Be to, jis prisiminė savo globėjo pasakojimą apie jos išdidumą, kad ji puikiai sugebėjo nubaidyti tuos įkyrius jai meilikaujančius mašalus, apie tą jos užsienyje išmoktą kovos būdą, kuris leido jai bet kurį žaliūką vyrą paversti skaruliu... Ir vėl jis žiūrėjo į baltą jos sprandą, panašų į mėnulį, apsuptą auksiniu debesiu, ir viską matė lyg pro rūką, nes miegas lipdė akis! Jis jautė, kad ims tuoj ir užmigs, ir bijojo, jog smarkus knarkimas nutrauks šitą muziką, jam tokią nesuprantamą, bet vis dėlto nuostabiai gražią. Jis gnaibė sau kojas, norėdamas išsibudinti, tiesė rankas, delnu dengė burną, kad nepastebėtų jo žiovaujant.

Praslinko nemažai laiko. Galjardas abejojo, ar nebuvo užmigęs. Staiga pasigirdo donjos Sol balsas, kuris išblaškė jo mieguistumą. Ji padėjo į šalį cigaretę, nuo kurios melsva spirale dar tebekilo dūmelis, ir tyliu balsu, pabrėždama kiekvieną žodį, su aistringu virpesiu pradėjo niūniuoti dainelę, pritardama rojaliu.

Toreadoras įtempė ausis stengdamasis ką nors suprasti... Nė vieno žodžio. Tai buvo svetima daina. "Prakeikimas! Kodėl ne tango ar kokia nors ispaniška dainelė? Ir kaip gali išsilaikyti padorus krikščionis nemiegojęs?"

Donja Sol, atmetusi galvą, lietė pirštais klavišus, o jos akys klaidžiojo kažkur aukštai, ir stangri krūtinė kilnojosi jai atsikvepiant.

Tai buvo Elzos malda, rauda šviesiaplaukės mergelės, mąstančios apie stiprų vyriškį, puikų karžygį, nenugalimą vyrą, švelnų ir baikštų su moterimis.

Ji svajojo dainuodama, išliedama visą savo aistros virpesį, ir jai iš akių ištryško susijaudinimo ašaros. Vyriškis paprastas ir stiprus! Karžygys!.. Galbūt jis čia pat, už jos. Ir kodėl gi ne?

Jis ne toks kaip tasai legendinis herojus, jis šiurkštus ir nerangus, bet jinai dar regėjo priešais save visa savo stiprios atminties galia tą jo drąsą, su kuria jis puolė jos gelbėti, tą šypsantį pasitikėjimą, kai jis kovėsi su riaumojančiu bulium, lygiai taip, kaip vagneriški didvyriai kovėsi su baisiais slibinais. Taip, jis buvo jos karžygys.

Geidulingas virpesys nupurtė ją nuo kojų iki galvos ir jau iš anksto nujausdama negalėsianti atsispirti ji įsivaizdavo malonų pavojų, besiartinantį jai už nugaros. Ji regėjo herojų, palaidūną, pamažu keliantis nuo sofos, įsmeigtomis į ją arabiškomis akimis, girdėjo atsargius jo žingsnius, pajuto ant savo pečių dedamas rankas ir aistringą bučinį į kaklą – meilės antspaudą, kuris ją paženklino amžinai, padarydamas jo verge... Bet romansas pasibaigė, ir nieko panašaus neįvyko, ji nejuto ant savo pečių nieko kito, tik savo pačios aistringo troškimo virpesį.

Nusivylusi ji atsisuko, ir muzika nutilo. Karžygys sėdėjo priešais ją giliai sofoje, su degtuku rankoje, ketvirtą kartą mėgindamas užsidegti cigarą ir iš visų jėgų plėsdamas akis, kad įveiktų tą sustingimą, kuris buvo apėmęs jo jausmus.

Pamatęs įsmeigtas jos akis, Galjardas atsistojo... Ak, štai pagaliau toji valandėlė! Didvyris artinasi prie jos, norėdamas suspausti ją vyriškame, aistringame savo glėbyje, pavergti ją, padaryti sava.

– Labanakt, donja Sol... Aš išeinu, jau vėlu. Jūs turbūt norite pailsėti.

Pritrenkta tokio netikėtumo ir nusivylimo, ji taip pat atsistojo ir nežinodama ką daranti ištiesė jam ranką... Nerangus ir naivus kaip visi herojai!

Jos mintyse šmėstelėjo visos moteriškos gudrybės, tradicinės priemonės, kurių nepamiršta nė viena moteris net ir didžiausio beviltiškumo valandėlėmis. Ji panoro neįmanomo dalyko... Juk pirmą kartą jis atėjo į jos namus! Ir neparodyti nė mažiausio pasipriešinimo! Eiti prie jo!.. Bet spausdama toreadoro ranką ji pažiūrėjo jam į akis, tokias akis, kurios mokėjo taip karštai, giliai žvelgti, ir tame atkakliame, nebyliame žvilgsnyje buvo galima išskaityti visas drovias jo viltis, slaptus troškimus.

– Neišeik... Pasilik! Eikš!

Ir ji nieko daugiau nebepasakė.

IV

Prie visų tų aplinkybių, teikusių nemažai progų Galjardui didžiuotis, prisidėjo dar viena, kuri dar labiau paglostė jam savimeilę.

Kalbėdamas su markizu de Moraima, jis žiūrėdavo į jį beveik su sūniška meile. Šitas senjoras, kaimietiškai apsirengęs, panašus į kentaurą, su siaurom kelnėm ir stipria lazda, buvo įžymus asmuo, kurio krūtinę būtų galėję puošti ordinai ir kryžiai ir kuris karalių rūmuose būtų galėjęs vilkėti puošnų, siuvinėtą mundurą su prikabintu aukso raktu. Tolimiausi jo proseneliai atvyko į Seviliją dar su monarchu, išvijusiu maurus, ir už savo žygdarbius gavo neaprėpiamus priešo žemės plotus, kuriuose ir dabar ganėsi didžiulės markizo bulių bandos. Artimiausieji jo senoliai buvo monarchų draugai bei patarėjai ir išleisdavo karališkųjų rūmų prašmatnumui didelę savo turtų dalį. Ir šis įžymus didžiūnas, geraširdis ir dosnus, šalia viso kaimietiško paprastumo sugebąs išlaikyti aukštos kilmės orumą, Galjardui buvo tarsi artimas giminaitis.

Kurpiaus sūnus didžiavosi, lyg jis iš tikrųjų būtų buvęs šios garbingos šeimos narys. Markizas de Moraima buvo jam dėdė; ir nors to negalėjai pripažinti viešai ir ši giminystė nebuvo teisėta, tačiau jam pakako, kad

tos šeimos moteris jam priklausė ir buvo su juo susieta tokiais meilės ryšiais, kurie, rodos, juokėsi iš visų įstatymų bei rasinių prietarų. Jos pusseserės ir giminaičiai daugiau ar mažiau buvo ir jam kaip giminės ir tarp visų šitų ponų, kurie anksčiau žiūrėdavo į jį su tuo niekinamu familiarumu, su kokiu kilmingi bulių kovų mėgėjai visuomet žiūri į toreadorus, jis ėmė jaustis lyg visiškai jiems lygus.

Įpratęs girdėti, kaip donja Sol apie juos kalba su giminišku familiarumu, Galjardas laikė žeminančiu dalyku kalbėtis su jais kitaip, ne su tokiu pat paprastumu.

Jo gyvenimas ir papročiai iš pagrindų pasikeitė. Jis retai kada užeidavo į Gyvačių gatvės kavinę, kur susirinkdavo jo gerbėjai. Tai buvo paprasti ir jausmingi žmonės, bet nežymūs; smulkūs prekybininkai, darbininkai, tapę namų savininkais, kuklūs tarnautojai ir dykaduoniai be jokios profesijos, kurie gyveno nežinia iš ko, nes vienintelis jų užsiėmimas buvo kalbėti apie bulius.

Galjardas praeidavo pro kavinės langus, sveikindavosi su garbintojais, kurie jam atsakydavo smarkiais rankų mostais, kviesdami vidun. "Aš tuoj grįšiu", – tardavo jis. Bet nebegrįždavo, nes eidavo į kitą vietą toje pačioje gatvėje, į aristokratų klubą, kur liokajai avėjo trumpas kelnes, kur vidus buvo įrengtas imponuojančiu gotišku stiliumi, o ant stalų tvaskėjo sidabro servizai.

Ponios Angustijas sūnų apimdavo jaudinantis puikybės jausmas, vos tik jis praeidavo pro liokajus, kariškai išsitempusius su savo juodais frakais, o vienas iš jų, įspūdingas kaip koks magistrato narys, su sidabrine grandinėle ant kaklo, paimdavo jo skrybėlę ir lazdą. Jam labai patiko palaikyti santykius su aukšto luomo žmonėmis. Jauni vyriškiai, pasinėrę į romantines intrigas, plepėdavo apie arklius bei moteris ir puikiai žinojo, kiek Ispanijoje yra įvykę dvikovų, nes visi jie buvo labai opūs dėl savo garbės ir, be abejo, drąsūs žmonės. Vienoje salėje jie fechtuodavosi, kitoje – kortuodavo nuo ankstyvo popiečio iki saulei tekant. Galjardą jie pakęsdavo kaip originalų klubo narį, kaip padorų toreadorą, kuris gražiai rengiasi, švaisto pinigus ir turi ryšių su aukštais žmonėmis.

– Jis labai išsilavinęs, – pabrėžtinai tvirtindavo klubo nariai, pripažindami jį tiek pat išmanančiu kaip ir jie.

Iš geros šeimos kilęs simpatingas jo globėjas donas Chosė Galjardui buvo garantijos laidas šitoje naujoje aplinkoje. Be to, Galjardas su buvusio gatvės berniūkščio gudrybėmis sugebėjo pritapti ir prie šio šaunaus jaunimo, tarp kurio atsirasdavo dešimtys jo draugų.

Jis daug lošdavo. Tai buvo geriausias būdas suartėti su naujais savo draugais, užmegzti gerus santykius. Jis lošdavo ir pralošdavo, persekiojamas čia tos nesėkmės, kuri lydi žmogų, kai kitur jam gerai klojasi. Ištisas naktis praleisdavo "nusikaltimo salėje", kaip buvo įprasta vadinti šią vietą, bet retai kada jam pasisekdavo išlošti. Jo nesėkmės klubui buvo pagyrimų objektas.

– Vakar Galjardui gerokai teko, – sakydavo klubo nariai. – Pralošė mažiausiai vienuolika tūkstančių pesetų.

Ir šis savo pranašumo suvokimas, kaip ir ramumas, su kuriuo Galjardas sviesdavo pinigus, keldavo naujiems jo draugams pagarbą, nes jie matė, kad jis tvirtas klubo lošimų ramstis.

Nauja aistra greitai užvaldė matadorą. Jis taip įsitraukdavo į lošimą, kad kartais net pamiršdavo įžymiąją senjorą, kuri jam buvo įdomiausia pasaulyje. Lošti su Sevilijos grietinėle! Jaustis lygiam su kitais turtingų šeimų jaunuoliais, užmegzti su jais tuos broliškus santykius, kurie paprastai susidaro skolinant pinigus ir kartu jaudinantis. Kartą naktį staiga nukrito ant žaliojo stalo didžiulis rutulio formos šviestuvas. Pasidarė tamsu, kilo sąmyšis, bet šiame subruzdime pasigirdo valdingas Galjardo balsas:

– Ramybės, ponai! Nieko čia neįvyko. Lošiame toliau. Tegu atneša žvakes.

Ir lošėjai tęsė partiją, nustebinti Galjardo oratoriškos energijos dar labiau negu aikštėje drąsos žudant bulius.

Globėjo draugai klausinėjo, kiek būdavo pralošęs Galjardas. Ką tik uždirba su buliais, jis viską pralošia. Bet donas Chosė niekinamai nusišypsodavo didžiuodamasis savo matadoro garbe.

– Šiais metais užvis daugiau kovų. Mes nukausime daug bulių ir pelnysime vėl pinigų... Tegu vaikinas linksminasi. Tam jis ir dirba. Juk kas jis toks? Pirmasis pasaulyje žmogus!

Donas Chosė manė, kad tasai žmonių stebėjimasis, kurį sukeldavo Galjardo ramumas pralošiant pinigus, dar labiau didina jo, kaip dievaičio, garbę. Matadoras negali būti toks kaip kiti, kuriems brangus kiekvienas santimas. Užtat jis uždirba, kiek nori.

Be to, donas Chosė buvo patenkintas kaip savo paties pergale, kaip savo paties nuopelnu, kad jo toreadoras buvo priimtas į tą siaurą ratelį, į kurį ne kiekvienas galėdavo patekti.

– Jis yra šių dienų pažiba, – agresyviu tonu prieštaraudavo jis, jei kas kritikuodavo naujus Galjardo įpročius. – Jis nesivalkioja su dykaduoniais, nelanko smuklių kaip kiti toreadorai. Ir kas čia blogo? Jis toreadoras, aristokratas, nes jis nori toks būti ir gali... O visa kita – pavydas.

Pradėjęs naują gyvenimo būdą, Galjardas lankydavo ne tiktai klubą, bet kai kada vakarais dalyvaudavo ir "Keturiasdešimt penkių" draugijoje. Ši draugija buvo tarytum bulių kovų mėgėjų senatas. Šiaip kokiam toreadorui nelengva būdavo pakliūti į jos svetaines, ir todėl šie garbingi mėgėjai didžiūnai galėjo laisvai reikšti savo nuomones.

Pavasarį ir vasarą "Keturiasdešimt penkių" draugijos nariai susėsdavo rūmų vestibiulyje ar kieme nendrinėse kėdėse ir laukdavo telegramų apie kovas. Laikraščių pranešimais jie nelabai tikėjo; be to, norėdavo viską sužinoti anksčiau, negu paskelbs laikraščiai. Pavakare pradėdavo plaukti telegramos iš visų pusiasalio vietų, kur tik būdavo ruošiamos bulių kovos, ir draugijos nariai, su pagarbiu atidumu išklausę telegramų turinį, imdavo diskutuoti, įvairiausiai spėliodami tai, ko nepasakė lakoniškos telegramos.

Šis užsiėmimas jiems teikdavo pasididžiavimo, tartum iškeldavo juos aukščiau už visus kitus mirtinguosius: gera būdavo ramiai sėdėti draugijos namo verandoje, alsuojant tyru oru, ir viską kuo tiksliausiai žinoti, kas įvyko tą dieną Bilbao, Korunijos, Barselonos arba Valensijos bulių kovų aikštėse, kiek buliaus ausų laimėjo matadorai ir kokie būtent, kas iš jų buvo publikos nušvilptas, kai visi kiti laukė apgailėtinoje nežinioje ir vaikščiojo gatvėmis nekantraudami, kada pasirodys vakariniai laikraščiai. Jei atėjusi telegrama jiems pranešdavo, kad vienas iš vietinių toreadorų yra rimtai sužeistas, susijaudinimas ir patriotinis solidarumas tiek sugraudindavo garbingųjų senjorų širdis, kad jie neiškęsdavo nepasakę tos svarbios paslapties kokiam nors pro šalį einančiam bičiuliui. Žinia be-

matant apskriedavo Gyvačių gatvės kavines, ir niekas ja nesuabejodavo. Juk tai buvo telegrama, gauta "Keturiasdešimt penkių".

Galjardo globėjas savo vaidingu ir triukšmingu entuziazmu trikdydavo šios draugijos rimtumą, bet jie toleruodavo jį kaip seną draugą ir tik pasijuokdavo iš jo keistybių. Neįmanoma buvo jiems, tokiems protingiems žmonėms, rimtai diskutuoti su ponu Chosė apie toreadorų privalumus. Daug kartų, kalbėdami apie Galjardą, "drąsų jaunuolį, bet neturintį technikos", jie baimingai žvilgčiodavo į duris.

– Pepė ateina, – sakydavo, ir pokalbis nutrūkdavo.

Įeidavo Pepė mosuodamas virš galvos telegrama.

– Ar turite žinių iš Santandero?.. Štai. Galjardas, du smūgiai špaga – du buliai ir už antrąjį – ausis. Neblogai? O ką aš sakiau? Jis pirmas pasaulyje žmogus!

"Keturiasdešimt penkių" telegrama dažniausiai skambėdavo kitoniškai, bet globėjas, permetęs ją akimis, užprotestuodavo.

– Melas! Tai vis pavydas! Manojoj kitaip parašyta. Čia vis anie šėlsta, kad mano berniukas puikiai kovoja.

Ir draugijos nariai imdavo juoktis iš dono Chosė, baksnodami pirštu į smilkinį, kad jam ne viskas gerai, ir šaipydamies iš pirmojo žmogaus pasaulyje ir šaunaus jo globėjo.

Po truputį, pasinaudojus kažkokia negirdėta privilegija, jam pavyko įterpti Galjardą į šią draugiją. Toreadoras iš pradžių atvykdavo, tarsi ieškodamas savo globėjo, ir pagaliau pasiliko tarp šių senjorų, kurių dauguma toli gražu nebuvo jo draugai ir turėjo išsirinkę "savo matadorą" iš Galjardo konkurentų.

Visas įrengimas to namo, į kurį rinkdavosi draugijos nariai, buvo "charakteringas", kaip sakydavo donas Chosė: aukšti arabiškų koklių paneliai, ant baltų kaip sniegas sienų puošnūs plakatai, skelbią apie kadaise buvusias bulių kovas, iškamšos pagarsėjusių bulių galvų, kurios buvo subadžiusios daug arklių arba sužeidusios įžymų toreadorą, puošnios skraistės ir špagos, padovanotos kai kurių toreadorų "nusikerpant uodegaitę", tai yra pasitraukiant iš profesijos.

Frakuoti liokajai šiltais vasaros popiečiais patarnaudavo ponams, kaimiškai apsirengusiems arba pusnuogiams. Didžiąją Velykų savaitę ir

per kitas didžiąsias Sevilijos šventes, kai žymūs visos Ispanijos gerbėjai atvykdavo pasveikinti tų “Keturiasdešimt penkių”, aptarnaująs personalas būdavo su trumpomis kelnėmis ir baltais perukais, raudonos bei geltonos spalvos livrėjomis. Ir kaip liokajai karaliaus rūmuose jie nešiojo turtingiems senjorams taures mansaniljos, nuo kurios ne vienas iš jų nusiimdavo kaklaraiščius.

Vakarais, kai ateidavo jų galva, visų gerbiamas markizas de Moraima, draugijos nariai susėsdavo ratu minkštose kėdėse, o įžymusis galvijų augintojas atsisėsdavo aukščiau už kitus, lyg soste, iš kurio vadovaudavo pokalbiui. Pašnekesį visada pradėdavo apie orą. Didesnė dalis susirinkusiųjų buvo galvijų augintojai ir stambūs žemvaldžiai, kurie gyveno iš žemės pajamų ir priklausė nuo palankių oro sąlygų. Markizas dėstydavo savo išmintį, įsigytą nuolat jodinėjant po Andalūzijos lygumas, tuščius ir neaprėpiamus kaip begalinė jūra žemės plotus, kuriuose ganėsi buliai tarytum apsnūdę rykliai, iš lėto plaukiojantys tarp žolės bangų. Eidamas į draugijos susirinkimą, markizas visada pamatydavo gatvėje kokį nors vėjo nešamą popiergalį, ir tai būdavo pagrindas jo pranašystėms. Sausra – baisi Andalūzijos lygumų nelaimė, buvo jų ginčų objektas ištisas dienas, ir kai po daugelio laukimo savaičių iš apsiniaukusio dangaus iškrisdavo pagaliau stambūs šilto lietaus lašai, turtingi senjorai žemvaldžiai džiaugsmingai šypsodavosi trindami rankas, o markizas, žiūrėdamas į dideles apskritas šlapias dėmes ant šaligatvio, pamokomai sakydavo:

– Garbė Dievui!.. Kiekvienas lašas – tai penkių durų moneta.

Kai oras jų nedomindavo, pasikalbėjimo objektas būdavo galvijai ir ypač buliai, apie kuriuos jie kalbėdavo labai švelniai, tartum juos būtų sieję artimi giminystės ryšiai. Galvijų augintojai pagarbiai išklausydavo markizo nuomonės, pripažindami jo, kaip didelių turtų valdytojo, autoritetą. Paprastai gerbėjai, kurie neišvykdavo iš miesto, stebėdavosi jo sugebėjimu išauginti tokius piktus bulius. Ko tik nežinojo šis žmogus!.. Jis pats buvo įsitikinęs savo pareigų svarbumu, kai kalbėdavo apie priežiūrą, kurios reikia buliams. Iš dešimties veršiukų aštuoni ar devyni nevykėliai, išbandžius jų žiaurumą, būdavo paskiriami mėsai. Tik vienas ar du, atlaikę ieties smūgius ir parodę savo smarkumą bei akiplėšiškumą, būdavo laikomi tinkamais kovai, atskiriami nuo kitų ir specialiai prižiūrimi. Ir dar kaip prižiūrimi!..

– Smarkių kovos bulių auginimas, – sakydavo markizas, – tai ne pelno priemonė. Tai prabanga. Už vieną kovai tinkamą bulių moka keturis ar penkis kartus daugiau negu už paprastą skerdimui skirtą jautį... Bet kiek atsieina jų išlaikymas!

Reikia kas valandą juos prižiūrėti, rūpintis jų maistu ir gėrimu, keičiantis oro temperatūrai, perkelti iš vienos vietos į kitą.

Kiekvienas toks bulius atsieidavo daugiau negu visos šeimos išlaikymas. Ir kai jis jau būdavo paruoštas kovai, reikėdavo jį prižiūrėti iki paskutinės akimirkos, kad nesiožiuotų ir kad išėjęs į aikštę padarytų garbę savo skiriamajam ženklui, kuris kabodavo jam ant kaklo.

Kai kuriose aikštėse markizas susiginčydavo su bulių kovos rengėjais ir vyriausybe, atsisakydamas duoti savo bulius dėl to, kad orkestras būdavo įrengtas ant pačių tvartų. Muzikos garsai kvaitindavo taurius gyvulius, ir jie netekdavo ramumo bei drąsos prieš eidami į areną.

– Jie tokie patys kaip ir mes, – sakydavo jis švelniai. – Jiems trūksta tik kalbos... Ką aš sakau, kaip mes! Yra tokių, kurie daug vertesni už žmogų.

Ir jis imdavo pasakoti apie Lobitą*, seną prijaukintą bulių – kaimenės vadovą, užtikrindamas, kad už jokią kainą jo neparduotų, nors jam kas siūlytų visą Seviliją su jos Chiralda[18]. Kai jis nujodavo į plačias ganyklas pažiūrėti savo bulių, kur buvo ir jo brangenybė, užtekdavo jam tik sušukti: “Lobitai!..” ir jautis, atsiskyręs nuo savo bendrų, tuoj atbėgdavo prie markizo ir savo romiu snukiu sudrėkindavo raitelio batus; o juk tai buvo labai stiprus gyvulys, kurio bijodavo visi kaimenės buliai.

Gyvulių augintojas nulipdavo nuo arklio ir iš odinio maišelio ištraukęs gabalėlį šokolado duodavo Lobitui, kuris dėkingai linguodavo galvą su didžiuliais ragais. Ir markizas, uždėjęs ranką jam ant sprando, eidavo prie bandos ir ramiai įsimaišydavo tarp bulių, o tie, pamatę žmogų, nerimdavo ir piktai maurodavo. Bet jam nebuvo ko bijoti. Lobitas eidavo kaip šuo, pridengdamas šeimininką savo kūnu, ir žvalgydavosi į visas puses, savo degančiomis akimis versdamas paklusti draugus. Jei kuris

---

**Lobito* – vilkiukas *(isp.)*.

drąsesnis eidavo apuostyti markizo, tai jis susidurdavo su grėsmingais Lobito ragais. Jei keli buliai dėl savo nerangumo susiburdavo į krūvą ir pastodavo kelią, Lobitas įbrukdavo tarp jų savo raguotą galvą bematant padarydamas laisvą kelią.

Markizo lūpos ir baltos žandenos virpėdavo iš džiugaus susijaudinimo, prisiminus nepaprastus kai kurių savo bulių poelgius.

– Bulius!.. Kilniausias pasaulyje gyvulys! Jeigu žmonės bent kiek būtų į juos panašūs, viskas eitų geriau. Štai kad ir tas vargšas Koronelis*. Ar prisimenate tą šaunuolį?

Ir parodydavo didelę gražiai įrémintą nuotrauką. Ten buvo nusifotografavęs jis pats su medžioklės rūbais, bet daug jaunesnis, ir kelios baltai apsirengusios mergytės; visi jie sėdėjo vidury pievutės ant tamsios krūvos, kurios viename gale kyšojo didžiuliai ragai. Šis tamsus ir beformis suolas su smailia nugara ir buvo Koronelis. Didžiulis ir karingas kaimenėje tarp savo draugų, jis buvo meiliai klusnus šeimininkui ir jo šeimai. Kaip tie sarginiai šunys, kurie pikti svetimiems, bet šeimininko vaikai gali tampyti jiems uodegas bei ausis, ir visas tas išdaigas jie kantriai kenčia, geraširdiškai urgzdami. Markizas vesdavosi kartu mažas dukreles, ir gyvuliui uostant baltas tų mažyčių sukneles jos baimingai kabindavosi tėvui į kojas, kol pagaliau su įprastu vaikams drąsumu pradėdavo ir pačios kasyti buliui snukį. "Gulkis, Koroneli!" – tardavo jis, ir Koronelis atsiguldavo sulenkęs kojas, o šeima susėsdavo ant jo šonų, kurie judėdavo kaip dumplės nuo galingo alsavimo.

Vieną dieną po ilgų svyravimų markizas jį pardavė Pamplonos aikštei ir pats stebėjo kovą. Markizas de Moraima jaudindavosi prisimindamas tą įvykį; jo akys pasidarydavo lyg stiklinės ir apsiblausdavo iš susijaudinimo. Kaip gyvas jis nebuvo matęs tokio buliaus. Tasai išbėgo drąsiai į areną ir sustojo jos viduryje, apstulbintas šviesos po tamsaus tvarto ir tūkstantinės minios gaudesio po tylos užtvaroje. Bet kai tik pikadoras jam įdūrė, rodos, visa aikštė prisipildė baisaus jo įniršio.

**Coronel* – pulkininkas *(isp.)*.

– Niekas jam negalėjo pasipriešinti: nei žmonės, nei arkliai, niekas. Vienu mirksniu krito visi arkliai, o pikadorai buvo išsvaidyti į šalis. Darbininkai išsilakstė, aikštė atrodė kaip *herradero* *.

Publika prašė dar arklių, o Koronelis vidury aikštės laukė prisiartinant ko nors, kad galėtų vėl pulti ir subadyti. Niekuomet neatsiras kitas toks bulius kaip šis: kilnus ir stiprus. Pakakdavo nors ir menkiausio paerzinimo, ir jis puldavo su tokiu grakštumu ir jėga, kad publika eidavo iš proto. Kai atėjo laikas jį nudobti, jis buvo toks pat žvalus ir galingas tarsi ganykloje, nors jau turėjo keturiolika gilių žaizdų ir į sprandą jam buvo įsmeigtas visas komplektas banderilių. Tada...

Papasakojęs iki tos vietos, galvijų augintojas visada stabteldavo, kad nors truputį aprimtų balsas, kuris jam virpėdavo iš susijaudinimo.

Tada... markizas de Moraima, kuris buvo ložėje, pats nežinodamas kaip, staiga pasijuto bestovįs prie pat barjero tarp patarnautojų, kurie lakstė susijaudinę dėl nepaprastos kovos, ir prie toreadoro, kuris iš lėto tvarkė muletą, tartum norėdamas uždelsti tą valandėlę, kada jam reikės susidurti su tokiu stipriu gyvuliu. “Koroneli”, – sušuko markizas, persisvėręs per barjerą, daužydamas rankomis į lentas.

Gyvulys nesujudėjo, tik pakėlė galvą į tą pažįstamą šauksmą, neaiškiai primenantį gimtąjį kraštą, kurio jis turėjo nebepamatyti. “Koroneli!” Pasukęs galvą, jis pamatė jį šaukiantį žmogų ir pasileido bėgti tiesiai prie jo. Bet pusiaukelėje gyvulys sulėtino žingsnius ir pamažu prisiartino, savo ragais palietė ištiestas rankas. Jis ėjo, o jo sprandas buvo raudonas nuo kraujo, srūvančio pro įsmeigtas banderiles ir iš pradrėkstos odos, pro kurią matėsi melsvi raumenys. “Koroneli! Mano sūnau!..” Ir bulius, tarsi suprasdamas jam rodomą švelnumą, pakėlė snukį ir putotomis seilėmis sudrėkino galvijų augintojui žandenas.“Kam čia mane atvedei?” – tarytum klausė klaikios, krauju pasruvusios jo akys. Ir markizas, nežinodamas ką darąs, kelis kartus pabučiavo šlapias nuo įnirtusio šnopštimo gyvulio šnerves.

“Tegu jo nežudo!” – sušuko kažkokia gailestinga siela iš publikos eilių, ir tarytum šie žodžiai būtų atspėję visų bendrą mintį aikštė staiga

---

* Vieta, kur jaučiai žymimi įkaitinta geležim (*isp.*).

sudrebėjo nuo šauksmų, o tūkstančiai nosinaičių kaip balti balandžiai suplasnojo viršum galvų. "Tegu jo nežudo!" Tą akimirką minia, apimta neaiškaus švelnumo, niekino šį savo malonumą ir neapkentė toreadoro su tvaskančiais drabužiais ir nereikalingu jo heroizmu. Ji žavėjosi gyvulio galia ir jautėsi esanti žemesnė už jį, pripažindama, kad tarp tiek tūkstančių protingų būtybių tik šis vargšas gyvulys parodė kilnumą ir jautrumą.

– Aš jį parsivedžiau, – pasakodavo susijaudinęs markizas. – Sugrąžinau impresarijui du tūkstančius pesetų. Būčiau atidavęs už jį visą savo turtą. Besiganydamas mano lankose, po mėnesio jis buvo jau tiek atsigavęs, kad iš visų žaizdų ant jo sprando neliko nė ženklo... Norėjau, kad šis drąsuolis gyventų iki pat senatvės, bet geriems norams likimas nepalankus šiame pasaulyje. Vienas klastingas bulius, kuris iš priešakio bijodavo į jį pažiūrėti, išdavikiškai jį nudūrė.

Netrukus markizas ir jo draugai nuo to švelnumo gyvuliams pereidavo prie pasididžiavimo, kurį jiems suteikdavo bulių žvėriškumas. Reikėjo tik pasiklausyti, su kokia panieka jie kalbėdavo apie bulių kovų priešus, apie tuos, kurie pasisakydavo prieš šitą meną ir laikydavo save gyvulių globėjais. Svetimtaučių kvailumas! Neišmanėlių klaida, nes jie gyvulius pažįsta tik iš ragų, neatskirdami paprasto jaučio nuo buliaus, tinkamo kovai! Ispanijos bulius – koks tai gyvulys: narsiausias pasaulyje. Ir jie prisimindavo daugelį kovų tarp bulių ir žiaurių tigrų bei leopardų, kurios visuomet baigdavosi audringa mūsų krašto bulių pergale.

Markizas juokdavosi prisimindamas kitą savo augintinį. Vienoje aikštėje įžymus žvėrių tramdytojas ruošė buliaus susitikimą su liūtu bei tigru, ir galvijų augintojas atvarė ten savo Barabą, žiaurų klastingą bulių, kurį reikėdavo laikyti atskirą nuo bandos, nes jis badydavo kitus bulius ir daug jų buvo užbadęs mirtinai!

– Aš dalyvavau ir šitoje kovoje, – pasakodavo markizas de Moraima. – Viduryje aikštės stovėjo didžiulis geležinis narvas, o jame Barabas. Pirmiausia įleido liūtą, o šis prakeiktas žvėris, pasinaudodamas buliaus nepritvrimu, užšoko jam ant nugaros ir pradėjo dantimis bei nagais jį draskyti. Įsiutintas Barabas ėmė šokinėti ir purtytis, norėdamas nukratyti plėšrūną ir pagauti jį ragais, vienintele savo apsigynimo priemone. Galų gale staigiu šuoliu jam pasisekė nusviesti liūtą į priešakį ir, kabaljerai!..

jis persmeigė jį lyg kokį guminį sviedinį! Paskui ilgai dar mėtė nuo rago ant rago kaip kokį žaisliuką, kol pagaliau, tartum pajutęs pasišlykštėjimą, nusviedė į šalį – ir taip ten pasiliko gulėti tasai vadinamasis "žvėrių karalius", susirietęs į kamuoliuką, gailiai inkšdamas lyg lazda apkultas katinas... Paskui buvo įleistas tigras, ir viskas baigėsi dar greičiau. Vos tik tas parodė savo snukį, Barabas tuoj pamovė jį ant rago, sviedė aukštyn, ir netrukus, gerokai aplamdytas, šis taip pat atsidūrė kampe kaip ir pirmasis, susirietęs ir pasidaręs visai mažytis... O Barabas, tas neišauklėtas juokdarys, perėjo per narvą, atliko savo gamtinį reikalą tiesiai ant abiejų žvėrių, ir kai tramdytojai pagaliau juos ištraukė, neužteko vieno pjuvenų krepšio, nes iš baimės jie paleido ant smėlio viską, ką turėjo viduriuose.

"Keturiasdešimt penkių" draugijoje šie prisiminimai visada sukeldavo pašėlusį juoką. Ispaniškas bulius!.. Ką reiškia prieš jį visi kiti žvėriūkščiai! Ir tais džiaugsmingais savo šūksniais jie išreikšdavo nacionalinį pasididžiavimą, tartum toji didelė ispaniško gyvulio vertė būtų rodžiusi taip pat ir jų krašto, jų tautos pranašumą prieš visą pasaulį.

Kai Galjardas pradėjo lankytis šioje draugijoje, nauja pasikalbėjimų tema nutraukė nesibaigiančias diskusijas apie bulius ir laukų darbus.

"Keturiasdešimt penkių" klube, kaip ir visoje Sevilijoje, sklido kalbos apie Pliumitą, garsų savo drąsa plėšiką, kurio jokiomis priemonėmis neįmanoma buvo sugauti, ir dėl to jis kasdien darėsi vis garsesnis. Laikraščiai plačiai rašė apie jį tartum apie įžymią tautos asmenybę, vyriausybė gaudavo parlamente paklausimų ir žadėdavo greitai jį suimti, bet vis dėlto tai nepavykdavo; būdavo sušaukiama žandarmerija, sudaroma kariuomenė jam persekioti, o tuo tarpu Pliumitas, visada vienas, be jokių pagalbininkų, išskyrus savo karabiną ir eiklų žirgą, prasmukdavo kaip vaiduoklis pro tuos jį besivejančius priešus arba susitikdavo su jais akis į akį, jei persekiotojų nebūdavo daug, nudėdavo kurį nors ir vėl dingdavo. Jį mylėjo, rėmė vargšai kaimiečiai, blogi didžiųjų savininkų tarnai, nes laikė banditą visų alkanųjų keršytoju, greitu ir žiauriu teisingumo vykdytoju, kažkuo panašiu į senovės teisėjus, apsiginklavusius klaidžiojančių riterių teise bausti vietoje. Jis reikalavo pinigų iš turtingųjų ir retkarčiais su perdėtu iškilmingumu, kaip aktorius gausios publikos akivaizdoje, sušelpdavo kokią vargšę senelę arba darbininką su didele šeima. Šitos

labdarybės pasakojant būdavo dažnai kaimiečių perdedamos, jų lūpos kartodavo vien Pliumito vardą, bet jie likdavo akli ir kurti, kai juos klausinėdavo apie jį įstatymo tarnai.

Jis persikeldavo iš vienos provincijos į kitą be galo lengvai kaip geras šalies žinovas, ir stambūs Sevilijos ir Kordobos savininkai vienodai atiduodavo duoklę jo išlaikymui. Ištisas savaites nieko nesigirdėdavo apie tą plėšiką, ir staiga jis vėl pasirodydavo kokioje fermoje arba miestelyje, nežiūrėdamas jokio pavojaus.

"Keturiasdešimt penkių" klube buvo gaunamos apie jį tikslios žinios kaip ir apie kokį nors matadorą.

– Pliumitas užvakar buvo mano fermoje, – tarė turtingas žemvaldys. – Ūkvedys davė jam trisdešimt durų, ir jis papietavęs išėjo.

Jie kantriai iškęsdavo šitą rinkliavą ir prasitardavo apie jį tiktai savo draugams: pranešus valdžios organams, reikėtų aiškintis, ir iš to galėtų kilti visokiausių nemalonumų. Ir kokiam galui?.. Žandarai vis tiek negali jo sugauti, o jeigu jis supyktų ant išdavikų, niekas neapsaugotų jų nuo plėšiko keršto.

Markizas kalbėjo apie Pliumitą ir jo draugus kaip apie kasdienį dalyką, šypsodamasis, tartum ši nelaimė būtų buvusi neišvengiama ir natūrali.

– Tai vis tokie vargšai vaikinai, kuriems kas nors nepasiseka, ir jie išeina klaidžioti į miškus. Mano tėvas (tegu ilsisi jis ramybėje) pažinojo tokį Chosė Mariją, ir netgi du kartus su juo pietavo. Aš irgi buvau susidūręs su daugeliu plėšikų, tik ne tokių garsių, ir visi jie klaidžiodavo po pasaulį, keršydami už padarytas jiems blogybes. Jie tokie pat kaip ir buliai: paprasti ir kilnūs. Puola tik tada, kai juos kas nors įžeidžia, ir aršiau persekiojami tampa dar narsesni.

Jis buvo liepęs savo fermose ir visose piemenų būdelėse, išsimėčiusiose po plačias jo ganyklas, duoti Pliumitui viską, kad ir ko jis prašytų, ir ūkvedžiai bei piemenys sakydavo, kad plėšikas, jausdamas kažkada buvusio valstiečio pagarbą geram ir dosniam šeimininkui, labai palankiai kalbėdavo apie markizą ir siūlydavosi nudėti kiekvieną, kuris bent kiek įžeistų šį senjorą. Vargšas vaikinas! Dėl tų trupinių, kurių jis prašydavo alkanas ir nuvargęs, neapsimoka jį erzinti ir užsitraukti jo kerštą.

Markizas dažnai jodinėdavo vienas po lygumas, kur ganėsi jo buliai, ir ne kartą jam kilo įtarimas, kad jis, pats to nežinodamas, jau yra susitikęs Pliumitą. Tikriausiai kaip vargšą raitelį, kuriuos jis sutikdavo tuščiuose, niekieno negyvenamuose laukuose ir kurie keldami ranką prie aptriušusios skrybėlės su pagarbiu familiarumu sakydavo:

– Dieve padėk, pone markize.

Markizas de Moraima, kalbėdamas apie Pliumitą, žvilgčiodavo į Galjardą, kuris su neofito karštumu pykdavo ant vyriausybės, nesugebančios apsaugoti žmogaus nuosavybės.

– Kurią nors dieną jis atsilankys ir pas tave į La Rinkonadą, vaikeli mano, – sakydavo markizas iš lėto su andalūzišku rimtumu.

– Prakeikimas!.. Tai man anaiptol nebus malonu, pone markize. Viešpatie! Ir už ką jam tiek mokėti?

Ne, jis neturi jokio noro susitikti su tuo plėšiku La Rinkonadoje. Jis drąsus, kai jam tenka kautis su buliais, ir aikštėje užmiršta visą gyvenimą, bet šitie profesionalai žmogžudžiai jam kelia nerimą.

Jo šeima gyveno sodyboje. Ponia Angustijas mėgo kaimo gyvenimą po viso to skurdo miesto lūšnose. Karmenai irgi patiko gyventi kaime. Jai, darbščiai moteriai, malonu buvo prižiūrėti darbus, jaustis tokio didelio ūkio šeimininke. O ir sūnėnams, krautuvininko vaikams, kurie padėdavo jai užmiršti visą jų nevaisingos santuokos tuštumą, reikėjo gryno laukų oro.

Galjardas savo šeimą buvo išsiuntęs kuriam laikui į ūkį ir prižadėjęs pats greit atvykti, bet vis vilkino kelionę surasdamas įvairiausių pretekstų. Jis gyveno mieste savo namuose su Garabatu kaip viengungis ir galėjo niekieno nevaržomas palaikyti santykius su donja Sol.

Šį laikotarpį jis laikė maloniausiu savo gyvenime. Kartais visiškai pamiršdavo La Rinkonadą ir jos gyventojus.

Užsėdę ant eiklių žirgų, jis ir donja Sol išjodavo, apsirengę lygiai taip kaip ir pirmą jų pažinties dieną, kartais vienu du, o kartais su donu Chosė, kurio buvimas truputį švelnino žmonių įtarimą dėl intymių jų santykių. Jie jodavo į ganyklas netoli Sevilijos pasižiūrėti bulių arba paerzinti jauniklių, ir donja Sol, pavojų mėgėja, užsidegdavo, kai jaunas buliukas, pajutęs ieties dūrį, ne tik nebėgdavo šalin, bet atsisukdavo ir puldavo ją, priversdamas Galjardą ateiti jai į pagalbą.

Kartais jie nuvykdavo į Empalmės stotį, kada ten būdavo varomi į vagonus buliai ir gabenami į aikštes, nes baigiantis žiemai būdavo rengiamos specialios kovos.

Donja Sol smalsiai apžiūrėdavo šitą vietą, patį svarbiausių bulių eksporto centrą. Platūs aptvarai buvo prie geležinkelio. Didžiulės pilko medžio dėžės ant ratų su pakeliamomis durimis iš abiejų galų būdavo išrikiuotos tuzinais, laukdamos palankaus ekspedicijai meto, tai yra vasaros kovų.

Šitos milžiniškos dėžės jau buvo apkeliavusios visą pusiasalį, veždamos kokį smarkų bulių iki tolimiausios aikštės ir grįždamos tuščios, kad vėl galėtų vežti kitus bulius...

Žmogaus sugalvotas apgavimo būdas, suktas ir gudrus, leido lengvai vežioti kaip paprastą prekę šituos gyvulius, įpratusius gyventi laukų laisvėje. Buliai, skirti išsiųsti, būdavo atvaromi šuoliais plačiu dulkėtu keliu, abipus aptvertu spygliuotų vielų tvora. Jie būdavo atvaromi iš tolimų ganyklų, ir netoli Empalmės stoties palydovai pradėdavo juos greit ginti, kad būtų galima lengviau apgauti belekiančius smarkiais šuoliais.

Priešaky, kiek įkerta arkliai, šuoliuodavo ūkvedžiai ir piemenys su ietimis ant pečių, paskui juos bėgdavo protingi, seni, prijaukinti buliai, savo didžiuliais ragais pridengdami prieky jojančius palydovus. Po jų sekdavo piktieji jaučiai, pasmerkti žūti, "gerai apsaugoti", tai yra apsupti romiųjų jaučių, žiūrinčių, kad jie neatsiskirtų nuo bandos, ir stiprių piemenų, šuoliuojančių su laidykle rankose ir kiekvieną akimirką pasiruošusių pavaišinti taikliai paleistu akmeniu kiekvieną nuo bandos atsiskyrusią ragų porą.

Pasiekus aptvarą, priešakiniai raiteliai pasitraukdavo į šalį ir pasilikdavo už vartų, o visa kaimenė dulkių debesyje, trepsėdama kojomis, šnopšdama ir žvangindama varpeliais, strimgalviais grūsdavosi į aptvarą, ir sulig paskutiniuoju jaučiu vartai greitai užsidarydavo. Žmonės, sulipę ant mūro tvorų arba ant galerijų, varydavo juos šūkaudami ir mojuodami skrybėlėmis. Buliai pereidavo pirmąjį aptvarą, vis dar nesuprasdami esą uždaryti, tarsi bėgdami per atvirą lauką. Prijaukintieji buliai vadovai, jau prityrę ir paklusnūs piemenims, įėję pro vartus, likdavo stovėti nuošaly, ramiai praleisdami kitus bulius, kurie maurodami bėgdavo prie

būsimųjų savo narvų. Jie sustodavo nustebę ir sutrikę tiktai kitame aptvare, matydami priešais save sieną, o puolę atgal rasdavo uždarytus vartus.

Tada prasidėdavo jų pakrovimas. Vienas po kito, lydimi šūkalojimų, šmėžuojančių skudurų ir iečių smūgių, buliai būdavo nukreipiami į gana siaurą tarpą, kurio viduryje stovėdavo paruoštas kelionės vagonas su pakeltomis iš abiejų pusių durimis. Tai būdavo kažkas panašaus į mažą tunelį, o jo gale matydavosi laisvas kito aptvaro plotas, kuriame augo žolė ir ramiai sau ganėsi prijaukinti buliai. Šita tariama ganykla masino gyvulius eiti pirmyn.

Ir jie slinkdavo tuo siauru perėjimu, tarsi nujausdami pavojų, ir bijodavo padėti koją ant netvirtos medinės pakylos, kuri jungė tą dėžę ant ratų su žeme. Vis dėlto bulius atspėdavo jam gresiantį pavojų šiame siaurame tunelyje, į kurį neišvengiamai turėdavo įžengti. Užpakalyje jis jausdavo smūgius, kurie krisdavo ant jo iš galerijos ir versdavo žengti į priekį. Prieš save matydavo dvi eiles žmonių ant balkonų, kurie švilpdami ir mojuodami rankomis juos varydavo. Prie dėžės stogo, kur tūnodavo pasislėpę darbininkai, kas akimirką pasiruošę nuleisti duris, kabėdavo raudona drobė, kuri plevėsuodavo šviesos keturkampyje tarp dėžės sienų. Smūgiai ietimis, šauksmai, tas didelis, besiplaikstantis jam prieš akis skuduras siutindavo bulių, o antra vertus, noras patekti pas ramiai besiganančius draugus paskatindavo pagaliau ryžtis. Jis pasileisdavo per tą nedidelį tunelį, norėdamas greičiau jį perbėgti, medinė pakyla sudrebėdavo nuo jo sunkumo, bet vos tik jis įeidavo į dėžę, priešakinės durys nusileisdavo, o jam dar nespėjus atsigręžti, užsidarydavo ir užpakalinės.

Pasigirsdavo garsus geležinių užraktų tarškėjimas, ir gyvulys atsidurdavo tamsoje ir tyloje, įkalintas ankštoje dėžėje, kur tebuvo galima atsigulti, sulenkus po savimi kojas. Pro stogą įkrisdavo pašaro glėbys, ir žmonės stumdavo šį nedidelį kalėjimą ant ratų į netolimą geležinkelio stotį. Tuo tarpu į jo vietą būdavo pastatoma kita tuščia dėžė, ir apgaulė kartodavosi, kol visi kelionei skirti buliai būdavo uždaromi.

Donja Sol su jai būdingu įkarščiu ir godumu pažinti "vietinį koloritą" žavėjosi šitomis nacionalinėmis ruošėjų gudrybėmis ir pati mielai būtų sutikusi atsidurti ūkvedžių ir piemenų vietoje. Jai patiko toks gyve-

nimas po atviru dangumi, patiko šuoliais lėkti per begalines lygumas, jaustis persekiojamai didžiagalvių ir smailiaragių bulių, kurie mažiausiu mostelėjimu galėdavo atnešti mirtį. Jos širdyje degė begalinis noras bastytis, jį mes visi turime kaip tolimųjų protėvių palikimą dar iš tos epochos, kai žmogus nemokėjo eksploatuoti žemės turtų, bičiuliaudavosi su gyvuliais ir misdavo iš savo paties laimikio. Būti piemeniu, ir tik bulių piemeniu, donjai Sol buvo įdomiausia ir herojiškiausia profesija.

Praėjus pirmajam laimės svaiguliui, Galjardas su nuostaba žiūrėdavo į šitą damą net intymiausiomis valandėlėmis klausdamas save, nejaugi visos aukštuomenės moterys yra tokios.

Jos aikštys ir būdo keistenybės jį visiškai pritrenkdavo. Jis nedrįsdavo sakyti jai tu: o ne, ji niekada nepaskatindavo jo į tokį familiarumą, ir kai vieną kartą jis pamėgino ištarti šį žodį – drebančiu balsu, sunkiai beapversdamas liežuvį, – jos auksaspalvėse akyse pamatė tokią nuostabą, kad nuščiuvo susigėdęs ir vėl elgėsi su ja kaip pirmiau.

Ji, priešingai, sakydavo jam tu kaip ir dideli ponai toreadoro draugai, bet šitai būdavo tik intymumo valandėlėmis, o kai reikėdavo parašyti trumpą laiškelį, perspėjant jį, kad neateitų, nes ji turinti išvykti su giminėmis, donja Sol kreipdavosi į jį "tamsta", ir jos laiške nebūdavo kitokio jausmo išraiškos, tiktai oficialus ir šaltas mandagumas, kokiu kreipiamasi į žemesnės klasės draugą.

– Tai bent moteris!.. – murmėdavo suglumęs Galjardas, – galima pagalvoti, kad ji visą laiką bendravo su niekšais, kurie visiems rodydavo jos laiškus, užtat dabar ir bijo. Kas nors pasakys, kad ji nelaiko manęs kabaljeru, nes esu matadoras.

Kai kada keistas šitos įžymios moters elgesys toreadorą pykindavo ir jaudindavo. Kartais jis atvykdavo į jos namus, o vienas iš tarnų, kurie atrodė lyg nusigyvenę turtingi ponai, šaltai pastodavo jam kelią: "Ponios nėra. Ponia išvykusi". Bet jis jausdavo, kad tai melas, kad donja Sol čia pat, už durų su portjeromis. Be abejo, jis nusibodo jai, ir ji, pajutus staigų pasibjaurėjimą, prieš pat vizitą liepdavo tarnams jo neįleisti.

– Po velnių, viskas pasibaigė! – sakydavo Galjardas pasitraukdamas. – Daugiau aš čia neateisiu. Nebeteks šitai gražuolei su manim linksmintis.

Ir kai jis vėl grįždavo pas ją, jam būdavo gėda, kad laikė galimu dalyku daugiau nebelankyti donjos Sol. Ji vėl jį priimdavo ištiestomis rankomis, tvirtai glausdama prie savo karingos širdies, ir jos lūpos išsikreipdavo nuo aistros, o išplėstos klaidžiojančios akys keistai blizgėdavo, lyg reikšdamos vidinį sumišimą.

– Kodėl tu kvėpinies? – klausdavo ji, tartum šis kvapas būtų buvęs jai be galo šlykštus. – Tau nereikia kvėpintis... Aš noriu, kad tu atsiduotum bulium, arkliu... Kokie tai malonūs kvapai! Ar tau jie nepatinka?.. Sakyk, kad taip, Chuaniljau, Dievo gyvulėli, mano buliuk!

Vieną naktį, malonioje donjos Sol miegamojo prieblandoje, Galjardas pajuto net kažkokią neaiškią baimę, išgirdęs jos žodžius ir matydamas jos akis.

– Aš norėčiau vaikščioti keturiomis. Norėčiau būti buliumi ir kad tu atsistotum priešais mane su špaga rankoje. Kokius ragų smūgius tu gautum! Štai čia... ir čia!

Ir sugniaužtais kumščiais, kuriems jos nervingumas suteikdavo naujų jėgų, ji smarkiai kirto toreadorui į krūtinę, pridengtą šilkiniais baltiniais. Galjardas atsitraukė atgal nenorėdamas prisipažinti, kad moteris gali jį skaudžiai užgauti.

– Ne, ne bulium. Dabar aš norėčiau būti šunimi, aviganiu, va, su šitokiomis ilgomis iltimis ir išbėgti tau priešais ant kelio ir loti. "Ar matote šį narsuolį, kuris nukauna bulius ir kurį publika laiko be galo stipriu? Eikš čia, aš tave suėsiu! Aš tave suėsiu va taip! Am!"

Ir su isterišku pasigardžiavimu ji įsmeigė dantis į toreadoro raumenis aukščiau alkūnės. Toreadoras nusikeikė iš skausmo ir pasitraukė nuo šios nuostabiai gražios pusnuogės moters, su susiraičiusiais ant galvos tarsi auksinės gyvačiukės plaukais lyg girtos paleistuvės.

Donja Sol pagaliau atsikvošėjo.

– Vargšelis! Tau skauda. Ir aš esu toji kaltininkė! Kartais aš netenku proto! Leisk man pabučiuoti įkąstą vietelę, kad galėčiau ją išgydyti. Leisk, aš išbučiuosiu visus randus – jie tokie gražūs. Vargšas mano gyvuliukas, jam popa!

Ir gražioji furija vėl pasidarydavo švelni, maloni ir kaip kačiukė meilindavosi prie toreadoro.

Galjardas, kuris suprato meilę pagal senus papročius ir reikalavo iš jos tokio pat intymumo kaip ir vedybiniame gyvenime, niekuomet negalėdavo praleisti visos nakties donjos Sol namuose. Kaip tik tą akimirką, kai jam atrodydavo, jog ji visiškai jam atsidavusi, pasigirsdavo griežtas įsakymas, šiurkščiai išreiškiąs jos fizinį pasibjaurėjimą.

– Išeik. Noriu pasilikti viena. Negaliu tavęs pakęsti. Nei tavęs, nei kurio nors kito. O, jūs vyrai! Kokie šlykštybės!..

Ir Galjardas sprukdavo, nužemintas ir susijaudinęs, nuo šitos aikštingos ir nesuprantamos moters.

Kartą, matydamas ją linkusią į atvirumą, jis pasmalsavo apie jos praeitį, norėjo sužinoti apie tuos karalius ir garsias asmenybes, kurie, kaip pasakojo žmonės, turėję su ja santykių.

Į jo smalsumą šitoji atsakė savo šaltu šviesių akių žvilgsniu:

– O tau kas rūpi?.. Gal pavydi?.. Na, o jeigu tai ir būtų tiesa, kas tada?!.

Ir ji tylėjo valandėlę, žvalgydamasi aplinkui savo beprotišku žvilgsniu, kuris visada įsižiebdavo, kai jos galvoje imdavo suktis absurdiškos mintys.

– Tu tikriausiai esi pratęs mušti moteris, – tarė ji, smalsiai žvelgdama į jį. – Nesigink. Man tai labai įdomu!.. Aišku, ne savo žmoną, – žinau, kad ji labai gera. Aš kalbu apie kitas moteris, apie visas tas, su kuriomis turi reikalų toreadorai, apie tas, kurios tuo labiau myli, kuo labiau yra mušamos. Ar ne tiesa? Iš tikrųjų niekuomet nesi mušęs?

Galjardas prieštaravo su stipraus vyriškio orumu, duodamas garbės žodį, kad niekuomet nėra užgavęs silpnesnio už save. Donja Sol, girdėdama jo pasiaiškinimus, atrodė nusivylusi.

– Vieną dieną tu mane muši. Norėčiau žinoti, kaip tai atrodytų, – tarė ji ryžtingai.

Ir jos veidas surimtėjo, antakiai susiraukė ir melsvos ugnelės sužvilgėjo auksaspalvėse akių lėliukėse.

– Na, kvailiuk mano, nė nemėgink to daryti, nesikėsink į mane. Pralaimėtum.

Patarimas buvo teisingas, nes Galjardas jau turėjo progos jį atsiminti. Kartą, intymumo valandėlę, užteko stiprioms kovotojo rankoms truputį

šiurkščiau ją paglamonėti, ir ši moteris, kuri viliodavo vyriškį ir tuo pačiu metu jo neapkęsdavo, tuoj užsidegė pykčiu... "Še tau!" – ir jos dešinė ranka, sugniaužta ir kieta kaip akmuo, smogė iš apačios toreadorui į žandikaulį taip taikliai, jog atrodė, kad tai buvo prityręs boksininkas.

Galjardas apstulbo iš skausmo ir iš gėdos, o tuo tarpu dama, lyg suprasdama savo elgesio keistumą, mėgino pasiteisinti šaltu priešišku tonu:

– Tai tau, kad ateityje protingas būtum! Žinau, kokie jūs, toreadorai. Jei aš tik vieną kartą leisčiau save parblokšti, tu kasdien mane daužytum kaip kokią čigonę iš Trianos... Taip tau ir reikėjo. Visada žinok savo vietą.

Vieną vakarą, pavasarėjant, grįžo juodu iš markizo ganyklų išbandę jaunus buliukus. Markizas su raitelių būriu jojo vieškeliu.

Donja Sol, matadoro lydima, pasileido per pievas džiaugdamasi, kaip švelniai atsitrenkia arklių kanopos į minkštą žolės patalą.

Besileidžiančios saulės spinduliai raudonai dažė žalias lygumas, išmargintas baltomis ir geltonomis laukų gėlėmis. Šitoje plokštumoje, kur visos spalvos atrodė rausvos, lyg ant jų būtų kritęs tolimo gaisro atšvaitas, tiesėsi ilgi ir siauri arklių bei raitelių šešėliai. Ir ietys, kabančios jiems ant pečių, šešėliuose buvo tokios milžiniškos, kad tamsi jų linija nyko horizonte. Netoliese kaip rausvo plieno juosta, beveik nepastebimas pro žoles, blizgėjo upeliūkštis.

Donja Sol įsakmiai pažvelgė į Galjardą.

– Apkabink mano liemenį.

Toreadoras jos paklausė, ir taip abu susikabinę už juosmens, su arti susiglaudusiais arkliais, jojo pirmyn. Dama stebėjo neaiškius jų šešėlius, slenkančius nuostabioje šviesoje per pievą ir linguojančius nuo lėto jojimo.

– Atrodo, kad mes gyvename kitame pasaulyje, – sumurmėjo jinai, – legendų pasaulyje: tai kažkas panašaus į lankas, atvaizduotas kilimuose. Scena iš riterių romano: paladinas ir amazonė, įsimylėję vienas kitą, su ietimis ant pečių keliauja kartu ieškoti nuotykių ir pavojų. Bet tu nesupranti to, mano brangus jautuk. Juk tiesa, kad tu manęs nesupranti?

Toreadoras nusišypsojo parodydamas sveikus ir stiprius, akinančiai baltus savo dantis. Ji, tartum patraukta jo šiurkštaus nemokšiškumo, dar labiau prisiglaudė, padėdama galvą jam ant peties ir virpėdama nuo Galjardo alsavimo, kutenančio jai kaklą.

Taip juodu jojo tylėdami. Donja Sol, rodos, snūduriavo ant toreadoro peties. Tik staiga jos akys atsivėrė, jose blykstelėjo keista išraiška, kuri visada būdavo jos nežmoniškų klausimų pranašas.

– Sakyk, ar niekuomet nesi nužudęs žmogaus?

Galjardas sujudėjo ir nustebęs atsitraukė nuo donjos Sol. Kas! Jis?.. Niekada. Jis geras vaikinas ir eina savo keliu, niekam nedarydamas blogo. Jis nesipešdavo netgi su kovų pratybų draugais, kai tie, būdami už jį stipresni, nenorėdavo pasidalyti uždirbtų pinigų. Keletą antausių yra skėlęs besiginčydamas su savo profesijos draugais, sviedęs keletą butelių vienoje kavinėje. Tai ir visi jo žygdarbiai. Jis jautė begalinę pagarbą kitų žmonių gyvybei. Buliai – visai kas kita.

– Vadinasi, tu niekuomet neturėjai noro nužudyti žmogų?.. O aš maniau, kad toreadorai...

Saulė nusileido, pieva nebeteko savo fantastiško grožio, upelis dingo, ir dama pamatė tik tamsią ir paprastą apylinkę vietoj to kilimo, kuriuo taip žavėjosi. Kiti raiteliai buvo jau toli, ir ji spustelėjo pentinais arklį norėdama pasivyti būrį, nieko nesakydama toreadorui, tartum nepastebėdama, kad jis seka paskui ją.

Didžiosios savaitės šventėms Galjardo šeima grįžo į miestą. Toreadoras turėjo kautis Velykų dieną. Pirmą kartą jam teks kautis donjos Sol akivaizdoje po to, kai su ja susipažino, ir tas jam kėlė nerimą, vertė abejoti savo jėgomis.

Apskritai jis negalėjo kautis Sevilijoje nesijaudindamas. Dar įsivaizdavo savo pralaimėjimą kokioje nors kitoje Ispanijos aikštėje, nes būtų galėjęs ten nebegrįžti, bet savo gimtinėje, kur buvo didžiausi jo priešai!..

– Pažiūrėsim, kaip šauniai tu pasirodysi! – sakė globėjas. – Pagalvok, kas į tave žiūrės. Aš noriu, kad būtum pirmas pasaulyje žmogus.

Didįjį šeštadienį, vėlai naktį, prasidėjo bulių ruošimas kovai, ir donja Sol taip pat panoro dalyvauti kaip pikadoras šitoje operacijoje, nuostabioje jau vien dėl to, kad ji turėjo vykti patamsyje. Galvijus reikėjo atvaryti iš pat Tablados ganyklų į aikštės aptvarus.

Galjardas nedalyvavo, nors ir norėjo būti donjos Sol palydovu. Tam pasipriešino globėjas sakydamas, jog būtinai jam reikia pailsėti, kad būtų žvalus ir stiprus rytojaus dieną. Vidurnaktį kelias nuo ganyklų į aikštę

buvo judrus, panašiai kaip turgaus dieną. Pro vasarnamių langus sklido šviesa, o juose šmėžavo apsikabinusių žmonių šešėliai, kurie sukosi į pianino garsų taktą. Pro rausvus smuklių durų keturkampius šviesos juostos krito ant juodos žemės, o viduje girdėjai klegesį, juoką, gitarų brunzgimą, stiklų terškėjimą, – be abejo, ten vynas liejosi upeliais.

Apie pirmą valandą nakties keliu iš lėto nurisnojo raitelis. Tai buvo "pranešėjas", paprastas piemuo, kuris sustodavo prie smuklių ir apšviestų namų skelbdamas, kad ne vėliau kaip po ketvirčio valandos šiuo keliu praeis varomi buliai, todėl reikia užgesinti šviesas ir visiems nutilti.

Šis įsakymas, duotas tautinės šventės garbei, buvo vykdomas dar greičiau negu koks vyriausybės potvarkis. Namai vėl skendo tamsoje, ir sienų baltumas liejosi su tamsia medžių mase, tilo kalbos, žmonės būriavosi už langų pinučių, už medžių bei tvorų, ir stojo tokia tyla, lyg būtų turėję įvykti kažkas nepaprasta. Netoli upės, pasivaikščiojimo takuose, viena po kitos geso dujinės lempos, vos tik piemuo pranešdavo, kad buliai varomi į aptvarą.

Visur buvo tylu. Aukštai, pro tamsių medžių viršūnes, beribės erdvės gelmėje ramiai spindėjo žvaigždės; apačioje, ant žemės, buvo jaučiamas vos pastebimas judėjimas, santūrus šnabždesys, tartum tamsoje būtų nuskridęs visas spiečius vabzdžių. Laukimas atrodė begalinis, kol pagaliau gaivioje nakties tyloje pasigirdo labai tolimas, tylus varpelių skambėjimas. Jau ateina! Tuoj bus čia!..

Varinis skambesys stiprėjo, lydimas žemę drebinančio trypimo. Pirmiausia prašuoliavo keli raiteliai, kurie tamsoje atrodė lyg milžinai, jie lėkė, kiek tik išgali jų arkliai, su nuleistomis žemyn ietimis. Tai buvo piemenys. Po jų sekė pikadorai, tarp kurių šuoliavo ir donja Sol, virpanti nuo šito beprotiško skridimo tamsoje, kur vienas netikslus arklio žingsnis ar suklupimas būtų buvęs tolygus mirčiai, nes iš paskos lekianti įsiutusi, susikimšusi bulių banda būtų, be abejo, viską sutrypusi.

Staiga įnirtingai suskambo žvangalai, atviros smalsuolių burnos, slypinčios tamsoje, prarijo keletą sūkurių dulkių, ir kaip košmaras pro šalį pralėkė laukinė banda, daugybė beformių nakties pabaisų, kurios bėgo sunkiai, bet kartu ir vikriai. Nuo šuolių kratėsi milžiniški bulių raumenys, tamsoje šmėžavo jų ragai, jie siaubingai baubė, išgąsdinti ir

įerzinti šūkaujančių piemenų, kurie sekė iš paskos, ir šuoliuojančių raitelių, kurie, norėdami pagreitinti žygį, ragino juos savo ietimis.

Ši sunki ir trukšminga masė pralėkė per akimirką. Paskui nebebuvo ko žiūrėti... Minia, patenkinta šituo trumpalaikiu reginiu po tokio ilgo laukimo, ėmė skirstytis iš savo slėptuvių, o dauguma entuziastų pasileido paskui kaimenę, tikėdamiesi pamatyti, kaip bus suvaromi buliai į aptvarą.

Atvykę prie aikštės, raiteliai metėsi į šoną palikdami laisvą perėjimą gyvuliams, ir šie, įsibėgėję ir pratę sekti savo vadovus, puolė į "rankovę" – siaurą aptvertą perėjimą, vedantį į aptvarą.

Profesionalai pikadorai džiūgavo, kad laimingai pasisekė atvaryti bulius. Banda atbėgo "gerai apsaugota", ir nė vienas bulius neatsiliko, neatsiskyrė nuo bandos, o tatai visada sudarydavo daug vargo pikadorams bei darbininkams. Tai buvo geros veislės gyvuliai: patys geriausi iš markizo kaimenių. Rytojaus dieną, jei tik toreadorai nepadarys gėdos savo vardui, bus galima pamatyti daug įdomių dalykų... Ir tikėdamiesi džiaugsmingai praleisti šventes raiteliai su darbininkais išsiskirstė. Po valandos prie aptvaro nebuvo nė gyvos dvasios, jis skendėjo tamsoje, slėpdamas baisius gyvulius, kurie rengėsi paskutiniam savo gyvenimo poilsiui.

Rytą Chuanas Galjardas atsikėlė anksti. Naktį miegojo blogai, jį kankino neramūs sapnai.

Būtų geriau, kad jam išvis nereikėtų kautis Sevilijoje! Kituose miestuose jis gyvendavo kaip viengungis, užmiršdavo savo šeimą visiškai svetimame viešbučio numeryje, kuris nieko jam neprimindavo, nes ten nebūdavo nieko sava. Bet rengtis kovos drabužiais savo miegamajame, užkliūvant už kėdžių ir stalo, kurie priminė jam Karmeną, eiti į pavojų iš savo namų, kuriuos jis pats pasistatydino ir kur praėjo maloniausias jo gyvenimo laikotarpis – visa tai išmušė jį iš vėžių ir vertė taip drebėti, tartum jis būtų ruošęsis kovai pirmą kartą. Be to, jis bijojo savo tėvynainių, su kuriais nuolat reikėjo gyventi ir kurių nuomonė buvo jam daug svarbesnė negu visos Ispanijos aplodismentai. Ak, kokia baisi ta akimirka, kai Garabato aprengtas, su žvilgančiais drabužiais, jis turės nusileisti laiptais į tylų kiemą. Jo sesers vaikai pribėgs artyn, būgštaudami tų blizgančių jo drabužių, su nustebimu juos palies, nedrįsdami ištarti nė žodžio; ūsuotoji sesuo pabučiuos jam į veidą, iškreiptą baimės, tartum jo

lauktų mirtis, o motina pasislėps tamsiausiame kambaryje. Ne, ji nenorės jo matyti, ji nesveika. Karmena pasirodys susijaudinusi, labai išblyškusi, spausdama pamėlusias lūpas, nervingai judindama antakius ir stengdamasi išsilaikyti rami, bet, kai jį pamatys vestibiulyje, greitai prisidės nosinaitę prie akių, visa suvirpės nuo tramdomo verksmo ir atodūsių, o jo sesuo ir kitos moterys bėgs jos prilaikyti, kad nepargriūtų ant žemės.

Viso to gana, kad netektų drąsos net pats Rožeras de Floras, apie kurį kalbėdavo jo svainis

– Prakeikimas!.. – murmėjo Galjardas. – Už jokius pinigus nesutikčiau kovoti Sevilijoje, jei nereikėtų suteikti malonumo savo tėvynainiams, kad paskui nesakytų tie begėdžiai, jog bijau prieš juos pasirodyti!

Atsikėlęs Galjardas ėmė slankioti po kambarius su cigaru lūpose, rąžydamasis ir mėgindamas, ar tebėra lanksčios jo rankos. Nuėjęs į virtuvę, išgėrė taurę vyno. Čia jis rado savo mamytę, kuri, nors ir senyvo amžiaus ir gana apkūni, vikriai triūsė virtuvėje, su motinišku budrumu prižiūrėdama tarnaites bei rūpindamasi, kad namuose būtų pavyzdinga tvarka.

Galjardas išėjo į šviesų ir vėsų vidinį kiemą. Ryto tyloj linksmai čiulbėjo kanarėlės, striksėdamos paauksuotuose narveliuose. Saulės spindulių srovė liejosi iš viršaus ant marmurinės aslos ir sudarė tartum aukso spalvos trikampį, aprėpiantį žalius lapus prie fontano ir baseino vandenį, kuriame auksinės žuvytės apvaliais snukučiais kėlė daugybę burbulų.

Čia espada pamatė beveik gulinčią ant žemės juodai apsirengusią moteriškę su kibiru šalia; ji trynė skuduru marmurines plyteles, kurios, rodos, atgydavo po drėgno jos glamonėjimo. Moteriškė pakėlė galvą.

– Laba diena, pone Chuanai, – prašneko ji su draugišku familiarumu, kurį žmonės jaučia visiems savo didvyriams.

Ir susižavėjusi įsmeigė į jį savo vienintelę akį. Kita jos akis buvo dingusi po daugybe raukšlių, kurios buvo užgožusios gilią, tamsią akiduobę.

Ponas Chuanas nieko neatsakė. Apimtas nervingos baimės, jis puolė į virtuvę šaukdamas ponią Angustijas.

– Sakyk, mamyte, kas toji moteris, ta vienakė, kuri plauna kiemą!

– Kas gi bus, sūneli!.. Tai vargšė. Mano padėjėja susirgo, ir aš pasikviečiau šitą nelaimingąją. Ji turi būrį vaikų.

Toreadoras buvo neramus, jo žvilgsnyje matėsi siaubas ir nuogąstavimas. Velniai rautų! Korida Sevilijoje, ir še tau: pirmas sutiktas žmogus – toji vienakė! Viešpatie, turbūt niekam taip neatsitinka kaip jam. Negalėjo būti blogesnio ženklo. O gal tai mirtį jam lemia!

Vargšė motina, išgąsdinta tokios niūrios toreadoro pranašystės ir jo nusivylimo, ėmė teisintis. Kaip ji galėjo apie tai pagalvoti? Tai neturtinga moteris, kuriai reikia užsidirbti keletą pesetų savo mažyliams. Reikia turėti gerą širdį ir dėkoti Dievui, kad jis pasigailėjo jų ir išvadavo iš tokio pat skurdo.

Pagaliau motinos žodžiai kiek nuramino Galjardą: ankstesnių nepriteklių prisiminimas padarė jį švelnesnį šiai vargšei moteriai. Gerai. tepasilieka toji vienakė ir tegu bus taip, kaip Dievas nori.

Ir vengdamas susitikti tą vienakę, kuri galėjo jį nužiūrėti, Galjardas, atsisukęs į ją nugara, perėjo kiemą ir greitai spruko į savo kambarį, kuris buvo prie vestibiulio.

Baltos sienos, išklotos arabiškais kokliais beveik sulig žmogaus augumu, buvo išpuoštos bulių kovų afišomis, atspausdintomis įvairių spalvų šilke. Labdaringų draugijų išduoti diplomai priminė kovas, kuriose Galjardas dalyvavo veltui, sušelpdamas vargšus. Be galo daug toreadoro nuotraukų, – jis čia buvo stačias, sėdintis, su užsimesta skraiste, besiruošiąs nukauti bulių, – bylojo, kaip atidžiai periodinė spauda užfiksavo visus šio nepaprasto žmogaus gestus ir pozas. Virš durų kabojo Karmenos portretas su balta mantilija, kuri dar labiau ryškino jos akių juodumą, ir su šakele gvazdikų tamsiuose plaukuose. Priešingoje pusėje, virš rašomojo stalo krėslo, tartum prižiūrėdama kambario tvarką, kabojo milžiniška juodo buliaus galva su stiklinėmis akimis, blizgančiomis lakuotomis šnirpšlėmis, balta dėme kaktoje ir didžiuliais, smailiais ragais, kurie iš pradžių balti kaip dramblio kaulas, paskui vis tamsėjo ir patys jų galiukai juodavo kaip rašalas. Pikadoras Potachė, žiūrėdamas į milžiniškus šio nuožmaus gyvulio ragus, visada pasakydavo ką nors poetiška išreikšti savo jausmams: “Jo ragai tokie dideli ir taip toli vienas nuo

kito, kad jeigu strazdas, atsitūpęs ant vieno rago smaigalio, imtų čiulbėti, prie kito rago nieko nebūtų girdėti".

Galjardas atsisėdo prie rašomojo stalo, prašmatnaus ir apkrauto visokiais niekučiais. Viskas čia jam atrodė tvarkinga, išskyrus dulkių sluoksnį, nusėdusį per kelias dienas. Didžiulė rašalinė su dviejų metalinių žirgų figūromis buvo švari ir tuščia. Gražūs plunksnakočiai su dailiai išdrožinėtomis šunų galvomis galuose buvo be plunksnų. Didžiajam žmogui netekdavo rašyti. Donas Chosė, jo globėjas, pasirūpindavo visomis sutartimis ir kitais jo profesijos dokumentais, o jis tik pasirašydavo iš lėto ir atsidėjęs ant kurio nors stalo Gyvačių gatvės klube.

Viename kambario šone buvo jo biblioteka; ąžuolinė spinta su užrakintomis stiklinėmis durimis, pro kurias matėsi įspūdingų savo didumu ir blizgančiais aptaisais knygų eilės.

Kai donas Chosė savo matadorą pradėjo tituluoti "toreadoru aristokratu", Galjardas pasijuto turįs pateisinti šį titulą ir ėmė rūpintis savo išsimokslinimu, kad įtakingi bičiuliai nesijuoktų iš jo nemokšiškumo, kaip tai dažnai atsitikdavo kitiems jo profesijos draugams. Vieną dieną jis ryžtingai peržengė knygyno slenkstį.

– Prašau man atsiųsti knygų už tris tūkstančius pesetų.

Kadangi knygų pardavėjas žiūrėjo į jį nustebęs, lyg nesupratęs jo prašymo, toreadoras energingai pakartojo:

– Knygų, suprantate?.. Pačių storiausių ir, jeigu galima, tokių, kurios daugiau paauksuotos!

Galjardas buvo patenkintas savo biblioteka. Kai klube užsimegzdavo pokalbis apie ką nors, ko jis nesuprasdavo, jis tik gudriai šypsodavosi galvodamas:

"Tai tikriausiai yra vienoje iš tų knygų, kurios stovi mano kabinete".

Vieną lietingą vakarą Galjardas truputį nesveikavo ir slankiojo po namus nežinodamas, ką daryti. Pagaliau jis pagarbiai atidarė spintą ir išsiėmė vieną tomą, patį storiausią, taip atsargiai, lyg tai būtų buvusi kokia šventenybė. Neperskaitęs net knygos pavadinimo, jis pradėjo versti lapus, su vaikišku smalsumu žiūrinėdamas paveikslėlius: liūtus, dramblius, laukinius arklius su besiplaikstančiais karčiais ir ugninėmis akimis, ruožuotus asilus, kurie atrodė kaip gyvi. Toreadoras, atsargiai sklaidy-

damas lapus, toliau stūmėsi mokslo keliu, kol pagaliau užtiko margus gyvačių žiedus. Brrr! Kokia pabaisa! Pražūtingas padaras! Jis konvulsingai užlenkė vidurinius rankos pirštus ir ištiesė smilių bei mažylį kaip kokius ragus, norėdamas užkalbėti piktą likimą. Ketino dar pasižiūrėti paveikslėlių, bet visur buvo pavaizduoti bjauriausi ropliai. Tada jis drebančiomis rankomis užvertė knygą ir padėjo atgal į spintą, murmėdamas sau panosėje: "Atstok... atstok!", kad dingtų šito pikta lemiančio susitikimo įtaka.

Nuo to laiko knygų spintos raktas mėtėsi po stalčius tarp senų laiškų bei laikraščių, ir niekas jo daugiau neprisiminė. Espada neturėjo jokio noro skaityti. Kai jo garbintojai atvykdavo pas jį su laikraščiu, specialiai paskirtu bulių kovoms ir "deginančiu" jo profesinius konkurentus, tai yra puolančiu juos, Galjardas duodavo paskaityti savo svainiui ar žmonai, o pats klausydavosi palaimingai šypsodamas ir krimsdamas havanišką cigarą.

– Puiku! Tikrai auksinės šitų ponų plunksnos!..

O kai laikraščiai "degindavo" Galjardą, jam niekas jų neskaitydavo, ir espada su panieka atsiliepdavo apie tuos, kurie rašo tokias nesąmones, patys nesugebėdami net išskleisti skraistės kovų aikštėje.

Toks vienišumas kabinete šįryt dar labiau kėlė jam nerimą. Pats nežinodamas kodėl, jis įsmeigė akis į buliaus galvą, ir atmintyje iškilo sunkiausias jo profesinio gyvenimo prisiminimas. Laikyti kabinete šio baisaus žvėries galvą, nuolat turėti ją prieš akis – visa tai glostė jo, nugalėtojo, savimeilę. Bet kiek daug prakaito teko išlieti, kol įveikė jį Saragosos aikštėje. Galjardui atrodė, kad šis bulius toks pat išmintingas kaip žmogus. Jis stovėjo nejudėdamas, velniškai gudriomis akimis ir laukė espados prisiartinant, o raudona skepeta jo nė kiek neklaidino, jis puolė tik žmogų. Špagos smūgiai vis ėjo pro šalį, nes savo ragais jis puikiai mokėjo juos atmušti. Publika nerimavo, švilpė ir keikė toreadorą, o šis sekiojo bulių iš vieno aikštės galo į kitą žinodamas, kad jeigu bandytų jį pulti stačiai, pats būtų nudurtas; pagaliau, išvargęs ir suprakaitavęs, jis pasinaudojo proga ir pribaigė jį klastingu smūgiu, publikai piktinantis ir svaidant į jį butelius bei apelsinų žieves. Koks gėdingas prisiminimas!.. Ir tai, kad jis atsidūrė kabinete ir žiūrėjo į šio baisaus gyvulio galvą, Galjardas laikė tokiu pat blogu ženklu kaip ir susitikimą su vienake.

– Būk prakeiktas ir tu, ir tas šeimininkas, kuris tave išaugino! Tepavirsta nuodais žolė, kurią ėda visi tavo giminės galvijai!

Garabatas atėjo jam pranešti, kad kieme laukia kai kurie jo draugai. Tai buvo entuziastai šalininkai, kurie ateidavo jo aplankyti kovų dienomis. Matadoras tučtuojau užmiršo savo nerimą ir išėjo šypsodamas, aukštai iškelta galva, įžūlus, lyg tie buliai, su kuriais jis šį vakarą turės susitikti, būtų buvę didžiausi jo priešai ir jis nekantriai būtų laukęs kuo greičiau su jais susidurti ir pakloti juos taikliu špagos smūgiu.

Valgė jis vienas ir truputį, kaip visada kovų dienomis, o kai atėjo laikas rengtis, moterys dingo. O, kaip jos neapkentė tų blizgančių drabužių, rūpestingai saugojamų drobės apvalkaluose, tų tvaskančių špagų, kurių dėka jis aprūpindavo visą šeimą!

Atsisveikinimas kaip visada Galjardui buvo sunkus ir jaudinantis. Moterų pabėgimas, kad nematytų jo išvykstant, Karmenos pastangos, kuri stengėsi atrodyti rami lydėdama jį iki durų, įkyrus sesers vaikų smalsumas, – viskas erzino toreadorą, kuris darėsi vis įžūlesnis ir akiplėšiškesnis artinantis pavojui.

– Juk ne į kartuves einu! Iki pasimatymo! Nusiraminkite, nieko neatsitiks.

Ir jis įšoko į karietą, prasiskynęs kelią tarp kaimynų ir smalsuolių, susigrūdusių prie namo ir linkinčių ponui Chuanui daug sėkmės.

Kai toreadorui tekdavo kautis Sevilijoje, jo šeimai būdavo pati baisiausia diena. Ji negalėdavo nė kiek nusiraminti kaip kitas dienas, kada laukdavo pavakarės, nes tuo laiku turėdavo ateiti telegrama. Dabar pavojus buvo čia pat, ir šeima nerimavo, kas penkiolika minučių laukdama kokių nors žinių.

Balnius, apsirengęs kaip senjoras šviesia plonos vilnos eilute, užsidėjęs baltą, blizgančią lyg šilkas fetrinę skrybėlę, pasižadėjo suteikti moterims žinių, nors ir buvo įtūžęs ant įžymaus svainio, kuris jam net vietos nepasiūlė kvadriljos karietoje važiuojant į aikštę. Po kiekvieno nuo Chuano rankos kritusio buliaus jis žadėjo pasiųsti kokį nors pasitaikiusį berniuką pranešti kovos rezultatus.

Galjardo šlovė buvo nepaprasta. Vos tik įžengė į aikštę ir išgirdo minios aplodismentus, jam pasirodė, kad jis tartum išaugo.

Espada gerai pažinojo žemę, kurią juto po kojomis: tai buvo jo gimtoji žemė, jis laikė ją sava. Pats aikštės smėlis savotiškai veikė prietaringą jo sielą. Jis prisiminė erdvias Valensijos ir Barselonos aikštes su balkšvu jų smėliu; tamsų smėlį šiaurinės Ispanijos aikštėse ir rausvą didžiulio Madrido cirko žemę; Sevilijos aikštės smėlis buvo kitoniškas: tai buvo Gvadalkivyro smėlis, smulkus, geltonas, lyg dažų milteliai. Kai iš pradurto arklio pilvo lyg iš apversto ąsočio čiurkšlėmis liedavosi ant jo kraujas, Galjardas galvodavo apie tautines vėliavas, kurios lygiai tokių pat spalvų kaip smėlis ir kraujas plaikstydavosi ant cirko stogo.

Skirtinga aikščių architektūra taip pat turėjo įtakos toreadoro vaizduotei, kurioje iš baimės kildavo įvairiausi paveikslai. Daugiausia tai buvo neseniai statyti cirkai: vieni – romėnų stiliaus, kiti – arabų, banalūs kaip naujoviškos bažnyčios, kurios atrodo tuščios ir šaltos. Sevilijos aikštė buvo tartum katedra, pilna prisiminimų, praleidusi daugybę žmonių kartų, su praeito šimtmečio portalu, – tos epochos, kai žmonės dar dėvėjo baltus perukus. Ši aikštė turėjo ochros spalvos areną, kurią buvo mindžioję įžymiausi didvyriai. Ji regėjo puikiuosius Rondos mokyklos čempionus[18] su ramiais ir taisyklingais jų kovos būdais, vikrius ir linksmus Sevilijos mokyklos meistrus, savo judrumu ir išdaigomis žavėjusius publiką... Ir šiandien čia jis, akiplėšiškai drąsus, galįs atlikti didžiausius žygdarbius, svaigstąs nuo publikos ovacijų, akinančios saulės, minios triukšmo ir tos baltos mantilijos bei mėlynos suknelės, kuri buvo matyti už ložės barjero.

Galjardas savo vikrumu ir drąsa tartum pripildė visą areną. Jis norėjo nustelbti visus draugus, kad visi plojimai tektų tik jam vienam. Garbintojai niekada nebuvo matę jo tokio energingo. Globėjas po kiekvienos sėkmės pašokdavo ant kojų ir šaukdavo nematomiems priešams, tūnantiems publikos masėje: "Nagi, kas išdrįs pasakyti ką nors prieš!.. Pirmas pasaulyje žmogus!.."

Antrą bulių, kurį Galjardas turėjo nukauti, Nacionalas, jo įsakymu, vikriai švytruodamas skraiste, atviliojo prie ložės, kurioje matėsi mėlyna suknelė ir balta mantilija. Šalia donjos Sol sėdėjo markizas su dviem savo dukterim.

Minios žvilgsnių lydimas, Galjardas nuėjo prie barjero su špaga bei muleta rankoje ir sustojo prie ložės, nusiimdamas kepurę. Jis aukojąs šį bulių markizo de Moraimos dukterėčios garbei. Daugelis reikšmingai nusišypsojo. "Ole, štai kam sekasi!" Po to jis pasisuko pusračiu, sviesdamas kepurę ant žemės kaip ženklą, jog dedikavimas baigtas, ir laukė buliaus, kurį arenos darbininkai viliojo prie jo su raudonais skudurais. Bijodamas, kad bulius nenutoltų nuo šitos vietos, jis pribaigė jį čia pat. Jis norėjo nukauti jį prie pat donjos Sol akių, kad ši pamatytų iš arti, pati nebijodama pavojaus. Kiekvieną jo muletos mostą palydėdavo karšti publikos šauksmai ir nerimo klyksmai. Ragai šmėsteldavo prie pat jo krūtinės, ir atrodė neįmanoma, kad jis gali išlikti sveikas po tokios kovos. Staiga jis sustojo, atstatęs krūtinę, laikydamas įstrižai špagą, ir publikai dar nespėjus šauksmais ir patarimais išreikšti savo nuomonės kaip žaibas puolė prie gyvulio, ir akimirką žmogus ir gyvulys sudarė lyg vieną kūną.

Kai toreadoras atsiskyrė nuo buliaus ir sustojo nejudėdamas, gyvulys nuėjo netvirtu žingsniu, plėsdamas šnerves ir šnopuodamas, su iškištu liežuviu ir vos matoma raudona špagos rankena kraujuotame sprande. Už keleto žingsnių jis suklupo, ir tą akimirką minia, tarsi būtų buvusi vienas didžiulis kūnas, išmestas galingos spyruoklės, staiga pašoko, audringai plodama ir keldama ovacijas. Nėra kito tokio narsuolio kaip Galjardas!.. Argi buvo kada nors pabūgęs šis jaunuolis!..

Toreadoras nusilenkė priešais ložę, išskėstomis rankomis su muleta ir špaga, o tuo tarpu donjos Sol rankos su baltomis pirštinėmis karštai jam plojo.

Paskui kažkoks daiktelis ėjo nuo ložės per žiūrovų rankas iki pat barjero. Tai buvo damos nosinaitė, ta pati, kurią jinai ką tik turėjo rankose, – nedidelis kvepiančio batisto ir mezginių keturkampėlis, įkištas į brilianto žiedą, – jos dovana toreadorui už paaukotą bulių.

Dovanos proga vėl pasikartojo plojimai, ir publikos dėmesys nuo toreadoro nukrypo į kitą pusę: daugelis net atsisuko nugara į areną, norėdami pamatyti donją Sol ir girdami jos grožį su andalūziško galantiškumo familiarumu. Mažas plaukuotas trikampis, dar šiltas, per rankas kilo nuo barjero prie ložės. Tai buvo buliaus ausis, kurią siuntė toreadoras kaip savo dedikavimo įrodymą.

Dar šventei nepasibaigus, po visą miestą pasklido žinia apie Galjardo pergalę. Kai matadoras grįžo namo, prie durų jo laukė kaimynai, plodami jam taip, tarytum patys būtų dalyvavę koridoje.

Balnius, užmiršęs savo pyktį toreadorui, žavėjosi ne tiek jo pergale, kiek užsimezgusia draugyste su kilniais žmonėmis. Jis seniai jau buvo nužiūrėjęs vietelę ir neabejojo, kad dabar, kai jo svainis susibičiuliavo su garbingiausiais Sevilijos asmenimis, be abejo, gaus ją.

– Parodyk jiems tą žiedelį. Žiūrėk, Enkarnasiona, kokia dovana. Nė pats Rožeras de Floras tokios nematė!

Ir žiedas ėjo per moterų rankas; šūkčiodamos jos stebėjosi jo grožiu. Tiktai Karmena jį pamačiusi susiraukė. “Taip, labai gražus”, – ir greitai atidavė savo svainei, tartum jis būtų deginęs jai rankas.

Po šios koridos Galjardui prasidėjo kelionių sezonas. Šiais metais buvo tokia daugybė sutarčių kaip niekad. Po kovų Madride jis turėjo pasirodyti visose Ispanijos aikštėse. Jo globėjas studijavo traukinių tvarkaraštį, nuolat įsigilinęs į kažkokius apskaičiavimus ir užrašus, kurie turėjo būti jo matadoro maršrutas.

Galjardas keliavo nuo vienos pergalės prie kitos. Niekada jis nebuvo toks žvalus. Rodės, kad jautė kažkokią naują jėgą. Prieš kovą jį kankindavo abejonės, netikrumas, kažkas panašaus į baimę, kurios jis nepatirdavo tais blogais laikais, kai dar tik buvo pradėjęs savo karjerą, bet vos tik atsidurdavo arenoje, baimė išnykdavo, ir atsirasdavo akiplėšiška drąsa, nuolatinė sėkmės palydovė.

Pabaigęs darbą kokioje nors provincijos aikštėje, jis grįždavo į viešbutį, savo kvadriljos lydimas, nes visi jie gyvendavo kartu. Atsisėsdavo šlapias nuo prakaito, su maloniu nugalėtojo nuovargiu sąnariuose, nenusivilkdamas puošnių kovos rūbų, ir priimdavo vietinę inteligentiją, ateinančią jo pasveikinti. Jis nuostabus! Tai tikrai žymiausias pasaulyje toreadoras! Koks tikslus špagos smūgis ketvirtajam buliui!..

– Tikrai? – vaikiškai didžiuodamasis, klausdavo Galjardas. – Rodos, šis smūgis iš tiesų neblogas?

Ir laikas bėgo vien tik šnekantis apie bulius, nes nei espada, nei jo gerbėjai nepavargdavo kalbėdami apie tos dienos kovas ar senesnius, buvusius prieš keletą metų, panašius įvykius. Stodavo naktis, įsižiebdavo

šviesos, o gerbėjai neišeidavo. Kvadrilja, paklusdama tai disciplinai, kurios griežtai laikydavosi toreadorai, prigludusi kambario kampe, kantriai laukdavo, kada pasibaigs tas plepėjimas. Kol toreadoras neduodavo leidimo, "vaikinai" negalėdavo nei nusirengti, nei valgyti. Pikadorai, išvarginti geležinių apkaustų ant kojų ir žiaurių kritimų iš balno, neramiai linguodavo savo dideles kastorines skrybėles tarp kelių; banderiljerai, suprakaitavę šilkiniuose apdaruose, jausdavo alkį po tokio sunkaus darbo. Visi galvodavo apie tą patį, piktai šnairuodami į atvykusius garbintojus:

– Kada gi pagaliau išsinešdins tie plepiai? Velniai juos griebtų!

Pagaliau toreadoras juos pastebėdavo: "Galite eiti". Ir būrys kūlverstomis išbėgdavo kaip iš mokyklos paleisti mokiniai, o toreadoras toliau klausydavosi pagyrūniškos "inteligentų" šnekos, pamiršęs, kad tyliai jo laukia Garabatas, kada pagaliau galės nurengti savo šeimininką.

Poilsio dienomis, kai nebereikėdavo jaudintis dėl pavojų ir garbės, matadoras prisimindavo Seviliją. Retkarčiais jis gaudavo trumpus kvepiančius laiškučius, sveikinančius jį su pergale. Ak, jei čia būtų su juo donja Sol!..

Šitaip nuolat keliaudamas iš vieno miesto į kitą, apsuptas jį dievinančių garbintojų, kurie troško, kad toreadoro viešnagė jų mieste būtų kuo malonesnė, jis susipažindavo su moterimis. Iš tokių puotų Galjardas visuomet išeidavo be galo neramus, sutrikęs nuo vyno ir liūdnų minčių, ir būdavo nebepakenčiamas. Jis jausdavo piktą norą keršyti visoms moterims už tos vienos nuoskaudas ir užgaidas.

Kartais jį apimdavo troškimas išlieti savo liūdesį Nacionalui, atskleisti jam savo sielos paslaptis, kaip tai būna visiems, kurių širdį slegia didelis skausmas.

Be to, gyvendamas toli nuo Sevilijos, Galjardas jautė banderiljerui didesnį prielankumą ir meilę. Sebastianas žinojo jo meilės santykius su donja Sol, buvo ją matęs, nors ir iš tolo, ir ji daug kartų juokėsi girdėdama Galjardo pasakojimus apie banderiljero originalumą.

Šis rūsčiai išklausydavo matadoro prisipažinimus.

– Žinai, ką tau reikia daryti, Chuanai; visų pirma, pamiršti tą senjorą. Man atrodo, kad šeimos ramybė brangesnė už viską, ypač mums, keliau-

jantiems po pasaulį ir rizikuojantiems grįžti namo jau niekam nebetinkamiems. Saugokis, Karmena žino daugiau, negu tu manai. Ji jau žino viską. Man pačiam yra kai ką užsiminusi apie tavo santykius su markizo dukterėčia... Vargšelė! Nuodėmė ją taip kankinti!.. Žinai, kad ji temperamentinga, ir jei išvesi ją iš kantrybės, tau pačiam bus nemalonumų.

Bet Galjardas, toli nuo savo šeimos gyvendamas prisiminimais apie donją Sol, rodos, nesuprasdavo tų pavojų, apie kuriuos jam kalbėdavo Nacionalas, ir tik pečiais gūžteldavo į tokį jo skrupulingumą. Jis jautė būtinybę atgaivinti savo prisiminimus, pasakoti draugui apie patirtą laimę su patenkinto meilužio įžūlumu, kad visi jam pavydėtų.

– Svarbiausia, kad tu nežinai, kokia ta moteris! Visa tavo nelaimė, Sebastianai, kad tu nežinai, kas yra nuostabiai puiku. Pagalvok apie visas Sevilijos moteris! Nė vienos nėra tokios. Paimk visas moteris iš tų miestų, kuriuose mums teko būti! Taip pat nė viena prilygti negali. Tėra tik viena donja Sol. Kai pažįsti tokią moterį kaip ji, nieko daugiau nebenori... O, mielasis, kad tu ją pažintum kaip aš! Mūsiškės moterys vilioja švariu kūnu ir gražiais drabužiais. Bet ta, Sebastianai, ta!.. Įsivaizduok visų Alkasaro sodų rožes ir jų kvapą... Ne, ir šito per maža: ji jazminas, diemedis, ji rojaus vijoklių maloniausias aromatas, ir tie svaiginantys kvapai sklinda iš jos vidaus, tartum jų niekas ten nebūtų įliejęs, lyg jie eitų iš paties jos kraujo. Be to, ji ne iš tų moterų, kurias, jeigu kartą pamatai, vadinasi, esi jau matęs viską. Su ja nuolat kažko trokšti, kažko tikiesi, bet negali pasiekti. Pagaliau, Sebastianai, nemoku aš gerai tau paaiškinti... Bet tu nežinai, kas yra ta dama, kitaip tu čia nesakytum man pamokslų ir sučiauptum savo snapą.

Galjardas jau nebegaudavo laiškų iš Sevilijos. Donja Sol buvo išvykusi į užsienį. Jis matė ją tik vienintelį kartą, kai kovėsi San Sebastiane. Gražioji dama tuomet buvo Biarice ir atvyko su keletu prancūzaičių, norinčių pamatyti toreadorą. Jis matė ją tik vieną dieną. Ji išvyko, ir Galjardas per visą vasarą neturėjo apie ją jokios žinios, išskyrus tuos keletą laiškų, kuriuos buvo iš jos gavęs, ir tai, ką jam buvo parašęs globėjas, kuris šį tą sužinodavo iš markizo.

Ji vasarojo įžymiausiuose pajūrio kurortuose, kurių vardus toreadoras girdėjo pirmą kartą ir net nepajėgė jų ištarti. Paskui jis sužinojo, kad

ji išvyko keliauti po Angliją, po to į Vokietiją – pasiklausyti operos garsiajame teatre, kuris būdavo atidaromas tik keletui savaičių per metus. Galjardas nebesitikėjo jos daugiau išvysti. Ji buvo pralekiąs paukštis, neramus ir trokštąs nuotykių, ir vargu ar besusisuks antrą kartą lizdą Sevilijoje, atėjus žiemai?

Mintis, kad gali jos nebesutikti, pribloškė Galjardą – ši moteris buvo pavergusi jo kūną ir valią. Daugiau jos nebematyti! Kam gi tada rizikuoti gyvybe ir būti garsiam? Kam jam visi tie minios plojimai?

Globėjas jį ramino. Sugrįš: jis tuo įsitikinęs. Sugrįš, nors ir po metų. Donja Sol su visom savo beprotiškom užgaidom buvo praktiška moteris ir mokėjo saugoti nuosavybę. Jai reikėjo markizo pagalbos, kad galėtų išnarplioti supainiotus savo turto reikalus – ir savo asmeninio, ir to, kuris jai teko po vyro mirties: bastantis po užsienį, piniginiai jos reikalai gerokai pašlijo.

Toreadoras grįžo į Seviliją vasarai baigiantis. Jam dar buvo likę nemažai kovų rudeniui, bet jis, turėdamas mėnesį laisvo laiko, norėjo pailsėti. Toreadoro šeima buvo išvykusi į Sanlukaro pajūrį; du sesers vaikučiai sirgo, ir jiems būtinai reikėjo jūros klimato.

Galjardas net suvirpėjo susijaudinęs, kai kartą jam globėjas pareiškė, kad donja Sol ką tik sugrįžo, nors niekas to nesitikėjo.

Espada tučtuojau nuvyko pas ją, ir vos jam ištarus kelis žodžius, šaltas jos mandagumas bei akių išraiška jį trenkte pritrenkė.

Ji žiūrėjo į jį kaip į nepažįstamą žmogų. Jos žvilgsnyje buvo galima įskaityti tartum nuostabą išvydus šiurkščią toreadoro išvaizdą ir tą didžiulį skirtumą tarp jos ir to tvirto jaunuolio, dobiančo bulius.

Jis tuoj pajuto tą bedugnę, kuri tarp jų atsivėrė. Matė prieš save kitą, visai skirtingą nuo anos moterį – orią kitos šalies ir kitos rasės damą.

Jie kalbėjosi ramiai. Ji buvo tartum pamiršusi praeitį, o Galjardas nedrįso nė puse lūpų priminti ją, bijodamas staigių jos pykčio protrūkių.

– Sevilija! – sakė donja Sol. – Graži... labai maloni vietelė. Bet pasaulyje yra daug puikesnių miestų. Galiu iš anksto pasakyti jums, Galjardai, kad vieną gražią dieną išskrisiu visam laikui. Jaučiu, kad čia man bus labai nuobodu. Atrodo, lyg mano Seviliją būtų kažkas pakeitęs.

Ji jau nebesakė jam “tu”. Praėjo keletas dienų, bet toreadoras nedrįso užsiminti apie praeitį. Jis pasitenkindavo tyliai žiūrėdamas į ją afrikietiškomis savo akimis, dievinančiomis ir drėgnomis nuo ašarų.

– Man nuobodu... Vieną dieną aš išvyksiu, – sakydavo dama, vos tik jie susitikdavo.

Kartais tarnas, didingai mosteldamas, pranešdavo toreadorui, kad ponios nėra, ir neįsileisdavo jo pro duris, nors jis puikiai žinodavo esant ją namuose.

Vieną vakarą Galjardas pasisakė jai turįs trumpam išvykti į savo sodybą – La Rinkonadą. Reikėjo pamatyti alyvų sodus, kuriuos jam nesant buvo nupirkęs globėjas ir prijungęs prie žemių. Reikėjo taip pat apžiūrėti, kaip vyksta darbai ūkyje.

Donjai Sol šmėstelėjo mintis palydėti matadorą šitoje išvykoje, ir ji nusišypsojo suprasdama, jog tai per daug drąsus ir absurdiškas žygis. Vykti į tą sodybą, kur dalį metų gyveno Galjardo šeima! Akiplėšiškai įsibrauti, nepaisant viso skandalingo neteisėtumo ir nuodėmės, į tą ramią kaimiškų namų atmosferą, kur gyveno su savaisiais šis vargšas jaunuolis!..

Ir tas jos noro absurdiškumas paskatino ją ryžtis. Ji taip pat vyks: jai esą įdomu pamatyti La Rinkonadą.

Galjardas išsigando. Jis pagalvojo apie sodybos žmones, kurie galėjo viską pranešti šeimai. Bet donjos Sol žvilgsnis išblaškė visas jo abejones. Kas žino!.. Gal ši kelionė grąžins pirmykščius jų santykius.

Vis dėlto jis griebėsi paskutinės priemonės, kad tik negalėtų išsipildyti šis jos troškimas

– O Pliumitas?.. Saugokitės; žmonės šneka, kad jis kaip tik dabar slankioja netoli La Rinkonados.

– A-a, Pliumitas! – Apniukęs iš nuobodulio donjos Sol veidas staiga prašvito, lyg viduje būtų užsidegusi ugnis.

– Labai įdomu! Būčiau labai patenkinta, jeigu galėtumėt supažindinti su juo.

Galjardas ėmė ruoštis kelionei. Pirma norėjo vykti vienas, tačiau dabar donja Sol vyko kartu su juo, ir reikėjo pagalvoti apie apsaugą, nes bijojo, kad kas nors blogo neatsitiktų kelyje.

Jis pasiėmė pikadorą Potachę, kuris buvo labai stiprus ir pasaulyje nieko daugiau nebijojo, tik savo čigonės žmonos, kuri neapsikentusi jo mušama imdavo kandžiotis. Jam nereikėjo jokių paaiškinimų, užteko, kad būtų kuo daugiau vyno. Potachė būdavo nuolat apsvaigęs nuo alkoholio ir žiaurių kritimų iš balno, jo galva ūždavo kaip bičių avilys, ir todėl jis kalbėdavo iš lėto ir matydavo viską kaip per miglas.

Liepė ir Nacionalui vykti kartu su jais: atsarga gėdos nedaro, vis bus vienu daugiau, be to, juo visiškai galima pasikliauti, – neplepės, ko nereikia.

Banderiljeras, kaip valdinys, turėjo paklusti, bet ėmė murmėti sužinojęs, kad su jais vyksta ir donja Sol.

– Šito dar betrūko... Aš, šeimos tėvas, ir turiu veltis į tokius nešvarius dalykus!.. Ką pasakys apie mane Karmena ir ponia Angustijas, jei sužinos?

Beje, kai jis pasijuto sėdįs automobilyje šalia Potachės priešais toreadorą ir įžymiąją senjorą, jo pasipiktinimas pamažu ėmė nykti.

Jis negalėjo jos gerai matyti, nes ji važiavo apsigaubusi dideliu melsvu šydu, kuris leidosi nuo kelioninės skrybėlės ir krito ant geltono šilkinio jos palto, bet ji turėjo būti nepaprastai graži... O koks jos iškalbingumas! O kiek daug ji žino!..

Dar neprivažiavus pusiaukelės, Nacionalas, po dvidešimt penkerių metų ištikimybės savo šeimai, pagaliau ėmė teisinti toreadoro silpnybes ir pritarti jo susižavėjimui. Juo dėtas, ir jis tikriausiai būtų taip pasielgęs!.. Išsilavinimas!.. Tai didelis dalykas, galįs įkvėpti pagarbos net ir didžiausiems nusidėjėliams.

V

– Tegu pasisako, kas jis toks, arba tegu sau eina po velnių. Prakeikimas! Ir išsimiegoti ramiai negalima!

Šį atsakymą Nacionalas išklausė pro matadoro miegamojo duris ir perdavė jį bernui, laukiančiam ant laiptų.

– Tegu pirma pasisako, kas jis toks, kitaip šeimininkas nesikels.

Buvo aštunta valanda ryto. Banderiljeras iškišo galvą pro langą, sekdamas akimis berną, kuris bėgo keliu nuo fermos į patį galą aptvaro, juosiančio sodybą. Tenai tarpuvartėj jis pamatė raitelį, kuris iš tolo atrodė labai mažas: žmogus ir arklys, rodos, buvo išlipę iš žaislų dėžutės.

Pakalbėjęs su raiteliu, bernas netrukus grįžo atgal.

Nacionalas, susidomėjęs šituo bėgiojimu ten ir atgal, sutiko jį prie laiptų.

– Sakė, kad būtinai nori pasikalbėti su šeimininku, – uždusęs prašvokštė darbininkas. – Atrodo, kad tai piktas žmogus. Sakė, kad šeimininkas ateitų tučtuojau, jis turįs kai ką svarbaus jam pasakyti.

Banderiljeras vėl ėmė belsti į espados duris, nepaisydamas jo protestų.

Galjardui teko atsikelti, nes kaime šis laikas jau buvo vėlyvas, o tasai žmogus gal iš tikrųjų turėjo kokį nors svarbų pranešimą.

– Tuoj einu, – piktai atsakė jis, dar vis nesikeldamas iš lovos.

Nacionalas vėl žvilgtelėjo pro langą ir pamatė, kad raitelis jau joja sodybos link.

Bernas nuėjo prie jo su atsakymu. Vargšas žmogelis, matyt, buvo labai sunerimęs: kalbėdamas su banderiljeru, mikčiojo iš baimės, turėdamas kažkokių abejonių, kurių nedrįso pasakyti.

Susitikęs su raiteliu, jis pakalbėjo keletą minučių ir tuo pačiu keliu pasileido atgal į fermą, tik šį kartą dar greičiau.

Nacionalas girdėjo, kaip jis taip pat greitai kopia laiptais aukštyn. Bernas sustojo priešais jį, išblyškęs ir virpantis.

– Tai Pliumitas, pone Sebastianai! Sako, kad jis Pliumitas ir kad jam reikia pasikalbėti su šeimininku... Man tai dingtelėjo širdy, vos tik jį pamačiau.

Pliumitas!.. Darbininkas mikčiojo uždusęs, jo balsas trūkinėjo, ir vis dėlto jis tartum nuaidėjo po visus namus, kai buvo ištartas tas vardas. Banderiljeras apstulbo iš nuostabos. Galjardo kambaryje pasigirdo keiksmai, graibstomų drabužių šlamesys ir dunkstelėjimas į grindis, paskubomis iššokus žmogui iš lovos. Kambaryje, kurį buvo užėmusi donja Sol, taip pat pasigirdo šioks toks brazdesys, matyt, irgi sukeltas šios nepaprastos naujienos.

– O, prakeikimas! Ko nori iš manęs tas žmogus? Kodėl jis atsibastė į La Rinkonadą? Ir kaip tik dabar!..

Ir Galjardas, greitosiomis užsimovęs kelnes ir užsimetęs švarkelį, galvotrūkčiais išsmuko iš kambario. Prabėgo pro banderiljerą ir vienu šuoliu atsidūrė laiptų apačioje, o paskui jį puolė ir Nacionalas.

Netoli sodybos raitelis lipo nuo arklio. Vienas bernas laikė gyvulį už pavadžio, o kitų būrys stovėjo netoliese ir smalsiai su pagarba žiūrėjo į atvykėlį.

Jis buvo vidutinio ūgio, daugiau žemas negu aukštas, pilno veido, blondinas, stipriomis ir trumpomis rankomis. Vilkėjo pilką palaidinę, papuoštą juodom virvutėm, tamsias padėvėtas kelnes, gerokai pratrintas iš vidaus, ir buvo užsitraukęs odinius getrus, sutrūkinėjusius nuo saulės, lietaus ir purvo. Po palaidine pilvas atrodė išsipūtęs nuo šovininės ir storo diržo, už kurio dar buvo užkištas revolveris ir ilgas peilis. Dešinėje rankoje jis laikė karabiną. Jo galvą dengė skrybėlė, kadaise buvusi balta, bet dabar nuo ilgo nešiojimo ir blogų orų gerokai apspurusi. Vienintelis ryškesnis jo papuošalas buvo ant kaklo parišta raudona skarelė.

Platus, mėsingas jo veidas atrodė ramus ir patenkintas kaip mėnulio pilnatis. Buvo smarkiai nudegęs, matėsi šviesus jo gymis, o skruostai buvo apžėlę šviesia barzda, neskusta keletą dienų ir saulės spinduliui užkritus žvilgančia lyg senas auksas. Jo maloniame kaip bažnytkaimio zakristijono veide vien tik akys buvo neramios, – mažos trikampės aptukusios akytės, išdidžios ir savo piktais tamsiai mėlynais vyzdžiais panašios į kiaulės akis.

Pasirodžius Galjardui tarpduryje, jis tuojau pažino jį ir kilstelėjo skrybėlę nuo savo apvalios galvos.

– Teatsiunčia Dievas mums gerų dienų, pone Chuanai, – tarė atvykėlis atšiauriai mandagiu Andalūzijos kaimiečio tonu.

– Laba diena.

– Kaip šeimos sveikata, pone Chuanai?

– Ačiū, gera. O kaip tamstos šeima? – iš įpratimo paklausė matadoras.

– Tikiu, kad taip pat sveika. Aš jau senokai nesu jos matęs.

Abu vyrai priėjo vienas prie kito, be jokio varžymosi apžiūrinėdami vienas kitą, tartum kelyje susitikę du praeiviai. Toreadoras buvo išblyškęs

ir spaudė lūpas, slėpdamas susijaudinimą. Tegu nemano tas plėšikas, kad jis išsigando!.. Ir kitu atveju toks vizitas tikriausiai būtų sukėlęs jam baimę, bet dabar, kai jo namų viršuje buvo toji, kuri ten slėpėsi, jis jautėsi galįs kovoti su juo kaip su kokiu bulium, jei tik pajustų blogus jo kėslus.

Prabėgo kelios tylos minutės. Visi ūkio darbininkai, kurie nebuvo išėję į laukų darbus, – o jų buvo daugiau negu dvylika, – smalsiai žiūrėjo į šį baisų, bet savotiškai vaikišką žmogų, kurio vardas niūriai skambėjo visoje apylinkėje.

– Ar galite nuvesti arklį į tvartą, kad bent kiek pailsėtų? – paklausė plėšikas.

Galjardas davė ženklą, ir bernas, paėmęs už pavadžio, nuvedė arklį.

– Gerai prižiūrėkite, – tarė Pliumitas. – Žinokite, kad jis man brangesnis už viską pasaulyje ir kad aš jį labiau myliu negu žmoną ir vaikus.

Prie toreadoro, plėšiko ir aplink juos stovinčių smalsuolių prisidėjo dar vienas žmogus.

Tai buvo Potachė, pikadoras, kuris priėjo su atlapota krūtine, rąžydamasis ir tiesdamas visus savo atletiško kūno sąnarius. Jis pasitrynė akis, kaip visada nuo girtuokliavimo pasruvusias krauju, ir prisiartinęs prie bandito su tiriamu familiarumu uždėjo jam ant peties sunkią savo leteną, tarsi gėrėdamasis, kad privertė plėšiką sudrebėti, ir tuo pat metu šiurkščiai reikšdamas jam simpatiją.

– Kaip laikaisi, Pliumitai?

Tą žmogų jis matė pirmą kartą. Plėšikas sulinko, lyg jį būtų priplojęs šitas šiurkštus, nepagarbus glamonėjimas, ir jo dešinė pakėlė karabiną. Bet mėlynos jo akytės, žvilgtelėjusios į pikadorą, matyt, pažino jį.

– Jei neklystu, tu esi Potachė. Aš mačiau tave Sevilijoje per praėjusią mugę. Vis dėlto koks tu sunkus! Ir koks tvirtas! Tartum geležinis!

Ir tarsi atsakydamas į jo sveikinimą savo tvirta ranka jis nutvėrė pikadoro ranką ir stipriai ją suspaudė džiaugsmingai šypsodamasis. Abu žiūrėjo vienas į kitą susižavėjusiomis akimis. Ietininkas skambiai nusijuokė:

– Cha, cha, cha! Aš įsivaizdavau tave daug stambesnį, Pliumitai... Bet tai nesvarbu; šiaip ar taip, tu šaunus vyrukas.

Plėšikas kreipėsi į toreadorą:

– Ar galiu pas jus papietauti?

Galjardas mostelėjo kaip įžymus senjoras:

– Niekas iš atvykusiųjų į La Rinkonadą neišeina nepapietavęs.

Visi sugužėjo į virtuvę, erdvią patalpą su varpo formos krosnimi, kur nuolat susirinkdavo pasišnekučiuoti fermos gyventojai.

Matadoras atsisėdo į gilią kėdę, ir mergaitė, ūkvedžio duktė, padėjo apsiauti jam kojas, nes išgirdęs tokią nelauktą žinią beskubėdamas jis buvo įsispyręs tik į šlepetes.

Nacionalas, norėdamas priminti ir savo egzistavimą, tokio neįžūlaus svečio elgesio šiek tiek nuramintas, atėjo su buteliu vyno ir stiklinėmis.

– Tave irgi pažįstu, – tarė plėšikas, kreipdamasis į jį su tokiu pat familiarumu kaip į pikadorą. – Mačiau, kaip smaigstei banderiles. Tu gerai dirbi, kai nori, reikėtų tik arčiau prieiti...

Potachė ir matadoras linksmai nusikvatojo dėl tokio patarimo. Pliumitas norėjo paimti stiklinę vyno, tačiau jam trukdė karabinas, kurį jis laikė tarp kelių.

– Pasidėk jį į šalį, – tarė pikadoras. – Nejaugi ir svečiuodamasis tu nepadedi tos savo tarškynės?

Plėšikas staiga surimtėjo. Taip tikriau, toks jau jo įpratimas, jis niekada nesiskiria su savo karabinu, netgi miegodamas. Ir šita užuomina apie ginklą, kuris buvo tartum neatskiriama jo kūno dalis, grąžino jam rimtumą. Jis įtariai apsižvalgė. Jo veide šmėstelėjo nerimas, įprotis visada būti atsargiam ir niekuo nepasitikėti, tik savo paties jėgomis, kas akimirką tikintis pavojaus.

Vienas bernas ėjo per virtuvę durų link.

– Kur eina šis žmogus?

Tai pasakęs, jis išsitiesė kėdėje ir prispaudė keliais prie krūtinės sunkų karabiną.

Tasai žmogus ėjo į laukus netoli fermos, kur dirbo padieniai darbininkai. Pliumitas nusiramino.

– Klausyk, pone Chuanai. Aš atvykau todėl, kad geidžiau tave pamatyti, ir žinau, kad esi kabaljeras, kuris negali išduoti... Be to, tikriausiai esi girdėjęs, kas kalbama apie Pliumitą. Ne taip lengva jį sugauti, ir jeigu kas pamėgina, tasai skaudžiai už tai atsimoka.

Dar nespėjus matadorui atsakyti, pikadoras įterpė:

– Pliumitai, nekalbėk niekų! Tu čia tarp draugų, kol pats elgsies garbingai ir nedarysi kvailysčių!..

Ir tuoj pat nurimęs plėšikas pradėjo pasakoti pikadorui apie savo arklį, iškeldamas visas gerąsias jo ypatybes. Abu jie kalbėjosi karštai ir susižavėję kaip kalniečiai raiteliai, kurie arklius vertina labiau negu žmones.

Galjardas, vis dar neramus, žingsniavo po virtuvę, o tuo tarpu stiprios, juodbruvės fermos tarnaitės kūrė ugnį ir ruošė pusryčius, šnairomis žvilgčiodamos į garsųjį Pliumitą.

Bevaikščiodamas po virtuvę, espada prisiartino prie Nacionalo. Tegu jisai nueina į donjos Sol kambarį ir paprašo ją nelipti žemyn. Plėšikas pavalgęs tikriausiai iškeliaus. Kam gi jai rodytis tokiam nelemtam svečiui!

Banderiljeras išėjo. Pliumitas, matydamas, kad toreadoras nieko nekalba, kreipėsi į jį klausinėdamas apie šiais metais įvyksiančias bulių kovas.

– Žinote, aš esu "galjardistas". Daug kartų jums plojau, dažniau, negu jūs galite įsivaizduoti... Aš jus mačiau Sevilijoje, Chaene, Kordoboje... daugelyje miestų.

Galjardas, tai išgirdęs, labai nustebo. Kaipgi jis gali ramiai lankytis koridose, kai ant kulnų jam lipa visa persekiotojų armija? Pliumitas nusišypsojo su pasididžiavimu.

– Vieni niekai! Aš einu, kur noriu. Būnu visur.

Paskui jis papasakojo, kad dažnai matęs espadą pakeliui į fermą, kartais su kompanija, o kartais ir visai vieną. Toreadoras prajodavęs pro šalį, net nepažvelgdamas į jį, kaip į vargšą darbininką, risnojantį ant savo kuino kokiu nors reikalu pas kaimyną.

– Kai jūs atvykote iš Sevilijos pirkti tų dviejų malūnų, kuriuos turite ten žemiau, aš sutikau jus kelyje. Tada jūs turėjote penkis tūkstančius durų. Ar ne taip? Sakykite teisybę. Matote, kad aš viską žinojau... Kitą kartą jus mačiau su tuo daikteliu, kuris vadinamas automobiliu. Jūs važiavote su kitu ponu iš Sevilijos, rodos, jūsų globėju. Vykote tada pirkti Kuros alyvmedžių sodo ir vežėtės dar didesnį pinigų pluoštą.

Galjardas po truputį atsiminė, jog iš tiesų buvo taip, ir su nuostaba žiūrėjo į šitą visa žinantį žmogų. Tuo tarpu plėšikas, norėdamas parodyti toreadorui savo kilniaširdiškumą, ėmė pasakoti, kaip mažai jam reiškia visokiausios kliūtys.

– Na, kad ir tie automobiliai! Vieni niekai! Tuos vabalus aš sustabdau va su šituo, – ir jis parodė karabiną. – Kordoboje turėjau suvesti sąskaitas su vienu turtingu senjoru, savo priešu. Sustabdžiau savo arkliuką šalikelėj ir, kai atlėkė tas vabalas, keldamas debesį dulkių ir dvokdamas benzinu, sušukau jam:"Stok!" Jis nepanorėjo sustoti, aš paleidau kulką tiesiai į padangą. Jam teko paklusti: automobilis, kiek pavažiavęs, sustojo, ir aš nušuoliavau prie senjoro suvesti su juo savo sąskaitų. Žmogus, kuris gali paleisti kulką, kur tik nori, yra visagalis kelyje.

Galjardas susidomėjęs klausėsi, kaip Pliumitas su profesiniu laisvumu pasakoja apie savo žygdarbius Ispanijos keliuose.

– Tamstos nebuvo už ką sulaikyti. Tamsta nesate iš turtingųjų giminės. Esate vargšas kaip ir aš, tik turite daugiau laimės, jums labiau sekasi amatas, ir jeigu jums netrūksta pinigų, tai jie teisėtai uždirbti. Aš esu teisingas, pone Chuanai. Myliu jus todėl, kad esate kuklus, bebaimis toreadoras, o aš jaučiu silpnybę drąsiems žmonėms. Mudu beveik draugai, abu rizikuojame gyvybe užsidirbdami duoną. Užtat, nors manęs ir nepažįstate, aš atvykau pas jus, pamatęs, kad atvažiavote, ne prašyti kokios cigaretės, bet pasaugoti, kad niekas nė per nago juodymą jūsų nepaliestų, kad koks begėdis nepasinaudotų proga pastoti jums kelią pareikšdamas, jog jis esąs Pliumitas. Pasitaikydavo ir tokių, ir dar keistesnių dalykų...

Kažkas įėjo į virtuvę, ir plėšiko žodžiai nutrūko, o toreadoras atsigręžė apmaudžiai mosteldamas. Prakeikimas! Donja Sol! Nejaugi Nacionalas nieko jai nepranešė?.. Banderiljeras įėjo paskui damą ir nuo slenksčio bejėgiškai rodė ženklus, duodamas toreadorui suprasti, kad visi jo prašymai ir patarimai buvo bergždi.

Donja Sol atėjo su kelioniniu paltu, vienplaukė, jos auksiniai plaukai buvo paskubomis sušukuoti ir suraityti. Pliumitas fermoje! Kokia laimė! Ji galvojo apie jį pusę nakties, virpėdama iš kažkokios saldžios baimės, ir nusprendė iš pat ryto joti pasižvalgyti į pačias atkampiausias La Rinkonados apylinkes, tikėdamasi, kad likimas suteiks jai tą laimę susitikti

su įdomiuoju plėšiku. Ir tarsi jos mintys būtų turėjusios galią iš tolo paveikti žmones, plėšikas pakluso jos troškimui ir anksti rytą atvyko į fermą.

Pliumitas! Šis vardas jos vaizduotėje sukeldavo tikro plėšiko paveikslą. Jai atrodė, kad jau beveik ir nereikėtų jo pamatyti, bet tai, ką ji išvydo, buvo jai didžiausias netikėtumas. Ji įsivaizdavo jį aukštą, liekną brunetą, truputį pablyškusį, su plačiakrašte skrybėle ant raudonos skarelės, iš po kurios kyšo juodų kaip derva plaukų kuokštai; kūnas vikrus, su juodo aksomo drabužiais, laibas juosmuo suveržtas purpurine šilko juosta, ant kojų odiniai datulių spalvos getrai; šitas raitelis, skriejąs per Andalūzijos stepes, jai atrodė beveik kaip įžymus tenoras, kurį ji buvo mačiusi "Karmen" operoje ir kuris tenai nusimetė kareivio mundurą ir tapo iš meilės kontrabandininku.

Didelės, iš susijaudinimo išplėstos jos akys klaidžiojo po virtuvę, nerasdamos nei plačiakraštės skrybėlės, nei muškietos. Ji tik pamatė nepažįstamą vyriškį, kuris tuoj atsistojo – panašus į laukų sargybinį, su karabinu rankose, lygiai toks, kaip ji daug kartų buvo mačiusi savo giminaičių sodybose.

– Labas rytas, ponia markize... Tikiuosi, kad jūsų dėdė, ponas markizas, yra sveikas?

Iš visų tų žvilgsnių, nukreiptų į šitą vyriškį, ji suprato tiesą. O! Nejaugi čia Pliumitas?.

Netekęs drąsos prie senjoros, jis gana nevikriai, bet mandagiai nusiėmė skrybėlę ir stovėjo su karabinu vienoje rankoje ir sena fetrine skrybėle kitoje.

Galjardas nustebo išgirdęs plėšiko žodžius. Šis žmogus pažinojo visą pasaulį. Jis žinojo, kas yra donja Sol, ir dėl perdėtos pagarbos priskyrė jai giminės titulą.

Dama, pagaliau atsipeikėjusi iš nuostabos, davė jam ženklą sėstis ir užsidėti skrybėlę; jis atsisėdo, tačiau skrybėlę padėjo šalimais ant kėdės.

Tartum atspėdamas klausimą iš donjos Sol įsmeigtų į jį akių, jis pridūrė:

– Nesistebėkite, ponia markize, kad aš jus pažįstu. Daug kartų esu jus matęs su markizu ir kitais ponais, kai vykdavote į ganyklas išmėginti buliukų. Esu taip pat matęs, kaip jūs, ponia, su ietimi puolate juos. Ponia

labai drąsi ir gražiausia moteris, kokią tik man teko matyti visame margame pasaulyje. Koks džiaugsmas pamatyti jus ant arklio su plačiakrašte skrybėlaite, kaklaraiščiu ir juosta! Vyrai turėtų kautis dėl vieno jūsų dangiškų akių žvilgsnio.

Pietietiško temperamento pagautas, plėšikas klojo vieną po kito vis naujus pagyrimus damai.

Ši blyško ir iš savotiškos baimės plėtė akis, o plėšikas jai darėsi jau įdomus. Ar tik nebus jis atvykęs į fermą vien tik dėl jos?.. Gal norėjo pagrobti ją ir nusinešti į kalnų lindynę su tokiu alkanu plėšrumu, su kokiu grobuonis paukštis, grįždamas iš lygumų, nešasi savo auką į niekam neprieinamą lizdą aukštumose?..

Toreadoras taip pat sunerimo girdėdamas šituos šiurkščius susižavėjimo himnus. Prakeikimas! Jo paties fermoje... ir prie pat jo akių! Jei ir toliau taip bus, jis tikriausiai pasiims savo ginklą, ir tegu čia bus Pliumitas ar kas kitas, dar pažiūrėsim, kaip pavyks ją paveržti.

Plėšikas, rodos, staiga suprato, kokį nemalonumą kelia jo žodžiai, ir vėl pasidarė mandagus.

– Atleiskite, ponia markize. Tai plepalai, ir daugiau nieko. Aš turiu žmoną ir ketvertą vaikų, ir ji, vargšelė, verkia dėl manęs daugiau negu pati Sopulingoji Madona. Esu taikus žmogus, vargšas, kurį persekioja nelemta dalia.

Ir tarsi norėdamas padaryti donjai Sol malonumo ėmė girti jos giminę. Markizas de Moraima esąs iš tų žmonių, kuriuos jis be galo gerbiąs.

– Tegu visi turtingieji būna tokie kaip jis. Mano tėvas dirbo pas jį ir pasakojo mums apie jo geraširdiškumą. Vieną kartą sirgdamas praleidau keletą dienų piemenų trobelėje jo ganyklose. Jis tai žinojo ir nieko nesakė. Jo fermose visiems įsakyta, kad man būtų duodama viskas, ko tiktai paprašysiu, ir kad visi paliktų mane ramybėje... Tokių dalykų niekuomet negalima pamiršti. O kiek daug turtingų niekšų yra pasaulyje!.. Maloniausia susitikti jį vieną – joja sau kaip koks jaunikaitis, tartum metai neturėtų jam jokios reikšmės. "Dieve, padėk, pone markize". – "Sveikas, vaikine". Jis manęs nepažįsta ir nenumano, kas esu, nes aš laikau po apsiaustu savo draugą, – jis parodė karabiną. – Ir man taip norisi sustabdyti jį ir paprašyti jo rankos ne tam, kad galėčiau paspausti ją, ne –

argi gali toks kilnus senjoras paduoti man ranką, man, kurio sąžinę slegia tiek daug mirčių! Bet norėčiau pabučiuoti ją kaip geram tėvui ir atsiklaupti prieš jį už parodytą man gerą širdį.

Tasai užsidegimas, su kuriuo jis kalbėjo apie savo dėkingumą, nė kiek nesujaudino donjos Sol. Argi šis vyras garsusis Pliumitas?.. Juk tai vargšas žmogelis, geras laukų zuikis, į kurį visi žiūri kaip į kokį vilką, vien tik apgauti jo išgarsėjimo.

– Yra ir gana blogų turtuolių, – vėl prabilo plėšikas. – Ir kaip jie verčia kentėti vargšus!.. Netoli mano kaimo yra vienas, kuris skolina pinigus kitiems ir yra baisesnis už Judą. Aš jam nusiunčiau perspėjimą, kad nekankintų žmonių, o tasai prakeiktas vagis, užuot atkreipęs dėmesį į mano pastabą, pranešė žandarams, kad jie mane pagautų. Na ir kas? Aš sudeginau jam daržinę ir suteikiau dar šiokių tokių malonumų, ir štai jau daugiau kaip pusė metų jis sėdi savo kaime ir nosies nekiša į Seviliją bijodamas susitikti su Pliumitu. Kitas turtuolis norėjo išvaryti vargšę senutę, nes ištisus metus ji nebuvo mokėjusi jam nuomos už trobelę, kurioje dar jos tėvai gyveno. Vieną vakarą nuvykau pas tą poną, o jis kaip tik su savo šeima ruošėsi vakarieniauti. “Mielas šeimininke, aš esu Pliumitas, ir man reikia šimto durų”. Jis davė man juos, ir aš su jais nuėjau pas senelę. “Senutėle, imk, užmokėk tam Judui, o kas liks, pasilaikyk sau ir tebūna tau į sveikatą”.

Donja Sol pasižiūrėjo į plėšiką dar labiau susidomėjusi.

– O nužudymų? – paklausė ji. – Kiek žmonių jūs esate nužudęs?

– Ponia, nekalbėkime apie tai, – tarė rimtai plėšikas. – Jūs tik pasišlykštėtumėte manimi, o aš tesu vargšas, pats nelaimingiausias, kurį kiti nori pribaigti, o jis ginasi kaip gali...

Ilgą laiką visi tylėjo.

– Jūs, ponia markize, nežinote, kaip aš gyvenu, – kalbėjo jis toliau. – Net žvėrys geriau už mane gyvena. Miegu, kur pasitaiko, arba visai nemiegu. Rytą pabundu viename provincijos krašte, o vakare jau atsiduriu kitame. Vienišas žmogus privalo būti visur akylas ir turėti stiprias rankas, kad kiti žmonės jį gerbtų ir jam nekeršytų. Vargšai yra geri, bet vargas – bjaurus dalykas, kuris net patį geriausiąjį paverčia blogu. Jei manęs nebūtų bijoję, seniai jau ne kartą būtų atidavę žandarams. Aš neturiu tikrų

draugų, tik savo bėrį ir štai šitą (jis parodė karabiną). Kai mane apima begalinis noras pamatyti žmoną ir vaikučius, aš traukiu naktį į savo kaimą, o kaimynai, sutikę mane, dedasi visai manęs nepažįstą. Betgi kada nors tai baigsis blogai... Kartais vienatvė man darosi nebepakeliama ir noriu pamatyti žmonių. Jau taip seniai norėjau apsilankyti La Rinkonadoje. Kodėl nepabūti nors vieną valandėlę kartu su ponu Chuanu Galjardu, kurį aš gerbiu ir kuriam esu tiek kartų plojęs? Bet aš visada tamstą matydavau su būriu draugų, arba sodyboje būdavo jūsų žmona ir mamytė su mažučiais. Aš žinau, ką reikštų mano pasirodymas: jos, vien pamačiusios Pliumitą, numirtų iš baimės... Dabar kas kita. Dabar jūs atvykote čionai su ponia markize, ir aš tariau sau: "Vyksiu pasveikinti šituos ponus ir paplepėti su jais valandėlę".

Ir švelni šypsena, kuri palydėjo šiuos jo žodžius, tartum leido suprasti, koks skirtumas yra tarp toreadoro šeimos ir šitos senjoros, ir kad Galjardo bei donjos Sol santykiai jam nėra paslaptis. Jo, paprasto kaimiečio, sieloje buvo užsilikusi pagarba teisėtoms vedyboms, ir jam atrodė, kad šios aristokratiškos toreadoro draugės jis gali mažiau drovėtis negu tų vargšių moterų, kurios buvo Galjardo šeima.

Donja Sol, dėdamasi nenugirdusi jo žodžių, ėmė plėšiką klausinėti, norėdama sužinoti, dėl ko jis pateko į tokią padėtį.

– Et, ponia markize: neteisingumas yra viena iš tų nelaimių, kurios krinta ant mūsų, vargšų. Buvau pats apsukriausias ir drąsiausias savo kaime, ir draugai visada rinkdavo mane savo atstovu, kai reikėdavo eiti ko nors prašyti iš turtuolių. Moku skaityti ir rašyti, dar vaikas aš jau buvau zakristijonu, ir man tada prikergė šitą pravardę Pliumitas*, nes lakstydavau paskui vištas ir traukydavau joms iš uodegų plunksnas savo rašiniams.

Potachė, mostelėdamas ranka, jį pertraukė.

– Na, bičiuli, vos tik tave pamatęs, aš taip ir pamaniau, kad esi bažnyčios žiurkė arba kažkas panašaus.

Nacionalas tylėjo nesiryždamas leistis į tokį atvirumą ir tik nedrąsiai šypsojosi. Zakristijonas, virtęs plėšiku! Ką pasakys donas Choselitas, kai jis papasakos jam apie tai!..

**Plumitas* – plunksnelės (*isp.*).

– Vedžiau, ir mes susilaukėme pirmojo kūdikio. Tik staiga naktį ateina pas mus į namus pora žandarų ir išsiveda mane iš kaimo į vieną kluoną. Į vieno turtuolio duris kažkas buvo paleidęs porą šūvių, ir šitie geri ponai nusprendė, kad tai padaręs aš... Neprisipažinau, ir už tai jie mušė mane šautuvų buožėmis. Kai vėl neprisipažinau, ir vėl mane mušė. Žodžiu, jie mušė mane iki pat ryto čia lazdomis, čia šautuvų buožėmis, kol patys nuvargo, o aš likau gulėti ant žemės be sąmonės. Pagriebė mane už rankų ir kojų, krestelėjo kaip kokį maišą ir pasakė: "Argi tu ne pats stipriausias kaime? Na, tai ginkis; pažiūrėsime, koks tu drąsus. Labiausiai mane sujaudino pašaipa. Vargšė žmona mane gydė kaip mokėjo, bet aš negalėjau užmiršti tų smūgių ir pašaipos... Na ir vieną dieną buvo rastas vienas žandaras negyvas klojime, o aš, vengdamas nemalonumų, pasitraukiau į kalnus... ir šit iki šios dienos...

– Vyras, turi gerą ranką!.. – gėrėdamasis tarė Potachė. – O kaip antrasis žandaras?

– Nežinau, tikriausiai klaidžioja kur nors po pasaulį. Jis pabėgo iš kaimo, prašėsi perkeliamas į kitą vietą, nors ir toks drąsus buvo. O aš jo dar neužmiršau, turiu su juo atsiskaityti. Jei man praneštų, kad jis kitame Ispanijos gale, aš ir ten nukeliaučiau, nuvykčiau visur, net ir į patį pragarą. Palikčiau arklį ir karabiną kokiam nors bičiuliui, o pats sėsčiau į traukinį kaip koks ponas. Aš jau buvau Barselonoje, Valjadolide ir kituose miestuose. Atsistoju prie kalėjimų ir stebiu įeinančius bei išeinančius žandarus: "Šitas ne manasis, anas taip pat ne". Ieškojimai iki šiol buvo bergždi, bet tai nesvarbu. Aš ieškau jo jau daug metų ir turiu jį surasti. Nebent jis būtų miręs! Žinoma, būtų labai gaila.

Donja Sol susidomėjusi klausėsi šio pasakojimo. Tikrai originali asmenybė šis Pliumitas. Ji apsiriko laikydama jį zuikiu.

Plėšikas tylėjo raukdamas antakius, tartum būgštaudamas, kad per daug išsiplepėjo, ir nenorėdamas atskleisti naujų paslapčių.

– Jums leidus, – kreipėsi jis į espadą, – aš nueičiau į arklidę pažiūrėti, kaip pašėrė mano kumelaitę... Gal eisi su manim, dauguži? Pamatysi puikų dalykėlį, – tarė jis Potachei.

Ir Potachė, priimdamas kvietimą, išėjo kartu su juo iš virtuvės.

Matadoras, likęs vienas su dama, išreiškė jai savo nepasitenkinimą. Ko ji čia atėjo? Baisus neatsargumas pasirodyti tokiam žmogui, plėšikui, kurio vardas visiems kelia siaubą.

Bet donja Sol labai džiaugėsi čia atėjusi ir juokėsi iš toreadoro baimės. Plėšikas jai atrodė geras žmogus, tik nelaimingas, tikriausiai žmonių vaizduotė per daug išpūtė jo piktadarybes. Jis buvo tarsi jos giminės tarnas.

– Aš įsivaizdavau jį visai kitokį, bet vis dėlto esu patenkinta jį pamačiusi. Išvykdami duosime jam pinigų. Kokia originali šalis! Kokių žmonių esama!.. Ir kokia įdomi ši žandaro medžioklė po visą Ispaniją!.. Reikėtų visa tai aprašyti.

Merginos ištraukė iš liepsnojančios krosnies du didelius puodus su skaniai kvepiančiomis dešromis.

– Metas pusryčių, kabaljerai! – sušuko Nacionalas, kuris tomis dienomis matadoro fermoje ėjo mažordomo pareigas.

Viduryje virtuvės stovėjo didelis stalas, užtiestas staltiese, o ant jo apvalūs duonos kepalai ir daugybė butelių vyno. Išgirdę kvietimą, sugrįžo Pliumitas ir Potachė bei kiti fermos tarnautojai: prievaizdas, ūkvedys ir visi tie, kurie ėjo bent kiek atsakingesnes pareigas. Susėdo ant dviejų suolų prie stalo, o tuo tarpu Galjardas neryžtingai žvilgčiojo į donją Sol: jai derėtų pusryčiauti antrame aukšte, kur visada valgo jo šeima.

Bet dama, supratusi jo užuominą ir šaipydamasi iš jos, atsisėdo gale stalo. Jai patiko kaimiškas gyvenimas ir atrodė labai įdomu pavalgyti kartu su šiais žmonėmis. Ji gimusi būti kareiviu... Ir įsakmiu mostu donja Sol pakvietė matadorą sėstis, godžiai kišdama savo grakščią noselę prie puodų ir su malonumu traukdama skanų dešrų kvapą. Kokie geri pusryčiai. O ji taip išalkusi!..

– Na ir puiku, – pamokomai tarė Pliumitas, žiūrėdamas į stalą. – Šeimininkai ir tarnai valgo kartu; taip, girdėjau, būdavo senovėje. Pirmą kartą tai matau.

Ir jis atsisėdo šalia pikadoro, neišleisdamas iš rankų šautuvo, kurį laikė tarp kelių.

– Pasitrauk truputį, juokdary, – tarė jis, pastumdamas Potachę visu kūnu.

Pikadoras, kuris jau laikė Pliumitą savo draugu, irgi pastūmėjo jį. Jie abu nusikvatojo užvirsdami vienas ant kito ir savo šiurkščiais juokais linksmindami visus, sėdinčius prie stalo.

– Velniai griebtų! – tarė pikadoras. – Liaukis čia laikęs tarp kelių tą savo žaisliuką! Argi nematai, kad vamzdis atkreiptas į mane ir gali atsitikti nelaimė?

Plėšiko karabinas, suspaustas tarp kelių, tikrai buvo atsuktas vamzdžiu į pikadorą.

– Pakabink jį, nedorėli! – nedavė šis ramybės. – Nejaugi ir valgant jis tau reikalingas?

– Gerai ir šitaip. Nesirūpink, – trumpai atsakė plėšikas paniurdamas, tartum nenorėdamas girdėti jokių pastabų dėl savo atsargumo.

Jis paėmė šaukštą, pasičiupo gerą gabalą duonos ir su įprastu kaimiečiams mandagumu pažvelgė į kitus, norėdamas įsitikinti, ar laikas jau pradėti valgyti.

– Į sveikatą, ponai!

Ir nieko nelaukdamas ėmė srėbti iš didžiulio dubens, pastatyto viduryje stalo jam ir dar porai koridos dalyvių. Kitas toks pat dubuo garavo tolėliau visiems kitiems fermos darbininkams. Staiga jam tartum pasidarė gėda savo rajumo ir sėmęs keletą šaukštų jis stabtelėjo pasiaiškindamas:

– Dar nuo vakar ryto nieko burnoj neturėjau, tik duonos plutą ir lašą pieno, kuriuos gavau vienoje piemens lūšnelėje. Gero apetito!..

Ir jis užsigulė ant dubens, atsiliepdamas į Potachės pašaipas dėl tokio jo rajumo vien tik akių mirkčiojimu ir nepaliaujamu žandikaulių malimu.

Pikadoras pasiūlė jam išgerti. Būgštaudamas čia pat sėdinčio matadoro, kuriam nepatiko jo girtuokliavimas, jis godžiai žvilgčiojo į vyno butelius, stovinčius beveik jo panosėje.

– Išgerk, Pliumitai! Sausai valgyti nesveika. Reikia sudrėkinti truputį.

Ir dar nespėjus plėšikui priimti jo pasiūlymo pikadoras pats išgėrė paskubomis. Pliumitas tik retkarčiais sriūbteldavo iš savo stiklo ir tai nenoromis. Jis bijojo vyno: buvo visiškai atpratęs gerti. Laukuose ne visada jo gausi. Be to, vynas buvo didžiausias priešas tokiam žmogui kaip jis, kuris turi visada būti blaivus ir budrus.

– Bet čia tu tarp draugų, – įkalbinėjo pikadoras. – Įsivaizduok, Pliumitai, kad esi Sevilijoje pačios Makarenos Madonos globoje. Niekas tavęs nelies... O jeigu atsitiktinai pasirodytų žandarai, aš stočiau prie tavęs, pasiimčiau ietį, ir mes nepaleistume gyvų nė vieno iš tų niekšų. Nedaug trūksta, kad ir pats tapčiau kalnų riteriu!.. Aš visada apie tai svajojau.

– Potache! – iš kito galo šūktelėjo matadoras, bijodamas per didelio pikadoro plepumo ir jo kaimynystės prie vyno butelių.

Nors plėšikas ir nedaug gėrė, jo veidas įraudo, mėlynos akutės linksmai žybčiojo. Jis tyčiomis buvo pasirinkęs vietą priešais virtuvės duris, iš kur buvo matyti vartai ir kelias į fermą. Retkarčiais tuo keliu praeidavo karvė, kiaulė, ožka, ir užtekdavo tik šešėlio, krentančio nuo jų ant saulės nužerto geltono smėlio, kad Pliumitas krūptelėtų pasiruošęs mesti šaukštą ir griebti ginklą.

Jis kalbėjosi su bičiuliais prie stalo, bet visą laiką žvilgčiojo į kelią, kas akimirką pasirengęs gintis arba sprukti, nes jo gyvybė ir garbė priklausė nuo jo budrumo.

Baigęs valgyti, jis paėmė iš Potachės dar vieną stiklą vyno ir parėmęs ranka skruostą tylomis ėmė žiūrėti pro duris, aptingęs dėl virškinimo. Tas virškinimas buvo panašus į smauglio, kurio skrandis, pripratęs prie nereguliaraus maitinimosi, staiga kimšte prikemšamas po ilgo badavimo.

Galjardas jam pasiūlė havanišką cigarą.

– Dėkoju, pone Chuanai. Aš nerūkau, bet jį paimsiu savo draugui kalnuose, jis geriau sutinka būti nevalgęs, negu nerūkęs. Tam jaunuoliui taip pat atsitiko nelaimė, ir jis kartais man padeda, kai atsiranda darbo abiem.

Jis paslėpė cigarą po palaidine ir prisiminęs draugą, besibastantį tikriausiai labai toli nuo čia, šyptelėjo džiugiai, bet kartu ir rūsčiai. Nuo vyno Pliumitas kiek pagyvėjo. Jo išraiška pasikeitė. Akys įgavo metalinį neramios ugnies blizgesį, pilnas veidas judėjo, raukėsi, tartum atstumdamas jam įprastus gerumo bruožus. Matei, kad jis vėl nori kalbėti, girtis žygdarbiais ir atsimokėdamas už vaišingumą nustebinti savo geradarius.

– Tamstos gal būsite girdėję, ką aš padariau prieš mėnesį kelyje į Frehenalį. Ne? Jūs iš tiesų nieko nežinote apie tai? Aš atjojau su savo

draugu prie kelio, nes mums reikėjo sulaikyti omnibusą ir suvesti sąskaitas su vienu turtuoliu, kuris man vis nedavė ramybės. Tasai žmogus buvo įpratęs tenkinti savo įgeidžius, duoti nurodymus alkaldams, visokiems įtakingiems asmenims ir net žandarams. Jis buvo, kaip vadina laikraščiai, savotiškas kasikas. Kartą aš paprašiau jį paskolinti šimtą durų svarbiam reikalui, o jis tuoj davė žinią Sevilijos gubernatoriui, sukėlė ant kojų visą Madridą ir liepė tučtuojau mane sugauti. Iš jo malonės turėjau susišaudyti su žandarais ir gavau kulką į koją, bet jam vis dar buvo negana, ir jis įsakė suimti mano žmoną, lyg ji, vargšelė, galėtų žinoti, kur slapstosi jos vyras... Tasai Judas nedrįso išeiti iš savo sodybos, bijodamas susitikti su Pliumitu, bet tuo laiku aš pranykau iš tų vietų, išvykau į kelionę, į vieną iš tų kelionių, apie kurias jums jau pasakojau, o mūsų turtuolis įsidrąsino ir vieną dieną nuvyko į Seviliją savo reikalais ir kartu dar labiau užsiundyti prieš mane vyriausybę. Mes laukėme omnibuso grįžtant iš Sevilijos, ir pagaliau jis pasirodė. Mano draugo auksinės rankos, kai reikia ką nors ant kelio sulaikyti. Jis sušuko vežikui sustoti. Aš įkišau karabiną ir galvą pro omnibuso dureles. Moterys ir vaikai sukliko, o vyrai sėdėjo nejudėdami, išbalę kaip drobė. Keleiviams aš tariau: "Tamstoms nieko blogo neatsitiks. Nusiraminkite, ponai, gera diena, kabaljerai, ir laimingos kelionės... Aš tik noriu, kad išliptų šis storapilvis". Ir mūsų šaunuolis, kad ir kaip raitėsi, tarsi norėdamas pasislėpti po moterų sijonais, turėjo išlipti, visai išbalęs, lyg jam būtų nutekėjęs kraujas, ir svirduliuodamas kaip girtas. Omnibusas nuvažiavo, ir mes likome visi viduryje kelio. "Girdi, aš Pliumitas ir duosiu tau kai ką atminimui". Ir daviau jam. Bet aš jo visiškai nenušoviau. Taikiau jam į tam tikrą vietą, tik man vienam žinomą vietą, kad jis galėtų išgyventi dar dvidešimt keturias valandas ir kad galėtų pasakyti, kai jį atras ant kelio žandarai, jog jį nužudė Pliumitas. Ir klaidos nebus, ir kiti ateityje pasisaugos.

Donja Sol klausėsi išblyškusi, sučiaupusi iš baimės lūpas, o jos akys keistai spindėjo, kaip ir visada, kai galvoje sukdavosi paslaptingos mintys.

Galjardas paniuro, įsirdęs, kad pasakojama apie tokias žiaurybes.

– Kiekvienas mokam savo darbą, pone Chuanai, – tarė Pliumitas, lyg atspėdamas jo mintis. – Abu gyvename žudydami: tamsta žudai bulius,

o aš žmones. Bet tamsta esi turtingas, skini laurus ir turi gražias moteris, o aš daug kartų kenčiu alkį ir kada nors baigsiu savo dienas, suakytas kaip rėtis ir paliktas vidury laukų varnoms sulesti. Tačiau savo darbą tiek pat puikiai išmanau kaip ir jūs, pone Chuanai! Jūs žinote,į kokią vietą reikia taikyti buliui, kad jis kristų vietoje. Aš žinau, kur reikia smogti žmogui, kad jis kristų vietoje. Žinau, kur reikia smogti žmogui, kad jis kristų kūlvirsčiomis arba kad dar būtų gyvas kurį laiką, arba kad pasikankintų bent keletą savaičių minėdamas Pliumitą, kuris niekam nedaro nieko blogo, bet moka nusikratyti visais tais, kurie jį užkabina.

Donja Sol antrą kartą panoro sužinoti jo žmogžudysčių skaičių.

– O kiek nužudytų?.. Kiek žmonių jūs nužudėte?

– Aš pasidarysiu jums bjaurus, ponia markize, bet ką padarysi!.. Tikėkite manimi, negaliu visų atsiminti, nors ir labai norėčiau. Šitaip gyvenant, kam čia ateitų į galvą viską smulkmeniškai skaičiuoti? Bet aš nelaimingas, ponia markize, labai nelaimingas. Kalti yra tie, kurie padarė mane blogą. O su tomis žmogžudystėmis išeina lygiai taip pat kaip ir su vyšniomis. Imi vieną, o kitos net tuzinais pačios lenda į rankas. Reikia žudyti tą, kuris neduoda gyventi. Jei pasigailėsi, pats būsi sudorotas.

Gana ilgai viešpatavo tyla. Dama žiūrėjo į trumpas, storas plėšiko rankas su atpleišėjusiais nagais. Bet Pliumitas nė negalvojo apie “ponią markizę”. Visas jo dėmesys buvo nukreiptas į matadorą. Jis norėjo išreikšti jam savo dėkingumą už vaišes ir išsklaidyti blogą įspūdį, kurį, matyt, jam padarė jo pasakojimas.

– Aš jus gerbiu, pone Chuanai, – pridūrė jis. – Kai pirmą kartą pamačiau jus kaunantis arenoje, tariau sau: “Štai kur drąsus vyras!” Jūs turite daug garbintojų, kurie jus myli, – ne taip kaip aš! Įsivaizduokite, kad norėdamas jus pamatyti aš daug kartų persirengdavau ir ateidavau į miestus rizikuodamas būti pagautas. Ar tai ne meilė?

Galjardas nusišypsojo ir pritariamai linktelėjo galvą, nes šie žodžiai paglostė jo, kaip artisto, išdidumą.

– Be to, – kalbėjo plėšikas, – niekas negali pasakyti, kad aš atvykau į La Rinkonadą prašyti duonos kąsnio. Daug kartų būdavau išalkęs, arba man trūkdavo penkių durų, kai bastydavaus po šias apylinkes, ir vis dėlto iki šios dienos neišdrįsau peržengti šitos fermos slenksčio. “Ponas Chu-

anas man šventas, – visuomet sau sakydavau. – Jis pelnosi pinigus taip kaip aš: rizikuodamas gyvybe. Reikia būti draugiškam..." Tamsta, pone Chuanai, nepanorėsite to užginčyti. Mat, nors tamsta ir esate įžymus asmuo, o aš nelaimingas vargšas, vis dėlto mes abu esame lygūs, mes abu gyvename žaisdami su mirtimi. Dabar mes ramiai sau sėdime čia ir valgome, bet vieną gražią dieną, jei Dievas atitrauks nuo mūsų malonės ranką ir apleis mus, aš būsiu atrastas kur nors pakelėje kaip koks į gabalus sudraskytas pasiutęs šuo, o tamsta su visais savo turtais būsite išneštas iš kurios nors aikštės kojomis į priekį, ir nors laikraščiai rašys apie šią nelaimę kokias keturias savaites, vargu ar suteiks jums tai malonumo, nes jau būsite kitame pasaulyje.

– Tai tiesa... tikra tiesa, – tarė Galjardas, staiga blykšdamas nuo plėšiko žodžių.

Jo veide atsispindėjo prietaringa baimė, kuri jį apimdavo prisiminus pavojų. Jo paties likimas lygiai toks kaip šito baisaus valkatos, kuris neišvengiamai vieną ar kitą dieną turės kristi nelygioje kovoje.

– Ir ką gi, jūs manote, kad aš galvoju apie mirtį? – vėl prabilo Pliumitas. – Aš nieko nesigailiu ir einu savo keliu. Aš taipgi turiu savo džiaugsmų ir nedidelių pasididžiavimų kaip ir jūs, kai skaitote laikraščiuose, kad puikiai susidorojote su tokiu ir tokiu bulium ir kad jums įteikė jo ausį. Jūs tik įsivaizduokite, kad visa Ispanija kalba apie Pliumitą, laikraščiai rašo visokias nesąmones apie mane, net rengiasi, kiek girdėjau, pavaizduoti teatruose, o Madride, tuose rūmuose, kur susirenka deputatai, beveik kiekvieną savaitę kalbama apie mane. Be to, kokia garbė tampyti paskui save ištisą kariuomenę, paprastam vienišam žmogeliui vesti iš proto tūkstančius žmonių, gaunančių algą iš valdžios ir nešiojančių ginklą prie šono. Kartą sekmadienį atvykau į vieną bažnytkaimį per pamaldas ir sulaikiau arklį aikštėje prie kelių neregių, kurie dainavo ir skambino gitaromis. Žmonės kaip apkvaišę grūdosi prie paveikslėlio, kurį rodė aklieji dainininkai, o jame buvo atvaizduotas gražiai apsirengęs jaunuolis su plačiakrašte skrybėle, sėdįs ant puikaus arklio, su muškieta ant balno lanko ir nuostabia gražuole už jo. Aš sužinojau, kad šitas šaunus jaunikaitis yra Pliumitas... O, tai man buvo labai malonu! Kai vaikščioji apiplyšęs, beveik plikas kaip Adomas ir badauji, malonu, kad

žmonės įsivaizduoja tave visai kitokį. Aš nusipirkau tą paveikslėlį iš dainininkų ir nešiojuos su savimi. Ten aprašytas visas Pliumito gyvenimas. Nemaža jame ir melo, bet viskas sudėta eilėmis. Geras dalykėlis. Kartais, atsigulęs kur nors kalnuose, skaitau jį norėdamas išmokti atmintinai. Reikia manyti, kad jį parašė koks nors daug žinąs ponas.

Baisusis Pliumitas su vaikišku pasididžiavimu kalbėjo apie savo garsumą. Jis jau nebebuvo tylus ir kuklus, kaip ką tik atėjęs į fermą, ir nebesistengė, kad kiti nekreiptų į jį dėmesio, laikytų tik vargšu praeiviu, užsukusiu čionai iš bado. Dabar jis karščiavosi pagalvojęs, kad jo vardas yra plačiai žinomas ir jo žygiai tuojau pagarsėja tarp žmonių.

– Kas apie mane būtų žinojęs, – kalbėjo jis, – jeigu aš būčiau pasilikęs savo kaime?.. Dažnai apie tai pagalvoju. Mums, vargšams, nieko kito nebelieka, tik kamuotis dirbant kitiems arba eiti vieninteliu keliu, kuris duoda pinigų ir garbę: tai yra žudyti. Aš netikau kauti bulius. Mano kaimas yra kalnuose ir neturi šitų smarkių gyvulių. Be to, esu per daug sunkus ir nevikrus... Todėl žudau žmones. Tai geriausia išeitis vargšui, norinčiam, kad kiti gerbtų ir kad jis galėtų prasiskinti kelią.

Nacionalas, kuris iki šiol ramiai ir tyliai klausėsi plėšiko kalbos, pajuto pareigą įsiterpti:

– Vargšui reikalingas išsimokslinimas: mokėti skaityti ir rašyti.

Nacionalo žodžiai sukėlė juoką visiems, kurie žinojo jo maniją.

– Įkišai ir savo trigrašį, drauguži, – tarė Potachė. – Tegu pasisako Pliumitas: jis taip gerai kalba!

Plėšikas su panieka sutiko banderiljero žodžius, nes jo visai nevertino už bailumą arenoje.

– Aš moku skaityti ir rašyti – ir kas iš to? Kai gyvenau kaime, šituo išsiskyriau iš kitų ir dėl to mano likimas buvo dar sunkesnis. Vargšui reikalinga tik teisybė, kad jam būtų atiduota tai, kas priklauso, o jei nebus – jis pats pasiims. Jis turi būti vilkas ir kelti visiems baimę. Tuomet kiti vilkai jį gerbs, nors jis bus ir vienišas, o avys su džiaugsmu leisis suėdamos. O jeigu tu pasirodysi bailys ar bejėgis, tai net ėriukai šlapins tau ant veido.

Potachė, jau gerokai išgėręs, karštai pritarė viskam, ką sakė Pliumitas. Jis gerai nė nesuprato jo žodžių, bet jam, apsvaigusiam ir viską reginčiam lyg pro rūkus, Pliumitas atrodė nepaprastos išminties šaltinis.

– Tikriausiai tiesa, drauguži! Pasakyk tai visam pasauliui. Kalbėk dar, tu man be galo patinki.

– Aš mačiau, kokie yra žmonės, – kalbėjo plėšikas. – Pasaulis yra padalytas į dvi šeimas: į tuos, kurie kerpa, ir tuos, kurie yra kerpami. Aš nenoriu, kad mane kas kirptų; pats noriu būti kirpėjas, nes esu drąsus ir nieko nebijau. Jums, pone Chuanai, tas pat atsitiko. Kovodamas jūs prasimušėte iš žemesniųjų kaimenės į paviršių, tik jūsų kelias geresnis negu mano.

Valandėlę jis žiūrėjo į toreadorą, o paskui ryžtingai pridūrė:

– Aš manau, pone Chuanai, kad mes per vėlai atėjome į pasaulį. Ir ko tik nepadarydavo senovėje tokie šaunuoliai kaip mudu, su mūsų drąsa ir sąžiningumu. Jūs nebūtumėt žudęs bulių, o aš nebūčiau klaidžiojęs laukais, persekiojamas kaip pikčiausias žvėris. Mes būtume buvę vicekaraliais, garbingiausiais žmonėmis kur nors anapus vandenyno. Ar esate girdėjęs apie tokį Pisarą[20], pone Chuanai?..

Ponas Chuanas, nenorėdamas išsiduoti nieko nežinąs apie šį asmenį ir girdėdamas jo vardą pirmą kartą, neaiškiai mostelėjo.

– Ponia markizė, be abejo, geriau negu aš žino, kas jis yra, ir dovanos man, jeigu pasakysiu ką nors ne taip. Aš susidomėjau šia istorija, kai dar buvau zakristijonu ir skaitydavau senus romanus, kuriuos turėjo klebonas... Taigi Pisaras buvo toks pat vargšas kaip ir mes; jis perplaukė vandenyną su dvylika ar trylika šaunių vyrukų, tokių pat vargšų kaip ir jis, ir pateko į šalį, kuri buvo tikras rojus... Tai karalystė, kur yra Potosi kalnai[21], daugiau apie ją nieko nežinau. Keletą kartų jiems teko įnirtingai kautis su Amerikos tautelėmis, nešiojančiomis plunksnas ir laidančiomis iš lankų strėles. Pagaliau jie pasidarė jų viešpačiai, užgrobė visus tos šalies karalių turtus, prisikrovė savo namus aukso net ligi stogo ir tapo markizais, generolais bei kitais įžymiais asmenimis... Kaip šitiems buvo, taip ir daugeliui kitų. Įsivaizduokite, pone Chuanai, kaip mes būtume ten gyvenę... Ką gi būtų mums reiškę, jums arba man, kartu su tais vyrukais, kurie manęs klausosi, padaryti tą pat, o gal ir dar daugiau už patį Pisarą...

Ir visi fermos vyrai, kaip ir pirmiau tylūs, bet blizgančiomis iš susijaudinimo akimis, klausydamiesi šitos jaudinančios istorijos, linkčiojo galvas, pritardami plėšiko mintims.

– Kartoju, mes gimėm per daug vėlai, pone Chuanai. Doras kelias dabar mums, vargšams, uždarytas. Ispanas nežino, ką daryti. Nebelieka jam kur eiti. Visas vietas pasaulyje, kur dar buvo galima įlįsti, viską pasičiupo anglai ir kiti svetimšaliai. Durys uždarytos, ir mes, narsūs žmonės, turime supūti šitame garde, kitų koneveikiami, kad esame nepatenkinti savo likimu. Aš būčiau galėjęs tapti karalium Amerikoje ar kur nors kitur, o dabar turiu klaidžioti keliais, ir mane dar vadina vagimi. Jūs, drąsus žmogus, žudote bulius ir pelnotės plojimus, bet aš žinau, kad yra daug tokių ponų, kurie toreadoro amatą laiko žemu.

Donja Sol įsiterpė norėdama duoti plėšikui patarimą. Kodėl jis nepasidaręs kareiviu? Jis būtų galėjęs nuvykti į tolimus kraštus, kur vykstąs karas, ir panaudoti savo jėgas geram tikslui.

– Taip, aš tam dalykui tinku, ponia markize. Apie tai esu galvojęs daug kartų. Kai nakvoju kur nors fermoje arba slapstausi keletą dienų savo namuose, tai kiekvieną kartą, guldamas į lovą kaip padorus krikščionis ir gaudamas šiltą valgį prie tokio stalo kaip šičia, aš džiaugiuosi, bet paskui man atsibosta, ir, rodos, kažkas traukte traukia į kalnus, į vargą, rodos, man trūksta nakvynės po atviru dangum, kur nors ant žemės, įsisupus į apsiaustą su akmeniu po galva... Taip, aš tinku būti kareiviu, būčiau geras kareivis... Bet kur eiti?.. Tikrieji karai, kada kiekvienas su saujele draugų galėjo daryti, kas jam ateidavo į galvą, jau pasibaigė. Dabar tėra tik kaimenė žmonių, visi tos pačios spalvos, lygiai taip pat paženklinti. Jie tarnauja kitiems ir miršta kaip klounai. Ar čia ne tas pat kaip ir visame pasaulyje: vieni yra kirpėjai, o kiti duodasi kerpami. Jūs padarote žygdarbį, o jį pasisavina pulkininkas, jūs kovojate kaip koks žvėris, o apdovanojamas generolas!.. Ne, per vėlai gimiau būti kareiviu.

Ir Pliumitas nuleido akis, tartum giliai apmąstydamas savo nelaimę, kad jam nėra vietos šioje epochoje.

Staiga jis čiupo karabiną, ruošdamasis atsistoti.

– Aš eisiu... Labai dėkui, pone Chuanai, už prielankumą. Sudie, ponia markize.

– Kur tu? – tarė Potachė, sulaikydamas jį. – Sėskis, keistuoli! Niekur nerasi geriau kaip čia.

Pikadoras norėjo užtęsti plėšiko viešnagę; jis jautė malonumą kalbėti su juo kaip su geriausiu draugu ir patenkintas galvojo, kaip paskui papasakos mieste apie šitą įdomų susitikimą.

– Jau tris valandas prabuvau čia ir turiu eiti. Dar nė karto nesu praleidęs tiek daug laiko tokioje lygioje ir atviroje vietoje kaip La Rinkonada. Gal kas šiuo metu jau nuėjo pranešti, kad aš čia esu.

– Tu bijai žandarų? – paklausė Potachė. – Jie neateis, o jeigu ir ateitų, aš su tavim.

Pliumitas niekinamai mostelėjo. Žandarai! Jie tokie pat žmonės kaip ir kiti; tarp jų yra drąsių, bet visi jie šeimos tėvai ir stengiasi jo nematyti arba atvykti per daug vėlai, kada sužino jį kur nors esant. Tiktai susidūrę su juo akis į akį ir jau negalėdami išvengti susitikimo, jie stoja prieš jį.

– Praeitą mėnesį aš buvau fermoje, vadinamoje "Penkiais kaminais"! Ten papusryčiavau, kaip šiandien čia, nors ir ne tokioje malonioje draugijoje, ir staiga matau – ateina pėsti šeši žandarai. Aš buvau tikras, kad jie nieko nežino, jog aš ten, ir eina tik šiaip sau, pasivaikščiodami. Toks jau sutapimas, bet nei jie, nei aš negalėjome pasprukti matant visiems sodybos žmonėms. Apie tai visur būtų pasklidęs gandas, piktaliežuviai būtų netekę pagarbos mums ir ėmę kalbėti, kad mes bailiai. Šeimininkas uždarė kiemo vartus, o žandarai pradėjo belsti, kad atidarytų. Aš įsakiau, kad šeimininkas ir dar kuris nors darbininkas atsistotų už dviejų vartų pusių. "Kai aš pasakysiu: jau! – atidarykite iš karto". Užsėdau ant kumelaitės ir paėmiau į rankas revolverį. "Jau!" Vartai atsidarė, ir aš išlėkiau pro juos kaip velnias. Tamstos nežinote, koks puikus tas mano arkliukas. Jie paleido paskui mane nežinia kiek šūvių, bet vis pro šalį. Aš taip pat išjodamas šoviau ir, kaip žmonės sako, pataikiau į du žandarus. Trumpai kalbant, aš lėkiau apsikabinęs kumelės kaklą, kad jie man nepataikytų, o žandarai tuo tarpu atsikeršydami gerokai apkūlė fermos vyrus. Taigi neapsimoka pasakoti apie mano vizitus, pone Chuanai, nes paskui ateina tie su triragėmis kepurėmis ir ima sukti galvas visokiausiais klausimais, lyg tai jiems padėtų mane sučiupti.

La Rinkonados gyventojai tyliai jam pritarė. Jie tai puikiai žinojo. Reikia tylėti apie vizitą, norint išvengti nemalonumų, kaip tai daroma ir kitose fermose bei piemenų lūšnose. Šis visuotinis tylėjimas ir buvo

didžiausia plėšiko parama. Be to, visi kaimo gyventojai dievino Pliumitą. Susižavėję žiūrėjo į jį kaip į savo keršytoją. Nebuvo ko jiems jo bijoti. Jo kerštas buvo skirtas tik turtingiesiems.

– Aš nė kiek nebijau žandarų, – prabilo plėšikas. – Vieno tik bijau – tai vargšų. Jie geri žmonės, bet juk skurdas toks sunkus! Aš žinau, kad tie su triragėmis manęs nenudės: jie neturi tiek šovinių man. Jeigu kada nors žūsiu, tai tik nuo vargšo rankos. Paprastai vargšus prisileidžiu arti, nes jie iš tokio pat molio kaip ir aš, o tuo tarpu jie gali pasinaudoti mano neapdairumu. Aš turiu panašių priešų, žmonių, kurie galanda prieš mane dantis. Kartais pasitaiko tokių judų, kurie norėdami uždirbti keletą pesetų sušniukštinėja, kur esu, ir praneša; arba tokių išsigimėlių, kuriems įsakai ką nors padaryti, o jie nepadaro; jeigu nori, kad tokie tave gerbtų, reikia turėti kietą ranką. Pasiųsi į aną pasaulį vieną, liks dar visa šeima tau keršyti. Jeigu būni geras ir pasitenkini tik tuo, kad nuleidęs kelnes paglostai jiems per šlaunis su dilgėlėmis arba dagiais, tai visą gyvenimą atsimena tokį pokštą... Tik vargšų, panašių į save, štai ko aš bijau.

Pliumitas stabtelėjo ir žvilgtelėjęs į toreadorą pridūrė:

– Be to, yra dar užsidegėlių mokinukų, jaunų žmonių, kurie plakasi prie manęs iš paskos. Pone Chuanai, sakykit teisybę: kas labiau jus vargina – buliai ar tie visi naujokėliai, kurie bado spiriami nori nuplėšti seniems matadorams kuodus? Tas pat ir man. Aš ne be reikalo sakiau, kad mes panašūs. Kiekviename kaime, be abejo, atsirastų koks nors vyrukas, kuris svajoja tapti mano įpėdiniu ir tikisi apiplėšti mane, užklupęs kur nors bemiegantį po medžiu, ir nudėti. Nemenkai pagarsėtų tasai, kuriam pavyktų nukauti Pliumitą!..

Paskui, Potachės lydimas, plėšikas nuėjo į tvartą ir po ketvirčio valandos išsivedė į kiemą pailsėjusią, stiprią kumelaitę, neperskiriamą savo klajonių draugę. Plačiakaulis gyvulys, pastovėjęs keletą valandų La Rinkonados tvartuose ir gerai paėdęs, atrodė dar stambesnis ir dar labiau žvilgėjo.

Pliumitas paglostė jai šonus, pataisė balną ir gūnią. Kumelaitė galėjo būti patenkinta. Retai kada jai pasitaikydavo toks sutikimas kaip pono Galjardo fermoje. Dabar reikia gerai laikytis, nes dar laukia ilga kelionė.

– Kur keliausi, drauguži? – paklausė Potachė.

– Šito nėra ko klausti... Per pasaulį! Aš nė pats nežinau... Kur pasitaikys!

Ir įkišęs koją į surūdijusią, purviną balno kilpą jis šoktelėjo ir išsitiesė balne.

Galjardas atsitraukė nuo donjos Sol, kuri stovėjo iš susijaudinimo pablyškusiomis, kietai sučiauptomis lūpomis ir keistomis, paslaptingomis akimis sekė plėšiko pasiruošimą kelionei.

Toreadoras pasirausė savo liemenės kišenėje ir nuėjo prie plėšiko, atsargiai tiesdamas jam gniužulą popierėlių.

– Kas čia? – paklausė plėšikas. – Pinigai?.. Dėkui, pone Chuanai. Tamstai sakė, kad reikia man ką nors duoti išvykstant iš fermos, bet to aš reikalauju tik iš turtingųjų, kurie pelnosi pinigus be prakaito, o jūs uždirbate juos rizikuodamas gyvybe. Mes esame draugai. Pasilaikykit juos sau, pone Chuanai.

Galjardas įsikišo atgal pinigus truputį suglumęs, kad plėšikas atsisakė juos priimti laikydamas jį savo draugu.

– Nudobkite kada nors mano garbei bulių, jeigu tik mums teks dar pasimatyti aikštėje, – pridūrė Pliumitas. – Tai reikštų daugiau negu viso pasaulio auksas.

Donja Sol prisiartino ir sustojo prie pat raitelio kojos; nusisegusi nuo krūtinės rudeninę rožę, ji padavė jam netardama nė žodžio, tik žiūrėdama į jį savo žalsvomis, lyg paauksuotomis akimis.

– Ar tai man? – paklausė plėšikas nustebęs ir susižavėjęs. – Man, ponia markize?

Dama patvirtindama linktelėjo galvą, jis droviai ir nevikriai paėmė gėlę, tarsi ji būtų buvusi neapsakomai sunki; nedrąsiai iš lėto ją kraipė nežinodamas, kur dėti, kol pagaliau įsikišo į vieną savo palaidinės kilpelę tarp pačių raudonos skarelės galiukų, kurie buvo nukarę nuo jo kaklo.

– Nuostabu! – sušuko jis, ir apvalus jo veidas nušvito plačia šypsena. – Mano gyvenime tokių dalykų nėra atsitikę.

Šiurkštus raitelis atrodė susijaudinęs ir sumišęs dėl tokios moteriškos dovanos. Rožės – jam!..

Patempė kumelaitę už pavadžių.

– Iki pasimatymo, kabaljerai! Iki kito susitikimo... Iki pasimatymo, šaunus vaikine. Kada nors pavaišinsiu tave cigaru, jei gerai smeigsi savo ietį.

Ir atsisveikindamas jis smarkiai sudavė pikadorui per petį, o šis atsakė jam stipriu kumščio smūgiu į šlaunį, nuo kurio galingi plėšiko raumenys suvirpėjo. Koks malonus tasai Pliumitas!.. Dar apsvaigęs nuo vyno ir jausdamas ypatingą švelnumą, Potachė norėjo vykti su juo į kalnus.

– Sudie, sudie!

Ir spustelėjęs pentinais arklį Pliumitas šuoliais išlėkė pro fermos vartus.

Galjardas, rodos, su malonumu žiūrėjo, kaip jis tolsta. Paskui pažvelgė į donją Sol, kuri stovėjo nejudėdama ir sekdama akimis raitelį, vis mažėjantį tolumoje.

– Kokia moteris!..– sumurmėjo nepatenkintas matadoras. – Pakvaišusi senjora!..

Laimė, kad Pliumitas buvo negražus, nuskaręs ir purvinas, kaip tikras valkata.

O šiaip ji būtų išjojusi kartu su juo.

VI

– Tiesiog neįtikėtina, Sebastianai. Toks rimtas žmogus kaip tu, su žmona ir vaikais, ir užsiiminėji sąvadavimu... Aš laikiau tave draugu ir pasitikėjau tavimi, kai vykdavai kartu su Chuanilju! Jausdavausi rami dėl Chuano tiktai todėl, kad prie jo būdavo žmogus su charakteriu... Kurgi visos tavo idėjos ir religija?.. Tai šit ko moko jus susirinkimuose, kuriuos ruošiate mokytojo dono Choselito namuose?

Nacionalas, išsigandęs Galjardo motinos pykčio ir sujaudintas Karmenos ašarų – ši tyliai verkė slėpdama nosinaite veidą, – beveik nesigynė. Bet išgirdęs paskutinius žodžius, jis išsitiesė su kunigo rimtumu.

– Ponia Angustijas, nelieskite mano idėjų ir palikite ramybėje doną Choselitą, kuris nieko bendro su tuo neturi. Velniai griebtų! Aš buvau La Rinkonadoje todėl, kad man liepė matadoras. Ar jūs žinote, kas yra kvadrilja? Tas pat kaip kariuomenė: drausmė ir klusnumas. Matadoras įsako, reikia klausyti. Lygiai taip, kaip būdavo inkvizicijos laikais. Nėra kitos tokios reakcingos profesijos.

– Pajace! – sušuko ponia Angustijas.– Būk prakeiktas su visomis savo pasakomis apie inkviziciją ir reakciją. Jūs visi žudote vargšelę, kuri ištisas dienas lieja ašaras kaip Sopulingoji Dievo Motina. Tu nori pridengti mano sūnaus niekšybes, nes jis tau duoda kąsnį duonos.

– Tikrą tiesą pasakėte, ponia Angustijas; Chuaniljas man duoda kąsnį duonos; tai tiesa. Ir kaip tik dėl to aš turiu jo klausyti. Jūs spraskite mano padėtį, ponia. Mano matadoras liepia man vykti į La Rinkonadą!.. Gerai. Išvykstant aš randu automobilyje įžymią ir gražią damą... Ką man daryti? Matadoro valia. Be to, aš ne vienas buvau. Važiavo kartu ir Potachė, žmogus nejaunas ir gerbiamas, nors ir šiurkštokas.

Toreadoro motina įširdo išgirdusi tokį pasiteisinimą.

– Potachė! Bjaurus žmogus, kurio Chuaniljas nelaikytų savo kvadriljoje, jei turėtų bent kiek gėdos. Nekalbėk man apie girtuoklį, kuris muša savo žmoną ir badu marina vaikus.

– Gerai, nekalbėsime apie Potachę... Pasakyti jums, kas buvo toji įžymi dama ir kodėl ji važiavo? Tai nebuvo kokia nors paleistuvė, o markizo dukterėčia, matadoro garbintoja, juk žinote, kad toreadorai turi palaikyti gerus santykius su galingais žmonėmis. Reikia gyventi su publika. Kas čia blogo? Na ir fermoje nieko neatsitiko, visiškai nieko! Savo vaikais galiu jums prisiekti – nieko! Panašių dalykų nebūčiau niekada nutylėjęs, nors tai būtų liepęs ir pats matadoras. Aš esu doras žmogus, ponia Angustijas, ir negražu iš jūsų pusės vadinti mane taip bjauriai, kaip ką tik pasakėte. Velniai griebtų!.. Kai susirenka komitetas ir rinkimų dieną mums tenka konsultuotis, deputatai ir patarėjai spaudžia štai šitą ranką, kurią jūs matote, – tai ar gali šita ranka daryti tokius dalykus? Kartoju, kad ne. Jie kalbėjosi lygiai taip, kaip dabar mes kalbamės apie juos; miegojo kiekvienas sau, atskiruose kambariuose, nė vieno nekuklaus žvilgsnio, nė vieno netinkamo žodžio. Visiškas padorumas!.. Ir jeigu tamsta norėtumėt, galėtų atvykti čionai Potachė, jis jums pasakytų...

Bet Karmena pertraukė jį garsiai kūkčiodama:

– Mano namuose! – raudojo ji susijaudinusi. – Fermoje!.. Ir ji miegojo mano lovoje! Aš viską žinojau, bet vis tylėjau, tylėjau!.. Bet dabar! O, Dieve! Visoje Sevilijoje nėra žmogaus, kuris išdrįstų tai padaryti!..

Nacionalas geraširdiškai įsiterpė.

– Nurimkite, ponia Karmena. Juk tai tikri niekai! Tik paprastas vizitas vienos matadoro gerbėjos, norinčios pasižiūrėti, kaip jis gyvena fermoje. Šitos pusiau svetimšalės ponios visada užgaidžios ir be galo keistos. O, jeigu jūs būtumėte mačiusi prancūzes, kai kvadrilja buvo nuvykusi į Nimą ir Arlį!.. Trumpai sakant, visa tai menkniekis. Ničnieko neįvyko. Velniai griebtų! Norėčiau žinoti, kokia begėdė jums atnešė tokias paskalas. Jeigu tai padarė kas iš fermos žmonių, Chuanilju dėtas, parodyčiau tokiam duris, o jei kas iš pašalinių, atiduočiau teismui, kad įmestų į kalėjimą kaip melagį ir šmeižiką.

Karmena vis verkė nesiklausydama banderiljero pasipiktinimo šūksnių, o tuo tarpu ponia Angustijas sėdėjo fotelyje, kuriame vos tilpo nutukęs jos kūnas, raukė antakius ir spaudė savo raukšlėtas, kiek apžėlusias lūpas.

– Tylėk, Sebastianai, ir nemeluok, – tarė senė. – Aš viską žinau. Ši kelionė į fermą – nedorovinga išmonė, tikra čigonų šventė. Net sako, kad su jumis buvo ir tas vagis Pliumitas.

Nacionalas iš nustebimo ir baimės net pašoko. Jam pasirodė, kad į vidinį kiemą, kaukšėdamas kanopomis per marmurines plyteles, įjojo nerangus raitelis su nešvaria skrybėle ir nušokęs nuo savo kumelaitės nusitaikė karabinu tiesiai į jį, plepų bailį. Paskui jam pasirodė, kad jis jau mato trirages kepures, rašančias rankas ir visą jų kvadrilją su tvaskančiais kovos rūbais, surištą alkūnė prie alkūnės ir vedamą į kalėjimą. Dabar tai jau tikrai reikėjo viską paneigti, ir kaip galima įtikinamiau.

– Nesąmonė! Viskas nesąmonė! Ką čia jūs kalbate apie Pliumitą? Ten visą laiką buvo deramai elgiamasi. To dar betrūko, kad aš, padorus žmogus, turįs pasitikėjimą tarp gyventojų, surenkąs kvartalo urnose daugiau kaip šimtą balsų, būčiau pavadintas Pliumito draugu!

Ponia Angustijas, Nacionalo protestų paveikta, o ir šiaip dėl tos žinios nelabai tikra, visiškai liovėjusi ja tikėjusi. Gerai. Pliumito nebuvo. Bet visa kita! Toji kelionė į fermą su ta... moterimi! Ir nepalaužiama, savo motinišku aklumu visą matadoro veiksmų atsakomybę versdama jo palydovams, ji toliau priekaištavo Nacionalui.

– Aš pasakysiu tavo žmonai, kas tu per paukštis. Vargšelė iš kailio neriasi dirbdama savo krautuvėlėje nuo ankstyvo ryto iki išnaktų, o tu

kreti išdaigas kaip koks vaikėzas. Reikėtų bent gėdą turėti... tavo metuose! Su tiek vaikų!..

Banderiljerui nieko daugiau nebeliko, tik sprukti kuo toliau nuo ponios Angustijas, kuri apimta įniršio taip paleido liežuvį, kaip ir tais laikais, kai dirbo tabako fabrike. Jis nusprendė daugiau nebeužeiti į matadoro namus.

Galjardą jis sutiko gatvėje. Šis buvo blogai nusiteikęs, bet pamatęs savo banderiljerą dėjosi linksmas, lyg namų nemalonumai jo nebūtų jaudinę.

– Blogai, Chuaniljau. Nebekelsiu kojos į tavo namus, nors ir prievarta mane temptum. Tavo motina mane iškoneveikė, lyg aš būčiau koks Trianos čigonas. Tavo žmona verkia ir žiūri į mane, tartum būčiau dėl visko kaltas. Klausyk, kitą kartą būk malonus ir nebeprisimink manęs. Pasiimk kitą palydovu, jei sugalvosi iškylauti su moterimis.

Galjardas nusišypsojo patenkintas. Tai dar niekis, šitai greitai praeis. Dar didesnes audras jam reikia iškęsti.

– Geriausia būtų, kad ateitum į namus, kai yra daugiau žmonių, nebus nė barnių.

– Aš? – sušuko Nacionalas. – Greičiau į kunigus eisiu.

Po šitų žodžių toreadoras įsitikino, kad nėra prasmės įkalbinėti. Didesnę dienos dalį jis pats ėmė leisti ne namuose, toliau nuo tų dviejų tartum žado netekusių moterų, kurių priešišką tylėjimą dažnai pertraukdavo ašaros, o kai grįždavo namo, tai su visa palyda, nusigriebdamas savo globėjo ir kitų draugų.

Krautuvininkas taip pat buvo geras Galjardo ramstis. Pirmą kartą Galjardas žiūrėjo į svainį kaip į simpatišką žmogų, pasižymintį protu ir vertą geresnio gyvenimo. Kai nebūdavo matadoro, jis stengdavosi suraminti moteris, neišskiriant ir savosios, kol pagaliau tos furijos pavargdavo pykti.

– Na, pažiūrėkime, – sakydavo jis, – kas gi čia bloga nutiko? Nereikšmingas vaikiškas išdykavimas. Kiekvienas turi būti tuo, kuo yra; taip ir Chuaniljas, vis dėlto jis – asmenybė, ir jam reikia pažinčių su įžymiais žmonėmis. Tegu ta senjora ir buvo fermoje. Ir kas čia tokio? Reikia pavaišinti gerus draugus; tuomet iš jų bus galima tikėtis palankumo ir para-

mos šeimai. Nieko blogo neatsitiko, tai tik šmeižtai. Juk su jais kartu buvo Nacionalas, o jis žmogus rimtas ir turi savo nusistatymą. Aš jį gerai pažįstu.

Pirmą kartą gyvenime jis išgyrė banderiljerą. Kadangi svainis visą laiką sėdėdavo namuose, jo parama buvo gana didelė Galjardui. Pakakdavo jo vieno moterims suraminti ir išblaškyti jas nesibaigiančiu savo plepėjimu. Toreadoras likdavo jam skolingas. Jis jau buvo metęs balnų prekybą, nes ši blogai sekėsi, ir dabar laukė tarnybos pas savo svainį. Tuo tarpu toreadoras aprūpindavo viskuo jo šeimą ir pagaliau pakvietė jį persikelti į savo namus. Vargšė Karmena mažiau nuobodžiaus ir nebus tokia vieniša.

Vieną dieną Nacionalas gavo žinią, kad jį kviečianti toreadoro žmona. Pati banderiljero žmona jam tai pranešė.

– Aš ją mačiau šįryt. Ji ėjo iš Šventojo Hilio bažnyčios. Vargšelės tokios akys, lyg ji visą laiką būtų verkusi. Eik, aplankyk ją... Ak, tie gražūs vyrai! Tikra bausmė!

Karmena priėmė Nacionalą matadoro kabinete. Ten jie galės pasikalbėti vienu du, nebijodami, kad gali užsukti ponia Angustijas su savo stipriais žodeliais arba svainis su žmona, kurie buvo apsigyvenę jų namuose su visais vaikais ir naudojosi tąja patogia padėtimi, kurią jiems teikė šeimos nesutarimai. Galjardas tuo metu buvo klube Gyvačių gatvėje. Jis vengdavo namų ir dažnai, nenorėdamas susitikti su moterimis, pietaudavo su savo draugais Eritanjos užkandinėje.

Nacionalas atsisėdo ant sofos nuleidęs galvą, su skrybėle tarp kelių, nedrįsdamas pažvelgti savo maestro žmonai į akis. Kokia ji sublogusi! Jos akys nuo ašarų buvo raudonos, o paakiai melsvi. Tamsūs skruostai ir nosis nuo dažno trynimo nosinaite taip pat buvo paraudę ir blizgėjo.

– Sebastianai, sakykite man visą tiesą. Jūs esate geras žmogus, jūs geriausias Chuano draugas. Mamytė prikalbėjo anąkart jums visko, bet toks jau jos būdas. Jūs žinote, kokia ji iš tiesų gera. Užsidega, o paskui lyg nieko nebūta. Nekreipkite į tai dėmesio.

Banderiljeras pritardamas linkčiojo galvą laukdamas klausimų. Ką norėjo sužinoti ponia Karmena?

– Pasakykite man, kas įvyko La Rinkonadoje, ką jūs matėte ir kaip jums visa tai atrodo?

Ak, gerasis Nacionalas! Su kokiu kilniu išdidumu jis pakėlė galvą, patenkintas galįs padaryti gera, suraminti šitą nelaimingąją! Ar jis ką matė? Jis nieko nematė!

– Aš prisiekiu jums savo tėčiu, prisiekiu... savo įsitikinimais.

Ir be jokios baimės jis parėmė priesaiką švenčiausiomis savo idėjomis, nes iš tikrųjų nieko nebuvo matęs, o jeigu jau nematė, tai didžiuodamasis savo įžvalgumu ir išmintingumu visai logiškai nusprendė, kad nieko bloga ir negalėjo įvykti.

– Man atrodo, kad jie tik geri draugai... O kas buvo tarp jų pirmiau, to aš nežinau. Žmonės plepa... skleidžia gandus... išsigalvoja tiek melagysčių! Jūs nekreipkite į tai dėmesio, ponia Karmena. Būkite linksma ir gyvenkite be rūpesčių – štai ko jums reikia.

Tačiau ji primygtinai teiravosi. Kas gi iš tikrųjų įvyko fermoje? Ši ferma buvo jos namai, ir visa, kas juose atsitiko, kelia jai pasipiktinimą, nes dabar prie vyro neištikimybės dar prisijungia tartum kažkokia šventvagystė, jos pačios įžeidimas.

– Jūs manote, kad aš kvaila, Sebastianai? Aš viską matau. Aš jau seniai atkreipiau dėmesį į šitą senjorą... ar kaip ji tenai... ir žinau, ką Chuanas apie ją galvoja. Dar tą dieną, kai jis nukovė jos garbei bulių ir grįžo namo su briliantiniu žiedu, aš atspėjau, kas juos riša, ir man norėjosi pagriebti tą žiedą ir sutrypti... Paskui aš sužinojau viską, viską! Visada atsiranda žmonių, kurie pasirūpina pranešti skaudžias žinias, nes jiems malonu, kai kitam bloga. Be to, juk jie nė neslėpė, važinėjo visur kaip vyras su žmona arba jodinėjo kaip tie čigonai iš vieno turgaus į kitą. Kai mes gyvenom fermoje, aš viską sužinodavau, ką Chuanas veikė, o vėliau, kai buvau Sanlukare, taip pat.

Nacionalas matė, kad šitie prisiminimai jaudina Karmeną ir kad ji gali tuojau pravirkti, todėl pertraukė ją.

– Ir tu, vaikeli, tiki tais plepalais! Argi nematai, kad tai vien prasimanymas tų, kurie nori tau blogo?.. Pavydas, ir daugiau nieko.

– Ne, aš pažįstu Chuaną. Jūs manote, kad tai pirmas kartas?.. Jis jau toks yra ir negali būti kitoks. Prakeikta toji profesija, kuri visus vyrus paverčia bepročiais! Praėjus porai metų po vestuvių, jis mylėjosi su viena gražia mergina iš turgaus, mėsos pardavėja. Kiek aš tada prisikentė-

jau, apie tai sužinojusi!.. Bet nė vieno žodelio jam nepasakiau. Jis ir dabar dar mano, kad aš nieko apie tai nežinau. O paskui kiek jis yra jų turėjęs! Kavinių šokėjos, mergšės, kurios šlaistosi naktimis šaligatviais, net tos iš viešųjų namų... Jų ir suskaičiuoti negalima – tokia daugybė! O aš vis tylėdavau nenorėdama trikdyti šeimos ramybės. Bet ši moteris ne tokia kaip kitos. Chuanas pakvaišo dėl jos, jis tiesiog proto neteko; aš žinau, kiek nesąmonių jis pridarė dėl jos, kad tik toji įžymi senjora neišmestų jo į gatvę ir nesigėdytų meilintis su toreadoru... Dabar jinai kažkur išvyko. Ar jūs to nežinojote? Išvyko dėl to, kad jai atsibodo Sevilija. Aš turiu žmonių, kurie man viską praneša. Išvyko net neatsisveikinusi su Chuanu, ir kai jis kitą dieną nuėjo jos aplankyti, rado uždarytas duris. Ir štai dabar jis liūdi kaip sergantis arklys, vaikščioja su draugais nosį į žemę nudūręs ir geria, kad būtų linksmiau, o kai grįžta į namus, atrodo, lyg būtų gerai apkultas. Ne, jis neužmiršta tos moters! Jis didžiuojasi tuo, kad jį mylėjo aukštos kilmės moteris, ir jo savimeilė įžeista, kad jinai dabar jį metė. O kaip šlykštu! Jis jau nėra mano vyras, dabar jis man visai svetimas. Mes tartum nebepažįstame vienas kito. Aš viena gyvenu antrame aukšte, o jis miega žemai, kambaryje prie vidinio kiemo. Mes niekados daugiau nebesueisime, prisiekiu! Anksčiau viskas praeidavo: tai buvo blogi jo profesijos papročiai, toreadorų įsivaizdavimas, kad jokia mergina negali prieš juos atsilaikyti... Bet dabar aš nebenoriu jo matyti, man jis pasidarė šlykštus.

Kalbėjo ji energingai, jos akyse žaibavo neapykanta.

– Ak, toji moteris! Kaip ji permainė jį!.. Jis dabar visai kitoks! Jis nori bičiuliautis vien tik su turtingais senjorais, o visi kvartalo gyventojai ir Sevilijos vargšai, kurie buvo jo draugai ir jam padėdavo varge, dabar nusiskundžia juo ir vieną gražią dieną, atsilygindami už jo nedėkingumą, aikštėje sukels jam gerą skandalą. Pinigai plaukte plaukia ir nelengva juos suskaičiuoti. Jis nė pats nežino, kiek turi, bet aš viską matau. Jis daug pralošia norėdamas įtikti savo naujiesiems draugams, daug šiaip išleidžia, ir pinigai pro vienas duris įeina, o pro kitas išeina. Aš nesakau jam nieko. Juk jis juos ir uždirba. Bet aš pasiskolinau pinigų iš dono Chosė fermos reikalams, o šiais metais nupirkti alyvmedžių sodai taip pat už svetimus pinigus. Beveik viską, ką jis uždirbo šiame sezone, teks

išleisti atiduodant skolas. O jei įvyktų kokia nelaimė? O jeigu kurią nors dieną jam tektų pasitraukti iš aikštės kaip kitiems?.. Jis norėjo, kad ir aš pasikeisčiau kaip jis. Kai grįždavo iš tos donjos Sol, arba tikriau donjos Raganos, mudvi su mamyte jam jau atrodydavome per prastos su savo mantilijomis ir drabužiais, kokius dėvi visos moterys. Jis privertė mane nešioti tas apvalias skrybėles, parvežtas iš Madrido, kurios man visai netinka ir su kuriomis – aš tai žinau – atrodau lyg beždžionė, šokanti prie rylos. O juk taip gražu vaikščioti su mantilija! Paskui jis nusipirko ir tą pragaro vežimą, automobilį, kuris man visada kelia baimę ir kuris tinka tik velniams. Jei duotume jam valią, tai jis ir vargšei mamytei užmautų skrybėlę su visa gaidžio uodega. Viskas, ką jis pamato ant tos, jam atrodo be galo puošnu, ir nori, jog mes būtume tokios kaip ji, kad jam nereikėtų mūsų gėdytis.

Banderiljeras griežtai užprotestavo. Šito tai jau ne! Chuanas yra geras ir visa tai daro todėl, kad labai myli savo šeimą ir nori, jog namuose būtų prabanga ir visi patogumai.

– Kad ir būtų Chuaniljas toks, kaip jūs sakote, ponia Karmena, bet reikia jam atleisti... Daugelis moterų miršta iš pavydo pamačiusios jus! Juk tai ne niekai – būti žmona tokio garsaus matadoro, turinčio glėbius pinigų ir nuostabiai puikų namą, būti visų turtų savininke, nes maestras viską yra atidavęs į jūsų rankas!

Karmenos akys paplūdo ašaromis, ir ji nosinaite vėl užsidengė veidą.

– Geriau jau būčiau batsiuvio žmona. Kiek kartų apie tai pagalvodavau! Verčiau Chuanas būtų nepalikęs savo amato, negu kad pradėjęs tas prakeiktas kovas su buliais. Daug laimingesnė būčiau su paprasta mantilija, nešdama jam valgyti į portalą, kur jis būtų dirbęs kaip jo tėvas. Tada nebūtų gražuolių, kurios jį atima iš manęs, jis būtų mano. Mes būtume kentę nepriteklius, tačiau sekmadieniais, šventiškai pasipuošę, būtume ėję kartu į kurią nors užkandinę pavakarieniauti. Be to, dar kokią baimę išgyvenu dėl tų prakeiktų bulių. Tai nėra gyvenimas! Tiesa, pinigų daug, labai daug! Bet tikėkite manimi, Sebastianai, kad man tai nuodai, ir kuo daugiau namuose atsiranda pinigų, tuo man blogiau. Kam man reikalingos visos tos kepuraitės ir ta visa prabanga?.. Žmonės mano, kad aš laimingiausia pasaulyje ir pavydi man, o aš negaliu atplėšti akių nuo

tų vargšių moterų, kurios gyvena skurde, bet užtat ant rankų laiko kūdikį ir, kai joms būna sunku, viską užmiršta bežiūrėdamos į savo mažytį ir juokdamosi kartu su juo... Ak, tie vaikai! Aš žinau, kad čia ir yra mano nelaimė... O, kad mes turėtume bent vieną vaiką!.. Kad Chuanas matytų namuose savo paties kūdikį, o ne sesers vaikučius!

Karmena verkė, stambios ašaros nesulaikomai riedėjo per nosinaitės klostes, drėkindamos paraudusius jos skruostus. Tai buvo skausmas nevaisingos moters, visą laiką pavydinčios kitoms motiniško džiaugsmo. Tai buvo begalinis sielvartas žmonos, kuri matydama, kad vyras ją apgaudinėja, sielos gilumoje dalį kaltės priskiria savo nevaisingumui. O, kad būtų sūnus, kuris juos jungtų!.. Ir Karmena, per tiek metų įsitikinusi savo noro beviltiškumu, keikė likimą, su pavydu žiūrėdama į tylų klausytoją, kuriam gamta buvo taip gausiai suteikusi tai, ko ji labiausiai troško.

Banderiljeras po šito pasimatymo išslinko nuleidęs galvą ir tuoj nuėjo ieškoti maestro. Jis rado jį prie "Keturiasdešimt penkių" klubo durų.

– Chuanai, aš mačiau tavo žmoną. Dalykai vis blogėja. Tu privalai ją paguosti, suraminti.

– Prakeikimas! Tegriebia galas ir ją, ir tave, ir mane patį! Tai ne gyvenimas! Kad Dievas duotų ir sekmadienį mane subadytų bulius, būtų viskas baigta! Ko vertas šis gyvenimas!..

Galjardas buvo šiek tiek išgėręs. Jį erzino tas piktas moterų tylėjimas namuose. Be to, čia dar (nors jis niekam to nebuvo prisipažinęs) tasai staigus donjos Sol išvykimas, nepratarus jam nė žodžio, nepalikus net kokių keturių atsisveikinimo eilučių! Jam nebuvo leista peržengti net namų slenksčio kaip kokiam tarnui. Jis netgi nežinojo, kur šiuo metu yra toji moteris. Markizui dukterėčios kelionė kuo mažiausiai rūpėjo. Supaisysi kvailą mergiotę! Ji net nepasisakė jam išvykstanti, bet jis visai nemanąs, kad jinai galėtų pražūti. Ji dar pranešianti apie save iš kokios nors neregėtos šalies, kurioje bus atsidūrusi dėl davo užgaidų.

Galjardas neslėpė beviltiško nusiminimo ir savo namuose. Kai jis pamatydavo tylinčią žmoną, kuri eidavo akis nudūrusi į žemę arba rūsčiai žiūrėdavo į jį, vengdama kalbos ir neatsakydama į jo klausimus, jį apimdavo begalinis noras nutraukti savo gyvenimą.

– Tebūnie prakeiktas mano likimas! Tegu mane sekmadienį pamauna ant ragų koks Miuros bulius ir tegu žmonės parneša mane namo ant neštuvų.

– Nekalbėk taip, nedorėli! – sušukdavo ponia Angustijas. – Bijok Dievo, tai gali užtraukti nelaimę.

Bet čia įsiterpdavo svainis su savo pamokymais, naudodamasis proga pasigerinti matadorui.

– Nekreipkite dėmesio, mamyte. Nėra to buliaus, kuris galėtų jį paliesti. Jis bet kokį nutvertų už ragų!

Sekmadienį turėjo būti paskutinės šiais metais bulių kovos, kuriose reikėjo dalyvauti Galjardui. Rytą jis praleido be ypatingos baimės ir įprastų prietaringų nujautimų. Apsirengė linksmas, nervingai susijaudinęs, ir šitai tarytum suteikė jo kojoms ir rankoms stiprumo. Koks džiaugsmas bėgioti po geltoną smėlį, savo drąsumu ir vikrumu stebinti tūkstančius žiūrovų! Tiktai jo profesijos menas yra tikras dalykas, nes sukelia minios susižavėjimą ir gausiai apiberia pinigais. Visa kita – šeima, meilė, – tik drumsčia gyvenimą ir suteikia nemalonumų. O, kokius taiklius smūgius jis šiandien kirs!.. Jautėsi stiprus kaip milžinas, visai kitoks žmogus; nė baimės, nė abejonių. Netgi su nekantrumu laukė tos valandos, kada reikės eiti į aikštę, visai priešingai negu kitais kartais, kuomet norėdavo kuo ilgiausiai uždelsti išvykimo akimirką. Visą savo pyktį dėl nemalonumų šeimoje ir dėl to jo savigarbą įžeidusio pabėgimo jis norėjo išlieti ant bulių.

Kai atvyko karieta, Galjardas perėjo vidinį kiemą nekreipdamas dėmesio kaip pirmiau į moterų susijaudinimą. Karmena visiškai nebepasirodė. Ak, tos moterys!.. Jos tik apkartina gyvenimą. Vien tik tarp vyrų gali būti patvari ir linksma draugystė. Kieme jis pamatė svainį, kuris grožėjosi savimi prieš išvykdamas į aikštę, be galo patenkintas gražiu espados kostiumu, kurį buvo persitvarkęs pagal savo ūgį, šiam nespėjus dar nė karto juo apsivilkti. Visuomet plepus ir linksmas, dabar jis buvo espadai brangesnis už visą šeimą. Jis niekada su juo nesiskirdavo.

– Tu puikesnis negu pats Rožeras de Floras, – linksmai jam tarė espada. – Lipk į karietą, nuvešiu iki pat aikštės.

Svainis atsisėdo šalia didžiojo žmogaus, virpėdamas iš pasididžiavimo, kad gali važiuoti kartu su juo Sevilijos gatvėmis ir visi jį matys tarp vyrų, pasipuošusių šilkinėmis skraistėmis su auksiniais apvadais.

Aikštė jau buvo pilna. Ši svarbi korida rudens pabaigoje buvo sutraukusi daug publikos ne vien iš miesto, bet ir iš kaimų. Saulės nušviestoje tribūnos pusėje buvo daugybė paprastų žmonių[22].

Galjardą iš pat pradžių apėmė nervingas veiklos troškimas. Jis visą laiką buvo toli nuo barjero ir ėjo pasitikti buliaus, erzindamas jį besiplaikstančia savo skraiste, o tuo tarpu pikadorai laukė akimirkos, kada gyvulys pradės pulti jų vargšus arklius. Publikoje buvo galima pastebėti šiokį tokį priešiškumą toreadorui. Jam plojo kaip ir visada, bet didesnis entuziazmas reiškėsi ūksmingoje tribūnos pusėje, kur matėsi tvarkingos eilės baltų skrybėlių, negu toje saulėtoje, gyvoje ir margoje pusėje, kur dauguma sėdėjo vienmarškiniai, atraitytomis nuo karščio rankovėmis.

Galjardas nujautė pavojų. Jei tik jį ištiktų nesėkmė, pusė žiūrovų tuoj pašoktų ant kojų ir imtų šaukti reikšdami savo nepasitenkinimą dėl jo nedėkingumo tiems, kurie padėjo jam iškilti.

Jis nelabai sėkmingai nudūrė pirmąjį bulių. Kaip ir kitais kartais drąsiai jam smeigė tarp ragų, bet špaga pataikė į kaulą. Gerbėjai jam plojo. Smūgis buvo puikus, ir kovotojas nekaltas, jeigu jam nepavyko.Jis pasiruošė antram smūgiui, bet ir šį kartą špaga pataikė į tą pačią vietą, ir bulius mostelėjęs galvą išmetė ją iš žaizdos, nubloškdamas į šalį. Tada, paėmęs iš Garabato rankų naują špagą, Galjardas vėl puolė gyvulį, kuris tvirtai atsispyręs kojomis, palenkęs kruviną sprandą ir beveik liesdamas putotu snukiu smėlį žiūrėjo į savo priešą.

Maestras, laikydamas prieš buliaus akis muletą, ramiai ėjo prie jo, špagos galu taikydamas tarp įsmeigtų į sprandą banderilių. Jis pribaigs jį! Ir Galjardas įrėmė špagos smaigalį į buliaus viršugalvį, ieškodamas tarp ragų jautrios vietos. Sukaupęs jėgas, jis smeigė špaga; bulius skausmingai sudrebėjo, bet pasiliko bestovįs, atmušdamas špagą smarkiu galvos mostelėjimu.

– Vienas kartas! – pasigirdo pašaipūs balsai iš publikos, sėdinčios saulėtoje pusėje.

“Prakeikimas!” Kodėl šitie žmonės jam taip priešiškai nusiteikę?

Jis dar kartą nusitaikė špaga ir dūrė, ir šį kartą smūgis buvo mirtinas. Bulius ūmai parkrito kaip perkūno trenktas ir paliko gulėti ant smėlio, ragus įbedęs į žemę, pilvu ir kojomis į viršų, nes durklas pataikė jam į nervų centrą.

Ėmė ploti ūksmingoji tribūnos pusė daugiau iš klasinio prišiškumo, o tuo tarpu žiūrovai, sėdintieji prieš saulę, sutiko Galjardą švilpimais ir keiksmais.

– Ponų palaižūnas!.. Aristokratas!

Galjardas, atsukęs nugarą tiems, kurie jam svaidė užgauliojimus, su muleta ir špaga rankose dėkojo savo garbintojams. Jam buvo skaudu girdėti tokius įžeidimus iš paprastų žmonių, kurie visada būdavo jo draugai, ir susijaudinęs jis gniaužė kumščius.

– Bet ko gi nori šitie žmonės? Juk bulius nukautas! Terauna jį velniai! Tai vis mano priešų išmonės.

Ir didesnę kovų dalį jis praleido stovėdamas prie barjero, niekinamai žiūrėdamas į savo draugus ir mintyse kaltindamas juos, kad jie nuteikė taip priešiškai žiūrovus.

Jis keikė taip pat ir bulių, ir tą piemenį, kuris jį išaugino. Taip gerai buvo pasiruošęs, tikėdamasis nustebinti publiką, o tuo tarpu šis prakeiktas gyvulys sumaišė visus jo planus! Reikia nušluoti nuo žemės paviršiaus tuos galvijų augintojus, kurie išleidžia į areną tokius gyvulius.

Antrą kartą paėmęs į rankas žudymo įrankius, jis įsakė Nacionalui ir kitiems savo kvadriljos vyrams su skraiste nuvilioti bulių arti tos vietos, kur sėdėjo prastuomenė.

Jis puikiai pažinojo publiką. Reikėjo prisigerinti saulėtosios pusės "piliečiams", neramiai ir baisiai demokratijai, kuri atsinešdavo į kovų aikštę klasinę neapykantą, tačiau kuri greitai atlyždavo ir kurios švilpimas virsdavo plojimais, jeigu tik nors mažiausias dėmesys paglostydavo jai savimeilę.

Padėjėjai, viliodami bulių skraistėmis, slinko į tą aikštės pakraštį, kur plieskė saulė. Nustebinta minia sujudo ir džiugiai sutiko šį manevrą. Svarbiausias momentas, buliaus žūtis, turi įvykti prie pat jų akių, o ne kažkur toli, kaip kad visada būdavo, dėl pavėsyje sėdinčių turtuolių patogumo.

Gyvulys, likęs vienas aikštės pakraštyje, užpuolė ten tysantį arklio lavoną. Jis panarino ragus į sudraskytą pilvą ir pakėlė kaip sugniuždytą skarmalą tą pasigailėtiną stipeną su besitąsančiomis mėšlinomis žarnomis ir krintančiomis išmatomis. Lavonas nukrito ant žemės pusiau sulenktas, ir bulius ėjo šalin. Staiga jis sugrįžo garsiai baubdamas ir vėl įsmeigė ragus į tuščią arklio pilvą. Publika juokėsi iš tokio kvailo gyvulio atkaklumo, to bergždžio gyvybės ieškojimo negyvame kūne.

– Na, laikykis!.. O, koks tu stiprus! Tai šaunuolis!.. Nagi, tęsk toliau, na, dar, dar!

Bet netrukus jie liovėsi mokę gyvulį, ir visų dėmesys nukrypo į Galjardą, kuris ėjo per areną smulkiais žingsniais, linguodamas liemeniu, laikydamas sulankstytą muletą vienoje rankoje, o kitoje mosuodamas špaga kaip kokia lazdele.

Saulėje sėdinti publika ėmė ploti dėkodama matadorui, kad taip arti priėjo.

– Na, tu juos turi savo kišenėje, – tarė Nacionalas, stovėdamas su paruošta skraiste prie buliaus.

Minia mojavo rankomis, šaukė toreadorą: "Čia, čia!" Kiekvienas norėjo, kad jis bulių nudurtų priešais jo eilę, kad neliktų nepastebėta nė menkiausia smulkmena, o matadoras nežinojo, kaip patenkinti visus tuos tūkstančius, kurie jį kvietė į skirtingiausias puses.

Užkėlęs koją ant barjero papėdės, jis galvojo, kurioje vietoje jam geriausia būtų nukauti bulių. Reikia nuvesti jį tolėliau. Toreadorui kliudė arklio lavonas, kurio viduriai buvo išdraikyti visoje šitoje aikštės dalyje.

Jau norėjo pašaukti Nacionalą ir liepti, kad nuviliotų gyvulį toliau, bet tuo metu už nugaros Galjardas išgirdo pažįstamą balsą, ir nors jis dar nežinojo, kieno tas balsas, bet tučtuojau atsisuko:

– Gera diena, pone Chuanai... Dabar tai iš tikrųjų jums plosiu!

Jis pamatė pirmoje eilėje po stora kontrabarjero virve užmestą ant atramos švarką ir sukryžiuotas rankas su atraitytomis baltinių rankovėmis, o ant jų rymantį platų, rūpestingai nuskustą veidą su atsmaukta skrybėle. Atrodė, kad tai geraširdis kaimietis, atvykęs į miestą pažiūrėti bulių kovos.

Galjardas jį pažino. Tai buvo Pliumitas.

Jis pildė savo pažadą ir drąsiai sėdėjo čia tarp dvylikos tūkstančių žmonių, negalinčių jo pažinti, ir sveikino toreadorą, kuris pajuto jam dėkingumą dėl parodyto pasitikėjimo.

Galjardas stebėjosi akiplėšiška jo drąsa. Atvykti į Seviliją, atsidurti aikštėje, toli nuo kalnų ir dykumų, kur galima lengvai apsiginti, be savo dviejų draugų – arklio ir karabino, ir vien dėl to, kad galėtų jį pamatyti kaunant bulius... Iš tiesų šitas vyras buvo kur kas drąsesnis už jį.

Paskui jis pagalvojo apie fermą ir apie tą pavojų, kuris gresia iš Pliumito, apie gyvenimą kaime, kuris buvo galimas tik palaikant gerus santykius su tuo nepaprastu žmogumi. Jo garbei turi būti nukautas šis bulius.

Jis nusišypsojo plėšikui, kuris vis žiūrėjo į jį visiškai ramiu veidu, nusiėmė kepuraitę ir atsisukęs į neramią publiką, bet įsmeigęs akis tik į Pliumitą sušuko:

– Jūsų garbei!

Jis nusviedė kepuraitę į žiūrovų eiles, ir daugybė rankų grobstė ją vienos iš kitų, norėdamos pasilaikyti tą relikviją.

Galjardas davė ženklą Nacionalui atvilioti bulių prie pat jo. Espada išskleidė muletą, ir gyvulys garsiai maurodamas puolė raudoną audeklą. "Ole!" – sustaugė minia, jau susitaikiusi su savo dievaičiu ir pasiruošusi stebėtis viskuo, kad ir ką jisai darytų.

Toreadoras įnirtingai puolė bulių, entuziastingai džiūgaujant miniai, kuri buvo nuo jo už keleto žingsnių ir davinėjo jam patarimus.

– Atsargiai, Galjardai! Bulius dar labai stiprus. Nelįskite tarp buliaus ir barjero. Geriau palikti sau atvirą kelią pasitraukti.

Kiti, smarkesni, skatino jį drąsiems išpuoliams.

– Nagi, parodyk, ką gali... Žast! Smūgis – ir sudorosi jį kaip šiltą vilną.

Gyvulys buvo per daug stambus ir klastingas, kad būtų buvę galima taip lengvai "sudoroti jį kaip šiltą vilną". Susierzinęs dėl netoliese gulinčio arklio, bulius norėjo vėl grįžti prie jo, tartum apsvaigintas išverstų jo vidurių dvokimo.

Išvargintas įkyrios, erzinančios muletos, bulius vieną akimirką stovėjo nejudėdamas. Galjardo užpakalyje gulėjo negyvas arklys. Padėtis buvo labai bloga, bet juk jis likdavo nugalėtoju ir dar blogesnėse pozicijose.

Jis norėjo pasinaudoti šituo buliaus stabtelėjimu. Publika taip pat jį ragino. Tarp žiūrovų, kurie tiesiog gulte gulė ant kontrabarjero, kad tik nepraleistų nė vienos smulkmenos šią lemtingą akimirką, jis atpažino daug savo gerbėjų, kurie jau buvo pradėję šalintis jo, bet dabar vėl jam plojo, sujaudinti jo rodomo prielankumo "paprastiems žmonėms".

– Nepraleisk progos, šaunuoli!.. O mes pažiūrėsime, kaip iš tikrųjų reikia kautis!.. Smok kaip reikiant!

Galjardas truputį atsisuko į publiką, norėdamas pasveikinti Pliumitą, kuris pasirėmęs rankomis ant savo švarko vos šypsojosi plačiu kaip mėnulio pilnatis veidu.

– Dėl jūsų, drauge!..

Jis pasaliutavo jam špaga ruošdamasis pulti bulių, bet tą akimirką pajuto, kad po kojomis sudrebėjo žemė, nusviesdama jį tolyn, kad aikštė kažkur nugrimzdo, viskas užtemo ir baisus uraganas praūžė pro jį. Visas jo kūnas skausmingai suvirpėjo, galvoje spengė, tartum ji būtų plyšusi pusiau, mirties baimė suspaudė krūtinę... ir netekdamas sąmonės jis nukrito į nežinomą ir beribę tuštumą.

Tą pačią akimirką, kai matadoras ruošėsi lemiamam smūgiui, bulius, vėl patrauktas gulinčio už Galjardo arklio, staigiai metėsi prie jo. Susidūrimas buvo baisus. Šilku ir auksu aprengta figūra šmėstelėjo ir dingo po buliaus kojomis. Jis neužkabino jos ragais, bet smūgis buvo siaubingas, triuškinantis: galva ir ragai, visa priekinė gyvulio dalis, partrenkė žmogų kaip ištisa kaulinė masė.

Bulius, kuris matė tiktai tysantį arklį, pajuto po savo kojomis kliūtį ir pamiršęs arklio lavoną puolė tą spindintį žaislelį, nejudamai gulintį ant smėlio. Jis pakėlė jį savo ragu, krestelėjęs nusviedė už keleto žingsnių ir jau norėjo trečią kartą mestis prie jo.

Minia, apstulbinta visų šių įvykių, kurie vystėsi žaibo greitumu, tylėjo užgniaužusi kvapą. Jį subadys! O gal jau ir subadė!.. Staiga nerimastingas visų žiūrovų klyksmas pertraukė tą klaikią tylą. Tarp gyvulio ir jo aukos išsiskleidė skraistė, tvirtos rankos laikė raudoną audeklą prie pat buliaus galvos, norėdamos jį apakinti. Tai buvo Nacionalas, kuris iš nevilties puolė prie buliaus, stengdamasis nuvilioti jį nuo maestro. Gyvulys, sumišęs dėl naujos kliūties, metėsi prie jo, nusisukdamas nuo gulinčiojo.

Banderiljeras bėgo atbulas priešais pačius ragus ir mojavo skuduru nežinodamas, kaip išsigelbėti iš pavojaus, bet patenkintas, kad atitraukė bulių nuo sužeistojo.

Publika, naujų įvykių sujaudinta, matadorą beveik užmiršo. Nacionalas irgi gali žūti, sunku jam bus pasprukti nuo buliaus ragų – gyvulys jį sekė vos neužkabindamas ragais... Vyrai rėkė, tarytum jų šauksmai būtų galėję kuo nors padėti persekiojamajam, moterys tylai dūsavo iš baimės, sukdamos į šalį veidus ir konvulsingai gniauždamos rankas. Staiga banderiljeras, pasinaudojęs proga, kai gyvulys palenkė galvą durti, atšoko į šalį, o tuo tarpu bulius aklai bėgo pirmyn, laikydamas ant ragų užgriebtą skraistę.

Susijaudinimas pratrūko kurtinančiu plojimu. Minia, kuri įtemptai sekė pavojingas akimirkas, dabar ėjo iš proto šaukdama Nacionalo vardą. Tai buvo geriausia jo gyvenimo valandėlė. Publika, įnirtingai plodama Nacionalui, beveik nekreipė dėmesio į Galjardą, kurį be jokių gyvybės ženklų, nusvirusia galva nešė iš arenos kiti toreadorai ir aikštės tarnautojai.

Vakare visas miestas vien tik ir tekalbėjo apie Galjardo žaizdą, baisiausią iš visų, kokias buvo kada nors gavęs. Nežiūrint vėlaus laiko, daugelyje miestų buvo spausdinami specialūs lapeliai, ir visos Ispanijos laikraščiai rašė apie įvykį, kuo plačiausiai jį komentuodami, telegrafas dirbo taip, tarytum būtų įvykęs pasikėsinimas prieš įžymų politikos veikėją.

Gyvačių gatvėje sklido siaubingos, be galo išpūstos naujienos, nes pietiečiai paprastai linkę viską perdėti ir plačiai komentuoti. Vargšas Galjardas numirė. Tasai, kuris pranešė tą liūdną naujieną, pats matęs jį aikštės ligoninėje išblyškusį kaip popierių ir su kryžiumi rankose. Kitas vėl pranešė ne tokias baisias žinias. Galjardas dar nemiręs, bet kiekvieną valandėlę galįs mirti.

– Jį visiškai sumaigė, ir širdį, ir vidurius, viską! Bulius iš vargšo padarė rėtį.

Aplink aikštę buvo išstatyta sargyba, kad žmonės iš smalsumo nesiveržtų į ligoninę. Už aikštės minia vis didėjo, klausinėdama įeinančiųjų ir išeinančiųjų apie matadoro sveikatos būklę.

Nacionalas, vis dar su kovos drabužiais, atrodė susirūpinęs ir niūrus; jis šaukė ir pyko, kad nieko dar nebuvo paruošta matadorui pergabenti į namus.

Žmonės, pamatę banderiljerą, užmiršdavo sužeistąjį ir sveikindavo jį:

– Pone Sebastianai, jūs buvote nuostabus! Jeigu ne jūs...

Bet jis atsikalbinėjo nuo tų sveikinimų. Nieko ypatingo jis nepadaręs!.. Viskas... Vieni niekai! Svarbiausia vargšas Chuanas, kuris guli ligoninėje kovodamas su mirtimi.

– O kaip jis, pone Sebastianai? – klausinėjo žmonės, grįždami prie pirmojo savo susidomėjimo objekto.

– Labai blogai. Tik dabar pradeda atgauti sąmonę. Viena koja visiškai sutriuškinta, baisus dūris į šoną, ir ką aš žinau, kas dar ten! Vargšelis tikras kankinys... Tuoj vešime į namus.

Kai visiškai sutemo, Galjardą išnešė su neštuvais iš aikštės. Minia tyliai sekė iš paskos. Kelionė buvo ilga. Nacionalas, kuris ėjo su skraiste ant rankos, tvaskėdamas toreadoro rūbais tarp paprastų žmonių drabužių, nuolat pasilenkdavo žvilgtelėti po muslinu, dengiančiu neštuvus, liepdamas nešėjams sustoti.

Aikštės gydytojai ėjo iš paskos, o su jais kartu markizas de Moraima ir globėjas donas Chosė, kuris, rodės, tuoj parkris ant rankų draugams, kitiems "Keturiasdešimt penkių" klubo nariams. Visi jie buvo sukrėsti ir apimti to bendro susijaudinimo, kurį jautė toreadorą lydinti prastuomenė.

Minia ėjo prislėgta. Tai buvo liūdna eisena, tartum miestą būtų ištikusi viena tų nacionalinių negandų, kurios panaikina luomų skirtumus ir sulygina visus žmones, ištiktus bendros nelaimės.

– Kokia nelaimė, pone markize! – kreipėsi į markizą de Moraimą vienas plačiaveidis šviesiaplaukis kaimietis su švarku, užmestu ant peties.

Du kartus jis buvo šiurkščiai pastūmęs į šalį vieną nešėją, norėdamas pats padėti nešti. Markizas pažvelgė į jį su simpatija. Tikriausiai tai vienas iš tų kaimiečių, kurie paprastai sveikina jį sutikę kelyje.

– Taip, didelė nelaimė, jaunuoli.

– Kaip manote, pone markize, ar jis mirs?..

– Reikia manyti. Nebent jį išgelbėtų stebuklas. Jis visas sužalotas.

Ir markizas padėjo dešinę ranką nepažįstamajam ant peties; rodės, jam buvo malonus tas liūdesys, kuris atsispindėjo jo veide.

Galjardo parvykimas į namus buvo skausmingas. Vidiniame kieme liejosi aimanos. Gatvėje klykė ir rovėsi plaukus kitos moterys, šeimos bičiulės ir kaimynės, kurios Chuanilją jau laikė mirusiu.

Potachė ir kiti jo draugai stengėsi pereiti su neštuvais pro duris, tuo pat metu negailėdami į visas puses kumščių smūgių, kad minia paskui juos neužplūstų namų. Gatvė buvo pilna žmonių, gyvai besišnekučiuojančių apie įvykį. Visi godžiai žvelgė į namus spėliodami, kas vyksta jų viduje.

Neštuvai atsidūrė kambaryje greta vidinio kiemo, ir matadoras labai atsargiai buvo perkeltas į lovą. Jis visas buvo sutvarstytas marškomis ir krauju permirkusiais tvarsčiais, kurie stipriai atsidavė vaistais. Iš jo koridos aprangos buvo išlikusi tik viena rausvos spalvos kojinė. Apatiniai marškiniai buvo vietomis suplėšyti, vietomis sukarpyti žirklėmis.

Suvelta plaukų sruoga netvarkingai draikėsi ant kaklo, veidas buvo išblyškęs kaip Ostija. Jis atmerkė akis pajutęs kažkieno ranką savosiose ir šyptelėjo pamatęs šalia savęs Karmeną, tokią pat išblyškusią kaip ir jis, sausomis akimis ir pamėlynavusiomis lūpomis, su tokia baimės išraiška, tartum ji būtų stovėjusi prie mirštančiojo lovos.

Rimti ponai, geri matadoro draugai, atsargiai įsiterpė. Karmena negali čia ilgiau pasilikti, ji turi išeiti. Sužeistajam buvo suteikta tik pirmoji pagalba, daktarams dar liko daug darbo.

Pagaliau žmona išėjo iš kambario, šeimos bičiulių skatinama. Sužeistasis akimis davė ženklą Nacionalui, ir šis pasilenkė prie jo stengdamasis išgirsti tylų, vos girdimą šnabždesį.

– Chuanas prašo, – tarė jis išėjęs į vidinį kiemą, – kad tuojau būtų duota telegrama daktarui Ruisui.

Globėjas, patenkintas savo apdairumu, jam atsakė, kad jis tai jau padaręs. Jis pasiuntęs telegramą dar pavakary, kai tik įsitikinęs, kokia rimta nelaimė. Dabar esąs beveik tikras, kad daktaras jau kelyje ir greičiausiai atvyks rytoj iš ryto.

Po to donas Chosė ėmė klausinėti gydytojus, kurie buvo suteikę toreadorui pirmąją pagalbą aikštės ligoninėje. Kai praėjo pirmosios pavojingos valandėlės, gydytojai ėmė rodyti daugiau optimizmo. Galimas dalykas, kad jis nemirs. Jo toks stiprus organizmas. Baisiausia – tai smarkus jo susitrenkimas krentant, kuris kitą būtų iškart pribaigęs, bet jis jau įveikė mirtiną pavojų ir atsigavo, nors dar tebėra labai silpnas. O žaizdos nebuvo jau tokios pavojingos. Toji rankoje – vieni niekai: gal

tiktai ranka nebebus tokia mikli. Kojos žaizda pavojingesnė: sutrupintas kaulas. Galjardas gali likti raišas.

Donas Chosė prieš keletą valandų, kai visiems atrodė, jog toreadoro mirtis neišvengiama, iš visų jėgų stengęsi neparodyti baimės, tačiau dabar, tai išgirdęs, labai susijaudino. Jo matadoras liks raišas?.. Vadinasi, nebegalės kautis?..

Jis piktinosi girdėdamas, kaip ramiai gydytojai kalba, kad Galjardas gali likti nebetinkąs toreadoro profesijai.

– Šito negali būti. Ar jūs įsivaizduojate, kad Chuanas liktų gyvas ir negalėtų daugiau kautis?.. Kas jį pakeis? Sakau, kad to negali būti! Pirmas pasaulyje žmogus... ir norit, kad jis mestų savo darbą!

Per visą naktį prie ligonio budėjo kvadriljos vyrai ir Galjardo svainis. Šis nuolat bėgiojo iš ligonio kambario į antrą aukštą ir vėl atgal stengdamasis suraminti moteris ir neleisti joms pasirodyti toreadorui. Jos turinčios klausyti daktarų ir nejaudinti ligonio. Chuanas buvo labai silpnas, ir tas silpnumas daktarams kėlė didesnį nerimą negu žaizdos.

Kitą rytą globėjas nuskubėjo į stotį. Iš Madrido atėjęs ekspresas atvežė daktarą Ruisą. Jis atvyko be jokio bagažo, apsirengęs kaip visada tvarkingai, šypsantis į savo gelsvą barzdelę, o didelis it Budos jo pilvas tabalavo po plačia liemene, vikriai jam stumiantis trumpomis kojelėmis. Jis jau gavęs žinią Madride, išeidamas iš naujokų koridos, specialiai suruoštos išbandyti vienam vaikinui iš Ventos. Tai buvo tikra komedija, gerokai jį palinksminusi. Ir jis šypsojosi netgi dabar, po varginančios kelionės traukinyje, prisimindamas tą groteskinę kovą ir net pamiršdamas savo kelionės tikslą.

Kai jis įėjo į matadoro kambarį, Galjardas, iki šiol atrodęs visiškai silpnas, atmerkė akis ir pažino jį; jo veidas pagyvėjo nušvisdamas pasitikėjimo šypsniu. Ruisas, pasikonsultavęs kambario kertėje su gydytojais, suteikusiais pirmąją pagalbą, ryžtingai prisiartino prie ligonio lovos.

– Drąsos, jaunuoli, dėl šito dar nemirsi. Turi didelę laimę!..

Ir pridūrė kreipdamasis į savo kolegas:

– Vis dėlto koks šaunus gyvulys tasai Chuaniljas. Kitas jo vietoje jau seniai mums nebeteiktų rūpesčių.

Ruisas apžiūrėjo sužeistąjį labai atidžiai. Žaizdos pavojingos, bet jis jų tiek daug matęs savo gyvenime!.. Kai jam pasitaikydavo "paprastos" ligos, jis visada abejodavo nedrįsdamas tvirtai reikšti savo nuomonės. Bet buliaus subadymai buvo jo specialybė, ir jis visada laukdavo stebuklingo pagijimo, tartum ragai, būdami žaizdų priežastis, būtų buvę sykiu ir vaistai.

– Jeigu jis nenumirė ten, aikštėje, – tarė Ruisas, – beveik galima sakyti, kad bus išgelbėtas. Gydymas – tik laiko klausimas.

Tris dienas Galjardas turėjo kentėti baisiai skaudžias operacijas, staugdamas iš skausmo, nes buvo per silpnas, kad būtų buvę galima jį narkotizuoti. Iš vienos kojos daktaras Ruisas išėmė keletą kaulo gabalėlių – sulaužyto blauzdikaulio nuotrupas.

– Kas sakė, kad jis daugiau nebetiks koridai? – sušuko daktaras, patenkintas savo sumanumu. – Tu dar puikiai kausies, sūnau, dar daug tau plos publika.

Globėjas jam pritarė, – tą patį ir jis manąs. Argi galįs taip baigti savo karjerą šitas šaunuolis, pirmas pasaulyje žmogus ?..

Daktarui Ruisui įsakius, teoreadoro šeima persikėlė į dono Chosė namus. Per daug trukdė moterys; tvarkyti žaizdas, joms esant, buvo tiesiog neįmanoma. Užtekdavo net menkiausios toreadoro aimanos, ir tuojau pat iš visų namo kampų pasigirsdavo nerimastingi motinos ir sesers šūkčiojimai, o Karmeną reikėdavo net prilaikyti, nes ji daužėsi kaip beprotė verždamasi prie savo vyro.

Begalinis širdies skausmas nustelbė Karmenos pyktį. Dažnai ji liejo ašaras jausdama sąžinės graužimą, nes buvo įsitikinusi, kad ši nelaimė įvyko tik dėl jos kaltės.

– Žinau, kad pati esu kalta, – sakė nusiminusi Nacionalui. – Jis dažnai kartodavo: tegu verčiau mane subado bulius, bent vieną kartą bus galas! Aš buvau labai bloga, jam apkartinau gyvenimą.

Veltui banderiljeras stengėsi priminti jai visas įvykio smulkmenas norėdamas įtikinti, kad nelaimė įvykusi netikėtai. Ne, jinai buvo tikra, kad Galjardas ieškojo mirties, ir jeigu ne banderiljeras, jį būtų iš aikštės išnešę negyvą.

Kai operacija buvo baigta, šeima vėl sugrįžo į namus. Karmena įeidavo tylutėliai į sužeistojo kambarį nuleistomis akimis, lyg gėdydamasi ankstesniojo savo priešiškumo.

– Kaip jautiesi? – klausdavo ji imdama Chuano ranką.

Ir taip stovėdavo tyli ir nedrąsi Ruiso ir kitų draugų akivaizdoje, o šie nė valandėlės nesitraukdavo nuo sužeistojo lovos.

Jeigu būtų likusi viena, gal būtų atsiklaupusi prieš savo vyrą prašydama atleidimo. Vargšelis! Tai ji savo žiaurumu stūmė jį neviltin, vertė ieškoti mirties. Tegu jis pamiršta visa tai! Ir visa jos paprasta siela atsispindėjo akyse, degančiose nuolankia meile ir motinišku švelnumu.

Galjardas atsikėlė iš patalo tartum sumažėjęs nuo skausmo, liesas, išblyškęs, vaikiškai nedrąsus. Nieko nebeliko iš to pagyrūniško šaunuolio, kuris savo drąsa uždegdavo publiką. Jis skundėsi savo neveiklumu, negalėjimu judėti dėl tos nelaimingos kojos, tokios sunkios, lyg ji būtų buvusi pilna švino. Jį labai įbaugino tos baisios operacijos, kurias turėjo iškęsti visai be narkozės. Ištverti skausmą kaip anksčiau jau nebegalėjo ir aimanavo net dėl menkniekių.

Jo kambarys tapo tarsi susirinkimų vieta, kur ištisą dieną būdavo įžymiausieji miesto bulių kovų mėgėjai. Cigarų dūmai maišėsi su jodoformo ir kitų vaistų stipriais kvapais. Ant stalų, tarp buteliukų su vaistais, higroskopinės vatos pakelių ir tvarsčių, atsirasdavo ir buteliai vyno, kuriuo buvo vaišinami svečiai.

– Vieni niekai, – sakydavo draugai, norėdami savo triukšmingu optimizmu pakelti toreadorui nuotaiką. – Po kokių poros mėnesių tu vėl galėsi kautis. Pakliuvai į geras rankas. Daktaras Ruisas daro stebuklus.

Daktaras taip pat atrodė linksmas.

– Na, jau mes jį šiaip taip ištempėme. Tik pažiūrėkite, tamstos, jis jau rūko!..

Iki vėlyvos nakties prie ligonio būdavo daktaras, globėjas ir dar kas nors iš kvadriljos. Kai ateidavo Potachė, visada stengdavosi būti arčiau stalo, kur stovėdavo buteliai vyno.

Pasikalbėjimų tema tarp Ruiso, globėjo ir Nacionalo visada būdavo buliai. Su donu Chosė kitos kalbos ir negalėjai pradėti. Jie iškeldavo visų matadorų trūkumus, išskaičiuodavo jų nuopelnus ir gaunamą pel-

ną, o ligonis klausydavosi jų kalbų negalėdamas pajudėti ir užliūliuotas monotoniško pašnekesio imdavo snausti.

Dažniausiai kalbėdavo vienas daktaras, o Nacionalas tik pritardavo jo žodžiams, rimtai ir prielankiai žvelgdamas į jį. Kiek daug žino šitas žmogus!.. Banderiljeras, be galo karštai tikėdamas daktaru, netgi imdavo mažiau bepasikliauti Choselitu, savo mokytoju, ir klausdavo daktarą, kada kilsianti revoliucija.

– O tau kas rūpi? Tu privalai galvoti tik apie bulius, stengtis gerai juos pažinti, kad galėtum išvengti nelaimės, ir daugiau kautis, kad uždirbtum pinigų savo šeimai.

Nacionalas protestavo dėl tokio pažeminimo, kurį jam, kaip toreadorui, tas norėjo primesti. Jis toks pat pilietis kaip ir kiti, rinkėjas, kuriam pataikauja politikos veikėjai rinkimų dienomis.

– Man atrodo, kad ir aš turiu teisę pareikšti savo nuomonę. Sakau, man atrodo!.. Aš esu savosios partijos komiteto narys, o tai... Na ir kas, kad aš toreadoras? Aš žinau, kad tai žema ir reakcinga profesija, bet tai nekliudo man turėti savo idėjų.

Ir banderiljeras vis kalbėjo apie tą “reakciją”, nepaisydamas dono Chosė pašaipos, nes, nors jis ir labai gerbė toreadoro globėją, kalbėjo tiktai daktarui Ruisui. Dėl visko kaltas Ferdinandas VII[23]. Taip, pone, tasai tironas, kuris uždarė universitetus ir įsteigė tauromachijos mokyklą Sevilijoje, ir todėl dabar niekinama toreadoro profesija, – jo menas tapo pajuokos objektu.

– Tebūnie prakeiktas tasai tironas, daktare!

Nacionalas žinojo šalies politikos istoriją, kiek ji buvo susijusi su tauromachija, ir keikdamas Sombrererą ir kitus toreadorus, absoliučios karaliaus valdžios šalininkus, jis prisimindavo ir drąsųjį Chuaną Leoną, akiplėšiškai metantį iššūkius publikai absoliutizmo epochoje, pasirodantį arenoje juodais drabužiais – mat liberalai buvo vadinami “juodaisiais” – ir be jokios baimės sutinkantį prastuomenės pyktį, nors dėl tų grasinimų tekdavo palikti cirką. Nacionalas užsispyręs skelbė savo idėjas. Bulių kovos yra praėjusių laikų menas, barbariškas palikimas, bet čia taip pat pasitaiko nemaža padorių žmonių, vertų tokios pat pagarbos kaip ir kiti.

– Bet iš kur tu ištraukei tą reakciją? – tarė daktaras. – Tu esi puikus žmogus, Nacionalai, ir tavo norai geriausi pasaulyje, bet tu nemokša.

– Taip, – sušuko donas Chosė, – tikra tiesa. Komitete jis laikomas puspročiu dėl visų tų pamokslų ir kvailų idėjų.

– Bulių kovos – tai pažanga, – šypsodamasis kalbėjo daktaras. – Supranti, Sebastianai? Mūsų krašto papročių raida, sušvelninimas tų liaudies pramogų, kurias mėgdavo ispanai tais laikais, apie kuriuos tikriausiai bus tau kalbėjęs ir tavasis donas Choselitas.

Ir Ruisas, laikydamas rankoje taurę, vis kalbėjo ir kalbėjo, stabtelėdamas tiktai siurbtelti gurkšnį vyno.

– Sakyti, kad bulių kovos pasenęs dalykas, yra didelė klaida. Ispanijoje ir seniau būdavo žudomi gyvuliai žmonių pramogai, bet tokių kovų, kokios yra dabar, nebuvo. Pavyzdžiui, Sidas[24] žudydavo bulius ietimis, riteriai maurai ir krikščionys dalyvaudavo kovose, bet nebūdavo nei profesionalų toreadorų, nei gyvulių, nukaunamų garbingai, pagal tam tikras taisykles.

Daktaras nuklydo į praeitį pasakodamas, kokios būdavo tos tautinės šventės per ištisus šimtmečius. Tiktai labai svarbūs įvykiai, kaip antai: karalių vainikavimas, taikos sudarymas arba naujos koplyčios pašventinimas kurioje nors katedroje būdavo pažymima bulių kovomis. Šios šventės nebūdavo reguliarios, nebuvo žinomi ir toreadorai profesionalai. Į areną išjodavo šaunūs riteriai, apsirengę ryškiais šilko apdarais, ant savo pačių žirgų, užpuldavo ietimi ar durklu bulių ir damų akivaizdoje jį nukaudavo. Jei bulius juos numesdavo nuo žirgo, jie puldavo jį su špaga ir tarnams padedant nudėdavo bulių, kirsdami jam, kur pakliūdavo, nesilaikydami jokių taisyklių. Kai korida būdavo skirta liaudžiai, minia užplūsdavo aikštę, visa masė užgriūdavo ant buliaus ir pribaigdavo jį durklų smūgiais.

– Tikrų kovų nebūdavo, – kalbėjo toliau daktaras. – Tai būdavo tiktai piktų bulių medžioklė... Geriau pagalvojus, visai aišku, kad žmonės turėdavo kitokių švenčių ir kitokių malonumų, labiau tinkamų tai epochai, todėl ir nebuvo reikalo jiems tobulinti šios pramogos.

Karingajam ispanui atrodė, kad vienintelė tikra priemonė prasiskinti kelią – nuolatiniai karai įvairiuose Europos kraštuose, kelionės laivais į Ameriką, kur trūko drąsių žmonių. Be to, religija dažnai suteikdavo žmonėms smarkiai jaudinančių spektaklių, kuriuose žiūrovą nukrėsdavo

šiurpas matant pavojuje kitus žmones, ir už tai jie nusipelnydavo indulgenciją savo pačių sielos išganymui. Viešas inkvizicijos mirties nuosprendžių vykdymas – žmonių deginimas ant laužo – būdavo stiprūs, jaudiną spektakliai, po kurių kovos su paprastais kalnų gyvuliais netekdavo jokio žavesio. Inkvizicijos laužai būdavo pati didžiausia tautinė šventė.

– Bet atėjo diena, – vėl prabilo Ruisas, gudriai šypsodamas, – kada inkvizicija ėmė silpnėti. Viskas pasaulyje mainosi. Pagaliau ji mirė nuo senatvės, daug anksčiau, negu revoliuciniai įstatymai ją panaikino. Jai nebeliko vietos; pasaulis pasikeitė, ir jos šventės būtų buvusios kažkas panašaus į bulių kovas Norvegijoje tarp ledynų ir po apsiniaukusiu dangumi. Nebeliko tinkamos aplinkos. Visi pajuto, kad gėda deginti žmones su visomis tomis kalbomis, juokingais drabužiais, atsižadėjimais ir t.t. Jau nebeišdrįsta vykdyti mirties nuosprendžių. Kai dar prireikdavo įrodyti savo egzistavimą, inkvizicija pasitenkindavo neviešu plakimu rykštėmis. Tuo pat metu mes, ispanai, išvargę bekeliaudami po pasaulį ir beieškodami nuotykių, pagaliau aprimome savo namuose: jau nebebuvo karų Flandrijoj arba Italijoj; pasibaigė Amerikos nukariavimai, kur nuolat plaukdavo įvairaus plauko avantiūristai, ir tada atsirado tikrasis bulių kovos menas, pradėta statyti tam tikslui nuolatinės aikštės, imta formuoti toreadorų profesionalų kvadriljas, buvo sudarytos kovos taisyklės ir išrastas kovos būdas su banderilėmis bei špaga, lygiai toks, kaip mes dabar matome. Šita pramoga miniai labai patiko. Bulių kovos labai išpopuliarėjo ir pasidarė profesija. Vietoj riterių atsirado savanorių iš liaudies, jie rizikavo gyvybe, ir minios žmonių ėmė plūsti į aikštes kaip vienintelis tų aikščių ir tenykščių įvykių šeimininkas, iš tribūnos galįs net iškeikti tą vyriausybę, kuri gatvėje keldavo baimę. Sūnūs visų tų, kurie su religiniu fanatizmu žiūrėdavo, kaip buvo čirškinami eretikai ir žydai, dabar entuziastingai šaukdami stebėjo žmogaus su bulium kovą, kurioje tik retai kada žūdavo toreadoras. Argi tai ne pažanga?

Ruisas toliau gynė savo idėją. XVIII amžiaus viduryje, kai iš nualintos Ispanijos beliko tik oda ir kaulai, kai jinai atsisakė tolimų karų bei naujų kolonijų grobimo ir šaltas religinis žiaurumas ėmė nykti, nes jam trūko oro, kaip tik tada suklestėjo bulių kovos. Liaudies heroizmas ieškojo naujų kelių išgarsėti ir turtams pasiekti. Prie mirties švenčių pratusios

minios žiaurumas ieškojo būdų patenkinti savo sielą, per ilgus šimtmečius regėjusią vien žiaurias kankinimų scenas. Inkvizicijos mirties vykdymai buvo pakeisti bulių kovomis. Tasai, kuris prieš kokį šimtmetį būtų buvęs Flandrijoje kareiviu arba Naujojo Pasaulio kolonizatorium, dabar tapo toreadoru. Liaudis, matydama, kad jos pomėgių šaltiniai uždaryti, naujoje tautinėje šventėje surado puikią išeitį savajam garbės troškimui, kurį kurstė jėga ir drąsa.

– Juk tai pažanga, – kalbėjo daktaras. – Atrodo, viskas aišku. Ir būdamas revoliucionierius, aš nesigėdiju prisipažinti mėgstąs bulių kovas... Žmogui reikia aštrių prieskonių, kad monotoniškas jo gyvenimas pasidarytų smagesnis. Juk alkoholis irgi blogas dalykas, ir mes žinome, kad jis mums daro žalą, tačiau beveik visi jį geriame. Truputis žvėriškumo retkarčiais mums suteikia naujos energijos gyventi toliau. Visiems mums patinka kai kada žvilgtelėti į praeitį ir pagyventi taip, kaip kadaise gyveno mūsų proseneliai. Įgimtas žiaurumas mums pažadina paslaptingas jėgas, kurioms nereikėtų leisti išnykti. Bulių kova – barbariškumas? Sutinku. Bet tai nėra vienintelė pasaulyje barbariška šventė. Grįžti atgal prie žiaurių ir laukinių malonumų – tai žmogiška liga, kuria serga visos tautos. Dėl to aš pykstu, kai matau, jog visi svetimšaliai taip žiūri į Ispaniją, tartum tiktai čia tokios žiaurios pramogos.

Ir daktaras puolė koneveikti niekam nereikalingas arklių lenktynes, per kurias žmonės žūva daug dažniau negu bulių kovose, žiurkių medžioklę su dresuotais šunimis, kurią viešai praktikuoja kultūringa publika, modernišką sportą, iš kurio daugelis čempionų išeina sulaužytomis kojomis, suskaldyta galva arba priplota nosimi, arba dvikovą, kuri dažniausiai neturi jokios kitos priežasties, tik kažkieno liguistą norą pagarsėti.

– Bulius ir arklys mūsų krašte, – toliau dėstė Ruisas, – pravirkdo iš gailesčio tuos žmones, kurie savo krašte ramiai stebi, kaip hipodrome arklys krinta sulaužytomis kojomis nuo per daug smarkaus šuoliavimo, ir kurie dideliu privalumu laiko tai, kad miestas turi zoologijos sodą.

Daktaras Ruisas piktinosi, kad žmonės, dėl civilizacijos prakeikdami bulių kovą kaip barbarišką ir kruviną pramogą, tos pačios civilizacijos dėlei įrengia zoologijos sodus ir laiko kenksmingiausius, nereikalingiausius gyvulius, maitindami ir prižiūrėdami juos su kunigaikštiška prabanga.

Ir kam visa tai? Mokslas juos puikiai pažįsta ir seniai jau yra surūšiavęs savo kataloguose. Jei gyvulių naikinimas kelia pasišlykštėjimą kai kurioms jautrioms sieloms, tai kodėl jie neprotestuoja prieš tas baisias tragedijas, kurios kas dieną vyksta zoologijos sodų narvuose? Gailiai mekenanti ožka su nieko nereiškiančiais savo ragais atsiduria panteros narve; grobuonis puola ją, negailestingai triuškina dantimis jos kaulus, nagais išdrasko vidurius ir paneria snukį į garuojantį kraują. Vargšai kiškeliai, išplėšti iš gimtojo miško kvapnios tylos, šiaušiasi ir dreba iš baimės pamatę smauglį, kuris, rodos, hipnotizuoja savo akimis, klastingai vinguriuodamas artyn vaivorykštės spalvų žiedais, ruošdamasis pasmaugti juos savo lediniame glėbyje. Šimtai vargšų ir bejėgių gyvulių žūsta vien dėl to, kad reikia maitinti niekam nenaudingus plėšriuosius žvėris, pagarbiai saugomus miestuose, kurie save laiko aukščiausios civilizacijos centrais; ir tie patys miestai svaido įžeidimus smerkdami ispaniškąjį barbariškumą tik todėl, kad vikrūs ir drąsūs žmonės pagal neginčijamas išmintingas taisykles nukauna įžūlų ir baisų bulių, susitikę su juo akis į akį, vidury dienos, po atviru dangumi, matant triukšmingai įvairiaspalvei miniai, kada jaudinimasis dėl gresiančio pavojaus susilieja su nuostabiu grožio žavesiu... O, Dieve!..

– Mus įžeidinėja dėl to, kad dabar esame niekas, – sakė Ruisas, pykdamas ant viso to, ką jis laikė visiška neteisybe. – Mūsų pasaulis visai panašus į beždžiones, kurios mėgdžioja savo šeimininko veiksmus ir judesius. Dabar valdo Anglija, ir todėl abiejuose žemės pusrutuliuose rengiamos arklių lenktynės, o žmonės nuobodžiauja žiūrėdami į bėgančius arklius lenktynių aikštėje – neįdomesnio vaizdo negali ir būti. Dabartinės bulių kovos pas mus atsirado labai vėlai, kai mūsų šlovė jau ėmė nykti. Jeigu mes turėtume dabar tiek pat įtakos kaip Pilypo II laikais[25], daugelyje Europos kraštų būtų atidarytos aikštės... Nenoriu girdėti apie svetimšalius! Aš juos gerbiu dėl to, kad jie įvykdė revoliucijas, ir dėl daugelio dalykų, kurie pas mus yra, mes turime būti dėkingi jiems, bet apie bulių kovas, velniai griebtų... jie šneka nesąmones!

Ir energingasis daktaras su fanatiko aklumu savo prakeiksmais apibėrė visas mūsų planetos tautas, smerkiančias ispanišką šventę ir palaikančias kitas kruvinas pramogas, kurios negali būti pateisintos netgi pretekstu, kad yra gražios.

Dešimt dienų išbuvęs Sevilijoje, daktaras grįžo į Madridą.

– Na, vaikine, – tarė jis ligoniui atsisveikindamas, – aš tau nebereikalingas, ir nebėra čia man ko veikti. Būk protingas. Po dviejų mėnesių tu būsi sveikas ir stiprus. Galimas dalykas, kad iš pradžių tau koją dar skaudės, bet tu esi geležinės prigimties ir greitai pasveiksi.

Galjardo gydymas užtruko lygiai tiek, kiek buvo numatęs Ruisas. Kai praslinkus mėnesiui buvo nuimtas kojos gipsas, toreadoras, nors ir silpnas ir po truputį raišuodamas, vis dėlto galėdavo nueiti iki krėslo vidiniame kieme, kur priiminėdavo savo draugus.

Negalės metu, kai pakildavo karštis ir jis imdavo sunkiai kliedėti, viena įkyri mintis neduodavo jam ramybės: jis prisimindavo donją Sol. Ar žino ką nors toji moteris apie ištikusią jį nelaimę?

Dar gulėdamas lovoje, kartą jis išdrįso apie ją pasiteirauti savo globėją, kai juodu liko vieni.

– Taip, – tarė donas Chosė. – Ji prisiminė tave. Trečią dieną po tavo nelaimės atsiuntė man telegramą iš Nicos, teiraudamasi apie tavo sveikatą. Be abejo, sužinojo iš laikraščių. Visur visi apie tave kalbėjo kaip apie kokį karalių.

Globėjas atsakęs į telegramą daugiau nieko apie donją Sol nežinąs.

Galjardas kelias dienas buvo patenkintas ta žinia, o paskui ir vėl ėmė teirautis su tokiu ligonio užsispyrimu, tartum visam pasauliui būtų turėjusi rūpėti jo sveikata. – Ar ji dar neparašė? Daugiau nebeklausinėjo apie jį?..

Globėjas mėgindavo pateisinti donjos Sol tylėjimą, stengdamasis nuraminti Galjardą. Reikia manyti, kad senjora visą laiką keliauja. Kas žino, kur jinai gali būti šiuo metu!..

Bet toreadoro sielvartas, kai jis pagalvodavo, jog yra jau pamirštas, paskatino doną Chosė ryžtis net melui. Neseniai jis gavęs iš Italijos trumpą laiškelį, kuriame donja Sol prašanti suteikti žinių apie sužeistąjį.

– Parodykite man! – nekantriai tarė espada.

Ir kai globėjas pasisakė pamiršęs jį namuose, Galjardas ėmė maldauti suteikti jam tą vienintelį suraminimą: “Atneškite jį. Man taip norėtųsi pamatyti jos raštą, įsitikinti, kad ji tikrai manęs neužmiršo!..”

Norėdamas išvengti naujų komplikacijų, donas Chosė toliau tebekūrė korespondenciją, kuri vis dėlto niekada nepakliūdavo Galjardui į rankas, nes būdavo adresuota kitam asmeniui. Jo žodžiais, donja Sol rašanti markizui apie savo piniginius reikalus ir laiško gale visada pasiteiraujanti apie Galjardo sveikatą. Retkarčiais laiškai ateidavę jos pusbroliui, ir juose taip pat būdavęs minimas toreadoras.

Galjardas su pasitenkinimu klausydavosi šitų naujienų, bet vis dėlto abejodamas linguodavo galvą. Kada vėl galės ją pamatyti!.. Ar beteks kada nors ją išvysti?.. Ak, toji aikštinga moteris, pabėgusi be jokios priežasties, keisto savo būdo skatinama!

– Tau reikėtų, – sakė jam globėjas, – užmiršti kol kas moteris ir daugiau rūpintis savo ateitimi. Tu jau atsikėlei iš lovos ir esi beveik sveikas. Kaip jautiesi? Sakyk, dalyvausime kovose, ar ne? Likusią žiemos dalį tau reikia būtinai sustiprėti. Ar jau priimti sutartis, ar atsisakyti šiais metais?

Galjardas išdidžiai pakėlė galvą, lyg jam būtų buvę siūloma kas nors negarbinga. Atsisakyti kovų? Praleisti metus, nesirodant aikštėje?.. Ar publika sutiks jo nematyti?

– Įsidėmėkite, done Chosė! Iki pavasario yra dar pakankamai laiko sustiprėti. Aš pasiruošęs kautis su bet kokiu bulium. Galite sudaryti sutartis ir dėl kovų Velykų šventėms. Man atrodo, kad šita koja suteiks man nemažai rūpesčių, bet paskui, jei Dievas duos, bus tvirta kaip geležis.

Du mėnesiai praslinko, kol Galjardas pasijuto visiškai stiprus. Jis dar po truputį raišavo, ir rankos buvo sunkokos, bet į šiuos mažus ir tokius nereikšmingus trūkumus nekreipė dėmesio, nes jautė, kaip jėgos vėl grįžta į galingą kūną.

Kai likdavo vienas savo miegamajame – jis sugrįžo į jį iš ligonio kambario, – atsistodavo prieš veidrodį įvairiausiom pozom, lyg prieš jį būtų buvęs bulius, sukryžiuotomis rankomis, lyg laikydamas jose špagą ir muletą. Žast! – Smūgis nematomam buliui. Iki pat rankenos!.. Ir jis nusišypsodavo patenkintas, galvodamas apie savo priešus, kurie visada pranašaudavo jam žlugimą, vos tik jis būdavo sužeistas.

Jis laukė ir negalėjo sulaukti, kada vėl galės išeiti į areną. Godžiai kaip naujokas trośko garbės, plojimų, minios šauksmų, tartum šis sužeidimas būtų padalijęs jo gyvenimą į dvi skirtingas dalis, tartum pirmykštis Galjardas būtų buvęs kitas, o šis būtų turėjęs pradėti iš naujo savo karjerą.

Kad geriau sustiprėtų, likusią žiemos dalį jis pasiryžo praleisti su šeima La Rinkonadoje. Medžioklė ir ilgi pasivaikščiojimai suteiks tvirtumo jo sulaužytai kojai. Be to, jis jodinėsiąs raitas prižiūrėdamas darbus, lankydamas avių bei raguočių kaimenes, kiaulių bandas ir arklių tabūnus, besiganančius jo pievose. Ūkio reikalai buvo pašliję. Viskas jam kainuodavo brangiau negu kitiems savininkams, o pelno gaudavo mažiau. Iki šiol tai buvo ūkis, priklausąs toreadorui, pratusiam lengvai švaistyti dideles pinigų sumas ir nežinoti, kas tai yra taupumas ar stoka. Nuolatinės jo kelionės ir ši paskutinė nelaimė sukėlė namuose netvarką ir sąmyšį, pablogino ūkinę padėtį.

Jo svainis Antonijas, kuris laikinai gyveno fermoje kaip koks diktatorius, norėdamas įvesti namuose tvarką, tik dar labiau painiojo darbų eigą ir kėlė darbininkų pasipiktinimą. Laimė, Galjardas turėjo užtikrintas pajamas iš kovų, tą neišsemiamą lobyną, kuris lengvai užlygindavo visas Antonijo padarytas spragas ir kitokį žioplumą.

Prieš išvykstant į La Rinkonadą, ponia Angustijas norėjo, kad sūnus nueitų padėkoti Vilties Madonai. Tai buvo pažadas, kurį ji buvo davusi tą liūdną vakarą, kai pamatė jį gulintį ant neštuvų, išblyškusį ir nejudantį, lyg kokį numirėlį. Kiek kartų ji drėkino ašaromis kojas Makarenos Madonai, tai gražiajai Dangaus karalienei su plačiais antakiais ir tamsiais skruostais, maldaudama neapleisti jos vargšo Chuaniljo!

Padėkos iškilmėse dalyvavo daug žmonių.

Espados motina pakvietė visus Makarenos kvartalo daržininkus, ir Šventojo Hilio šventovė prisipildė gėlių, kurios ant altorių sudarė aukštas piramides, tiesėsi girliandomis tarp arkų, kabojo stambiomis kekėmis nuo sietynų.

Buvo saulėtas rytas, kada vyko šita šventiška apeiga. Nors ir buvo paprasta diena, bažnyčioje grūste prisigrūdo žmonių iš artimųjų kvartalų: čia stovėjo apkūnios moterys juodomis akimis ir trumpais kaklais, su kiklikais ir plačiais styrinčiais sijonais arba su juodomis šilkinėmis suknelėmis ir mantilijomis, ir šilko nėriniais, nuleistais ant blyškių veidų, bei ką tik nusiskutę amatininkai su naujais kostiumais, apvaliomis skrybėlėmis ir storomis auksinėmis grandinėlėmis prie liemens. Būriais sugužėjo elgetos, tartum čia būtų buvusios vestuvės, sudarydami net

dvigubas eiles prie bažnyčios durų. Kvartalo kūmutės, išsidraikiusios, su kūdikiais ant rankų, būriavosi, nekantriai laukdamos atvykstant Galjardo su šeima.

Visi tikėjosi, kad toreadoro garbei bus giedamos iškilmingos Mišios, pritariant orkestrui, – buvo kažkas nepaprasto, kažkas panašaus į Šventojo Ferdinando teatro operą per Velykas. Be to, kunigai turėjo sugiedoti "Te Deum"[26], dėkodami už pono Chuano Galjardo išgelbėjimą, kaip buvo karaliui atvykus į Seviliją.

Pagaliau pasirodė laukiamieji asmenys su visa svita, skirdamiesi kelią per minią. Toreadoro motina ir žmona, giminaičių ir draugių apsuptos, ėjo priekyje, čežėdamos savo juodais storo šilko sijonais ir maloniai šypsodamos po savo mantilijomis. Paskui moteris, toreadorų ir bičiulių lydimas, ėjo Galjardas, – visi su šviesiais kostiumais, su akinamai žvilgančiomis grandinėlėmis ir žiedais, su baltomis fetrinėmis skrybėlėmis ant galvų, ryškiai išsiskiriančiomis iš moteriškų juodų drabužių.

Galjardas atrodė labai rimtas. Jis buvo tikintis žmogus. Tačiau Dievą retai teprisimindavo ir iš papratimo keikdavo jį sunkiomis valandėlėmis. Bet dabar visai kas kita, jis ėjo padėkoti Švenčiausiajai Makarenos Madonai ir šventovės slenkstį peržengė labai susirūpinęs.

Visi sugužėjo, išskyrus Nacionalą, kuris atsiskyrė nuo žmonos ir vaikų ir liko prie bažnyčios.

– Aš laisvamanis, – pareiškė jis savo draugų būreliui. – Aš gerbiu visų įsitikinimus, bet visa tai, kas yra ten, viduje, man atrodo tiesiog... nesąmonė. Nenoriu būti nepagarbus Madonai, nė atimti iš jos tai, kas jai priklauso, bet, draugai, kas būtų įvykę, jei laiku nebūčiau nuviliojęs buliaus nuo Chuaniljo, kai jis gulėjo ant žemės!..

Pro atdaras bažnyčios duris sklido graudus vargonų vaitojimas, giedotojų balsai, liejosi švelni melodija ir dvelkė malonus gėlių bei degančių vaškinių žvakių kvapas.

Toreadorai ir gerbėjai, susibūrę prie bažnyčios, rūkė cigarą po cigaro. Retkarčiais iš nuobodumo kai kurie dingdavo artimiausioje tavernoje, trumpindami nuobodų laukimą.

Ponia Angustijas verkė, padėjusi galvą ant vienos draugės peties.

Bažnyčios tarpdury pasirodė espada, šypsantis ir didingas, vesdamas už parankės žmoną, kuri ėjo drebėdama iš susijaudinimo ir nuleidusi akis, o ant jos blakstienų virpėjo ašara.

Karmenai atrodė, lyg ji būtų ištekėjusi antrą kartą.

VII

Didžiąją Velykų savaitę Galjardas suteikė savo motinai nemažą džiaugsmą.

Ankstesniais metais toreadoras dalyvaudavo Šv. Lauryno parapijos procesijoje kaip Visagalio Viešpaties Jėzaus garbintojas, apsirengęs juoda tunika su gobtuvu ir kauke, pro kurią buvo matomos tik jo akys.

Tai buvo aristokratiška brolija, ir matadoras įstojo į ją dar savo karjeros pradžioje, vengdamas prastuomenės brolijų, kuriose pamaldumą dažnai lydėdavo girtuokliavimas ir skandalai.

Galjardas su pasididžiavimu kalbėdavo apie šios religinės brolijos rimtumą. Visur punktualumas ir drausmė kaip kariuomenėje. Kai Didžiojo ketvirtadienio naktį Šv. Lauryno bažnyčios laikrodis išmušdavo antrą valandą, staiga atsidarydavo durys, ir prieš akis miniai, kuri laukdavo susigrūdusi tamsoje prie bažnyčios, atsiverdavo ryškiai apšviestas bažnyčios vidus ir jame išsirikiavusi brolija.

Gobtuvus apsigobusios juodos figūros, tylios ir niūrios, be jokio gyvybės ženklo, išskyrus akis, blizgančias pro kaukių plyšelius, imdavo slinkti poromis, labai iš lėto, palikdamos tarp savęs didelius tarpus, nešdamos blankius melsvus fakelus ir vilkdamos žeme ilgus savo tunikų šleifus.

Minia, linkusi greitai susijaudinti kaip ir visi pietų krašto žmonės, paskendusi mintyse, žiūrėdavo į šituos einančius gobtuvus, vadinamus “nazariečiais”, ir į paslaptingas kaukes, po kuriomis galbūt slėpėsi žymūs senjorai, iš tradicinio pamaldumo dalyvaują šioje naktinėje procesijoje, kuri baigdavosi tik saulei tekant.

Tai buvo tyliųjų brolija. “Nazariečiai” neturėjo teisės kalbėti ir eidavo lydimi municipalinės gvardijos, kuri žiūrėjo, kad kokie įkyrūs pa-

šaliečiai jiems netrukdytų. Minioje visada būdavo daug girtų. Šitie niekad nenuvargstą Dievo garbintojai klaidžiodavo po maldininkų pilnas gatves ir Kristaus kančių atminimui, pradėję Didįjį trečiadienį, tęsdavo savo religinius vaikščiojimus iš tavernos į taverną, nebaigdami tų savo kryžiaus kelių iki pat Didžiojo šeštadienio, kada jie visi būdavo surenkami jau visiškai girti po nesuskaitomos daugybės kritimų ir susitrenkimų įvairiose gatvėse, kurios jiems tapdavo savotiškomis kalvarijomis.

Kai brolijos nariai, kuriems už tylos sudrumstimą grėsdavo didelė nuodėmė, eidavo procesijoje vieni, šitie begėdžiai, kurie išgėrę vyno visai netekdavo moralinio skrupulingumo, prisigretindavo prie jų ir šnabždėdavo jiems į ausį pačius bjauriausius keiksmus, nukreiptus prieš juos pačius ir jų šeimas, nors jų nė pažinti nepažindavo. "Nazarietis" tylėdavo ir kentėdavo, priimdamas visas užgaules kaip auką Visagaliui Viešpačiui. Bet kai įkyrus bimbalas, įsidrąsinęs dėl tokio jų nuolaidumo, padvigubindavo savo zirzimą, pagaliau šventoji kaukė pagalvodavo, kad, nors ir priversta tylėti, ji vis dėlto gali laisvai veikti ir netardama nė žodžio pakeldavo storą fakelo kotą ir tvodavo keletą kartų girtuokliui, trukdančiam šventas jų apeigas.

Beeinant procesijai, kai žmonės, nešantieji pasijas[27], pavargdavo ir padėdavo sunkius pastovus su statulomis ir kabančiais žibintais, pakakdavo menkiausio ženklo, ir brolijos nariai taip pat sustodavo pora už poros, su fakelais, atremtais į koją, ir žiūrėdavo į minią savo paslaptingomis akimis pro kaukės plyšelius. Tai buvo niūrios viduramžių būtybės, kilusios iš inkvizicijos teroro laikų, savotiškos kaukėtos pabaisos, o jų tunikų juodos uodegos, vikdamosi žeme, rodos, skleidė aplink bažnyčios smilkalų ir inkvizicijos laužo kvapą. Ilgos vario dūdos sugausdavo, pertraukdamos nakties tylą. Virš gobtuvų, lengvam vėjeliui pučiant, suplevėsuodavo brolijos vėliavėlės – juodo aksomo keturkampiai su auksiniais kutais ir išsiūta romėniška emblema su įrašu S.P.Q.R.[28], Judėjos prokuratoriaus vaidmeniui nuteisiant Jėzų priminti.

Pirmoji eidavo Visagalio Viešpaties Jėzaus statula, masyvus, gražiai padarytas metalinis pastovas, nuo kurio šonų iki pat žemės karodavo juodo aksomo uždangalas, slepiantis kojas dvidešimties žmonių, kurie pusnuogiai ir apsipylę prakaitu ją nešdavo. Keturios žibintų grupės su

auksiniais angelais šviesdavo kampuose, o viduryje būdavo Jėzus, tragiškas, skausmingas, kruvinas, erškėčiais vainikuotas, sunkaus kryžiaus prislėgtas, išblyškusiu lavono veidu ir ašarotomis akimis, apsiaustas plačia aksomo tunika, taip tankiai išsiuvinėta auksinėmis gėlėmis, kad brangi medžiaga vos matėsi pro painius siuvinėjimus.

Visagaliui Viešpačiui pasirodžius, iš daugelio šimtų krūtinių išsiverždavo gilūs atodūsiai.

– Viešpatie Jėzau! – murmėdavo senės, atkakliai kaip hipnotizuotojos įsmeigusios akis į statulą. – Visagali Viešpatie! Prisimink mus!

Nešamoji statula sustodavo vidury aikštės su visa savo inkvizitoriškąja svita, apsigaubusia gobtuvais, ir pamaldūs andalūziečiai, giesmėmis išliedami visą savo sielą, sveikindavo statulą paukščių čiulbesiu ir begalinėmis raudomis.

Švelniai virpantis vaikiškas balselis pertraukdavo tylą. Tai būdavo mergytė, prasiveržusi pro minią į pat pirmas eiles. Ji užgiedodavo saetą[29], pasveikinimą Jėzui. Trys giesmės posmai būdavo skiriami Visagaliui Viešpačiui, "dieviškiausiai skulptūrai" ir skulptoriui de Montanjesui, aukso amžiaus didžiųjų Ispanijos dailininkų draugui.

Šis "pasveikinimas" būdavo lyg pirmasis kovos šūvis, po kurio sekdavo ištisa šūvių kruša. Dar nepasibaigus pirmajai giesmei, kitame kampe jau prasidėdavo kita ir dar kita, ir dar kita, tarytum aikštė būtų buvusi didžiulis narvas, pilnas beprotiškų paukščių, kurie prabudę nuo savo draugo giedojimo būtų ėmę čiulbėti visi iš karto. Vyriški balsai, žemi ir užkimę, prisijungdavo savo niūriu tonu prie moteriškų trelių. Visi giedodavo akis įsmeigę į statulą, tartum kiekvienas būtų galvojęs, jog tik jis vienas stovi priešais ją, užmiršęs visą jį supančią minią, kurčias svetimiems balsams, neišklysdamas ir nesipainiodamas painiose saetos trelėse, kurios liejosi iš jo lūpų ir jungėsi prie bendros giesmės. Figūros, apsigaubusios gobtuvais, klausydavosi nejudėdamos, pakėlusios akis į Jėzų, kuris priimdavo visas šitas giesmes kaip visada apsiašarojęs po sunkia savo kryžiaus našta, erškėčių dygliais subadyta galva, kol pagaliau eisenos vadovas nusprendęs, kad jau pakankamai ilgai stovėta, suduodavo į sidabrinį varpelį ant pastovo. "Kelkite!", ir Visagalis Viešpats, pasvyravęs į abi puses, vėl pakildavo aukštyn, o nematomų nešėjų kojos imdavo judėti grindiniu lyg čiuptuvėliai.

Iš paskos slinkdavo Madona, Sopulingoji Dievo Motina, nes visos parapijos bažnyčios turėdavo paprotį nešti po dvi pasijas: vieną Dievo Sūnaus ir kitą Jo Motinos. Po aksominiu baldakimu virpėdavo auksinė Sopulingosios Madonos karūna, apsupta aureole. Kelių metrų ilgumo mantijos šleifas, nutįsęs užpakalyje statulos, būdavo išskleistas ant tam tikrų medinių lankų, kad visi matytų, kaip nuostabiai blizga sunkūs ir nepaprastai gražūs auksiniai raštai, kuriuose būdavo sukaupta visos žmonių kartos gabumai ir kantrybė.

Madoną lydėdavo žmonės su gobtuvais, nešdami didžiules vaškines žvakes, ir virpanti šviesa atsispindėdavo ant karališkos mantijos, skleidžiančios aplinkui nepaprastai gyvus gėlių atspindžius. Būgnų garsams ritmingai aidint, iš paskos tamsoje slinkdavo moterys, ir vien tik jų veidai būdavo rausvi nuo rankose laikomų žvakių šviesos. Tai būdavo basos senės su mantilijomis, mergaitės baltais įkapiniais rūbeliais, sunkios gyvenimo naštos prislėgtos moterys, vos velkančios kojas, tarsi nešančios savo dideliuose pilvuose kažką sunkaus ir skausmingo; visas batalionas kenčiančių žmonių, kurie ištrūkę iš mirties nagų Visagalio Viešpaties bei Švenčiausiosios Motinos dėka nusižeminę ėjo paskui statulas vykdydami savo pažadus.

Šventoji brolija, iš lėto perėjusi gatves, vis ilgam sustodama pagiedoti giesmių, pagaliau įžengdavo į katedrą, kuri visą naktį būdavo atdara. Žiburėlių procesija įsiliedavo į erdvų bažnyčios vidų, tokį didžiulį, kad žvakių šviesa neįstengdavo išsklaidyti tos begalinės tamsos, kuri viešpatavo skliautuose, ir užgriebdavo tamsoje tik milžiniškus piliastrus, apmuštus skaisčiai raudonu aksomu su auksinėmis juostelėmis. Brolijos nariai, lyg juodi smailiaragiai vabzdžiai, šliaužbeing eilėmis, apšviesti rausvos fakelų šviesos, o tuo tarpu viršuje vis dar viešpataudavo naktis. Jie vėl išeidavo po žvaigždėtu dangum, palikdami šias tamsias kriptas, ir pagaliau ryto saulė užklupdavo procesiją gatvėje, nustelbdama žvakių šviesą ir skaisčiais savo spinduliais sužaižaruodama auksiniuose šventųjų papuošaluose, žmonių prakaito lašeliuose ir riedančiose ašarose.

Galjardas buvo Visagalio Viešpaties ir Jo brolijos didingo tylėjimo garbintojas. O, tai iš tikrųjų kažkas didžiai rimta! Iš kitų pasijų galima būtų ir pasišaipyti, jei brolijos nariams stokotų dievotumo ir padorumo;

bet iš šitos!.. O, ne!..Iš susijaudinimo jį nukrėsdavo šiurpas, kai jis pamatydavo didžiulę Jėzaus statulą – "pirmąją pasaulyje skulptūrą" – ir tą didingumą, su kuriuo žingsniuodavo apsigobę gobtuvais brolijos nariai. Be to, šioje brolijoje galima būdavo susitikti su labai gerais žmonėmis.

Ir vis dėlto toreadoras šiais metais nusprendė palikti Visagalio Viešpaties broliją ir prisidėti prie Makarenos brolijos, kuri lydėdavo stebuklingąją Vilties Madoną.

Ponia Angustijas labai nudžiugo sužinojusi sūnaus ketinimą. Labai daug jis esąs skolingas Švenčiausiajai Dievo Motinai, kuri išgelbėjusi jį nuo mirties paskutinėje kovoje. Be to, tai malonino jos, paprastos kaimietės, jausmus.

– Kiekvienas su savaisiais, Chuaniljau. Žinoma, gerai, kad draugauji su senjorais, bet pagalvok, kad vargšai visada tau norėjo vien gero ir jau buvo pradėję kalbėti apie tave nepalankiai, manydami, kad juos paniekinai.

Toreadoras per daug gerai tai žinojo. Triukšmingoji prastuomenė, kuri visada Bulių aikštėje sėdėdavo saulėtoje pusėje, tuoj už barjero, rodė nepasitenkinimą juo, manydama esanti pamiršta. Jinai kritikuodavo jį, kad jis linko prie turtingųjų nenorėdamas bendrauti su tais, kurie buvo pirmieji jo gerbėjai. Stengdamasis išvengti šio priešiškumo, Galjardas griebėsi visokių priemonių, pataikaudamas paprastiems žiūrovams su tuo neskrupulingu palaižūniškumu, kuris būdingas žmonėms, gyvenantiems iš publikos pojimų. Jis pasikvietė visus įtakingesnius Makarenos brolijos narius ir pranešė jiems, kad šiais metais eisiąs su jų procesija. Tik nereikią to skelbti žmonėms – jisai tai darąs iš pamaldumo ir norįs, kad šis veiksmas liktų paslaptyje.

Bet po keleto dienų visas kvartalas tik apie tai ir kalbėjo, didžiuodamasis savo parapija. Kaip blogai šiais metais būtų atrodžiusi be jo Makarenos Madona... Jie niekino Visagalio Viešpaties brolijos turčius su jų kvailomis, oriomis procesijomis ir skaitydavosi tiktai su savo varžovais, gyvenančiais anoje upės pusėje, su Trianos triukšmadariais, kurie taip būdavo patenkinti savo "Maloningąja Madona" ir "mirštančiu Kristumi", vadinamu "Švenčiausiuoju Mažutėliu".

– Jis eis su mumis paskui Makareną, – kalbėjo jie mažuose sambūriuose apie toreadoro apsisprendimą. – Ponia Angustijas papuoš statulą gražiausiomis gėlėmis. Tas jai atsieis mažų mažiausiai apie šimtą durų. Ir Chuaniljas paaukos Madonai visas savo brangenybes. Tikras kapitalas!..

Taip ir įvyko. Galjardas surinko visas savo ir žmonos brangenybes, kad gražiau atrodytų Švenčiausioji Makarenos Madona. Į ausis būtinai įsegs Karmenos auskarus, kuriuos toreadoras jai buvo nupirkęs Madride, sumokėdamas už juos trijų koridų uždarbį. Ant kaklo uždės dvigubą auksinę paties toreadoro grandinėlę ir prie jos prikabins visus žiedus bei stambias, storas sages, kurias prisisegdavo prie krūtinės, kai eidavo į gatvę apsivilkęs išeiginiu kostiumu.

– Viešpatie! Kokia puošni bus mūsų tamsiaveidė! – sakė kaimynės, kalbėdamos apie Madoną. – Ponas Chuanas tikrai tai padarys. Jau pusė Sevilijos netveria pykčiu.

Toreadoras, kai jį apie tai klausinėdavo, kukliai nusišypsodavo. Jis visada jautė ypatingą pagarbą Makarenai. Tai Madona to kvartalo, kur jis gimė, be to, ir vargšas jo tėvas su šarvais[30] kas metai dalyvaudavo procesijoje. Tai buvo šeimos garbė, ir jeigu jis nebūtų tuo, kas buvo, taip pat užsidėtų ant galvos šalmą, paimtų į rankas ietį ir eitų su procesija kaip romėnų legionierius, kaip kad jau ėjo daugelis Galjardų, seniai pūvančių žemėje.

Jam teikė malonumo šis jo, kaip pamaldaus žmogaus, populiarumas, ir jis norėjo, kad visi kvartalo gyventojai žinotų, jog jis dalyvauja procesijoje, bet kartu bijojo, kad ši žinia nepasklistų po visą miestą. Jis tikėjo Dievo Motiną ir su pamaldžiu egoizmu norėjo pelnyti Jos malonę būsimuose pavojuose, bet drebėjo pagalvojęs apie pašaipas tų draugų, kurie susirinkdavo Gyvačių gatvės kavinėse ir klubuose.

– Jie mane pribaigtų savo pašaipomis, jei sužinotų, – sakė jis. – Reikia su visais būti geruoju.

Didžiojo ketvirtadienio vakarą Galjardas su žmona nuėjo į katedrą išklausyti "Miserere"[31]. Bažnyčia su savo nepaprastai aukštomis, smailiomis arkomis buvo rausvai apšviesta tiktai vaškinių žvakių, kurios degė žvakidėse prie piliastrų: tebuvo tik tiek šviesos, kiek reikėjo, kad neitum apgraibomis. Už grotų šalutinėse koplyčiose tartum narvuose

spietėsi aukštesnės socialinės padėties žmonės, kurie nenorėjo maišytis kartu su paprasta prakaitu dvokiančia minia, besistumdančia navoje.

Aukštai prie vargonų taip pat buvo tamsu, tik giesmininkams ir muzikantams degė žvakės lyg kokios rausvos žvaigždės. Eslavos "Miserere"[32] it linksma itališka melodija liejosi šitoje gūdžioje, tamsioje ir paslaptingoje erdvėje. Tai buvo žaismingas ir švelnus andalūziškas "Miserere", lyg paukščių sparnų plasnojimas, su romansais, panašiais į meilės serenadas, ir chorais, primenančiais girtuoklių rondo dainas. Tai buvo gyvenimo džiaugsmas puikioje šalyje, kurioje reikia užmiršti mirtį ir neapkęsti žiaurių kentėjimų.

Kai tenoras baigė paskutinį romansą ir jo atodūsiai dingo skliautuose kreipiantis į dievžudį miestą: "Jeruzale, Jeruzale!", minia ėmė plūsti iš katedros, norėdama kuo greičiau atsidurti gatvėse, kurios elektra apšviestos, su kėdžių eilėmis šaligatviuose ir tribūnomis aikštėse buvo panašios į teatrą.

Galjardas grįžo namo apsirengti "nazariečio" rūbais. Ponia Angustijas su dideliu rūpestingumu buvo išsaugojusi šią aprangą, kuri jai priminė jaunystę. Ak, vargšelis jos vyras šią naktį irgi užsidėdavo šituos puošnius kariškus šarvus ir užsimetęs ant pečių ietį eidavo į gatvę, o grįždavo tiktai kitą dieną, nešinas sulamdytu šalmu ir purvina tunika, nes būdavo aplankęs su savo ginklo draugais visas Sevilijos tavernas!..

Matadoras visuomet rengdavosi su moterišku kruopštumu. "Nazariečio" drabužiais taisėsi taip pat atidžiai kaip ir kovos apranga. Apsimovė šilkines kojines ir lakuotus batelius. Paskui užsimetė balto atlaso tuniką, kurią buvo pasiuvusi jo motina, ir pagaliau užsimaukšlino smailų žalio aksomo gobtuvą, kuris lyg kaukė apdengė pečius, veidą ir priekyje kaip arnotas siekė net žemiau kelių. Iš vienos pusės ant krūtinės buvo brolijos emblema, labai gražiai ir puošniai išsiūta, stebinanti savo spalvų gausumu. Toreadoras užsimovė baltas pirštines ir pasiėmė ilgą lazdą, brolijos garbės ženklą: lazda buvo aptraukta žaliu aksomu, su sidabrine rankena ir tokiu pačiu kiaušinio formos bumbulu.

Buvo po dvylikos nakties, kai ši elegantiška kaukė nužingsniavo žmonių pilnomis gatvėmis Šv. Hilio bažnyčios link. Žvakių liepsnelės ir iš tavernų sklindą šviesos atspindžiai tvieskė į baltas namų sienas, ir atrodė, tartum ant jų būtų šmėžavusios gaisro liepsnos.

Netoli bažnyčios siauroje gatvėje, kur turėjo eiti procesija, Galjardas sutiko pulką “žydų”, būrį ginkluotų karių – žiaurių romėnų budelių, kurie nesulaukdami meto, kada galės parodyti savo karišką drausmę, būgno garsams aidint, maršo taktan trypė vietoje.

Čia buvo ir jaunų, ir senų. Visų jų veidai atrodė keturkampiai dėl metalinių šalmo antveidžių, jie buvo apsivilkę vyno spalvos durtiniais, su medvilninėmis rausvomis kojinėmis, primenančiomis moteriškų kojų spalvą, ir aukštai suvarstytais sandalais. Prie juosmens turėjo romėnišką kardą, o mėgdžiodami šių laikų kareivius per petį juosėjo virvę, kuri laikė jų ietis.

Būrio priešaky plevėsavo romėniška vėliava su senato įrašu, linguojanti, kaip ir visas legionierių būrys, pagal ritmiškus būgno dūžius.

Prieky šitos armijos įspūdingai ir oriai lingavo kažkoks žmogus su kardu rankoje. Galjardas jį pažino.

– Po šimts! – pratarė jis, juokdamasis po savo kauke. – Niekas manęs nė nepastebės. Šitas šaunuolis šiąnakt bus visų dėmesio centras.

Tai buvo kapitonas Čivas, čigonas dainininkas: ištikimas karinei drausmei, jis atvyko šį rytą iš paties Paryžiaus, kad galėtų laiku atsistoti priekyje savo kareivių.

Neatlikti šitos pareigos reikštų atsisakyti kapitono titulo, kurį Čivas skelbė visuose miuzikholų plakatuose Paryžiuje, kur jis su savo dukterimis dainuodavo ir šokdavo. Jo dukterys buvo miklios ir grakščios kaip driežiukai, didelėmis akimis, lieknomis figūrėlėmis, dar gražesnės dėl jų tamsios odos ir velniško vikrumo, vedančio vyrus iš proto. Vyresnioji duktė praturtėjo pabėgdama su vienu rusų kunigaikščiu, ir visi Paryžiaus laikraščiai kelias dienas rašė, kokią neviltį išgyveno “narsus ispanų kariuomenės karininkas”, norintis nužudyti grobiką ir atkeršyti už savo garbės įžeidimą, ir net lygino jį su Don Kichotu. Viename bulvaro teatre buvo rodoma operetė apie čigonės pagrobimą su toreadorų šokiais, vienuolių choru ir kitomis būdingomis vietiniam koloritui scenomis. Pagaliau Čivas susitaikė su šituo neprašytu žentu, gavęs iš jo nemažą atlyginimą, ir toliau šoko Paryžiuje su savo dukterimis, laukdamas pasirodant kito ruso. Jo kapitono laipsnis priversdavo susimąstyti daugelį svetimtaučių, didelių žinovų viso to, kas dedasi pasaulyje. ”O, Ispanija!..

Nusmukęs kraštas, kuris net neapmoka savo garbingiems kariams ir verčia kilminguosius idalgus leisti savo dukterims šokti kafešantanų scenose..."

Artėjant Velykų šventėms, kapitonas Čivas negalėdavo likti toli nuo Sevilijos ir atsisveikindavo su dukterimis kaip reiklus ir neperkalbamas tėvas.

– Mergaitės, aš išvykstu. Žiūrėkit, gerai elkitės. Kad būtų visur tvarka ir padorumas... Pulkas manęs laukia. Ką jis pasakytų, jei neatvyktų jo kapitonas?..

Ir išvykdavo iš Paryžiaus į Seviliją, su pasididžiavimu galvodamas apie savo tėvą ir senelius, kurie taip pat buvo Makarenos brolijos "žydų" kapitonai, ir apie save patį, jų palikuonį, tęsiantį garbingą savo pirmtakų darbą.

Valstybinėje loterijoje jis buvo išlošęs dešimtį tūkstančių pesetų ir visus tuos pinigus paaukojo tinkamai savo laipsniui "uniformai" įsigyti. Smalsios kvartalo moterėlės bėgdavo iš arčiau pasižiūrėti į auksu žvilgantį kapitoną su blizgančio metalo šarvais ir šalmu, virš kurio draikėsi baltų plunksnų sultonas, o gryname žvilgančio plieno paviršiuje atsispindėdavo procesijos šviesa. Tai buvo nuostabi raudonodžio figūra su karališkais rūbais, apie kokius galėtų svajoti tik girtas araukanas[33]. Moterys čiupinėdavo aksominio jo apdaro skvernus, kad galėtų geriau įsižiūrėti į auksinius išsiuvinėjimus: vinis, plaktukus, erškėčių vainiką, visus kančios įrankius. Jo batai kas žingsnis, rodės, virpėjo nuo blizgučių ir netikrų brangakmenių, iš po šalmo plunksnų, nuo kurių baltumo afrikietiškas jo veidas atrodė dar tamsesnis, kyšojo žilos čigono žandenos. Visa tai nebuvo kariška: pats kapitonas kilniai tai prisipažindavo; bet juk jis turėjo grįžti į Paryžių ir reikėjo nors truputį prisiderinti prie meno reikalavimų. Jis su karingu smarkumu atmesdavo galvą, erelio žvilgsniu perverdamas legionierius.

– Žiūrėkite man, kad nebūtų ko priekaištauti mūsų būriui!... Būkite pavyzdingi ir drausmingi!

Ir pro retus ištrupėjusius savo dantis įsakinėjo tuo pačiu kimiu energingu balsu, kaip ir skatindamas scenoje šokančias dukteris.

Būrys slinko sunkiu, lėtu žingsniu pagal ritmingą būgnų taktą. Kiekvienoje gatvėje buvo po keletą tavernų, o prie jų stoviniavo nemaža links-

mų dragužių su atsmauktomis ant pakaušio skrybėlėmis, atsagstytomis liemenėmis, seniai jau užmiršusių Viešpaties kančią bei mirtį ir nebežinančių, kiek iš tikrųjų buvo ištuštinta butelių vyno.

Pamatę įspūdingą kareivių viršininką, jie dar iš tolo sveikino jį, siūlydami pilną stiklinę kvepiančio gintarinio skystimo. Kapitonas, rydamas seilę, stengėsi neišsiduoti, kas darosi jo širdyje, ir kreipė žvilgsnį kiton pusėn, pasidarydamas dar rūstesnis su savo metaliniais šarvais. O, jeigu jis nebūtų tarnyboje!..

Vienas kitas drąsesnis perėjęs gatvę kišo stiklinę po pačiu šalmo sultonu, norėdamas jį sugundyti vyno kvapu, bet nepermaldaujamas centurionas traukėsi atgal atkišdamas kardo smaigalį. Reikėjo pirma atlikti savo pareigą. Šiais metais taip nebus kaip anksčiau, kai būrys, tik pajudėjęs iš vietos, tuoj pakrikdavo vos besilaikydamas ant kojų ir kreveizodamas zigzagus.

Netrukus gatvės virto kapitonui Čivui kančių keliais. Nuo šarvų ir ginkluotės jam darėsi karšta: juk lašas vyno nepakenks drausmei. Ir kapitonas išgėrė vieną taurę, paskui kitą, ir neilgai trukus visa jo "kariuomenė"įsismagino, eilės retėjo, pakeliui vis atsirasdavo dezertyrų, užkliuvusių pasitaikiusiose tavernose.

Procesija slinko su tradiciniu lėtumu, ištisas valandas stovėdama gatvių sankryžose. Ji nebrangino laiko. Buvo dar tiktai dvylikta nakties, o Makarenos Madona turėdavo grįžti į savo namus apie pusiaudienį kitą dieną, sugaišusi kelionei po miestą daugiau laiko, negu kad reikėdavo nuvykti iš Sevilijos į Madridą.

Pirmiausia ėjo "Viešpaties Jėzaus Kristaus teismo" pasija – pastovas, pilnas figūrų, vaizduojančių Pilotą, sėdintį paauksuotame soste, ir aplink jį rūsčius karius su įvairiaspalviais sijonėliais ir sultonais ant šalmų, sergينčius liūdną, nelaimingą Jėzų, pasiruošusį kančių kelionei, su violetinės spalvos aksomine tunika, apsunkinta aukso išsiuvinėjimų, o ant erškėčių vainiko su trim paauksuotom plunksnom, vaizduojančiom Dievybės spindėjimą. Nors ši pasija buvo apstatyta įvairiausiomis figūromis ir gausiai papuošta, ji slinko pirmyn nepatraukdama didesnio dėmesio; ją temdė iš paskos slenkanti prastuomenės kvartalų karalienė, stebuklingoji Vilties Madona, Makarenos Dievo Motina.

Kai Madona su rausvais skruostais ir plačiais antakiais pasirodydavo iš Šv. Hilio bažnyčios po linguojančiu aksominiu baldakimu, tarsi judanti dėl nelygaus pasislėpusių po ja nešėjų žingsnio, iš minios, susipietusios aikštėje, prasiverždavo kurtinantis šauksmas... O, kokia graži ir maloni mūsų Valdovė! Metai nepalieka joje nė pėdsako! Nepaprastai puošni, ilga mantija su storais auksiniais išsiuvinėjimais, panašiais į tinklo kilpeles, driekėsi paskui pasiją lyg didžiulio povo uodega. Stiklinės statulos akys blizgėjo, tartum būtų ašarojusios iš susijaudinimo atsakydamos į tikinčiųjų dūsavimus, ir prie šito akių blizgesio jungėsi įvairiausiai žėrinčios brangenybės, kuriomis buvo nusagstyta visa jos figūra ir tartum sudarė ant auksu išsiūto aksomo antrą aukso ir brangakmenių sluoksnį. Jų buvo keletas šimtų ar netgi tūkstančių. Ji atrodė drėgna nuo daugybės mažų blizgančių lašelių, kurie mainėsi visomis vaivorykštės spalvomis. Ant jos kaklo kabojo perlų vėriniai, auksinės grandinėlės su tuzinais suvertų žiedų, kurie judant nuostabiai blykčiojo. Tunika ir mantijos priekis buvo nusėti auksiniais laikrodžiais, sagėmis, žiedais su didžiulėmis, tartum lauko akmenys, smaragdinėmis ir briliantinėmis akutėmis. Visi tikintieji atsiuntė savo brangenybes, kad Makarenos Madona atrodytų kuo gražiausiai. Moterys šio religinio skausmo naktį ėjo be jokių papuošalų ant rankų, labai patenkintos galinčios papuošti Dievo Motiną brangenybėmis, kurios buvo jų pasididžiavimas. Minia pažinojo tuos papuošalus, nes kas metai juos matydavo, ir pastebėdavo naujai prisidėjusius. Tai, kas blizgėjo Madonai ant krūtinės, ant kaklo, priklausė Galjardui, toreadorui. Bet ne mažiau žmonės žavėjosi ir kitais papuošalais. Apstulbę moterų žvilgsniai ryte rijo du didžiulius perlus ir daugybę žiedų. Jie priklausė vienai kvartalo merginai, kuri prieš porą metų buvo išvykusi į Madridą, bet kaip didelė Makarenos garbintoja sugrįžo dabar dalyvauti šventėje su senyvu kabaljeru. Tai jau merginos laimė!..

Galjardas su uždengtu veidu ir pasiramsčiuodamas lazda, valdžios ženklu, ėjo prieš pasiją kartu su kitais daugiausia nusipelniusiais brolijos nariais. Kiti, irgi su gobtuvais, laikė rankose ilgus trimitus, papuoštus žaliom vėliavėlėm su aukso kutais. Retkarčiais jie pakeldavo trimito galą prie kaukėje žiojėjančios skylės, ir kurtinantys garsai, mirties bausmės fanfaros, sudrumsdavo nakties tylą. Bet šitas pagaugais einantis gaudesys

nesukeldavo jokio atgarsio jų sielose ir neversdavo galvoti apie mirtį. Siauromis, tamsiomis gatvelėmis praskrisdavo gaivinantys pavasarinio vėjo gūsiai, dvelkią sodais, apelsinais, gėlėmis, augančiomis už langų pinučių ir balkonuose.

Melsvą dangų sidabravo švelniai spindintis mėnulis, kuris debesėlio pūkų patale tingiai rąžėsi iškišdamas savo apvalų veidą tarp dviejų stogų eilių. Liūdna procesija, rodės, eina prieš pačią gamtą, kas žingsnis netekdama laidotuvių nuotaikos. Veltui trimitai gaudė apie mirtį, verkė giedotojai, mėgdžiodami šventų giesmių posmus, baisūs kariai su niūriais budelių veidais lydėjo pasijas, – pavasario naktis juokėsi skleisdama aplinkui malonų kvapą. Niekas nepajėgė galvoti apie mirtį.

Apsupę Madoną, ėjo lyg pakrikusi kaimenė jos garbintojai makareniečiai, priemiesčio daržininkai su savo išsiplaiksčiusiomis žmonomis, tempiančiomis už rankų virtinę vaikų, kurie turėdavo kartu su visais išbūti ligi aukštant. Kvartalo dabitos su naujomis fetrinėmis skrybėlėmis ir su garbanomis, užšukuotomis ant ausų, karingai mosavo lazdomis, lyg savo tvirtomis rankomis būtų pasiruošę sudrausti tuos, kurie būtų išdrįsę neparodyti tinkamos pagarbos gražiajai Valdovei. Visi ėjo susimaišę, spausdamiesi tarp siaurų gatvelių sienų ir didžiulės nešamos pasijos, įsmeigę akis į Madoną ir apsvaigę nuo vyno, nesąmoningai, lengvutėmis it paukščiai savo mintimis svaidė Jai pagyras, aukštindami Jos grožį ir stebuklingąją galią.

– Ole, Makarenos Madona!.. Pirmoji pasaulyje Švenčiausioji Mergelė!.. Vieni niekai visos kitos Madonos prieš Ją!..

Kas penkiasdešimt žingsnių šventas pastovas stabteldavo. Nebuvo kur skubėti; laiko dar iki valios. Daugelio namų gyventojai prašydavo sustoti, norėdami geriau ją apžiūrėti. Ir visi tavernų savininkai prašydavo sustoti prie jų durų, naudodamiesi savo, kaip kvartalo gyventojų, teise.

Koks nors žmogus pereidavo gatvę ir pasukdavo prie brolijos narių, kurie žengė su gobtuvais ir lazdomis pasijos priešakyje.

– Ei, sustokite!.. Štai pirmas pasaulyje dainininkas nori sugiedoti Madonai saetą!

Ir “pirmasis pasaulyje dainininkas”, remdamasis į draugą ir šiaip taip laikydamasis ant netvirtų kojų, ima naują stiklą, eina prie statulos ir,

gerai atsikosėjęs, duoda valią savo kimiam balsui. Iš jo giesmės tegalima suprasti tik žodį "motina", ir, tą žodį tariant, jo balsas virpa iš susijaudinimo, su tokiu liaudies poezijos jausmingumu, kuris motinos meilėje randa nuoširdžiausią įkvėpimą.

Daininінkui dar neįpusėjus lėtos dainos, kažkur minioje pasigirsta kitas balsas, paskui trečias, ir prasideda tartum muzikos varžybos; gatvė prisipildo nematomų paukščių balsų, čia kimių, virpančių, bylojančių apie suirusius plaučius, čia spengiančių, kurtinamų savo stiprumu ir verčiančių įsivaizduoti raudoną išsipūtusį kaklą, kuris, regis, plyšte plyšta. Dauguma dainininkų tūno pasislėpę minioje su paprastu pamaldumu, kiti, didžiuodamiesi savo balsu ar savo "stilium", stengiasi išsiskirti ir stumiasi į priekį prie pat Makarenos.

Paliegusios mergaitės, paprastomis suknelėmis ir riebalais suteptais plaukais, sunėrusios rankas ant įdubusio pilvo ir įsmeigusios akis į Šventąją Madoną, aprauda plonais balseliais kenčiančią Dievo Motiną, kuri regėjo Dievo Sūnų, apsipylusį krauju ir klumpantį ant akmenų po sunkia kryžiaus našta.

Netoliese jaunas tamsus čigonas, su įkritusiais rauplėtais veidais ir smirdančiais nešvariais drabužiais, su skrybėle rankose, įkvėpimo pagautas traukia giesmę "motinai", "sielos motinai", o būrys jo draugų žavisi ir linkčiodami galvas pritaria jo "stiliaus" grožiui.

O būgnai vis dunda užpakaly statulos, gailiai gaudžia trimitai, ir visi gieda, kiekvienas savaip, o jų balsai liejasi į pakriką chorą. Bet niekas nesutrinka, pradeda ir baigia savo saetą be kliūčių, tartum visi būtų kurti, tarsi religinis įkarštis juos būtų atskyręs nuo kitų; jie gieda be jokio kito gyvybės ženklo, išskyrus balsą, virpantį nuo begalinio dievinimo, ir žvilgsnį, įsmeigtą į statulą su hipnotizuotojo atkaklumu.

Kai pasibaigdavo giedojimai, publika karštai prapliupdavo nesuvaldomais nederamais šūksniais ir vėl imdavo garbinti Makarenos Madoną, gražiąją, vienintelę, tą, kuri buvo viršesnė už visas kitas Madonas; ir prie statulos kojų liedavosi vynas, o kiti drąsesnieji mesdavo jai skrybėles, tartum ji būtų buvusi kokia nors gražuolė; ir visai nebūdavo aišku, kas čia darosi, ar tai tikinčiųjų karštai giedami himnai Dievo Motinai, ar besibastančių pagonių orgija, lydinti gatvėmis Madonos kelionę.

Prieš pasiją ėjo vienas jaunuolis su violetine tunika ir erškėčių vainiku ant galvos. Basos jo kojos žengė nelygiu gatvės grindiniu. Jis ėjo sulinkęs po sunkiu kryžium, du kartus didesniu už save, ir kai po ilgo stovėjimo procesija vėl pajudėdavo iš vietos, gailestingieji padėdavo jam užsidėti sunkią naštą.

Moterys, jį pamačiusios, aimanavo iš gailesčio. Vargšelis! Su kokiu dievobaimingu užsidegimu jis atlieka savo atgailą! Visi kvartale dar puikiai prisiminė jo padarytą nusikaltimą. Prakeiktas vynas, jis paverčia žmones bepročiais! Prieš trejus metus Didžiojo penktadienio rytą, kai Makarenos Madona po ilgos naktinės kelionės Sevilijos gatvėmis jau turėjo būti nunešta atgal į bažnyčią, šis nusidėjėlis, kuris atrodė nieko sau vaikinas, bet nuo vakarykštės dienos buvo lėbavęs kartu su kitais savo draugais, sustabdė pasiją prie vienos tavernos Turgaus aikštėje. Pirmiausia jis sugiedojo giesmę Švenčiausiajai Mergelei, paskui, švento įkvėpimo pagautas, ėmė berti vieną po kito meilingus komplimentus. Ole, Makarenos gražuolė! Jis mylįs Ją labiau negu savo sužadėtinę! Norėdamas dar geriau įrodyti savo tikėjimą, jis panūdo mesti prie Jos kojų tai, ką turėjo rankose, – jis buvo tikras, kad laiko skrybėlę, – ir paleido į gražiosios makarenietės veidą stiklinę su vynu. Verkšlenantį jį tuoj nutempė į kalėjimą!.. Juk jis mylėjo Makarenos Madoną labiau kaip savo motiną! Tasai prakeiktas vynas sumaišo žmonių protus, ir jie nebežino, ką daro. Jis taip drebėjo iš baimės, galvodamas apie tą daugelį metų kalėjimo, laukiančių jo už religijos išniekinimą, taip verkė dėl padarytos šventvagystės, kad net patys pikčiausi jo kaltintojai nusprendė sušvelninti bausmę ir duoti jam ypatingą atgailą, kad ir kiti galėtų pasimokyti.

Apsipylęs prakaitu ir dusdamas, jis vilko sunkų kryžių, perkeldamas jį nuo vieno peties ant kito, kai našta per daug įsisverdavo. Moterys verkė su dramatiniu pietiečių karštumu. Draugai jo gailėjo nedrįsdami šaipytis iš jo atgailos ir iš užuojautos siūlydami stiklą vyno. Jis nebeištversiąs šito nuovargio, reikią atgaivinti jėgas, tai jie darą ne dėl juoko, o iš tikro draugiškumo.

Bet jis nė žiūrėt nežiūrėjo į jam siūlomą malonumą, nukreipdamas akis į Madoną kaip į savo kančių liudytoją. Jis gersiąs rytoj, be baimės, kai Makarenos Madona jau vėl būsianti savo bažnyčioje.

Pasija sustojo viename Turgaus kvartale, o procesijos pradžia jau buvo pasiekusi Sevilijos centrą. Žalieji gobtuvai ir ginkluotasis būrys slinko su įvairiausiomis karinėmis gudrybėmis, lyg kariuomenė, einanti į ataką. Jie norėjo pasiekti Varpinės gatvę pirmiau už kitą broliją. Avangardas, užėmęs šią poziciją, galės ramiai laukti atvykstant Makarenos Madonos statulos. Kiekvienais metais makareniečiai pirmieji užimdavo tą garsiąją gatvę ir eidavo per ją ištisas valandas, mėgaudamiesi tais protestais, kuriuos svaidė įširdusios kitų skurdesnių kvartalų brolijos, negalinčios prilygti savo pasijoms Makarenai ir turinčios dėl savo menkumo nužemintai slinkti iš paskos.

Įeinant į Varpinės gatvę, pasigirdo kapitono Čivo pulko būgnų tratėjimas, ir tuo pat metu priešingoje gatvės pusėje pasirodė juodi gobtuvai kitos brolijos, kuri taip pat norėjo užimti šią gavę. Smalsi minia tarp šių dviejų procesijų sujudėjo. Kivirčas!.. Juodieji gobtuvai nelabai gerbė "žydus" ir baisųjį jų kapitoną. O šis savo ruožtu taip pat nenorėjo atsižadėti šalto išdidumo. Ginkluota jėga neturi veltis į tautiečių ginčus. Bet tuo tarpu procesiją lydintieji "makareniečiai", gindami savo kvartalo garbę, užpuolė juoduosius "nazariečius", paleisdami į darbą lazdas ir žvakides. Atskubėjo policija ir iš vienos pusės nusivedė du vyrukus, kurie skundėsi pametę kažkur savo skrybėles ir lazdas, o iš kitos pusės nutempė į vaistinę kelis "nazariečius", be gobtuvų, skausmingai susigriebusius už galvos.

Tuo tarpu kapitonas Čivas, gudrus kaip konkistadoras, spėjo užimti su savo pulku visą Varpinės gatvę iki pat Gyvačių gatvės, triukšmingai ir pergalingai tratant būgnams ir entuziastingai šūkaujant šauniems kvartalo šeimininkams. "Čia niekas nebepraeis! Tegyvuoja Makarenos Madona!.."

Gyvačių gatvė buvo virtusi didžiule sale, kur ant vielų, nutiestų tarp abiejų sienų, kabojo žibintai, o smalsuolių minios nebetilpo balkonuose; visos kavinės ir krautuvės buvo apšviestos, languose viena prie kitos kyšojo galvos, ir prie sienų stovėjo eilės kėdžių, taip pat visos užsėstos žmonių, kurie išgirdę tolimus būgno ar trimito garsus visi urmu pašokdavo, kad geriau galėtų matyti slenkančią pasiją.

Tą naktį miestas nemiegodavo. Net dievobaimingos senės, visada anksti užsidarančios savo kambariuose kalbėti rožinio, ir tos kiūtinėdavo norėdamos pamatyti paryčiu praeinančias procesijas.

Jau buvo trečia valanda ryto, bet visai neatrodė, kad toks vėlus laikas. Kavinėse ir smuklėse buvo pilna žmonių, pro krautuvėlių duris, kur buvo pardavinėjama kepta žuvis, sklido sodrus alyvos kvapas. Gatvės viduriu vaikščiojo pardavėjai, siūlydami gėrimus ir saldumynus. Ištisos šeimos, pasirodančios tiktai per didžiąsias šventes, stoviniavo čia nuo pat antros valandos po pietų, stebėdamos nesibaigiančią procesijų vilkstinę, aksomines Madonų mantijas, stulbinančias savo puošnumu ir keliančias nuostabos šūksnius savo ilgumu, žiūrėjo į Atpirkėjus su auksinėmis karūnomis ir sidabru bei auksu tvaskančiais rūbais; į ilgą eilę absurdiškiausių statulų, kurių tragiški veidai, pasruvę krauju arba ašaromis, sudarė ryškų kontrastą prabangiems, brangenybėmis nusagstytiems jų rūbams.

Svetimšaliai, sudominti šių keistų krikščioniškų apeigų, panašių į linksmas pagonių šventes, kuriose nebūdavo matyti kitokių liūdesio ar skausmo išraiškų, vien tik tų nešamų statulų, klausdavo gretimai sėdinčių sevilijiečių, kokie tų statulų vardai.

Pro šalį slinkdavo pasijos, vadinamos "Teisingojo teismo", "Tylinčiojo Kristaus","Sopulingosios Karalienės","Kryžių nešančiojo Jėzaus", "Mūsų klonio Karalienės", "Laimingos mirties Viešpaties" ir "Trijų troškimų Karalienės". Visa šita paveikslų galerija slinko lydima "nazariečių" – juodų, baltų, raudonų, žalių, mėlynų ir violetinių, kurie visi ėjo su kaukėmis, po smailiais gobtuvais slėpdami paslaptingus savo veidus, apie kuriuos bylojo tiktai akys, žibančios pro kaukių plyšelius.

Milžiniški pastovai slinkdavo iš lėto, su dideliu vargu stumdamiesi siauromis gatvėmis. Kai išeidavo iš tos siaurumos ir atsidurdavo Šv. Pranciškaus aikštėje, priešais municipaliteto rūmus, kur būdavo paruošta tribūna, pasijos būdavo atsukamos veidu į rūmus, ir nešėjams lenkiant kelius jos pačios lenkėsi, sveikindamos įžymius svetimšalius ir karališkąją diduomenę, atvykusią dalyvauti šventėje.

Šalia pasijų eidavo jaunuoliai, nešdami ąsočius vandens. Kai pastovas sustodavo, vienas aksominio apdangalo kraštas pasikeldavo ir pasirodydavo kokia dvidešimt ar trisdešimt vyrų, suprakaitavusių iš nuovargio,

įraudusių, pusnuogių, su nusismaukusiomis nuo galvų skarelėmis, savo išvaizda primenančių iškankintus laukinius. Tai būdavo "galisai"[34], raumeningi vyrai, kurie visi, nesvarbu iš kokios vietos būtų kilę, buvo vadinami šituo geografiniu pavadinimu, tartum vietiniai žmonės būtų jautęsi netinkami tokiam varginančiam ir sunkiam darbui.

Jie godžiai gerdavo vandenį, ir jeigu būdavo kur nors arti taverna, tai nepaisydami savo pavaldumo pasijoms reikalaudavo vyno. Pasmerkti ilgas valandas išbūti šitame kalėjime, jie ir valgydavo jame, ir atlikdavo gamtos reikalus. Dažnai, pajudėjus pasijai tolyn po ilgo stovėjimo, minia negalėdavo ištverti nesijuokusi, matydama ant švaraus grindinio nešėjų paliktas išmatas, kurias skubiai pašalindavo atvykę švaros darbuotojai su šluotomis.

Šita stebinanti savo prabanga judančių pastovų eisena, su blyškiais veidais ir akinamais apdarais, trukdavo visą naktį, linksma, teatrališka, vėjavaikiška. Veltui vario trimitai liūdnai gausdavo savo aimanas apie mirtį, apverkdami pačią didžiausią neteisybę, dėl kurios turėjo mirti Dievas, – gamta nė kiek nesijaudindavo ir nepritardavo šitam tradiciniam liūdesiui. Vingiuodamas pievomis, ramiai sau čiurleno upelis ir teleškenosi po tiltais; apelsinai, tie nakties smilkalai, atidarydavo tūkstančius savo baltų žiedelių ir paleisdavo į erdvę malonų, lyg aistra degančio kūno kvapą, švelniai linguodavo palmių viršūnės tarsi didžiulės plunksnų puokštės virš dantytų mauriškojo Alkasaro sienų[35]. Chiraldos bokštas, tasai mėlynasis vaiduoklis, stiepėsi aukštyn ir, rodos, siekė žvaigždes, savo sienomis užgoždamas gerą dangaus tarpą; o mėnulis, nakties kvapų apsvaigintas, tartum šypsojos žemei, kupinai pavasario grožio, ir miestui, išraižytam šviesiais gatvių grioveliais, kur ant rausvo grindinio lyg skruzdėlyne knibždėjo gyvenimu patenkinti žmonės, kurie gėrė ir giedojo tolimos praeities mirčiai davus priežastį nepabaigiamai šventei.

Jėzus mirė: dėl to moterys rengiasi juodais drabužiais, o vyrai užsideda smailius gobtuvus ir apsivelka tunikas, su kuriomis darosi panašūs į kažkokius keistus vabzdžius; brolijų nariai šitai skelbia teatralinėmis varinių dūdų raudomis; bažnyčios tą liūdesį reiškia gūdžia tyla ir juodais šydais ant durų... O upelis toliau sau teka idiliškai čiurlendamas, tartum kviesdamas atsisėsti žaliuojančioj pakrantėj toli nuklydusią porelę, ir

palmės, nieko nepaisydamos, linguoja savo viršūnėmis virš dantytų sienų, o apelsinai skleidžia gundantį aromatą, tartum pripažindami vien meilės didingumą, nes tik ji suteikia gyvybę ir pasitenkinimą; ir mėnulis šaltai šypsosi, o bokštas, mėlynas nakties tamsoje, dingdamas paslaptingose erdvėse, galbūt savo paprasta negyvo daikto siela galvoja, kad žmonių idėjos amžiams bėgant keičiasi ir kad tie, kurie iš nieko jį sukūrė, tikėjo kitaip.

Gyvačių gatvėje minia sujudėjo linksmai susidomėjusi. Makarenos pasijos, sudarydamos dabar ištisą procesiją, pajudėjo pirmyn, lydimos orkestro. Būgnai įnirtingai dundėjo, gaudė trimitai, "makareniečių" karingi pulkai be paliovos šaukė, o smalsuoliai lipo ant savo kėdžių norėdami pamatyti tą triukšmingą, nors ir lėtą eiseną.

Gatvės viduryje grūdosi atlapotomis krūtinėmis bernai, keldami aukštyn lazdas ir šaukdami: "Tegyvuoja Madona!" Susivėlusios, skurdžiai apsirengusios moterys kilnojo rankas, atsidūrusios pačiame Sevilijos miesto centre – Gyvačių gatvėje, į kurią jos patekdavo labai retai, o jas smalsiai stebėjo miesto "grietinėlė".

Jų skurdas šią nepaprastą naktį norėjo atsikeršyti, ir jos visos garsiai šūkavo kreipdamosi į kavines, kur linksminosi viduriniojo luomo žmonės, ir į klubus, kur rinkdavosi senjorai.

– Štai eina makareniečiai! Ateikite visi pažiūrėti gražiausių pasaulyje dalykų! Tegyvuoja Madona!

Kai kurios žmonos tempė vyrus su nukarusiomis galvomis ir linkstančiomis po trijų valandų ėjimo su procesija kojomis. Namo!.. Bet svirduliuojantis "makarenietis" priešinosi kimiu balsu, jau gerokai atsiduodamas vynu...

– Palik mane, boba. Aš dar noriu pagiedoti vieną giesmelę mūsų tamsiaveidei.

Atsikosėjęs ir prisidėjęs ranką prie gerklės, įsmeigdavo akis į statulą ir užtraukdavo kimiu, dusliu balsu, kurį tiktai jis vienas tegalėjo girdėti, nes triukšmingi muzikos garsai nuslopindavo visus šauksmus ir net trimitus. Šita beprotiška invazija užplūsdavo siaurą gatvę, tartum ją būtų užpuolusi girta laukinių gauja. Giedodavo iš karto koks šimtas balsų, kiekvienas skirtingu ritmu ir intonacija. Išblyškę ir suprakaitavę bernai,

rodos, čia pat galį numirti, artindavosi prie statulos be skrybėlių, kurias būdavo kažkur pametę, atsagstytomis liemenėmis, svyruodami, remdamiesi draugų pečių ir traukdami prigesusiais balsais savo saetą Švenčiausiajai Marijai. Pačioje Varpinės gatvės pradžioje ant šaligatvių jau gulėjo kai kurie "makareniečiai", tarytum kritę didvyrių mirtimi šitoje garbingoje ekspedicijoje.

Stovėdamas prie vienos kavinės durų, Nacionalas su visa savo šeima stebėjo praeinančias brolijas."Prietarai ir atsilikimas!" Bet vis dėlto jis laikėsi papročių ir kasmet ateidavo pažiūrėti to triukšmingo "makareniečių" antplūdžio Gyvačių gatvėje.

Jis tuojau pažino Galjardą iš lieknos toreadoro figūros ir to grakštumo, su kuriuo jis vilkėjo savo inkvizitoriškąją tuniką.

– Chuaniljau, tegu čia sustoja! Kavinėje yra kelios svetimšalės damos, kurios nori pamatyti Makarenos Madoną.

Šventasis pastovas sustojo, orkestras ėmė groti smagų maršą, vieną iš tų, kuriais linksminama publika per koridą, ir pasislėpę pasijos nešėjai tučtuojau pradėjo kartu ritmiškai kilnoti kojas; nuo to pastovas ėmė gana smarkiai linguoti, o žmonės – trauktis prie sienų. Madona su visais savo papuošalais, gėlėmis bei žvakėmis ir net sunkiu baldakimu pradėjo šokti grojant muzikai. Tai buvo spektaklis, kuriam reikėdavo nemaža repeticijų ir kuriuo "makareniečiai" labai didžiuodavosi. Šaunūs kvartalo jaunikaičiai, įsikibę iš abiejų pusių, ją prilaikė ir tuo pat metu linguodami į šalis šaukė:

– Tegu visa Sevilija ateina pasižiūrėti!.. Čia tai gražumėlis! Šitaip moka vieni "makareniečiai"!..

Kai muzika nutilo ir pasija nustojo lingavusi, vėl pasigirdo griausmingi, visai nederantys naivaus entuziazmo šauksmai. Jie šaukė: "Tegyvuoja Makarenos Madona, šventoji, vienintelė, dariusi tai, ką daro visos skaisčios mergelės, vienos slapčiomis, o kitos atvirai".

Brolija tęsė savo triumfinę eiseną, palikdama dezertyrus tavernose ir parpuolusius gatvėse. Pasirodžiusi horizonte saulutė juos užklupo gana toli nuo bažnyčios, priešingoje Sevilijos pusėje, savo pirmutiniais spinduliais nušviesdama statulos brangenybes ir blyškius jos paprastų palydovų ir "nazariečių" veidus, nes šie jau buvo nusiėmę kaukes. Statula ir

visa ją lydinčioji svita, netikėtai aušros užklupta, atrodė kaip iškrikusi minia, grįžtanti iš naktinės orgijos.

Netoli turgaus dvi pasijos sustojo, paliktos viduryje gatvės, o tuo tarpu visa procesija "sutiko rytą" gretimose tavernose, gerdama jau nebe vietinį vyną, o didelėmis stiklinėmis kasališką ir rutišką degtinę[36]. Baltos brolijos narių tunikos buvo nešvarios, ant jų matėsi pasišlykštėtinos dėmės. Nė vienas neturėjo sveikų pirštinių. Kažkoks "nazarietis" su užgesusiu fakelu vienoje rankoje, o kitą pakišęs po gobtuvu prie vieno namo kampo triukšmingai linkčiojo, mat vargšeliui pykino širdį.

Iš šaunios "žydų" kariuomenės beliko tik skurdūs likučiai, tartum ji būtų grįžusi iš kovos lauko. Kapitonas ėjo šlitiniuodamas, su liūdnai nukarusiomis plunksnomis ant tamsiai raudono veido, ir vienintelis jo rūpestis buvo išsaugoti savo puikų kostiumą nuo stvarstančių jį nešvarių rankų. Pagarba uniformai!..

Galjardas paliko procesiją vos tik patekėjus saulei. Jis jau gana ilgai lydėjo Madoną – visą naktį, ir, be abejo, Jinai to nepamirš. Be to, ši paskutinė šventės dalis, iki pat Makarenos Madonos sugrįžimo į Šv. Hilio bažnyčią, užtrukdavo net iki vidurdienio ir būdavo pati sunkiausia. Žmonės, kurie atsikeldavo gerai išsimiegoję ir judrūs, pamatę dienos šviesoje girtus ir purvinus brolijos narius, turėdavo iš ko gardžiai pasijuokti. Negerai būtų, jeigu espadą kas pamatytų šitame girtuoklių būryje, lūkuriuojančiame draugų prie tavernos durų.

Ponia Angustijas jo laukė vidiniame kieme ir padėjo "nazariečiui" nusivilkti. Atlikus pareigą Makarenos Madonai, jam reikėjo gerai pailsėti. Velykų sekmadienį turėjo įvykti bulių kovos, pirmosios po jo nelaimės. Prakeikta profesija! Neįmanoma jokia ramybė, ir vargšių moterų baimė bei nerimas vėl atbudo po trumpos pertraukos.

Visą šeštadienio ir sekmadienio rytą toreadoras priiminėjo entuziastingus savo gerbėjus, atvykusius į Seviliją praleisti Velykų švenčių. Visi patenkinti šypsojosi, numatydami būsimas jo pergales.

– Pažiūrėsime, kaip tau seksis! Visi garbintojai tavęs nekantriai laukia. Kaip laikaisi?

Galjardas neabejojo savo jėgomis. Keli mėnesiai, praleisti kaime, jam grąžino jėgas. Dabar jis toks pat stiprus kaip ir prieš sužeidimą. Vienintelis

dalykas, kuris jam primindavo įvykusią nelaimę, buvo šioks toks sužeistos kojos silpnumas, kurį jis pajusdavo medžiodamas fermos apylinkėse. Bet pajusdavo jį tik gana ilgai ėjęs.

– Padarysiu viską, ką galėsiu, – dirbtinai kukliai murmėjo Galjardas. – Tikiu, kad viskas gerai pasiseks.

Globėjas įsiterpė su visu savo karšto tikėjimo aklumu.

– Tu būsi kaip rožė... kaip angelas. Ir visus bulius turėsi savo kišenėje!..

Paskui Galjardo garbintojai, laikinai pamiršę kovas, ėmė smulkiai jam pasakoti vieną neseniai mieste pasklidusią naujieną.

Kordobos provincijos kalnuose žandarai atrado jau pūvantį lavoną suskaldyta galva; pažinti jo nebuvo galima, bet rūbai, karabinas, – viskas piršo mintį, kad tai Pliumitas.

Galjardas išklausė tylėdamas. Paskutinį kartą jis buvo matęs jį aikštėje, tarp žiūrovų, kada jam atsitiko nelaimė, ir su malonumu jį minėjo. Fermos darbininkai buvo Galjardui pranešę, kad jam esant mirties pavojuje Pliumitas du kartus buvo apsilankęs La Rinkonadoje pasiteirauti apie jo sveikatą. Paskui, begyvenant fermoje su šeima, daug kartų piemenys ir darbininkai paslapčia jam sakydavo, kad buvo sutikę Pliumitą ir kad tasai, sužinojęs, jog jie iš La Rinkonados, siuntė linkėjimų ponui Chuanui.

Vargšelis! Galjardas be galo gailėjo Pliumito, prisiminęs jo pranašystes. Jo ir nenušovė žandarai, o pribaigė kas nors jam bemiegant. Jį nužudė savieji, kokie nors "gerbėjai", kurie sekė iš paskos, norėdami užimti jo vietą.

Sekmadienį Galjardo išvyka į aikštę buvo sunkesnė negu kitais kartais. Karmena iš visų jėgų stengėsi atrodyti rami, net pati kartu dalyvavo, kai Garabatas rengė savo maestrą. Ji šypsojosi skausmingai, dėjosi esanti linksma, bet jai atrodė, kad vyrą kankina tas pat nujautimas. Ponia Angustijas vaikštinėjo aplinkui, vis norėdama dar kartą pasižiūrėti į savo Chuanilją, tartum jausdama greit jo neteksianti.

Kai Galjardas išėjo į vidinį kiemą, su kepuraite ir skraiste ant pečių, motinos rankos apsivyniojo jam apie kaklą, ir jai iš akių kaip žirniai pabiro ašaros. Ji nepratarė nė žodžio, bet sunkūs atodūsiai išreiškė jos mintis. Kovoti su buliais pirmą kartą po įvykusios nelaimės ir toje pačioje

aikštėje! Jos, paprastos moters, prietaringumas prieštaravo tam neatsargumui. Ak, kada jis mes tą prakeiktą profesiją! Nejaugi jam dar negana pinigų?

Bet čia įsiterpė svainis, kaip autoritetingas šeimos patarėjas.

– Eik jau, mamyte, čia nėra nieko baisaus. Tai paprasta korida. Svarbiausia palikti Chuaną ramybėje ir šitais raudojimais nedrumsti jam nuotaikos prieš einant į aikštę.

Karmena buvo stipresnė. Ji neverkė ir palydėjo vyrą iki pat durų; norėjo jį padrąsinti. Be to, kai ši nelaimė vėl sustiprino jų ryšį ir jie abu ramiai gyveno vienas kitą mylėdami, ji netikėjo, kad kokia nauja bėda galėtų sudrumsti jų gyvenimą. Šitą smūgį buvo atsiuntęs pats Dievas, kuris moka bloga paversti į gera ir kuris norėjo juos sujugti per šią skaudžią nelaimę. Chuanas kausis kaip visada ir grįš į namus sveikas ir gyvas.

– Linkiu sėkmės!

Ir ji meilingu žvilgsniu nulydėjo tolstančią karietą, kuriai iš paskos sekė būrys vaikų, susižavėjusių ir pavydžiai stebinčių puošniai apsirengusius kovotojus. Likusi viena, vargšė moteris greitai įbėgo į savo kambarį ir uždegė žvakes prie Vilties Madonos paveikslo.

Nacionalas sėdėjo karietoje šalia savo toreadoro susiraukęs ir niūrus. Tą sekmadienį turėjo būti rinkimai, bet jo kvadriljos draugai nė žinoti apie tai nenorėjo, visi kalbėjo tiktai apie Pliumito mirtį ir koridą.

Banderiljeras nuo vakar pusiaudienio buvo su komiteto draugais “dirbdamas idėjai”. Prakeikta korida sutrukdė jam atlikti padoraus piliečio pareigą ir nuvesti prie urnų kai kuriuos savo draugus, kurie galėjo likti nebalsavę, jeigu jis nepasirūpins. Tiktai “idėjos draugai” nueis ton vieton, kur vyks balsavimas: miestas, rodės, ignoravo vykstančius rinkimus. Gatvėse būriavosi žmonės gyvai diskutuodami, bet kalbos ėjo tik apie bulius. Kokie tai žmonės!.. Nacionalas su širdgėla prisiminė, kaip jų partijos priešai naudojosi tuo abejingumu, prisiminė jų smurtą ir pinkles. Donas Choselitas, kuris protestavo su visa savo tribunoliška gražbylyste, sėdėjo kalėjime kartu su kitais draugais, o banderiljeras, norėjęs kentėti kartu su juo, turi viso to atsisakyti, vilktis spindinčius rūbus ir eiti ieškoti savo matadoro. Nejaugi galima šitaip sutrypti piliečių teises ir likti nenubaustam? Nejaugi liaudis nesukils?

Kai ekipažas važiavo netoli Varpinės gatvės, toreadorai pastebėjo minią paprastų žmonių, maištingai šūkaujančių su iškeltomis lazdomis. Policininkai puolė juos su ištrauktais kardais, švaistydamiesi minioje ir patys gaudami lazdų.

Nacionalas pakilo nuo sėdynės, ketindamas iššokti iš karietos. Na, pagaliau! Atėjo metas!

– Revoliucija! Prasidėjo didžioji kova!

Bet matadoras, lyg juokdamasis, lyg supykęs, smarkiai pastūmė jį ir privertė vėl atsisėsti.

– Nebūk kvailas, Sebastianai. Tau visur vaidenasi revoliucija ir maištai.

Kvadriljos nariai, nuspėdami, kas ten vyksta, gardžiai juokėsi. Tai buvo kilnioji publika, kuri pasipiktino neradusi bilietų į koridą Varpinės kasoje ir norėjo užpuolusi ją padegti, todėl policija ją gainiojo. Nacionalas liūdnai nukorė galvą.

– Revoliucija ir tamsumas! Tai kyla dėl nemokėjimo skaityti ir rašyti!

Atvyko į aikštę. Griausmingos ovacijos ir triukšmingi plojimai sutiko išeinančią į areną kvadrilją. Visi aplodismentai buvo tik Galjardui. Publika sveikino pirmą jo pasirodymą arenoje po baisios žaizdos, apie kurią tiek daug buvo kalbama visame pusiasalyje.

Kai Galjardas turėjo nukauti pirmąjį bulių, vėl pasikartojo triukšmingos ovacijos. Moterys su baltomis mantilijomis pro žiūronus sekė jį iš savo ložių; sėdintieji saulėtoje pusėje plojo jam ir šaukė taip pat kaip ir tie, kurie buvo šešėlyje. Net ir jo priešai buvo paveikti bendro entuziazmo. Vargšas vaikinas! Kiek jis prisikentėjo!.. Šį kartą visa aikštė buvo jo pusėje. Galjardas niekada dar nebuvo matęs tokios palankios publikos.

Jis nusiėmė kepurę prieš valdžios ložę ir tarė sveikinimo žodžius. Ole! Ole! Niekas negirdėjo nė žodžio, bet visi buvo sužavėti. Turbūt jis labai gražiai kalbėjo. Plojimų lydimas, Galjardas nuėjo pasitikti buliaus, ir staiga viskas nutilo, kai jis buvo jau visai prie gyvulio.

Išvyniojo muletą ir sustojo prieš bulių tolėliau, ne taip kaip kitais kartais, kada norėdavo uždegti publiką laikydamas raudoną skudurą prie pat gyvulio snukio. Tylinti publika aiškiai sujudėjo iš nuostabos, bet niekas nepratarė nė žodžio. Galjardas kelis kartus treptelėjo koja, šaukda-

mas gyvulį, ir šis pagaliau neryžtingai puolė jį, vos paliesdamas snukiu raudoną skudurą, nes tuo tarpu toreadoras paskubomis atšoko į šalį. Publikoje daugelis susižvalgė. Ką tai reiškia?..

Matadoras pamatė šalia savęs Nacionalą ir už keleto žingsnių dar kelis kvadriljos vyrus, bet šį kartą nesušuko:“Visi pasitraukite į šalį!”

Tribūnos eilėse užvirė gyvos diskusijos. Toreadoro draugai mėgino teisinti savo dievaitį.

– Jis dar nevisiškai pasveikęs. Nereikėjo jam kautis. Jo koja!.. Argi tamstos nematote?

Dviejų aikštės darbininkų skraistės jam padėjo. Bulius apstulbęs blaškėsi tarp raudonų skudurų ir vos tik mėgindavo pulti muletą, matadoro padėjėjai skraistės mostu jį vėl nuviliodavo tolyn nuo espados.

Galjardas, matyt, norėdamas greičiau visa tai baigti, atsistojo su iškelta špaga ir puolė bulių.

Nuostabos murmesys sutiko tą smūgį. Špaga vos trečdalį įsmigo ir lingavo į šalis, kas akimirką galėdama iškristi, – mat Galjardas greit atsitraukė nuo ragų, neįsmeigęs jos iki pat rankenos kaip kitais kartais.

– Bet smūgis teisingas! – šaukė garbintojai, rodydami į špagą, ir triukšmingai plojo norėdami užtušuoti nepavykusį numerį.

Išmintingieji užjaučiamai šypsojosi. Šis jaunuolis neteko vienintelės savo puikios ypatybės – jėgos ir drąsos. Žiūrovai matė, kaip eidamas su špaga prie buliaus jis instinktyviai atitraukė ranką, kaip pasuko galvą su tokiu išgąsčiu, kuris verčia žmones užmerkti akis, kad nematytų pavojaus.

Špaga iškrito žemėn, ir Galjardas, paėmęs kitą, lydimas darbininkų, vėl sugrįžo prie buliaus. Nacionalo skraistė buvo paruošta kas akimirką nuvilioti gyvulį. Be to, banderiljero baubimas kvaišino gyvulį, ir jis vis atsisukdavo atgal, kai tik per daug priartėdavo prie Galjardo.

Kitas panašus smūgis, bet pusė špagos vėl liko kyšoti.

– Jis visai neina prie buliaus! – pasigirdo eilėse murmesys. – Jis bijo ragų!

Galjardas ramiai sukryžiavo prieš bulių rankas, duodamas suprasti publikai, sėdinčiai už jo nugaros, kad gyvuliui šito smūgio visiškai pakaks ir kad jis tučtuojau pargrius. Bet gyvulys laikėsi ant kojų, kraipydamas į šalis galvą.

Nacionalas, erzindamas skuduru, privertė jį bėgti ir nutaikęs tinkamą akimirką stipriai sudavė jam skraiste per sprandą. Publika, atspėdama jo kėslus, ėmė protestuoti. Jis vertė gyvulį bėgti, nes norėjo savo smūgiais giliau įvaryti špagą. Jie ėmė šaukti vadindami jį vagimi, iškekšiniu, plūdo jo motiną bjauriausiais žodžiais; saulėtoje pusėje grasinamai pakilo lazdos, į areną pradėjo kristi apelsinai ir buteliai, bet jis viską kantriai kentėjo, tartum būtų buvęs aklas ir kurčias, ir toliau varinėjo bulių, džiaugdamasis galįs atlikti pareigą ir išgelbėti draugą.

Staiga gyvuliui iš snukio pasipylė čiurkšlėmis kraujas, jis iš lėto sulenkė kojas ir paliko gulėti nejudėdamas, bet su iškelta galva, tartum pasiruošęs pašokti ir pulti iš naujo. Prie buliaus prisiartino puntiljeras[37], norėdamas kuo greičiau jį pribaigti ir išlaisvinti matadorą iš keblios padėties. Nacionalas jam padėjo, lyg netyčia atsiremdamas į špagą ir suvarydamas ją iki pat rankenos.

Saulėtos pusės publika, matydama šitą manevrą, pašoko ant kojų protestuodama.

– Vagie, galvažudy!..

Publika niršo dėl vargšo buliaus, tartum jis nebūtų turėjęs žūti, grasino Nacionalui kumštimis, lyg jis būtų padaręs žmogžudystę, o banderiljeras, nuleidęs galvą, pasitraukė iš aikštės ir dingo už barjero.

Tuo tarpu Galjardas nuėjo prie valdžios ložės nusilenkti, ir gerbėjai begėdiškai palydėjo jį, nors ir garsiais, bet negausiais plojimais.

– Jam nesisekė, – sakė jie, neprarasdami savo karšto tikėjimo ir teisindami toreadorą, taip apvylusį publiką. – Bet smūgis buvo taiklus!.. Dėl to nėra ko ginčytis.

Toreadoras nuėjo ten, kur daugiausia buvo susibūrę jo šalininkų, ir pasirėmė ant barjero, norėdamas pasiaiškinti. Bulius buvęs blogas: negalima buvę su juo tinkamai susidoroti.

Garbintojai su donu Chosė priešakyje pritarė jo pasiaiškinimams, kurie buvo lygiai tokie pat, kaip ir jų pačių, išsigalvoti.

Gana ilgai Galjardas stovėjo, atsirėmęs barjero. Jo pasiaiškinimai tiko tiktai šalininkams, bet pats jis savo širdyje jautė žiaurią abejonę, nepasitikėjimą savimi, kurio niekada dar nebuvo patyręs.

Buliai jam atrodė didesni ir tartum apdovanoti dviguba gyvybe, ir tai jiems teikė jėgos kuo ilgiausiai priešintis mirčiai. Ankstesnieji buliai krisdavo nuo jo špagos be galo lengvai. Be abejonės, dabar jam buvo parinktas bjauriausias iš visų kaimenių, kad tik labiau jam pakenkus. Tai greičiausiai jo priešų intrigos.

Kažkur giliai smegenų kertelėje dar tūnojo kitas įtarimas, apie kurį jis nedrįso galvoti ir kurio nesistengė išvilkti iš paslaptingos tamsos. Jo ranka atrodė jam trumpesnė, kai tiesė ją su špaga. Pirmiau žaibo greitumu atsidurdavo prie buliaus kaklo: dabar tai buvo begalinė kelionė per kažkokią klaikią tuštumą, ir jis nežinojo, kaip ją pereiti. Ir jo kojos buvo nebe tos. Atrodė, jos turi savo atskirą gyvenimą, nepriklausantį nuo likusios kūno dalies. Veltui jo valia liepė joms būti tvirtoms ir nedrebėti kaip anksčiau – jos nebeklausė. Rodės, kad jos turi akis ir pamačiusios pavojų nuostabiai lengvai atšoka į šalį nelaukdamos, kada aplinkui subanguos gyvulio ragais skrodžiamas oras.

Galjardas, įniršęs dėl patirtos gėdos ir silpnumo, visą savo pyktį nukreipė prieš publiką. Ko gi iš jo nori tie žmonės? Kad leistųsi subadomas dėl jų malonumo?.. Ar maža jis turi beprotiškos drąsos žymių savo kūne! Jam jau nebereikia rodyti savo narsumo. Jei jis dar gyvas, tai tik per stebuklą! Reikia dėkoti dangiškajai pagalbai ir savo motinos bei vargšės žmonos maldoms. Su mirtimi jau buvo susidūręs akis į akį ir žinojo geriau kaip kuris nors kitas, ko vertas gyvenimas.

"Apsirinkate, jei manote galėsią iš manęs pasišaipyti", – mąstė jis, žiūrėdamas į publiką.

Ateityje jis kausis kaip ir visi toreadorai. Vieną dieną jiems pavyksta, kitą – ne. Ši kova yra tiktai amatas, ir, nors jis jau pasiekė viršūnę, svarbiausia yra gyventi ir pildant sutartis stengtis kiek galima vengti pavojaus. Jis neleis, kad bulius jį subadytų vien dėl malonumo tiems, kurie mala liežuviais apie jo narsumą.

Kai atėjo metas nudurti antrąjį bulių, šitos mintys įkvėpė jam pasitikėjimą savimi. Jo nepribaigs nė vienas bulius! Stengsis kaip galėdamas nepakliūti buliui po ragais.

Eidamas pasitikti priešo, jis pakartojo tą patį išdidų gestą kaip ir kitados laimingomis dienomis: "Pasitraukite visi!"

Minioje nuslinko pasitenkinimo gaudesys. Jis pasakė: "Pasitraukite visi!" Dabar jis parodys kažką nepaprasta.

Bet publikos viltys neišsipildė, ir Nacionalas nesiliovė sekiojęs jį su savo skraiste, nes iš patyrimo žinojo, kad toreadorai mėgsta pasirodyti narsūs ir davinėja apgaulingus įsakymus.

Galjardas išskleidė muletą gana toli nuo buliaus ir ėmė manevruoti su aiškiu nepasitikėjimu, kiekvieną kartą sustodamas kaip galima atokiau, visada Sebastiano skraistės padedamas.

Kai vienu tarpu jis sustojo akimirkai su nuleista muleta, bulius sujudėjo, lyg ketindamas staiga jį pulti, bet liko vietoje. Matadoras, labai akylai jį sekęs, atšoko kelis žingsnius atgal, sprukdamas nuo buliaus, kuris jo nepuolė.

Be reikalo atsitraukęs, Galjardas atsidūrė gana keblioje padėtyje, ir dalyje publikos pasigirdo juokas ir švilpimai.

– Bėk, tave subadys! – pasigirdo ironiškas balsas.

– Ei, tu boba! – prakošė kitas, mėgdžiodamas moteriško balso intonaciją.

Galjardas paraudo iš pykčio. Šitaip, jam! Ir dar Sevilijos aikštėje!.. Jis pajuto tą akiplėšišką drąsą kaip ir tais laikais, kai dar buvo tik pradėjęs savo karjerą, norą aklai pulti prie buliaus, ir tebūna, kaip Dievas nori. Bet jo kūnas atsisakė paklusti. Ranka tarytum svarstė, o kojos matė pavojų, šaipydamosi savo neklusnumu iš jo valios reikalavimų.

Be to, ir pati publika, pasipiktinusi tokiu jo įžeidimu, atėjo jam į pagalbą ir privertė visus nutilti. Elgtis taip su žmogum, kuris dar nebuvo visai pasveikęs nuo žaizdų!.. Tai nedaro garbės Sevilijos aikštei! Reikia būti mandagiems!

Galjardas pasinaudojo šita publikos užuojauta ir gailesčiu išeiti iš sunkios padėties. Žengęs prie buliaus iš šono, jis iš pasalų netikėtai smogė jam špaga. Gyvulys parkrito kaip skerdykloje, ir kraujo srovė kliūstelėjo jam iš snukio. Vieni plojo, patys nežinodami dėl ko, kiti švilpė, o didžioji publikos dalis tylėjo.

– Nieko čia nuostabaus, jei jam paleido klastingus šunis! – sušuko globėjas iš savo vietos, nors žinojo, kad tie buliai buvo iš markizo kaimenių. – Argi tai buliai!.. Pažiūrėsime kitą kartą, kai buliai bus tikrai kilnūs gyvuliai.

Eidamas iš aikštės, Galjardas pastebėjo, kad publika tyli. Būreliai žmonių ėjo pro šalį nesisveikindami, nereikšdami jokių ovacijų, visai ne taip kaip anomis laimingomis dienomis. Paskui karietą nebėgo net pasigailėtini nuskurdėliai, besigrūdą prie aikštės vartų, laukią žinių ir dar nesibaigus kovai jau žiną visa, kas įvyko aikštėje ir kaip kovojo matadoras.

Pirmą kartą Galjardas pajuto nesėkmės kartumą. Net jo banderiljerai važiavo tylūs ir paniurę, kaip kovos lauke pralaimėję kariai. Bet parvykęs namo ir pajutęs ant savo kaklo motinos, Karmenos ir net sesers rankas, sesers vaikučius, besiglaustančius prie jo kojų, matadoras pamiršo savo nesėkmę. "Tegriebia velniai viską!.." Svarbu tik gyventi, kad šeima būtų rami; svarbu uždirbti iš publikos pinigų, kaip daro kiti toreadorai, nerizikuodami be reikalo gyvybe.

Tomis dienomis jam atrodė būsią geriau daugiau pasirodyti viešai, pasikalbėti su draugais kavinėse ir Gyvačių gatvės klubuose. Tikėjo, kad jo buvimas draugėje privers piktus liežuvius mandagiai tylėti ir nuslopins visus komentarus apie patirtą nesėkmę. Ištisas dienas jis praleisdavo kalbėdamas su paprastais žmonėmis, su tais savo gerbėjais, kuriuos buvo palikęs ieškodamas turčių draugystės. Užeidavo ir į "Keturiasdešimt penkių" klubą, kur jo globėjas riksmais ir rankų mostais buvo nustelbęs visas kitas nuomones ir aukštino kaip visada Galjardo šlovę ir garbę.

O, gerasis donas Chosė! Jo entuziazmas buvo nepalaužiamas, nesugriaunamas net bombomis, niekuomet jam neatėjo į galvą, kad jo matadoras galėtų būti ne toks, kokį jį esant tikėjo. Jis nepripažino jokios kritikos nei priekaištų toreadoro adresu, buvo pasiruošęs jį teisinti ir dar teikti jam paguodą gerais patarimais.

– Tu dar nepasveikai po sužeidimo. Aš visiems sakau: "Pamatysite jį, kai bus visiškai sveikas, tada man galėsite kalbėti..." Daryk taip kaip kitais kartais. Eik prie buliaus tiesiai su ta drąsa, kurią tau davė Dievas, ir – žast! Smūgis iki pat rankenos... ir turėsi jį savo kišenėje.

Galjardas klausėsi paslaptingai šypsodamasis. Dėtis bulius kišenėn! Tai buvo vienintelis jo troškimas. Betgi jie tokie dideli ir neprieinami. Jie taip išaugo per tą laiką, kol jis nesirodė arenoje.

Tik lošdamas Galjardas rasdavo paguodos ir užmiršdavo visus savo rūpesčius. Jis vėl su beprotišku užsidegimu ėmė pralošinėti pinigus, apsuptas jaunimo, kuris nekreipė dėmesio į Galjardo nesėkmę, nes šis buvo elegantiškas toreadoras.

Vieną vakarą jie nusivedė jį vakarieniauti į kavinę, vadinamą Eritanjos užeiga. Ten buvo numatomos šaunios išgertuvės su keliomis linksmai gyvenimą leidžiančiomis svetimtautėmis, kurias kai kurie to pokylio dalyviai pažinojo dar iš Paryžiaus. Jos buvo atvykusios į Seviliją Didžiosios savaitės ir pačių Velykų švenčių proga ir norėjo pamatyti tai, kas šiame mieste "vaizdingiausia". Tai buvo damos kiek nuvytusios ir dirbtinai atgaivinusios savo grožį. Turtingi jaunuoliai sekiojo paskui jas, traukiami juos žavinčio egzotiškumo, geidė jų draugystės ir beveik niekada nebūdavo atstumiami. Jos norėjo pažinti įžymųjį toreadorą, patį gražiausią iš visų toreadorų, tą Galjardą, kurio atvaizdą tiek kartų buvo mačiusios spaudoje ir net ant degtukų dėžučių. Dabar, išvydusios jį aikštėje, prašė savo pažįstamus jas supažindinti.

Visi susirinko didžiuliame Eritanijos valgomajame vidury sodo, salėje, įrengtoje banaliu arabų stilium, kuris nevykusiai mėgdžiojo Alhambros ištaigingumą. Čia buvo ruošiami ir politiniai susirinkimai, ir paprasti lėbavimai: būdavo keliami tostai už tėvynės klestėjimą ir toje pačioje salėje, melancholiškai grojant gitaroms, poros linguodavo lėtą tango, o tuo tarpu pakampiuose girdėdavosi karšti bučiniai, prislopinti šūksniai ir daužomų butelių skambesys.

Galjardą tos trys svetimšalės sutiko kaip dievaitį: užmiršusios savo draugus, jos žiūrėjo tik į jį vieną ir varžėsi tarp savęs dėl vietos šalia jo, glamonėdamos jį degančiais alkanų vilkių žvilgsniais. Jos priminė jam kitą čia nesančią, tačiau neužmirštą moterį savo auksiniais plaukais, puošniais elegantiškais rūbais ir iškvėpintais gundančiais kūnais, ir tasai aromatas, sklindąs nuo jų, rodos, gaubė jį svaigiu debesiu.

Draugų buvimas šalia vaizduotėje sukėlė dar gyvesnį prisiminimą. Visi jie buvo donjos Sol bičiuliai, kai kurie net iš jos šeimos, ir jis žiūrėjo į juos kaip į giminaičius.

Jie valgė ir gėrė su tokiu laukiniu ėdrumu, koks paprastai būdingas naktiniams lėbavimams, į kuriuos einama tvirtai nusistačius viską ištuštinti, kad kuo greičiau būtų galima pasigerti ir naudotis svaigulio džiaugsmais.

Viename salės gale čigonai brunzgino gitarų stygas, traukdami melancholiškas dainas. Viena iš moterų su naujokės įkarščiu užšoko ant stalo ir pradėjo nevikriai judinti riebias savo šlaunis, mėgdžiodama šio krašto šokius, kurių tik prieš kelias dienas ją buvo išmokęs sevilietis mokytojas.

– Liurbe!.. Nevykėle!.. Lepše!.. – pašaipiai šaukė draugai, plodami į taktą delnais.

Nors jie ir šaipėsi iš jos nevikrumo, bet gašliomis akimis atidžiai apžiūrinėjo dailų jos kūną. O ji, didžiuodamasi savo menu ir tuos nesuprantamus šauksmus laikydama pagyros žodžiais, toliau kraipė šlaunis ir kėlė prie galvos rankas kaip išlenktas ąsočio ąsas, nukreipdama akis aukštyn.

Po pusiaunakčio visi buvo girtutėliai. Moterys, visai netekusios drovumo, aistringai glamonėjo matadorą. Šis leidosi visaip glėbesčiuojamas varžovių, kurios karštais bučiniais apibėrė jam veidą ir kaklą. Jis buvo girtas, bet girtumas jo nė kiek nepralinksmino. Ak, toji kita! Ta tikroji jo auksaplaukė! Šitų prieš jį šmėkščiojančiu plaukų auksas yra dirbtinis, jis dengia šiurkščius ir storus, nuo chemikalų sukietėjusius plaukus. Šitos lūpos atsiduoda iškvėpintu sviestu. Jų putlumas daro įspūdį kažkokio kieto, nuzulinto daikto, primenančio šaligatvio grindinį. Šitie aromatai jo vaizduotėje atrodė savotiškai vulgarūs. Ak, toji kita! Kitoji!

Galjardas nė neatsiminė, kaip atsidūrė sode, didingoje tyloje, kybančioje, rodos, nuo pat žvaigždžių, ir pasijuto beeinąs vingiuotu takeliu, po tankių šakų skliautais; pro lapus jis matė apšviestus salės langus kaip kokius pragaro nasrus, už kurių šmėsčiojo šešėliai tarsi juodi velniai.

Kažkokia moteris, tvirtai spausdama jo ranką, tempėsi jį nežinia kur, ir Galjardas, net nematydamas jos, leidosi vedamas, bet jo mintys buvo toli, labai toli.

Po valandos jis grįžo atgal į salę. Jo pasivaikščiojimo draugė sutaršytais plaukais ir pykčiu degančiomis akimis kažką kalbėjo savo bičiulėms. Šios tik juokėsi, o ji niekinamu gestu parodė jį kitiems vyrams, kurie taip pat juokėsi... Ak, Ispanija, nusivylimų šalis, kur viskas – gryna legenda, net herojų drąsa!..

Galjardas vis daugiau ir daugiau gėrė. Moterys, kurios pirma dėl jo varžėsi ir viena per kitą jį glamonėjo, atsuko jam nugarą, leisdamos glė-

besčiuoti save kitiems vyriškiams. Gitaristai vos judino stygas, nes vynas buvo gerokai apsvaiginęs jų galvas, kurios snausdamos palengva linko ant instrumentų.

Toreadoras taip pat buvo beužmingąs ant kėdės, bet vienas iš jo draugų pasisiūlė parvežti jį namo savo karieta, nes jam būtinai reikėjo sugrįžti į namus pirmiau, negu atsikels grafienė jo motina, kuri kiekvieną rytą anksti eidavo klausyti Mišių.

Nakties vėjelis nė kiek nesumažino toreadoro girtumo. Kai draugas jį paliko gatvės sankryžoje prie pat jo namų, Galjardas nuėjo svirduliuodamas. Sustojo prie durų, abiem rankom įsitvėrė sienos ir padėjo ant jų savo pavargusią galvą, kuri, rodės, negalėjo atlaikyti minčių sunkumo. Jis visiškai pamiršo ir savo draugus, ir vakarienę Eritanjoje, ir tas tris išsidažiusias svetimšales, kurios iš pradžių varžėsi dėl jo, o paskui atsuko jam nugarą. Jo atmintyje buvo išlikusi tiktai ta, kitoji, amžinai... bet neaiškiai, tik probėgšmais. Dabar jo mintys padarė vieną iš tų aikštingų girtumo šuolių, – jas užvaldė bulių kova.

Jis pirmasis pasaulyje matadoras, ole! Taip sako jo globėjas bei draugai, ir tai tiesa. Priešai vieną gražią dieną dar galės tuo įsitikinti, kai jis pasirodys aikštėje. Praeitą kartą įvyko tiesiog nesusipratimas: jam nesisekė, nelaimė jį persekiojo.

Didžiuodamasis savo nepaprasta jėga, kurią šią akimirką jautė svaigulio apimtas, Galjardas įsivaizdavo, kad visi Andalūzijos ir Kastilijos buliai tėra silpnos ožkos, su kuriomis jis galėtų susidoroti vienu rankos mostu.

Paskutinioji korida – vieni niekai. Menkniekis, kaip sako Nacionalas. Kartais ir geriausiam dainininkui pasitaiko pagauti gaiduką.

Ir šitas aforizmas, girdėtas iš garbingų koridos veteranų, mėgstančių jį kartoti nelaimingomis dienomis, jam sukėlė nesulaikomą norą dainuoti, užpildyti savo balsu tą tuščios gatvelės tylą.

Ir vis dar tebelaikydamas galvą ant rankų, jis pradėjo niūniuoti savo paties išgalvotą dainelę, be galo aukštinančią jo nuopelnus. "Aš esu Chuaniljas Galjardas... narrr... sesnis už Dievą galingą". Ir negalėdamas nieko geresnio sugalvoti, užkimusiu ir monotonišku balsu kartojo vis tuos pačius žodžius, drumsdamas nakties tylą ir lodydamas kažkur kieme šunį.

Šita savo manija dainuoti jisai buvo atsigimęs į tėvą, poną Chuaną, batsiuvį, kuris taip pat traukdavo dainas, kai grįždavo gerokai įgėręs.

Atsidarė namų durys, ir pasirodė užsimiegojusio Garabato galva; jis norėjo pažiūrėti, koks tas girtuoklis, kurio balsas taip pažįstamas.

– A, tai tu? – tarė matadoras. – Palauk, dar vieną posmelį užtrauksiu.

Ir jis dar kelis kartus pakartojo nevykusią dainelę, aukštinančią jo drąsą, ir tik paskui nusprendė įeiti į namus.

Jis neturėjo jokio noro gulti. Žinodamas, kaip jis dabar atrodo, delsė lipti į antrą aukštą, kur jo laukė Karmena, gal dar nemieganti.

– Eik miegot, Garabatai. Aš dar turiu daug ką padaryti.

Nė pats gerai nežinojo, ką jis turi daryti, bet jį traukė į kabinetą su visais jame iškabintais didingais paveikslais, bulių galvomis ir plakatais, bylojančiais apie garbingus jo žygius.

Kai įsižiebė elektros šviesa ir pasišalino tarnas, Galjardas atsistojo netvirtomis kojomis vidury kabineto, nustebęs žvalgydamasis į sienas, tartum pirmą kartą matydamas šį savo šlovės muziejų.

– Labai gerai... Puiku! – murmėjo jis. – Šis gražus jaunuolis esu aš... ir štai šitas... ir visi!... Ir dar atsiranda tokių, kurie eina prieš mane!... Prakeikimas!.. Aš – pirmas pasaulyje žmogus. Taip sako donas Chosė, ir tai tiesa.

Jis numetė skrybėlę ant sofos, tartum padėdamas į šalį jo galvą spaudžiantį garbės vainiką, svirduliuodamas nuėjo prie rašomojo stalo, atsirėmė alkūnėmis, ir staiga jo žvilgsnis stabtelėjo prie didelės buliaus galvos, kuri puošė sieną kambario gale.

– Ole! Labanaktis, šaunuoli! Ką tu ten veiki?.. Mū! Mū!

Jis sveikino jį baubdamas, vaikiškai mėgdžiodamas bulių baubimą ganyklose ir aikštėje. Jis nepažino jo, niekaip negalėjo prisiminti, iš kur atsirado šita gauruota galva su didžiuliais ir baisiais ragais. Bet pamažu ėmė prisiminti.

– Aš pažįstu tave, gražuoli!.. Prisimenu, kaip tu mane pykinai tą dieną. Publika švilpė, laidė į mane butelius, net mano vargšę motiną įžeidinėjo, o tu džiaugeisi... O, kaip tu linksminais! Ek tu, begėdi!

Jo girtoms akims atrodė, kad lakuotos buliaus šnervės virpa iš juoko, o iš stiklinių jo akių veržiasi šypsenos šviesa. Jam net pasirodė, kad raguota galva linktelėjo patvirtindama jo žodžius, o sunkus kaklas sulingavo.

Girtuoklis, vis dar šypsantis ir gerai nusiteikęs, staiga pajuto užverdant pyktį prisiminus tos dienos nelaimę. Ir dar jis šaipysis iš manęs?.. Tai šitokie išdavikai ir gudrūs buliai, kurie, rodos, tyčiojasi iš toreadoro, yra kalti, kad doras žmogus įžeidinėjamas, juokiamasi iš jo. O, kaip Galjardas jų neapkenčia! Kokį kerštingą žvilgsnį jis buvo įsmeigęs į tą raguotą galvą stiklinėmis akimis!

– Ir tu dar drįsti juoktis, šunsnuki? Būk prakeiktas, niekše! Prakeikta ir ta karvė, kuri tave išpenėjo, ir tas vagis šeimininkas, kuris tau davė žolės ganykloje! Kad jį kalėjiman pasodintų!.. Ir tu dar juokies? Dar tyčiojies iš manęs?

Pykčio perimtas, jis visu kūnu užsigulė ant stalo ir stengėsi rankomis pasiekti stalčių. Paskui atsistojo ir ištiesė ranką į gauruotą galvą.

Pykšt! Pykšt!.. Du revolverio šūviai.

Stiklinis skritulėlis, sudužęs į smulkias šukeles, iškrito iš akiduobės, ir gyvulio kaktoje tarp apsvilusių plaukų atsirado apvali juoda skylutė.

VIII

Pačiam pavasario vidury oro temperatūra netikėtai nukrito, kaip dažnai pasitaiko Madride, kurio klimatas toks permainingas ir nepastovus.

Pasidarė šalta. Iš pilko dangaus dažnai pliaupė lietus, kartais net su sniegu. Žmonės, jau apsirengę lengvais drabužiais, turėjo vėl ieškoti spintose paltų bei apsiaustų. Baltos pavasariškos skrybėlės nuo lietaus pajuodo ir pasidarė negražios.

Jau dvi savaitės nebuvo kovų Bulių aikštėje. Sekmadienio korida buvo atidėta artimiausiai gražiai dienai. Impresarijus, aikštės tarnautojai ir mėgėjai, kuriems ši nelemta pertrauka gadino nuotaiką, neramiai žvalgėsi į dangų lyg žemvaldžiai, biją, kad lietus nesunaikintų jų derliaus. Nors ir menkiausias pragiedrėjimas arba kelių žvaigždžių pasirodymas naktį, kai jie išeidavo iš kavinių, grąžindavo jiems džiaugsmą.

– Atrodo, kad oras ima taisytis... Rytoj gal bus korida.

Bet debesys kaip tyčia vėl užgoždavo visą dangų, ir vėl prapliupdavo lietus, o koridos garbintojai dar labiau širdo ant gamtos, tartum pa-

skelbusios karą jų tautinei šventei!.. Nelaimingas kraštas! Net koridų, ir tų jame nebegalima surengti.

Galjardas gavo dvi savaites priverstinio poilsio. Jo kvadrilja neturėjo ko veikti. Kokioje nors kitoje Ispanijos vietoje ji būtų lengviau pakentusi tą gaišatį, – juk už viešbučius visur mokėdavo espada, išskyrus tik Madridą. Toks jau buvo nuo seno įsigalėjęs negeras paprotys, kadaise įvestas arti sostinės gyvenančių matadorų. Buvo manoma, kad visi toreadorai privalo turėti sostinėje kokią nors pastogę. Ir vargšai aikštės darbininkai bei pikadorai būdavo priversti apsigyventi mažame bendrabutyje, kurį laikė vieno banderiljero našlė, apriboti savo išlaidas beveik nerūkydami ir tik pažiopsodami prie kavinių durų. Jie galvodavo apie savo šeimas su šykštumu tų žmonių, kurie savo kraują maino į saujelę durų, ir laukdavo pirmųjų dviejų bulių kovų, nes jau būdavo pravalgę viską, ką per jas galės užsidirbti.

Sėdėdamas vienas viešbučio kambaryje, espada irgi buvo blogai nusiteikęs, bet ne dėl to, kad oras nepalankus koridai, o iš viso dėl savo nesėkmių.

Pirmosios kovos Madride jam buvo visiškai nesėkmingos. Publika jo atžvilgiu pasidarė visai kita. Dar buvo likę tų senųjų gerbėjų, kurie juo tikėjo ir palaikydavo jo pusę, bet šitie gerbėjai, drąsūs ir triukšmingi prieš metus, dabar atrodė nusiminę ir, kai jiems reikėdavo jam ploti, jie tai darydavo kažkaip bailiai. Užtai priešai ir didžioji publikos dalis, trokštanti matyti pavojus ir mirties reginį, – kokie jie buvo neteisingi! Ir kokie jie drąsūs, kada jį užgaulioja! Jei kas buvo ir dovanojama kitiems matadorams, tai jam publika nedarė jokių nuolaidų.

Jie buvo matę jį drąsų, aklai puolantį pavojun, ir norėjo, kad jis visuomet toks būtų, kol mirtis nutrauks jo gyvenimo siūlą. Pirmaisiais kovų metais jis beprotiškai drąsiai sviesdavo iššūkius mirčiai norėdamas iškilti, ir minia dabar nepakentė jo atsargumo. Užgauliojimų kruša visada pasipildavo, jei tik jis mėgindavo apsisaugoti. Užtekdavo jam išskleisti muletą tolėliau nuo buliaus, ir publika imdavo protestuoti: “Jis neprieina kaip reikiant! Bijo!” Ir vos tik jis žengdavo žingsnį atgal, triukšmingi žmonės jį tuoj išplūsdavo kuo bjauriausiais žodžiais.

Žinia apie tai, kas įvyko Sevilijos koridoje per Velykas, rodos, apskriejo visą Ispaniją. Priešai dabar jam norėjo atkeršyti už ilgus pavydo metus. Jo profesijos draugai, kuriuos jis daug kartų buvo privertęs statyti pavojun savo gyvybę, nes to reikalavo konkurencija, dabar su veidmainiška užuojauta visiems skelbė apie Galjardo smukimą. Drąsa dingo! Paskutinis sužeidimas jį padarė per daug atsargų! Ir publika, tokios naujienos paveikta, įsmeigdavo akis į toreadorą, vos tik jis pasirodydavo aikštėje, iš anksto nusprendusi, kad viskas, nors ir ką jis darytų, bus blogai, lygiai taip, kaip anksčiau palydėdavo ovacijomis net jo trūkumus.

Būdingas miniai nepastovumas irgi prisidėjo prie šio nuomonės pasikeitimo. Žmonėms jau buvo atsibodę gėrėtis Galjardo drąsa, ir dabar jie buvo patenkinti matydami jo baimę ar atsargumą, tartum nuo viso to jie patys būtų buvę drąsesni.

Publikai vis atrodė, kad jis nepakankamai arti buliaus. "Reikia prieiti arčiau!" O kai jis, sukaupęs visą valią, įstengdavo paveikti savo organizmą, vengiantį pavojaus, ir nudurdavo bulių kaip ir anais laikais, ovacijos vis tiek nebūdavo tokios triukšmingos. Rodės, kad ryšys, jungęs entuziastingus žiūrovus su juo, buvo nutrūkęs. Jei ir pasitaikydavo viena kita pergalė, tai tik tam, kad žmonės užsipultų jį savo pastabomis ir patarimais. "Šitaip reikia kautis! Tu visada turi taip daryti, baily!"

Ištikimi šalininkai pripažino Galjardo nesėkmes, bet teisino matadorą, iškeldami jo žygdarbius anais laimingais laikais.

– Šiek tiek apsileido, – sakydavo jie. – Jau pavargo. Bet kai nori!..

Ak! Galjardas norėdavo visada. Kodėl nepasistengti, dirbti gerai ir pelnyti publikos plojimus?.. Bet jo pasisekimai, kuriuos gerbėjai laikė jo valios užgaidų išdava, buvo atsitiktiniai arba susidėjus tam tikroms aplinkybėms, tai buvo staigūs jo gerųjų dienų drąsos pasireiškimai, kuriuos jis dabar tik retkarčiais pajusdavo.

Įvairių provincijų aikštėse jis išgirsdavo švilpimus. Žiūrovai, prakaituoją saulėtoje tribūnos pusėje, jį užgauliodavo, imdavo gausti ragais ir skambinti varpeliais, jeigu jis kiek uždelsdavo nudurti bulių, įsmeigdavo jam špagą tik iki pusės, ir gyvulys nekrisdavo.

Madride publika taip pat ant jo "galando dantį", kaip jis mėgdavo sakyti. Nuo pat pirmosios koridos, vos tik žiūrovai pamatė jį paimant

muletą, pasiruošusį duoti buliui smūgį, tuoj pakilo skandalas. "Sevilijos sūnų" jiems pakeitė kitu! Šis Galjardas: tai kažkas kitas! Šis atitraukia ranką ir nugręžęs veidą bėga šalin kaip vikri voveraitė, bijodamas prieiti arčiau buliaus. Aiškiai matyti jėgų ir drąsos menkumas.

Korida buvo tikras Galjardo pralaimėjimas, ir susirinkę mėgėjai daug apie tai kalbėjo. Seniai, kuriems viskas šiais laikais atrodė bloga, kalbėjo, kokie silpni esą dabar toreadorai. Seniau toreadorai būdavę be galo narsūs ir tarytum nejusdavę rago prisilytėjimų... Taip, ne tokie dabar vyrai!

Galjardas, dėl blogo oro priverstas ilsėtis, nekantriai laukė kitų kovų, pasiryžęs parodyti savo drąsą. Priešų pašaipos buvo labai įžeidusios jo savimeilę. Jeigu jis grįš į provinciją, nelemtai išgarsėjęs savo nesėkmėmis Madride, bus žuvęs žmogus. Jis suvaldys savo silpnumą, įveiks tą nujautimą, kuris vertė jį bėgti ir įsivaizduoti bulius tokius didelius ir piktus. Jautėsi turįs pakankamai jėgų kovoti taip kaip anksčiau. Nors ir jautė šiokį tokį rankos ir kojos silpnumą, bet visa tai praeis.

Globėjas jam kalbėjo apie gana pelningas sutartis kai kuriose Amerikos aikštėse. Ne, jis dabar neplauks už jūrų. Reikia pirma įrodyti Ispanijoje, kad jis pirmykštis espada. O apie kelionę į Ameriką pagalvos vėliau.

Kankinamas troškimo būti populiarus, kaip žmogus, jaučiąs smunkant savo prestižą, Galjardas dažnai rodydavosi tose vietose, kur susirenka bulių kovų mėgėjai. Užeidavo į Anglų kavinę, kur burdavosi Andalūzijos toreadorų šalininkai, ir savo pasirodymu nutraukdavo nepalankius komentarus. Jis pats, šypsantis ir kuklus, prabildavo tokiu taikiu tonu, kad nuginkluodavo pačius aršiausius užsidegėlius.

– Tikra tiesa, kad buvau apsileidęs. Bet jūs pamatysite mane kitoje koridoje, kad tik pasitaisytų oras... Padarysiu visa, ką galėsiu.

Į kai kurias Saulės Vartų kavines, kur rinkdavosi kiti kuklesni bulių kovos mėgėjai, jis nedrįsdavo įeiti. Tai buvo Andalūzijos toreadorų priešai, grynakraujai madridiečiai, rūstūs dėl tos neteisybės, kad visi garsūs matadorai buvo tik iš Kordobos ir Sevilijos, o sostinė neturėjo nė vieno garbingo atstovo. Visuose savo pokalbiuose su didele pagarba jie minėjo Fraskuelą, kurį laikė Madrido sūnumi ir garbino beveik kaip šventąjį. Kai kurie iš jų jau daugelį metų nebuvo pasirodę bulių kovų aikštėje, net nuo tų laikų, kai nebeteko to "Negro". O ko ten eiti? Jie pasitenkindavo

perskaitę žinias laikraščiuose, įsitikinę, kad po Fraskuelo mirties nebėra nei gerų bulių, nei toreadorų. Tie andalūziečiai niekam neverti, tai tik šokėjai, kurie moka gražiai lankstyti savo kūną ir išdirbinėti visokias figūras su skraistėmis, o visai nežino, kas tai yra stoti prieš bulių.

Kartais jiems padvelkdavo viltis – Madridas turės įžymų matadorą. Jie aptikdavo kokį nors priemiesčio vaikiną, naujoką, kuris jau būdavo pasižymėjęs Valjeko ir Tetuano aikštėse, o sekmadieniais dirbdavo didžiojoje aikštėje pigiosiose bulių kovose.

Jo vardas išgarsėdavo. Neturtingųjų kvartalų kirpyklose žmonės su įkarščiu kalbėdavo apie jį, pranašaudami jam puikią ateitį. Didvyris eidavo iš vienos tavernos į kitą gurkšnodamas vyną ir suburdamas nemažą šalininkų būrį. Neturtingi kovų mėgėjai, negalėdami dalyvauti didžiosiose koridose, kur būdavo brangūs bilietai, laukdavo pavakary išeinant laikraščio, kad galėtų pasikalbėti apie toreadoro ypatybes, nors ir nematę jo kovų aikštėje, būriuodavosi apie būsimąjį maestrą, mokydavo jį remdamiesi savo patirties išmintimi.

– Mes, – sakydavo jie didžiuodamiesi, – pažįstame toreadorą "žvaigždę" daug greičiau negu turtingieji.

Bet laikas bėgo, o jų pranašystės nesipildė. Arba didvyris, gavęs mirtiną smūgį ragu, krisdavo negyvas ir jo garbingas žygis būdavo aprašytas laikraštyje vos keturiomis eilutėmis, arba buliaus aplamdytas "susitraukdavo", tapdavo tokiu pat bedarbiu kaip ir kiti, kurie valkiojasi Saulės Vartų aikštėje, demonstruodami savo plaukų kuokštus, ir giriasi įsivaizduojamomis sutartimis. Tada mėgėjai savo žvilgsnius nukreipdavo į kitus naujokus, su hebrajiško tikėjimo atkaklumu laukdami pasirodant naujo matadoro, Madrido garbės.

Galjardas nedrįsdavo prisiartinti prie tokių tauromachijos demagogų, kurie visada jo neapkentė, o dabar džiaugėsi jo smukimu. Daugelis iš jų net neidavo į aikštę pasižiūrėti jo kovų ir iš viso nevertindavo jokio šių dienų matadoro. Jie laukė savo mesijo, kad vėliau galėtų eiti į aikštę.

Vakarais beklaidžiojant centrinėmis Madrido gatvėmis, dažnai Saulės Vartų aikštėje arba Sevilijos gatvėje jį apsupdavo bedarbiai toreadorai, kurie mėgdavo šiose vietose susiburti ir girtis savo žygiais, panašiai kaip likę be sutarčių aktoriai, jie skleidė paskalas apie toreadorus su bedalių įtūžiu.

Šie šaunuoliai jį visada sveikindavo vadindami "maestru" arba "ponu Chuanu", daugelis iš jų atrodė išbadėję ir eidavo prie jo norėdami įvairiausiomis dingstimis išprašyti keletą pesetų, nors ir buvo gražiai apsirengę, švarūs, orūs, išdidžios laikysenos, tarsi būtų lepinami gyvenimo malonumų, ir skandalingai blykčiojo netikro aukso žiedais bei grandinėlėmis. Kai kurie iš jų buvo dori vaikinai, norį prasimušti į toreadorus, kad galėtų išlaikyti šeimas kiek padoriau negu padienis darbininkas. Kiti, mažiau skrupulingi, turėjo ištikimas drauges, apie kurių užsiėmimą nekalbama ir kurios būdavo patenkintos galėdamos aukoti savo kūną ir padėti padoriau gyventi šauniam vaikinui, kuris, pasak jo, vieną gražią dieną tapsiąs įžymybe.

Neturėdami daugiau nieko, tik tai, kas buvo ant jų pečių, jie vaikščiodavo pasipūtę nuo ryto iki vakaro centrinėmis Madrido gatvėmis, kalbėdami apie sutartis, kurių jie nenorėję pasirašyti, ir šnipinėdami vienas kitą, gal kuris nors turi pinigų ir gali pavaišinti draugus. Jei kuriam nors iš jų nusišypsodavo laimė ir jis gaudavo pakvietimą kovoti su jaunais buliukais kokiame nors provincijos kampelyje, tai pirmiausia turėdavo įsigyti spindinčius kovos rūbus, kurių nuomoti eidavo į juos skolinančią krautuvę. Tai būdavo puikūs drabužiai, kadaise priklausę jau keletui didvyrių, su patamsėjusiais auksiniais, tarsi vario spalvos išsiuvinėjimais, – "žvakidžių aukso spalvos", kaip sakydavo smailialiežuviai. Šilkas daugelyje vietų būdavo išmargintas lopais, – garbingais atminimais, bylojančiais apie rago smūgius, nuo kurių likdavo kiaurymės šonuose bei kitose gėdingose vietose, o kai kur net pasitaikydavo geltonų dėmių – gėdingų baimės pėdsakų.

Tarp visų tų žmogelių, tauromachijos tarnų, nusivylusių dėl nepasisekimų ir tūnančių šešėlyje dėl nevikrumo ar baimės, pasitaikydavo ir žymių, visų gerbiamų žmonių. Vienas iš jų, pavyzdžiui, bėgdavo šalin nuo bulių, kitas buvo sėdėjęs kalėjime už tai, kad vienu kumščio smūgiu užmušė žmogų. Žymusis Tragosombreras* išgarsėjo po to, kai vieną dieną Valžaso tavernoje prarijo supjaustytą į gabalus ir paskrudintą kordobietišką skrybėlę, kukliai užsigerdamas vynu, kad neužspringtų.

*Skrybėlių rijikas (*isp.*).

Kai kurie, mandagūs, visada gražiai apsirengę ir nusiskutę, prikibdavo prie Galjardo ir lydėdavo jį bevaikščiojantį, tikėdamiesi, kad jis nusives juos pavakarieniauti.

– Man dar neblogai sekasi, maestre, – sakė vienas iš jų geraširdiško veido vyrukas. – Bulių kovų tai nedaug – laikai blogi, bet aš turiu krikštatėvį... markizą, jūs tikriausiai jį pažįstate.

Ir kol Galjardas mįslingai šypsojosi, toreadoras rausėsi po savo kišenes.

– Mane jis labai myli... Žiūrėkite, kokį gražų portsigarą man parvežė iš Paryžiaus!..

Ir jis didžiuodamasis parodė metalinį portsigarą, kurio dangtelis buvo išmargintas emaliuotais nuogais angeliukais ir su meilės dedikacija.

Kiti šaunūs, išdidūs vyrukai, kurių drąsiose akyse, rodos, švytėjo pasididžiavimas savo vyriškumu, linksmai pasakodavo matadorui įvairius nuotykius.

Saulėtais rytmečiais jie vykdavo į Kasteljano apylinkes medžioti tuo laiku, kai turtingųjų šeimų auklės išvesdavo vaikus pasivaikščioti. Visos tos angliškosios "mis" ir vokiškosios "freilinos" būdavo neseniai atvykusios į Madridą, ir jų galvose knibždėdavo įvairiausios fantastinės mintys apie šį legendinį kraštą, todėl pamačiusios šaunų, švariai nusiskutusį jaunuolį su plačiakrašte fetrine skrybėle tuoj palaikydavo jį toreadoru... O, kad taip radus toreadorą sau į jaunikius!

– Žinote, maestre, šios mergelės tokios prėskos kaip duona be druskos. Ilgos kojos, plaukai kaip kanapės, bet naudos yra... O! Ir dar kokios! Bereikia tik joms pasakyti kokį kvailą komplimentą, tuoj ima juoktis rodydamos savo baltus dantis ir vartydamos akis... Ispaniškai kalbėti nemoka, bet supranta, kai šneki joms apie pinigus, o kadangi aš esu kabaljeras ir, dėkui Dievui, galiu apie save pasakyti, kad nesu blogas, tai jos man duoda pinigų tabakui ir kitiems reikaliukams, ir aš neblogai sau gyvenu. Aš turiu tris tokias savo žinioje.

Tai sakydamas, jis didžiavosi savo gudrybėmis, kurių griebęsis ryte rijo tų auklių santaupas.

Kiti meilindavosi prie svetimtaučių iš miuzikholų, balerinų ir dainininkių, kurios atvykusios į Ispaniją trokšdavo kuo greičiausiai pajusti saldžius "jaunikio toreadoro" glamonėjimus. Tai būdavo prancūzės gra-

žiomis trumpomis nosytėmis ir plokščiomis krūtinėmis, tokios liesutės, kad vargiai buvo galima tikėtis ką nors apčiuopti tarp jų įmantriai papuoštų ir iškvėpintų drabužėlių, stambaus sudėjimo vokietės, šviesiaplaukės ir didingos kaip valkirijos, juodaplaukės, tamsiaveidės italės ilgesingomis tragiškomis akimis.

Jaunieji toreadorai juokėsi prisiminę pirmuosius pasimatymus su šiomis atsidavusiomis garbintojomis. Svetimtautės bijodavo būti apgautos, lyg joms būtų atrodę keista, kad tie legendiniai didvyriai tokie pat vyrai kaip ir visi. Ar tikrai jis yra toheadohas?.. Ir ieškodavo ant pakaušio plaukų sruogos, džiaugdamosi savo gudrumu, kai rankose pajusdavo tą plaukų uodegėlę, kuri joms buvo geriausias liudytojas.

– Jūs, maestre, nežinote, kokios tos moterys. Visą naktį jos bučiuojasi, įsikandusios plaukų sruogą, lyg nebūtų nieko geresnio!.. O kokios jų aikštys! Kartais, tenkinant jų užgaidas, reikia šokti iš lovos į kambario vidurį ir parodyti joms, kaip kaunamasi su buliais, puolant kėdę, tvojant per ją paklode vietoj skraistės ir badant pirštais vietoj banderilių... Galas žino, ką išdarinėji! O paskiau, kadangi šios gražuolės bastosi po pasaulį ir stengiasi apmauti kiekvieną krikščionį, kuris tik prie jų prisiartina, jos kimba su visokiausiais prašymais, ir jų kalbos nė pats Dievas nesuprastų: “Jaunasis toheadohe, ar man padovanosi vieną auksu siuvinėtą savo skraistę, noriu būti graži, kai išeisiu vakare šokti?” Matote, maestre, ką išdarinėja tos mergiotės! Lyg skraistes būtų galima taip lengvai pirkti kaip kokį nors laikraštį. Tarsi jų kas turėtų tuzinais!..

Jaunasis toreadoras, žinoma, išdidžiai pasižadėdavo duoti. Toreadorai visi turtingi. O kol ji laukdavo tos pažadėtosios dovanos, galima būdavo naudotis intymumu, ir “jaunikis” pradėdavo “skolinti” iš savo draugės, ir jeigu ji neturėdavo pinigų, imdavo užstatu kokį nors brangakmenį, ir pagaliau, didelio artumo padrąsintas, jis pradėdavo imti viską, ką tik nutverdavo, ir kai ji norėdavo baigti tą meilės svajonę, protestuodama prieš tokią savivalę, šaunusis vaikinas parodydavo visą savo aistros jėgą ir gerokai ją apkuldavo pateisindamas savo, kaip legendinio didvyrio, prestižą.

Galjardas būdavo sužavėtas tokio pasakojimo, ypač kai pasakotojas prieidavo prie šio paskutinio įvykio.

– Taip ir reikia!.. – sakydavo jis su laukinio džiaugsmu. – Reikia būti kietam su tomis gražuolėmis. Tu jas pažįsti. Po šito jos dar daugiau tave mylės. Blogiausia, kas gali atsitikti padoriam krikščioniui, tai susimenkinti pasiduodant tų moterų valiai. Vyras turi priversti kitus jį gerbti.

Jis iš visos širdies žavėjosi šiais jaunuoliais, kurie buvo tokie neskrupulingi ir taip puikiai išnaudojo svetimšalių svajones, ir gailėjosi pats savęs, prisimindamas savo silpnumą tai moteriai.

Be šitų pramogų, kurias jam teikė pasikalbėjimai su jaunaisiais toreadorais, buvo dar viena – tai vienas jo garbintojas, kuris savo maldavimais nedavė jam ramybės. Jis buvo Ventos tavernos savininkas, galisas, raumeningas, trumpu raudonu kaklu, šiek tiek prasigyvenęs iš savo tavernos, kurioje sekmadieniais susirinkdavo pašokti tarnaitės ir kareiviai.

Jis turėjo tiktai vieną sūnų, žemaūgį, silpno kūno sudėjimo, ir vis dėlto buvo nusprendęs padaryti jį žymia tauromachijos meno figūra. Smuklininkas, didelis Galjardo ir kitų garbingų toreadorų gerbėjas, buvo taip nutaręs ir kitaip negalėjo būti.

– Vaikas tinkamas, – sakė jis, – žinote, pone Chuanai, aš apie tuos dalykus šiek tiek nusimanau. Jį vieną teturiu ir esu pasiryžęs dėl garbingos vaiko karjeros nepagailėti pinigų, bet pirmiausia jam reikia surasti gerą krikštatėvį, kuris padėtų jam iškilti, ir, mano nuomone, nieko geresnio už tamstą negali būti. O, kad jūs galėtumėt surengti bulių kovas naujokams ir leisti mano sūnui kautis su buliais – išmėginti jėgas!.. Daug žmonių ateitų pasižiūrėti, o visas išlaidas sumokėčiau aš pats.

Šis neapgalvotas jo lengvapėdiškumas, su kuriuo smuklininkas ėmėsi "pats mokėti visas išlaidas", stengdamasis padėti sūnui siekti karjeros, jam jau brangiai buvo atsiėjęs. Bet jis ir toliau nesiliovė to siekęs, jausdamasis galįs pasikliauti savo verslu, ir komercinės gyslelės skatinamas mielai leisdavo šį kapitalą, turėdamas vilties ateityje gauti milžiniškas pajamas, kai jo sūnelis jau taps tikru toreadoru.

Vargšas berniukas, nuo pat vaikystės svajojęs tapti toreadoru, kaip ir dauguma tos klasės vaikų, dabar jautėsi esąs tėvo entuziazmo auka. Tėvas buvo įsitikinęs, kad toks yra jo sūnaus pašaukimas, ir kiekvieną dieną vis daugiau atrasdavo toreadoro profesijai tinkamų jo savybių. Jo baikštumą jis laikė tingėjimu, baimę – toreadorams būdingo uolumo stoka.

Niekam nežinomi, be aiškios profesijos toreadorai, kurie iš savo praeities neturėjo jokių atsiminimų, vien tik pakaušyje plaukų sruogą, kaip ištisas debesis parazitų sukiojosi apie smuklininką, veltui gaudami išgerti jo tavernoje ir prašydami paskolinti pinigų už savo patarimus. Kartu su tėvu jie sudarė sąjungą, sprendžiančią berniuko likimą ir turinčią vieną tikslą – supažindinti publiką su naujai iškilusia "žvaigžde", kuri slėpėsi Ventos smuklės tamsoje.

Smuklininkas, net neatsiklausęs sūnaus sutikimo, organizuodavo koridas Tetuano ir Valjeko aikštėse, visada "pats apmokėdamas visas išlaidas". Šitos priemiesčių aikštės būdavo prieinamos visiems, kurie tik turėjo norą būti užkabinti ragu arba sumindžioti kelių šimtų žiūrovų akivaizdoje. Bet tie smūgiai nebūdavo gaunami veltui. Norint gauti teisę pasivolioti ant smėlio sudriskusiomis kelnėmis, suteptomis krauju ir mėšlu, reikėdavo nusamdyti aikštės sėdimas vietas, ir patsai "publikos dievaitis" arba jo atstovas turėdavo išplatinti bilietus.

Entuziastas tėvas užpildydavo aikštę draugais, išdalydamas bilietus savo klientams ir kitiems neturtingiems žmonėms, mėgstantiems koridas. Be to, jis gausiai apmokėdavo tiems, kurie sudarydavo jo sūnaus kvadrilją, banderiljerams ir aikštės darbininkams, parinktiems iš "uodeguotųjų", slampinėjančių Saulės Vartų aikštėje, kurie kaudavosi paprastais drabužiais, o tuo tarpu jo sūnus, toreadoras, spindėdavo savo kovos rūbais. Tėvas nieko negailėdavo dėl sūnaus karjeros!

– Vaikinas turi naują puošnų kostiumą, kurį jam pasiuvo geriausias siuvėjas, tas pats, kuris rengia Galjardą ir kitus matadorus. Jis man atsiėjo septynis tūkstančius realų. Man atrodo, kad su tokiu kostiumu kiekvienas galėtų pasižymėti!... Bet aš išleisiu paskutinę pesetą, kad tik mano sūnus padarytų karjerą. O, kad būtų daugiau tokių tėvų kaip aš!..

Per visas kovas smuklininkas stovėdavo prie barjero, drąsindamas matadorą savo buvimu ir mostais drūtos lazdos, kurios jis niekada nepaleisdavo iš rankų. Ilsėdamasis prie barjero, jaunuolis vis matydavo kaip baisią šmėklą aptukusį raudoną tėvo veidą ir storos lazdos drūtgalį.

– Kuriems galams aš leidžiu pinigus? Negi dėl to, kad tu čia stypsotum kaip kokia panelė? Turėk toreadoro gėdą, nevykėli! Eik į aikštės vidurį ir šauniai pasirodyk. O, jeigu aš būčiau tavo metų ir ne toks storas!..

Kai vaikinas stovėdavo prieš bulių, laikydamas muletą ir špagą, su išblyškusiu veidu ir virpančiomis kojomis, tėvas už barjero akylai sekdavo jo judesius. Jis visada stovėdavo priešais jį kaip koks rūstus mokytojas, kas akimirką pasiruošęs bausti už klaidas.

Bet užvis labiausiai bijojo vargšas matadoras, apsitempęs auksu išpuoštais raudono šilko drabužiais, grįžti į namus po koridos, kai tėvas būdavo suraukęs antakius ir nepatenkintas.

Jis įžengdavo į taverną dangstydamasis savo gražia skraiste ir marškinių skutais, kurie būdavo išlindę iš suplėšytų kelnių, su skaudančiais kaulais, nes buliukai gerokai jį būdavo paritinėję ant smėlio. Jo motina, stipri ir negraži moteris, bėgdavo prie jo išskėstomis rankomis, susijaudinusi po to nerimastingo laukimo per visą dieną.

– Sulaukei savo nevykėlio! – staugdavo nesavu balsu smuklininkas. – Išauginai šlamštą, nėra ko sakyti! Ir dėl tokio aš eikvoju pinigus!..

Jis piktai pakeldavo savo baisią lazdą, ir jaunuolis, apsirengęs šilkais ir auksu, ką tik įveikęs šiaip taip du buliukus, pasileisdavo bėgti, užsidengęs rankomis veidą, o tuo tarpu motina atsistodavo tarp jų.

– Bet argi tu nematai, kad jis sužeistas?

– Sužeistas! – su širdgėla numykdavo tėvas apgailestaudamas, kad tai nebuvo tiesa. – Tas atsitinka tiktai tikriems toreadorams. Geriau sulopyk jam kelnes ir, žiūrėk, paskui jas gerai išplauk... Į ką jas pavertė tas nenaudėlis!

Bet po kelių dienų smuklininkas ir vėl atgaudavo viltį padaryti sūnų toreadoru. Kiekvienam juk pasitaiko nesėkmingų dienų. Ir įžymūs toreadorai savo karjeros pradžioje kartais pasirodydavo prieš žiūrovus dar blogiau negu jo sūnus. Pirmyn! Jis ir vėl organizuodavo koridas Toledo ir Gvadalacharos aikštėse, kurių impresarijais būdavo jo draugai, bet kaip visada jis "pats apmokėdavo visas išlaidas".

Smuklininko suruoštos naujokų kovos su buliukais didžiojoje Madrido aikštėje buvo, pasak jo, įdomiausios iš visų iki tol matytų. Matadorui atsitiktinai pavyko nudurti du jauniklius bulius, ir publika, kurios didesnė dalis buvo įėjusi veltui, plojo smuklininko sūnui.

Baigiantis kovoms, prie aikštės vartų su triukšmingu driskių būriu pasirodė tėvas. Jis ką tik buvo surankiojęs visus vaikėzus, kurie slankiojo

netoli aikštės, ir tuos, kurie kontrolieriams nematant buvo įsmukę pro vartus į aikštę. Smuklininkas buvo žmogus formalus ir apsisprendęs, po penkiasdešimt santimų kiekvienam, bet su sąlyga, kad visi jie šauks iki užkimimo: "Tegyvuoja Manitas!" ir vos tik šaunusis matadoras išeis iš aikštės nešte neš jį ant savo pečių.

Manitas, dar tebedrebėdamas dėl neseniai išgyvento pavojaus, pasijuto basų pusbernių apsuptas ir iškeltas aukštyn, – jie iškilmingai nešė jį kaip nugalėtoją nuo aikštės ligi pat Ventos visa Alkalos gatve, o žmonės, važiuoją tramvajais, nepagarbiai pertraukiančiais šią iškilmingą eiseną, lydėjo juos smalsiais žvilgsniais. Tėvas žygiavo patenkintas, lazdą pasikišęs po pažasčia, dėdamasis esąs pašalinis asmuo, bet vos tik ovacijoms susilpnėjus bėgo eisenai už akių, pamiršdamas bet kokį atsargumą, įsiutęs kaip prekybininkas, kuris gauna menkesnę prekę už savo pinigo vertę. Jis pats duodavo ženklą: "Tegyvuoja Manitas!" Ir ovacijos vėl suūždavo iš naujo.

Nuo to laiko praėjo daug mėnesių, o smuklininkas vis dar jaudinosi prisimindamas šį nepaprastą savo gyvenimo įvykį.

– Jie man parnešė jį net namo ant savo pečių, pone Chuanai, lygiai taip, kaip ir tamstą yra daug kartų nešioję, nors, žinoma, šis palyginimas nėra per daug vykęs. Pamatysite, kad mano sūnus yra šio to vertas. Jam tiktai reikia paramos, o, kad tamsta galėtum jį pamokyti savo ranka.

Ir Galjardas, norėdamas atsikratyti įkyraus smuklininko, neaiškiai jam žadėjo. O gal jis sutiktų surengti naujokų kovas. Galjardas žadėjo apie tai pagalvoti vėliau, nes iki žiemos dar buvo nemažai laiko.

Kartą, jau temstant, matadoras, eidamas Saulės Vartų aikšte į Alkalos gatvę, nejučiomis iš nuostabos žengė žingsnį atgal: iš karietos prie "Paryžiaus" viešbučio durų lipo šviesiaplaukė dama... Donja Sol! Kažkoks vyriškis, matyt, svetimšalis, padavė jai ranką padėdamas išlipti ir, taręs keletą žodžių nuėjo, o tuo tarpu jinai dingo už viešbučio durų.

Tai buvo donja Sol. Toreadoras nė kiek nesuabejojo. Nesuabejojo taip pat ir dėl jų tarpusavio santykių pobūdžio, kai pamatė jų žvilgsnius ir šypsenas išsiskiriant. Lygiai taip kadaise ji žvelgdavo ir į jį, taip pat nusišypsodavo ir jam tuo laimingu metu, kai abu jodinėdavo tuščiuose laukuose, švelniai nurausvintuose besileidžiančios saulės. "Prakeikimas!.."

Tą vakarą jis praleido su keliais savo draugais be galo blogai nusiteikęs, miegojo irgi blogai, nes visą laiką jam kilo praeities vaizdai. Kai pravėrė akis, pro balkono langus skverbėsi blanki, matinė, liūdną dieną pranašaujanti šviesa. Lijo, su lietaus lašais krito ir sniegas. Viskas buvo niūru: dangus, namų sienos, vos matoma patižusi pastogė ir lašantis nuo jos vanduo, purvinas gatvės grindinys, kaip veidrodis blizgą karietų viršūs, slenką skėčių kupolai.

Vienuolika. O kas, jeigu jis imtų ir nueitų aplankyti donjos Sol! Kodėl gi ne? Naktį su įniršiu buvo atstūmęs tą mintį. Tai būtų nusižeminimas. Jinai pabėgo nuo jo be jokių pasiaiškinimų, o paskui, žinodama jį esant mirties pavojuj, vos pasiteiravo apie jo sveikatą. Viena telegrama pirmomis dienomis, ir po to nieko: nė laiškelio, nors keleto eilučių, ir tai iš jos, kuri taip mėgsta rašyti savo draugams. Ne, jis neis pas ją. Jis – tikras vyras...

Bet kitos dienos rytą miegas, rodos, suminkštino jo valią ir širdį. “Kodėl gi ne?”, – dar kartą paklausė savęs. Jam būtinai reikia dar vieną kartą ją aplankyti. Jinai jam pirmoji moteris iš visų, kokias tik pažinojo, jinai jį traukė visai kitokia jėga, daug stipresne už jo jausmus kitoms. “Aš turiu į ją teisę”, – sakė sau toreadoras, stengdamasis pateisinti savo silpnumą... Ak, kaip jis išgyveno tą išsiskyrimą!..

Žiaurus jo sužeidimas Sevilijos aikštėje ir begalinis fizinis skausmas buvo sumažinęs tą paniekintos meilės kančią. Liga, o paskui suartėjimas su Karmena, švelnus jos slaugymas jį kiek nuramino. Bet užmiršti?.. Niekada... Jis dėjo visas pastangas, kad galėtų užmiršti praeitį, bet pati nereikšmingiausia aplinkybė, kaip, pavyzdžiui, važiavimas tuo pačiu keliu, kur kadaise kartu jodinėdavo su gražiąja amazone, susitikimas su kokia nors šviesiaplauke angle gatvėje, pokalbis su ponais iš Sevilijos, jos giminaičiais, – viskas jam priminė donją Sol. Ak, toji moteris!.. Kitos tokios jau nebebus. Praradęs ją, Galjardas galvojo, kad visas gyvenimas jam nebeteko reikšmės. Jis jau nebebuvo toks kaip anksčiau. Jam atrodė, kad jis nusileido socialiniais laiptais keliomis pakopomis žemyn. Net visas savo nesėkmes aikštėje jis primetė šiai priežasčiai, kai donja Sol buvo su juo, jausdavosi drąsesnis. Kai dingo gražioji auksaplaukė, prasidėjo jo, toreadoro, nesėkmės. Jeigu ji grįžtų, jo šlovės laikai tik-

riausiai atgimtų. Jo siela, kartais palaikoma, kartais slegiama tų prietaringų įsitikinimų, tvirtai ir aklai tuo tikėjo.

Galbūt jo noras pasimatyti su ja bus viena iš tų laimingų širdies nuojautų, kurios tiek kartų jį išgelbėdavo arenoje. Kodėl gi ne?.. Jis be galo pasitikėjo savimi. Lengvos jo pergalės siekiant bet kurios moters, o moterys buvo apsvaigusios nuo šaunių jo laimėjimų, jam leido tikėti nepaprastu savo žavumu. Galbūt donja Sol, išvydusi jį po ilgo nesimatymo... ką gali žinoti!.. Taip buvo ir tada, kai pirmą kartą jie susitiko vieni.

Ir Galjardas, pasitikėdamas savo gerąja žvaigžde, išdidus, ramus kaip laimės kūdikis, kuris nejučiom sužadina geismą visur, kur įsmeigia savo akis, nuėjo į "Paryžiaus" viešbutį, esantį netoli to viešbučio, kuriame jis pats buvo apsistojęs.

Daugiau kaip pusvalandį toreadoras turėjo laukti sėdėdamas ant sofos, smalsiai žvilgčiojant tarnams ir viešbučio gyventojams, kurie išgirdę jo vardą atsisukdavo.

Pagaliau tarnas jį pakvietė į liftą ir nuvedė į vieną antrojo aukšto svetainę, pro kurios langus buvo matyti tamsios Saulės Vartų aikštės vaizdas su juodais namų stogais, su šaligatviais, nematomais po plačiu slenkančių skėčių srautu, su gražia blizgančio asfalto aikšte, kurią raižė greitos karietos, tartum norėdamos pabėgti nuo lietaus, arba tramvajai, kurie zujo į visas puses, signalizuodami praeiviams, menkai tegirdintiems po medžiaginiais kupolais.

Atsidarė mažos, sienos apmušalais užmaskuotos durelės, ir čežėdama šilkais pasirodė donja Sol, auksaplaukė, visame pavasariškame savo gyvenimo žydėjime, skleisdama aplink švelnų gaivaus kūno aromatą.

Galjardas godžiai rijo ją visą akimis, drąsiai kaip žmogus, gerai ją pažįstąs, nepraleisdamas nė vienos smulkmenos. Lygiai tokia kaip Sevilijoje!.. Ne, gal net dar gražesnė, dar labiau viliojanti po ilgo nesimatymo.

Ji pasirodė su elegantišku negližė ir egzotiška tunika, žvilgančia keistomis brangenybėmis, su kuriomis jis matė ją pirmą kartą jos namuose Sevilijoje. Avėjo įmantriai auksu išpuoštais bateliais, ir kai ji atsisėdus užkėlė vieną koją ant kitos, rodės, batelis tuoj nukris nuo švelnios jos pėdos. Ji padavė jam ranką, šaltai, mandagiai nusišypsodama.

– Kaip gyvenate, Galjardai?.. Aš žinojau, kad jūs Madride, mačiau jus.

Jūs!.. Išdidžios ponios familiarumas jau buvo dingęs, ji jau nebesikreipė į jį "tu", kaip į meilužį iš žemesnės klasės. Šitas "jūs", kuris, rodės, sulygino juos, atėmė matadorui visas viltis. Jis norėjo verčiau būti paprastu tarnu, meilės iškeltu iki didžios ponios glamonių, o dabar matė, kad ji elgiasi su juo šaltai ir mandagiai, kaip su paprastu draugu.

Ji pasipasakojo mačiusi Galjardą, kai buvo nuvykusi į vienintelę koridą Madride, kurioj jis dalyvavęs. Ji nuėjusi ten kartu su vienu svetimšaliu, norėjusiu pamatyti Ispanijos įžymybes, geru draugu, lydėjusiu ją kelionėje, bet gyvenusiu kitame viešbutyje.

Galjardas į tai atsakė pritariamai linktelėdamas galvą: jis žinojo, koks tas svetimšalis, jau buvo matęs jį kartu su ja.

Stojo ilga tyla: abu nežinojo, apie ką kalbėti. Donja Sol pirmutinė pertraukė tą nemalonią tylą.

Tarp kitko pasakė, kad jis neblogai atrodąs, ji dar šiek tiek prisimenanti, kad jis, rodos, buvęs sužeistas ir turėjęs daug kentėti, rodos, ji siuntusi į Seviliją telegramą teiraudamasi apie jį. Taip nepastoviai gyvenant, keliaujant iš vienos vietos į kitą ir užmezgant vis naujas pažintis, jai viskas susimaišę ir ji mažai ką beprisimenanti!.. Bet dabar ji matanti jį tokį kaip visada, ir kovodamas jis atrodęs jai stiprus ir drąsus, nors, žinoma, jam truputį nesisekę. Ji ne kažin ką nusimananti apie koridas.

– Ar tas sužeidimas buvo didelis?..

Galjardas įsižeidė dėl tokio abejingumo, su kuriuo jį klausinėjo ši moteris. O jis, kovodamas su mirtimi, vien apie ją ir galvojo!.. Jausdamas nuoskaudą, niūriai ėmė pasakoti apie sužeidimą ir gydymąsi, kuris užtruko visą žiemą.

Ji klausėsi jo pasakojimo tariamai susidomėjusi, o tuo tapu jos akys buvo visai abejingos. Jai visai nerūpėjo šito kovotojo nelaimės... Tai buvo asmeniški išgyvenimai, susiję su jo profesija, kurie tik jį vieną galėjo dominti. Kalbėdamas apie savo poilsį fermoje, Galjardas prisiminė žmogų, kurį jis matė ten šalia donjos Sol.

– O Pliumitas? Ar prisimenate tą vargšelį?.. Jį nužudė. Ar jūs tai jau žinote?

Donja Sol ir jį prisiminė labai neaiškiai. Turbūt skaičiusi apie tai Paryžiaus laikraščiuose, kuriuose daug buvo rašyta apie plėšiką kaip apie įdomų nuostabiosios Ispanijos tipą.

– Vargšas žmogus, – abejingai pratarė donja Sol. – Vos beprisimenu tą šiurkštų neįdomų kaimietį. Tik iš tolo matai daiktus tikroje šviesoje. Atsimenu tiktai tą dieną, kai jis kartu su mumis pusryčiavo fermoje.

Galjardas irgi prisimenąs tą dieną. Vargšas Pliumitas! Su kokiu susijaudinimu jis priėmęs gėlę, kurią jam padavusi donja Sol!.. Juk jinai davusi gėlę plėšikui atsisveikindama. Nejaugi ji to neprisimenanti?..

Donjos Sol akyse pasirodė nuoširdi nuostaba.

– Ar jūs esate tuo tikras? – paklausė ji. – Ar tai tiesa? Prisiekiu, kad nieko neprisimenu... Ak, toji saulėta mano šalis! Svaiginanti grožybė! Kiek žmogus pridarai kvailysčių!

Jos žodžiuose buvo jaučiamas gailestis. Paskui ji nusikvatojo.

– Galimas daiktas, kad tasai vargšas beturtis saugojo tą gėlę iki paskutinės valandos. Ar ne tiesa, Galjardai? Neprieštaraukite! Per visą gyvenimą niekas jam nebuvo padovanojęs gėlės... Ir galbūt ant jo lavono buvo rasta toji sudžiūvusi gėlė kaip paslaptinga relikvija, kurios niekas negalėjo išaiškinti... Ar jūs, Galjardai, nieko apie tą gėlę nežinote? Laikraščiai nieko apie tai nerašė?.. Tylėkite, nesakykite – ne, nesugriaukite mano iliuzijų. Taip turi būti, aš noriu, kad taip būtų. Vargšas Pliumitas! Koks įdomus žmogus. O aš visai buvau pamiršusi apie tą gėlę!.. Būtinai papasakosiu savo draugui, jis ketina parašyti knygą apie Ispaniją.

Šio draugo priminimas per keletą minučių net porą kartų nuliūdino toreadorą.

Įsmeigęs savo afrikietiškas akis, jis žiūrėjo į gražiąją damą taip melancholiškai, tartum maldaudamas pasigailėjimo.

– Donja Sol!... Donja Sol! – beviltiškai murmėjo jis, tarsi priekaištaudamas dėl jos žiaurumo.

– Kas nutiko, mano drauge? – paklausė ji šypsodamasi. – Kas jums?

Galjardas tylėdamas nuleido galvą, priblokštas tų šviesių, aukso kibirkštėlėmis spindinčių akių ironiško žvilgsnio.

Paskui atsitiesė, tartum tvirtai apsisprendęs.

– Donja Sol, kur jūs buvote visą šį laiką?..

– Visame pasaulyje, – ramiai atsakė ji. – Aš esu paukštis skrajūnas. Važinėju po įvairius miestus, kurių net pavadinimų jūs nežinote.

– O tasai svetimšalis, kuris dabar jus lydi... jis... jis?

– Jis mano draugas, – atsakė ji šaltai. – Draugas, kuris iš geros širdies pasisiūlė mane lydėti, pasinaudodamas proga gerai pažinti Ispaniją, tai puikus ir garbingas žmogus. Kai tik jis baigs lankyti muziejus, mes keliausime į Andalūziją. Ką daugiau jūs norite sužinoti?..

Ji to paklausė išdidžiu tonu, aiškiai norėdama laikyti toreadorą tam tikru atstumu, pabrėžti jų socialinės padėties skirtumą. Galjardas buvo pritrenktas.

– Donja Sol! – suvaitojo jis iš visos širdies. – Ką jūs man padarėte, Dievas jums nedovanos. Jūs blogai pasielgėte, labai blogai... Kodėl pabėgote nepasakiusi nė vieno žodžio?

Jo akys pasruvo ašaromis, ir iš nevilties gniaužėsi kumščiai.

– Nekalbėkite taip, Galjardai. Tai, ką aš padariau, buvo dėl tamstos gero... Ar manęs dar nepažįstate? Argi nepavargote tą laikotarpį? Jeigu aš būčiau vyras, bėgčiau kuo toliausiai nuo tokios moters kaip aš. Įsimylėti mane yra beveik tas pats kaip nusižudyti.

– Bet dėl ko jūs išvykote?.. – nesiliovė klausinėjęs Galjardas.

– Išvykau dėl to, kad man nusibodo. Aišku?.. Ir kai žmogui nusibosta, man rodos, jis turi teisę pabėgti ir ieškoti kitur sau pramogų. Aš visada mirtinai nuobodžiauju. Nors ir kur būčiau. Pasigailėkite manęs.

– Bet aš jus myliu iš visos širdies! – sušuko toreadoras taip dramatiškai ir taip nuoširdžiai, kad iš jo galima buvo tikrai pasijuokti.

– Myliu jus iš visos širdies! – pakartojo donja Sol, mėgdžiodama jo toną ir gestus. – Na ir kas čia tokio?.. Ak, kokie egoistai tie vyrai, kuriems ploja minia, jie įsivaizduoja, kad viskas priklauso tiktai jiems vieniems!.. “Myliu jus iš visos širdies, ir to pakanka, kad jūs taip pat mane mylėtumėt...” O ne, pone. Aš nemyliu jūsų, Galjardai. Jūs man esate tik draugas, ir daugiau nieko. Tai, kas buvo Sevilijoje, buvo tik sapnas, kvaila užgaida, kurią vos beprisimenu ir kurią jums taip pat reikėtų užmiršti.

Toreadoras atsistojo ir ėjo prie jos ištiestomis rankomis. Šiurkštus, netašytas, jis nežinojo, ką sakyti, jausdamas, kad paprasti jo žodžiai neturėjo jokios reikšmės, jie neįtikino šios moters. Dabar jis tikėjosi paveikti

tą moterį staigiu aistros proveržiu, priglausti ją prie savęs, prisilytėjimais išsklaidyti tą šaltumą, kuris juos skyrė.

– Donja Sol! – maldavo jis, tiesdamas į ją rankas.

Bet jinai lengvu dešinės rankos mostelėjimu atstūmė toreadoro rankas. Išdidumas ir pyktis blykstelėjo jos akyse, ir ji karingai atstatė krūtinę, tartum kas būtų ją įžeidęs.

– Susivaldykite, Galjardai!.. Jeigu jūs ir toliau taip elgsitės, nebūsite mano draugas ir atsidursite už durų.

Toreadoras sustojo nusiminęs ir susigėdęs. Praėjo gana ilgas laiko tarpas, kol pagaliau donja Sol pasigailėjo Galjardo.

– Nebūkite vaikas, – tarė ji. – Kam prisiminti tai, kas nebegrįš? Kam galvoti apie mane?.. Jūs turite žmoną, kuri, kaip girdėjau, yra graži ir nepaprastai gera gyvenimo draugė. O jei ne ji, tai yra kitų. Pagalvokite, kiek daug gražių merginų Sevilijoje, su mantilijomis ir gėlytėmis kasose: jos tikrai būtų laimingos, jei Galjardas jas pamiltų... Mano meilė pasibaigė. Jums tai skaudu, nes užgauta jūsų, ambicingo žmogaus, savimeilė, nes jūs pratęs prie ovacijų ir lengvų laimėjimų, bet vis dėlto taip yra, meilė pasibaigė, jūs draugas, daugiau nieko. Aš esu kitoniška. Man viskas greitai nusibosta, bet aš niekuomet negrįžtu į praeitį. Svajonės tebūna man gyvos labai trumpą laiką ir praeina nepalikdamos pėdsakų. Aš verta pasigailėjimo, tikėkite manimi.

Ji žiūrėjo į toreadorą užjaučiančiomis akimis, kuriose galėjai atspėti apgailestaujamą smalsumą, tartum staiga ji būtų pamačiusi visus jo trūkumus ir šiurkštumą.

– Aš galvoju apie tokius dalykus, kurių jūs tikriausiai nesuprasite, – vėl prabilo ji. – Jūs man atrodote kitas. Galjardas iš Sevilijos buvo visai kitoks negu jūs. Jūs norite pasakyti, kad esate tas pats?.. Visiškai neabejoju, bet man jūs visai kitas... Kaip čia jums paaiškinus?.. Londone pažinojau vieną radžą... Ar žinote, kas yra radža?

Galjardas papurtė galvą ir susigėdo dėl savo nemokšiškumo.

– Tai Indijos kunigaikštis.

Buvusioji ambasadorienė prisiminė Indostano nabobą, vario spalvos jo veidą, patamsintą juodų ūsiukų, didelį baltą turbaną su stambiu briliantu, spindinčiu ant kaktos, ir visą jo figūrą, įsuptą į baltus rūbus, subtilius, iš daugybės šydų tartum žiedo lapelių.

– Jis buvo gražus, jaunas, žiūrėjo į mane dievinančiomis, paslaptingomis, lyg miško žvėries akimis, o aš laikiau jį keistuoliu ir visada juokdavausi iš jo, kai jis mėgindavo angliškai murmėti man savo rytietiškus komplimentus... Jis drebėjo iš šalčio, Londono ūkuose gavo slogą, blaškėsi kaip paukštis po lietum, mosuodamas savo šydais kaip šlapiais sparnais... Kai jis man kalbėdavo apie meilę, žvelgdamas savo drėgnomis gazelės akimis, imdavo noras nupirkti jam paltą ir kepurę, kad daugiau nebedrebėtų iš šalčio. Ir vis dėlto, prisipažįstu, jis buvo gražus ir būtų galėjęs suteikti kelių mėnesių laimę moteriai, trokštančiai ko nors nepaprasta. Tai buvo aplinkos, scenos klausimas... Jūs, Galjardai, nežinote, kas tai yra.

Ir donja Sol susimąstė prisimindama vargšą radžą, visada drebantį iš šalčio su tais keistais drabužiais tarp Londono ūkų. Savo vaizduotėje ji regėjo jį ten, jo tėvynėje, saulėtame krašte, visoje valdžios didybėje. Jo rusvas veidas, nuo tropikų augmenijos įgavęs žalsvą atspalvį, atrodė tartum nulietas iš meniškos bronzos. Ji matė jį, sėdintį ant išpuošto paradinio dramblio, su ilga, iki pat žemės, auksu išsiuvinėta gūnia, lydimą karingų raitelių ir vergų, nešančių smilkytuvus su kvepalais, ji matė jį su milžinišku turbanu, papuoštu baltomis plunksnomis ir brangakmeniais, su spindinčiais briliantais ant krūtinės, su smaragdais žėrinčiu diržu, prie kurio kabojo auksinis lenktas kardas, jį supo šokėjos dažytomis akimis ir stangriomis krūtinėmis, prijaukinti tigrai, miškas iečių, ir pagaliau pagodos su daugybe vienas ant kito stūksančių stogų stogelių, su varpeliais, skambinančiais paslaptingas simfonijas mažiausiam vėjeliui pūstelėjus, rūmai, kupini gaivaus paslaptingumo, žalios tankmės, kurių ūksmėje šokinėja ir riaumoja įvairiausių spalvų plėšrūs žvėrys... Ak, ta aplinka! Jeigu ji būtų mačiusi vargšą radžą išdidų kaip Dievą po giliu mėlynu dangumi, spiginant kaitriai saulei, jai nebūtų kilusi mintis dovanoti jam paltą. Iš tiesų, ji pati būtų puolusi jam į glėbį ir tapusi meilės verge.

– Jūs, bičiuli Galjardai, man primenate tą radžą. Ten, Sevilijoje, su savo kaimietiškais drabužiais ir ietimi ant pečių jūs atrodėte gerai. Jūs tikote prie bendro peizažo. Bet čia!.. Madridas dabar labai sueuropėjęs miestas, niekuo nesiskiriąs nuo kitų. Čia niekas jau nebesirengia tautiniais drabužiais. Retai kur bepamatysi Manilos mantilijas, nebent scenoje. Neužsigaukite, Galjardai, bet, nežinau dėl ko, jūs man primenate tą indą.

Ji žvilgtelėjo pro langą į liūdną lietingą dangų, į šlapią aikštę, į protarpiais krentančias snaiges, į minią žmonių, greitai kažkur skubančių po šlapiais skėčiais, nuo kurių srovėmis žliaukė vanduo. Paskui nukreipė akis į toreadorą, keistai apžiūrėdama jo karančią nuo pakaušio plaukų sruogą, jo šukuoseną ir skrybėlę, visas smulkmenas, rodančias jo profesiją... ir tokias skirtingas nuo jos elegantiško, madingo apdaro.

Išties, pamanė donja Sol, toreadoras ne savo aplinkoje. Ak, tas Madridas, lietingas ir liūdnas. Jos draugas, kuris atvyko tikėdamasis pamatyti Ispaniją su amžinai mėlynu dangumi, labai nusivylė. Ji pati, matydama prie viešbučio ant šaligatvio besisukiojančius orios išvaizdos toreadorus, tuoj pagalvoja apie egzotiškus saulėtų kraštų žvėris, atgabentus į zoologijos sodą po pilku ir lietingu dangum. Ten, Andalūzijoje, Galjardas buvo didvyris, tikras galvijų augintojų krašto kūrinys. O čia jis atrodo juokingas su savo skustu veidu ir manieromis, būdingomis keliaujančiam aktoriui, kuris pratęs būti publikos garbinamas, tik, užuot leidęsis į dialogus scenoje su kitais aktoriais, jis įvarydavo šiurpą žiūrovams savo kova su gyvuliais.

Ak, tas viliojąs saulėtų kraštų miražas!.. Ir ji kelis mėnesius galėjo jausti meilę šitam neišauklėtam, kvailam bernui ir net žavėtis jo šiurkštumu bei neišmanymu, ji net reikalavo, kad jis neatsisakytų savo įpročių, kad nuo jo atsiduotų bulium ir arkliu, kad jis nenustelbtų kvepalais savo tikrosios laukinio gyvuliškumo atmosferos!.. Ak, toji aplinka! Į kokias beprotybes ji atveda!..

Prisiminė tą pavojų, kai rizikavo žūti nuo buliaus ragų. Paskui savo pietus su plėšiku, kurio kalbos ji klausėsi apstulbusi ir susižavėjusi ir kuriam padovanojo atsisveikindama gėlę... Kokios kvailystės! Ir kaip visa tai dabar jai tolima!

Iš tos praeities, kuri dabar jai atrodė tokia juokinga ir dėl kurios ji gailėjosi, bebuvo likęs tik šitas prieš ją stovįs vyrukas, įsmeigęs į ją maldaujamas akis ir su vaikišku užsispyrimu besitikįs grąžinti anuos laikus... Vargšelis! Tartum kvailystes būtų galima pakartoti, kai imi galvoti šaltai ir be iliuzijų, šitų nuostabių, žmogų apakinančių gyvenimo kerų.

– Viskas pasibaigė, – tarė dama. – Reikia užmiršti praeitį, jeigu antrą kartą susitikus mes jau neberegime jos tomis pačiomis spalvomis. Aš kažin ką atiduočiau, kad galėčiau viską matyti kaip pirma!.. Sugrįžusi į

Ispaniją, randu ją kitokią. Jūs taip pat esate ne toks, kokį pažinau. Man net pasirodė, kad aną dieną, kai mačiau jus aikštėje, jūs buvote ne toks drąsus... ir publika rodė daug mažiau entuziazmo.

Ji pasakė tai paprastai, be jokios piktos valios, bet Galjardas pajuto pajuoką ir nukorė nosį, visas nurausdamas.

"Prakeikimas!" Jo profesijos nesėkmės vėl iškilo mintyse. Visa bėda, kad jis nesiryžo būti "arti" buliaus. Ji tai pasakė aiškiai. Jis atrodė jai "tartum būtų visai kitas". Jis vėl taps senųjų laikų Galjardu, gal tada ji bus malonesnė.

Moterys myli tik drąsuolius.

Toreadoras klydo, apgautas šitų iliuzijų, manydamas, kad toji amžinai dingusi moters užgaida tėra tik laikinas atšalimas, kurį jis gali įveikti savo žygdarbiais.

Donja Sol atsistojo. Vizitas užtruko gana ilgai, o toreadoras visai neketino atsisveikinti, patenkintas, kad gali būti šalia jos, laukdamas kažkokio netikėtumo, kuris juos vėl suartintų.

Galjardas turėjo pasekti jos pavyzdžiu. Ji atsiprašė jo turinti išeiti. Jos laukiąs draugas: jie žadėję kartu eiti į Prado muziejų.

Ji pakvietė jį pusryčių rytojaus dienai. Paprastų šeimyniškų pusryčių savo bute. Ateisiąs ir jos draugas. Be abejo, jam būsią malonu matyti iš arti toreadorą. Nors jis vos susikalbąs ispaniškai, bet mielai norėsiąs susipažinti su Galjardu.

Toreadoras paspaudė jai ranką kažką nerišliai sumurmėdamas ir išėjo iš kambario. Pyktis drumstė jam akis, ausyse ūžė.

Atsisveikino su juo šaltai, kaip su nepageidaujamu draugu! Ir tai buvo ta pati moteris iš Sevilijos!.. Ir ji dar kvietė jį pusryčiauti kartu su savo draugu, kad tasai turėtų malonumo iš arti apžiūrinėti jį kaip kokį retą gyvulį!..

Būk prakeikta! Jis tikras vyras... Viskas baigta. Daugiau jis pas ją nebegrįš.

IX

Tomis dienomis Galjardas gavo keletą laiškų iš dono Chosė ir Karmenos. Globėjas savo matadorui stengėsi sužadinti drąsą, kaip ir visada patardamas eiti tiesiai prie buliaus... "Žast! Smūgis – ir turi jį savo kišenėje", bet pro tą jo entuziazmą buvo galima jausti nusivylimą, tartum jo tikėjimas būtų buvęs jau ne toks tvirtas ir jis iš viso būtų abejojęs, ar Galjardas iš tikro "pirmas žmogus pasaulyje".

Jis jau žinojo apie publikos nepasitenkinimą ir priešišką nusistatymą. Paskutinės kovos Madride galutinai sutrempė visas dono Chosė viltis. Ne, Galjardas ne iš tų toreadorų, kurie nepaisydami publikos švilpimų lieka patenkinti vien tuo, kad užsidirba pinigų. Jo toreadoras neturi daryti gėdos savo profesijai, jis galės pasirodyti aikštėje tik tada, kai publika sutiks jį audringai plodama. Pasirodyti vidutiniškai jam tas pat kaip ir pralaimėti. Žmonės privalo žavėtis jo bebaimiškumu, ir visa, kas nepateisina beatodairiško drąsuolio reputacijos, jam yra pralaimėjimas.

Donas Chosė stengėsi suprasti, kas atsitiko espadai. Drąsos stoka?.. Negali būti. Jau geriau tegu jį užmuša, bet jis nepripažins tokio trūkumo savo herojui. Turbūt jis pavargęs, nes dar ne visai pasveiko po sužeidimo. "Ir dėl to, – patarinėjo jam visuose laiškuose, – būtų geriau, kad pailsėtum ir nekovotum šitą sezoną. Paskui vėl galėsi grįžti, kai būsi atgavęs pirmykštes jėgas..." Jis pats apsiėmė sutvarkyti visą tą reikalą. Užteksią daktaro pažymėjimo pripažinti jį laikinai netinkamu rodytis aikštėje, ir globėjas pats susitarsiąs su impresarijum dėl netesėtų sutarčių, pasiųsiąs į aikštę kokį kitą pradedantį matadorą, kuris už menką atlyginimą pakeisiąs Galjardą. Tada ir jie patys dar gausią dalį honoraro.

Karmenos reikalavimai buvo griežtesni negu globėjo. Jis turįs pasitraukti tuojau, turįs, kaip sako jo profesijos draugai, "nusikirpti kasą" ir pradėti ramų gyvenimą La Rinkonadoje arba Sevilijoje su savo šeima, nes tik jie vieni tikrai jį myli. Ji neturinti ramybės ir dabar bijanti dar labiau negu pirmaisiais po vestuvių metais, kai koridos jau buvusios tartum jos pačios gyvybės gabalėliai, kuriuos iš jos išplėšdavęs nerimas ir laukimo kančios. Širdis jai sakanti su moterišku instinktu, kuris retai kada ją apgaunąs, kad turį įvykti kažkas baisaus. Ji negalinti miegoti: visą naktį kankinanti baisi nuojauta, o vaizduotėje šmėkščioją kruvini reginiai.

Paskui Galjardo žmona savo laiškuose įnirtingai užsipuldavo publiką. Nedėkingųjų minia, kuri jau užmiršo tai, ką toreadoras yra padaręs, kai buvo stipresnis. Beširdžiai žmogiūkščiai, kurie dėl savo malonumo trokšta matyti jį mirusį, tartum nebūtų jo žmonos ir motinos. "Chuanai, mamytė ir aš tavęs prašome. Mesk viską. Kam reikia tų koridų? Turime užtektinai pragyvenimui, o man labai skaudu, kai tave užgaulioja tie menkystos, kurie tau negali prilygti... O jeigu vėl atsitiktų nelaimė? O Jėzau! Aš turbūt išprotėčiau!"

Perskaitęs šiuos laiškus, Galjardas labai susirūpino. Viską mesti!.. Kokia nesąmonė! Moteriškas svaičiojimas. Tą labai lengva pasakyti iš meilės, bet neįmanoma padaryti. Nusikirpti kasą sulaukus trisdešimties metų! Kaip juoktųsi iš jo priešai! Jis "neturi teisės" pasitraukti, kol dar sveikos jo rankos bei kojos ir kol dar gali kautis. Jis niekada nepadarys tokios kvailystės. Pinigai – dar ne viskas. O garbė? O profesinė savimeilė? Ką pasakytų tie tūkstančiai jo karštų šalininkų, kurie jį garbino? Ką jie galėtų atšauti priešams, jeigu tie tiesiai į akis jiems išdrožtų, kad Galjardas pasitraukė iš baimės?..

Be to, matadoras galvojo ir apie materialinę būklę. Jis buvo turtingas, o antra vertus, ne. Jo socialinė padėtis dar nebuvo užtikrinta. Ką tik jis turėjo, viskas buvo įsigyta pirmaisiais metais po vedybų, kai vienintelis jo gyvenimo džiaugsmas buvo kuo daugiau sutaupyti pinigų ir nustebinti Karmeną bei motiną, pradžiuginti jas vis didėjančiais turtais. Vėliau jis uždirbo nemažas pinigų sumas, bet jas tuojau iššvaistydavo, norėdamas sudaryti apie save gerą nuomonę ir iškilti visuomenės akyse. Daug lošė, gyveno gana prabangiai. Keli gabalai žemės, prijungti prie plačių La Rinkonados plotų, buvo nupirkti už skolintus iš dono Chosė ir kitų draugų pinigus. Kortos jį dažnai priversdavo skolintis pinigų iš įvairių provincijos gerbėjų. Jis turtingas, bet jei atsisakytų savo profesijos, turėtų atsisakyti ir milžiniškų pajamų, gaunamų už bulių kovas, – kartais po du šimtus tūkstančių pesetų per metus, o kartais net ir tris šimtus tūkstančių, – tada, išmokėjus skolas, jam tektų labai apriboti išlaidas ir gyventi kaime iš La Rinkonados pajamų, visaip taupyti bei pačiam prižiūrėti ūkio darbus, nes dabar ferma, patikėta svetimoms rankoms, beveik nedavė pelno.

Tas liūdnas žemdirbio gyvenimas, kai reikia nuolat taupyti ir kovoti su trūkumais, Galjardą labai gąsdino, nes jis buvo išdidus žmogus, pratęs gyventi ištaigingai, švaistyti į šalis pinigus ir pelnyti publikos plojimus. Turtas jam buvo kažkas elastingo, didėjančio kartu su jo karjera, bet niekada nepatenkinančio jo poreikių. Kitais laikais jis būtų jautęsis labai turtingas turėdamas bent dalelę to, ką turėjo šiandien... O dabar jis pasirodytų beveik vargšas, jei atsisakytų koridų. Jam reikėtų atsisakyti havaniškų cigarų, kuriuos dosniai dalydavo, ir brangaus andalūziško vyno, nebegalėtų švaistytis lyg dosnus turtingas ponas tavernose ir kavinėse. Kilniaširdiškai tarti: "Viskas jau apmokėta!" kaip žmogus, įpratęs niekinti mirtį, dėl kurios turėjo paversti gyvenimą beprotiško išlaidumo orgija, jam tektų atsiskirti nuo viso būrio parazitų ir meilikautojų, kurie aplink jį knibždėte knibždėjo ir įkyriai verkšlendami prašė išmaldos, o jeigu ateitų pas jį graži prastuolė mergina, – ar ateis nors viena, jeigu aš pasitrauksiu, – jis jau nebegalėtų jos sujaudinti įsegdamas į ausis auksinius auskarus su perlu, nebeturėtų nė malonumo aplaistyti vynu kokios nors merginos gražią kinišką skarą, kad paskui galėtų ją nustebinti padovanodamas kitą dar gražesnę.

Taip jis gyveno iki šiol, taip turėjo gyventi ir toliau. Jis buvo senamadiškas toreadoras, toks, žmonių nuomone, ir turėjo būti tikras bulių matadoras: puikus, išdidus, pritrenkiantis skandalingu pinigų švaistymu, visada pasiruošęs kunigaikštiškomis aukomis sušelpti nelaimėje tuos, kurie tik sugebės sužadinti jo primityvų jausmingumą.

Galjardas šaipėsi iš daugelio savo draugų, moderniųjų toreadorų, niekingų bulių žudymo amatininkų, kurie keliaudavo iš aikštės į aikštę kaip kokie verslininkai, be galo taupūs ir smulkmeniški. Kai kurie iš jų, dar beveik vaikai, nešiodavosi kišenėse pajamų ir išlaidų knygelę, užsirašydami viską, net penkis santimus, išleistus stotyje už gazuoto vandens stiklinę. Jie bendraudavo tik su turtuoliais ir imdami jų dovanas patys niekuomet nevaišindavo. Kiti išsivirdavo namuose didelį puodą kavos prieš prasidedant sezonui ir veždavosi buteliuose tą juodą skystimą, kurį paskui pasišildydavo, kad išvengtų nereikalingų išlaidų viešbučiuose. Kai kurie kvadriljų nariai kęsdavo badą, skųsdamiesi publikai savo maestrų šykštumu.

Galjardas nesigailėjo gyvenęs taip prabangiai. O dabar jie nori, kad jis to atsisakytų?..

Galvojo jis ir apie savo šeimą, kuri buvo pratusi prie lengvo ir nerūpestingo gyvenimo, nejausdama jokių materialinių trūkumų, kaip ir tuose namuose, kur pinigai švaistomi nesirūpinant jų uždirbti, įpratus, kad jie plauktų kaip iš neišsenkamo šaltinio. Be motinos ir žmonos, jo pečius slėgė dar kita šeima – sesuo ir plepys svainis, nieko nedirbąs, tarsi giminystė su garsiu žmogumi būtų davusi jam teisę veltėdžiauti, na ir pagaliau visas pulkas sesers vaikų, kurie augo ir kaskart vis daugiau kainavo. O kas būtų, jeigu reikėtų jo šeimai, įpratusiai gyventi plačiai, be rūpesčių, sumažinti savo išlaidas ir taupyti!.. Visi, net vargšas Garabatas, turėtų išsikelti į fermą, kepti saulėje ir kaip visi žemdirbiai knisti žemę. O vargšė mamytė nebegalėtų maloniai leisti paskutiniųjų savo gyvenimo dienų, dosniai dalydama pinigus vargšėms kvartalo moterims, ir turėtų rausti iš gėdos kaip maža mergaitė, jei sūnus dėtųsi pykstąs, kad nieko nebeliko iš tų šimto durų, kuriuos jai buvo davęs prieš dvi savaites!.. Ir šiaip jau taupi Karmena pati pirmoji aukotųsi ir sumažintų savo išlaidas atsisakydama visokiausių ją gražinančių papuošalų!..

“Prakeikimas!..” Visa tai reikštų šeimos smukimą, suteiktų saviesiems liūdesį. Pagalvojęs apie tokią padėtį, Galjardas net parausdavo iš gėdos. Būtų nusikaltimas atimti iš jų viską, kai jie jau pripratę prie gero ir nerūpestingo gyvenimo. O ką jis turi daryti, kad galėtų viso to išvengti?.. Paprasčiausiai jam reikia prisiartinti prie bulių, kovoti ir toliau kaip kadaise... Na ką gi, jis stengsis prisiartinti!

Į globėjo ir Karmenos laiškus jis atsakė trumpais, sunkiai įskaitomais laiškais, rodančiais jo tvirtą nusistatymą. “Viską mesti? Niekados!”

Jis pasiryžo būti toks kaip pirmiau ir prisiekė tai donui Chosė. Pažadėjo laikytis jo nurodymų: “Žast! Smūgis, ir gyvulys kišenėje”. Jis jautėsi be galo drąsus, galįs susidoroti net su didžiausiais buliais.

Žmonai jis rašė linksmu tonu, nors truputį ir buvo įsižeidęs, kad ji ėmė abejoti jo jėgomis. Ji sužinosianti artimiausios koridos rezultatus. Jis nustebinsiąs publiką, ir ji turėsianti rausti iš gėdos dėl savo neteisingumo. Jei buliai būsią geri, jis pasirodysiąs kaip pats Rožeras de Floras... kurio vardą taip dažnai mini tas gremėzdas jo svainis.

Geri buliai! Dabar tai buvo vienintelis Galjardo rūpestis. Pirmiau jis tuščiai didžiuodavosi, kad niekuomet nesidomi, kokie bus buliai, ir prieš koridą neina jų pažiūrėti.

– Aš nukaunu visus, kokius tik man duoda, – sakydavo puikuodamasis.

Ir jis pamatydavo juos pirmą kartą, kai išeidavo į aikštę.

Dabar norėjo pasižiūrėti į juos iš arčiau, išsirinkti, išstudijuoti jų įpročius ir tuo būdu nulemti savo sėkmę.

Oras giedrijosi, sušvito saulė, rytojaus dieną bus antroji korida.

Pavakare Galjardas pats nuėjo pasižiūrėti į aikštę. Raudonų plytų cirkas su savo arabiškais langais vienišas stūksojo žalumynais apaugusių kalnelių fone. Tolėliau už šių nykių platumų kalnelio atšlaitėje bolavo kažkas panašaus į besiganančią kaimenę. Tai buvo kapinės.

Pamatę netoli aikštės Galjardą, prie jo prisiartino keli apdriskėliai, cirko parazitai ir bastūnai, kuriems kaip išmalda buvo leidžiama nakvoti aikštės tvartuose, o mito jie iš profesionalų dosnumo ar aplinkinių tavernų atliekomis. Kai kurie jų buvo atvykę iš Andalūzijos su bulių bandomis ir apsigyvenę visam laikui prie aikštės.

Galjardas išdalijo po kelias monetas tiems nuskurdėliams, kurie ėjo paskui jį su kepurėmis rankose, ir pro Arklidžių vartus įėjo į cirką.

Aptvare jis jau rado būrį mėgėjų, stebinčių pikadorų treniruotę. Potachė su dideliais varovo pentinais ir ietimi ruošėsi lipti ant arklio. Arklidžių prižiūrėtojai buvo apsupę storulį arklių tiekėją su didele andalūziška skrybėle, lėtakalbį, kuris nė kiek neskubėdamas atsakinėjo į triukšmingą ir piktą pikadorų tarškimą.

"Mokytosios beždžionės"[38] atraitytomis rankovėmis tempė vargšus kuinus pikadorams išmėginti. Jau kelinta diena jie jodinėjo ir mokė šiuos vargšus arklelius, kurių šonuose matei kruvinas pentinų žymes. Juos išsivesdavo už aikštės į skynimus ir pentinų smūgiais versdavo risnoti ratu, kad priprastų joti arenoje. Arkliai grįždavo į aikštę kruvinais šonais ir prieš patekdami į arklidę dar gaudavo keleto kibirų vandens krikštą. Netoli arklidžių, prie rezervuaro, vanduo, nutekėjęs nuo jų ir susikaupęs į plyšelius tarp akmenų, atrodė lyg palietas raudonas vynas.

Rytojaus dieną jie vėl prievarta ištempdavo iš tvarto vargšus koridai skirtus kuinus, kad pikadorai juos dar kartą apžiūrėtų ir pripažintų tinkamais.

Pamažu slinkdavo liesi, nykūs lyg šešėliai arkleliai, savo drebančiais žingsniais ir įkritusiais šonais bylodami apie liūdną senatvę, apie ligas ir juos pamiršusių žmonių nedėkingumą. Vieni iš jų būdavo nepaprasto liesumo kuinai, skeletai su ryškiai išsišovusiais šonkauliais, kurie, rodos, tuoj ims ir perskros kiaurai ilgais menkais plaukais apaugusią odą. Kiti, stipriomis kojomis, žvilgantys ir gyvomis akimis, žengė išdidžiai, energingai: tai vis geros veislės arkliai, kurie, nežinia dėl ko, maišėsi kartu su tais vargšeliais, baigiančiais savo gyvenimo dienas, atrodė, kad tai puikūs gyvuliai, tarsi ką tik iškinkyti iš karietų. Šitie arkliai buvo patys pavojingiausi, jie buvo jau nepagydomi, sergą svaiguliu ir pasižymį kitomis nemaloniomis ypatybėmis, jie staiga griūdavo ant žemės numesdami per galvą raitelį. O po šitų nelaimingųjų, skurdo bei ligų aukų, liūdnai kaukšėdami pasagomis, ėjo darbo invalidai, – arkliai, paimti iš malūnų ar fabrikų, nuo plūgo arba vežimo, čia jie vėl buvo eksploatuojami iki paskutinio atodūsio ir turėjo linksminti žmones, šokinėdami ir spardydamies, net pajutę buliaus rago dūrį.

Šią kuinų eiseną sudarė geros, drumstos ir gelsvos akys, laibi sprandai, aplipę spiečiais kraujo prisigėrusių, išpampusių žalsvų musių, kaulėtos galvos, kurių plaukais rėpliojo vabzdžiai, įdubę šonai su ilgais, lyg vilna suveltais plaukais, siauros krūtinės, purtomos duslaus alsavimo, silpnos kojos, rodos, benulūžtančios kas žingsnis ir apžėlusios ilgais plaukais, tartum būtų apautos kelnėmis. Arklių pilvai, nepratę prie geresnio pašaro, kuriuo norėta jiems šiek tiek grąžinti nusilpusias jėgas, negalėjo suvirškinti maisto ir eidami be paliovos sėjo ant kelio blogai suvirškintas, garuojančias išmatas. Joti tokiu virpančiu iš silpnumo ir vos negriūvančiu arkliu reikėdavo tiek pat drąsos, kiek ir kovojant su buliais. Jiems ant nugarų būdavo uždedami dideli sunkūs balnai su aukšta guga, geltona sėdyne bei varovų kilpomis, ir vargšams gyvuliams linkdavo kojos po tokia našta.

Potachė gana išdidžiai ginčijosi su arklių tiekėju, kalbėdamas savo bei draugų vardu, ir juokino čigoniškais keiksmais "mokytąsias beždžiones". Tegu kiti pikadorai palieką jam susitarti su arklininkais ir tiekėju. Niekas geriau už jį nemokėsiąs sutvarkyti reikalų su tais žmonėmis.

Prie jo priėjo arklininkas, tempdamas paskui save liesą kuiną su nuleista galva ir styrinčiais ilgais plaukais ant išsišovusių šonkaulių.

– Ką čia atvedei? – tarė Potachė, atsisukęs į tiekėją. – Šitokio priimti neįmanoma. Niekas ant tokio kuino nesės. Tegu tavo motina joja!..

Arklių tiekėjas atsikirtinėjo jam kaip visada rimtai, ramiai. Jei Potachė nerizikuosiąs joti šiuo arkliu, tai tik dėl to, kad šių dienų pikadorai visko biją. Su tokiu kaip šis guviu ir klusniu arkliu ponas Kalderonas, Trigas arba koks nors kitas senų laikų pikadoras būtų galėjęs kovoti su buliais dvi dienas iš eilės, nė karto nenukrisdamas ir net neleisdamas įdrėksti arkliui ragu. O dabar!.. Dabar tik baimės daug ir labai mažai gėdos.

Pikadoras ir arklių tiekėjas plūdosi draugiškai, ramiai, tartum jiems ir didžiausi įžeidimai iš įpratimo būtų netekę savo reikšmės.

– Tu pats bailys esi, – atsakė Potachė. – Tu dar didesnis vagis už Chosė Mariją Tempranijų. Eik sau ir pasodink ant šitos dvėsenos savo nuplikėlę senelę, toji ragana kiekvieną šeštadienį, išmušus dvyliktą, joja ant savo šluotos.

Arti stovintieji juokėsi, o arklių tiekėjas pasitenkino trukteldamas pečiais.

– Bet ko trūksta šitam arkliui? – tarė jis ramiai. – Apžiūrėk jį gerai, tu pikta dvasia! Šis daug geresnis negu kiti, kurie yra baikštūs ar turi svaigulį ir ant kurių šiaip taip išjojęs į aikštę ir dar neprisiartinęs prie buliaus nulėktum kulvirsčiais pro ausis. Šis yra sveikesnis už obuolį. Juk jis net dvidešimt aštuonerius metus ištikimai tarnavo fabrike vežiodamas gazuotą vandenį. Niekas niekuomet nėra pasakęs jam blogo žodžio, o tu drįsti dar plūsti jį, ieškai trūkumų lyg koks pagonis!..

– Aš jo nenoriu, ir tiek!.. Veskis. Gali sau pasilikti!

Arklių tiekėjas iš lėto prisiartino prie Potachės ir ramiai, kaip prityręs tokiuose dalykuose žmogus, kažką pašnibždėjo jam į ausį. Pikadoras dėjosi supykęs, bet pagaliau prisiartino prie kuino. Jo nuomone, kuinas esąs netinkamas! Bet jis nenorįs, kad jį kas laikytų piktu žmogumi, galinčiu padaryti draugui blogo.

Įkėlęs koją į balno kilpą, visu svoriu užgriuvo ant vargšo kuino nugaros. Paskui pasiėmė ietį ir kelis kartus įbedė ją į didelę medinę lentą, kuri įtaisyta sienoje vaizdavo milžinišką bulių. Vargšas kuinas sudrebėdavo nuo tokių smūgių, ir jam linkdavo kojos.

– Laikosi neblogai... – kalbėjo Potachė taikiu balsu. – Kuinas daug geresnis, negu tikėjausi. Turi gerus nasrus ir kojas... Tegu bus tavo tiesa. Nuveskite jį.

Ir pikadoras nulipo nuo arklio, pasiruošęs priimti viską, ką tik duos jam tiekėjas, įtikinęs jį tuo paslaptingu pakuždėjimu. Galjardas stebėjo šią įdomią mankštą. Aikštės vartininkas nuvedė jį ten, kur buvo uždaryti buliai. Pro vienas mažas dureles jie įėjo į aptvarus. Mūrinė žmogaus aukštumo siena iš trijų šonų skyrė gardą nuo likusio didžiulio aptvaro. Toji siena baigėsi storais stulpais, o prie jų buvo pritvirtinti viršutiniai balkonėliai. Tarpais buvo palikti siauri įėjimai, pro kuriuos vos galėdavo pralįsti šonu vienas žmogus. Erdviame aptvare buvo aštuoni buliai, kurių vieni gulėjo, kiti stovėjo ir nuleidę galvas uostė gerą kupetą žolės, numestą jiems po nosim.

Toreadoras nužingsniavo išilgai tų galerijų, apžiūrėdamas bulius. Retkarčiais kuris nors gyvulys prieidavo prie sienos, ir pro siaurus tarpelius pasirodydavo jo kūnas. Galjardas mosavo rankomis ir šūkalojo, norėdamas išjudinti bulius. Tie nervingai blaškėsi ir nuleidę galvas norėjo pulti žmogų, kuris trikdė jų ramybę. Kiti stovėjo, tvirtai įsirėmę kojomis ir išdidžiai pakėlę galvas, niūriai laukdami, kada tas drąsuolis išdrįs prie jų prisiartinti.

Galjardas, vikriai slėpdamasis už aptvaro, stebėjo bulių išvaizdą ir būdą, neapsispręsdamas, kuriuos du bulius jam reikėtų išsirinkti. Vyriausiasis bulių prižiūrėtojas atsistojo šalia jo. Tai buvo atletiško sudėjimo vyras su getrais ir pentinais, su storo milo drabužiais ir kaimiška skrybėle, parišta po smakru dirželiu. Buvo pravardžiuojamas Vilkiuku. Jis buvo senas raitelis, kuris didesnę metų dalį praleisdavo laukuose, o kai atvykdavo į Madridą, atrodydavo kaip laukinis, jam visai nerūpėdavo žvilgtelti, kas dedasi gatvėse, ir nenorėdavo nueiti toliau nuo aikštės apylinkių.

Ispanijos sostinė jam buvo tiktai cirkas su kalneliais bei tuščiais žemės plotais aplinkui ir su tolumoje dunksančia didžiule daugybe namų, kurie mažiausiai jį domino. Svarbiausia Madride, jo nuomone, buvo Galjinos taverna prie pat aikštės, puiki pasilinksminimų vieta, žavingas rūmas, kur jis valgydavo ir gerdavo impresarijaus sąskaita, prieš išjodamas savo kuinu atgal į ganyklas, su užmestu ant balno tamsiu apklotu, persvertais per arklio nugarą odiniais maišeliais, pilnais maisto atsargų, ir ietimi ant pečių. Jis įeidavo į taverną gėrėdamasis tarnais, išsigandusiais jo draugiškų pasveikinimų ir baisių rankos paspaudimų, nuo kurių traškėdavo

kaulai ir šūksmai savaime išsprūsdavo iš krūtinių. Jis šypsodavosi patenkintas savo jėga ir tuo, kad jį vadina kaimo stuobriu, ir sėsdavo prie savo didžiulio mėsos ir bulvių dubens, šalia kurio stovėdavo ąsotis vyno.

Jis prižiūrėdavo impresarijaus nusipirktus bulius kartais Munjosos ganyklose, o kartais, kai būdavo labai karšta, Gvadaramos kalnagūbrių atšlaitėse. Porą dienų prieš koridą, pikadorų ir piemenų lydimas, jis atvarydavo juos į aikštės aptvarus vidurnaktį per Abronjigalo upę bei Madrido priemiesčius. Be galo liūdėdavo, jeigu blogas oras sutrukdydavo bulių kovas ir kaimenė turėdavo likti aikštėje, nesuteikdama jam progos tuoj pat grįžti į ramius tylius laukus, kur ganydavosi kiti buliai.

Šis nekalbus, lėtos galvosenos kentauras, atsiduodantis kailiais ir sausu šienu, su užsidegimu kalbėdavo apie savo gyvenimą ganyklose, apie žiaurių gyvulių auginimą ir tramdymą. Netgi Madrido dangus jam atrodė labai mažas ir ne toks žvaigždėtas. Gražiausiomis spalvomis jis piešdavo puikų nakties vaizdą ganyklose, kur blankioje žvaigždžių šviesoje ramiai ilsėdavosi buliai, o gūdi tyla retkarčiais būdavo pertraukiama keistų paslaptingų miško tankmės garsų. Toje spengiančioje tyloje keistais balsais dainuodavo gyvatės. Taip, pone, jos tikrai dainuoja. Ir niekas to negalėdavo užginčyti Vilkiukui, jis tūkstančius kartų buvo girdėjęs jas dainuojant, ir dėl to abejoti buvo tas pat, kaip pavadinti jį melagiu, rizikuojant pajusti kietą jo ranką. Ir kaip jam dainuodavo ropliai, lygiai taip kalbėdavosi ir buliai, tiktai jis dar neįstengė suprasti visos jų paslaptingos kalbos. Jie yra tarsi žmonės, tik vaikščioja keturiom kojom ir turi ragus. Reikėtų juos pamatyti, kai auštant rytui jie nubunda: pašoka linksmai lyg vaikai, išdykauja, krečia visokias išdaigas puldami vienas kitą, susiremdami ragais, taip pat linksmai jie mėgina užlipti vienas ant kito, tartum norėdami pasveikinti Dievo garbei tekančią saulę. Toliau jis kalbėdavo apie ramias savo ekskursijas po Gvadaramos kalnagūbrius pagal upelių srovę, kuri nusileisdama nuo snieguotų kalnų viršūnių neša skystą, skaidrų kaip krištolas sniegą – upių maistą, jis kalbėdavo apie lankas su sodria, gėlių pilna žole, apie paukščių plasnojimą, kai jie nusileidžia ant snaudžiančių bulių ragų, apie vilkus, staugiančius per naktis, bet kažkur toli, labai toli, tartum jie bijotų prisiartinti prie kaimenės, einančios paskui savo vedlius bulius, kurie terškina po kaklu parištais

varpeliais ir baido vilkus, drumsdami jų laukinę vienatę. Tegu jam niekas neprimena Madrido, kur žmonės dūsta! Tame begaliniame namų miške jam atrodė priimtinas tik' Galjinos tavernos vynas ir skaniai paruošti kepsniai.

Vilkiukas įsišneko su matadoru ir savo patarimais padėjo jam išsirinkti du bulius. Vyriausiasis bulių prižiūrėtojas nemeilikavo ir nerodė kokios nors ypatingos pagarbos garsiems žmonėms, kuriuos kiti taip šlovino. Šis piemuo beveik neapkentė toreadorų. Žudyti tokius kilnius gyvulius ir dar naudojantis visokiausiomis apgaulėmis! Nė vieno nėra tokio drąsaus kaip jis, nes tik jis nuolat gyvena su jais ir vaikščioja pro smailius jų ragus be jokio ginklo, išskyrus tvirtas rankas, ir be jokių plojimų.

Galjardui einant iš aptvaro, dar vienas žmogus prisidėjo prie jų būrio, pagarbiai pasisveikinęs su toreadoru. Tai buvo senis, prižiūrįs aikštės švarą. Daug metų jis ėjo šias pareigas ir pažinojo visus įžymiausius anų laikų toreadorus. Vilkėjo gana skurdžiai, bet ant jo pirštų dažnai blizgėdavo moteriški žiedai, ir kai prireikdavo nusišnypšti, išsitraukdavo iš savo palaidinės kišenės gražią, dar kvepiančią batisto nosinaitę su monograma ir puošniais mezginiais.

Per visą savaitę jis vienas turėdavo iššluoti didžiulį cirką, jo pakopas ir ložes, tačiau nė kiek nesiskųsdavo sunkiu darbu. Kai impresarijus būdavo nepatenkintas juo ir norėdavo nubausti, pasikviesdavo besibastančius apie aikštę basus vaikėzus, ir vargšas žmogelis baisiai išsigąsdavo ir prižadėdavo pasitaisyti, kad tik tas bastūnų būrys neatimtų iš jo darbo.

Kai kada jis pats pasitelkdavo padėti kokį pustuzinį apdriskėlių, toreadoro mokinių, kurie iš anksto išsilygdavo, kad švenčių dienomis jiems būtų leista pasižiūrėti kovų iš vadinamojo "šuns balkono", tai yra pro durų grotas šalia bulių užtvarų, pro kurias būdavo išnešami iš aikštės sužeisti toreadorai. Švaros padėjėjai, įsikibę į geležinius virbus, stebėdavo kovas stumdydamiesi ir pešdamiesi kaip beždžionės narve, kad tik patektų į pirmą eilę.

Senis visą savaitę sumaniai skirstydavo jiems darbą aikštėje. Berniokai šluodavo saulėtoje pusėje, kur sėdėdavo neturtinga ir nešvari publika, paliekanti ištisą mėšlyną apelsinų žievių, popiergalių ir nuorūkų.

– Žiūrėkite, kad nesikištumėte į kišenes cigarečių nuorūkų, – griežtai perspėdavo savo būrį. – Jei tik kas pamėgins paimti bent galiuką, sekmadienį nepamatys kovų.

Jis pats kantriai valydavo turtingųjų pusę ir kaip koks brangenybių ieškotojas išnaršydavo tolimiausius ložių kampelius, kišdamas į kišenes damų vėduokles, žiedus, nosinaites, nukritusias monetas, įvairius moterų papuošalus, viską, ką tik atrasdavo po keturiolikos tūkstančių žmonių antplūdžio. Surinkęs visas cigarų nuorūkas, senis nupjaudavo priskrudusius jų galus, išdžiovindavo jas saulėje ir sutrupinęs parduodavo už gerą tabaką. O vertingesnius radinius nunešdavo senų drabužių pardavėjai, kuri nupirkdavo visus užmaršios ar susijaudinusios publikos pamestus daiktus.

Galjardas atsakė į palaižūniškus senio sveikinimus, pavaišindamas jį cigaru, ir atsisveikino su Vilkiuku. Su vyriausiuoju prižiūrėtoju jis buvo susitaręs, kad tasai atskirai tvarte uždarysiąs jo išsirinktus bulius. Kiti toreadorai dėl to neprotestuosią. Jie esą geri, jaunuoliškos energijos kupini ir nukauną visus bulius, kokie tik pasitaikytų.

Antrąkart atsidūręs kieme, kur tebevyko arklių bandymas, Galjardas pastebėjo nueinantį nuo smalsuolių būrio vieną aukštą, liesoką, nudegusį vyriškį, vilkintį toreadoro rūbais. Iš po juodos fetrinės skrybėlės kyšojo jau kiek pražilusių plaukų sruogos, veide ryškiai matėsi kelios raukšlės.

– Peskaderai! Kaip laikaisi? – draugiškai spausdamas ranką, paklausė Galjardas.

Tai buvo senas toreadoras, jaunystėje gana išgarsėjęs, bet dabar jo vardą mažai kas beprisiminė. Kiti matadorai, atėję vėliau, aptemdė jo garbę, ir Peskaderas, kovojęs Amerikoje ir buvęs ne kartą sužeistas, šiek tiek susitaupęs atsisakė savo profesijos. Galjardas žinojo, kad jis dabar netoli arenos turi savo taverną ir ramiai leidžia dienas, laikydamasis kuo toliau nuo visų bulių kovų gerbėjų bei toreadorų. Ir dabar jis nesitikėjo pamatyti jį aikštėje, bet Peskaderas, atspėjęs jo mintis, liūdnai tarė:

– Ko norėti! Pamėgimas. Retai kada beateinu į koridas, bet mane kažkaip vis dar traukia profesiniai pasiruošimai, ir aš, kaip netolimas kaimynas, užsuku retkarčiais pasižiūrėti. Šiuo metu esu tik paprastas smuklininkas.

Galjardas, žiūrėdamas į pasigailėtiną jo išvaizdą, prisiminė Peskaderą, kokį pažinojo dar vaikystėje, tai buvo vienas įžymiausių jo herojų, drąsus, moterų dievinamas, žvilgąs ir išsipuošęs – tokį jis matydavo jį La Kampanoje. Kai Peskaderas atvykdavo į Seviliją, būdavo su aksomine lenktais kraštais skrybėle, vyno spalvos striuke, gražia marga šilko juosta, o rankoje turėdavo dramblio kaulo lazdą auksiniu galu. Taip atrodytų ir jis, Galjardas, paprastas, visų užmirštas, jeigu mestų savo profesiją...

Gana ilgai jie kalbėjosi apie toreadoro profesijos meną. Peskaderas, kaip ir visi seniai, nusivylę likimu, buvo nusiteikęs gana pesimistiškai. Nebėra gerų toreadorų, kurie kautųsi iš širdies. Dabar "kaip reikiant" bulius nukaunąs tiktai Galjardas ir dar vienas kitas. Bet ir buliai, rodos, ne tokie galingi kaip anksčiau. Ir po visų šitų nusiskundimų Peskaderas paprašė jį palydėti namo. Juk taip netikėtai juodu susitikę, o ir toreadoras neturįs ko veikti, tad reikią aplankyti jo buveinę.

Galjardas sutiko, ir pasukę į vieną iš tų begalinių gatvelių, kurios vingiavo netoli aikštės, jie įžengė į taverną, panašią į kitas, su raudonai dažytu fasadu, tos pačios spalvos langų rėmais ir vitrina, kurioje už stiklo buvo išdėstytos apdulkėjusios lėkštės su pyragaičiais, kotletais bei kepta paukštiena ir stiklainiai su marinuotomis daržovėmis. Viduje buvo cinko skarda apmuštas prekystalis, statinaitės ir lentynose buteliai, asloje apvalūs staliukai su medinėmis taburetėmis, o ant sienų įvairiausios spalvotos graviūros, vaizduojančios įžymius toreadorus ir žiaurias jų kovas su buliais.

– Išgersime po stiklą montiliškojo, – tarė Peskaderas, pašaukdamas už prekystalio stovintį jauną vaikiną, kuris šypsojosi Galjardui.

Galjardas įsižiūrėjo į vaikino veidą ir į tuščią jo dešinę rankovę.

– Man atrodo, kad aš tave pažįstu, – tarė matadoras.

– Aš tikiu, kad tu jį pažįsti, – pertraukė Peskaderas. – Tai Pipi.

Šitas vardas tučtuojau priminė Galjardui visą istoriją. Tai buvo drąsus vaikinas, kuris meistriškai smaigstydavo banderilles ir kurį entuziastų mėgėjų būrys jau buvo numatęs kaip "ateities toreadorą". Kartą Madrido aikštėje bulius ragu sužeidė jam ranką, teko ją amputuoti, ir taip jis liko visam laikui netinkamas kovoms.

– Pasiėmiau jį pas save, – kalbėjo Peskaderas. – Aš neturiu šeimos, mano žmona mirė, ir dabar aš įsivaizduoju turįs sūnų... O varge! Juk jeigu žmogui, be visų jo nelaimių, atimsi dar gerą širdį, tai kam beverta gyventi?.. Nemanyk, kad mudu su Pipi gyvename visko pertekę. Gyvenam, kaip galim, tačiau viskas, ką turiu, yra ir jo, ir mes prasimaitiname šiaip taip senų draugų dėka, kai šie užsuka kartais palošti, išgerti ir užkąsti, bet daugiausia mums padeda mokykla.

Galjardas nusišypsojo. Buvo jau girdėjęs apie tauromachijos mokyklą, kurią Peskaderas buvo įsteigęs netoli savo tavernos.

– Ką padarysi, mielasis! – tarė Peskaderas, lyg norėdamas pasiteisinti. – Reikia kuo nors verstis, o mokykla duoda daugiau negu tavernos lankytojai. Gerų žmonių ateina: turtingų šeimų sūneliai, kurie nori pasižymėti buliukų kovose, kovos entuziazmo pagauti svetimšaliai, kurie į senatvę susigalvoja tapti toreadorais. Dabar man jau laikas eiti į pamoką. Jos vyksta kiekvieną vakarą. Eime pasižiūrėti.

Perėję gatvę, jie pasuko į aikštę, aptvertą aukšta tvora. Ant lentinių durų buvo matyti didelė, degutu užrašyta iškaba: "Tauromachijos mokykla".

Įėjo vidun. Pirmiausia Galjardui krito į akį bulius ant ratukų – medinis gyvulys pakuline, šiaudais kimšta galva, kamštiniu kaklu ir pora didžiulių tikrų ragų, kurie turėjo kelti mokiniams baimę.

Berniukas atlapa krūtine, su kepure ir dviem plaukų sruogom, užkritusiom ant ausų, sukiojo gyvulį, o "mokiniai" su skraistėmis rankose stovėjo priešais jį.

Viduryje aikštės senas, žemo ūgio, drūtas ponas apvaliu raudonu veidu ir žilstelėjusiais šiurkščiais ūsais, pasiraitojęs marškinių rankoves, smaigstė banderiles. Prie lentinės tvoros, sėdėdama ant vienos kėdės ir rankomis pasirėmusi kitos, stebėjo pamoką apkūni ponia, beveik tokio pat amžiaus, su gausiai gėlėmis išpuošta skrybėlaite. Apvalus raudonas jos veidas su geltonomis strazdanų dėmėmis spindėjo iš susižavėjimo, vos tik jos gyvenimo draugas padarydavo kokį nors sėkmingą išpuolį. Skrybėlės rožės ir dirbtinės skandalingai geltonų plaukų garbanos virpėte virpėjo nuo smarkaus jos juoko. Ji karštai plojo, nejučiomis praskėsdama kojas, kurios ištempusios sijoną palikdavo nepridengtą geroką dalį apkūnaus ir nuvytusio jos grožio.

Peskaderas, sustojęs prie durų, paaiškino Galjardui, iš kur atsiradę šie žmonės. Tikriausiai jie prancūzai ar iš kurios nors kitos šalies, – jis negalįs tikrai to pasakyti, bet jam tai mažai terūpį, linksmoji porelė klajojanti po pasaulį ir turbūt jau buvusi visur. Sprendžiant iš pasakojimo, senis yra išbandęs tūkstančius profesijų: Afrikoje buvęs angliakasiu, kažkokiose tolimose salose – kolonistu, Amerikos prerijose – laukinių arklių medžiotoju ir gaudęs juos arkanu. Dabar jis norįs kautis su buliais ir pelnyti pinigus kaip ispanai, užtat kiekvieną vakarą su vaikišku užsispyrimu ateinąs į mokyklą, gausiai apmokėdamas pamokas.

– Tu tik įsivaizduok: toreadoras su šitokia figūra... Ir dar sulaukus penkiasdešimties metų.

Pamatęs įeinančius du vyrus, mokinys nuleido rankas su banderilėmis, o ponia pasitaisė užsismaukusį sijoną ir gėlėtą skrybėlaitę. O, *cher maître!..**

– Laba diena, mesjė! Linkiu laimės, madam! – tarė maestras, pakeldamas skrybėlę. – Na, mesjė, kaip išmokote pamoką? Jūs atsimenate, ką aš jums buvau sakęs. Tvirtai stovėti vietoje ir erzinti gyvulį, leisti jam prisiartinti ir kai jis jau bus šalia jūsų, pasilenkti ir įsmeigti jam banderiles į sprandą. Jums nereikia niekuo rūpintis: bulius už jus viską padarys. Na, dėmesio!.. Pradedam!

Ir pasitraukęs kiek į šalį maestras atsidūrė tiesiai prieš baisų bulių, tikriau sakant, prieš vaikiną, stovintį už jo ir besilaikantį rankomis už gyvulio pasturgalio, kad galėtų jį valdyti.

– E-ech!.. Pulk, Moritai!

Šitas baisus Peskadero riksmas turėjo atkreipti į jį buliaus dėmesį, šaukdamas ir įnirtingai trypdamas žemę, jis norėjo įsiutinti tą medinį bulių su meldų viduriais ir šiaudų galva. Ir Moritas puolė kaip tikras bulius, garsiai girgždėdamas rateliais, linguodamas dėl nelygaus žemės paviršiaus ir vilkdamas paskui save tą pažą, kuris jį stūmė, kad lengviau būtų judėti. Nė vienas bulius iš pačios puikiausios galvijų augintojų kaimenės negalėjo prilygti šitam Moritui, nemirtingam gyvuliui, kuriam tūkstančius kartų buvo įsmeigtos banderilės ir špaga, bet nepadarė jo-

*Ak, mylimas mokytojau!.. (*Pranc.*)

kios žalos, išskyrus vieną kitą įdrėskimą, kurį lengvai išgydydavo stalius. Jis atrodė protingas kaip žmogus. Pribėgęs iki mokinio, pakeisdavo kryptį, kad neužgautų jo ragais, ir nutoldavo su lazdelėmis, įsmeigtomis į kamštinį sprandą.

Banderiljero žygdarbis buvo palydėtas triukšmingomis ovacijomis, nors jis ramiai stovėjo vietoje, taisydamasis kelnių petnešas ir baltinių rankogalius. Jo žmona, įkarščio pagauta, dar labiau atsilošė, džiaugsmingai plodama bei juokdamasi, ir trumpas sijonas, dengiąs per daug pilnas jos formas, vėl pakilo atskleisdamas jos kojų grožį.

– Meistriškai, mesjė! – sušuko Peskaderas, – šį kartą jūsų darbas pirmos rūšies.

Svetimšalis, profesoriaus plojimų sujaudintas, atsakė kukliai, mušdamasis į krūtinę.

– Mano yra turėt svarbiausia. Širdis, narsus širdis.

Paskui, norėdamas pažymėti savo žygdarbį, jis pasisuko į Morito pažą, kuris visas prašvito, atspėjęs jo mintį: tegu atneša butelį vyno. Trys buteliai jau gulėjo tušti ant žemės prie damos kojų, o ši darėsi vis raudonesnė ir vis sunkiau beišsiteko savo drabužiuose, palydėdama gardžiu juoku kiekvieną savo vyro toreadorišką žygdarbį.

Sužinojusi, kad su mokytoju yra atėjęs įžymusis Galjardas, ir atpažinusi jį iš veido, kuriuo tiek kartų buvo žavėjusis laikraščiuose ir ant degtukų dėžučių, svetimšalė net pabalo, o jos akys suspindėjo iš susijaudinimo. – Och, *cher maître*!.. – Ji šypsojosi jam, trynėsi aplink jį, tartum norėdama visu savo milžiniško padribusio kūno svoriu pulti jam į glėbį.

Skambėjo vyno taurės už naujojo toreadoro garbę. Net Moritas dalyvavo šioje šventėje, nes už jautį išgerdavo jį stumdąs berniukas.

– Nepraėjus dviem mėnesiams, mesjė, – su andalūzišku rimtumu pareiškė Peskaderas, – jūs smaigstysite banderiles Madrido aikštėje, ir taip puikiai kaip pats Dievas, ir pelnysite visus laurus bei visus pinigus... ir visoms moterims pavergsite širdis... žinoma, su žmonos leidimu...

O žmona, nenuleisdama nuo Galjardo meilių akių, nesitvėrė džiaugsmu ir taip garsiai juokėsi, kad net visas riebus jos kūnas tirtėjo.

Svetimšalis toliau tęsė savo pamoką su nepaprastu energingo žmogaus atkaklumu. Negalima gaišti nė minutės. Jis norįs kuo greičiausiai

pasirodyti Madrido aikštėje ir laimėti visa tai, ką jam žadėjo mokytojas. Jo apkūnioji draugė, matydama, kad abu toreadorai ketina išeiti, atsisėdo vėl laikydama rankoje butelį vyno, kuris buvo atiduotas jos globai.

Peskaderas palydėjo Galjardą iki gatvės galo.

– Sudie, Chuanai, – tarė rimtai. – Galbūt pasimatysime rytoj aikštėje. Matai, iki ko aš priėjau. Tenka maitintis iš tokių paikysčių ir komedijų.

Galjardas nuėjo susimąstęs. Ak, kadaise, senais gerais laikais šitas žmogus švaistė pinigus išdidžiai kaip kunigaikštis, visiškai tikras dėl savo ateities... Paskui jis prarado visas santaupas nesėkmingose spekuliacijose. Toreadoro gyvenimas ne toksai, kad būtų galima išmokti laikyti rankose savo likimą. Ir dar man siūloma atsisakyti toreadoro profesijos? Niekada! Tiktai reikia arčiau prieiti prie bulių.

Visą naktį ši mintis jam nedavė ramybės, rodės, plūduriavo juodame jo miego ežere. Būtinai reikia arčiau prieiti. O rytą tvirtas nusistatymas pribrendo jo smegenyse. Jis prieis visai arti, nustebindamas publiką savo drąsa.

Jo drąsa buvo tokia didelė, kad jis atvyko į aikštę nejausdamas kaip paprastai prietaringos baimės. Buvo tikras savo pergale, – tai buvo ta pati širdies nuojauta kaip ir anomis laimingomis dienomis.

Kova buvo gana gyva jau nuo pat pradžios. Pirmasis bulius pasitaikė smarkus ir įnirtingai puolė sėdinčius ant arklių pikadorus. Akies mirksniu nubloškė ant žemės tris raitelius, kurie laukė jo su paruoštomis ietimis, o du arkliai liko gulėti mirties agonijoje ir iš perdurtų jų krūtinių kaip iš fontano tryško juosvas kraujas. Trečiasis, pakvaišęs iš skausmo ir baimės, lakstė po areną sudraskytu pilvu ir tabaluojančiu ant jo balnu, o pro balno kilpas karojo melsvos ir rausvos žarnos nelyginant didžiulės dešros. Jos vilkosi žeme, ir stodamas ant jų savo paties užpakalinėmis kojomis arklys traukė jas ir draikė lyg supainiotų siūlų sruogas. Bulius, suviliotas šito lakstymo, puolė prie arklio ir pakišęs galvą jam po pilvu ragais pakėlė į viršų, metė atgal ant žemės, kad net arklio griaučiai subraškėjo, ir su įniršiu ėmė jį maigyti ragais. Kai bulius paliko jį jau visai benusibaigiantį, nors dar mataruojantį kojomis, prie kuino pribėgo “mokytoji beždžionė” ir norėdama sutrumpinti jo kančias įsmeigė į pakaušį durklą, vargšas

kuinas liko betysąs negyvas. Kiti aikštės darbininkai lakstė iš vieno galo į kitą su dideliais krepšiais smėlio ir barstė jį ant kraujo klanų bei arklių lavonų.

Visa publika buvo sukilusi ant kojų, mosuodama rankomis ir garsiai rėkdama. Ji buvo susižavėjusi buliaus išdaigomis ir protestavo, kad aikštėje nebeliko nė vieno pikadoro, choru šaukdama:

– Arklius! Arklius!

Visi buvo įsitikinę, kad tuoj pasirodys reikalaujami arkliai, bet juos pykino tai, kad gali praeiti keletas minučių be naujų skerdynių. Bulius visoje savo didybėje maurodamas vaikščiojo vienas viduryje aikštės, išdidžiai keldamas kraujuotus ragus, o ant jo žaizdoto sprando plevėsavo kaspinai su galvijų fermos devizu. Pasirodė nauji raiteliai, ir vėl pasikartojo žiaurus spektaklis. Vos tik pikadoras prisiartino su atkišta ietimi, varydamas arklį tuo šonu, iš kurio pusės jam buvo uždengta akis, kad nematytų buliaus, šis žaibo greitumu metėsi priekin. Ietis lūžo į šipulius, sutraškėjo sausas medis, arklys ant buliaus ragų pakibo ore, ir nuo to mirtino smūgio tryško kraujas, vertėsi viduriai ir mėšlas, o arenos smėliu nusirito pikadoras, lyg koks žaisliukas su geltonais rūbais, ir peonai tučtuojau pridengė jį skraiste.

Vienas arklys gavo smūgį į pilvą, ir žalsvas, šlykščiai dvokiąs skystų išmatų lietus apipurškė arti stovinčių toreadorų drabužius.

Publika, juokdamasi ir šaukdama, džiaugsmingai žiūrėjo į krintančius raitelius. Dusliai dunksėjo smėlis nuo sunkių kūnų ir geležimi kaustytų pentinuotų kojų. Jie krito ant nugaros kaip pilni maišai, ir jų galvos trinkteldavo į lentinę tvorą, liūdnai subildėdamos.

– Šitas jau neatsikels, – šaukė publika. – Jam tikriausiai praskėlė makaulę.

Ir vis dėlto jis atsikėlė, kiek pasirąžė, pasikrapštė pakaušį, susiieškojo nukritusią kastorinę skrybėlę ir vėl užlipo ant to paties arklio, kurį "mokytosios beždžionės" rykštėmis ir kojų spyriais privertė atsikelti. Drąsusis raitelis šiaip taip išjudino risnoti savo kuiną, kuriam iš pilvo iki pat žemės karojo žarnos, bebėgant gyvuliui, jos dar labiau tįso ir vilkosi iš paskos. Pikadoras ant šito silpstančio priešmirtinėj agonijoj gyvulio jojo tiesiai prie buliaus.

– Tamstų malonumui! – sviesdamas draugams skrybėlę, sušuko pikadoras.

Bet vos tik atsidūrė prie buliaus ir įsmeigė jam į sprandą ietį, žmogus ir arklys pakilo į orą, nuo didelio smūgio nulėkdamas vienas į vieną, kitas į kitą pusę. Kartais, buliui dar nespėjus užpulti, "mokytosios beždžionės" ir dalis žiūrovų perspėdavo raitelį, kad nušoktų nuo arklio. Bet šiam dar nepajudinus savo sunkių nutirpusių kojų, arklys krisdavo nebegyvas, o pikadoras nusirisdavo per arklio galvą, dusliai atsitrenkdamas į smėlį.

Buliaus ragai nepasiekdavo raitelių, bet kai kurie iš jų likdavo gulėti be sąmonės, ir aikštės darbininkai turėdavo pakelti jų kūnus ir nunešti į aikštės ligoninę, kad jiems būtų sudėlioti sulaužyti šonkauliai arba jie patys, mirtinai išblyškę, atgaivinti.

Trokšdamas įsigyti publikos simpatijas ir laukdamas progos pasižymėti, Galjardas vaikščiojo po areną ir pelnė griausmingas ovacijas, kai nutvėręs buliui už uodegos atitraukė jį nuo pikadoro, gulinčio ant žemės.

Kol buvo smaigstomos banderilės, Galjardas, atsirėmęs į barjerą, žvalgėsi į ložes. Donja Sol turi būti tenai. Pagaliau ją pastebėjo, tačiau be baltos mantilijos, – ji neturėjo nieko, kas primintų tą Sevilijos senjorą, panašią į Gojos "machą"[39]. Savo šviesiais banguotais plaukais ir puošnia, originalia skrybėlaite jinai atrodė lyg kokia svetimšalė, pirmą kartą atėjusi pasižiūrėti koridos. Šalia sėdėjo jos draugas, tasai ponas, apie kurį ji kalbėjo su ypatinga pagarba ir kuriam rodė visas Ispanijos įdomybes. Ak, donja Sol! Tuojau ji pamatys, ką prarado! Jis privers ją ploti jam to nekenčiamo svetimšalio akyse, ji turės žavėtis juo net prieš savo valią, užsikrėtusi publikos simpatija.

Kai Galjardui atėjo eilė nukauti jam skirtą bulių, kuris buvo jau antras, publika jį sutiko palankiai, tartum visiškai būtų užmiršusi jo pralaimėjimą praeitą kartą. Tos dvi savaitės pertraukos dėl nuolatinio lietaus, rodos, įkvėpė publikai didelį pakantumą. Jai norėjosi, kad viskas būtų gerai šitoje taip ilgai lauktoje koridoje. Be to, bulių smarkumas ir didelės arklių skerdynės publiką gerai nuteikė.

Galjardas po dedikacijos likęs vienplaukis, laikydamas priešais save muletą ir mosuodamas špaga lyg kokia lazda, kaip niekur nieko prisiartino

prie buliaus. Už jo, nors ir gerokai toliau, sekė Nacionalas ir dar vienas toreadoras. Iš publikos pasigirdo protesto balsai. Kiek palydovų!.. Kaip kokia laidotuvių procesija.

– Visi pasitraukite! – sušuko Galjardas.

Ir abu palydovai sustojo, nes Galjardas tai pasakė tokiu tonu, kad nebebuvo ko abejoti.

Jis drąsiai ėjo pirmyn iki pat gyvulio, ten išskleidė muletą ir žengė dar porą žingsnių į priekį, kaip darydavo seniau, ir pagaliau išskleidė savo skudurą prie pat apsiputojusio buliaus snukio. Vienas kartas, ole!.. Pasitenkinimo banga nuslinko per publiką. Sevilijos sūnus atgauna pirmykštę vertę, jis neprarado toreadoro garbės. Jis yra pasiryžęs nustebinti publiką kaip geraisiais laikais. Ir jo išpuoliai su muleta buvo palydimi triukšmingų ovacijų, o tuo tarpu tribūnos eilėse Galjardo šalininkai su vis didesniu įsitikinimu priekaištavo jo priešams. Kaip jums atrodo dabar? Galjardas iš tiesų kai kada būdavo per daug atsainus, bet kai jis nori!..

Ši diena buvo iš gerųjų. Kai jis pamatė, kad bulius atsistojo nejudėdamas, pati publika skatino jį savo patarimais: “Dabar! Pulk!”

Ir Galjardas puolė prie gyvulio su ištiesta špaga, greitai pasitraukdamas į šalį, kad jo neužkabintų buliaus ragai.

Nuskardėjo plojimai, bet labai trumpai, nes tarp žiūrovų vėl pasigirdo protesto murmesys ir švilpimai. Galjardo garbintojai jau nebežiūrėjo į bulių ir visu smarkumu užsipuolė publiką. Kokia neteisybė! Koks neišmanymas! Jo smūgis puikus!..

Bet priešai rodė pirštais į bulių, nesiliaudami protestuoti, visa aikštė prisidėjo prie jų, ir nuaidėjo kurtinantys švilpimai.

Špaga įlindo kreivai, perdurdama bulių kiaurai, o jos smaigalys kyšojo viename šone, tuoj už priekinės kojos.

Visi pasipiktinę mosikavo rankomis ir klykė. Koks skandalas! To nebūtų padaręs net pradedantis mokinys!..

Gyvulys su špagos rankena ant sprando ir prie kojos kyšančiu smaigaliu pradėjo šlubuoti, ir visas didžiulis jo kūnas lingavo nuo nelygių žingsnių. Atrodė, kad šis vaizdas jaudina visus, ir jų širdys kupinos didžiadvasiško pasipiktinimo. Varšas bulius! Toks geras, toks kilnus... Kai kurie, nesitverdami iš pykčio, palinko, kiek tiktai galima, į priekį, tarytum

norėdami bėgti į aikštę. Plėšikas! Paleistuvės sūnus! Kankinti šitaip gyvulį, kuris daug vertesnis už jį patį!.. Ir visi, gailėdami kenčiančio gyvulio, reiškė jam didžiausią užuojautą, lyg jie nebūtų sumokėję pinigų, kad galėtų pamatyti jį žūvant.

Galjardas, apstulbęs dėl tokio nemokšiško savo darbo, nuleido galvą po ta įžeidimų ir grasinimų kruša. "Prakeiktas likimas!" Jis ėjo nukauti buliaus lygiai taip kaip gerais laikais, sutramdęs nervinį susijaudinimą, kuris vertė sukti į šalį veidą, tarytum jis būtų nebegalėjęs matyti puolančio buliaus. Bet norėdamas išvengti pavojaus ir kuo greičiau pasprukti nuo ragų, jis visą tą sėkmingą pradžią užbaigė šituo skandalingu smūgiu.

Tribūnoje minia jaudinosi ir diskutavo. "Jis nieko nebemoka. Bijo buliaus. Pelų maišas, o ne toreadoras!" Bet Galjardo šalininkai gynė savo dievaitį ne mažiau energingai. "Tas gali pasitaikyti kiekvienam. Įvyko nelaimė. Svarbiausia eiti drąsiai, – jis taip ir padarė".

Bulius kiek paėjėjo šokčiodamas ir sukeldamas dar smarkesnius neapykantos šūksnius, ir pagaliau sustojo nenorėdamas daugiau kankintis.

Galjardas paėmė kitą špagą ir prisiartino prie jo.

Publika atspėjo jo kėslus. Jis taikosi bulių pribaigti – vienintelis dalykas, ką dar gali padaryti po tokio savo nusikaltimo.

Galjardas atrėmė tarp ragų špagos smaigalį, o tuo tarpu kita ranka mosavo raudoną skudurą, kad gyvulys, muletos įerzintas, palenktų galvą žemyn. Jis smeigė špagą, ir bulius, pajutęs skausmą, papurtė galvą, nublokšdamas nuo savęs ginklą.

– Vienas! – pasityčiodami šaukė žiūrovai.

Matadoras dar kartą pakartojo savo žaidimą ir smeigė špagą, nuo kurios gyvulys sudrebėjo.

– Du! – su pašaipa dainavo pakopose.

Jis vėl pakartojo bandymą, tačiau be jokių kitų rezultatų, išskyrus gailų kankinamo gyvulio maurojimą.

– Trys!...

Bet prie šio pašaipaus choro prisidėjo švilpesys ir protesto šauksmai. Kada gi pagaliau baigs šis pelų maišas?

Galop vieną kartą jis pataikė špagos smaigaliu į pat stuburo smegenis, gyvybės centrą, ir bulius staiga krito ant šono negyvas, ištiesdamas kojas.

Toreadoras nusišluostė prakaitą ir lėtais žingsniais nuėjo prie vyriausybės ložės. Pagaliau jis laisvas nuo to gyvulio. Galvojo, kad jau niekuomet tai nesibaigs. Publika jį sutiko pašaipiai ir niekinamai tylėdama. Niekur neplojo. Niekam nereaguojant, jis pasveikino vyriausybės galvą ir nuėjo už barjero tarsi mokinys, susigėdęs dėl savo klaidos. Kai Garabatas jam padavė stiklinę vandens, matadoras pažvelgė į tribūną ir susitiko su donjos Sol akimis, kurios jį nusekė jam išeinant iš aikštės. Ką galvoja apie jį ši moteris? Kaip gardžiai ji juokiasi iš jo su savo draugu, kai publika jį plūsta!.. Ir kilo šitai poniai prakeikta mintis ateiti į koridą!..

Jis pasiliko stovėti tarp barjerų, tausodamas jėgas, kol pasirodys kitas bulius, kurį jam reikės nukauti. Nuo greito bėgiojimo vis labiau skaudėjo sužeista koja. Jis buvo jau ne toks kaip anksčiau. Jo puikavimasis ir pasiryžimas "prieiti arčiau buliaus" nieko nereiškė. Jo kojos jau ne tokios lengvos ir tvirtos kaip anais laikais, dešinioji ranka neteko tos drąsos, kuri skatino ją be baimės tiestis prie buliaus sprando. Dabar ji pati sulinkdavo nepriklausomai nuo jo valios, lygiai taip kaip kai kurie gyvūnai, pastebėję pavojų, instinktyviai susitraukia į kamuolėlį ir slepia savo snukutį, tikėdamiesi šitaip išvengti pavojaus.

Pirmykštė prietaringa jo nuojauta vėl atbudo, slegianti ir baisi.

"Mane lydi nesėkmė, – galvojo Galjardas. – Jaučia mano širdis, kad penktasis bulius mane persmeigs... Tikrai persmeigs, niekaip neišsisuksiu!"

Ir vis dėlto, kai pasirodė aikštėje penktasis bulius, pirmiausia jam teko susidurti su Galjardo skraiste. Koks bjaurus gyvulys! Dabar jis buvo visai ne toks kaip vakar, kai išsirinko jį aptvare. Tikriausiai leisdami aikštėn gyvulius jie bus supainioję eilę. O baimė nepaliovė jam kuždėjusi ausin: "Nesėkmė... Žūsiu, šiandien aš išeisiu iš arenos kojomis į priekį..."

Bet vis dėlto jis toliau kovojo su buliumi, atviliodamas jį nuo pavojuje atsidūrusių pikadorų. Iš pradžių kova vyko visiškoje tyloje. Paskui kiek aprimusi publika ėmė po truputį ploti.

Kai atėjo metas mirtinam smūgiui ir Galjardas atsistojo prieš gyvulį, atrodė, kad visi suprato jo niūrias mintis. Jis judėjo išsiblaškęs, neryžtingai, užtekdavo buliui tik pakrutinti galvą, ir jis palaikydavo tai puolimu, mesdavosi į šalį skubiais dideliais žingsniais, o publika tuos jo bandymus pabėgti sveikino ištisu pašaipų choru.

– Oi, oi, oi! Saugokis, tave nudurs!..

Staiga, tartum norėdamas kuo greičiau baigti kovą, jis puolė su špaga prie gyvulio, bet iš šono, kur mažiau pavojinga. Pratrūko publikos šauksmai ir švilpesys. Špaga įsmigo tik kelis centimetrus ir kiek pavirpėjusi ant gyvulio sprando nulėkė toli į šalį.

Galjardas vėl pakėlė špagą ir prisiartino prie buliaus. Jis jau pasiruošė lemiamam smūgiui, bet tą akimirką gyvulys pats puolė jį. Galjardas norėjo pabėgti, bet jo kojos jau nebuvo tokios vikrios kaip anksčiau... Bulius pasivijo jį ir partrenkė ant žemės. Kiti tuojau atbėgo jo gelbėti, ir Galjardas atsikėlė visas smėliuotas, su didele skyle kelnių užpakalyje ir boluojančiais pro ją baltiniais, su vienu batu ir be kaspino, kuriuo buvo surišta jo kasa.

Tasai išdidus jaunuolis, kuris taip patikdavo publikai savo elegantiškumu, dabar atrodė pasigailėjimo vertas ir juokingas su savo suplėšytais drabužiais, sutaršytais plaukais ir išardyta kasa, kuri styrojo ant pakaušio kaip kokia apšepusi uodega.

Apie jį gailiaširdiškai sukiojosi keletas skraisčių, kad galėtų jam padėti ir nuvilioti bulių. Net kiti matadorai, rodydami savo draugiškumą, ėmė "ruošti" bulių, kad Galjardas kuo lengviau galėtų jį pribaigti. Bet Galjardas, rodos, nieko negirdėjo ir nematė, – jis regėjo prieš save tiktai bulių ir buvo pasiruošęs šokti atgal, jei tasai pamėgintų vėl jį pulti, tartum ką tik patirta baimė būtų išvedusi jį iš proto. Jis nesuprato, ką jam sako draugai, ir mirtinai išblyškusiu veidu, suraukęs antakius, tarsi norėdamas sukaupti dėmesį, murmėjo:

– Pasitraukite visi! Palikite mane vieną!

Tuo tarpu jo ausyse baimė nepaliovė dainavusi: "Šiandien tu mirsi! Šiandien tavo paskutinė korida!"

Iš nedarnių jo judesių publika atspėjo matadoro mintis.

– Jis bijo buliaus! Bulius įvarė jam baimės!..

Net patys karščiausi Galjardo šalininkai tylėjo susigėdę, negalėdami išaiškinti viso to, ką matė.

Žiūrovai, atrodė, džiaugėsi, kad jis bijo, patys jausdami begalinę drąsą kaip žmonės, esą saugioje vietoje. Kiti, galvodami apie savo pinigus, keikė tą žmogų, kad jis pasidavė saugumo instinktui ir gelbėjo savo gyvybę, sugadindamas visą jų malonumą. Tai vagystė!

Užgaulūs žmonės plūdo matadorą, abejodami net dėl jo lyties. Neapykanta po daugelio garbinimo metų iškėlė paviršiun ir kai kuriuos atsiminimus iš toreadoro vaikystės, kuriuos net jis pats buvo pamiršęs. Jie prisiminė jo valkatavimą naktimis su Herkulio tuopų sodo vaikėzais, juokėsi iš suplėšytų jo kelnių ir iš kyšančių apatinių baltinių.

– Vaje, žiūrėk, kas tau ten matosi! – šaukė laibi kaip moterų balsai.

Galjardas, draugų skraisčių apsaugotas, kurčias publikos švilpimui, laukė patogios progos ar buliaus neatsargumo, kad galėtų jį nudurti, bet jo smūgiai buvo tokie silpni, kad bulius vos juos pajusdavo. Baimė jį vertė laikytis kuo toliau, ir jis prisiartindavo tik tiek, kad galėtų ištiesta ranka pasiekti bulių pačiu špagos galeliu.

Kartais špaga vos įsmigdavo į mėsą ir tuojau nukrisdavo, kartais pasiekdavo kaulą, bet didesnė jos dalis kyšodavo ir gyvuliui judant linguodavo į šalis. O bulius bėgo aplink aikštę nuleidęs galvą, baubdamas, tartum norėdamas nusikratyti tuo nereikalingu balastu, kuris jam kėlė skausmą. Matadoras su muleta rankose sekiojo iš paskos, trokšdamas kuo greičiau jį nukauti ir kartu bijodamas rizikuoti savo gyvybe, o už jo ėjo visas būrys padėjėjų, mosuojančių skraistėmis, tartum norinčių įtikinti gyvulį, kad šis, paveiktas raudonų skudurų šmėžavimo, sulenktų kojas ir atsigultų. Bulius, eidamas pagal barjerą su kruvinu nuo špagos smūgių sprandu ir putotu snukiu, vėl sukėlė publikos pajuokos ir piktų žodžių srautą.

– Tai kankinys! – sakė vieni.

Kiti gyvulį lygino su pagalvėle, kur laikomi smeigtukai.

– Vagis! Niekam tikęs toreadoras!

Kai kurie, dar šiurkštesni, prikaišiojo Galjardui, kad jis nesąs vyriškos giminės, net pakeisdami jo vardą.

– Chuanita! Neištižk!

Jau buvo praėję nemažai laiko, ir publikos dalis, norėdama išgiežti savo pyktį dar kam nors, be toreadoro, atsisuko į vyriausybės ložę...

– Pone prezidente! Kiek gali trukti šis skandalas?

Prezidentas mostelėjo publikai, kad nustotų protestuoti, ir davė įsakymą vienam šalia stovinčiam sargybiniui. Tuoj iš būrio atsiskyrė pareigūnas plunksnomis papuošta skrybėle ir nubėgo tenai, kur buvo bulius. Jis

kreipėsi į Galjardą, ištiesdamas į priekį sugniaužtą ranką su iškeltu nykščiu. Publika ėmė ploti. Tai buvo pirmas įspėjimas. Jei iki trečiojo bulius nebus nukautas, jis bus grąžintas į aptvarą, o matadoras užsitrauks didžiausią gėdą.

Galjardas, tartum pabudęs iš miego, tokio grasinimo išgąsdintas, paėmė špagą horizontaliai ir puolė bulių. Dar vienas smūgis, bet ir po šio, kaip ir pirmųjų, špaga vos įsmigo gyvuliui į sprandą.

Matadoras beviltiškai nuleido rankas. Nejaugi šis gyvulys yra nemirtingas!.. Špagos smūgiai jam buvo nė motais. Atrodė, kad jis niekada nekris.

Paskutinis nesėkmingas smūgis įsiutino publiką. Visi pašoko iš vietų. Nuo kurtinančio švilpesio moterys užsikimšo ausis. Daugelis žiūrovų mojavo rankomis pasvirę į priekį, tartum pasiruošę šokti tiesiai į aikštę. Į areną lėkė apelsinai, duonos plutgaliai, pagalvėlės nuo sėdynių kaip sviediniai, taiką tiesiai į matadorą. Iš saulėtosios tribūnos pusės pasigirdo kurtinantys šauksmai, klyksmas, panašus į laivo sirenos staugimą, kuris, atrodė, negali eiti iš žmonių gerklės. Tarpais pasigirsdavo pašėlęs varpelių skambesys, pavojaus signalas. Iš tos pusės, kur buvo bulių aptvarai, atsklido stipraus choro traukiama laidotuvių giesmė.

Daugelis žvalgėsi į vyriausybės ložę. Kada gi bus antras įspėjimas? Galjardas nosinaite šluostėsi nuo veido prakaitą, žvalgydamasis į visas puses, tartum stebėdamasis dėl tokio publikos neteisingumo ir viskuo kaltindamas bulių. Vieną tokią akimirką jis pažvelgė į donjos Sol ložę. Ši buvo atsukusi nugarą, kad nematytų aikštės: gal ji gailėjo jo, o gal gėdijosi turėjusi su juo ryšių praeityje.

Jis vėl puolė bulių, bet tik labai maža žiūrovų dalis galėjo pastebėti, ką jis daro, nes jį dengė aplink išskleistos skraistės... Bulius krito, ir jam iš snukio kliūstelėjo kraujas.

Pagaliau!.. Publika kiek aprimo nustodama mosikuoti, bet švilpesys ir šauksmai vis dar nesiliovė... Puntiljeras pribaigė gyvulį durklu, ištraukė iš jo špagas, kurios buvo susmeigtos kovos metu. Paskui, pririštas už ragų, gyvulys buvo išvilktas iš aikštės, o už jo liko plati suplūkto smėlio juosta ir kraujo klanai, kuriuos vaikigaliai lygino grėbliais, apiberdami smėliu.

Galjardas, norėdamas išvengti publikos priekaištų, pasislėpė už barjero. Jis buvo toks išvargęs, toks uždusęs ir koją jam taip smarkiai skaudėjo, bet, nors ir nusivylęs, jis buvo patenkintas, kad išsigelbėjo iš pavojaus. Šį kartą dar nežuvo nuo buliaus ragų, bet vien tik dėl savo atsargumo. Ak, toji publika! Žmogžudžių gauja, kuri trokšta žmogaus mirties, tartum tik jie vieni norėtų gyventi ir turėtų šeimas!..

Išvykimas iš aikštės buvo gana liūdnas, iš lėto stumiantis pro susibūrusius žmones, laviruojant tarp karietų, automobilių ir ilgų tramvajų eilių.

Galjardo karieta slinko pamažu, bijodama užkliudyti einančius iš aikštės žmones. Šie traukėsi iš kelio, praleisdami karietą, bet pastebėję espadą tartum gailėjosi savo mandagumo.

Galjardas iš jų lūpų atspėjo, kaip bjauriai jie keikia jį ir užgaulioja. Šalia jo karietos važiavo dar kitos, pilnos gražių moterų su baltomis matilijomis. Vienos iš jų suko galvas į šalį, kad nematytų toreadoro, kitos žiūrėjo į jį su begaliniu gailesčiu.

Matadoras gūžėsi karietoje norėdamas, kad niekas jo nematytų, slėpėsi už plačių tylaus ir paniurusio Nacionalo pečių.

Būrys vaikėzų bėgo paskui karietą ir švilpė. Daugelis iš stovinčiųjų šaligatviuose jiems pritarė, lyg keršydami, kad jie patys dėl savo neturto negalėjo patekti į aikštę. Žinia apie Galjardo nesėkmę buvo pasiekusi ir jų ausis, ir jie įžeidinėjo jį, patenkinti galį pažeminti žmogų, gaunantį milžiniškus pinigus.

Šis protestas išjudino Galjardą iš nebylios tylos.

– Prakeikimas!.. Ir ko gi jie švilpia? Argi jie buvo koridoje? Ar jiems kainavo pinigų?..

Akmuo pataikė į karietos tekinį. Vaikėzai ant karietos pakopos nesiliovė užgaulioję, bet atjojo du policininkai, išsklaidė triukšmadarius ir palydėjo per visą Alkalos gatvę įžymųjį Chuaną Galjardą... “pirmąjį pasaulyje žmogų”.

X

Vos spėjo toreadorų kvadrilja išeiti į aikštę, į Arklidžių vartus kažkas stipriai pasibeldė.

Aikštės prižiūrėtojas niurnėdamas prisiartino prie vartų ir garsiai riktelėjo. Pro čia negalima įeiti, susiraskite kitus vartus. Bet balsas už vartų buvo toks atkaklus, kad jis atidarė.

Įėjo vyriškis ir moteris, jis su balta kordobietiška skrybėle, o jinai su juoda suknele ir su mantilija.

Vyriškis paspaudė prižiūrėtojui ranką, kažką joje palikdamas, ir tai tuojau sušvelnino rūsčią šio miną.

– Jūs mane pažįstate, tiesa?.. – tarė atvykėlis. – Iš tikro manęs nepažįstate?.. Esu Galjardo svainis, o šita ponia – jo žmona.

Karmena žvalgėsi po tą apleistą kiemą nebežinodama, ką daryti. Toleliau, už mūrinės sienos, grojo muzika, girdėjosi publikos ūžimas, pertraukiamas entuziastingų šauksmų. Tai toreadorų kvadrilja žygiavo pro vyriausybės ložę.

– Kur jis? – nekantraudama paklausė Karmena.

– Kur jis bus, moteriške? – šiurkščiai atsakė svainis. – Arenoje, atlieka savo pareigas... Tikra kvailystė, kad aš čia atvykau, išsišokimas. Tai vis per tą nuolaidų mano būdą!

Karmena neryžtingai žvalgėsi aplink, tartum gailėdamasi, kad čionai atvyko. Ką ji dabar veiks?..

Prižiūrėtojas, sujaudintas dosnios Antonijo rankos paspaudimo ir šių dviejų žmonių artimos giminystės su įžymiu toreadoru, buvo labai paslaugus. Jei ponia norėtų palaukti šventės pabaigos, galėtų pasėdėti sargo bute. Jei norėtų pamatyti koridą, jis surastų jiems gerą vietelę, nors jie ir neturėtų bilietų.

Karmena suvirpėjo išgirdusi tą pasiūlymą. Matyti koridą?.. Ne. Ji atvyko į aikštę prisivertusi ir dabar gailėjosi savo žygio. Jos širdis neatlaikytų, matant vyrą arenoje. Niekada ji nebuvo mačiusi jo kovojant su buliais. Ji geriau pabus čia, kol galės.

– Na ir gerai, dėl Dievo meilės! – tarė jai švelniai svainis. – Pasiliksime, nors nežinau, ką mes čia veiksime matydami tik arklių tvartus.

Jau nuo vakar dienos Enkarnasionos vyras vaikščiojo su savo giminaite, kęsdamas dėl nerimo padidėjusį jos nervingumą, ašaras ir baimę. Šeštadienį per pietus Karmena kalbėjosi su juo matadoro kabinete. Reikią būtinai važiuoti į Madridą. Ji pasiryžusi vykti į šią kelionę. Nebegalinti daugiau nė valandos būti Sevilijoje. Beveik visą savaitę nesumerkusi akių, regėdama žiauriausias scenas. Jos moteriškas instinktas, rodos, nujautė artėjančią baisią nelaimę. Ji turinti būti prie savo Chuano. Ji nežinojo, ko tenai važiuoja, ką gali tuo pasiekti, bet norėjo būti kartu su Galjardu, nes tikėjo, kad būdama šalia jo savo mylinčia širdimi sumažins pavojų.

Dabar jai nebe gyvenimas. Ji žinojo iš laikraščių apie Chuano nesėkmę praeitą sekmadienį Madrido aikštėje. Žinojo profesinį toreadoro išdidumą ir spėjo, kad jis negalės ramiai iškęsti šito smūgio. Griebsis visokiausių kvailysčių, kad tik galėtų susigrąžinti publikos plojimus. Paskutiniame laiške jis buvo kažką panašaus užsiminęs.

– Ne, ne, – energingai tarė ji savo svainiui. – Šįvakar aš vykstu į Madridą. Jei nori, gali mane palydėti, jei ne – vykstu pati viena. Bet, svarbiausia, apie kelionę nė žodžio donui Chosė: jis sutrukdytų man važiuoti... Tai žino tik mamytė.

Svainis sutiko. Veltui nuvykti į Madridą, nors ir liūdnoje draugėje!.. Kelionėje Karmena jam atviriau išpasakojo savo troškimus. Ji pakalbėsianti su vyru ryžtingai. Kam kautis? Argi jie nepakankamai turtingi?.. Jis turįs mesti koridą ir tuojau pat, jeigu ne, ji pasidarysianti galą. Tegu ši korida būsianti jam paskutinė... ir tai jau esą per daug. Ji atvyksianti į Madridą kaip tiktai laiku, kad jos vyras nebegalėtų tą dieną kautis. Širdis jai sakanti, kad jeigu ji būsianti šalia, jis išvengsiąs didelės nelaimės.

Bet svainis, visa tai girdėdamas, pasibaisėjęs užprotestavo.

– Kokia nesąmonė! Kokios keistos tos moterys! Įsikala kažką į galvą ir nori, kad būtų įvykdytos jų užgaidos. Nejaugi tu manai, jog ten nėra nei vyriausybės, nei įstatymų, nei taisyklių, jog užtenka kokiai nors žmonai iš baimės įsikibti į vyrą, kad kovos tuojau būtų nutrauktos, o publika liktų bežiopsanti?.. Tu galėsi pasakyti Chuanui, ką norėsi, tik, žinoma, pasibaigus kovoms. Su vyriausybe ne juokai, visi atsidursime kalėjime.

Ir balnius įsivaizdavo baisiausias pasekmes, jei Karmena nenusileistų ir eitų prie savo vyro, neduodama jam kautis. Juos visus suimtų! Jis

jau matė save kalėjime kaip šio įvykio dalyvį ir iš naivumo laikė tai baisiu nusikaltimu.

Kai atvyko į Madridą, jis vėl turėjo dėti daug pastangų, kad sutrukdytų kelionės draugei bėgti tiesiai į viešbutį, kur buvo apsistojęs jos vyras. Ką ji tuo pasiektų?

– Tu tik išgąsdinsi savo pasirodymu, ir jis turės vykti į aikštę blogai nusiteikęs, ir jeigu kas jam atsitiktų, būtum pati kalta.

Šitie samprotavimai įtikino Karmeną, ir ji paklausė svainio. Leidosi nuvežama į jo nurodytą viešbutį ir ten išbuvo iki pusiaudienio išsitiesusi ant sofos ir verkdama, tartum būdama tikra dėl įvyksiančios nelaimės. Balnius, labai patenkintas, kad atvyko į Madridą ir kad neblogai įsitaisė, niršo ant jos – svainės, Karmenos neviltis jam atrodė kvaila.

– Eik jau!.. Kokios iš tiesų jūs, moterys! Galima pagalvoti, kad tu našlė, o tuo tarpu tavo vyras dabar patenkintas ruošiasi koridai stiprus ir sveikas kaip pats Rožeras de Floras. Nereikia kvailioti!

Karmena beveik nevalgė pusryčių, visai negirdėdama svainio pagyrų, kurių jis negailėjo viešbučio virėjui. Po pusiaudienio šiek tiek pragiedrėjusi jos nuotaika vėl apniuko.

Viešbutis buvo visai netoli Saulės Vartų, ir einančių į koridą žmonių triukšmas pasiekė jos ausis. Ne, ji negalinti pasilikti šitame svetimame kambarėlyje, kai jos vyras rizikuoja gyvybe. Ji turinti jį pamatyti. Jai neužtektų drąsos žiūrėti tą reginį, bet ji norinti būti netoli jo, jai reikią eiti į aikštę. Kur toji aikštė?.. Niekada ji nebuvo jos mačiusi. Jeigu jai nepavyktų įeiti vidun, ji nors pavaikštinėsianti aplinkui. Svarbiausia – būti arti jo. Ji įsitikinusi, kad šis artumas gali nulemti Galjardo likimą.

Balnius protestavo. Kad ją kur!.. Jis buvo nusprendęs eiti pažiūrėti bulių kovos, buvo net nuėjęs nusipirkti bilieto, o dabar Karmena, panorusi taip pat vykti į aikštę, jam suardė visus planus.

– Bet ką gi tu ten veiksi, pupyte? Kuo padėsi nuėjusi?.. Įsivaizduok, kas būtų, jei Chuanas tave pamatytų.

Ilgai juodu ginčijosi, bet moteris į visus jo įtikinėjimus atkakliai atsakydavo vis tą patį:

– Tu manęs nelydėk... Aš ir viena nueisiu.

Pagaliau svainis nusileido, nusisamdę karietą, jie nuvažiavo į aikštę ir įėjo pro Arklidžių vartus. Balnius gerai prisiminė aikštę ir visą jos

patalpų išdėstymą, nes jau buvo kartą lydėjęs Galjardą į Madridą, prasidėjus pavasario koridoms.

Svainis su prižiūrėtoju buvo suglumę ir pikti matydami šitą moterį su paraudusiomis nuo verksmo akimis ir įdubusiais skruostais, kuri stovėjo kieme nežinodama, ką daryti... Abu norėjo eiti į aikštę, iš kur sklido muzikos garsai ir minios gaudesys. Nejaugi jie visą dieną čia prastovės nepamatę koridos?

Prižiūrėtojas surado išeitį.

– Gal ponia malonėsite užeiti į koplytėlę...

Iškilminga kvadriljų eisena pro vyriausybės ložę baigėsi. Pro vartus iš aikštės ristele išjojo keli raiteliai. Tai buvo pikadorai, kurie kol kas dar nedalyvavo koridoje ir pasitraukė iš arenos, kad paskui galėtų pakeisti savo draugus, kai ateis jų eilė. Pririšti prie žiedų, įkaltų į mūrą, stovėjo šeši pabalnoti arkliai, kurie turėjo pirmieji išeiti į aikštę. Už jų kiti pikadorai, trumpindami ilgas laukimo minutes, jodinėjo ant savo arklių. Arklidžių prižiūrėtojas, sėdėdamas ant vienos baikščios, stiprios kumelės, nušuoliavo į aptvarą jos nualsinti ir paskui atiduoti pikadorams.

Kuinai, musių kankinami, spardėsi norėdami atsipalaiduoti, trūkčiojo žiedus, lyg nujausdami artimą pavojų. Kiti arkliai, ant kurių jojo pikadorai, lėkė ristele, raginami skausmingų pentinų dūrių.

Karmena ir jos svainis turėjo pasislėpti po arkadomis, ir pagaliau toreadoro žmona sutiko nueiti į koplytėlę. Tai buvo rami ir saugi vietelė, ten ji galėjo padaryti gero savo vyrui.

Atsidūrusi šventoje vietoje, kur dar tebebuvo tvanku, – prikvėpuota minios, dalyvavusios čia meldžiantis toreadorams, – Karmena įsmeigė akis į skurdų altorių. Prie Maloningosios Madonos paveikslo degė keturios žvakės, bet šita duoklė jai pasirodė per daug menka.

Ji atidarė rankinuką ir padavė vieną durą prižiūrėtojui. Ar negalėtų jis atnešti daugiau žvakių?.. Žmogelis pasikasė pakaušį. Žvakių? Žvakių?.. Jis nesitikėjo rasti jų čia, aikštės ribose. Bet tuoj prisiminė vieno toreadoro seseris, kurios visada atsinešdavo žvakių, kai tiktai kaudavosi jų brolis. Paskutinį kartą atneštos žvakės dar nebuvo visiškai sudegintos ir turėjo būti užmestos kur nors koplytėlės kampe. Ilgai ieškojus, pagaliau jos buvo surastos. Trūko tiktai žvakidžių, bet prižiūrėtojas, žmogus

išradingas, atnešė porą tuščių butelių, įspraudęs į jų kaklelius žvakes, jas uždegė ir padėjo šalia kitų, jau degančių.

Karmena atsiklaupė melstis, o abu vyrai, pasinaudoję proga, smuko į aikštę, norėdami pamatyti koridos pradžią.

Moteris pasiliko, smalsiai stebėdama apdulkėjusį, žvakių rausvai apšviestą paveikslą. Karmena nežinojo šitos Madonos, bet tikriausiai Ji yra gera ir maloninga kaip ir ta iš Sevilijos, kurios tiek kartų ji yra prašiusi užtarimo. Be to, Jinai toreadorų globėja, girdinti jų maldas paskutinę valandėlę prieš einant į aikštę, kai dėl gresiančio pavojaus šiurkščių kovotojų širdys užsidegdavo nuoširdžiu dievobaimingumu. Čia, ant šitų grindų, ne kartą yra lenkęs kelius maldai ir jos vyras. Ši mintis sužadino jos pagarbą Madonos paveikslui ir įkvėpė pasitikėjimą, tartum ji būtų pažinojusi Ją nuo pat vaikystės.

Karmenos lūpos judėjo, automatiškai kartodamos maldos žodžius, bet mintys buvo toli, nes jos ausys sugaudavo iš aikštės sklindantį minios gaudesį.

Ak, tas nesibaigiantis kunkuliuojančio vulkano staugimas, tas tolimų bangų šniokštesys, kartais tragiškos tylos pertraukiamas! Karmena vaizdavosi dalyvaujanti nematomose kovose. Iš skirtingų gaudesio intonacijų ji nuspėjo arenoje vykstančios tragedijos eigą. Kartais prapliupdavo pilni neapykantos šūksniai, lydimi švilpesio, kitą kartą tūkstančiai balsų tardavo kažkokius nesuprantamus žodžius. Staiga nuaidėjo išgąstingas riksmas, pratisas, veriantis, rodės, kad jis pasieks patį dangų, dūstąs baimės šauksmas, kurį girdint vaizduotėje iškilo tūkstančiai išblyškusių nuo susijaudinimo veidų, įtemptai stebinčių greitai bėgantį ir žmogų puolantį bulių... bet šauksmas staiga nutilo, stojo tyla. Pavojus praėjo.

Tyla truko ilgai, tai buvo kapų, tuštumos tyla, kurioje galima buvo girdėti tik iš arklidžių skrendančių musių zirzimą, tartum šis milžiniškas pastatas būtų buvęs tuščias, tartum visi tie keturiolika tūkstančių žmonių, sėdinčių tribūnoje, būtų suakmenėję ir tik Karmena būtų buvusi viena gyva būtybė tarp jo sienų.

Staiga tylą vėl pertraukė griausmingas ir nesibaigiantis triukšmas, tartum visos mūrinės aikštės sienos būtų sugriuvusios, viena į kitą susidauždamos. Tai buvo plojimai, nuo kurių drebėjo visas pastatas. Kieme prie koplytėlės pliaukšėjo botago kirčiai į vargšų arklių šonus, girdėjosi

niuksėjimai, pasagų kaukšėjimas ir šauksmai: “Kieno eilė”. Į areną buvo šaukiami nauji pikadorai.

Prie šitų šūksnių prisidėjo kiti garsai, jau artesni. Gretimose patalpose nuaidėjo žingsniai, triukšmingai atsidarė durys, pasigirdo balsai, nelygus keleto žmonių alsavimas, tartum jie būtų ėję su sunkia našta.

– Nieko ypatingo... galvos sutrenkimas. Kraujo nesimato. Koridai dar nepasibaigus, tu vėl galėsi smeigti savo ietimi bulių.

O kimus, iš skausmo nusilpęs balsas, tartum eidamas iš pat gilumos plaučių, aimanomis atsakinėjo į tas šnekas, ir tos aimanos priminė Karmenai jos gimtinę.

– Spindulingoji Madona! Atrodo, kad man įlaužtas kaulas. Žiūrėkite atidžiai, daktare... Ak, mano vaikučiai!

Karmena nustėro. Pilnas siaubo akis pakėlė į Madonos paveikslą. Jos nosis tartum ištįso tarp įkritusių blyškių skruostų. Ji jautėsi ligonė, bijojo, kad neparkristų ant žemės. Mėgino vėl melstis, susikaupti, kad tik negirdėtų to triukšmo, kuris, keldamas neviltį, garsiai skverbėsi pro koplytėlės sienas. Bet nors ir stengėsi nieko negirdėti, jos ausis pasiekdavo niūrus vandens teškenimas ir keleto vyrų balsai, tikriausiai daktarų ir sanitarų, raminančių pikadorą.

O tasai dejavo šiurkščiu kalniečio balsu, savo vyrišku išdidumu stengdamasis įveikti baisius skausmus, kuriuos jam kėlė sulaužyti kaulai.

– Spindulingoji Madona! Mano vaikai!.. Ką valgys tie mano vargšeliai, jeigu jų tėvas nebegalės uždarbiauti su ietimi?..

Karmena atsikėlė. Ak, ji daugiau nebeištvers! Ji tuoj apalps, jeigu dar pabus šioje niūrioje vietoje, kur aidėjo skausmingos aimanos. Jai trūko oro, trūko saulės. Savo pačios kauluose ji ėmė justi tuos skausmus, dėl kurių taip kentėjo tas nelaimingas nepažįstamasis.

Ji išėjo į kiemą. Kraujas visur: kraujas ant žemės, kruvinas vanduo kibiruose.

Pikadorai grįžo iš arenos. Atėjo eilė banderiljerams, raiteliai grįžo su savo sukruvintais arkliais, kurių šonai buvo pentinų sudraskyti, o iš perskrostų ragais jų pilvų šlykščiai karojo žarnos.

Raiteliai nulipo nuo arklių, gyvai dalydamiesi koridos įspūdžiais. Karmena pamatė milžinišką Potachės figūrą, kuri sunkiai ritosi nuo arklio, žerdama daugybę keiksmų nevikriai jam padedančiai “mokytajai

beždžionei". Atrodė, kad jo kojos nutirpusios geležiniuose apkaustuose, o jis pats stipriai susitrenkęs. Viena ranka jis spaudė nugarą, norėdamas palengvinti skausmą, bet vis tiek šypsojosi rodydamas savo geltonus kaip arklio dantis.

– Ar matėte, koks energingas buvo Chuanas, – sakė jis susibūrusiems aplink žmonėms. – Šiandien jis iš tikrųjų pasirodys kaip reikiant.

Pastebėjęs vienintelę moterį kieme ir ją pažinęs nė kiek nenustebo.

– Ir jūs čia, ponia Karmena! Kaip puiku!..

Jis kalbėjo taip ramiai, tartum niekas nebūtų galėjęs nustebinti jo, visada vangaus nuo vyno ir dėl įgimto šiurkštaus būdo.

– Ar matėte šiandien Chuaną? – sakė jis. – Jis buvo atsigulęs ant žemės prie pat buliaus snukio. Niekas kitas nepadarys taip kaip šis vyras... Nueikit pasižiūrėti, šiandien jis tikrai atrodo labai puikus.

Iš tvarstymo kambariuko kažkas jį pašaukė. Jo draugas pikadoras norėjo jį pamatyti prieš išvežamas į ligoninę.

– Sudie, ponia Karmena. Einu pažiūrėti, ko nori tas vargšas. Sako, kad nuo kritimo sulūžę kaulai. Šis jau per visą kovų sezoną nebegalės paimti ieties.

Karmena pasislėpė po arkadomis, norėjo užsimerkti, kad neregėtų to žiauraus vaizdo kieme, bet tuo pačiu metu ją traukė svaiginantis kraujo raudonumas.

"Mokytosios beždžionės" vedė už pavadžių sužeistus arklius, kuriems žeme vilkosi žarnos ir teškėjo skystos išmatos.

Tai pamatęs, arklidžių prižiūrėtojas su karštligišku užsidegimu ėmė mosuoti rankomis ir trypti kojomis.

– Smarkiau, drąsuoliai!.. – šaukė jis kreipdamasis į vaikinus, stovinčius prie arklidžių. – Gyviau... gyviau!

Vienas vaikinas labai atsargiai elgėsi su besiblaškančiu iš skausmo arkliu, pamažu jam nuėmė balną, surišo visas kojas ir parvertė ant žemės.

– Ei, narsuoli!.. Vikriau, vikriau baik! – vis dar šaukė arklidžių prižiūrėtojas, nesiliaudamas trypti ir mojuoti rankomis.

Ir vaikinai, atsiraitę rankoves, pasilenkė prie perplėšto gyvulio pilvo, iš kurio dar tekėjo kraujas bei šlapimas, ir sušilę plušėjo, rankomis stumdami į baisų plyšį sunkius išvirtusius vidurius.

Vienas laikė už pavadžių ir uždėjęs koją spaudė prie žemės vargšo gyvulio galvą. Arklio snukis trūkčiojo iš skausmo, nebeištverdamas jis sukando savo geltonus, ilgus dantis, duslus, koja prislopintas žvengimas išnyko tarp pakilusių dulkių. Kruvinos felčerių rankos stengėsi sugrūsti atgal į vidų žarnas, bet vargšas gyvulys, sunkiai alsuodamas, jas išplėsdavo, ir žarnos vėl išsprūsdavo lauk. Didžiulė pūslė tarp žarnų trukdė tinkamai jas sutvarkyti.

– Pūslė, drąsuoliai!.. – šaukė arklidžių viršininkas. – Vikriai čiupkit pūslę.

Ir pūslė kartu su visomis žarnomis pagaliau atsidūrė pilve, o tuo tarpu kiti du vyrukai su tokiu vikrumu, kuris įgyjamas tik dirbant tokį darbą, užsiuvo pilvą.

Kai tiktai arklys jau buvo "pataisytas", nepaprastai greitai jie užpylė jam ant galvos kibirą vandens, atrišo kojas ir rykštėmis privertė atsistoti. Vieni arkliai, žengę kelis žingsnius, vėl griūdavo, ir kraujo srovė išsiliedavo pro susiūtą per prievartą žaizdą. Jie staiga nustipdavo, vos tik atsidūrus jų žarnoms pirmykštėje vietoje. Kiti, atgaivinti paslaptingų gyvulio organizmo resursų, laikydavosi ant kojų, ir vyrai, juos "pataisę", vesdavo "išmaudyti", apipildami jų kojas ir pilvą keliais kibirais vandens. Balta ar kaštoninė jų oda imdavo blizgėti, o nuo jos varvėdavo kruvinas vanduo.

Arklius lopydavo kaip senus batus, jų silpnas jėgas išnaudodavo iki paskutinės valandėlės, užvilkindami agoniją ir žūtį. Ant žemės likdavo gulėti žarnų gabalai, kuriuos nupjaudavo šalin, kad būtų lengvesnė operacija. Kitos vidurių liekanos dar drybsodavo aikštėje, apneštos smėliu, ir tik nusibaigus buliui aikštės darbininkai jas surankiodavo į krepšius. Daug kartų į tuščius jų pilvus vietoje išmėtytų vidurių negailestingi felčeriai sumurkdydavo skudurų gumulus.

Svarbu buvo nors keletą minučių ilgiau išlaikyti šiuos vargšus gyvulius ant kojų, kol pikadorai grįš atgal į aikštę, juk bulius vis tiek išdraskys jų darbą... Ir vargšai benusibaigią kuinai nesipriešindavo šiai liūdnai procedūrai. O apšlubusieji būdavo apiberiami tokių smūgių kruša, jog sudrebėdavo nuo kojų iki ausų. Vienas romus arklelis, netekęs kantrybės, taikėsi įkąsti "mokytosioms beždžionėms", kai tik jos prieidavo. Jo dantyse dar stirksojo gabalėlis odos ir kuokštas rusvų plaukų: pajutęs ragus, draskančius pilvą, vargšas gyvulys iš pykčio buvo suleidęs dantis į buliaus sprandą.

Liūdnai žvengė sužeisti arkliai ir pakėlę uodegas garsiai tuštino vidurius, kraujo ir nesuvirškintų išmatų smarvė sklido po visą kiemą, kraujas tekėjo tarp grindinio akmenų ir džiūdamas tamsėjo.

Nematomos minios riksmas girdėjosi ir kieme. Tai buvo nerimo šūksniai, iš tūkstančių burnų išsprūdo "Ai! ai!" ir leido spėti, jog bulius visai iš arti vijosi banderiljerą. Paskui stojo visiška tyla, – žmogus vėl ėjo prie gyvulio ir triukšmingų plojimų lydimas gana vykusiai įsmeigė porą banderilių. Paskui suskardeno trimitai, pranešdami, kad jau laikas nudurti bulių, ir plojimai vėl pasikartojo.

Karmena norėjo pasišalinti. O Vilties Madona! Ką ten daro?.. Ji nežinojo, kokia tvarka turi pasirodyti toreadorai. Gal šis ženklas reiškė momentą, kada jos vyras turi atsistoti akis į akį prieš bulių! O jinai čia, tik už keleto žingsnių, ir negali jo išvysti!.. Ji norėjo išeiti, kad galėtų išsivaduoti iš šitos kančios.

Be to, jai kėlė siaubą ir pasibjaurėjimą kraujas, kuris tekėjo kieme, ir tų vargšų gyvulių kankinimas. Jos moteriškas jautrumas prieštaravo visoms toms žiaurybėms, ji turėjo laikyti nosinaitę prie nosies, kad nejustų šleikščios šios skerdyklos smarvės.

Niekada ji nebuvo lankiusis koridose. Didesnę gyvenimo dalį praleido girdėdama kalbas apie bulių kovas, bet iš pasakojimų apie tas šventes ji įsivaizduodavo tik išviršinę pusę, tą, kurią regėjo ir kiti žmonės: kova arenoje, saulės šviesoje, šilkais ir auksu pasipuošę toreadorai, didingas ir puikus reginys, bet ji nieko nežinojo apie tą šlykštų pasiruošimą paslaptinguose užkulisiuose. Ir jie gyveno iš tokių švenčių su tais pasibaisėtinais silpnų gyvulių kankinimais! Ir jų turtas buvo sukrautas kaip tik iš tokių spektaklių!..

Arenoje pasigirdo plojimų audra. Kieme įsakmiu tonu buvo duodami nurodymai. Pirmasis bulius buvo nukautas. Plačiai atsidarė vartai gale siauro perėjimo, kuris jungė areną su Arklidžių kiemu, ir minios staugimas, sumišęs su muzika, pasidarė dar garsesnis.

Į areną nuvažiavo mulai: viena trijulė turėjo išvilkti iš aikštės arklių lavonus, kita – ištempti buliaus lavoną.

Karmena pamatė po arkomis ateinantį svainį. Jis dar visas drebėjo iš susijaudinimo dėl ką tik matyto reginio.

– Chuanas... milžinas! Šiandien jis puikus kaip niekada. Nebijok. Tasai šaunuolis tiesiog ryte ryja bulius.

Ir neramiai pažvelgė į ją bijodamas, kad ji nesugadintų jam tokios įdomios dienos. Ką ji nusprendė? Ar turės drąsos eiti į aikštę!

– Išvesk mane! – skausmingai prabilo ji. – Išvesk kuo greičiau iš šitos vietos. Man darosi bloga... Palik mane kur nors pirmoje pasitaikiusioje bažnyčioje.

Balnius apmaudingai mostelėjo. Praleisti tokias įdomias kovas!.. Eidamas su ja pro vartus, jis galvojo, kur būtų geriau palikti Karmeną, kad kuo greičiau galėtų vėl grįžti į aikštę.

Kai pasirodė antrasis bulius, Galjardas, atsirėmęs į barjerą, vis dar dėkojo žiūrovams už plojimus. Kokia šio vaikino drąsa... "Kai jis to nori!.." Visa aikštė karštai jam plojo už pirmąjį bulių, pamiršusi savo nepasitenkinimą dėl praeitų kovų. Kai vienas pikadoras, gavęs baisų smūgį, nukrito be sąmonės ant žemės, Galjardas puolė jam į pagalbą ir savo skraiste nuviliojo gyvulį į aikštės vidurį. Bulius pavargo besivaikydamas raudoną skudurą ir pagaliau nusikamavęs sustojo vietoje. Toreadoras, pasinaudodamas gyvulio suglumimu, atsistojo už kelių žingsnių nuo jo snukio, atstatydamas krūtinę, tartum šaukdamas jį kovon. Jis pajuto savyje "tą širdies plakimą", kuris visada jam pranašaudavo beprotiškos drąsos antplūdį. Jis pavergs publiką savo įžūlia drąsa, ir Galjardas atsiklaupė ant vieno kelio prieš pačius ragus, pasiruošęs atšokti kas akimirką, jei tik gyvulys mėgintų pajudėti.

Bulius tebestovėjo ramus. Toreadoras ištiesė ranką ir palietė apsiputojusį snukį, bet gyvulys nepajudėjo iš vietos. Tada jis išdrįso padaryti tai, nuo ko publikai net kvapą užgniaužė. Pamažu jis atsigulė ant smėlio, pasidėjęs skraistę po galva, ir taip išbuvo keletą sekundžių išsitiesęs po gyvulio šnervėmis, o tasai jį uostė, šiek tiek būgštaudamas, lyg šitame po jo ragais taip drąsiai išsitiesusiame kūne būtų nujautęs pavojų.

Kai bulius vėl atsitokėjo ir įniršęs nulenkė ragus, toreadoras greitai pariedėjo po jo kojomis, kad tas ragais jo nepasiektų, ir gyvulys jį peržengė, savo aklame įniršy veltui ieškodamas figūros, kurią ketino pulti.

Galjardas atsikėlė, nusipurtė smėlį, ir publika, dievinanti bebaimiškumą, entuziastingai jam plojo kaip ir senaisiais laikais. Ji sveikino ne vien tik jo narsumą. Publika plojo ir pati sau, žavėdamasi savo didingumu,

nes suprato, kad toreadoras parodė tokią drąsą vien tik dėl to, kad susitaikytų su ja, kad vėl pelnytų jos palankumą. Galjardas atvyko į koridą kupinas energijos, pasiruošęs didžiausiems žygiams, kad tik vėl užsitarnautų publikos plojimus.

– Kartais jis būna apsileidęs, – kalbėjo publika, – dažnai pritingi, bet vis dėlto jis nenori pažeminti toreadoro vardo ir susigrąžino pirmykštę šlovę.

Publikos entuziazmas, jos pakilus judrumas prisimenant Galjardo žygį ir taiklų smūgį, kuriuo matadoras paguldė pirmąjį bulių, netrukus virto nepasitenkinimu, kai į aikštę išėjo antras bulius. Tai buvo didžiulis gražus bulius, bet lakstė vidury aikštės, su nuostaba žvalgydamasis į triukšmingą minią tribūnos eilėse, gąsdinamas šauksmų ir švilpesio, kuriais publika stengėsi jį padrąsinti, ir bėgdamas net nuo savo paties šešėlio, tartum nujausdamas visur jam ruošiamas pinkles. Aikštės darbininkai bėgiojo paskui jį, tiesdami skraistes. Jis puldavo raudoną skudurą ir kurį laiką jį sekiodavo, bet staiga keistai sumaurodavo ir apsisukęs dideliais šuoliais bėgdavo atgal. Jo vikrumas bėgant pykino publiką.

– Tai ne bulius, o beždžionė!

Matadorų skraistės pagaliau privertė jį prieiti iki barjero, kur jo laukė nejudėdami ant savo kuinų pikadorai su atkištomis ietimis. Bulius prisiartino prie vieno raitelio panarinta galva, lyg ketindamas jį pulti, bet nespėjus iečiai įsmigti jam į sprandą metėsi į šalį ir spruko išsilenkdamas skraisčių, kurias jam kišo aikštės darbininkai. Bebėgdamas susidūrė su kitu pikadoru. Vėl pakartojo tą patį šuolį, sumaurojo ir pasileido tolyn. Pagaliau susidūrė su trečiuoju pikadoru, kuris įsmeigė jam į sprandą ietį, ir tai dar labiau jį išgąsdino bei padvigubino jo vikrumą.

Publika pakilo iš savo vietų, grasindama kumščiais ir šaukdama. Per daug bailus bulius! Koks niekšingumas!.. Visi atsisuko į vyriausybės ložę, reikšdami protestą:

– Pone prezidente! Šito negalima pakęsti!

Iš kai kurių eilių pasigirdo balsų choras, kuris skanduodamas kartojo vis tą patį žodį:

– Ug-nies!.. Ug-nies!

Prezidentas, matyt, dvejojo. Bulius blaškėsi, persekiojamas toreadorų, kurie jį vaikėsi su skraistėmis rankose. Kai kuriam nors pasisekdavo atsistoti priešais jį ir sulaikyti, jis maurodamas pauostydavo medžiagą ir vėl pasileisdavo priešinga kryptimi, šokinėdamas ir spardydamasis.

Dėl tokio beprotiško buliaus lakstymo vis didėjo protestų banga.

– Pone prezidente! Nejaugi jūsų didenybė esate aklas?

Į aikštę ėmė lėkti buteliai, apelsinai, pagalvėlės nuo sėdynių ir krito apie bėgiojantį bulių. Publika neapkentė jo, nes jis buvo bailys. Vienas butelis pataikė tiesiai į ragus, ir minia pradėjo ploti šiam taikliajam metėjui, net nežinodama, kas jis toks. Dalis publikos visu kūnu buvo palinkusi į priekį, lyg ketindama šokti į areną ir savo rankomis suplėšyti tą bjaurų gyvulį. Koks skandalas pamatyti Madrido aikštėje bulių, kuris tinka tik mėsai! "Ug-nies!.. Ug-nies!"

Pagaliau prezidentas mostelėjo raudona skarele, ir aplodismentų audra pasveikino šį gestą.

Banderilės su ugnimi buvo nepaprastas reginys, jis dar labiau padidino susidomėjimą korida. Daugelis žiūrovų, kurie net užkimo protestuodami, buvo labai patenkinti šiuo manevru. Jie pamatys bulių, kuris bus kepamas gyvas, kuris bėgios pakvaišęs iš siaubo, jausdamas banderiles, deginančias jam sprandą.

Į priekį išėjo Nacionalas laikydamas rankose dvi storas banderiles, kurios atrodė apvyniotos juodu popierium. Jis prisiartino prie buliaus nė kiek nesisaugodamas, tartum šis gyvulys savo bailumu nebūtų užsitarnavęs jokių tauromachijos meno taisyklių, ir įsmeigė tas dvi pragariškas lazdeles jam į sprandą, miniai piktai džiūgaujant ir plojant.

Sausai sutreškėjo, tarsi būtų kas lūžę, ir du balti dūmų debesėliai iškilo virš buliaus sprando. Saulės šviesoje nesimatė ugnies, bet plaukai ant sprando degė čirškėdami, ir juoda dėmė vis didėjo.

Bulius, nelauktai užpultas, dar greičiau bėgo, lyg norėdamas išsivaduoti iš kankinančio skausmo. Staiga jam ant sprando ėmė pokšėti kaip šautuvo šūviai, ir į visas puses prieš akis išsisklaidė degančio popieriaus skiautelės. Gyvulys šuoliavo taip vikriai, kaip įmanoma tik iš didelės baimės, visom keturiom pašokdamas į viršų, veltui sukiodamas raguotą galvą ir stengdamasis snukiu nuplėšti tuos velnius, užsikorusius jam ant sprando. Žmonės leipo iš juoko ir plojo, nes tie konvulsyvūs gyvulio šuoliai ir sukiojimasis jiems teikė malonumo. Atrodė, kad tai dresiruoto gyvulio šokis, kurį bulius labai nerangiai atliko savo sunkiu kūnu.

– Mat kaip jam peršti! – žiauriai juokdamasi, šaukė publika.

Banderilės nustojo treškėti ir sproginėti. Apanglėjęs sprandas čirškėjo, visas apšokęs riebalų pūslėmis. Bulius, nebejausdamas jį svilinan-

čios ugnies, aprimo sunkiai alsuodamas, su nuleista galva, iškišęs sausą, tamsiai raudoną liežuvį.

Kitas banderiljeras prisiartino prie jo ir įsmeigė antrą porą banderilių. Vėl pakilo dūmų debesėliai virš apanglėjusio sprando, pokšėjo šūviai, ir bulius vėl blaškėsi, stengėsi snukiu pasiekti apdegusį sprandą, sunkiu masyviu kūnu riesdamasis į žiedą, bet dabar jo judesiai buvo lėtesni, lyg jis būtų jau ėmęs priprasti prie tų kančių.

Dar jam įsmeigė trečią banderilių porą, ir jo kaklas visai pavirto į anglį, skleisdamas aplinkui šleikštų sudegusios mėsos, svylančių plaukų ir skrundančios odos kvapą.

Publika, apimta kerštingo džiugesio, nesiliovė plojusi, tartum šis romus gyvulys būtų buvęs jos tikėjimo priešas ir ji būtų vykdžiusi šventą ritualą jį degindama. Ji kvatojo, kad jam dreba kojos, kad jo šonai kilojasi lyg dumplės, kad jis skausmingai baubia ir vartydamas krauju pasruvusias akis liežuviu laižo smėlį, trokšdamas kuo nors atsigaivinti.

Galjardas, atsirėmęs į barjerą, stovėjo netoli vyriausybinės ložės ir laukė ženklo. Garabatas laikė paruoštas špagą ir muletą.

"Prakeikimas!" Taip sėkmingai prasidėjo korida, ir štai nelemtas likimas pakišo jam šitą bulių, kurį jis pats buvo išsirinkęs dėl jo gražios išvaizdos bei ramumo ir kuris išėjęs į areną pasirodė visai nepiktas!

Jis iš anksto teisinosi prie barjero sėdintiems žinovams dėl galimos nesėkmės su tuo keistuoliu bulium.

– Padarysiu, ką galėsiu, ir nieko daugiau, – sakė traukydamas pečius.

Paskui jis apžvelgė tribūną ir stabtelėjo prie ložės, kur sėdėjo donja Sol. Ji plojo jam pirmiau, kai jis didvyriškai atsigulė prie buliaus ragų. Jos pirštinėtos rankos entuziastingai plojo, kai jis grįžo prie barjero sveikindamas publiką. Pastebėjusi, kad toreadoras žiūri į ją, donja Sol maloniai jam mostelėjo, net ir jos palydovas, tasai antipatiškas ponas, nerangiai linktelėjo, tarsi perlūždamas pusiau. Paskui jis kelis kartus juto jos žiūronus, nukreiptus į jį ar ieškančius jo už barjero. O, ta gražuolė!.. O gal ją vėl traukia narsios širdies vyrai. Galjardas nusprendė kitą dieną ją aplankyti, jam rodės, kad vėjai bus pasikeitę.

Nuskambėjo ženklas lemiamai kovai, ir toreadoras po trumpos dedikacijos nužingsniavo buliaus link.

Jo garbintojai garsiai šaukė, jam patarinėdami.

– Susidorok su juo greitai. Šis bulius niekam tikęs.

Toreadoras ištiesė muletą prieš gyvulį, ir tasai artinos prie jos lėtu žingsniu, nusilpęs nuo kankinimų, bet aiškiai pasiryžęs mindžioti, sužeisti, matyt, tasai kankinimas jam buvo sužadinęs žiaurumą. Šis žmogus buvo pirmasis, kuris po kankinimų atsistojo priešais ragus.

Minia pajuto, kad jos pyktis buliui pamažu nyksta. Jis jau ne bailys, jis puola. Kova įgauna tinkamą kryptį. Ole! Visi karštai sveikino Galjardo manevrus su muleta, savo palankumą vienodai skirdami tiek toreadorui, tiek buliui. Gyvulys pasiliko bestovįs nuleidęs galvą ir iškišęs liežuvį. Stojo tyla, pranašaujanti mirtiną smūgį – tyla didesnė negu beorėje erdvėje, daugeliui tūkstančių žiūrovų užgniaužus kvapą. Tokia spengianti tyla, kad mažiausias šnaresys iš arenos aiškiai girdėjosi net pačiose toli-miausiose eilėse. Visi išgirdo, kaip lazdelės silpnai susidaužė, Galjardui špagos smaigaliu atmetinėjant atgal apanglėjusias ant buliaus sprando banderiles, kurios kyšojo tarp ragų. Po šito manevro, turinčio nulemti sėkmingą smūgį, publika dar labiau ištempė kaklus, jausdama paslaptingą kontaktą, susidariusį tarp jos pačios norų ir matadoro. "Dabar, – visi pagalvojo, – jis nudobs bulių meistrišku smūgiu". Visi atspėjo toreadoro nusistatymą.

Toreadoras puolė prie buliaus, ir visa publika, taip jaudinusis ir laukusi, vienu kartu giliai atsikvėpė. Po žmogaus susirėmimo su bulium, pastarasis pasileido bėgti pašėlusiai baubdamas, o tribūnos eilėmis nuslinko protestų banga. Ir vėl tas pats! Galjardas nusuko į šalį veidą ir neištiesė deramai rankos, kai reikėjo smogti. Gyvulys nusinešė kakle virpančią špagą, kuri tuoj iškrito ir nuriedėjo ant smėlio.

Dalis žiūrovų vėl ėmė prikaišioti Galjardui. Publikos ir toreadoro ryšys, kuris taip tvirtai buvo juos sujungęs kovos pradžioje, nutrūko. Toreadoras vėl parodė nepasitikėjimą savo jėgomis ir bailumą. Visi, rodos, pamiršo, kad prieš keletą minučių šaukė jam su didžiausiu entuziazmu.

Galjardas pasiėmė nuo žemės špagą ir nukoręs galvą, neturėdamas drąsos pasipriešinti nedėkingai publikai, kuri buvo linkusi dovanoti kitiems, bet ne jam, nuėjo antrą kartą prie buliaus.

Sutrikęs jis tartum pastebėjo, kad kažkoks kitas toreadoras eina šalia jo. Tai turbūt Nacionalas.

– Nusiramink, Chuanai! Nenustok drąsos.

Prakeikimas!.. Vis jam atsitinka tas pats. Nejaugi jis negalėjo ištiesti rankos tarp ragų kaip pirmiau ir įsmeigti špagos iki pat rankenos? Nejaugi jam teks visą likusį gyvenimą girdėti tik publikos pajuoką?.. Ir dar su bulium, kuriam reikėjo duoti ugnies!

Jis atsistojo prieš gyvulį, kuris, rodos, jo laukė nejudėdamas, atsispyręs kojomis į žemę, tartum kuo greičiau norėdamas užbaigti savo kančias. Nebenorėjo vėl mosuoti muleta. Nuleidęs raudoną palą prie žemės, su horizontaliai beveik iki akių iškelta špaga, jis ėjo prie buliaus... Reikia tik nuleisti ištiestą ranką!

Žiūrovai staiga pašoko iš savo vietų. Keletą sekundžių žmogus ir bulius sudarė vieną masę ir taip kartu paslinko kelis žingsnius. Geriausi koridos žinovai jau pasiruošė ploti. Jis smogė buliui kaip geriausiais savo laikais. Čia tai tikras smūgis!

Bet staiga žmogus išlėkė iš po ragų, galingu buliaus galvos mostu nusviestas ant smėlio kaip sviedinys. Bulius vėl palenkė galvą ir pamovė ant ragų bejėgį kūną, pakėlė jį į viršų, vėl metė ant žemės ir pasileido bėgti nėšdamas ant sprando iki rankenos įsmeigtą špagą.

Galjardas šiaip taip dar pakilo nuo žemės, ir visa aikštė pratrūko griausmingu plojimu, norėdama atitaisyti savo neteisingumą. Ole narsuoliams! Bravo Sevilijos sūnus. Jis buvo puikus.

Bet toreadoras nieko neatsakė į entuziastingus šauksmus. Nusitvėrė rankomis už pilvo ir, raitydamasis iš skausmo, nuleidęs galvą, svyruodamas žengė keletą žingsnių. Du kartus jis pakėlė galvą žiūrėdamas į vartus, lyg bijodamas, kad nebeprieis ligi jų, o kojos jam pynėsi, tartum jis būtų buvęs girtas.

Staiga jis krito ant smėlio kaip didžiulė šilku ir auksu aprengta kirmėlė. Keturi aikštės darbininkai nevikriai pribėgo ir išnešė jį ant pečių. Nacionalas prisijungė prie jų, prilaikydamas espados galvą, išblyškusią, pageltusią, su stiklinėmis, primerktomis akimis.

Publika nustebusi sujudėjo ir nustojo plojusi. Visi neryžtingai žvalgėsi, tikrai dar nežinodami, ar smarkiai sužeistas toreadoras... Bet greitai apskriejo optimistinė žinia, neaišku iš kur atsiradusi, – viena iš tų anoniminių naujienų, kurios per keletą akimirkų įkvėpdavo visą minią arba priversdavo ją iškart suakmenėti. Nieko ypatinga neatsitiko. Smūgis į pilvą, nuo kurio jis neteko sąmonės. Niekas nepastebėjo kraujo.

Minia, greitai nusiraminusi, vėl atsisėdo nukreipdama savo dėmesį į bulių, kuris vis dar tebestovėjo nepasiduodamas mirties agonijai.

Nacionalas padėjo paguldyti savo maestrą į lovą gydymo kambaryje. Galjardas nukrito ant jos kaip maišas, be jokių gyvybės ženklų, nukarusiomis rankomis.

Sebastianas, kuris tiek kartų buvo matęs savo espadą kruviną ir sužeistą, bet neprarandantį dėl to sąmonės, dabar jautė kažkokią gniuždančią baimę, nes matė jį bejausmį, žalsvai išblyškusį, tartum jis būtų miręs.

– Kad juos kur galas! – aimanavo. – Nejaugi čia nėra nė vieno gydytojo? Kodėl čia nieko nėra?

Medicinos personalas, išsiuntęs į ligoninę sulamdytąjį pikadorą, buvo sugrįžęs atgal į savo ložę aikštėje.

Banderiljeras nekantravo, minutės jam atrodė kaip valandos, jis garsiai rėkė Garabatui ir Potachei, kurie sukosi čia pat, bet nesuprato, kas jiems sakoma.

Atėjo du gydytojai ir užsidarę duris, kad niekas netrukdytų, neryžtingai sustojo prie sąmonės netekusio Galjardo. Reikia jį nurengti. Šviesai krentant pro ovalų langą lubose, Garabatas pradėjo atseginėti, ardyti ir plėšti nuo toreadoro drabužius.

Nacionalas vos galėjo matyti kūną. Gydytojai stovėjo prie sužeistojo, konsultuodamiesi žvilgsniais. Tikriausiai staigus jėgų nusilpimas, jis tiktai atrodo miręs. Kraujo nesimatė. Drabužiai suplėšyti, bet, aišku, tai nuo buliaus smūgių.

Į kambarį įbėgo daktaras Ruisas, ir jo kolegos užleido jam vietą apžiūrėti sužeistąjį. Jis keikėsi ir nervingai skubėjo padėdamas Garabatui nuvilkti toreadoro drabužius.

Visi stovintieji prie jo lovos nustėro. Banderiljeras nedrįso klausti. Jis žvilgtelėjo pasistiebęs pro gydytojų galvas ir pamatė Galjardo kūną, su marškiniais, pakeltais iki krūtinės, ir nusmauktomis kelnėmis, kur matėsi juosva vyriškumo žymė. Ant nuogo pilvo žiojėjo baisi žaizda su kraujuotais kraštais, pro kurią kyšojo melsvos žarnos.

Daktaras Ruisas liūdnai palingavo galvą. Be šitos žiaurios, nepagydomos žaizdos, toreadoras buvo gavęs dar baisų smūgį, kai jį partrenkė bulius. Jis nebekvėpavo.

– Daktare, daktare, – suaimanavo banderiljeras, prašydamas sakyti visą tiesą.

Ir daktaras Ruisas po ilgos tylos vėl palingavo galvą.

– Viskas baigta, Sebastianai!.. Gali pasiieškoti kito matadoro.

Nacionalas pakėlė akis aukštyn. Ir šitaip turėjo mirti šis žmogus, nepaspaudęs paskutinį kartą rankos savo draugams, neprataręs nė vieno žodžio, staiga, kaip vargšas triušelis, kuriam buvo suduota per pakaušį!..

Apimtas begalinės nevilties, jis išėjo iš kambario. Ak, negalėjo matyti to vaizdo! Jis buvo ne toks kaip Potachė, kuris nejudėdamas stovėjo prie lovos susiraukęs, žiūrėjo į lavoną, tarsi jo nematydamas, ir tik glamžė rankomis savo kastorinę skrybėlę.

Jis jautė, kad pravirks kaip mažas vaikas. Jo krūtinė kilnojosi iš skausmo, akys buvo pilnos ašarų.

Kieme jis turėjo pasitraukti į šalį ir praleisti pikadorus, kurie grįžo atgal į areną.

Baisi naujiena apskriejo visą aikštę. Mirė Galjardas!.. Vieni abejojo šia žinia, kiti tikėjo, bet niekas nepajudėjo iš vietos. Tučtuojau turėjo būti išleistas trečiasis bulius. Korida dar tik įpusėjusi, ir neįmanoma jos atsisakyti.

Pro aikštės vartus sklido minios gaudesys ir muzikos garsai.

Banderiljeras staiga pajuto baisią neapykantą visai tai aplinkai, kuri jį supo, pasibjaurėjimą savo amatu ir publika, iš kurios jis mito. Jo atmintyje aidėjo skambūs žodžiai, kuriais jis kadaise juokino žmones, dabar jis rado juose naujų argumentų, patvirtinančių jų teisingumą.

Jis pagalvojo apie bulių, kuris tuo metu buvo velkamas iš arenos su apdegusiu sprandu, kruvinas, sustingusiomis kojomis ir stiklinėmis akimis, žiūrinčiomis į dangaus mėlynę, kaip žiūri visi negyvėliai.

Paskui savo vaizduotėje išvydo draugą, gulintį už keleto žingsnių nuo jo, anapus mūrinės sienos, tokį pat nejudantį, sustingusiomis galūnėmis, pakeltais ant krūtinės marškiniais, perskrostu pilvu ir blausiu, paslaptingu primerktų akių žvilgsniu.

Vargšas bulius! Vargšas espada!..

Staiga triukšminga tribūna prapliupo klyksmais, sveikindama besitęsiantį spektaklį. Nacionalas užmerkė akis ir sugniaužė kumščius.

Ten maurojo žvėris – tikrasis, vienintelis.

PRAKEIKTA ŽEMĖ

Romanas

Vicente Blasco Ibañez LA BARRACA
Valencia, Prometeo, 1919

Vertė
JUOZAS NAUJOKAITIS

I

Platus padangės ruožas jūros pusėje ėmė blykšti, ir melsva apyaušrio atšvaistė žadino iš miego bekraštę lygumą.

Paskutinės lakštingalos, atrodė, jau pavargo beskardendamos savo giesmėmis pavasariškai šiltą rudens naktį ir, tarsi pervertos aušros spindulių, suokė atsisveikinimo treles. Žvirbliai, nelyginant išgąsdintos padykusių berniūkščių govėdos, kilo pulkais nuo pirkių stogų, ir medžių viršūnės tolydžio virpčiojo, kai į jas įguldavo tie oro padaužos, žaisdami triukšmingus, paukštiškus savo žaidimus.

Pamažėle tilo nakties garsai: vandens čiurlenimas grioviuose, meldynų šlamesys, sarginių šunų lojimas.

Slėnis budo, alsavo vis garsiau ir garsiau. Čia vienoj, čia kitoj sodyboj pragydo gaidžiai, kaimų varpai skambiu aidu atsiliepė į šaukimą ankstyvosioms Mišioms, sklindantį iš tolimų, melsvai padūmavusių Valensijos varpinių. Laidaruose prasidėjo nedarnūs koncertai: žvengė arkliai, mykė romios karvės, kudakavo vištos, bliovė ėriukai, kriuksėjo kiaulės – gyvuliai prabudo ir užuodę aitrų žolių kvapą, kuriuo alsavo gaivus ir malonus rytas, prašėsi į laukų platybes.

Ėjo vis šviesyn,tirpo šešėliai, tarsi prasmegdami suartose dirvose ir žalumos plotuose, o iš virpančios ryto miglos niro drėgni, žvilgantys šilkmedžiai ir vaismedžiai, banguoti meldynai, dideli keturkampiai daržovių sklypai, panašūs į milžiniškas žalias skaras, ir kruopščiai išpurenta raudona žemė.

Keliais miesto linkui nusidriekė, nelyginant skruzdėlių kirbinės, voros juodų taškų. Visuose lygumos kraštuose girgždėjo ratai, tingiai dainavo vežėjai, protarpiais užniūkdami ant arklių, ir kartkartėmis lyg skar-

dus rytmetinis trimitas perskrosdavo orą gūdus keturkojo kankinio riksmas: tai buvo tarsi protestas prieš nepakeliamą darbo naštą, kurią jam užkrauna, lig tik išaušta diena.

Suplakė sparnai nustelbdami varlių kurkimą, suribėjo rausvas, lygus it stiklas drėkinimo griovių paviršius, ir, tarsi dramblio kaulo galeros įmantriai išlenktais priekiais, leidosi plaukti antys, sukiodamos į visas puses liaunus savo kaklus.

Gyvybė, drauge su ryto šviesa užliejusi lygumą, išbudino pirkias ir kūtes.

Girgždėjo durys, po žaliom padangtėm jau bolavo žmogystos: dar mieguistos jos rąžėsi ir užmetusios rankas ant pakaušio žvalgėsi po švintantį horizontą; plačiai vėrėsi tvartų durys išleisdamos melžiamas karves ir ožkų kaimenes; nusidirbę kuinai jau varėsi miesto pusėn; tarp žemaūgių medelių gyvatvorių ant kelio tilindžiavo žvangučiai ir varpeliai, ir pro tą linksmą šurmulį tolydžio girdėjosi energingas "arre!" – tai važiuotojai ragino rambius gyvulius.

Tie, kurie vyko į miestą, sveikino prie sodybų vartų liekančius dirbti laukuose:

– Labas rytas, Dieve duok gerą dieną!

– Labas rytas!

Sveikinosi rimtai, kaip yra pratę kaimiečiai, kurių gyslose teka maurų kraujas ir kurie taria Dievo vardą tiktai iškilmingu tonu, ir daugiau nesakė nė žodžio, jeigu praeivis nepažįstamas; o jeigu jis geras pažįstamas, tai prašė jį nupirkti Valensijoje kokį mažmožį pačiai ar ūkiui.

Atėjo rytas.

Išsisklaidė lengvas rūko ir garo šydas, pakilęs per naktį iš drėgnų laukų ir čiurlenančių griovių, artinosi saulėtekis, rausvomis vagomis striksėjo vyturiai, džiaugdamiesi auštančia diena, išdykėliai žvirbliai, nutūpę prie uždarytų langų, stukseno snapais į rėmus ir garsiai čirškavo; nesivaržydami kaip valkataujantys prašeivos, įpratę gyventi iš svetimo gero, jie tartum šaukė žmonėms: "Kelkitės, miegaliai! Greičiau į darbus! Mes jau valgyti norim!"

Namo ką tik parėjo Pepeta, dar visai jauna moteris, bet jau suvytusi, liesa ir pablyškusi nuo mažakraujystės, kuri, beje, netrukdė jai būti pačia uoliausia darbininke uertoje[1].

Šiuo ankstyvu metu jinai jau grįžo iš turgaus. Keldavo ji paprastai trečią valandą ryto, apsikraudavo didžiulėmis pintinėmis su daržovėm, kurias jos vyras Tonis, visai apylinkei žinomas Pimento* pravarde, surinkdavo iš vakaro, keikdamas nesibaigiančius darbus ir visą šunišką gyvenimą, ir tvirtu uertos dukters žingsniu, jauste nujausdama tamsoj, kur eina takas, traukdavo į Valensiją. O tuo tarpu Pimentas, stuomeningas žaliūkas, dėl kurio jai teko tiek vargti, ramiai sau knarkė susisiautęs į antklodę karštoje kamaraitėje, dvigulėje lovoje.

Turgininkės gerai pažino šitą mažą moteriškę, apsigobusią plona nudryžusia skara. Ji dar prieš auštant ateidavo į miesto turgavietę, atsisėsdavo šalia savo pintinių ir drebėdama nuo šalčio su nesąmoningu pavydu žiūrėjo į tas, kurios gelbėdamosi nuo rytmečio žvarbos šildėsi kavos puoduku. Tartum kantrus gyvulys ji laukė, kol jai užmokės už daržoves tiek, kad pagal sudėtingus jos apskaičiavimus užtektų ir Toniui, ir visam ūkiui.

Išpardavusi daržoves, ji potekiniu leisdavosi atgal, kad laimėtų nors valandą laiko. Namie jos laukė kitas darbas: reikėjo parduoti pieną.

Tempdama už virvės žalą karvę, paskui kurią, lyg įsimylėjęs vaikinas paskui mergaitę, neatsilikdamas sekė mažas guvus veršiukas, ji vėl ėjo į miestą su rykšte po pažasčia ir alaviniu saikeliu rankoje, skubėdama pas nuolatinius savo pirkėjus.

Žalukė – toks buvo karvės vardas – tyliai mūkė virpėdama nuo ryto vėsos po sena pašukine gūnia ir gręžė drėgnas akis sodybos pusėn: ten juodavo kūtė, visados pakreikta sodriai kvepiančiais šiaudais, ant kurių jai taip dar norėjosi pagulėti.

Pepeta varė ją rykšte: jau vėlu, pirkėjai gali supykti. Ir karvė su veršiuku bidzeno ristute pačiu viduriu Alborajos – Valensijos kelio, purvino, giliai išvažinėto, panašaus į griovį.

Aukštomis šalikelėmis traukė nesibaigiančios virtinės verpėjų ir tabako fabriko darbininkių; vienoje rankoje jos nešėsi po pintinaitę, o kita laisvai mojavo, – tai ėjo į fabrikus uertos mergystė, ir plazdantys sijonai, regis, skleidė aplinkui rūsčios ir griežtos skaistybės dvelksmą.

**Pimiento* - "pipiras" (*isp.*).

O į laukus liejosi Dievo malonė.

Iš už medžių ir namų, juosiančių horizontą, kilo didžiulis raudonas saulės skritulys, leisdamas į žemę savo auksines, akinančias streles. Tolimi kalnai ir aukšti miesto bokštai pasidarė rausvi, dangumi ėmė plaukti lengvi debesėliai, panašūs į raudonų šilko gijų sruogas; grioviai ir kelio valkos, regis, knibždėjo purpurinėmis ir auksinėmis žuvytėmis; namuose sučežėjo šluotos, sutarškėjo indai – moterys kibo į rytmečio ruošą; prie rėčkų su vandeniu, šalia baltinių pintinių, jau linksojo skalbėjos; takais liuoksėjo pilki triušiai su šelmiškais snukučiais, mirgėdami savo rausvais užpakaliukais, perskirtais į dvi puses sagos didumo uodegyčių; o ant rusvos mėšlo krūvos tarytum rūstus sultonas, apsuptas nuolankių odaliskų, išdidžiai stovėjo gaidys, blyksėdamas degančiom kraujo raudonumo akim ir protarpiais piktai surikdamas.

Pepeta, abejinga šiam atbudimo reginiui, kurį matė kas rytą, ėjo vis greičiau ir greičiau; skrandyje kaip visados jautė tuštumą, gėlė kojas; nuo silpnumo ir mažakraujystės mušė prakaitas, kuris tolydžio kiaurai permerkdavo jos drabužius ir nors tatai prieštaravo visiems gamtos dėsniams, beveik neišdžiūdavo ištisas savaites.

Į fabrikus traukiančių žmonių srautas užtvenkė tiltus. Pepeta, prasismelkusi pro minią darbininkų, kurie plūdo čionai iš priemiesčių persimetę per petį maišelį su pusryčiais, sustojo prie kiosko nusipirkti talono – leidimo pardavinėti produktus ir skaudama širdimi sumokėjusi kelias monetas žengė tolyn tuščiomis gatvėmis. Tylą trikdė tik monotoniškas Žalukės varpelio dindesys, kurį išgirdę mieguisti miestelėnai leidžiasi į svajones apie žalias lankas ir ima kurti savo vaizduotėje bukoliškas scenas.

Pepetos klientai išsklidę po visą miestą. Klajodama po begalines gatves, ji tolydžio sustoja prieš kurias nors uždaras duris. Čia stukteli kartą plaktuku, ten stukteli triskart, dar kitur paskambina, ir prie kiekvienų durų taip skardžiai ir šaižiai rikteli, jog sunku patikėti, kad toks garsas gali išsiveržti iš plokščios, silpnos jos krūtinės.

– Pi-i-ie-e-nas!

Į riksmą nusileidžia su ąsočiu rankoje, įsispyrusi basnirčia į šlepetes, susivėlusi tarnaitė užmiegotomis akimis arba sena durininkė, dar nespėjusi nusigobti mantilijos, su kuria buvo nuėjusi išklausyti ankstyvųjų Mišių.

Aštuntą valandą Pepeta atsidūrė prie Žvejų kvartalo. Čia taip pat buvo jos klientų, tad ji drąsiai patraukė purvinomis gatvelėmis, kurios tą ankstybą valandą atrodė lyg išmirusios.

Patekusi čionai, Pepeta visados pajusdavo lyg ir šleikštulį; tokį grynai fizinį pasibjaurėjimą kartais jaučia išrankus skrandis. Bet vargšė moteris sukaupdavo visą drąsą ir išdidžiai žengdavo tolyn. Ji didžiavosi savo dorumu ir skaistumu ir guodėsi bent tuo, kad nors jinai ir silpna, ir skurdo prispausta, bet vis dėlto gali jaustis pranašesnė už kai kurias kitas moteris.

Iš uždarytų nebylių namų sklido pigių, triukšmingų, nežabotų ūžavimų, nesveikų kūnų ir prastos kosmetikos, vyno ir prakaito tvaikas, ir atrodė, kad pro namų plyšius iš vidaus veržiasi meilės svaigulio nualintų, po nakties orgijos sunkiai įmigusių žmonių nelygus alsavimas.

Pepeta užgirdo, kad ją kažkas šaukia. Nuo durų, už kurių kilo aukštyn siauručiai laiptai, jai mojo negraži augalota mergina, patraukli nebent paskutinių savo jaunystės dienų žavesiu, su atsegiota palaidinuke, drėgnomis akimis, nuvirtusiu į šalį plaukų kuodu ir dažų pėdsakais iš po nakties, – pikta žmogaus ydų karikatūra.

Su panieka sučiaupusi lūpas, kaimietė nutaisė išdidžią miną, kad pirkėja kuo aiškiau matytų, kokia bedugnė jas skiria, ir ėmėsi melžti Žalukę į merginos paduotą ąsotį. Pastaroji tuo tarpu nenuleido nuo kaimietės akių.

– Pepeta, – tarė ji netvirtu balsu, lyg abejodama, ar tai iš tikrųjų Pepeta.

Pepeta pakėlė galvą; tik dabar jinai įdėmiai pažvelgė į prostitutę, ir jos akyse taip pat šmėstelėjo abejonė:

– Rosarija... Tai tu?

Taip, tai ji; mergina tą patvirtino, liūdnai linktelėdama galvą. Pepeta neįstengė užgniaužti nuostabos. Kaip? Jinai čia! Tokių padorių tėvų duktė! Dieve, kokia gėda!

Prostitutė pabandė atsakyti į pasipiktinusios kaimietės šūksnius įprastiniu niekinamu šypsniu ir visa savo povyza parodyti, kad ji vėtyta ir mėtyta ir jau niekuo nebetiki; bet susidūrusi su tiesiu giedrų Pepetos akių žvilgsniu sutriko ir nuleido galvą, – rodės, tuoj pravirks.

Ne, ji anaiptol nesanti bloga moteris. Dirbusi fabrikuose, tarnavusi pas žmones, bet galų gale jos seserys, visiškai nusibadavusios, parodžiusios jai blogą pavyzdį, ir va dabar iki savo dienų galo ji turinti kęsti glamones ir antausius. Taip jau gyvenime yra: kai neturi nei tėvo, nei motinos, kitaip nė būti negali. O dėl visko kaltas jų žemės savininkas, donas Salvadoras, kuris tikriausiai dega dabar pragare. Plėšikas! Tai jis pražudė visą šeimą.

Pepeta, pamiršusi dirbtinį santūrumą ir šaltumą, piktinosi drauge su mergina. Kas tiesa, tai tiesa: dėl visko kaltas tik tas šykštuolis. Tą žinanti visa uerta. Dieve teisingasis, tik pagalvok, kaip gali pražūti visa šeima! O juk vargšas dėdė Baretas buvęs toks padorus žmogus! Jeigu jis atsikeltų iš grabo ir pažiūrėtų į savo dukteris!.. Uertoje visi žiną, kad nelaimingasis tėvas pasimiręs prieš dvejus metus Seutoje[2], o vargšė senutė motina, tikra kankinė, baigusi savo gyvenimą ligoninėje. Kiek permainų per dešimt metų! Kas būtų pasakęs jai ir jos seserims, kurios gyveno gimtuos namuos kaip princesės, kad jų laukiąs toks liūdnas likimas. Viešpatie! Viešpatie! Apgink mus nuo pikto žmogaus!

Rosarija pamažu atgijo: ji tarsi pajaunėjo sutikusi savo vaikystės draugę. Prisiminus praeitį, jos užgesusios akys sublizgo. O jų namai? Jų žemė? Vis dar apleista? Tai gerai: kad juos griausmas nutrenktų, kad kur nusprogtų to nevidono, dono Salvadoro, sūnūs! Tai vienintelė jai paguoda: ji labai dėkinga Pimentui ir visiems kaimynams, kad jie neleidę kitiems dirbti žemės, teisėtai priklausančios jų šeimai. Na, o jeigu kas nors pamėginsiąs ją paimti, tai tokiam esanti gera priemonė: pykšt – ir amen!

Mergina įsikarščiavo, akyse jai sužibo piktos kibirkštys: prostitutė, beteisis gyvulėlis, nuolankiai kenčiąs smūgius, vėl virto uertos dukteria, nuo pat gimimo ipratusia matyti už durų kabantį šautuvą, o šventadienio pramogų metu su malonumu uodžiančia parako dūmus.

Pokalbis apie liūdną praeitį sužadino merginos smalsumą, ji ėmė klausinėti apie visus uertos gyventojus ir pagaliau apsistojo prie Pepetos. Vargšelė! Iš visa ko matyti, kad jos gyvenimas nėra laimingas. Juk ji dar jauna, bet apie tai byloja tik jos didžiulės giedros mergiškos akys, nedrąsios ir visiškai nekaltos. Ji sudžiūvusi kaip ašaka, o šviesiuose, švelnios kukurūzų spalvos plaukuose jau matyti žilų sruogų. O juk jai nėra

nė trisdešimties metų!.. Kaip ji gyvenanti su Pimentu? Ar jis vis toks pat girtuoklis ir tinginys? Juk ji pati norėjusi už jo tekėti, nors visi artimieji ir kaimynai ją atkalbinėję. Ką gi, jis šaunus vyras ir Kopos smuklėje visiems įvarąs baimę, kai sekmadienių vakarais piląs kortomis ten su didžiausiais uertos pramuštgalviais, bet namie jis turbūt nepakenčiamas. Tiesa, jei gerai pasižiūrėsi, tai visi vyrai vienodi. Kas kas, bet ji tai jau žinanti. Tikri bestijos, nė žiūrėti į juos neverta. Tik pamanyk, kokia negraži pasidariusi vargšelė Pepeta!

Staiga kažkur laiptuose sugrumėjo šiurkštus moteriškas balsas:

– Elisa! Greit nešk pieną! Ponas laukia.

Rosarija nusikvatojo it pamišusi. Taip, dabar jinai vardu Elisa. Ar Pepeta to nežinanti? Naujajai profesijai reikėję pakeisti vardą ir, be to, atprasti nuo kaimiškos tarties. Ir ji ėmė maivytis mėgdžiodama iš viršaus pasigirdusį atžarų balsą.

Tačiau nors ir kaip dėjosi linksma, turėjo skubėti. Rosarija bijojo tų, kur buvo viršuje. Už pavėlavimą jai galėjo kliūti arba nuo moteriškės, šaukusios perkūnišku balsu, arba nuo paties šeimininko, kuris laukė pieno. Ir įprašiusi Pepetą vėl kada ateiti paplepėti apie uertą ji greitai užlėkė laiptais aukštyn.

Nuvargęs Žalukės varpelis dar valandą ar daugiau dindėjo Valensijos gatvėse, ir kai iš subliuškusio tešmens buvo išspausti paskutiniai lašai lieso pieno (juk pašaras Žalukės nekoks – kopūstlapiai ir kitokios atmatos), Pepeta galėjo pagaliau leistis namų link.

Namo Pepeta ėjo liūdna ir susimąsčiusi. Susitikimas ją graudino: atminty atgijo ir stojo kaip gyva akyse baisi tragedija, pražudžiusi dėdę Baretą ir visą jo šeimą.

Nuo to laiko žemė, kurią daugiau kaip šimtą metų savo prakaitu laistė vargšo žemdirbio protėviai, stovėjo palei kelią nedirbama ir apleista. Negyvenama pirkia pamažu griuvo: nebebuvo čia rūpestingų rankų, kurios užlopytų prakiurusį stogą, užtaisytų moliu plyšius sienose.

Per dešimtį metų praeiviai taip apsiprato su griūvančia pirkia, jog tarsi visai jos nematė. Pati Pepeta jau seniai pamiršo senąją lūšną. Dabar ja domėjosi tik berniūkščiai: iš savo tėvų išmokę jos nekęsti, jie įslinkdavo į piktžolėm užėjusį lauką ir iš ten mėtydavo į ištuštėjusią trobelę akme-

nis, kiaurai pramušdami užkaltas duris, arba versdavo žemes bei žvirgždą į šulinį, jau vos matomą po sena vynmedžių padangte.

Tačiau tą rytą Pepeta, susitikimo įspūdžių paveikta, atidžiai pažvelgė į griuvėsius ir net stabtelėjo, kad geriau matytų.

Dėdės Bareto laukas, arba, tikriau sakant, šykštuolio dono Salvadoro ir prakeiktų jo įpėdinių laukas, atrodė it negyvenama sala akį veriančioje, rūpestingai įdirbtoje, derlingoje lygumoje. Dešimtį metų nejudinta žemė sukietėjo, o iš nevaisingų jos gelmių prasimušė visos piktžolės, kurias tik sutvėrė Dievas ant vargšo artojo galvos. Lauke dabar kerojo žemaūgiai medeliai ir bjaurūs, keistai žalių atspalvių krūmokšniai, tarp kurių vienur kitur margavo guotai nematytų, fantastiškų gėlių, paprastai augančių griuvėsiuose ir kapinėse. Šitų krūmokšnių tankmėje, po neperžvelgiama augalijos danga veisėsi šlykštūs gyviai, kurie šliaužė iš čia į gretimus laukus: žali driežai su blizgančiais lyg metaliniais šarvais, vorai gauruotomis kojomis ir net gyvatės, kurios nušliauždavo ir į netolimų drėkinimo griovių krantus. Visi tie bjaurūs padarai gyveno pačiame viduryje puikios, stropiai dirbamos lygumos, gyveno kaip atskira kolonija, be gailesčio rydami vienas kitą. Ir nors jie pridarydavo aplinkiniuose laukuose gan daug žalos, uertos gyventojai, galima sakyti, juos net gerbė: jiems atrodė, kad šitam Dievo prakeiktam laukui ir septynių Egipto nelaimių būtų per maža[3]. Dėdės Bareto žemė niekados nepriklausys žmonėms, o jei taip, tai tegul tenai veisiasi bjaurūs gyviai, ir kuo jų daugiau, tuo geriau.

Šitame apleistame lauke, kuris atrodė lyg nešvari tepalo dėmė karališkoje žalio aksomo mantijoje, stovėjo, arba, geriau sakant, pamažu griuvo namas išsipešiojusiu, vėjo ir lietaus prakiurdytu stogu, pro kurį matėsi išvarpytos medinės sijos.

Sienų tinkas buvo nusilupęs nuo lietaus, daug kur raudonavo plytos, ir tik daiktais išlikusios vos pastebimos šviesios dėmės liudijo, kad sienų būta baltintų. Sudaužytose duryse, iš apačios pagraužtose žiurkių, žiojėjo ilgi skersiniai plyšiai. Keli langai buvo atsilapoję iki galo, jų rėmai blązgėjo vėjyje, pakibę ant vieno vyrio; rodės, dar vienas stipraus vėjo gūsis – ir jie visai nukris.

Širdis gniaužėsi matant tokį baisų sunykimą. Atrodė, kad lig tik sutems naktis, iš apleistos lūšnos išslinks pamėklės, ir jau vaidenosi smaugiamų aukų riksmai, o visa šita augalija buvo tartum kraupi numirėlio drobulė, dengianti šimtus tragiškai žuvusių gyvybių.

Apleistos žemės vaizdas žadino šiurpias mintis. Nykus jos nuskurdimas buvo ypač akivaizdus, palyginus su gretimais rausvo atspalvio laukais, uoliai išpurentais, su taisyklingomis žaliomis daržovių lysvėmis ir tiesiomis eilėmis medelių, kurių lapai, atėjus rudeniui, paliko visiškai skaidrūs. Net paukščiai lenkė tą negyvą lauką, gal bijodami piktžolėse knibždančių šlykščių padarų, o gal jausdami viršum jo plevenančios negandos alsavimą. Jeigu ir matei ką nors sklandant viršum sukritusio šiaudų stogo, tai gal ten šmėkščiojo tik piktos pranašystės sparnai, kraupiai plasnojo mirties siaubas, tildydamas linksmą bruzdesį ir džiaugsmingą čiauškėjimą medžių šakose. Lygumoje tvyrojo gūdi tyla, tarsi per pusę mylios aplinkui nebūtų likę nė vieno žvirblio.

Pepeta jau buvo beeinanti tolyn, į savo pirkią, baltuojančią pro medžius už artimiausio lauko, bet dar sustojo aukštoje šalikelėje, – reikėjo praleisti sunkiai prikrautus, svyrinėjančius ratus, važiuojančius, matyt, iš miesto.

Išvydus ratus, ją pagavo moteriškas smalsumas.

Tai buvo menkas kaimiškas vežimas, traukiamas seno prakaulaus kuino. Pasitaikius kelyje duobei ar išmaltai provėžai, kuinui padėdavo augalotas vyriškis, niūkdamas ant jo ir pliaukšėdamas botagu. Apsirengęs jis buvo sodietiškai, bet skarelė, savotiškai užrišta ant galvos, plisinės kelnės ir kai kurios kitos jo apdaro detalės rodė, kad jis ne iš vietinių gyventojų, kurių kaimiški rūbai, miesto madų veikiami, pastaruoju metu ėmė gerokai keistis.

Jis atvažiavęs tikriausiai iš kokio nors tolimo kaimo, galbūt iš pačios provincijos gilumos.

Vežime kūpsojo ištisas kalnas visokiausios mantos. Matyt, kraustėsi visa šeima.

Ploni matracai, čiužiniai, prigrūsti sausų kukurūzų lapų, kėdės pintomis sėdynėmis, keptuvės, katilai, lėkštės, krežiai, ožiai lovoms iš ką tik nukirstų medžių – visi šitie nešvarūs, aptriušę, skurdūs daikteliai,

verste suversti į vežimą, bylojo apie badą, apie beviltišką bėgimą, tarytum šeimai ant kulnų būtų lipusi nelaimė. Pačiame krūvos viršuje susiglaudę sėdėjo trys vaikučiai ir išplėtę akis žiūrėjo į aplinkui plytinčius laukus tarsi keleiviai, įžengę į neištirtą žemę.

Paskui vežimą, žiūrėdamos, kad kas nenukristų, žengė moteriškė ir jauna mergina, aukšta, liesa ir laiba, jos duktė.

Kitoje arklio pusėje ėjo kokių vienuolikos metų berniukas, kuris prireikus padėdavo jam traukti vežimą iš duobės. Iš visos rimtos jo povyzos buvo matyti, kad jis, pripratęs grumtis su skurdu, išėjo į vyrus tame amžiuje, kada kitiems vaikams terūpi vien žaidimai. Eisenos gale bėgo šniokštuodamas purvinas šunelis.

Pepeta, sulaikiusi karvę, žiūrėjo, kaip jie važiuoja pro šalį, ir jos smalsumas vis augo. Kur varosi tie vargetos?

Šitas kelias, atsišakojęs nuo Alborajos vieškelio, neina į jokį miestą: jis išnyksta kažkur tolumoje, susiskaidęs į daugybę keliukų ir takelių, vingiuojančių į atskiras sodybas.

Ir Pepeta išvydo tai, ko nieku būdu nesitikėjo. Motina Švenčiausioji! Vežimas pasuko iš kelio prakeiktos sodybos link, pervažiavo pusiau sugriuvusius rąstų tiltukus ir, maigydamas ratais iškerojusius piktžolių atvašynus nuriedėjo tiesiai prie dėdės Bareto laukų.

Šeimyna nusekė paskui vežimą; iš gestų ir atskirų žodžių galima buvo suprasti, kokį sunkų įspūdį padarė jiems šito skurdo vaizdas. Bet nebuvo abejonės, kad jie važiuoja tiesiai prie apgriuvusios lūšnos kaip šeimininkai, imą savo valdžion tai, kas jiems teisėtai priklauso.

Pepeta nebenorėjo daugiau nieko matyti. Ji vos ne tekina leidosi į savo sodybą. Kad nesugaištų nė minutės, paliko net karvę ir veršiuką, kurie ramiai sau pėdino iš paskos: jų laukė užtikrinta pastogė, ir žmonių rūpesčiai jiems buvo ne galvoj.

Pimentas gulėjo atsidrėbęs pirkios pasieny ir tingiai rūkė įbedęs akis į tris vyteles, išteptas klijais ir pritvirtintas įsaulyje; viršum vytelių skraidžiojo paukščiai. Tai buvo užsiėmimas, pritinkąs tikram ponui.

Pamatęs parbėgančią uždususią žmoną ir išgąstingas jos akis, Pimentas jai šūktelėjo, kad neitų prie vytelių, ir patogiau atsigulė rengdamasis klausyti, ką ji pasakys.

"Kas gi jai atsitiko? Karvę pavogė?"

Pepeta, netekusi jėgų iš susijaudinimo ir nuovargio, vos išgalėjo sumegzti porą žodžių.

Bareto žemė... Visa šeimyna... rengiasi dirbti... gyventi pirkioje. Ji pati mačiusi.

Pimentas, paukšgaudys, bet kokio darbo priešas ir uertos siaubas, išgirdęs tokią netikėtą žinią, užmiršo savo ponišką ramybę:

– Velniai rautų!

Vienu trūkiu jis pakėlė savo sunkų, raumeningą kūną ir šoko bėgti nelaukdamas tolimesnių aiškinimų.

Žmona matė, kaip jis leidžiasi stačiai per lauką į meldyną, kuris traukiasi beveik ligi pat prakeiktosios sodybos. Čia jis atsiklaupė, paskui atsigulė ant pilvo ir praskyrė meldus – visai kaip beduinas žvalgyboje. Stebėjo taip keletą minučių, paskui vėl puolė bėgti ir pradingo begaliniame takelių labirinte. O kiekvienas tų takelių ėjo į pirkią, į lauką, kur susilenkę dirbo žmonės ir tolydžio blyksėjo kauptukų plienas.

Slėnis, pilnas šviesos ir garsų, kaip visad linksmas ir klegus, smagiai raivėsi auksiniame ryto saulės sraute.

Bet tolumoje jau girdėjosi šauksmai ir kalbos; naujiena greitai ėjo iš lauko į lauką, ir nuostabos, nerimo, pasipiktinimo šuoras skriejo per visą lygumą, tarytum laikas būtų ėmęs slinkti atgal ir vėl būtų pasklidusi žinia, kad netoli kranto pasirodė maurų galera, atplaukianti vežtis baltųjų vergų[4].

II

Kai ateidavo metas imti derlių, dėdė Baretas, apžvelgęs ketvirtainius savo lauko sklypus, apsėtus javais ir apsodintus daržovėmis, pajusdavo, kad išties turi kuo pasididžiuoti. Žiūrėdamas į aukštus kviečius, į kopūstų galvas su lapų nugarėlėmis, vos pūpsančiomis viršum žemės, į pomidorus bei pipirus, bemaž nematomus tarp lapų, jis garbstė trąšią žemę ir laimino protėvius, kurių triūsu toji žemė pasidarė geriausia visoje uertoje.

Šis laukas persunktas jo senelių ir prosenelių kraujo. Penkios ar šešios Baretų kartos visą gyvenimą dirbo šitą žemę, pureno ją plūgu, gaivino

riebiu mėšlu, kad neišsektų jos gyvybinės jėgos, lygino ir šukavo ją kauptukais ir akėčiomis. Ir nebuvo nė vieno žemės lopinėlio, gausiai neaplaistyto jo prosenelių prakaitu ir krauju.

Baretas mylėjo savo žmoną ir nelabai pyko ant jos, kad ji per kvailumą pagimdė jam keturias dukteris ir nepadovanojo nė vieno sūnaus, kuris galėtų būti jam užvadas darbe; dar labiau jis mylėjo savo dukreles, Dievo angeliukus, kurios per dienas siuvinėjo sėdėdamos ant pirkios slenksčio ir dainuodamos, o kartais ateidavo ir į talką vargšui tėvui; bet už vis labiausiai, iš tikrųjų aistringai mylėjo jis šitą žemę, kurioje ramiai praėjo visa negarsinga jo giminės istorija.

Prieš daugelį metų, dar tais laikais, kai dėdė Tomba – dabar pusaklis senis, ganąs Alborajos mėsininko bandą, – bastėsi po pasaulį su Frailės rinktine[5], pyškindamas prancūzus, šitos žemės priklausė Šv.Mykolo vienuolynui. Vienuoliai, stori geraširdžiai žmogeliai riebiais, žvilgančiais veidais, mėgėjai linksmai paplepėti, ne per daug spaudė nuomininkus ir pasitenkindavo tuo, kad Bareto senelė, tuomet dar liekna gražuolė, užsikviesdavo juos, kai jie pavakariais eidavo pro sodybą, ir pavaišindavo geru puoduku šokolado ir ankstybais vaisiais. Dar anksčiau visą apylinkę valdė kažkoks įžymus ponas, bet mirdamas jis paliko savo nuodėmes ir savo dvarus vienuolių brolijai. O dabar šeimininku čia tapo donas Salvadoras, išdžiūvęs seniokas iš Valensijos, tikras dėdės Bareto kankintojas, neduodąs jam ramybės net sapne.

Vargšas Baretas slėpė savo bėdas net nuo namiškių. Tai buvo tvirtos dvasios, grynos sąžinės ir ramaus būdo žmogus. Jeigu sekmadieniais jis ir užsukdavo trumpam į Kopos smuklę, kur susirinkdavo vyrai iš plačios apylinkės, tai vien tik pažiūrėti, kaip vyrai lošia kortomis, ir iš visos širdies pasijuokti iš kvailysčių ir šiurkščių pokštų, kuriuos krėsdavo Pimentas ir kiti nuolatiniai smuklės svečiai, visoje uertoje žinomi dykaduoniai. Tačiau prieiti prie bufeto ir užsisakyti stiklinaitę jis nesiryžo nė sykio; kišenė jo fachoje[6] visada buvo gerai užsegta, ir išgerdavo jis tik tada, kai kuris nors iš laimėjusių vaišindavo visus, kas tik buvo smuklėje.

Jis apdairiai slėpė rūpesčius nuo pašalinių akių ir tarp žmonių visados pasirodydavo su ramia, geraširdiška šypsena, nuolat užsimaukšlinęs iki pat ausų mėlyną beretę, dėl kurios ir buvo pramintas Baretu.

Dirbo jis nuo tamsos lig tamsos; visa uerta, būdavo, dar miega, o jis dulsvoje apyaušrio migloje jau kapstosi lauke, nors kasdien vis aiškiau darėsi, kad įdirbti žemės nebeįstengs.

Vienam žmogui čia per daug darbo. Ech, kad būtų nors vienas sūnus! Ieškodamas išeities, dėdė Baretas samdė padienius, bet tie dirbo atžagariom rankom, vogė ką nustverdami, ir jis, užtikęs juos dienos aky miegančius tvarte, pagaliau išvydavo.

Baretas gerbė savo protėvius ir verčiau būtų galą gavęs savo lauke, negu perleidęs bent dalį žemės kam kitam. Betgi nudirbti visų darbų nepajėgė ir gerą pusę derlingos žemės palikdavo dirvonuoti ir pūdymauti, vildamasis, kad ir iš įdirbtos dalies galės išmaitinti šeimą ir atsiteisti su šeimininku.

Tai buvo tyli, bet įtempta, žūtbūtinė kova su gyvenimo negandomis ir savo paties bejėgiškumu. Baretas teturėjo vieną troškimą: tegul jo dukterys nieko nežino, tegul niekam iš namiškių nė į galvą neateina, kokie sunkumai ir sielvartai slegia tėvą; tegul niekas netrikdo ramios šių namų linksmybės, tegul amžinai juose dainuoja ir krykštauja keturios seserys pametinukės. Ir tuo metu, kai mergaitės puikavosi šilko skarelėmis ir kruopščiai išlaidytais, iškrakmolytais sijonais, jau magindamos akis uertos vaikinams, tuo metu, kai jos, atbudusios auštant, basos ir vienmarškinės puldavo prie plyšio langinėje pasižiūrėti, kas gi joms dainuoja ryto serenadą ar skambina gitara, – tuo metu dėdė Baretas, kuriam kasdien darėsi vis sunkiau sudurti galus su galais, vieną po kitos ėmė monetas iš šventai saugomos auksinių krūvelės, kurią buvo surinkęs ir palikęs jam po savo galvos tėvas. Taip jam pavykdavo trumpam numaldyti doną Salvadorą, seną šykštuolį, kuriam vis buvo maža ir kuris, jau ir taip išspaudęs iš Bareto paskutinius syvus, kasdien skųsdavosi, kad štai atėję sunkūs laikai, kad mokesčiai neįmanomai dideli ir kad jis norom nenorom turįs pakelti nuomą.

Dėdei Baretui sunku buvo net įsivaizduoti, kad galėtų būti piktesnis šeimininkas. Jo žemės buvo išsimėčiusios po visą uertą, ir visur jis turėjo kuo blogiausią vardą. Kiekvieną vakarą, ar tai buvo žiemos, ar vasaros metas, jisai kiūtino takais, susisupęs į seną apsiaustą lyg apskuręs elgeta, ir lankė nuomininkus; ir visur, kur tiktai ėjo, jam įkandin griaudėjo pra-

keikimai ir grėsmingai gniaužėsi kumščiai. Į šias kasdienines keliones jį varė nenumaldomas šykštuolio troškimas be atvangos gėrėtis savo nuosavybe ir tasai nerimas, kuris visuomet apima lupikautoją, kai jo turimam vekseliui ateina mokėjimo terminas.

Šunys padūkdavo loti vos pamatę jį iš tolo, tartum nujausdami artėjant pačią mirtį; vaikai žiūrėdavo į jį padilbomis, vyrai slėpdavosi vengdami sunkių pasiaiškinimų; o moterys, nuleidusios akis, eidavo jam priešais ir greitomis galvodavo, kaip čia pasiteisinus, kaip įprašius doną Salvadorą dar kiek palaukti, o į visus įnirtingus jo šauksmus bei grasinimus atsakydavo ašaromis.

Pimentas, kuris buvo uertoje tarsi keliaujantis riteris ir laikė savo pareiga žinoti visas kaimynų bėdas ir negandas, ne kartą įsiutęs prisiekė kada nors gerai išvanosiąs tam nagui kailį ir išmaudysiąs jį griovyje. Bet pačios šykštuolio aukos jį atkalbinėjo: donas Salvadoras esąs įtakingas žmogus, ištisas dienas prasėdįs teismuose ir turįs bučiulių ten, viršūnėse. Prieš tokį vargšas žmogus nieko nelaimėsiąs.

Baretas buvo geriausias lupikautojo nuomininkas: kad ir kaip būdavo striuka, jis sumokėdavo visą reikalaujamą sumą. Ir senis, rodydamas Baretą kaip pavyzdį kitiems nuomininkams, buvo jam ypač reiklus ir žiaurus: džiaugėsi, kad atsirado pagaliau toks nuolankus žmogus, kurį galima be jokios baimės engti ir plėšti.

Galų gale jis dar padidino nuomos mokestį. Baretas bandė protestuoti ir net apsiašarojo pasakodamas, kiek yra nusipelniusi jo giminė, krauju ir prakaitu laisčiusi šį lauką, kol jis pasidarė geriausias visoje uertoje. Donas Salvadoras buvo nepalenkiamas. Atseit šitas laukas geresnis už kitus? Jei taip, tai ir mokėti už jį reikia daugiau. Ir Baretas sumokėjo skirtumą: būtų įmanęs atiduoti po lašelį visą kraują, kad tik išlaikytų savo rankose žemę, kuri pamažu čiulpė iš jo paskutines jėgas.

Jis jau nebeturėjo santaupų juodai dienai ir dabar tegalėjo pasikliauti vien tuo, ką užaugins jo žemė. Ir vis tebeslėpdamas nuo šeimos tikrąją padėtį, per prievartą šypsodamasis kiekvieną kartą, kai jo žmona ir dukterys, gailiai į jį žiūrėdamos, maldavo per daug nesigaluoti, vargšas Baretas, visiškai vienišas, su beprotišku atkaklumu be atilsio dirbo ir dirbo.

Jis nemiegojo naktimis; jam rodėsi, kad jo daržovės auga lėčiau negu kaimynų; vis mėgino vienas įdirbti visą žemę ir net vėlai naktį, kai bemaž nieko nebuvo matyti, nesiliovė apyčiupom triūsęs lauke; mažiausias debesėlis horizonte jį stūmė į neviltį, ir jei tik kaimynai neapsižiūrėdavo, šitas doras, geras žmogus bematant nuleisdavo iš drėkinimo kanalo į savo lauką daugiau vandens, negu jam priklausė.

Bareto šeima nieko apie tai nenumanė, bet kaimynai puikiai viską suprato ir užjautė jį matydami, koks jis nuolankus likimui. Per daug jau jis patiklus, nemoka atsispirti tam bjaurybei gobšui, ir va šykštuolis pamažu jį traukia į savo nasrus, ketindamas gatavai praryti.

Taip ir atsitiko. Vargšui Baretui, visiškai sugniuždytam nežmoniško darbo ir nesibaigiančių karštligiškų rūpesčių, dubte įdubo akys, jis sudžiūvo kaip giltinė, susikūprino lyg aštuntą kryželį užbaigęs senukas. Jo beretė, kurią jis žiemą vasarą dėvėjo ir už kurią buvo gavęs savo pravardę, jau nebesilaikė ant ausų, o smuko bemaž ligi pečių tartum gaubtukas, kuriuo gesinamos po pamaldų žvakės.

Bet visų blogiausia, kad net šitaip sunkiai dirbdamas, paskutinių jėgų negailėdamas, dėdė Baretas įstengė sumokėti tik pusę to, kiek reikalavo besotis žmogėdra. Netruko pasirodyti ir šio nežmoniško darbo pasekmės. Dėdės Bareto kuinas, ištvermingas gyvulys, nuolankiai kaip ir jo šeimininkas dieną naktį dirbęs – rytais tempęs vežimus su daržovėmis į Valensijos turgų, o paskui be jokio atgajaus, dar putotais šonais, ėjęs į lauką traukti plūgo, galų gale pavargo ir nesiryždamas kelti maišto prieš savo šeimininką padvėsė.

Dabar dėdei Baretui pasidarė aišku, kad viskam galas! Nusiminęs žiūrėjo jis į lauką, kurio jau neišgalės įdirbti, į šviežias daržoves, kurias abejingai rijo miestiečiai, net nenumanydami, per kokias kančias išaugino jas nelaimingas šeimos tėvas, stojęs į nelygias grumtynes su žeme ir skurdu.

Bet Apvaizda niekad neapleidžia vargšo žmogaus: šį kartą ji prabilo dono Salvadoro lūpomis. Ne veltui žmonės sako, kad per Dievo malonę kartais ir bloga išeina į gera.

Beširdis šykštuolis, godus lupikautojas, sužinojęs, kokia nelaimė ištiko Baretą, susirūpino kaip tikras tėvas, ir Baretas net susigraudino, kai jis pasisiūlė jam padėti. Kiek reikia pinigų arkliui nusipirkti? Penkiasde-

šimt durų? Ką gi, jis mielai padėsiąs dėdei Baretui ir parodysiąs, kokie neteisingi esą tie, kurie jo nekenčia ir visaip jį dergia.

Ir šykštuolis tikrai davė Baretui pinigų, lyg tarp kito pakišęs jam pasirašyti (reikalai lieka reikalais!) kažkokį popierėlį, kuriame buvo išskaičiuota procentai, procentų procentai, skolos garantijos ir čia pat išvardyta nekilnojamas turtas, darbo įrankiai – žodžiu, visa, ką turėjo kaimietis, net ir gyvuliai kieme.

Įsigijęs naują arklį, jauną ir stiprų, Baretas vėl atgavo ūpą ir dar uoliau kibo į darbą savo žemėje, kuri vis labiau jį alino ir tarytum vis labiau plėtėsi. Jo jėgos visiškai seko, ir atrodė, kad toji žemė jau gaubsto jį kruvina numirėlio marška.

Visa, ką užaugindavo laukai, suvartodavo šeima, o saujos variokų, surinktų Valensijos turguje, greit išnykdavo, ir suma, kurios būtų pakakę dono Salvadoro gerklei užkimšti, taip ir nesusidarydavo.

Šitos skausmingos, bet nesėkmingos Bareto pastangos atsiskaityti su šeimininku žadino jo sąmonėje kažkokį instinktyvų protestą, kėlė jo sudiržusiose smegenyse miglotas, neaiškias teisingumo idėjas. Kodėl šita žemė nepriklauso jam? Jo seneliai ir proseneliai čia paguldė savo galvas; viskas čia aplaistyta jo artimųjų prakaitu; jeigu ne Baretai, žemė čia būtų tokia pat nevaisinga kaip jūros pakrantės smėlis... Ir va šita žemė priklauso beširdžiui seniokui, kuris prie jos nė karto nėra prisilenkęs; tasai žmogus, nemokąs net paimti į rankas kauptuko, uždėjo jam ant sprando jungą ir smaugte jį smaugia, nuolat primindamas skolą. Viešpatie! Kas per tvarka įsigalėjo margame pasaulyje!

Tačiau toks pasipiktinimas, ūmai plykstelėjęs, taip pat ūmai ir užgesdavo, jį nuslopindavo per ilgus amžius žemdirbiui įdiegtas nuolankumas ir prietaringa pagarba nuosavybei. Ne, jo pareiga – tik dirbti ir likti doru žmogumi.

Nesumokėta skola slėgė vargšelį kaip didžiausia nešlovė, ir jis vėl ir vėl puldavo prie darbo, silpdamas ir liesėdamas diena po dienos, jausdamas, kad ilgai taip tverti negali; tačiau mintis, kad galėtų prarasti nors pėdą savo protėvių žemės, vis dėlto baisiausiai jį piktino.

Prieš Kalėdas, kai baigėsi pusmetis, sumokėjo donui Salvadorui tik mažą dalį nuomos mokesčio; atėjo ir Joninės, o jis neturėjo nė skatiko. Susirgo žmona, ir kadangi nebuvo pinigų vaistams, prireikė parduoti

šeimos brangenybes: didžiai vertinamus auskarus su karulėliais ir perlų vėrinį – šeimos šventenybę, dėl kurios jau dabar dažnai vaidijosi Bareto dukterys.

Bet senas šykštuolis nenorėjo nieko girdėti. Ne, Baretai, taip toliau tęstis negali. Juk jisai, donas Salvadoras, – geras žmogus (tik niekas to nenori matyti) ir jokiu būdu negalįs sutikti, kad jo nuomininkas plėšytųsi stengdamasis įdirbti daugiau žemės, negu leidžia jo jėgos. Ne, jo širdis tokia jautri, kad jis negalįs šito pakęsti. Jis jau nužiūrėjęs kitą nuomininką ir esąs priverstas pasiūlyti Baretui kuo greičiau palikti dirbamą žemę. Jam, žinoma, gaila, bet ką padarysi... Jis ir pats neturtingas! Beje, Baretas dar pasiskolinęs pinigų, kai pirkęs arklį, ir skola su procentais šiuo metu užaugusi ligi...

Vargšo kaimiečio nenustebino net daugelio tūkstančių realų suma, iki kurios išaugo jo skola su nelemtais procentais. Įsakymas palikti žemę jį visiškai pribloškė ir sugniuždė.

Štai tada Baretas ir pajuto, kad jis be galo išvargęs, kad žūtbūtinė dviejų metų kova su žeme jį visiškai palaužė.

Neverkęs niekad gyvenime, jis ėmė raudoti kaip vaikas; visas jo mauriškas išdidumas bei orumas vienu akies mirksniu išgaravo, ir jis puolė ant kelių prieš senį, maldaudamas neapleisti jo bėdoje ir tėviškai padėti.

Tačiau geradaris tėvas neišklausė vargšo Bareto maldavimų. Donas Salvadoras buvo neperkalbamas. Jam, žinoma, gaila, bet ką padarysi! Juk jis ir pats neturtingas, taip pat turįs pelnyti duoną savo vaikučiams... Ir ilgai postringavo dangstydamas savo žiaurumą veidmainiška užuojauta.

Kaimietis vėl ir vėl meldė pasigailėjimo. Keletą kartų ėjo pas šeimininką į Valensiją, priminė jam savo protėvių nuopelnus ir savo moralinę teisę į šią žemę, maldavo bent kiek palaukti ir su beprotišku įsitikinimu tvirtino, kad būtinai sumokėsiąs skolą... Viskas baigėsi tuo, kad šeimininkas daugiau nebeįsileido jo į namus.

Pergyvenęs baisios nevilties valandas, Baretas visiškai pasikeitė. Vėl tapo tikruoju uertos sūnumi, išdidžiu, energingu ir nepalenkiamu tada, kai būdavo jo tiesa. Ak taip, šeimininkas nebenori jo nė klausyti? Nebeduoda jam nė krislelio vilties? Na ką gi, jis gyvena savo namuose. Jei šeimininkui ko nors prireiks, tegul ateina pats. Ir tegul tik pasirodo drąsuolis, kuris pamėgins išmesti jį iš namų!

Ir dėdė Baretas ėmėsi darbo, nors jo nervai visą laiką buvo įtempti ir jis su skausmingu nerimu žvelgė į kiekvieną nepažįstamąjį, pasirodžiusį netoliese; buvo panašus į žmogų, kas akimirką laukiantį banditų užpuolimo.

Baretą šaukė į teismą; jis nenuvyko. Puikiai žinojo, kad teismai – tai tik pinklės doram žmogui pražudyti. Jeigu jie nori jį apiplėšti, tegul ateina čionai; šitą lauką, virtusį tartum jo kūno dalele, jis gins kaip save patį.

Kartą gavo pranešimą, kad po vidurdienio pas jį atvyks žmogus iš teismo, įpareigotas įvykdyti nuosprendį: išmesti jį iš čia, iš jo žemės, ir, maža to, paimti visa, kas tik yra sodyboje, skolai atmokėti. Nakvoti jam reikėsią jau kur kitur.

Vargšui dėdei Baretui pranešimas pasirodė toks neįtikimas, kad jis gūžtelėjo pečiais ir nusišypsojo. Taip galima pasielgti gal su kokiu sukčium, su žmogum, kuris niekada nemokėjo nuomos; bet juk jis visados rūpestingai atsiskaitydavo, jis čia gimęs, o įsiskolinęs tėra tik už metus... Cha! Juk gyvena ne tarp laukinių, kurie nei gailesčio turi, nei Viešpatį Dievą tiki!

Bet po vidurdienio išvydo kelyje kažkokius juodai apsirengusius ponus – didžiulius kraupius paukščius su sparnais iš susuktų popierių, kuriuos jie nešėsi po pažasčia. Nebebuvo ko abejoti: jie eina čionai jo apiplėšti.

Ir pagautas beprotiškos drąsos, kaip tikras mauras, kuris ištvermingai pakelia bet kokį įžeidimą, bet padūksta kaip laukinis, jei kas pasikėsina į jo nuosavybę, Baretas puolė į pirkią, čiupo senovišką šautuvą, kuris visada stovėjo užtaisytas už durų, ir pritūpė po padangte: jis suvarys abi kulkas tam iš šitų dviejų teismo atsiųstų banditų, katras pirmas įkels koją į jo žemę.

Ligota jo žmona ir visos dukterys, klykdamos kaip pamišėlės, iššoko iš pirkios, puolė prie jo ir norėjo atimti šautuvą, kurį jis laikė įsitvėręs abiem rankomis. Įnirtingai susikibę, jie stumdėsi po padangte; išgirdę garsius jų riksmus, iš gretimų pirkių iškišo galvas sunerimę kaimynai, ir greitai jų čia subėgo visa minia: retai gyvenamose vietose žmonės mielai teikia kits kitam brolišką pagalbą.

Pimentas atėmė šautuvą ir nusprendė dėl viso pikto nusinešti jį namo. Baretas puolė jam įkandin, bet jį sulaikė tvirtos vyrų rankos, ir jis išliejo visą susikaupusią tulžį ant niekšo, sutrukdžiusio jam apginti savo gerą:

– Pimentai!.. Vagie!.. Atiduok šautuvą!

Bet mušeika tik geraširdiškai šypsojosi, didžiai patenkintas, kad pasielgė kaip protingas žmogus, tėviškai susirūpinęs įdūkusiu seniu. Taip jie nuėjo į Pimento sodybą. Šeimininkas ir jo bičiuliai pasiliko prie senio ir vienas per kitą įkalbinėjo jį nedaryti kvailysčių. Ramiau, ramiau, dėde Baretai! Juk čia teismo sukčiai, o vargšas žmogus visados prakišiąs, jei tik su jais prasidėsiąs. Reikią tik šalto kraujo ir apsukrumo – gal dar viskas būsią gerai!

Tuo tarpu Bareto pirkioje juodieji paukščiai primargino ne vieną lapą: abejingai naršydami drabužius ir stumdydami baldus, jie aprašė visą turtą, netgi vištidę ir kūtę. Bareto žmona ir dukterys graudžiai verkė, o susirinkusi prie durų minia baimingai stebėjo, kas čia dedasi, mėgindama guosti vargšes moteris ir tyliai keikdama šykštuolį doną Salvadorą ir šituos bjaurybes, tarnaujančius niekšingam šuniui.

Dėdei Baretui išseko paskutinės jėgos, po baisios nevilties priepuolio jį apėmė visiškas abejingumas. Kai ėmė temti, pamatė prie savo kojų gulint kelis drabužių ryšulius, o viename iš maišų sužvangėjo jo įrankiai.

– Tėtuk! Tėtuk! – sudejavo kažkas drebančiu balsu.

Dukterys prigludo prie jo. Už jų stovėjo vargšė žmona, visai pasiligojusi, drebanti nuo karštligės; o toliau – pirkioje ir kieme, už durų, būriavosi tamsoj kaimynai iš visos apylinkės, sukrėsti šios tragedijos liudytojai ir dalyviai.

Sodyba jau nebepriklausanti jų šeimai; juodai apsirengę ponai užrakinę pirkią ir pasiėmę raktus; jie leidę išsinešti vien kelis ryšulius, kurie štai guli ant grindų, – senus drabužius ir įrankius; tai viskas, kas dabar likę Baretui.

Dukterys negalėjo kalbėti – apsiliejo ašaromis ir vėl puolė tėvui į glėbį. Pepeta, namų šeimininkė, ir kitos moterys taip pat verkė, pro ašaras keikdamos senąjį šykštuolį. Pagaliau įsikišo Pimentas.

Būsią dar laiko apie viską pakalbėti, o dabar – vakarienės! Velniai griebtų! Ar verta verkšlenti dėl kažkokio niekingo grašgaudžio! Jeigu

jis dabar pamatytų juos, jam tikriausiai apsidžiaugtų širdis!.. Uertos gyventojai – padorūs žmonės, o dėdės Bareto šeimą visi mylį ir pasidalinsią su ja net paskutine sužiedėjusia duonos kriaukšle.

Benamio kaimiečio žmona ir dukterys išėjo nakvoti pas kaimynes. O dėdė Baretas pasiliko Pimento globoje.

Beveik ligi vidurnakčio sėdėjo juodu ant taburečių blausioj aliejinės lempos šviesoje ir rūkė suktinę po suktinės.

Vargšas senis, atrodė, visai iš galvos išsikraustė. Mušeika, dėdamasis išmintingu žmogum, samprotavo ir šiaip, ir taip, o dėdė Baretas tiktai burbėjo kažkokius nesuprantamus garsus. O jeigu ir praverdavo burną, tai tik dar sykį pakartodavo tą patį prašymą:

– Pimentai! Atiduok šautuvą.

Pimentas šypsojosi. Nuostabu jam buvo, kad senis, visai uertai žinomas savo romiu būdu, netikėtai pasirodė toks nuožmus. Atiduoti jam šautuvą! Kurgi ne! Iš tiesios gilios raukšlės, susimetusios senio tarpuaky, nesunku buvo atspėti, kad jis tvirtai pasiryžęs nudėti savo nelaimės kaltininką.

Kaimynas vis labiau ir labiau erzino Baretą, ir šis galų gale išvadino Pimentą plėšiku. Aišku, jis nebeturįs draugų; visi aplinkui – niekšai, visi to paties galo kaip ir gobšas donas Salvadoras; ne, jis čia nemiegosiąs, jam troškų. Ir pasirausęs maiše su įrankiais susirado ten pjautuvą, užsikišo už juostos ir išėjo iš namų. Pimentas nesistengė jo sulaikyti: tokiu vėlyvu metu jis negali padaryti nieko blogo, tegul pamiega tyrame ore, jeigu jam taip patinka. Pimentas užsklendė duris ir atsigulė.

Dėdė Baretas nuėjo tiesiai į savo lauką ir ėmė slankioti aplink pirkią lyg benamis šuo.

Užrakinta! Užrakinta suvisai! Šitas sienas krovė dar jo senelis, o jis kasmet jas taisė. Va ir dabar, tamsoje, nesunku įžiūrėti kalkes, kuriomis prieš trejetą mėnesių jo dukterys nubaltino sienas.

Vištidė, kūtė, kiaulininkas – tėvo rankų darbas. O va šiaudinį stogą, aukštą, gražų, su kryžiais galuose, uždėjo jis pats, – senasis jau visas buvo vienų skylių. Jis surentė ir šulinį, įkasė stulpus padangtei, užtvėrė meldų tvorą, pro kurią kaišioja įvairiaspalves galvutes gvazdikai ir lelijos. O dabar viskas atiteks kitam! Ir kodėl? Tik todėl, kad kažkam užėjo toks noras!

Jis pasirausė už juostos ir ištraukė dėžutę degtukų – padegs šiaudinį stogą. A, teeinie viskas skradžiai! Dievas mato galų gale – jis čia šeimininkas ir turi teisę sudeginti savo turtą, kad nepatektų į tų plėšikų rankas.

Nusprendęs padegti gimtuosius namus, staiga nušiurpo iš baimės, lyg būtų išvydęs kylant iš grabų visų savo protėvių šešėlius, ir sviedė degtukus žemėn.

Bet jo širdį nesiliovė deginęs naikinimo geismas, ir jis puolė su pjautuvu rankose į lauką, suteikusį jam tiek kančių.

Tegu atkenčia žemė už tuos vargus ir nelaimes, kurie jį užgriuvo dėl jos!

Ištisas valandas jis siautėjo savo lauke. Tarsi kortų nameliai griuvo nendrių skliautai, kuriais stiepdamiesi aukštyn vyniojosi švelnūs žali pupelių ir žirnių stiebai; gulė ant žemės pupos, įnirtingo pjautuvo pakirstos; lyg nuręstos galvos lėkė į šalis kopūstų ir salotų gūžės, draikydamos tartum plaukus savo garbanotus lapus.

Ne, niekas nepasinaudos jo darbo vaisiais! Beveik lig aušros jis lamdė ir trempė viską aplinkui, lyg šokdamas beprotišką šokį, garsiai plūsdamasis ir svaidydamas prakeikimus, kol pagaliau nuovargis apmaldė jo įtūžį; tada jis krito ant žemės ir pravirko lyg vaikas, pagalvojęs, kad nuo šiolei jo guolis tebus tik žolė ir kad nieko daugiau jam nebelieka, tik eiti per žmones šunų lodyti.

Iš miego jį pažadino pirmieji saulės spinduliai, plykstelėję jam į akis. Aplinkui gyvai čiauškėjo paukščiai, nerūpestingai striksėdami palei pat jo galvą ir linksmai lesiodami naktį nuniokotus žemės vaisius.

Drėgmė ir nuovargis kaustyte sukaustė jo kūną, ir jis vos pasikėlė. Pimentas ir Pepeta iš tolo jį pašaukė kviesdami užvalgyti. Bet jis su panieka nusigręžė. Plėšikas!.. Atėmė iš jo šautuvą ir dar drįsta... Ir Baretas, drebėdamas nuo šalčio, patraukė keliu į Valensiją, pats nežinodamas, kur ir ko eina.

Priėjęs Kopos smuklę, užsuko vidun. Kažkokie vežikai iš kaimyninių sodybų tuoj pat jį užkalbino, pareiškė jam užuojautą ir pakvietė su jais išgerti. Jis mielai sutiko: išgėręs degtinės, gal taip nejaus kiaurai smelkiančio šalčio.

Ir šit blaivininkas Baretas išlenkė vieną po kitos dvi stiklines degtinės, kuri ugninėmis bangomis nualmėjo į skrandį.

Senio veidas iš pradžių įraudo, o paskui vėl mirtinai išblyško, akys pritvinko kraujo. Su vežikais, parodžiusiais jam gerą širdį, jis ėmė kalbėti garsiai, tvirtu, bemaž linksmu balsu. "Vaikai mano", – tarė jiems ir patikino, kad visa, kas atsitiko, jam niekis. Juk ne viską iš jo atėmę! Jam likęs geriausias daiktas iš viso turto, senelio pjautuvas – brangenybė, kurios neatiduotų nė už pusšimtį fanegų[7] žemės.

Ir Baretas ištraukė iš už juostos lenktą plieno geležtę, švarią ir blizgančią; tai puikiai užgrūdintas ir ypatingai išgaląstas įnagis: pasak Bareto, jis perpjaunąs krentančią rūkamojo popieriaus skiautę.

Vežikai sumokėjo šeimininkui, paragino arklius, ratai pajudėjo Valensijos linkui, ir ilgai dar buvo girdėti garsus tekinių girgždesys.

Senis dar valandą ar ilgiau sėdėjo smuklėje, kažką murmėdamas sau po nosim ir jausdamas keistą svaigulį. Pagaliau pastebėjo, kad šeimininkai, matyt, numanydami, kokia jo savijauta, piktai į jį žvilgčioja, ir, tarsi kažko susigėdęs, netvirtu žingsniu išėjo nė neatsisveikinęs iš smuklės.

Dėdė Baretas niekaip negalėjo atsikratyti vieno įkyraus prisiminimo. Jam visą laiką stovėjo akyse didžiulis apelsinmedžių sodas už valandos kelio nuo čia, tarp Benimakleto ir jūros. Jis buvo ne kartą nuėjęs ten su reikalais; patraukė tenai ir dabar, vildamasis, kad velnias jo pasigailės ir duos užtikti šeimininką, kuris bemaž kasdien ten užsuka ir godžiai žiūri į puikius medžius, tarytum skaičiuodamas vieną po kito.

Baretas sugaišo gal dvi valandas, kol nusigavo iki tos vietos, nes kelyje turėjo ne sykį sustoti: protarpiais reikėjo pailsinti nusilpusias kojas ir atstatyti sunkiai beišlaikomą kūno pusiausvyrą.

Tiktai dabar išgerta degtinė pradėjo kaip reikiant veikti; senis jau ir pats nesuprato, ko atsibastė čionai, taip toli nuo savo šeimos. Netekęs jėgų, pargriuvo kanapyne šalia kelio. Ir beregint tarp laibų žalių stiebų pasigirdo trankus jo knarkimas.

Kai pabudo, saulė jau krypo vakarop. Galva buvo lyg švino pripilta, po krūtine maudė, ausyse ūžė, burną degino baisus aitrumas. Kaipgi jis atsidūrė čionai, prie pat šeimininko sodo? Ko atsidangino taip toli? Kaip doram žmogui, jam pasidarė gėda, ir jis pamėgino atsistoti: reikia bėgti iš čia. Bet netikėtai pajuto už juostos sunkų pjautuvą ir krūptelėjo.

Atsisėdęs iškišo galvą iš kanapių ir staiga pamatė kelio posūkyje lėtai atžingsniuojant žmogų, apsigobusį apsiaustu.

Baretas pajuto, kad visas kraujas akies mirksniu suplūdo į galvą; girtumas vėl suėmė, ir jis pašoko traukdamas iš už juostos pjautuvą... O dar sako, kad velnias nelabas! Štai jis atveda žmogų, kurį nuo vakar dienos jis visą laiką troško pamatyti...

Senis lupikautojas tą dieną ilgai nesiryžo eiti iš namų. Jam buvo kiek neramu dėl dėdės Bareto: ta istorija nutiko visai neseniai, o iš uertos galima visko laukti. Bet jis būgštavo, kad jeigu jo nebus sode, tai kas nors gali tuo pasinaudoti, ir prisivertęs įveikė baimę; nusprendė, kad sodas pakankamai toli nuo jo atimtos žemės, ir leidosi kelionėn.

Sodas jau buvo čia pat, ir doną Salvadorą net juokas pradėjo imti, kad jis kažko bijojo. Staiga iš kanapyno, tarytum didžiulis kipšas raudonu veidu, iššoko Baretas. Jis pastojo seniui kelią ir ištiesęs į priekį rankas ėmė jį spiesti prie griovio krašto. Seniui pasirodė, kad tai baisus sapnas; dantys ėmė barškėti lyg drugiu sergančiam, veidas pažaliavo; apsiaustas nukrito nuo pečių, ir senis lupikautojas stypsojo vien su senu savo švarku ir nešvaria skarele, užvyniota ant kaklo. Jis taip išsigando, jog visai neteko galvos ir prakalbo į Baretą ne valensietiškai, o kastiliškai.

– Baretai, sūnau mano! – suvapėjo jis prislėgtu balsu. – Viskas čia tik juokai, tu nesijaudink. Aš tik norėjau vakar tave kiek pabauginti... štai ir viskas... Žemė liks tau... Ateik rytoj pas mane, pašnekėsim; tu atsiskaitysi su manim, kada norėsi...

Ir atšoko nuo Bareto. Taikėsi paspukti, išsisukti nuo baisiojo pjautuvo, kurio geležtėje blykčiojo saulės spinduliai ir dangaus mėlynė. Bet užpakaly buvo griovys, jis nebeturėjo kur bėgti ir atšlijęs atgal stengėsi bent prisidengti kietai sugniaužtais kumščiais.

O jo priešas šiepėsi lyg hiena, rodydamas aštrius ir baltus vargo žmogaus dantis.

– Sukčiau! Plėšike! – suriaumojo jis.

Mojuodamas pjautuvu, Baretas taikėsi, kur geriau smogti, o senis šykštuolis gynėsi, išgąstingai tiesdamas į jį geibias rankas.

– Baretai! Sūnau mano! Kas tau?.. Nuleisk pjautuvą. Nejuokauk. Tu juk padorus žmogus... Pagalvok apie dukteris. Juk sakau tau, kad viskas buvo tik juokai. Ateik rytoj, aš tau grąžinsiu rak... A-a-a!

Pasigirdo baisus riksmas – taip staugia sužeistas žvėris. Pjautuvui pakyrėjo tuščiai grumtis su kliūtimi, ir jis vienu trūkiu nukirto sulenktą

ranką. Toji pakibo ant sausgyslių odos, o iš raudonos bigės čiurkšle paplūdo kraujas. Baretas suriaumojo, pajutęs ant veido karštus purslus...

Senis susvyravo, bet nespėjus dar pargriūti žemėn pjautuvas rėžė per kaklą – perpjovė skarelę ir gerklę, beveik atkirsdamas galvą nuo liemens.

Donas Salvadoras nuvirto į griovį. Jo kojos, pasilikusios ant kranto, tampėsi kaip paskersto gyvulio, o iš galvos, nunirusios į purvą, pro plačią žaizdą upeliais sruvo kraujas; vanduo nusidažė purpurine spalva ir palengva sau tekėjo ramiai čiurlendamas iškilmingoj prieblandos tyloj.

Baretas stovėjo it suakmenėjęs ant griovio kranto. Jis tartum išėjo iš proto. Kiek plėšiko kraujo! Vanduo nusidažė raudonai, ir atrodė, kad griovys tvinsta. Netikėtai Baretą pagavo baimė, ir jis leidosi bėgti šalin, tarsi būgštaudamas, kad kruvinas srautas išsilies iš krantų ir jį praris.

Dar prieš sutemstant žinia apie dono Salvadoro mirtį žaibo greitumu pasklido uertoje. Ar teko jums matyti, su kokiu veidmainišku liūdesiu ir slaptu džiaugsmu žmonės sutinka žinią apie juos smaugusio žemvaldžio žuvimą? Kaip tik šitaip ir apverkė uerta lupikautojo mirtį. Visi numanė, kad tai Bareto darbas, bet niekas nepratarė nė žodžio. Kiekvienoje sodyboje jis galėjo rasti niekam nežinomų slaptų užunarvių; moterys, atrodė, būtų įmaniusios paslėpti jį po savo sijonais.

Bet žudikas lyg išprotėjęs bastėsi po uertą, vengdamas žmonių, tūnojo grioviuose, lindėjo po tilteliais ir bėgdavo tiesiai per lauką, kai išsigąsdavo šunų lojimo; kitą dieną žandarai užklupo jį bemiegantį šiaudų stirtoje.

Šešetą mėnesių visa uerta apie nieką daugiau nekalbėjo, tik apie dėdę Baretą.

Sekmadieniais vyrai ir moterys eidavo į Valensijos kalėjimą, tartum į kokią šventą vietą, pažvelgti pro grotas į savo "išvaduotoją", vargšą senį giliai įkritusiomis, neramiai klydinėjančiomis akimis ir kaskart vis labiau dumbančiais skruostais.

Atėjo teismo diena, ir jis buvo pasmerktas myriop.

Sužinojusi apie nuosprendį, subruzdo visa uerta. Kokia gėda: vienas iš jos gyventojų – ant ešafoto! Kunigai ir alkaldai ėmėsi žygių, kad bausmė būtų sušvelninta. Ir kadangi dėdė Baretas visiems buvo žinomas kaip nuolankus valdinys, visados balsavęs už tą, ką nurodydavo kasikas, ir niekad nesipriešinęs valdžios žmonėms, į Madridą iškeliavo žygūnai gelbėti jo gyvybės, ir malonė buvo suteikta pačiu laiku.

Iš kalėjimo dėdė Baretas išėjo sudžiūvęs kaip mumija; jį išsiuntė į Seutą, kur po kelerių metų jis mirė.

Bareto šeima išsiskirstė po žmones, pasklido tarsi vėjo pagautas šiaudų kuokštas.

Dukterys viena po kitos paliko šeimas, kurios buvo jas priglaudusios, persikėlė į Valensiją ir ieškodamos uždarbio parsisamdė tarnaitėmis, o sena motina, jausdama, kad jos negalavimai visiems įgriso, atsigulė į ligoninę ir netrukus pasimirė.

Uertos gyventojai greit jas pamiršo, kaip visados kad pamirštamos svetimos nelaimės, ir nebent tik retkarčiais, prisiminę baisią dėdės Bareto tragediją, klausdavo kits kitą, kur dabar jo dukterys.

Bet niekas nepamiršo lauko ir sodybos, kurie liko visiškai tokie kaip tą dieną, kada teismo žiurkės išvarė iš ten nelaimingąjį nuomininką.

Nebyliu visų uertos gyventojų susitarimu buvo sudaryta savotiška instinktyvi sąjunga, kurios dalyviai kažin ar pasakė apie tai viens kitam po žodį, tačiau įtraukė į sąmokslą, regis, net medžius ir takelius.

Pačią katastrofos dieną Pimentas išreiškė bendrą visų mintį: “Vargas tam narsuoliui, kuris išdrįs įsikurti šioje žemėje!”

Ir visi gyventojai, neišskiriant nė moterų ir vaikų, sutartinai bylojo grėsmingais žvilgsniais: “Nagi, tegu pabando!”

Prakeikta žemė, kurią dėdė Baretas ištrypė ir nuniokojo pjautuvu paskutinę naktį, tarsi nujausdamas, kad žus dėl jos katorgoje, palengva užėjo piktžolėmis.

Dono Salvadoro sūnūs, turtuoliai ir tokie pat šykštūnai kaip jų tėvas, manė, kad palikti sklypą neįdirbtą – tai tas pat, ką juos apvogti.

Kaimietis, gyvenęs kitame uertos gale, žmogus ne iš bailiųjų ir, be to, niekad neturėjęs užtektinai žemės, susiviliojo mažu nuomos mokesčiu ir nusprendė imtis dirbti ir šitą lauką, kurio visi taip bijojo.

Jis eidavo į darbą su šautuvu ant pečių; drauge su savo bernais ne per labai bodėjosi vienatve, kuriai jį pasmerkė kaimynai. Kai jis eidavo pro šalį, visų pirkių durys užsitrenkdavo, visur iš tolo jį lydėjo grasūs žvilgsniai.

Kaimietis laikėsi atsargiai, laukė spąstų. Bet apdairumas jam nepadėjo; kartą, kai jis grįžo vienas į sodybą, dar neužbaigęs arti dirvos, nežinia iš kur supokšėjo du šūviai, ir jis tik per stebuklą išliko gyvas: pro pat ausį prašvilpė geras šratų užtaisas.

Ant kelio – nė gyvos dvasios; jokių šviežių pėdsakų. Į jį šovė, matyt, iš kurio nors griovio; šaulys slapstėsi melduose.

Kariauti su tokiu priešininku buvo neįmanoma, ir drąsuolis tą pačią naktį grąžino pirkios raktus šeimininkams.

Kaip tik neaimanavo dono Salvadoro sūnūs! Tai ką, jau nebėra valdžios, nėra kas apgintų nuosavybę?.. Viskas griūva?

Be abejonės, įvykio kaltininkas, išvaręs naująjį nuomininką, buvo Pimentas; žandarai nugabeno uertos siaubą į kalėjimą.

Bet kai prasidėjo kvota, visi uertos gyventojai, stoję prieš teisėją, tvirtino, kad Pimentas nekaltas, ir iš gudrių kaimiečių neįmanoma buvo ištraukti nors vieno prieštaringo parodymo.

Visi kartojo tą pačią pasaką. Netgi nukaršusios senės, kurios niekada neišeidavo už savo vartų, rimčiausiai dėstė, kad tą dieną ir kaip tik tą valandą, kai pasigirdo šūviai, Pimentas su savo bendrais gėręs vienoje Alborajos smuklėje.

Pasidėję kvailiukais, atviraširdiškai žiūrėdami į teisėją ir kasydamiesi pakaušį, tie žmonės melavo be jokios sarmatos, ir niekaip nebuvo galima jų priveikti. Pimentą paleido iš kalėjimo, ir uertos gyventojai lengviau atsiduso patenkinti pergale.

Bandymas pavyko, ir dabar visiems pasidarė aišku, jog tas, kas panorės dirbti šitą žemę, prikais savo kailį.

Bet šykštieji šeimininkai nepasidavė. Ką gi, jie patys dirbsią savo žemę. Ir jie samdė bernus – tuos nusigyvenusius, nuolankius žmones, kurie genami bado ateidavo čionai ieškoti darbo iš pačių provincijos pakraščių arba nusileisdavo nuo kalnų palei Aragoną, skleisdami aplinkui prišutusių avikailių ir skurdo kvapą.

Uertos gyventojai gailėjosi nelaimingųjų čiurų[8]. Vargšeliai! Jie neturi darbo, tai kuo gi jie kalti? O vakarais, kai bernai grįždavo su kauptukais ant pečių po darbo, visados atsirasdavo geraširdžių, kurie nusivesdavo ką nors iš jų prie Kopos smuklės, pakviesdavo vidun, pastatydavo po stiklinukę, pakalbėdavo su jais pusbalsiu – rūsčia mina, bet su geriausiais norais, tėviškai, panašiai kaip suaugęs žmogus kad kalba su vaiku, mokydamas jį, kaip išvengti gresiančio pavojaus. Ir visados kitą dieną nekalbūs čiurai traukdavo visu būriu ne į lauką, o į šeimininkų namus:

– Šeimininke, mes atėjome atsiskaityti.

Ir veltui abu viengungiai dūkdavo matydami, kad jiems vėl nuostoliai, veltui mėgindavo perkalbėti atėjusius.

– Šeimininke, – atsakydavo tie, neklausydami jokių argumentų, – mes ne šuns vaikai, nors ir neturtingi.

Ir ne tik mesdavo darbą, bet ir savo kaimynus įbausdavo nė iš tolo nesiartinti prie Bareto žemės, lyg čia gyventų pats velnias.

Šeimininkai net per laikraščius šaukėsi pagalbos. Ir šit uertoje ėmė lankytis du žandarai: jie su grėsminga mina važinėjo po sodybas, klausėsi, ką šneka žmonės, atidžiai stebėjo praeivių veidus; bet viskas buvo perniek.

Kasdien jie matydavo tą patį vaizdą. Moterys dainuodamos siuva po padangtėmis; vyrai dirba laukuose neatsitiesdami, nepakeldami akių, be atodvasčio. Pimentas, atsidrėbęs kaip ponas, budi prie žabangų, laukdamas neatsargių paukščių; kartais jis tingiai ir negrabiai padeda Pepetai; prie Kopos smuklės šildosi įsauly arba kortuoja keli seniai. Viskas aplinkui dvelkia rimtimi ir naivia dorybe: tikra maurų Arkadija. Tačiau žandarai nelabai tikėjo šiuo taikingu reginiu. Nė vienas kaimietis nesutiko net už dyką imti Bareto žemės, ir galų gale šeimininkai pasidavė – paliko lauką dirvonuoti, o pirkią – palengva griūti, laukdami žmogaus, kuris arba ryžtųsi nupirkti šią žemę, arba imtųsi ją dirbti.

Uerta su didžiausiu pasitenkinimu stebėjo, kaip eina vėjais šis turtas, o dono Salvadoro įpėdiniams beliko vien keikti likimą ir pasikliauti Dievu.

Uertos gyventojams tai buvo naujas, niekada nepatirtas, stiprus jausmas. Turi juk ir vargingieji kada nors parodyti, kad jie taip pat gali nušluostyti nosį turčiams. Prisiminus, kaip siunta du turtingi šykštuoliai, tylomis kęsdami kaimiečių pašaipas, ir sužiedėjusi duona žmonėms atrodydavo skanesnė, ir vynas stipresnis, ir darbas lengvesnis.

Maža to, matant šį sunykimo ir skurdo vaizdą klestinčioje uertoje, mažėjo ir kitų žemvaldžių apetitai: prisimindami kaimynų patirtį, jie nesiryžo didinti nuomos mokesčio ir nekeldavo skandalo, jei kas sumokėdavo pavėluotai.

Apleistoji žemė tapo talismanu, vienijančiu visus uertos gyventojus, akivaizdžiai bylojančiu, kad prireikus jie sugebės mūru stoti už kits kitą, ir simbolizuojančiu jų valdžią šeimininkams. Tai buvo keista vargšų sąjunga prieš įstatymus ir prieš turčius, kurie valdo žemę, nors jos nedirba ir nelaisto savo prakaitu.

Viso to kaimiečiai nebuvo aiškiai įsisąmoninę, bet palengva jiems subrendo įsitikinimas, kad tą pačią dieną, kai dėdės Bareto laukas bus vėl suartas, uertą užgrius didžiausios bėdos. O kai nuo jų pergalės praėjo dešimt metų, jie patikėjo, kad į apleistą žemę jau niekas nekels kojos, nebent tik dėdė Tomba, aklas plepus senis, kuris neturėdamas kitų klausytojų ištisas dienas pasakoja apie savo partizaniškus žygdarbius murzinų avių bandai.

Šit kodėl visa uerta taip nustebo ir įdūko, kai Pimentas iš lauko į lauką, iš pirkios į pirkią pernešė žinią, kad Bareto sodyboje atsirado pagaliau nuomininkas, kažkoks atkilėlis, ir kad jis... jis jau tenai, su visa šeima, ir kuriasi toje žemėje... lyg ji iš tikrųjų jam priklausytų!

III

Apžiūrėjęs piktžolėmis užaugusį lauką, Batistė išsyk suprato, kad reikės gerai pasidarbuoti.

Bet nenusiminė. Tai buvo darbštus, pramanus žmogus, įpratęs grumtis už duonos kąsnį. Čia bus duonos, daug duonos, sakė jis sau ir raminosi tuo, kad kitąsyk buvo tekę pakliūti dar ne į tokias bėdas.

Visą amžių jis ėjo iš vienos vietos į kitą ieškodamas geresnio uždarbio, bet taip ir nepajėgė išbristi iš sodžiaus skurdo klampynės, ir karščiausias jo troškimas – bent pakenčiamai aprūpinti savo šeimą – taip ir liko neįgyvendintas.

Dirbdamas malūne netoli Sagunto, jis susipažino su būsimąja savo žmona. Anot jo paties, plūkėsi tada kaip arklys, kad tik šeima nieko nestokotų, ir Viešpats Dievas, atlygindamas jam už uolumą, kasmet dovanodavo po kūdikį.

Tai buvo dailūs vaikučiai, bet jų burnos, atrodė, nuo pat gimimo buvo pilnos dantų – taip greit jie atjunkdavo nuo motinos krūties ir taip atkakliai reikalavo duonos. Galų gale Batistė, tikėdamasis daugiau pelnyti, pasitraukė iš malūno ir tapo vežiku.

Jį persekiojo nelemtis. Niekas geriau už jį nežiūrėjo gyvulių, ypač kelionių metu, kada jis tiesiog nesumerkdavo akių. Mirtinai išvargęs per

nemigo naktis, jis vis dėlto niekad nesiryždavo, kaip jo draugai, pasikliauti arklių nuojauta, palikti juos be priežiūros ir užmigti ant vežimo; jis kantriai budėdavo bet kuriuo dienos ar nakties metu, stengdamasis atsargiai aplenkti gilias kelio duobes ir šiaip sunkiai pravažiuojamas vietas. Ir vis dėlto, jeigu kelyje apsiversdavo vežimas – tai ne kam kitam, o tik Batistei, jeigu nuo lietaus ir šalčio susirgdavo koks arklys – tai ne kieno kito, o būtinai Batistės, nors šis su tėvišku rūpestingumu skubėdavo užkloti gyvuliui nugarą drobinėmis gūniomis, vos tik imdavo kapnoti pirmieji lietaus lašai.

Daug metų kamavosi Batistė kratydamasis provincijos keliais, dažnai nepavalgydamas lig soties, miegodamas po atviru dangumi, ilgam laikui atsiskyręs nuo šeimos, kurią mylėjo didele rūstaus ir tylaus žmogaus meile, bet nuolatinės nelaimės ir nuostoliai jam nedavė prasigyventi, jis vis labiau skurdo.

Batistei krito visi arkliai, ir jis turėjo bristi į skolas, kad galėtų nusipirkti naujus; menką uždarbį, gautą už vyno ir alyvų aliejaus pervežimą, pasiglemždavo arkliamainiai ir račiai, kol galiausiai atėjo diena, kai Batistė, pamatęs, jog baigia visiškai nusigyventi, buvo priverstas mesti ir šį verslą.

Tada jis išsinuomojo žemės sklypą netoli Sagunto. Tai buvo išdžiūvęs, amžinai drėgmės ištroškęs raudonžemis, kuriame čia vienur, čia kitur kumpsojo susiraitę, gysloti šimtamečių pupmedžių kamienai arba kėlė apvalias dulkinas galvas alyvmedžiai.

Jo gyvenimas virto nesibaigiančia kova su sausra; dabar jis nuolat žvelgė į dangų ir drebėdavo iš susijaudinimo kiekvieną kartą, kai tik horizonte pasirodydavo tamsus debesėlis.

Lietaus nebuvo, ir ketvertą metų iš eilės žemė tedavė labai menką derlių. Batistė nebežinojo, ko griebtis ir kur pulti, bet štai vieną dieną, nuvažiavęs į Valensiją, susipažino su dono Salvadoro sūnumis, – gerais ponais, Dieve duok jiems sveikatą! – kurie ir pasiūlė jam tą puikų žemės sklypą, dvejus metus atleisdami nuo mokesčių, kol žemė visiškai atgaus ankstesnį našumą.

Jis buvo kai ką girdėjęs apie šią sodybą ir žinojo, kodėl savininkai laiko tokią derlingą žemę nedirbamą. Betgi tas buvo jau taip seniai! Be to, vargas žmogų padaro kurčią. Taigi žemė jam patinka, ir jis čia apsigyvens. Kas jam rūpi seni dono Salvadoro ir dėdės Bareto kivirčai!

Jis neteikė tam jokios reikšmės ir gėrėdamasis savo lauku viską pamiršo. Batistei salo iš džiaugsmo širdis pagalvojus, kad dabar jisai – žemės nuomininkas derlingoje uertoje, į kurią tiek sykių su pavydu žiūrėjo, važiuodamas Sagunto – Valensijos vieškeliu.

Taip, tai puiki žemė: visad žalia, neišsenkanti, duodanti keletą derlių per metus; rausvas vanduo tarsi gaivinantis kraujas be perstojo liejasi begaliniais grioviais ir grioveliais, raižančiais jos paviršių it painus išsišakojusių venų bei arterijų tinklas; žemė tokia derlinga, jog net maži jos lopinėliai, didumo sulig moteriška skara, gali išmaitinti ištisas šeimas. Sausi laukai palei Saguntą dabar atrodė tarsi pragaras, kur žmogų kankina amžinas troškulys, ir jis džiaugėsi, kad pasisekė iš ten ištrūkti.

Taip, dabar jis stojo į teisingą kelią. Į darbą! Žemė atrodo apverktinai, reikės joje gerai pasikapstyti. Et, kad tik būtų ūpas! Ir šitas sveikas, plačiapetis, raumeningas žaliūkas trumpai kirpta apskrita galva, geraširdišku veidu ir storu it vienuolio sprandu, saldžiai raivydamasis, plačiai išskėtė savo galingas rankas, pripratusias kilnoti maišus su miltais ir sunkius vynmaišius.

Jis su tokiu atsidėjimu apžiūrinėjo savo žemę, jog visai nematė, kaip juo domisi kaimynai.

Išsitiesę kalvutės šlaite arba iškišę galvas iš meldų, įdėmiai jį stebėjo vyrai, vaikai ir net moterys iš gretimų sodybų.

Batistė visiškai nekreipė į juos dėmesio. Kaimynai žvelgė į jį smalsiai ir nedraugiškai, kaip į kiekvieną atėjūną. Jis puikiai suprato, ką tai reiškia. Bet niekis: pripras. Be to, jiems gal ir šiaip įdomu pasižiūrėti, kaip degs visas tas šlamštas, kurio tiek daug prisirinko Bareto lauke per dešimtį dirvonavimo metų.

Kitą dieną po atsikraustymo jis su žmona ir vaikais jau degino piktžoles ir brūzgynus. Jų stiebai raitėsi liepsnos liežuviuose ir degdami krito ant žolės, o ugnies nusvilinti ropliai šliaužė į visas puses. Visa uerta su nebyliu įtūžiu stebėjo fejerverką, kurio dūmuose skendėjo Bareto sodyba.

Apkuopęs lauką, Batistė tuoj pat griebėsi jį dirbti. Žemė buvo sukietėjusi, ir Batistė, būdamas prityręs žemdirbys, nusprendė išplėšti ją ne visą iš karto, o dalimis. Atsimatavęs ketvirtainį palei pirkią, jis su visa šeimyna ėmėsi kasti.

Kaimynai šaipėsi, traukė juos per dantį, kone atvirai rodė savo susierzinimą. Na ir šeimynėlė! Kažkokie čigonai – visai kaip tie, kurie nakvoja po tiltais. Susikraustė į apgriuvusią pirkią lyg į skęstantį laivą ir jau, žiūrėk, taiso skyles, ramsto spyriais sienas, lipa be mažiausios baimės gelbėti įgriuvusio stogo ir netgi sustatė savo skurdžius, tegu ir rūpestingai nuvalytus baldelius kambariuose, kur lig tol gyveno tik žiurkės ir šliužai.

Savo darbštumu naujakuriai panėšėjo į voverių šeimą: kol tėvas dirbo, niekas nesėdėjo dykas. Teresa, Batistės žmona, ir Roseta, vyresnioji duktė, pasikaišiusios sijonus, kapstė žemę kauptukais ne blogiau už kokį padienį ir atsikvėpdavo tik tada, kai reikėdavo nubraukti kuokštą plaukų, uždrikusį ant raudonos prakaituotos kaktos. Vyresnysis sūnus Batistetas keliskart per dieną ėjo į Valensiją su pintine ant nugaros, nešė iš ten mėšlą ir statybines atliekas ir vertė juos į dvi krūvas, kurios jau stūksojo abipus keliuko nelyginant dvi triumfo arkos kolonos, o trys rimti, darbštūs berniukai, tartum iš tikrųjų suprasdami, kokia sunki šeimos būklė, šliaužiojo keturpėsti paskui suaugusius, dirbančius kauptukais, ir traukė iš didelių žemės gurvuolių kietas sudegintų krūmų šaknis.

Šitie parengiamieji darbai truko daugiau kaip savaitę, ir visą tą laiką šeima liejo prakaitą nesilsėdama nei dieną, nei naktį. Pusė žemės jau buvo sukasta; Batistė suarė ir suakėjo ją senu, bet dar žvaliu savo arklioku, kuris taip pat buvo šeimos narys.

Dabar atėjo metas sėti; greitai šventas Martynas – pats laikas sėjai, ir Batistė suskirstė paruoštą žemę į tris sklypus. Pats didysis – kviečiams, pats mažasis – pupoms, o vidutinysis – pašarinėms žolėms: reikia juk pasirūpinti ir Morutu, geru senu arkleliu. Jis to visiškai nusipelnęs.

Ir su džiaugsmingu pakilimu, nelyginant keliautojai, po ilgo plaukiojimo pagaliau išvydę uostą, visi šeimos nariai įniko į sėjos darbus.

Dabar jau nebėra ko baimintis dėl rytojaus. Čionykštės žemės neapvils: duonos užteks visiems metams.

Tą pačią dieną, kai užbaigė sėją, vakare jis pamatė artimiausiame kelyje nedidelę kaimenę avių nešvariomis, susivėlusiomis vilnomis, kuri sustojo išsigandusi palei jų lauką.

Paskui jas ėjo sausas ir išgeltęs it pergamentas senis giliai įdubusiomis akimis ir raukšlių raukšlelių išvagotu veidu.

Žengė jis iš lėto, bet tvirtai, ištiesęs ranką su lazda, kuria baksnojo kelią.

Visa šeima atidžiai žiūrėjo į senį: per tas dvi savaites, kai jie gyvena uertoje, tai buvo pirmas žmogus, išdrįsęs prisiartinti prie sodybos. Pajutęs, kad avys sustojo, jis pavarė jas. Batistė žengė seniui priešais. Čia nesą perėjimo: laukas apsėtas. Argi jis to nežinąs? Kai ką dėdė Tomba buvo girdėjęs, bet pastarąsias dvi savaites jis ganė savo bandą Karaikseto daubos pievose ir visai pamiršo šituos laukus. Tai dabar laukas jau apsėtas?

Senis piemuo net kaklą ištiesė – galgi įžiūrės savo užgesusiom akim įžūlųjį drąsuolį, nepabūgusį padaryti to, kas visai uertai atrodė neįmanoma.

Jis patylėjo kurį laiką, paskui prašneko liūdnu balsu:

– Blogai. Labai blogai...

Pats jis jaunystėje taip pat buvęs drąsus ir įžūlus ir mėgęs viską daryti prieš kitų norą. Bet kai priešų tiek daug... Taip, blogi reikalai; Batistė ryžęsis pavojingam žingsniui. Po nelemties, ištikusios vargšą Baretą, šitą žemę slegiąs prakeikimas. Jau tegu Batistė patikįs juo, gyvenimo pamokytu seniu: šita žemė atnešianti jam nelaimę.

Piemuo pavarė bandą keliu tolyn, bet prieš nueidamas atbloškė atgal apsiaustą, iškėlė aukštyn liesas rankas ir nelyginant aiškiaregys, lemiąs likimą, ar žynys, pranašaująs mirtį ir pragaištį, sušuko Batistei:

– Tikėk manim, sūnau: ji atneš tau nelaimę.

Šis susitikimas dar labiau sukiršino uertos gyventojus: žiūrėk, dėdė Tomba jau nebegali ganyti avių šioje žemėje. O juk ištisus dešimt metų tas laukas buvo jo žinioje.

Kad toji žemė jau įdirbta ir todėl Batistės reikalavimas teisėtas – apie tai niekas ir neužsiminė; visi tekalbėjo, kad senasis piemuo yra nusipelnęs didžios pagarbos: juk jaunystėje jis stačiai gyvus ryjęs prancūzus ir apkeliavęs kone visą pasaulį. Jo išmintimi, kuri reiškėsi abejotinais pamokymais ir neaiškiomis užuominomis, prietaringai tikėjo visa uerta.

Kai žemė buvo pasotinta derliais grūdais, Batistė ir jo šeima nusprendė, kad kol nėra kito darbo, pats metas pasirūpinti gyvenamuoju būstu. Žemė jų neapvils. Dabar laikas pagalvoti ir apie save.

Pirmąsyk po atsikraustymo Batistė nutarė palikti savo lauką ir išvažiavo į Valensiją, ketindamas parsigabenti vežimą statybinių atliekų, visados praverčiančių ūkyje.

Naujakurys plušėjo kaip laiminga skruzdėlė. Abi atliekų krūvos, kurias buvo sukrovęs Batistetas, gerokai paaugo, kai tėvas keliskart sukorė į miestą. Mėšlo krūva greitai didėjo, – o už jos rėpsojo suirusios durys, kirvarpotos sijos, langų rėmų likučiai, šimtai sutrūkusių plytų ir kitoks miesto griuvėsių laužas.

Uertos gyventojai stebėjosi matydami, kaip greitai ir vikriai rengia sau būstą šitos darbščios skruzdėlės. Sudubęs stogas atsitiesė, lietaus papūdytos gegnės buvo sutvirtintos arba pakeistos naujomis, stogo šlaitai apkloti šviežių šiaudų sluoksniu, o abiejuose galuose pastatyti nauji kryžiai, kurių briaunas Batistė peiliu išpjaustinėjo įmantriais dantytais ornamentais. Visoje apylinkėje dabar nebuvo tokio panašaus stogo. Atgimusi sodyba, kurios centre švietė naujas stogas, sakytum tyčiojosi, šaipėsi įžūliai iš kaimynų.

Paskiau prasidėjo darbas apačioje. Kaip išmaningai naudojo Batistė statybines atliekas, surankiotas Valensijoj! Kai visos sienos buvo nutinkuotos ir dingo plyšiai, žmona ir dukterys nubaltino pirkią baltutėlėmis kalkėmis. Naujos, mėlynai nudažytos durys atrodė lyg motina mažoms kvadratinėms tos pačios spalvos langinėms; po iškerojusiais vynmedžiais Batistė išgrindė raudonom plytom aikštelę, kur moterys galėjo laisvalaikiu siūti. Visą savaitę plūkėsi, kol išvalė šulinį – iškuopė akmenis ir šiukšles, kurias į jį metė ištisus dešimtį metų išdykėliai vaikėzai, ir štai vėl smagiai sugirgždėjo velenas, tarytum juokdamasis švargždžiu senės juoku iš aplinkinių gyventojų, ir pro samanotą rentinį ėmė kilti aukštyn kibirai su grynu šaltu vandeniu.

Kaimynai tylomis piktinosi. Nevidonas! Bet kur tau: nevidonas – per švelnus žodis! Tačiau kaip jis dirba! Galėtum pamanyti, kad jo raumeningos rankos – tai dvi stebuklingos lazdelės: lig tik jos ko nors prisiliečia – viskas pasikeičia.

Praėjo jau du mėnesiai nuo atsikraustymo dienos, o jis gal kokius penkis kartus tebuvo išvykęs iš sodybos.

Jis nesitraukė nuo savo žemės ir įgūžęs galvą į pečius dirbo ir dirbo iki apdujimo. Sodyba visa nušvito – anais laikais, kai čia gyveno senieji šeimininkai, ji niekad nebuvo tokia graži.

Laidaras, anksčiau aptvertas supuvusiais meldų pinučiais, dabar apsijuosė statinių tvora, apiplūkta moliu, palei kurią vaikštinėjo rudos vištos, o tarp jų liepsnojo ryškiai raudona gaidžio galva.

Palei pirkios langus buvo sukastas darželis, kuriame margavo lelijos ir raitėsi vijoklinės gėlės; ant raudono plytų suolo buvo išrikiuoti seni mėlyni virtuviniai puodai, dabar paversti vazonais, o pro atviras duris galėjai matyti – pamanykit, kas per įmantrumas! – naują stovą indams su blizgančiais kokliniais padėklėliais, ant kurių stovėjo pilvoti žali glazūruoti ąsočiai; ir visas šitas blizgesys, tarsi parodai išstatytas, lįste lindo į akis kiekvienam, kas tik ėjo pro šalį keliu.

Uertos gyventojai, vis labiau niršdami, bėgo pas Pimentą. Juk tai tiesiog nepakenčiama! Ko ketinąs griebtis drąsusis Pepetos vyras? Pimentas klausėsi jų ir braukė delnu per kaktą – jis buvo aiškiai suglumęs. Ką gi jis galįs padaryti? Tam išsišokėliui, atsibrovusiam į svetimą žemę, jis vis rengiąsis pasakyti keletą šiltų žodžių ir rimtai jį perspėti, kad nepaikiotų ir nešdintųsi iš kur atėjęs: šiaip ar taip, jam čia ne vieta. Bet kad tas velnio vaikas nė kojos nekeliąs iš savo sodybos – negi lįsi į jo namus su grasinimais! Juk jeigu vėliau kas nors atsitiktų, tatai būtų kaltės įrodymas. Reikia laikytis atsargiai ir palaukti, kol jis išeis pats. Žodžiu, kantrybės! O jis, Pimentas, galįs tiktai garantuoti, kad tas tipas nenuimsiąs iš Bareto lauko nei kviečių, nei pupų – ničnieko. Viską griebsiąs velnias. Pimento žodžiai ramino kaimynus, kurie akylai stebėjo, kaip sėkmingai darbuojasi prakeiktoji šeima, ir svajojo, kad tik greičiau ateitų diena, kada visas jų triūsas nueis vėjais.

Vieną vakarą Batistė grįžo iš Valensijos labai patenkintas savo kelione. Jo namuose nebuvo mados dykauti. Kai baigdavosi darbai lauke, sūnus turėdavo eiti į Valensiją mėšlo. Tik dukteriai, kai buvo sutvarkyta pirkia, beveik nebeliko kas veikti, ir štai dono Salvadoro sūnūs, labai patenkinti naujuoju nuomininku, padėjo jai susirasti darbą šilko verpimo fabrike.

Kitą rytą Roseta įsijungs į ilgą virtinę merginų, kurios kas dieną, pakilusios pro tamsą, užtvindo visus kelius bei takus ir traukia į miestą

su plačiais, vėjo plaikstomais sijonais ir pintinaitėmis ant rankų, o tenai storais, nuo sodietiško darbo atgrubusiais pirštais iki pat vakaro vynioja švelnius šilkverpių kokonus.

Batistė buvo beveik priėjęs Kopos smuklę, kai į kelią iš artimiausio tako pasuko kažkoks žmogus ir palengva žengė Batistei priešais, matyt, norėdamas su juo pasikalbėti.

Batistė sustojo širdyje gailėdamasis, kad nepasiėmė navachos ar pjautuvo; bet pasitikėjo savimi ir ramiai laukė, aukštai iškėlęs savo apvalią galvą, su ta valdinga išraiška, kurios taip bijojo namiškiai, susinėręs ant krūtinės stiprias buvusio malūno darbininko rankas.

Jis pažino tą žmogų, nors niekada su juo nebuvo kalbėjęsis: tai Pimentas.

Susitikimas, kurio jis visada pribijojo, pagaliau įvyko.

Mušeika nužvelgė nekenčiamąjį atėjūną nuo galvos iki kojų ir prašneko saldžiu balsu, stengdamasis užmaskuoti savo baisią pagiežą ir piktus kėslus bičiuliško patarimo tonu. Jis norįs pasakyti kaimynui tik porą žodžių – seniai jau rengiąsis su juo pašnekėti, bet juk Batistė niekad neišeinąs iš savo sodybos.

– Tik porą žodelių...

Ir jis pasakė tuos porą žodelių – patarė kuo greičiau išsikraustyti iš dėdės Bareto žemės. Batistei priderėtų tikėti žmonėmis, kurie linkį jam tik gero ir nuo seno pažįstą uertos papročius. Jau vien atsikeldamas čia gyventi, Batistė skaudžiai užgavęs visus senbuvius, o ką jau kalbėti apie tai, kad naujai atstatyta pirkia badanti akis vargšams žmonėms.

Kaimynas turėtų tuo patikėti ir išsikelti su šeima kur nors kitur.

Batistė klausėsi Pimento su ironiška šypsena. Mušeiką, atrodė, suglumino nesudrumsčiama atėjūno ramybė, jis netgi sumišo, kad atsirado žmogus, kuris jo nebijo.

Išsikelti? Dar negimęs toks drąsuolis, kuris priverstų jį palikti žemę, teisėtai jam priklausančią ir aplaistytą jo prakaitu, žemę, kuri duosianti visai jo šeimai duoną.

Jis – taikingas žmogus. Aišku? Bet jeigu jį kas užkabinsią, jis neliksiąs skolingas. Tegul kiekvienas dirbąs savo darbą, o jam ir savų rūpesčių iki kaklo – į kitų rūpesčius jis neketinąs kišti nosies.

Ir su panieka atsukęs peštukui nugarą nuėjo savo keliu. Pimentas buvo pratęs, kad visi prieš jį drebėtų, tad juo labiau jį suglumino Batistės šaltakraujiškumas.

– Tai tavo paskutinis žodis? – šūktelėjo jis, kai Batistė buvo jau toli.

– Taip, paskutinis, – nesustodamas atsakė Batistė. Netrukus jis dingo už posūkio. Tolumoje, senojo Bareto sodyboje, užjutęs pareinant šeimininką, sulojo šuo.

Lig tik Pimentas pasiliko vienas, jam vėl grįžo visas išdidumas. Po velnių! Tas tipas iš jo tyčiojasi. Jis pro dantis keliskart nusikeikė ir pagrūmojo kumščiu ton pusėn, kur už kelio posūkio ką tik dingo Batistė.

– Tau dar atsirūgs! Tau dar atsirūgs, akiplėša!

Iš įtūžio virpančiame jo balse, regis, skambėjo visų uertos gyventojų neapykanta.

IV

Buvo ketvirtadienis, ir pagal paprotį, gyvuojantį bemaž penketą šimtmečių, prie Valensijos katedros, priešais vadinamąsias Apaštalų duris, turėjo posėdžiauti Vandenų tribunolas.

Migeletės bokšto laikrodis vos teišmušė dešimtį dūžių, o uertos gyventojai jau būriavosi palei neveikiantį fontaną – aikštės puošmeną – arba sėdinėjo ant akmeninės jo baliustrados, sudarydami spalvotą girliandą iš mėlynų ir baltų skraisčių, raudonų ir geltonų skarelių ir margų perkelinių sijonų.

Vieni atsivarė čionai su kuinais, apkrautais pintinėmis su mėšlu, didžiai patenkinti gatvėse surinktu grobiu; kiti, atvažiavę tuščiomis, visaip mėgino permaldauti miesto savivaldybės gvardiečius, kad leistų jiems čia apsistoti. Seniai šnekučiavo aikštėje su moterimis, o jaunieji mieliau smuko į gretimą kavinę laiko prastumti – išlenkti stikliuko degtinės, surūkyti pigaus cigaro.

Kone visi uertos gyventojai, – visi, kas tik buvo kuo nors nepatenkinti, – atvyko čionai ir suraukę antakius, įnirtingai mojuodami rankomis, įrodinėjo dabar savo teises, nekantriai laukdami valandos, kada galės

išlieti begalinį skundų srautą septyniems sindikams, kitaip dar vadinamiems "Septynių kanalų" teisėjams.

Tribunolo algvasilas[9], jau pusė šimtmečio kovojąs su šita neramia, karingai nusiteikusia minia, sustatė paūksmėje palei smailiaskliautes bažnyčios duris senoviniu damastu apmuštas sėdynes, padarydamas lyg ir kanapą, o paskui atitvėrė žemomis grotelėmis galą šaligatvio, kuris turėjo virsti teismo posėdžių sale.

Apaštalų durys – portalas, sukrautas iš rausvo akmens, senas, laiko išvarpytas, su aptrupėjusiais papuošimais, ypač ryškiai matomais skaisčioje saulės šviesoje, buvo senajam tribunolui iš tikrųjų garbingas fonas. Tai sakytum akmeninis baldakimas, specialiai sukurtas penkių šimtų metų senumo teismui.

Iš timpano žvelgia Dievo Motina ir šeši angelai su smulkių plunksnų sparnais ir ilgais rūbais, krintančiais stambiomis raukšlėmis. Angelai visi kaip vienas paputžandžiai, jų plaukai, viršum kaktos panašūs į liepsnos liežuvius, susiraitę sunkiomis garbanomis; jie griežia violomis, fleitomis, švilpynėmis ir muša būgnus. Trys portalo arkos, kylančios viena virš kitos, papuoštos girliandomis iš angelų, karalių bei šventųjų, kurių kiekvieną dengia mažutis ažūrinis baldakimas; masyviuose portalo šonuose, prasikišusiuose į priekį, stovi dvylika apaštalų, taip subjaurotų ir sudarkytų, kad jų nepažintų net pats Jėzus. Šitie akmeniniai milžinai, be nosių, apdaužytomis kojomis, nutrūkusiomis rankomis, panašūs ne tiek į apaštalus, kiek į luošius, susirinkusius čion iš lazareto ir graudingai rodančius visiems savo sužalotus kūnus. Aukštai, kur baigiasi portalas, skleidžiasi nelyginant milžiniška gėlė, apraizgyta vielos tinklu, didžiulė rozetė iš įvairiaspalvių stiklų, pro kuriuos į bažnyčią skverbiasi šviesa; žemai, kolonų papėdėje, akmuo visiškai nuzulintas; lygiai taip pat ir lapų ornamentai, ir reljefinis herbų paviršius dailiai nugludinti daugelio, daugelio maldininkų kartų.

Portalo kliaudos akivaizdžiai byloja apie čia vykusius maištus ir riaušes. Prie šitų akmenų spietėsi kadaise visas miestas; čia kažkada, senais laikais, garmaliavo triukšminga, įdūkusi levantiečių minia[10]; ir portalo šventieji, laiko apgadinti ir subjauroti nelyginant egiptiečių mumijos, nukreipę į dangų neatpažįstamus savo veidus, regis, iki šiol tebesiklauso,

kaip skamba revoliucinės Sąjungos aliarmo varpai ir kaip šaudo iš arkebuzų germanijai[11].

Algvasilas, viską paruošęs tribunolo posėdžiui, atsistojo prie grotelių, šalia įėjimo, laukdamas teisėjų.

Pagaliau jie atėjo, orūs, apsirengę juodai kaip pasiturintys kaimiečiai, su baltomis alpargatomis[12] ir šilkinėmis skarelėmis po plačiakraštėm skrybėlėm. Paskui kiekvieną jų žengė eskortas iš kanalo sargų ir ieškovų, kurie dar prieš prasidedant teismui mėgino palenkti juos savo pusėn.

Uertos gyventojai pagarbiai žiūrėjo į šituos teisėjus, kilusius iš jų pačių tarpo, – teisėjus, kurių nuosprendis buvo neapskundžiamas. Tai buvo vandens šeimininkai, laiką savo rankose žmonių gyvybę ir laukų maitinimą, – savalaikį laistymą, be kurio nėra derliaus. Visas slėnis, kurį tartum neperžengiama siena skyrė į dvi dalis upė, buvo išraižyta kanalų; jų vardais gyventojai ir vadino teisėjus.

Išdžiūvusį, kuprotą seniuką, kurio gumbuotos raudonos rankos taip tirtėjo, kad vos nulaikė storą lazdą, vadino Kvartu de Fontanaru; kitą, stambų ir orų, su žilais antakiais, užgriuvusiais ant mažų akučių, – Muslata; netrukus pasirodė Raskanja, apskritagalvis ilgšis su dailiai išlyginta palaidine, o paskiau atėjo ir kiti keturi: Favara, Robelja, Tormas ir Mestalja.

Dabar čia buvo atstovaujamos abi uertos dalys: kairysis Turijos krantas su keturiais kanalais – Rusafos uerta, išraižyta kupliais medžiais apsodintų kelių, vingiuojančių lig pelkėtosios Albuferos; ir dešinysis, pagarsėjęs Benimakleto žemuogėmis, Alborajos migdolais ir puikiais sodais, žydinčiais kiaurus metus.

Teisėjai sveikinosi vienas su kitu kaip žmonės, nesimatę visą savaitę, ir stovėdami prie katedros durų šnekėjosi apie kasdieninius reikalus. Retkarčiais, kai atsiverdavo stiklinės durys, aplipintos skelbimėliais tikintiesiems, į saulės perkaitintą aikštę plūstelėdavo vėsus srautas smilkalų prisigėrusio oro, primenančio drėgną rūsio alsavimą.

Pusę dvylikos, kai baigėsi pamaldos ir iš katedros ėjo tik vienas kitas ilgiau užtrukęs pamaldesnis parapijietis, tribunolas pradėjo darbą.

Septynetas teisėjų susėdo ant senos kanapos; iš visų aikštės kraštų subėgo uertos gyventojai; jie susispietė prie grotelių, prisispaudė vienas prie kito, ir glaudus jų būrelis dvelkė prakaitu, šiaudais ir milu. Algvasi-

las, rūstus ir pilnas didybės, atsistojo prie stiebo, kurio viršuje buvo bronzinis kablys – Vandenų tribunolo emblema.

"Septyni kanalai" nusiėmė skrybėles ir nudūrę į žemę akis pasidėjo rankas ant kelių; jų seniausiasis ištarė įprastinę formulę:

– Teismas prasideda.

Tylu – aplink nė garso. Čia, aikštėje, minia lygiai taip pat pagarbiai tylėjo kaip ir bažnyčioje. Karietų dardesys, tramvajų skambučiai, visas daugiabalsis modernaus miesto triukšmas ėjo kažkur pro šalį, nepaliesdamas ir netrikdydamas šios senovinės institucijos, – ji laikėsi ramiai kaip žmogus savo namuose, nejausdama naujų laikų dvelksmo, atkakliai nepastebėdama aplinkui vykstančių didžių permainų, visiškai nesugebėdama priimti jokios naujovės.

Uertos gyventojai didžiavosi savo tribunolu. Va čia tai tikroji teisdarystė: nuosprendis – be jokios gaišaties, čia pat vietoje; ir jokių popierių, kurie tik apdumia doram žmogui akis.

Žmonėms, įpratusiems su prietaringa baime žiūrėti į nesuprantamą rašto meną, labiausiai ir buvo prie širdies tai, kad šis teismas nepripažino jokių žyminių popierių ir neturėjo baisaus raštininko. Nebuvo čia nei sekretorių, nei plunksnų, nei grėsmingų sargų – nieko, tik žodžiai, o ir pačios ištarmės nereikėjo su nerimasčiu laukti ištisas savaites.

Teisėjai laikydavo visus parodymus galvoje ir skelbdavo nuosprendį tuojau pat, skelbdavo jį ramiai kaip žmonės, kurie žino, kad jų sprendimas turi būti įvykdytas. Jei kas išdrįsdavo priešgyniauti tribunolui, tas būdavo baudžiamas, o kas atsisakydavo vykdyti nuosprendį, visiškai nebegaudavo vandens, atseit būdavo pasmerkiamas mirti badu.

Su tokiu tribunolu juokų nekrėsi. Taip paprastai, patriarchiškai teisia tiktai pasakose geras karalius, rytais išeinąs prie savo rūmų vartų pasiklausyti, kuo skundžiasi valdiniai; taip teisia klajoklių kabilų genties vadas, skelbiantis ištarmę ir ją vykdantis prie savo palapinės angos. Taip ir reikia bausti piktadarius: doras žmogus visada laimės, ir viešpataus ramybė.

Visi susirinkusieji – vyrai, moterys, vaikai – spraudėsi prie grotelių, kad tiktai, gink Dieve, neliktų nenugirstas bent vienas žodis; kartkartėmis jie imdavo staiga malti alkūnėmis: reikia gi kvėptelti nors kiek gryno oro, kad neuždustum.

O kitapus grotelių ieškovai ir atsakovai ėjo vienas po kito prie kanapos, ne mažiau godojamos kaip ir pats tribunolas.

Algvasilas atimdavo iš jų lazdas ir vėzdus, nes tai puolimo įrankiai, nesuderinami su pagarba tribunolui; paskui lengvai kumšnodavo į nugarą, kol jie su savo skraistėmis, persvertomis per ranką, atsidurdavo prieš teisėjus; ir jeigu kuris pats nesusiprasdavo nusiimti nuo galvos skarelės, ją nutraukdavo algvasilas. Nelabai tai mandagu, bet ką daugiau darysi su tokiais stuobriais!

Stodami vienas po kito prieš tribunolą, skundėjai pateikdavo ir labai painių klausimų, bet siaurapročiai teisėjai išspręsdavo viską nuostabiai lengvai ir paprastai.

Kanalų sargai ir atandadorai, kurių pareiga buvo žiūrėti, kad nebūtų pažeista laistymo eilė, dėstė savo skundus, o atsakovai kaip įmanydami teisinosi. Senas tėvas, būdavo, leidžia kalbėti savo sūnums, gebantiems ryžtingiau spirtis prieš skundėjus; našlė ateina su kokiu nors velionio vyro draugu ir jam paveda ginti savo reikalus.

Nuolat ir nuolat čia pasireiškia karštas pietiečių būdas. Šit koks nors atsakovas, klausydamasis atandadoro pretenzijų, neištvėręs ima ir sušunka: "Melas! Čia viskas perdėm pramanyta, viskas šmeižtas!.. Mane tyčia nori pražudyti!"

Tačiau "Septyni kanalai" sudraudžia išsišokėlį grėsmingais žvilgsniais. Čia gali kalbėti tik tada, kai ateina tavo eilė. O jeigu dar sykį pertrauksi kito kalbą, turėsi sumokėti tiek ir tiek sueldų pabaudos. O betgi atsiranda užsispyrėlių, kurie ginčo įkarštyje neiškenčia tuojau pat neatsakę į kaltinimus ir moka pabaudą kelis kartus.

Teisėjai, nepakildami iš vietų, sukiša galvas lyg ožiai, pasirengę badytis, kelias sekundes šnibždasi, ir galų gale jų seniausiasis ramiai, iškilmingu balsu paskelbia nuosprendį – sumokėti tiek ir tiek livrų ir sueldų, tarsi šitie senoviniai pinigai ir dabar būtų apyvartoje, o aikštėje bet kuriuo metu galėtų pasirodyti, arbaletininkų eskorto lydimas, didingasis chustisija su raudonais šarvais[13].

Buvo jau po vidurdienio, ir iš kai kurių požymių galėjai spręsti, kad "Septynis kanalus" kiek išvargino toks gausus jų apginto teisingumo srautas, kai algvasilas garsiai pašaukė Batistę Borulį, kaltinamą drėkinimo taisyklių laužymu ir valdžios neklausymu.

Už pertvaros nuėjo Pimentas ir Batistė, o minia dar stipriau prisispaudė prie grotelių. Čia buvo daugelis tų, kurie gyveno netoli buvusios Bareto sodybos.

Visi didžiai domėjosi šia byla. Nepakenčiamąjį atėjūną kaltino Pimentas, šios apylinkės atandadoras.

Rinkimų dienomis šitas dykaduonis sukosi kaip vijurkas po visą apylinkę ir apmuilinęs žmonėms akis gavo šias pareigas, teikiančias šiokią tokią valdžią ir keliančias jo autoritetą kaimynų akyse: laistymo dienomis šie visaip jam įtaikavo ir vienas per kitą kvietėsi pas save.

Batistė iki širdies gelmių pasipiktino neteisingu apkaltinimu. Jis buvo išblyškęs iš pykčio ir žiūrėjo įdūkęs į pašaipius veidus už grotelių ir į savo priešininką Pimentą, kuris stovėjo išdidžiai ir atsainiai kaip žmogus, atstovaująs valdžiai ir nebe pirmą sykį kalbąs prieš tribunolą.

– Kalbėkit jūs, – tarė seniausias iš "kanalų", ištiesdamas koją, nes pagal seną paprotį ne ranka, o balta alpargata teisėjai nurodydavo, kieno eilė kalbėti.

Pimentas išdėstė kaltinimą. Va šitas žmogus, kuris dabar čia stovi, gal todėl, kad jis yra naujokas uertoje, nusprendė, matyt, kad eilės drėkinimui nesą ko žiūrėti ir kad kiekvienas galįs elgtis, kaip jam ateina į galvą.

Jis, Pimentas, atandadoras, atstovaująs kanalo valdžiai savo apylinkėje, nurodęs Batistei kviečių laistymo laiką: antrą valandą nakties. Bet, atrodo, šitas ponas nepratęs anksti keltis iš patalo ir praleidęs savo eilę, o penktą valandą ryto, kai turėję laistyti jau kiti, pats, be jokio leidimo, atidaręs užtūrą (nusikaltimas pirmas), nuvogęs vandenį iš kaimynų (nusikaltimas antras) ir nenorėdamas paklusti atandadorui grasinęs net jėga jam pasipriešinti (nusikaltimas trečias ir paskutinis).

Trigubo nusikaltėlio veidas keliskart persimainė; sulig šitais Pimento žodžiais jis užsiplieskė ir nebeįstengdamas susilaikyti riktelėjo:

– Melas! Kas žodis, tai melas!

Tribunolas pasipiktino, kad kaltinamasis taip energingai protestuoja, nė kiek nerodydamas pagarbos teismui.

Jeigu jis netylėsiąs, jam uždėsią pabaudą. Bet grasink kiek nori bauda taikiam žmogui, kai jis išeina iš kantrybės ir užsidega įtūžiu! Ir Batistė vėl neištvėrė neprotestavęs prieš žmonių neteisingumą, prieš tribunolą, kuris priima tarnybon tokius apgavikus ir niekšus kaip Pimentas.

To jau buvo per daug. “Septyni kanalai” perpyko:

– Keturi sueldai baudos!

Batistę išgąsdino uždėta bauda, jis susizgribo ir išsyk nutilo, o publikoje pasigirdo džiaugsmingi jo priešų riksmai ir kikenimas.

Kol Pimentas baigė savo parodymus, jis stovėjo nejudėdamas, nuleidęs galvą, su įniršio ašaromis akyse.

– Kalbėkit jūs, – parodė į jį tribunolas. Bet iš teisėjų akių buvo matyti, kad jie nelabai prijaučia šitam ramybės drumstėjui, savo protestais sutrikdžiusiam teismui priderantį iškilmingumą.

Batistė, visas drebėdamas iš pykčio, kažką suvebleno nežinodamas, kaip čia reikėtų gintis: juk jis iš tikrųjų nekaltas.

Jis esąs apgautas; Pimentas – sukčius ir, be to, dar jo priešas. Pimentas pranešęs, kad jo eilė laistyti penktą valandą ryto, – jis tą gerai atsimenąs, – o štai dabar sakąs, kad antrą valandą; Pimentas tyčia darąs viską, kad tik jam būtų užkrauta pabauda ir kad žūtų kviečiai, paskutinė jo šeimos viltis... Ar galįs tribunolas patikėti doro žmogaus žodžiais? Tai va, jis pasakęs tikrą tiesą, nors ir neturįs liudytojų. Negali būti, kad senjorai sindikai, tokie garbūs ponai, labiau tikėtų sukčium Pimentu...

Balta pirmininko alpargata trenkė į šaligatvio plokštę, užkirsdama kelią prieštaravimų ir valdžios įžeidinėjimų srautui, kuris dabar tikriausiai būtų paplūdęs:

– Nutilkit!

Ir Batistė nutilo, o septyngalvė pabaisa, susimetusi į kamuolį ant damastinės kanapos, murmėjo rengdama ištarmę.

– Tribunolas nusprendė... – prabilo vyresnysis “kanalas”, ir aplinkui įsiviešpatavo tyla.

Už grotelių susigrūdę žmonės, neatitraukdami akių nuo senojo sindiko lūpų, nekantriai laukė sprendimo, lyg būtų teisiami jie patys.

– Batistė Borulis sumokės dvi livras pabaudos už nusikaltimą ir keturis sueldus už tvarkos pažeidimą teisme.

Minia triukšmingai išreiškė savo pritarimą, o kažkokia senė, visiems kvatojant, net ėmė ploti delnais ir šaukti:

– Bravo! Bravo!

Batistė pasitraukė nuo tribunolo, nieko nematydamas aplinkui, nunėręs galvą, lyg būtų rengęsis ką pulti. Pimentas dėl viso pikto kiek atsiliko. Jei žmonės būtų neprasiskyrę prieš Batistę ir nedavę jam kelio, jis negalvodamas būtų paleidęs į darbą didžiulius savo kumščius ir čia pat dėjęs į sprandą kiekvienam, kas būtų drįsęs atvirai parodyti savo nedraugiškumą.

Batistė pasišalino. Jis nuėjo pas šeimininkus pranešti, kas atsitiko, ir išlieti savo pagiežos prieš niekšus, įsigeidusius žūtbūt užnuodyti jo gyvenimą. Po valandos, pasiguodęs tuo, kad šeimininkai jį išklausė ir užjautė, leidosi namo.

Pragariškos kančios! Žingsniuodamas Alborajos keliu, jis vėl sutiko daugelį tų, kurie dalyvavo teisme; dabar jie žengė šalia mėšlo prikrautų vežimų arba jojo asiliukais, užsirangę ant tuščių pintinių. Vis tai buvo jo priešai – kaimynai, su kuriais jis nė sykio nebuvo net pasisveikinęs.

Jam einant pro šalį, jie nutildavo ir stengdavosi kuo rimčiau laikytis, nors jų akyse žibėdavo linksmas vylius. Bet lig tik jis nutoldavo, už jo nugaros nuskardėdavo įžūlus juokas, o kartą nugirdo, kaip kažkoks juokdarys, mėgdžiodamas orų tribunolo pirmininko toną, garsiai suriko jam pridurmui:

– Keturi sueldai – už tvarkos pažeidimą!

Jau iš tolo Batistė pastebėjo Kopos smuklės tarpdury savo priešininką Pimentą. Apsuptas bičiulių, jis stovėjo su stikliniu ąsočiu rankoje ir skėtriodamas, kvatodamas turbūt mėgdžiojo Batistę – vaizdavo, kaip tas skundėsi ir protestavo. Visi juokėsi: pabauda Batistei buvo šventė visai uertai.

Šimts velnių! Dabar jam, taikiam žmogui ir geram šeimos tėvui, darosi aišku, kaip galima nužudyti kitą žmogų.

Jam drebėjo rankos, delnai nepakenčiamai niežėjo. Kai jau nebetoli buvo smuklė, jis sulėtino žingsnį: įdomu, ar jie išdrįs juoktis ir jam girdint.

Jis net buvo besiryžtąs – negirdėtas daiktas! – pirmą kartą užsukti į smuklę ir visų priešų akyse išgerti stiklinę vyno. Tačiau tą pat akimirką prisiminė dviejų livrų pabaudą ir susilaikė: negalima švaistyti pinigų. Prakeiktos dvi livros! Dabar jau nėra ko galvoti apie naują apavą vaikams: tą krūvelę monetų, kurią surinko Teresa, ketindama nupirkti mažyliams alpargatas, reikės, matyt, paimti baudai sumokėti.

Kai jis priėjo prie smuklės, Pimentas dingo – neva nuėjo prisipildyti ąsočio, o jo bendrai apsimetė nepastebėję Batistės.

Iš jo minos priešai veikiai suprato, kad jis pasirengęs viskam, ir pajuto jam pagarbą.

Tačiau po šitos pergalės tik dar liūdniau jam pasidarė. Kaip jie nekenčia jo! Visa uerta grėsmingai, nepermaldaujamai sukilo prieš jį. Ne, tai ne gyvenimas! Juk netgi dieną jis stengiasi neišeiti iš savo lauko, kad nereikėtų bendrauti su kaimynais.

Ne, jis jų nebijo, tiktai iš atsargumo vengia susidūrimų.

Naktimis miega neramiai: lig tik suloja šuva, šoka iš lovos ir puola iš pirkios su šautuvu rankose. Ir ne sykį tarėsi matęs tamsius šešėlius, skubiai neriančius tolyn artimiausiais takais.

Jis bijo dėl derliaus, dėl kviečių, į kuriuos jo šeima deda visas viltis: juk visi namiškiai taip godžiai, taip atidžiai seka, kaip jie auga!

Batistė puikiai žino Pimento grasinimus: visos uertos remiamas, šis prisiekė, jog tas, kas tuos kviečius pasėjo, jų nekuls. Ir Batistė, rodos, net vaikus pamiršta, kai pasineria į nerimastingas mintis apie savo žemę, apie žalius daigus, kurie saulės kaitinami vis auga ir auga ir veikiai turi pavirsti krūvomis auksinių grūdų...

Tyli, bet nuožmi neapykanta lydėjo jį visą kelią. Moterys gręžėsi į šalį, prikąsdamos lūpas ir nesiteikdamos jo pasveikinti kaip visų įprasta; vyrai, dirbą laukuose šalia kelio, susižvalgę laidėsi kandžiomis frazėmis, netiesiogiai užgauliodami, be abejo, tiktai jį, ir net vaikai atokiau nuo kelio šaukė: "Šunie tu! Rupūže!" Jo vardo neminėjo, bet buvo aišku, kad plūsta ne ką kitą, o tik Batistę, visos uertos priešą.

O, jeigu jis neturėtų milžino kumščių ir galingų pečių, jei nebūtų matyti iš jo povyzos, kad jis nemėgsta juokų, – uertos gyventojai greitai suvestų su juo sąskaitas! Bet dabar kiekvienas laukė, kada kaimynas išdrįs užpulti pirmas, ir belaukiant tik iš tolo grasino.

Tačiau Batistė gavo patirti ir malonią akimirką. Jis jau artinosi prie sodybos ir net girdėjo lojant savo šunį, kai kažkoks bernelis, visai dar vaikas, sėdintis šalikelėje prie krūvelės nukirstų meldų su pjautuvu ant kelių, pakilo ir pasveikino jį:

– Laba diena, pone Batiste!

Ir patys sveikinimo žodžiai, ir drebantis balsas, kuriuo ištarė juos nedrąsus vaikinas, pradžiugino jį ir nustebino. Jam atlėgo net liūdesys dėl vienumos, kuriai jį pasmerkė kaimynų priešiškumas.

Žinoma, to berniuko simpatija – menkniekis, ir vis dėlto jis pasijuto mažne taip, kaip jaučiasi karščiuojantis žmogus, kai jam lūpas suvilgo vėsiu vandeniu.

Jis pažvelgė meiliai į žydraakį jaunuolį šviesiais gyvaplaukiais apaugusiu veidu, dabar nukaitusiu iš sumišimo, ir pabandė prisiminti, kur jį matęs. A, tiesa, juk tai dėdės Tombos, visos uertos gerbiamo aklo piemens, anūkas, geras vyrukas, tarnaująs pas tą patį Alborajos mėsininką, kurio bandą gano jo senelis.

– Ačiū, berneli, ačiū, – padėkojo Batistė už pasveikinimą.

Ir nužingsniavo tolyn; jį pasitikęs šuo ėmė šokinėti apie šeimininką, palikdamas kuokštelius plaukų ant jo velvetinių kelnių.

Tarpdury stovėjo Batistės žmona, apsupta mažylių; jie nekantriai jo laukė – juk jis pavėlavo pareiti pietų.

Batistė žvilgtelėjo į savo lauką, ir pasiutimas, kurį jis patyrė prieš valandą, kai stovėjo prieš Vandenų tribunolą, vėl užliejo karšta banga jo sąmonę.

Jo kviečiai trokšta drėgmės. Tai matyti iš pirmo žvilgsnio: jų laiškai anksčiau skaisčiai žaliavo, o dabar susiraitę ir nugeltę. Jiems reikia vandens, o eilę jiems laistyti panaikino Pimentas savo niekšingomis intrigomis, ir ji dabar ateis tik po dviejų savaičių, – juk vandens ne per daug. O čia dar lyg tyčia ta nelemta bauda – dvi livros ir keturi sueldai! O Viešpatie!

Klausydamasi vyro, vargšė Teresa vis labiau blyško: juk kiekvienai kaimietei užgula širdį neramumas, kai reikia atrišti mazgą, kuriuo užveržta kojinė su pinigais, gulinti skrynios dugne. Motina Švenčiausia! Visi geiste geidžia sugriauti jiems gyvenimą! Kaip gali sėsti prie stalo, kai jauti tokią neapykantą!

Ji metė šaukštą į keptuvę su ryžiais ir ėmė kūkčioti rydama ašaras. Paskui paraudusi iš pykčio pažvelgė pro atviras duris į uertą, į baltus namukus ir ryškią žalumą, ištiesė rankas ir sušuko:

– Plėšikai! Plėšikai!

Mažyliai, išsigandę rūškanos tėvo minos ir motinos šauksmo, nedrįso nė paliesti valgio. Nustebę jie žvalgėsi neryžtingai į kits kitą, krapštė nosis – reikėjo gi ką nors daryti! – ir galų gale pasekė motinos pavyzdžiu – ėmė verkti berdami ašaras į savo ryžius.

Šitas verksnių choras Batistę galutinai išvedė iš kantrybės, jis įsiutęs pašoko ir vos neapvertęs mažo staliuko puolė iš namų.

Na ir vakaras! Ištroškę drėgmės kviečiai ir prisiminimai apie baudą draskė jam širdį lyg du alkani šunys. Vos tiktai vienas jų nuvargęs pasitraukia, beregint pasirodo kitas ir suleidžia į ją dantis.

Jis pagalvojo, kad tiktai dirbdamas galės išsiblaškyti, pamiršti bėdas, ir su įkarščiu griebėsi plūkti tvartelį kiaulėms.

Tačiau darbas, galima sakyti, nėjo iš vietos. Batistė duso laidare. Jį traukte traukė į laukus: žmogus trokšta stebėti savo nelaimę, kad iki valiai galėtų mėgautis kančios saldumu. Su molinom rankom jis išėjo iš laidaro ir sustingo priešais nuleipusių kviečių lauką.

Už keliolikos žingsnių nuo čia palei kelią čiurlena upeliukas, pilnas rausvo vandens. Gaivinantis uertos kraujas teka tolyn, į laukus tų, kurie neturėjo nelaimės užsitraukti visų kaimynų neapykantą. O čia vargšai kvieteliai vysta, džiūsta ir lenkia žemyn žalias galvas, tarsi šaukdamiesi vandens ir laukdami kaip didžiausios nelaimės jo gaivaus pabučiavimo.

Vargšui Batistei pasirodė, kad ir kaitra šiandien didesnė kaip kitomis dienomis. Saulė jau krypo vakarop, o vargšeliui vis vaidenosi, kad jos spinduliai ir dabar dar krinta stačiai kaip vidurdienį ir viską svilinte svilina.

Jo žemė sušokusi į sausus gurvuolius, sueižėjusi giliais vingiuotais plyšiais, kurie žioji tarsi tūkstančiai burnų, veltui laukiančių nors lašo drėgmės.

Ne, iki kito laistymo kviečiai laukti negali. Jie išdžius nuo troškulio, išguls, ir šeima liks be duonos. Ir vėl skurdas, kaip iki šiol jau tiek metų... Ir dar prakeikta bauda!.. Šit kaip lengva pražūti žmogui...

Jis žingsniavo įdūkęs palei kviečių lauką nuo vieno krašto ligi kito. Pimentai, tu – paskutinis niekšas! Ech, kad nebūtų žandarų!..

Ir kaip nuskendusio laivo keleiviai, išbadėję ir ištroškę vidur vandenyno, kliedėdami tarsi bepročiai, regi vien valgiais nukrautus stalus ir trykštančias iš žemės skaidrias versmes, – taip ir Batistė regėjo žalią

kviečių lauką, ilgas dailias varpas ir vandenį, kuris štai kliuka skaisčiai ribuliuodamas į gilias vagas, liejasi po visą lauką ir švelniai juokiasi iš džiaugsmo, kad pagaliau susitiko su taip jo išsiilgusia dirva.

Kai saulė pagaliau nusileido, Batistė lyg ir lengviau atsikvėpė, tarytum kaitra jau daugiau niekad nebegrįš ir jo derlius bus išgelbėtas.

Jis patraukė tolyn nuo savo žemės, nuo sodybos ir visai nesąmoningai pasuko lėtu žingsniu Kopos smuklės linkui. Jau nebegalvojo apie žandarus ir net su kažkokiu malonumu iš anksto mėgavosi galimu susitikimu su Pimentu, kuris tikriausiai šlaistosi kur nors netoli smuklės.

Abipus kelio jam priešais žingsniavo virtinės merginų su plazdančiais sijonais, su pintinaitėmis ant rankų: jos grįžo iš miesto fabrikų.

Uertą palengva gaubė melsva tamsuma; tolumoje, virš tamsių kalnų, niūksojo purpurinių gaisų nutvieksti debesys; o ten, kur alsavo jūra, bekraštės žydrynės gelmėse žibėjo pirmosios žvaigždės; gūdžiai lojo šunys, monotoniškai kurkė varlės, svirpė žiogai, o keliuose girgždėjo nematomi vežimai.

Batistė pamatė dukterį, lėtai žingsniuojančią atokiau nuo kitų merginų. Ji buvo ne viena. Jam pasirodė, kad duktė kalbasi su kažkokiu vyriškiu, kuris eina ta pačia kryptimi, tiktai kiek atsilikęs; taip paprastai vaikščioja uertoje įsimylėjėliai: prisiartinti vienas prie kito jiems jau atrodo nuodėmė.

Pastebėjęs Batistę, stovintį vidury kelio, vyriškis sulėtino žingsnį, ir kai Roseta priėjo prie tėvo, jis buvo dar tolokai. Tačiau Batistė nesijudino iš vietos – nusprendė palaukti nepažįstamojo ir pažiūrėti, kas jis per vienas.

– Labas vakaras, pone Batiste!

Tai buvo tas pats nedrąsus balsas, kuris šiandien jau kartą jį sveikino. Dėdės Tombos anūkas! Šitam plevėsai, matyt, niekas daugiau ne galvoj, tik bastytis keliais ir lįsti jam į akis su mandagiais sveikinimais.

Jis pažvelgė į dukterį, ši nukaitusi nudūrė akis.

– Namo! Greičiau! Tu dar atsiminsi!

Rūstus ir išdidus kaip Romos patriarchas, kaip galingas savo vaikų valdovas, kurio tie daugiau bijo, negu myli, jis leidosi atgal kartu su Roseta, o ši dūlino jam įkandin ir būgštavo, kad štai su kiekvienu žingsniu artėja neišvengiamos bausmės valanda.

Bet šį kartą ji apsiriko. Vargšas jos tėvas tuo metu negalvojo apie vaikus – jam terūpėjo vien suglebę, susitraukę jo kviečiai: ištroškę drėgmės, jie šaukiasi jo, maldauja duoti bent gurkšnelį vandens ir išgelbėti nuo žūties.

Kol žmona dėjo ant stalo vakarienę, jis neturėjo kitos minties. Roseta slankiojo iš kampo į kampą, prasimanydama čia vieną, čia kitą darbą, stengdamasi nepatraukti dėmesio ir laukdama, kad štai pratrūks baisus tėvo pyktis. O Batistė sėdėjo prie žemo stalo drauge su vaikais, godžiai šnairuojančiais į garuojantį prikaistuvį su menkėmis ir bulvėmis, vos matomą blausioje lempelės šviesoje, ir galvojo apie nelaimingą savo lauką.

Žmona vis dar dūsavo prisiminusi pabaudą: matydama, kaip uoliai visa šeimyna darbuojasi žandikauliais, ji baisėjosi, kad reikės išmesti tokią krūvą pinigų.

Batistė beveik nepalietė valgio, tik stebėjo, kaip godžiai prie jo puola vaikai. Vyresnysis sūnus Batistetas kartais neva per neapsižiūrėjimą nugriebia kokį gabalėlį, skirtą mažyliams. Net Rosetai išgąstis sužadino baisų apetitą.

Niekados iki šiol Batistė taip aiškiai nejautė, kokia sunki atsakomybė slegia jam pečius. Šitos burnos juk žiojasi praryti menkas šeimos santaupas, o jeigu ten, už durų, viskas išdžius, jos visiškai neturės ko kąsti.

Ir kodėl taip yra? Todėl, kad žmonės neteisingi, todėl, kad kažkas išgalvojo įstatymus prieš dorą darbo žmogų... Bet jis neturi pasiduoti! Pirm visa ko – šeima! Argi jis nesijaučia pakankamai stiprus, kad galėtų apginti savo artimuosius nuo dar didesnių pavojų? Argi ne jo pareiga juos išlaikyti? Juk jis įmanytų eiti plėšikauti, kad tik jiems būtų kas valgyti! Kodėl gi turi nusilenkti dabar? Juk jis visai nesirengia ko nors apiplėšti, o tik nori grąžinti gyvastį kviečiams, kurie jam teisėtai priklauso.

Batistė neapsakomai nusikamavo begalvodamas apie drėkinimo kanalą, kuris visai pro šalį neša savo čiurlenančius lobius kitiems. Jį stačiai padūkimas ėmė, kad štai gyvybė teka vos už kelių žingsnių nuo jo durų, o jis negali ja naudotis, nes to reikalauja įstatymas.

Ūmai jis pakilo kaip žmogus, tvirtai pasiryžęs įvykdyti savo sumanymą, nors ir kažin kokį nusikaltimą reiktų padaryti.

– Laistyt! Laistyt!

Žmona pasibaisėjo, iškart suprato, kaip tai pavojinga.

Dėl Dievo meilės, Batiste!.. Juk tu gali užsitraukti šimtąsyk didesnę baudą! O jeigu teisėjai, pasipiktinę tavo neklusnumu, visai atims iš mūsų vandenį? Reikia pagalvoti... Geriau dar palaukti...

Tačiau Batistę smaugė nenumaldomas pyktis: taip niršta flegmatiško, lėto būdo žmogus, kuris jeigu jau netenka ramybės, nebegreit ją vėl atgauna:

– Laistyt! Laistyt!

Batistetas, linksmai kartodamas šį tėvo žodį, čiupo kauptukus ir drauge su seseria ir mažyliais išbėgo iš namų. Visi netvėrė noru dalyvauti šitame darbe – atrodė, kad tai didelė šventė.

Batistės šeima jautė tokį pat pasitenkinimą, kokį jaučia liaudis, kai sukilusi atgauna laisvę.

Visi patraukė prie kanalo, čiurlenančio tamsoje. Bekraštė lyguma skendėjo melsvose sutemose; švylavo, šnarėjo tamsūs meldynai, bedugnėje dangaus sietuvoje mirgėjo žvaigždės.

Batistė įbrido ligi kelių į griovį ir nuleido užtūrą, kuri laikė vandenį; sūnus, žmona ir duktė puolė kapstyti kauptukais griovio kraštą ir prarausė spragas, pro kurias šliūkštelėjo vanduo.

Padvelkė vėsuma, ir visai šeimai prašvito akys.

Žemė dainavo iš džiaugsmo, ir godus jos gurkimas, regis, smelkėsi visiems į širdis. Gerk, gerk, vargšele! Ir jie brido per dumblą, sekė pasilenkę paskui vandenį iš vieno lauko krašto į kitą, žiūrėdami, kad jis prasiskverbtų visur.

Batistė garsiai šnopštė: pašėlęs malonumas ragauti uždrausto vaisiaus! Kokia našta nukrito nuo pečių!.. Tegul dabar ateina čionai visas Vandenų tribunolas ir daro ką nori. Jo žemė sotinasi drėgme – ir tai visų svarbiausia.

Prie vienatvės pripratusi jautri Batistės ausis, rodos, pagavo keistą šiugždesį netoli augančiuose tankiuose melduose. Jis puolė į pirkią ir tučtuojau grįžo naujutėliu šautuvu nešinas.

Su šautuvu rankose, laikydamas pirštą ant gaiduko, jis taip ir išstovėjo griovyje šalia užtūros daugiau kaip valandą.

Vanduo netekėjo tolyn; jis liejosi į Batistės lauką, kuris gėrė, gėrė jį godžiai kaip vandenlige sergantis žmogus.

Galimas daiktas, kad kaimynai jau skundžiasi; galimas daiktas, kad Pimentas, kurį, kaip atandadorą, perspėjo visų pirmiausia, slankioja aplinkui ir piktinasi įžūliu įstatymo pažeidimu.

Bet čia stovi Batistė – stovi kaip sargybinis prie savo derliaus, kaip įniršęs didvyris, kovojąs už savo šeimą, ir saugo artimuosius, kurie kapstosi lauke laidydami vandenį, pasiruošęs suvaryti kulką kiekvienam, kas tik mėgins pakelti užtūrą ir vėl paleisti vandenį į kaimynų laukus.

Šitas milžinas, stovįs lyg statula vidury kanalo, kažkuo panėšėjo į nuožmų laukinį; šitas juodas vaiduoklis atrodė taip tvirtai pasiryžęs sutikti kulka kiekvieną, kas tik čia pasirodys, jog niekas nedrįso išlįsti iš meldyno, ir visą valandą jo žemė, niekieno netrukdoma, sotinosi vandeniu.

O keisčiausia buvo tas, kad kitą ketvirtadienį atandadoras nepašaukė jo į Vandenų tribunolą.

Uerta dabar žinojo, kad buvusioje Bareto sodyboje vienintelis vertingas daiktas – tai dvivamzdis. Jį neseniai nusipirko atėjūnas, kuris kaip daugelis valensiečių jautė grynai afrikietišką potraukį prie ginklo ir būtų atsisakęs reikalingiausio daikto, kad tik už pirkios durų stovėtų naujas šautuvas: jis gerai žinojo, kad tik tada visi jo bijos ir jį gerbs.

V

Kas rytą, vos prašvitus, Roseta, Batistės duktė, pašoka iš lovos užmiegotomis, paburkusiomis akimis, smagiai pasirąžo, standžiai virpėdama visu grakščios blondinės kūnu, ir skubiai atveria pirkios duris. Sugirgžda šulinio velenas, prie kojų džiaugsmingai lodamas puola negražus šuniukas, kurį nakčiai palikdavo kieme, o Roseta blėstančių žvaigždžių šviesoje prausiasi veidą ir rankas kibirais šalto vandens, ištraukto iš apvalios tamsios kiaurymės, apsiraizgiusios gebenių žaluma.

Paskiau, užsidegusi lemputę, laksto po kambarius – rengiasi miestan.

Motina, gulėdama lovoje ir beveik nematydama dukters, duoda jai nurodymus. Tegul įsideda, kas liko nuo vakarienės, tepaima dar tris sardines nuo lentynos, na, ir gal užteks. Tik atsargiai su puodu – dar vėl sumuš kaip andai. Beje, tenepamiršta nupirkti siūlų, adatų ir alpargatas

mažajam. Tas beregint viską nuplėšia. Pinigai stalčiuje. Ir kol motina apsiverčia ant kito šono, ketindama pasilepinti šiltoje lovoje ir dar pusvalandį pamiegoti greta knarkiančio didžiulio Batistės, Roseta baigia savo ruošą.

Susidėjusi menką pusrytį į pintinėlę, ji pabraukia keletą kartų šukomis per visai šviesius, lyg saulės nubalintus plaukus ir apsigobia skarele, kurią pasiriša po smakru. Tačiau prieš išeidama iš namų, kaip ir dera mylinčiai vyresniajai seseriai, gerai patikrina, ar nenusiklostę vaikai, kurie miega ant grindų jos kambaryje, suguldyti pagal ūgį lyg vargonų dūdos – nuo dičkio Batisteto ligi mažylio.

– Sudie! Iki vakaro! – sušunka rūpestingoji mergina su pintinaite ant rankos. Išėjusi užrakina duris ir pakiša raktą po jų apačia.

Jau visai prašvitę. Melsvoj ryto brėkšmoj matyti, kaip visais keliais ir takeliais traukia miesto linkui darbininkės. Neskubėdamos eina pulkeliais dailios verpėjos; jos grakščiai mojuoja dešine ranka, lyg irklu skrosdamos standų orą, ir suklega visos kaip viena, jei koks vaikinas, dirbąs laukuose, užkabina jas šmaikščiu žodeliu. Roseta eina viena. Vargšė mergina gerai pažįsta savo darbo drauges, kurių tėvai ir broliai taip baisiai nekenčia jos šeimos.

Daugelis jų dirba tame pačiame fabrike, ir šviesiaplaukei kankinei kartais prireikia tiesiog nagais gintis nuo jų, nors dažniausiai ji nukenčia nuoskaudą tylomis. Vos tik užsižiopso, jos primeta jai į pintinėlę su maistu visokių bjaurybių ir jau kažin kiek sykių sudaužė dubenėlį; eidamos pro jos darbo vietą, vis taikosi pastūmėti ją ant verdančio kubilo, kur marinami kokonai, ir nepraleidžia progos išvadinti ją skarmale arba išplūsti kitais panašiais žodeliais tiek ją, tiek ir visą jos šeimą.

Kelyje ji bėga nuo jų kaip nuo piktų furijų ir apsiramina tik tada, kai prieina fabriką – didelį seną pastatą prie turgavietės. Šio trobesio fasadas praeitame šimtmetyje buvo išdekoruotas, o dabar ant suskeldėjusio ir ištrupėjusio tinko tik daiktais matyti menkos lipdytinių medalionų ir mitologinių freskų liekanos – kažkieno rausvos kojos ir tamsūs, lyg iš bronzos nulieti profiliai.

Iš visos šeimos Roseta labiausiai panaši į tėvą – "karšta į darbą", kaip mėgo sakyti Batistė. Iš katilų, kur verda kokonai, stačiai į veidą jai

muša karštas garas, tvilkindamas akis, bet ji nieko nepaiso – stovi ištvermingai savo darbo vietoje ir griebia iš kunkuliuojančio kubilo dugno išvirintas, švelnios ledinuko spalvos šilko kapsules, kurių viduje žūsta darbštūs vikšrai – lervos su brangiomis seilėmis, nubaustos už tai, kad pasidirbo sau šias prašmatnias vienutes, kuriose ketino gyventi, ligi pavirs drugiais.

Nežmoniškas triukšmas didžiuliame pastate kurtina ir slegia uertos dukras, pripratusias prie tylos neaprėpiamoj lygumoj, kur žmogaus balsas laisvai skardena didžiulėse erdvėse. Apačioje ūžia garo mašina, baisingai šniokščia begaliniai vamzdžiai, perkūniškai trinksėdami sukasi pavariniai skriemuliai ir verpimo staklės, o darbininkės, tarsi būtų dar maža šito triukšmo, pagal seną paprotį graudžiais balsais traukia choru "Tėve mūsų" ar "Garbė Dievui Tėvui" – tas pačias šventas giesmes, kurias galima girdėti slėnyje sekmadienio rytą.

Tačiau pamaldžiai pagiedojusios, žiūrėk, vėl juokiasi, plūstasi, svaidosi kandžiais sąmojais, o į dienos pabaigą net paleidžia į darbą nagus. Visos šitos tamsiaveidės, namie prislėgtos žiaurios tėvo tironijos ir pagal įsigalėjusius prietarus turinčios nuleisti prieš vyriškį akis, čia, fabrike, suėjusios krūvon ir nebejausdamos pančių, virsta tikromis raganomis, duoda laisvę liežuviams ir drebia visa, ką tik girdėjo kelyje iš vežikų ir kaimo vyrų.

Roseta – pati tyliausia iš jų ir stropiausia. Kad nesitrukdytų darbas, ji negieda, nesivelia į vaidus. Ji taip greitai visko išmoko, kad po kelių savaičių jau gaudavo po tris realus per dieną – kone didžiausią užmokestį, kurio jai pavydėdavo kitos merginos.

Kai ateina pietų metas, merginos susitaršiusiais plaukais išgūra visu pulku už fabriko vartų, susėda nedideliais būreliais čia pat ant šaligatvio arba artimiausiose tarpuvartėse ir ima kraustyti, ką atsinešusios pintinaitėse. Jos tolydžio šaudo įžūliais žvilgsniais į einančius pro šalį vyriškius, laukdamos, kad jie jas užkalbintų, pašėlusiai spygauja tartum užgautos pamaivos ir nešvankiai žodžiuojasi. O Roseta pasilieka dirbtuvėje ir sėdasi kur nors kampe tiesiai ant grindų su keliomis merginomis iš kito uertos krašto, iš dešiniojo upės kranto, kurios visai nesidomi dėdės Bareto istorija ir negiežia ant Rosetos apmaudo kaip jų draugės.

Pirmosiomis savaitėmis Roseta su baime galvodavo apie vakarą, kada reikės išeiti iš fabriko.

Bijodama savo kaimynių, grįžtančių tuo pačiu keliu, ji, būdavo, užtrunka kurį laiką fabrike, laukdama, kol praūš tas gyvas verpetas, kol nutols juoko pliūpsniai, sijonų šlamesys, riebūs sąmojai ir gaižus sveikų, stiprių kūnų kvapas.

Palengva žingsniuoja ji miesto gatvėmis, skendinčiomis šaltame žiemos sambrėškyje, nuperka, ko reikia, motinai, pastovi apstulbusi prie vitrinų, kurios jau ima pliekstis šviesomis, pagaliau, perėjusi tiltą, atsiduria tamsiose priemiesčio gatvelėse ir veikiai pasiekia Alborajos kelią.

Iki čia paprastai viskas einasi gerai, bet paskui ji įžengia į tamsią uertą su slėpiningais garsais ir juodais siluetais, kurie slinkdami pro šalį sveikina ją kraupiu balsu, ir tada ją pagauna tokia baimė, jog dantys ima barškėti.

Ne tyla ir ne tamsa ją baugina. Ji tikra laukų duktė ir prie to pripratusi. Jeigu žinotų, kad nieko nesutiks kelyje, ji netgi drąsiau jaustųsi. Bijodama tamsos, ji niekad negalvoja, kaip, sakysim, jos kaimynės, nei apie numirėlius, nei apie burtininkes, nei apie vaiduoklius: jai baisu gyvųjų.

Čia Roseta, vis labiau ir labiau krečiama šiurpo, prisimena visokias istorijas, kurias pasakoja apie uertą jų fabrike. Merginos be galo bijo Pimento ir kitų smarkių vyrų iš Kopos smuklės: tie bjaurybės kabinėjasi, gnaibosi kur pakliūva, įstumia į griovį ar nusitempia į daržinę. Pradėjusi dirbti fabrike, Roseta prarado vaikišką patiklumą, ir dabar jos vaizduotė įsisiūbuoja: jinai jau mato, kaip vienas tų pabaisų ją užmuša ir ji guli su perskrostu pilvu ir išvirtusiais viduriais, panašiai kaip tie kūdikiai, kuriems, pasak čionykščių legendų, paslaptingi piktadariai išpjauna riebalus, o paskui gamina iš jų stebuklingus tepalus turtuoliams.

Taip ir glūdina Roseta didžiąją dalį kelio vos gyva iš baimės žiemos vakarą, tamsų ir dažnai lietingą. Bet pats žiauriausias išbandymas, pati baisiausia kliūtis laukia jos bemaž kelio gale, jau prie pat namų – tai garsioji Kopos smuklė.

Čia žvėries irštva. Šitas kelio tarpas – pats žmoningiausias ir labiausiai apšviestas. Pro atlapas duris, šviečiančias tamsoje, veržiasi plėšiamos dainuškos; nuo durų it nuo liepsnojančio žaizdro krinta ant kelio šviesos ketvirtainis, kuriame šmėžuoja gūdūs šešėliai.

Priėjusi duris, vargšė verpėja visada suglumsta ir sustoja drebėdama iš baimės tartum pasakos herojė prieš milžino urvą. Ją ima noras leistis apylankom per laukus arba net pulti į pakelės griovį ir šliaužti visomis keturiomis giliu jo dugnu – kad tik nereikėtų eiti pro šituos ugnies nasrus, iš kurių sklinda klaikus girtų žmonių riksmas.

Pagaliau ji ryžtasi. Suėmusi save į nagą, lyg reikėtų šokti bedugnėn, ji tyliai skuodžia pro smuklę palei pat griovį, darydama ekvilibristikos stebuklus, nuo kurių gniaužia kvapą. Praskrieja kaip lengvas debesiukas, kaip baltas šešėlis taip greitai, kad jos vaizdas nespėja nė atsimušti drumstose gėrovų akyse. O kai smuklė lieka užpakaly, mergina leidžiasi bėgte ir dumia taip, lyg ją kas vytųsi, perimta baimės, kad štai kažkieno didžiulė ranka tuoj sugriebs ją už sijono krašto.

Nenurimsta ji tol, kol neišgirsta lojant šunį savo sodyboje – bjaurų šunpalaikį, turbūt tik juokais pramintą Liuseru*, jis išbėga merginai priešais, šokinėja aplinkui ir laižo jai rankas.

Namiškiams nė į galvą neateina, kiek baimės Roseta išgyvena, kol grįžta iš fabriko. Vargšė mergina, pasiekusi sodybą, nutaiso ramų veidą ir į visus motinos klausinėjimus narsiai atsako, jog ėjusi kartu su draugėmis. Roseta nenori, kad tėvas vakarais eitų jos pasitikti, – žino, kaip jo nekenčia uertos gyventojai, – nors Kopos smuklės ir smarkininkų, kurie joje renkasi, neapsakomai bijo.

O kitą dieną ji vėl žygiuoja į fabriką ir grįždama namo vėl dreba iš baimės, guosdamasi tik viltimi, kad greitai ateis pavasaris: dienos pailgės, vakarai bus nebe tokie tamsūs, ir ji pasieks namus su šviesa.

Vieną vakarą Roseta susilaukė palydovo. Vos jai išėjus iš miesto, kelyje pasirodė kažkoks vyriškis ir prisigretino prie jos:

– Labas vakaras!

Mergina ėjo aukšta kelio atšlaite, o vyriškis – žemai, gilia provėža, išmalta ratų, stačiai per plytų drūzgus, puodų ir net butelių šukes, kuriomis kažkieno rūpestingos rankos mėgino užberti senas duobes.

Roseta laikėsi ramiai: ji pažino savo kelionės draugą, vos tik tas ją pasveikino. Tai buvo Tonetas, dėdės Tombos, aklo piemens, anūkas, geras

**Lucero* – šviesulys, žvaigždė (*isp.*).

vaikinas, tarnaująs pas Alborajos mėsininką; verpėjos šaipėsi iš jo kiekvieną kartą, kai tik sutikdavo kelyje: joms buvo juokinga, kad jis užkalbintas rausta ir gręžiasi į šalį.

Jaunuolis buvo labai drovus. Be senelio, jis kitų artimųjų neturėjo: dirbo net sekmadieniais, ir dirbo kas tik pakliuvo: eidavo į Valensiją mėšlo savo šeimininko laukams, padėjo skersti gyvulius, plušo laukuose, nešiojo mėsą į turtingųjų sodybas – ir iš to darbo jie su seneliu vos pramisdavo; padoresnio apdaro neturėjo – vilkėjo šeimininko išdėvas. Jis nerūkė; iš viso tik du ar tris kartus jam buvo tekę užsukti pas Kopą, o sekmadieniais, jei pasitaikydavo laisvesnė valandėlė, užuot tupėjęs ir žiūrėjęs, kaip šaunesni vaikinai žaidžia kamuoliu Alborajos aikštėje, traukdavo į laukus ir klajodavo ten be tikslo takų takelių labirinte; jei staiga prieidavo medį, pilną paukščių, sustodavo lyg įbestas prieš jį ir stebėdavo apstulbęs, kaip čiauška ir purpsi šitie uertos valiūkai.

Žmonės manė, kad jis paveldėjęs iš senelio paslaptingas keistybes, ir laikė jį romiu, nedrąsiu kvaileliu.

Atsiradus kompanionui, Roseta pažvalėjo. Šalia vyriškio, ir dar tokio padoraus vaikino kaip Tonetas, ji jautėsi daug drąsiau.

Roseta jį užkalbino – paklausė, iš kur einąs, ir Tonetas atsakė nedrąsiai kaip visados ir nelabai suprantamai:

– Iš ten... iš ten... – ir išsyk nutilo, lyg tiems žodžiams ištarti jam būtų reikėję didžiausių pastangų.

Likusią kelio dalį juodu ėjo tylėdami ir išsiskyrė tik prie pat sodybos.

– Labanakt, ačiū jums!

– Labanakt.

Tonetas pasuko kaimo pusėn ir dingo iš akių. Tai buvo visai nežymus įvykis, tiesiog malonus susitikimas, išgelbėjęs ją iš baimės, ir nieko daugiau. Ir vis dėlto Roseta visą tą vakarą, tiek per vakarienę, tiek ir vėliau, kai nuėjo miegoti, galvojo apie dėdės Tombos anūką.

Dabar ji prisiminė visus atvejus, kada rytais jį sutikdavo kelyje, ir jai net pasirodė, kad Tonetas kiekvieną syk stengdavosi priderinti savo žingsnį prie jos žingsnio, nors ir eidavo atokiau, vengdamas kitų verpėjų pašaipų.

Taip, taip, jai netgi atrodė, kad keletą kartų, staigiai pasigręžusi jo pusėn, pagavo Toneto žvilgsnį, įsmeigtą į ją. Ir mergina, tarsi traukdama

šilko giją iš kokono, pynė savo atsiminimų gijas, gaivindama atmintyje visa, kas jos gyvenime buvo susiję su Tonetu: pirmąjį susitikimą su juo, tą užuojautą, o drauge ir simpatiją, kurią pajuto jam pamačiusi, kaip jis, verpėjų išjuoktas, eina nuleidęs galvą, nedrįsdamas atsikirsti, lyg būtų visiškai tos raganų gaujos užguitas; paskiau – dažnus susitikimus kelyje ir įdėmius vaikino žvilgsnius, kuriais jis, rodės, norėjo kažką jai pasakyti.

Kitą dieną, eidama į Valensiją, mergina jo nesutiko, bet vakare, grįždama namo, nė kiek nebijojo, nors vakaras buvo tamsus ir lijo. Nuojauta sakė jai, kad sutiks savo palydovą, su kuriuo jai buvo taip drąsu, ir iš tiesų pamatė jį beveik toj pačioj vietoj kaip ir vakar.

Jis buvo toks pat iškalbus kaip visada.

– Labas vakaras!

Ir žengė greta jos.

Roseta bandė užmegzti šneką. Iš kur jis einąs? Ir pasitaikyk tu man taip: juodu susitinka jau antras vakaras iš eilės. O jis, toks pat baikštus kaip ir andai, neįtikėtinomis pastangomis vos išspaudė tuos pačius žodžius:

– Iš ten... iš ten...

Mergina taip pat nebuvo iš drąsiųjų, bet ir jinai vos nesusijuokė pamačiusi, kaip jis sumišęs. Ir papasakojo, kokia baimė, koks šiurpas ją imdavo visą žiemą, kada tik eidavo šituo keliu, o Tonetas, patenkintas, kad gali merginai bent kuo pasitarnauti, pagaliau pravėrė burną ir pasakė, kad dažnai ją palydėsiąs: šeimininkas jį nuolat siunčiąs į uertą su reikalais.

Atsisveikino juodu taip pat paprastai kaip ir praeitą vakarą, tačiau tą naktį mergina neramiai vartėsi lovoje ir prisapnavo tūkstančius nesąmonių: eina ji, rodos, kažkokiu juodu juodžiausiu keliu, o su ja didžiulis šuo Toneto veidu; jis laižo jai rankas, paskui jį užpuola vilkas ir ima kandžioti, o vilko snukis lyg ir panašus į nekenčiamąjį Pimentą, ir štai jie susipjauna, bet tuo metu ateina jos tėvas su stora lazda rankoje, o ji verkia, lyg toji lazda, kuria jis muša šunį, tvotų ir jai per nugarą... Ir tuojau pat jos snaudžiančioje sąmonėje gimsta naujos kvailybės, bet visuose tuose padrikuose košmaruose šmėsčioja dėdės Tombos anūkas, jo mėlynos akys, gelsvučiai gyvaplaukiai ant moteriškai švelnaus veido – pirmas ženklas, kad jaunuolis žengia į brandos amžių.

Atsikėlė ji kaip sudaužyta, lyg po sunkios ligos. Buvo sekmadienis, ir jai nereikėjo eiti į fabriką. Saulė jau švietė pro jos kambario langelį, ir visi pirkios gyventojai buvo sukilę. Roseta drauge su motina ėmė rengtis į bažnyčią.

Ji vis negalėjo atsipeikėti nuo negero sapno ir dabar jautėsi, lyg būtų kitas žmogus: mintys jai plaukė visaip kitaip, tarsi praeitoji naktis nelyginant siena būtų pusiau perskyrusi jos gyvenimą.

Imdama iš skrynios suknelę ir klodama ją ant įgulėto patalo, dar šilto nuo jos kūno, ji dainavo it linksma paukštelė.

Roseta labai mėgo sekmadienius: tą dieną gali leisti sau vėliau atsikelti, o paskui tavęs laukia ne darbas, bet nedidelė kelionė į Alborają, į bažnyčią. O šitas sekmadienis buvo smagesnis už kitus, saulė švietė skaisčiau, garsiau čiulbėjo paukščiai, ir pro langelį sruvo toks saldus oras... Bet ar galima visa tai apsakyti?

Žodžiu, šis rytas jai buvo kažkoks kitoniškas, neįprastas. Ji apgailestavo, kad iki šiol nesirūpino savo išore. Kai tau šešiolika metų, laikas pagalvoti ir kaip tu atrodai. Kaip kvaila buvo juoktis iš motinos, kai toji vadindavo ją apsileidėle. Dabar ji kitomis akimis žiūrėjo į savo šventadieninius drabužius ir, tarsi matydama juos pirmąsyk, atsargiai, lyg tai būtų gležniausi nėriniai, movėsi per galvą perkelinį sijoną, kurį dėvėjo kiekvieną sekmadienį; dar kiečiau susiveržė korsetą, ir šiaip ją gerokai spaudžiantį aukštais geležies virbalais, – įprastinį Valensijos krašto kaimietės korsetą, kuris apglėbia it šarvas besiformuojančią krūtinę ir be gailesčio ją suploja. Uertoje visi pasmerks, jeigu ji nepasistengs paslėpti gamtos dovanotų grožybių, jog niekam, Dieve gink, nė mintis neateitų, kad jinai – būsimoji motina.

Ir pirmąsyk gyvenime verpėja užtruko daugiau kaip ketvirtį valandos prieš tėvo padovanotą mažutį, sulig puse delno, veidrodėlį paprastais dažytais rėmeliais, kuriame veidą galėjai apžiūrėti tik dalimis.

Ne dievaižin kokia ji gražuolė – tą jinai žino, bet juk uertoje yra labai daug ir visai nepatrauklių merginų. Ir pati nesuvokdama kodėl su malonumu apžiūrinėjo savo šviesiai žalsvas akis, smulkias strazdanas, kuriomis saulė nubarstė net ir jos tamsią odą, gelsvus, auksaspalvius, šilkinius plaukus, nedidelę nosį su nervingomis, judriomis šnirpšlėmis, lūpas, kurių

skaistų rausvumą ryškino smulkučiai it nunokusio persiko plaukeliai, tvirtus lygius baltutėlius dantis, tarsi nušviečiančius savo blizgesiu visą veidą, – vargo žmonių dantis.

Motinai teko laukti; vargšė moteriškė, nenustygdama vietoje, nekantriai skubino dukterį; jau skamba tolumoje varpas, jos pavėluos į pamaldas! O tuo tarpu Roseta ramiai sau šukavosi: jei tik šukuosena pasirodo nevykusi, tuoj pat peršukuoja kitaip; paskui taikėsi mantiliją, apmaudingai ją tampydama: raukšlė gulė ne taip, kaip jai norėjosi.

Alborajos aikštėje, žengdama bažnyčion, Roseta, kiek pakėlusi akis, smalsiai žvelgė pro mėsinės duris, už kurių aplink mėsininko stalą būriavosi žmonės.

Jis tenai. Roseta matė, kaip jis padeda šeimininkui – padavinėja avienos gabalus ir vaiko spiečius musių, tupiančių ant mėsos.

Kvailutis, kaip jis nuraudo ją pamatęs! O kai ji po Mišių vėl ėjo pro mėsinę, jis stingte sustingo kaip užkerėtas su avies kulšimi rankoje, užmiršęs net savo pilvotą šeimininką, kuris nesulaukęs mėsos piktai nusikeikė ir pagrasino vaikinui kapokliu.

Antroji dienos pusė praėjo nuobodžiai. Besėdint ant pirkios slenksčio, jai keletą kartų pasivaideno, kad Tonetas slankioja tolumoje takais arba žiūri į ją pasislėpęs meldyne.

Verpėja troško, kad greičiau ateitų pirmadienis: ji vėl eis į fabriką, o vakare grįš tuo baisiu keliu, lydima Toneto.

Kitą dieną temstant vaikinas vėl pasirodė.

Jis pasitiko Rosetą dar arčiau miesto negu kitais vakarais.

– Labas vakaras!

Tačiau po įprastinio pasisveikinimo nebenutilo. Per šventadienį vaikinas padarė didelę pažangą, paliko lyg ir guvesnis. Raukdamasis, miksėdamas ir kasydamasis kojas, leidosi į šnekas. Jam labai malonu matyti ją sveiką ir linksmą. (Rosetos šypsnys ir vos girdimas “ačiū”.) Ar smagiai ji praleidusi sekmadienį? (Pauzė.) Jam diena buvusi gana bloga: nuobodžiavęs. Žinia, įpratimas... mat... jam atrodę, lyg kažko trūktų... Ir aišku kodėl! Jis taip pripratęs žingsniuoti keliu... na, ne šiaip sau žingsniuoti... Jam labai malonu ją lydėti.

Čia jis užsikirto; susijaudinęs prikando liežuvį bausdamas save už tokį įžūlumą ir net gnybtelėjo sau už tai, kad taip toli nuvažiavo.

Ilgai žengė tylėdami. Mergina nieko neatsakė ir ėjo kaip ėjusi lygiu verpėjų žingsniu, grakščiai kraipydama šlaunis, prispaudusi pintinaitę kaire ranka ir ritmingai švytuodama dešine.

Ji galvojo apie savo sapną, ir atrodė jai, kad vis dar klejoja, vis regi keistus, nepaprastus dalykus; keletą sykių net atsigręžė – ar nepamatys tikrovėje keisto šuns Toneto veidu, kuris laižė jai rankas. Dabar jai juokinga tai net prisiminti. Viskas buvo kitaip: greta ėjo ne šuo, o augalotas vaikinas, kuris sugebėtų ją apginti; tiesa, jis kiek drovus, nedrąsus, va ir galvą žemai nuleido, tarsi jo pasakytieji žodžiai draskytų jam krūtinę ir gerklę.

Roseta jį dar labiau sutrikdė. Na, tik pagalvokim, kam jis visa tai darąs? Kodėl einąs jos lydėti? Ką pasakysią žmonės? Jei sužinosiąs tėvas, jam vargu ar tai patiksią. Kuriam galui visa tai? Kam?

Vaikinas sulig kiekvienu klausimu darėsi vis liūdnesnis, vis nedrąsesnis, tarytum nusikaltėlis, klausąs nuosprendžio, ir nieko neatsakė.

Jis taikėsi prie merginos žingsnio, bet ėjo atokiau nuo jos, klupinėdamas šalikelėje. Rosetai net pasirodė, kad jis tuoj pravirks. Bet jau prie pat namų, kada reikėjo skirtis, Tonetą pagavo netikėtas dvasios pakilimas, kaip dažnai atsitinka nedrąsiems žmonėms, ir jis prakalbo su tokiu pat įtempimu, su kokiu ligi tol tylėjo.

Tartum nebūtų nė buvę ilgos pauzės po merginos klausimų, jis atsakė:

– Kodėl? Todėl, kad tave myliu...

Jis tai pasakė priėjęs tiek arti, kad kvapas dvelktelėjo jai į veidą, ir jo akys blizgėjo taip, lyg iš jų spinduliuotų pati tiesa, bet tuojau pat, vėl susikrimtęs ir iš karto praradęs drąsą, išsigandęs savo paties žodžių, leidosi bėgti lyg eibių pridaręs vaikėzas.

Vadinasi, jis ją myli! Šit jau dvi dienos mergina laukė tų žodžių, ir vis dėlto jie apstulbino ją savo netikėtumu. Jinai taip pat jį myli. Visą naktį, net sapne, ji tūkstantį kartų girdėjo šnibždamus į ausį vis tuos pačius ir tuos pačius žodžius:

"Todėl, kad tave myliu!"

Tonetas nelaukė kito vakaro. Jau rytą Roseta pamatė jį ant kelio: stovėjo užsiglaudęs už šilkmedžio kamieno ir baugščiai žvelgė į ją lyg vaikas, kuris jau gailisi, bijo bausmės ir beregint leisis į kojas, jei tik išvys bent mažiausią jos nepasitenkinimo ženklą.

Bet verpėja tik nusišypsojo ir nukaito.

Tuo buvo pasakyta viskas: dabar jiems nereikėjo kalbėti, kad myli vienas kitą; sužadėtuvės buvo jau nuspręstas dalykas, ir Tonetas kiekvieną kartą ateidavo palydėti Rosetos.

Pilvotasis Alborajos mėsininkas siuste siuto pamatęs, kaip netikėtai pasikeitė jo stropusis darbininkas: prasimetęs įvairiausiomis dingstimis, jis dabar nuolat sprunka iš namų į uertą, ypač vakarais, ir negrįžta ištisas valandas.

Tačiau Tonetas, apsvaigęs nuo laimės, nepaisė šeimininko plūdimų nei grasinimų, lygiai kaip Roseta neklausė savo niurzgiančio tėvo, kurio visada labiau bijojo, negu gerbė.

Dabar Rosetos kambary dažnai atsirasdavo koks nors paukščio lizdelis, kurį ji sakydavosi radusi ant kelio. Tonetas niekados neateina tuščiomis rankomis: jis išnaršo visus meldynus, apžiūri medžius ir atneša sužadėtinei iš šiaudų ir žabelių susuktą lizdą, kuriame gailiai cypauja jaunikliai rausva odele, apaugusia plonyčiais pūkeliais, ir plikais užpakaliukais; jie godžiai žioja nepaprastai didelius savo snapus ir be atvangos ryja duonos trupinius.

Roseta laiko dovaną savo kambary; jai toji dovana tokia pat brangi kaip ir pats Tonetas, ir ji graudžiai verkia, kai jos mažieji broliukai, tokie pat dideli paukščių mėgėjai, taip audringai reiškia savo susižavėjimą lizdo gyventojais, kad galų gale nusuka jiems galvas.

Kitąsyk, žiūrėk, Tonetas ateina smarkiai išsipūtusiu pilvu: jo facha grūste prigrūsta lubinų ir žemės riešutų, pirktų smuklėje.

Ir juodu žingsniuoja pamažėle keliu, žingsniuoja ir kremta, žvilgčiodami kits kitam į akis, nežinia ko šypsodami lyg kvailiukai, ir net nepastebi, kad kol pareina, bent keletą kartų pasėdi gretimais kur nors kelio pašlaitėje.

Ji tariasi esanti protingesnė ir jį bara. Vėl jis mėtąs pinigus. Per savaitę turbūt palikęs smuklėje kokius du realus. Ar tai jo kišenei tokie vaišini-

mai? O jam norėjęsi parodyti savo dosnumą. Kam gi jis uždirbąs tuos kuartus[14], kad ne jai? Va kai jie susivesią, – o ta diena vis tiek kada nors ateisianti, – tada jis taupysiąs. Vedybos jų būsiančios po dešimties–dvylikos metų, skubėti nesą ko. Visos sužadėtuvės uertoje trunkančios maždaug tiek laiko.

Kalba apie vedybas sugrąžina Rosetą į tikrovę. O kas būtų, jeigu Dieve neduok, viską sužinotų tėvas?.. Motina Švenčiausioji! Tai bent ištaisytų jai kailį! Ji šneka apie jos laukiančią bausmę ramiai, net su šypsena. Ši tvirta mergina pripratusi prie nepalenkiamo, valdingo tėvo despotizmo: visados jausdamasis teisus, jis ne kartą užkerta vaikams per ausį ar pašventina lazda.

Jų santykiai buvo nekalti. Juodviem niekad nekildavo stiprus potraukis, kurį sužadina kūniškas geismas. Juodu eidavo vakaro tamsoje bemaž visai dyku keliu, ir, atrodė, pati vienatvė neleisdavo užgimti bet kokiam neskaisčiam troškimui.

Kartą Tonetas netyčia palietė Rosetos juosmenį – ir nuraudo kaip mergelė. Jiems nė į galvą neateidavo, jog kasdien susitikinėjant galėtų kada kilti noras daryti ką nors daugiau negu vien kalbėtis ir džiaugsmingai žvilgčiotis.

Tai buvo pirmoji meilė, vos prasiskleidęs pirmas jaunystės jausmas, kuriam pakanka žvilgsnio, žodžio, šypsenos, kuriame dar nėra nė ženklo geidulio.

Verpėja, kuri anksčiau taip bijojo tamsių vakarų ir laukė ateinant pavasario, dabar su nerimu širdyje matė, kad sutemos darosi ilgos ir šviesios.

Dabar ji susitikdavo su mylimuoju dar šviesoje, ir kelyje juodu visados kas nors pamatydavo – ar draugė iš fabriko, ar pažįstama kaimynė, kurios vylingai nusišypsodavo, iš karto supratusios, ką tai reiškia.

Fabrike merginos jau ėmė šaipytis iš Rosetos, daug kas klausė, ar greitai vestuvės. O už tai, kad Roseta leidžiasi merginama piemens Tombos anūko, pakrikštijo ją Piemenaite.

Vargšei merginai graužė širdį rūpestis. Na ir klius jai nuo tėvo! Jei ne šiandien, tai rytoj jis viską sužinos. Ir va kaip tik tą pačią dieną, kai Vandenų tribunolas paskelbė savo nuosprendį, Batistė ją ir pamatė kelyje su Tonetu.

Tačiau jis nieko nedarė: ją išgelbėjo laimingai pasibaigęs kviečių laistymas. Džiaugdamasis, kad derliui nebegresia pavojus, tėvas tiktai keletą kartų dėbtelėjo į ją ir pakėlęs smilių tyliu, bet įsakmiu balsu pareiškė, kad nuo šiol tegul grįžtanti iš fabriko viena, o jei ne – būsią blogai. Ir visą savaitę ji grįždavo viena.

Tonetas gerbė poną Batistę ir nedrįso laužyti jo priesako. Pasislėpęs kur nors šalia kelio, jis tik palydėdavo einančią pro šalį verpėją žvilgsniu ir paskui eidavo jai pridurmu, gerokai atsilikęs. Be to, dienos pailgėjo, ir kelyje pasitaikydavo daugiau praeivių.

Tačiau nekantrūs įsimylėjėliai nepakėlė ilgo išsiskyrimo, ir štai vieną kartą, sekmadienio vakare, kai Rosetai prailgo vienai slankioti be darbo palei namus, jinai, netekusi vilties tarp praeivių išvysti savo Toneto, čiupo glazūruotą žalią ąsotį ir pasakė motinai, kad einanti vandens į Karalienės šaltinį.

Motina leido: tegul prasiblaško truputį. Vargšelė! Draugių neturi, o jaunystė juk lieka jaunyste.

Karalienės šaltinis buvo šio uertos kampelio pasididžiavimas: mat čionykščiai gyventojai buvo priversti gerti vandenį iš šulinių sodybose arba rausvą, nešvarų skystį iš drėkinimo kanalų.

Šaltinis buvo priešais apleistą sodybą. Mokytesni žmonės sakė, kad tai įžymus senų laikų įrengimas. Pimentas vadino jį maurų statiniu, o dėdė Tomba su orakulo orumu skelbė, kad jis išlikęs iš tų tolimų laikų, kada apaštalai vaikščiojo po pasaulį ir krikštijo pagonis.

Vakarais galėjai matyti, kaip keliu, iš abiejų pusių juosiamu virpančios sidabrinių tuopų lapijos, eina būreliai merginų, o joms ant galvų nejudėdami tiesiai stovi ąsočiai; savo ritmingu žingsniu ir lieknomis figūromis jos panašios į jaunas graikaites su pintinėmis.

Toji eisena teikia Valensijos uertai savotišką biblinį koloritą, o drauge žadina atminty arabų poetų kūrinius, apdainuojančius moterį su ąsočiu prie šaltinio – grožį ir vandenį, du rytiečio garbinamus idealus.

Karalienės šaltinis – tai ketvirtainis baseinas, išmūrytas iš raudonojo akmens; vanduo jame stovi žemiau dirvos paviršiaus. Prie vandens leidžiasi šešios pakopos, slidžios ir pažaliavusios nuo drėgmės. Priešais laiptus, išorinėje akmeninio ketvirtainio pusėje, matyti kažkoks apšiupė-

jęs bareljefas; jo figūras dengia kalkių sluoksnis, todėl bemaž nieko nebegalima įžiūrėti.

Čia turbūt negrabia, primityvia viduramžių meistrų maniera pavaizduota Mergelė Marija, apsupta pulko angelų, iškirstų rekonkistos laikais, vykdant kokį nors įžadą. Tačiau vienos kartos uoliai kalinėjo akmenį, kad geriau išryškėtų laiko nudildytos figūros, o kitos su barbarišku valyvumu jį baltino, tad galų gale plokštės paviršiuje beliko vien beformis pavidalas, lyg ir primenąs kiek moterį, matyt, karalienę, – iš to ir kilęs šaltinio pavadinimas, – maurų karalienę, figūruojančią visose ispanų liaudies pasakose.

Sekmadienių vakarais prie šaltinio būdavo nemažas šurmulys. Sueina čia dešimtys merginų su ąsočiais, visos stengiasi kuo greičiau juos prisisemti, bet nė viena neskuba grįžti atgal. Jos grūdasi ant siauručių laiptų ir pasikaišiusios sijonus, kad laisviau galėtų pasilenkti, nardina indus į mažą baseiną, kurio paviršius nuolat riba nuo daugybės burbuliukų, kylančių iš smėlio dugno, apaugusio kuokštais gliaumėtų augalų, panašių į ilgus žilus plaukus, nuo srovės vilnijančius krištolinio vandens nelaisvėje. Baikštūs vorai rėplinėja plonytėmis kojelėmis spindinčiu vandens paviršium.

Prisisėmusios ąsočius, merginos susėda ant baseino krašto ir nukaria žemyn kojas, bet jei koks vaikinas nusileidžia prie vandens ir pažvelgia aukštyn, garsiai spiegdamos pariečia jas po savim.

Visos kalba sykiu nelyginant pulkas čirškiančių žvirblių. Vienos plūstasi, kitos plaka liežuviais neatėjusias drauges, nuodugniai perkratinėja visas vietines apkalbas; išsivadavęs iš griežto tėvų despotizmo, jaunimas nusiplėšia veidmainingą dievotumo kaukę, kurią dėvi namie, ir be jokių ceremonijų šiurkščiai atmeta visokius suvaržymus.

Visi šitie tamsaus gymio angelai, taip nuolankiai šventadieniais giedantys litanijas ir psalmes Alborajos bažnyčioje, dabar, pajutę, kad jų neseka tėvų akys, paleidžia vadžias, nesivaržydami svaidosi nešvankiais žodžiais ir be jokios gėdos postringauja apie slapčiausius dalykus, apie kuriuos tiktų kalbėti nebent pribuvėjoms.

Čia ir priėjo Roseta su ąsočiu, taip ir nesutikusi kelyje savo mieliausiojo, nors ėjo labai pamažu ir dažnai gręžiojosi tikėdamasi, kad štai pamatys jį ateinant kuriuo nors takeliu.

Išvydusios ją, merginos prie šaltinio pritilo. Rosetos pasirodymas iš pradžių suglumino visą triukšmingą sueigą: lygiai toks pat būtų įspūdis, jeigu Alborajos bažnyčioje pačiame pamaldų viduryje staiga pasirodytų mauras. Ko čia atėjo ta nuskurėlė?

Roseta pasisveikino su keliomis merginomis iš jos fabriko, tačiau tos vos teikėsi atsakyti – burbtelėjo kažką ir niekinamai sučiaupė lūpas.

Kitos, atsikvošėjusios iš nuostabos, plepėjo toliau, lyg nieko ypatingo nebūtų atsitikę: jos netgi tylėjimu nenorėjo pažymėti nekviestos viešnios pasirodymo – per daug garbės.

Roseta nusileido prie vandens, prisisėmė ąsotį ir atsitiesusi apmetė lygumą nerimastingu žvilgsniu.

– Žiūrėsi nežiūrėsi – vis tiek neateis.

Tai pasakė Pimento dukterėčia, vienos iš Pepetos seserų duktė, žvitri tamsiaveidė įžūliai užriesta nosimi, kuri didžiavosi tuo, kad ji vienturtė ir kad jos tėvas – ne nuomininkas, o tikras visų keturių jo dirbamų žemės sklypų savininkas.

Taip, galinti žiūrėti, kiek širdis geidžia: jis vis tiek neateisiąs. Gal ne visos žinančios, ko ji laukia? Ogi savo jaunikio, dėdės Tombos anūko. Geras jaunikis, nėra ką sakyti.

Pliūptelėjo juokas: su piktu džiaugsmu prašieptos burnos, rodės, įmaniusios būtų sukandžioti auką. Visos juokėsi, ir ne todėl, kad būtų kas buvę juokinga: jos tiesiog norėjo pasityčioti iš nekenčiamo Batistės dukters.

– Piemenaitė! Šventoji piemenaitė!

Roseta abejingai gūžtelėjo pečiais. Jai tas nebuvo netikėta; be to, pašaipos, taip dažnai girdimos fabrike, atbukino jos gebėjimą užsigauti.

Ji pakėlė ąsotį ir ėmė kopti laiptais, bet ant paskutinės pakopos ją sustabdė saldutis Pimento dukterėčios balselis.

Kaip skaudžiai gelia ta gyvatė!

Ne, ji neištekėsianti už dėdės Tombos anūko. Nors jis ir kvailelis, ir badmirys, bet vis dėlto doras žmogus ir nenorįs eiti į gimines su vagies šeima.

Roseta vos neišmetė ąsočio. Ji nuraudo, lyg šitie žodžiai, sužeidę ją į pačią širdį, visą kraują būtų sutvenkę jai į veidą, ir tuoj pat išbalo kaip numirėlė.

– Kas vagis? Kas? – paklausė drebančiu balsu, kuris visas prajuokino.

Kas? Jos tėvas, kas gi daugiau, Pimentas, jos dėdė, tą gerai žinąs, ir pas Kopą apie tai tik ir einančios kalbos. Negi jie maną, kad galima nuslėpti praeitį? Jie todėl ir pabėgę iš savo kaimo, kad ten juos visi per daug gerai pažįstą; o dabar pasigviešę į svetimą gerą ir atsikėlę čionai. Girdėti net, kad ponas Batistė už kažkokius nešvarius darbelius buvęs katorgoje.

Gyvatė gėlė ir gėlė pasakodama viską, ką tiktai girdėjo namie ir uertoje: visus Kopos smuklės dykaduonių prasimanymus, visus melagingus šmeižtus, skleidžiamus Pimento, kuris vis mažiau ir mažiau teturėjo noro atvirai pulti Batistę ir todėl stengėsi kaip kitaip jam pakenkti, kuo nors įpykinti jį ir nukamuoti visokiausiomis užgaulėmis.

Ūmai Roseta užsidegė tėvo drąsa; akys pritvinko kraujo, ji visa sudrebėjo, iš įtūžio ėmė net mikčioti. Trenkė žemėn ąsotį, ir tas subyrėjo į gabalėlius, aptėkšdamas vandeniu netoli stovinčias merginas. Tos pasipiktino ir išvadino ją karve, bet ji nieko nebegirdėjo.

– Mano tėvas? – suriko jinai, žengdama prie šmeižikės. – Mano tėvas – vagis, vagis? Nagi, pakartok, ir aš tau tuoj sumalsiu snukį.

Tačiau tamsiaveidė nespėjo nieko pakartoti: ji dar nebuvo pravėrusi burnos, kai Roseta trenkė jai į dantis ir įsikibo į plaukus.

Pajutusi stiprų skausmą, Rosetos priešininkė, pati nesuvokdama ką daranti, taip pat kibo į šviesius verpėjos plaukus, ir keletą minučių jiedvi grūmėsi keistai susilenkusios, rėkdamos iš skausmo ir įniršio, bemaž liesdamos kaktomis žemę, traukdamos kiekviena į savo pusę ir žiauriai tampydamos viena kitą už plaukų.

Pabiro segtukai, kasos pasileido, vešlūs plaukai atrodė lyg kovos vėliavos, tik nebūtum pasakęs, kad jos plevėsuoja pergalingai, – taip jos buvo priešininkės suveltos ir sutaršytos. Bet Rosetai, stipresnei ir labiau įdūkusiai, pavyko atsiplėšti, ji parmetė savo priešininkę ant žemės ir, matyt, ketino ją apkulti, nes laisvąja ranka stengėsi nutraukti jos kurpaitę. Ir tuo metu staiga prasidėjo klaiki, neregėtai žiauri scena. Visos merginos, be jokio susitarimo, nepasakiusios viena kitai nė žodžio, lyg jų širdyse būtų užvirusi visa jų šeimų neapykanta, o atminty atgiję namie girdėti prakeikimai ir apkalbos, puolė ant Batistės dukters:

– Vagilė! Vagilė!

Viskas susimaišė. Roseta pranyko įnirtusių merginų būryje. Visas jos veidas buvo subraižytas; sulinkusi nuo smūgių krušos, ji negriuvo tik todėl, kad užpuolikių būrys apstojo ją ir stumdė iš vienos pusės į kitą, kol pagaliau nuvirto žemyngalviui slidžiomis laiptų pakopomis ir trenkėsi kakta į aštrų akmens kampą.

Kraujas! Atrodė, lyg į medį, aptūptą paukščių, būtų kas paleidęs akmenį. Griebusios ąsočius, merginos šoko bėgti katra sau, ir po akimirksnio prie Karalienės šaltinio liko viena Roseta. Raudodama ji nušlitino link namų, suveltais plaukais, suplėšyta suknele, purvinu ir kruvinu veidu.

Motina, pamačiusi dukterį, pakėlė baisų riksmą. Jos pasipiktinimui nebuvo ribų. O! Tie žmonės baisesni už pagonis! Viešpatie! Viešpatie! Kas patikėtų, kad tokios piktadarybės gali dėtis krikščionių žemėje! Taip gyventi negalima. Negana to, kad vyrai neduoda ramybės jos vargšui Batistei, pjudo jį ir šmeižia prieš tribunolą, o tas neteisingai jį baudžia. Štai jau ir mergiščios persekioja nelaimingąją Rosetą, lyg ta vargšelė būtų kuo prasikaltusi. Ir už ką? Už tai, kad jie nori gyventi iš savo darbo, santarvėje su visais, kaip Dievo įsakyta.

Batistė, pažvelgęs į dukterį, išblyško. Jis žengė keletą žingsnių kelio pusėn, nenuleisdamas akių nuo Pimento pirkios, kurios stogas buvo matomas už meldyno.

Bet veikiai sustojo ir tik švelniai pabarė dukterį. Tai būsią jai gera pamoka, kad nereikią šlaistytis po uertą. Jie turį kiek galint vengti bendrauti su kitais, turį gyventi atsiskyrę, siauram savo šeimos rately, savo pirkioje ir niekados nekelti kojos iš žemės, kuri duoda jiems pragyvenimą. Namuose jų niekas nedrįsiąs paliesti.

VI

Eidami pro Kadenos malūną keliu prie jūros, uertos gyventojai visados girdėdavo erzėjimą, panašų į vapsvų lizdo ūžesį ar bičių dūzgimą avilyje.

Tanki tuopų siena juosė aikštelę – kelio praplatėjimą priešais seną malūną. Iš šito sugriuvusio pastato, riogsančio viršum drėkinimo kanalo

ant dviejų storų polių, tarp kurių putodama krito žemyn vandens kaskada, buvo belikusi krūva sukritusių stogų ir suerdėjusių sienų su juodomis langų angomis.

Nuolatinį monotonišką triukšmą, girdimą kažkur už medžių, kėlė dono Choakino mokykla, įsikūrusi mažame namelyje, kurį dengė tuopų siena. Niekados dar mokslas neturėjo skurdesnės prieglaudos, nors ir šiaip jis gyvena ne rūmuose.

Šviesa į tą sutrešusią lūšną patekdavo tik pro duris ir pro skyles stoge; jos sienos buvo abejotino baltumo, nes mokytojo žmona, įkūni moteris, per dienų dienas sėdėjo pintiniame krėsle, klausėsi vyro ir žavėjosi jo gražbylyste; klasėje kabojo trys paveikslėliai, išplėšti iš elementoriaus, sučiurinti, nudraskytais kampais, prilipdyti prie sienos duonos minkštimu; čia stovėjo ir keli suolai, o gretimame kambaryje – šiokie tokie baldai, tiek seni, jog tikrai galėjo būti apkeliavę visą Ispaniją.

Visam name buvo tik vienas naujas daiktas – ilga rykštė, kurią mokytojas laikė už durų ir kas antrą dieną keitė: mat nuolatos susidurdamos su kirptomis mažų patrakėlių galvomis rykštės greit susidėvėdavo. Laimė, šitas daiktas brangiai nekainavo: meldo vytelę bet kada galėjai išsipjauti čia pat meldyne.

Visoje mokykloje vargu ar būtum radęs trejetą knygų. Iš to paties vadovėlio mokėsi visi. Ir kam reikia daugiau? Čia vyravo mauriškas mokymo metodas: dainavimas ir kartojimas, atkaklus kalimas tol, kol kietos galvos pagaliau suima pamoką.

Štai kodėl nuo ryto ligi vakaro pro senos lūšnos duris sklido nepakenčiamai įkyri, graudi gaida, iš kurios šaipėsi visi apylinkės paukščiai.

– Tėve... mū-sų... kurs... e-si... dangu-je...

– Sveika... Ma-ri-ja...

– Du-kart... du... ke-tu-ri...

Žvirbliai, čivyliai ir vyturiai, kurie bijojo berniūkščių kaip velnias kryžiaus, kai matydavo juos einant takais, dabar be mažiausios baimės tūpdavo į gretimus medžius ir striksėdavo net palei mokyklos duris, skardžiais balsais reikšdami panieką žiauriems savo priešams, kurie pakliuvo į narvą ir iš baimės, kad gali gauti rykščių, tik šnairomis žvilgčioja į juos, nedrįsdami nė krustelėti ir traukdami be atvangos vis tą pačią nuobodžią ir bjaurią dainą.

Protarpiais choras nuščiūdavo, stodavo tyla, ir iškilmingai prabildavo donas Choakinas, žerdamas vargšams vaikams savo išminties lobius:

– Kiek yra gailestingumo darbų?

– Kiek bus dukart septyni?

Atsakymai retai kada jį patenkindavo.

– Jūs, ponai, tikri asilai. Jūs lygiai tiek pat suprastumėte mano žodžius, jeigu aš jums kalbėčiau angliškai. Tik pagalvokite: aš elgiuosi su jumis nepaprastai mandagiai, ne blogiau kaip miesto gimnazijoje, stengiuosi išmokyti padorių manierų ir žmoniškos kalbos!.. Bet jūs nuolat matote blogus pavyzdžius: jūs tokie pat avigalviai kaip ir jūsų didžiai gerbiamieji tėvai, kurie moka tik loti, o ne padoriai kalbėtis; jie visados suras atliekamą pinigą, kad galėtų užsukti į smuklę, bet užtat išgalvos tūkstančius visokiausių pasiteisinimų, kad neva negali šeštadienį sumokėti man teisėtai priklausančių dviejų kuartų.

Jis piktai vaikštinėjo po kambarį. Jo pasipiktinimas pasiekdavo apogėjų, kai tik jis imdavo skųstis, kokie užuomaršos jo mokinių tėvai šeštadienį. Apie to užmiršimo pasekmes akivaizdžiai liudijo dono Choakino rūbai ir visa išorė, kuri aiškiai rodė jo asmenybės dvilypumą.

Apačioje – suplyšusios alpargatos, amžinai purvinos seno milo kelnės, grublėtos nuo darbo, suskerdėjusios rankos su giliai įsigraužusiomis žemėmis iš daržiuko, mažučio sklypelio šalia lūšnos, apsodinto daržovėmis, kurios dažnai jam būdavo vienintelis maistas. Bet pažvelgęs aukščiau juostos, matei, kad tai ponas, "garbingas mokslo žynys", jo paties žodžiais tariant. Nuo gretimų sodybų gyventojų, aklų kurmių, nematančių nieko daugiau kaip vien savo rausiamą žemę, jį skyrė ryškus, akį rėžiančios spalvos kaklaraištis, užrištas ant nešvarių marškinių, dygūs žili ūsai skersai visą raudoną, stambų veidą ir mėlyna kepurė su ceratiniu snapeliu – atminimas vienos iš tarnybų, kurių jis daugel pakeitė per savo permainingą gyvenimą.

Tai buvo vienintelė jo paguoda skurdžiame gyvenime, ypač kaklaraištis, kokio nenešiojo niekas visoje apylinkėje; jis didžiavosi kaklaraiščiu kaip aukščiausio pasižymėjimo ženklu – taip sakant, vietiniu Aukso vilnos ordinu.

Uertos gyventojai gerbė doną Choakiną, bet nė piršto nepajudino padėti jam išbristi iš skurdo. Ko tik jis nematė per savo amželį! Na ir pasibastė po visą pasaulį! Donas Choakinas ir geležinkelyje tarnavo, ir mokesčių nepriemokas padėjo rinkti pačiose atkampiausiose provincijose; kažkas net pasakojo, kad jis tarnavęs policijoj Pietų Amerikoje. Žodžiu, tai buvo stambus paukštis, nors ir gerokai apipešiotas.

– Donas Choakinas, – sakydavo apkūnioji jo žmona, visiems rodanti pavyzdį, kaip pagarbiai reikia su juo elgtis, – donas Choakinas nė manyti niekados nemanė, kad nusmuks kada nors iki tokios padėties. Mes juk iš padorios šeimos. Nelaimė mus įstūmė į šitą skylę, bet kadaise pinigus rieškučiomis žarstėme.

Ir kūmutės iš visos uertos, nors ir ne sykį prasikalto užmiršdamos šeštadieniais sumokėti du kuartus už mokslą, vis dėlto godojo doną Choakiną kaip aukštesnę būtybę ir leisdavo sau pasišaipyti tik iš žalio surduto stačiakampiais skvernais, kurį jis užsitempdavo šventadieniais, kai giedodavo per pamaldas Alborajos bažnyčios chore.

Skurdo vejamas, drauge su stora, pertukusia savo žmona jis atsidūrė čia, kaip būtų galėjęs atsidurti ir bet kur kitur. Jei labai prireikdavo, jis padėdavo kaimo raštininkui, iš jam vienam težinomų žolių taisydavo kažkokius vaistus, kurie darė stebuklus kaimo pirkiose, ir visi pripažino, kad tai išmaningas vyras; ir štai, neturėdamas mokytojo vardo, tačiau nejausdamas nė baimės, kad kam ateitų į galvą varžytis su juo dėl šios vietos, kur neįmanoma netgi duonai užsidirbti, jis atkakliai švietė padaužas nuo penkerių iki dešimties metų amžiaus, kurie tomis dienomis, kai nebūdavo pamokų, daugiau nieko neveikė, tik svaidė akmenis į paukščius, landžiojo į svetimus sodus ir gainiojo šunis uertos keliais, – švietė juos, aklai kaldamas į galvą rašto pagrindus ir rykšte palaikydamas drausmę.

Iš kur mokytojas kilęs? Na, tas tai visiems buvo žinoma: iš toli, iš ten, kur gyvena čiurai. Tikslesnio nusakymo niekas ir nereikalavo: apie geografiją uertos gyventojai tiek tenusimanė, kad kiekvienas, kas nekalba valensietiškai, yra čiuras.

Donui Choakinui nelengva buvo pasiekti, kad mokiniai suprastų jo kastilišką šnektą ir nebėgtų paniškai nuo jos mįslių. Daugelis jo auklėtinių, ištisus mėnesius vaikščioję į mokyklą, tiktai mirksėjo bei pakau-

šius krapšėsi neišmanydami, ką galėtų reikšti mokytojo žodžiai, kurių jie niekad namie nebuvo girdėję.

Kaip sielvartavo dėl to vargšas mokytojas! Juk jis, pasak jo žmonos, tiek dėjo vilčių į savo delikatumą, manierų ir kalbos grakštumą, jog buvo tikras, kad mokytojo darbas jam seksis!

Kiekvienas žodis, mokinio blogai ištartas (o kažin ar buvo nors vienas žodis, kurį jie ištardavo kaip reikiant), jį siutino, ir jis perpykęs kilojo aukštyn rankas, vos neliesdamas lūšnos lubų.

– Į šitą kuklią trobelę, – sakydavo jis trims dešimtims vaikų, kurie spaudėsi prie kits kito ir grumdėsi siauruose suoluose, klausydami jo su nuoboduliu ir drauge su baime prieš meldo vytelę, – jūs, maloningieji ponai, turite žiūrėti kaip į tikrą mandagumo ir gero išauklėjimo šventovę. Bet ką aš kalbu – šventovę? Tai spinduliuojantis fakelas, kuris išsklaidys nemokšiškumo tamsybes visoje uertoje. Kas jūs būtumėte be manęs, ponai? Gyvuliai, dovanokite man už tokį žodį, lygiai tokie pat gyvuliai, – tebūnie leista man pasakyti, – kaip jūsų gerbiamieji tėvai. Bet Apvaizda panorėjo, kad jūs paliktumėte šitą šventovę kaip žmonės tikrąja to žodžio prasme; visur jūs galite deramai pasirodyti – juk jums teko didi laimė turėti tokį mokytoją kaip aš. Argi ne tiesa?

Ir berniūkščiai atsakydami taip smarkiai linksėdavo galvomis, jog net kaktomis susidauždavo iš uolumo, o žmona, išgirdusi minint šventovę ir fakelą, pasijusdavo kaip devintam danguj, atidėdavo į šalį mezginį, atsilošdavo krėsle ir susižavėjusi žvelgdavo į vyrą.

Ir jis didžiavosi, kad į šitą pulką nutrūktgalvių, murzinų, basų, ant kelnių užleistais marškiniais, kreipiasi kuo mandagiausiai:

– Taigi, pone Ljopisai, malonėkite čionai!

Ponas Ljopisas, septynerių metų išdykėlis su kelnėmis iki kelių, kurias telaiko viena petneša, greit pašoka iš suolo ir išsitempia prieš mokytoją, baimingai šnairuodamas į meldo vytelę.

– Jau kuris laikas aš stebiu, kaip jūs krapštotės nosį ir šniurkščiojate. Tai bjauri yda, pone Ljopisai, patikėkite savo mokytoju ir bičiuliu. Šį kartą jums atleidžiu, nes jūs gabus žmogus ir išmokote daugybos lentelę; tačiau be gero išauklėjimo mokytumas lieka bevertis. Nepamirškite to, pone Ljopisai!

Ir "ponas", vėl garsiai šliurptelėjęs nosimi, karštai pritaria mokytojui džiaugdamasis, kad tas pasitenkino perspėjimu, ir jam neteko paragauti rykštės. Bet tuo metu jo suolo kaimynas, išstypęs berniūkštis, matyt, nusprendžia suvesti su juo senas sąskaitas: pasinaudojęs tuo, kad stovinčio prieš mokytoją vaikiščio nugara neapsaugota, išdavikiškai gnybteli jam į minkštimą.

– Ajai, pone mokytojau! – suklinka tas. – Kumelsnukis žnaibosi!

Sunku apsakyti mokytojo pasipiktinimą. Ypač jį išveda iš kantrybės vaikiščių įprotis vadinti vienas kitą tėvų pravardėmis ir net kurti savas, naujas.

– Kaipgi Kumelsnukis? Jūs turbūt norėjote pasakyti: ponas Perisas. Viešpatie, kas per posakiai! Lyg jūs būtumėte kokioje nors smuklėje... Jei bent sakytumėte: arkliagalvis. Ne, šitų idiotų, atrodo nieko neišmokysi! Galvijai!

Ir griebęs meldo vytelę ima lupti savo mokinius: vieną už gnaibymąsi, kitą "už kalbos darkymą", – taip šaukia donas Choakinas, degdamas pykčiu ir be atvangos čekšnodamas rykšte. Jis šventina vytele aklomis, tad kiti berniūkščiai susigūžia suoluose ir lenda kits kitam už nugarų, o kartą vienas vaikiščias, – jauniausias Batistės sūnus, – persigandęs švilpiančios rykštės, pridirbo kelnaites.

Šita aplinkybė privertė mokytoją sušvelnėti, jis vėl atgavo prarastą didybę, o nukentėjusieji nuo pėrimo vaikai užsiėmė nosis.

– Donja Pepa, – tarė jis žmonai, – ponas Borulis truputį sunegalavo, prašom jį išvesti ir apšvarinti lauke.

Ir ponia mokytojienė, kuri jautė šiokią tokią pagarbą trims Batistės sūnums, nes kiekvieną šeštadienį jie tvarkingai atnešdavo užmokestį, čiupo už rankos "poną Borulį", ir tas išstyrino iš klasės silpnutėmis savo kojytėmis, vis dar verkdamas iš baimės.

Kai tvarka buvo atstatyta, vaikai vėl ėmė prodainiu skiemenuoti, ir medžiai aplinkui leipo iš nuobodulio, leisdami pro lapus tą monotonišką dūzgesį.

Tarpais tolumoje pasigirsdavo gailus varpelių dindesys, ir visa mokykla džiaugsmingai subruzdavo. Visi žinojo, kad tai artinasi dėdės Tombos kaimenė ir kad dabar, kai pasirodys senis su savo avimis, bus galima porą valandų atsikvėpti.

Piemuo labai mėgo pakalbėti, bet ir mokytojas buvo ne mažesnis plepys; juodu įsileisdavo į nepabaigiamas šnekas, o mokiniai tuo tarpu, pakilę iš savo suolų, klausydavosi jųdviejų arba atsargiai išsmukę iš klasės žaisdavo su avelėmis, skabančiomis žolę artimiausio griovio pakraščiuose.

Donui Choakinui labai patiko senis. Dėdė Tomba kadaise ilgai klajojo po pasaulį, iš pagarbos mokytojui kalbėjo su juo kastiliškai, nusimanė apie vaistažoles, bet klientūros neviliojo, žodžiu, iš visų uertos gyventojų tai buvo vienintelis asmuo, vertas jo draugystės.

Piemens susitikimai su mokytoju bemaž nesiskiria vienas nuo kito. Pirmiausia prie mokyklos durų prieina avys, įkiša galvas į klasę, smalsiai uosdamos, ir su panieka atsitraukia įsitikinusios, kad čia tegausi dvasinio peno, iš kurio jokios naudos. Paskiau pasirodo dėdė Tomba; jis be baimės žengia skersai išilgai išvaikščiota žeme, nors ir atkišęs savo lazdą, vienintelę gęstančių akių pagalbininkę.

Jis sėdasi ant plytų suolo prie durų, ir tarp jo ir mokytojo prasideda pokalbis, kurį su didžiu susižavėjimu tylėdami seka donja Chosefa ir vyresnieji mokiniai, vienas po kito susirinkę aplink juos.

Dėdė Tomba, kuris galėjo be perstojo kalbėti net su savimi, kiūtindamas paskui bandą, pradeda šneką ne iš karto, kaip žmogus, bijantis parodyti kitiems savo ydas, bet mokytojo žodžiai sukursto jam aistras, ir netrukus jis stačia galva puola į bekraštę atsiminimų jūrą. Abu jie sielvartauja, kad Ispanija rieda į prarają: apie tai galima spręsti pasiklausius, ką pasakoja uertos gyventojai, pabuvoję Valensijoj; abu kaltina dėl menko derliaus blogą šalies valdymą, ir galų gale senis pareiškia:

– Anais senais laikais, done Choakinai, mano laikais, viskas buvo kitaip. Jūsų tuomet dar nebuvo, bet ir jūsiškių laikų nepalyginsi su dabartiniais. Dabar kasdien vis eina blogyn ir blogyn... Ko dar susilauks šitie bambliai, kai užaugs!..

Visi žino, kad tai tik įžanga į pasakojimą.

– Ech, jeigu būtumėt matę mus Flairės būryje (seniui niekad nepavykdavo gerai ištarti žodį “Frailė”)... Visi ten buvom tikri ispanai – nepalyginsi su dabartiniais, tais dinderiais iš Kopos smuklės. Man buvo aštuoniolika, ir nieko daugiau aš neturėjau, tiktai kirasą su variniu ereliu, nuvilktą nuo negyvėlio, ir šautuvą, ilgesnį už mane patį. O Flairė!.. Tai

bent buvo vyras! Dabar vis mini kažkokį generolą. Kvailystės, grynas melas! Ten, kur pasirodydavo tėvas Nevotas, kitiems nebuvo kas veikti! Būtumėt matę jį, kai jis sėdėdavo raitas ant arklio, užsibrukęs už juostos sutanos skvernus, su lenktu kardu ir pistoletais prie šono. O kur tik mes neatsidurdavom! Šiandien čia, rytoj – Alikantės provincijoj, o po kelių dienų – prie pat Albasetės: priešas amžinai mums lipdavo ant kulnų. Bet jeigu užklupdavom prancūziukus – bemat sudorodavom juos kaip šiltą vilną. Kaip dabar juos matau: musju!.. pardon!.. O aš – bakšt durtuvu...

Ir surukęs senis užsidega, pašoka, užgesusiose jo akyse tartum vėl plyksteli žiburėliai, ir jis taip ima švaistytis lazda, lyg ir dabar kapotų priešus. Paskui pasipila patarimai. Geraširdis seniokas virsta žiauriu, beširdžiu žmogum, apdiržusiu negailestingame nuožmiame kare, ir ūmai atgyja žvėriški jo instinktai, įsikeroję dar jaunystės metais ir nė kiek nepasikeitę iki šiolei. Jis kreipiasi valensietiškai į berniūkščius, dosniai dalydamas jiems savo patirties vaisius. O, jie galį patikėti, jis daug ko regėjęs per savo amžių. Reikią kantriai laukti keršto valandos, paslėpti ginklus kuo giliau, o kai ateisiąs metas – taikliai smogti. Teikdamas šiuos kraugeriškus patarimus, senis mirksi giliai įkritusiomis akimis, kurios atrodo lyg blėstančios žvaigždės, vos vos jau bespindinčios giliose akiduobėse. Su piktu seno žmogaus džiugesiu ir didžia panieka visų kitų gyvenimui pasakoja jis apie kovas, kažkada ėjusias uertoje, apie pasalas ir klastingus užpuolimus.

Mokytojas, būgštaudamas dėl savo globotinių doros, nukreipia kalbą į Prancūziją, su kuria susiję patys maloniausi dėdės Tombos atsiminimai.

Šios temos pakanka gerai valandai. Jis pažįsta tą šalį kaip savo gimtinę. Po to, kai Valensija pasidavusi maršalui Siušė[15], jį drauge su keliais tūkstančiais kitų belaisvių nugabenę į didelį prancūzų miestą – Tulūzą. Ir savo pasakojimą senis pamargina baisiai iškraipytais prancūziškais žodžiais, iki šiol neišdilusiais jam iš atminties. Ak, kas tai per šalis! Vyrai ten dėvi spalvotus surdutus aukštomis apykaklėmis, baltas aksomines skrybėles, kavaleristų batus; moterys – sijonus, primenančius fleitos įmautę, tokius siauručius, kad lyg matyte matai, kas yra po jais... Ir jis leidžias į postringavimus apie Imperijos laikų drabužius, tardamas, kad nuo to laiko niekas nepasikeitė ir kad dabartinė Prancūzija niekuo nesiskiria nuo šimtmečio pradžios Prancūzijos.

Mokytojas ir jo žmona atidžiai klausosi prisiminimų, o tuo tarpu kai kurie mokiniai, pasinaudoję netikėta pertrauka, bėga prie avių, kurios sprunka nuo jų kaip nuo maro. Vaikiščiai tampo vargšes už uodegų, kilnoja už paskutinių kojų, versdami jas eiti vienomis priekinėmis, ritina šlaitu žemyn į griovį arba mėgina apsižergti ir pajodinėti. Veltui vargšės avys protestuoja nedrąsiai bliaudamos – piemuo jų negirdi, jis su malonumu pasakoja, kaip merdėjo paskutinysis iš jo pribaigtų prancūzų.

– Kiekgi iš viso jų nudėjote? – klausia mokytojas, kai senis baigia savo istoriją.

– Maždaug šimtą dvidešimt–šimtą trisdešimt, dabar jau nebeprisimenu.

Vyras su žmona susižvelgia šypsodamiesi. Nuo paskutinio sykio nukautųjų skaičius padidėjo dviem dešimtimis. Dėdės Tombos žygdarbiai kas metai darėsi vis didingesni, o jų aukų skaičius tolydžio augo.

Gailus avių bliovimas pagaliau patraukia mokytojo dėmesį.

– Ponai! – šaukia jis įžūliems išdykėliams, griebdamas meldo vytelę. – Prašau visus čionai. Ar tik nemanote, kad galima visą dieną žaisti? Čia reikia dirbti.

Ir patvirtindamas savo žodžius veiksmais paleidžia į darbą rykštę, varydamas įsisiautėjusių nutrūktgalvių bandą į žinijos tvartą.

– Atleiskite, dėde Tomba. Mes jau prakalbėjome daugiau kaip dvi valandas. Turiu tęsti pamoką.

Senis, mandagiai atsisveikinęs, gena savo avis prie malūno, kur pakartos savo pasakojimą kitiems klausytojams, o klasėje dono Choakino mokiniai vėl imasi prodainiu kalti daugybos lentelę – aukščiausią išminties viršūnę.

Leidžiantis saulei, vaikiūkščiai sugieda paskutinę savo giesmę – padėką Viešpačiui Dievui už dangaus malonę, ant jų nužengusią, ir kiekvienas pasiima savo krepšelį, kuriame rytą atsineša valgyti visai dienai, nes daugumai mokykla gana toli nuo namų. (Dono Choakino nedraugai skleidė net paskalą, kad jis su didžiausiu malonumu baudžiąs savo mokinius atimdamas iš jų dalį maisto ir tuo papildydamas skurdžius donjos Pepos virtuvės išteklius.)

Penktadieniais, baigiantis pamokoms, mokiniai išgirsta vis tą pačią prakalbą:

– Ponai! Rytoj šeštadienis; prašom tai priminti ponioms jūsų motinoms ir pranešti, kad tie, kurie nesumokės dviejų kuartų, rytoj nebus priimti į mokyklą. Tai ypač įsidėkit galvon jūs, pone toks ir toks... ir jūs, pone toks ir toks!.. (Ir išvardija gerą tuziną pavardžių.) Štai jau trečia savaitė nesumokate žadėtojo mokesčio, o tatai žlugdo mokymo darbą, trukdo mokslo klestėjimui ir nenuilstamai kovai prieš čia viešpataujantį barbariškumą. Aš duodu jums viską: savo žinias, savo knygas (sulig šiais žodžiais jis meta žvilgsnį į tris paveikslėlius, kuriuos jo žmona atsargiai nukabina nuo sienos ir padeda į seną komodą), o jūs neatnešate man nieko. Tai va, kas rytoj ateis tuščiomis rankomis, tas neperžengs šito slenksčio. Prašom perspėti ponias savo motinas.

Berniukai išsirikiuoja poromis ir susiėmę už rankų (visai kaip Valensijos gimnazijose, – kuo gi mes blogesni?) išgūra iš lūšnos, prieš tai pabučiavę šiurkščią dono Choakino dešinę. Choru jie sušunka:

– Likite sveiki! Iki rytojaus, jei tokia bus Dievo valia!

Mokytojas palydi juos iki aikštelės priešais malūną, kur sueina visi keliai ir takeliai; čia rikiuotė subyra į mažus būrelius, kurie pasklinda į visas lygumos puses.

– Turėkite omeny, ponai, kad aš jus stebiu! – šaukia jiems pavymui donas Choakinas, paskutinį kartą juos įspėdamas. – Žiūrėkite, kad nevogtumėte man vaisių, nesimėtytumėte akmenimis ir nešokinėtumėte per griovį. Aš turiu paukščiuką, kuris man viską praneša, ir jeigu rytoj sužinosiu, kad jūs pridarėte kokių eibių, mano rykštė pašokinės jums ant nugarų.

Ir stovėdamas aikštelėje jis ilgai dar lydi akimis pačią gausiausią grupę, traukiančią keliu Alborajos link.

Šitie moka stropiau už kitus. Tarp jų – ir trys Batistės sūnūs, kuriems kelias iš mokyklos dažnai virsta kryžiaus keliu.

Susiėmę už rankų, jie stengiasi eiti atokiau nuo kitų berniūkščių, gyvenančių gretimose sodybose, nes šie nekenčia Batistės šeimos kaip ir jų tėvai ir nepraleidžia progos kaip nors juos paerzinti.

Vyresnieji sugeba atsikirsti ir kartais, nors ir nukentėję, lieka net nugalėtojais. Bet jaunėlis, Paskualetas, rubuilis, kresnas penkerių metų berniukas, motinos dievinamas už švelnų, romų būdą ir nuo mažumės

skirtas į kunigus, – jaunėlis paleidžia dūdas, kai tik jo broliai stoja į kautynes su kitais vaikais.

Abu vyresnieji dažnai pareina namo dulkini ir suplukę nuo prakaito – tarsi tyčia išsivolioję kelio purve; kelnės jų neretai perplėštos, marškinių sagos ištrūkusios. Tai muštynių pasekmės: mažylis verkdamas papasakoja viską. Ir motina imasi gydyti katrą nors iš vyresniųjų – deda dviejų kuartų monetą prie didelio guzo, iššokusio ant galvos nuo pasalomis paleisto akmens.

Teresa garsiai piktinasi išgirdusi, kad jos sūnūs buvo užpulti, tačiau kaip drąsi ir šiurkšti moteris, užaugusi kaime, aprimsta, kai sužino, kad jos vaikai sugebėjo atsispirti ir net nuveikė priešininkus.

Tik dėl Dievo, tegul jie saugo kaip galėdami Paskualetą! O vyriausiasis brolis įtūžęs dievagojasi gerai išvanosiąs kailį visiems tiems snargliams, jeigu tik jie pasipainiosią jam ant kelio po kojų!

Kiekvieną vakarą, vos tik šita kompanija dingsta donui Choakinui iš akių, prasideda kautynės.

Priešininkai, kurių tėvai ar dėdės smuklėje prisiekinėja susidorosią su Batiste, ima lėtinti žingsnį, ir atstumas, skiriąs juos nuo trijų brolių, palengva mažėja.

Ausyse jiems dar skamba mokytojo žodžiai, dar skamba mokytojo paukščiukas, kuris viską mato ir viską papasakoja. Kai kurie, tiesa, iš to juokdavosi, bet ne per daug drąsiai. Tasai žmogus juk viską žino!

Bet kuo jie tolsta nuo mokyklos, tuo silpnėja mokytojo grasinimų galia.

Jie ima šokinėti kaip pašėlę aplink brolius, vaikosi kvatodami kits kitą (gudri dingstis – vaikiškos veidmainystės išmonė), kad galėtų bėgdami pro šalį, neva atsitiktinai stumtelėti kurį nors iš brolių ir nuversti į pakelės griovį.

Kai jiems tai nepavyksta ir šitie manevrai įgrysta, vaikiščiai griebiasi kitokios taktikos: greitai nerdami pro tris brolius, duoda jiems po niuksą ir antausį.

– Vagys! Vagys!

Užgauliodami priešininkus, jie timpteli tai vienam, tai kitam už ausies ir greitai sprunka į šalį, o po kelių sekundžių vėl pradeda viską ir naujo.

Šitas šmeižtas, sugalvotas Batistės priešų, išveda jo sūnus iš kantrybės. Abu vyresnieji broliai, palikę Paskualetą, kuris verkdamas lenda už kokio nors medžio, ima svaidyti akmenis į kitus berniūkščius, ir ant kelio užverda mūšis.

Akmenys brunzgia pro medžių šakas, krėste krėsdami lapus, ir skambiai kaukši į kamienus bei storas šakas; išgirdę muštynių triukšmą, iš sodybų, įnirtingai skalydami, subėga šunys, o moterys, stovėdamos pirkių tarpduriuose, kelia rankas į dangų ir pasipiktinusios šaukia:

– Banditai! Velniai prakeikti!

Peštynes nutraukia arba koks nors pro šalį važiuojantis vežikas, pagrasinęs vaikams botagu, ar iš gretimos sodybos atkurnėjęs senis su gumbuota lazda rankoje; tada skriaudikai pasklinda į visas puses. Kai tik lieka vieni, juos ima graužti sąžinė; vaikų nuotaika greitai keičiasi – dabar jie baimingai galvoja apie paukščiuką, kuriam viskas žinoma, ir apie pylą, kuri jų laukia rytojaus dieną mokykloje.

O broliai tuo tarpu žengia savo keliu, trindamiesi sumuštas vietas.

Donas Choakinas, sužinojęs apie skandalą, didžiai piktinasi, ir ryto metą jo negailestingoji rykštė darbuojasi, kad net dulkės rūksta. Ką pasakys žmonės apie jo mokyklą, gero auklėjimo šventovę!

Vieną dieną vargšė Batistės žmona aiktelėjo iš nuostabos ir sielvarto pamačiusi, kokie parsirado iš mokyklos jos vaikai.

Tą dieną kautynės buvo ypač atkaklios. Ak žvėrys! Vyresniųjų mėlynės – ne naujiena, į jas nėra ko žiūrėti, dievai jų nematę. Bet mažulis, Kunigėlis, kaip jį meiliai praminė motina, permirkęs nuo galvos iki kojų; vargšelis raudojo drebėdamas iš baimės ir šalčio.

Žiaurieji pramuštgalviai nustūmė berniuką į griovį su stovinčiu vandeniu, ir broliai ištraukė jį iš ten, aplipusį juodu dvokiančiu dumblu.

Motina paguldė Kunigėlį savo lovon, o tas drebėjo jos glėbyje, mėšlungiškai kabinosi jai už kaklo ir vos girdimai šnibždėjo:

– Mama! Mamyte!

– O Viešpatie! Suteik mums kantrybės! Tie banditai, ir dideli, ir maži, jau turbūt nori į kapus nuvaryti visą šeimą!

VII

Niūrus, liūdnas, tartum eitų į laidotuves, iškeliavo Batistė vieno ketvirtadienio rytą į Valensiją. Tą dieną išdžiūvusioje upės vagoje vyko gyvulių mugė. Už juostos Batistė turėjo užsikišęs gerokai pūpsantį drobinį maišelį su pinigais – tai buvo santaupų likučiai.

Namuose – nelaimė po nelaimės. Betrūksta tiktai, kad įgriūtų stogas ir galutinai visus sutraiškytų... Kas čia per žmonės! Kur jis pateko!

Mažyliui kasdien vis blogiau, jį purtyte purto karštligė, ir motina, jį apglėbusi, be perstojo verkia. Dukart per dieną ateina daktaras; aišku, kad liga atsieis jiems dvylika–penkiolika durų, ne mažiau.

Vyresnysis sūnus, Batistetas, nelabai drįsta išeiti iš sodybos. Galva jo vis dar aptvarstyta, o veidas – vienų randų ir mėlynių, kuriuos gavo vieną rytą baisiose muštynėse su vienmečiais, taip pat ėjusiais rinkti mėšlo į Valensiją. Visos apylinkės paaugliai pasikėlė prieš Batistetą, ir vargšas vaikiščias baiminasi dabar pasirodyti kelyje.

Abudu broliai nebeina į mokyklą, bijodami grumtynių grįžtant namo.

O vargšė Roseta – užvis liūdniausia. Namie tėvas vaikščioja suniuręs, rūsčiai skersuoja į ją, leisdamas suprasti, kad ji privalo elgtis taip, lyg nieko nebūtų atsitikę, ir kad jos jausmai - ne kas kita, kaip kėsinimasis į jo tėvišką valdžią. Bet širdies gilumoje Batistė gailėjosi vargšės merginos. Jis taip pat buvo kadaise jaunas ir žinojo, kokios sunkios esti meilės kančios.

Dabar viskas iškilo aikštėn. Po garsiųjų peštynių prie Karalienės šaltinio visa uerta kelias dienas daugiau nieko ir nekalbėjo, tik apie Rosetos ir dėdės Tombos anūko meilę.

Pilvotasis Alborajos mėsininkas niršte niršo ir paskutiniais žodžiais plūdo savo tarną. Sukčius! Dabar jam aišku, kodėl tas apleido savo darbą, kodėl šlaistėsi ištisus vakarus po uertą kaip čigonas. Tasai ponas, ką jūs pasakysite, leidžia sau prabangą įsitaisyti sužadėtinę, lyg iš tiesų galėtų išlaikyti pačią. Ir dar kokią sužadėtinę, Dieve šventas! Tik paklausykit, ką vograuja pirkėjai mėsinėje. Visų šneka ta pati: keista, kaip jisai, žmogus dievobaimingas, doras, kone be ydų (nebent kartais kiek nusuka besverdamas), leidžia savo tarnui draugauti su mergina, kurios tėvas – pikčiausias visos uertos priešas, blogas žmogus, sako, net kalėjime sėdėjęs. Ir

kadangi pilvotasis šeimininkas manė, kad visa tai daro gėdą jo mėsinei, jis dūko klausydamasis moterėlių apkalbų, grasino nedrąsiam tarnui kapokliu, koneveikė dėdę Tombą, liepdamas jam gerai pribausti savo nenaudėlį anūką.

Galų gale mėsininkas išvijo vaikiną. Tada senis surado jam vietą Valensijoj, kitoje mėsinėje, ir pats įprašė nepaleisti jo nė šventadieniais, kad neužsimanytų vėl susitikinėti ant kelio su Batistės dukteria.

Tonetas paliko savo tarnybą nuolankiai, su ašarom akyse, kaip vienas iš tų avinėlių, kuriuos jis tiek sykių tempė šeimininkui pjauti. Daugiau jis čia nebegrįšiąs.

O vargšė mergina, parėjusi namo, užsidaro savo kambaryje ir tyliai rauda slėpdama sielvartą nuo motinos, kuri vaikščioja liūdna, daugybės negandų prislėgta, ir nuo tėvo, kuris stačiai pareiškė sudraskysiąs ją į gabalus, jeigu ji susirasianti kitą garbintoją ir jų priešai iš aplinkinių sodybų vėl apkelsią juos kalbomis.

Vargšui Batistei, žmogui griežtam ir rūsčiam, užvis skaudžiausia visose nelaimėse buvo matyti baisią merginos širdgėlą. Ji nustojo valgiusi, pagelto, paakiuose atsirado juodi ratilai. Stengėsi laikytis ramiai, tačiau bemaž nemiegojo, o rytais kaip visados išeidavo į fabriką, ir tik išsiblaškęs jos žvilgsnis bylojo, kad mintys sklando kažkur toli ir kad kiauras dienas ji apie kažin ką svajoja.

Ar gali būti žmogui daugiau nelaimių? Bet ir tai dar ne viskas. Šituose namuose net gyvuliai nebuvo saugūs: ir jie, regis, alsavo neapykantos prisigėrusiu oru, tvyrančiu viršum sodybos. Kas nebuvo sumuštas, tą anie, žinoma, nužiūrėjo, ir štai vargšas Morutas, senasis arklys, tapęs kone jų šeimos nariu ir varganose jų klajonėse tampęs keliais skurdžią mantą ir vaikučius, staiga ėmė nykti kūtėje, pačioje geriausioje iš visų, kokias jam teko matyti per savo ilgą ir sunkų gyvenimą.

Jis šauniai laikėsi pačiu sunkiuoju metu, tik atsikrausčius į sodybą, kada šeimai teko plėšti prakeiktą žemę, suakmenėjusią per dešimtį metų, kada reikėjo kasdien važiuoti Valensijon statybos atliekų ir senų sijų, kada stigo pašarų, o darbas stačiai sekino jėgas; ir štai dabar, kai priešais jo kūtės langelį vešėjo geras sklypas šviesios sodrios žolės, skirtos vien tik jam; dabar, kai jo stalas apsiklojo kvepiančia žalia staltiese; dabar,

kai jis ėmė gautis, kai suapvalėjo gruoblėti šonai ir gumbuota nugara, jis staiga krito, nežinia nuo ko: gal tiesiog nusprendė, kad padėjęs šeimai išsikapstyti iš didžiausių bėdų turi neginčytiną teisę į poilsį.

Kartą jis atsigulė ant pakreiktų šiaudų ir atsisakė eiti iš kūtės. Žiūrėjo į šeimininką gelsvomis padėrusiomis akimis, kurias išvydus Batistei sustingo lūpose keiksmai ir grasinimai. Atrodė, kad miršta žmogus, ir Batistė niekados negalėjo prisiminti to žvilgsnio be ašarų. Visi sodybos gyventojai susijaudino ir šios naujos nelaimės priblokšti bent kurį laiką pamiršo vargšą Paskualetą, virpantį nuo karštligės motinos lovoje.

Batistės žmona verkė. Juk tas arklys, iškišęs iš kūtės savo mielą romų snukį, matė ateinant į šį pasaulį beveik visus jos vaikus, ir ji gerai prisiminė, lyg tai būtų buvę vakar, kaip jie pirko jį turguj Sagunte – mažą, mėšliną, susna ir šašais aptekusį, pažiūrėti niekam netikusį arklioką. O va dabar atrodė, kad jie neteko vieno iš savo šeimos narių. Kai kažkokie bjaurūs žmonės atvažiavo su ratais išvežti darbo veterano lavono į kailių lupyklą, kur jį nudirs iki kaulų, o iš mėsos pagamins riebias trąšas, vaikai verkė ir šaukė, amžinai atsisveikindami su vargšu Morutu, važiuojančiu iš sodybos nukarusia galva ir pastirusiomis kojomis, o motina, tarytum persmelkta kažkokios baisios nuojautos, šoko į pirkią ir stvėrė į glėbį mažąjį ligonėlį.

Šit jinai regi, kaip jos sūnus bėga į kūtę patampyti už uodegos Moruto, kuris romiai ir kantriai kentė visas vaikų išdaigas. Regi, kaip tėvas sodina mažylį ant kaulėtos arklio nugaros, ir tasai, tuksnodamas kojytėmis į žvilgančius šonus, juokingai šaukia: no! no! Ir atrodė jai, kad nugaišus gyvuliui atsirado spraga, pro kurią nuo jos pasitrauks ir visi kiti. Viešpatie, neduok išsipildyti vargšės motinos nujautimams! Tegu pasitraukia nuo jų daug iškentėjęs gyvulys, kad tik nenusineštų į dangų nelaimingo vaikučio, kaip kadaise jį nešdavo į laukus, atsargiai žengdamas uertos takais, kad nenukristų mažylis, stipriai įsikibęs jam į karčius.

Sergantis kūdikis ir kritęs arklys, sužeistas sūnus ir širdgėlos priblokšta duktė – viena už kitą sunkesnės mintys slogino vargšą Batistę, kol tas pasiekė Valensijos priemiestį ir perėjo Seranoso tiltą.

Tuoj pat už tilto, aikštėje tarp dviejų sodų, priešais aštuonbriaunius bokštus, iškėlusius virš medžių strėlines savo arkas, šaudomąsias angas ir gražų dantytą vainiką, Batistė sustojo ir nusibraukė nuo veido prakaitą.

Jam reikėjo nueiti pas šeimininkus, dono Salvadoro sūnus, ir paprašyti juos paskolinti kiek pinigų: iš savo santaupų jis negalėjo nusipirkti naujo arklio. O kadangi valyvumas – tai vienintelė prabanga, kurią gali sau leisti vargo žmogus, jis prisėdo ant akmeninio suolo, laukdamas eilės prie barzdaskučio: reikėjo nusiskusti dygią ir kietą it šeriai dviejų savaičių barzdą, nuo kurios jo veidas buvo pasidaręs visiškai juodas.

Aukštų platanų pavėsy buvo keletas kirpyklų, aptarnaujančių uertos gyventojus, tikriau sakant, keletas barzdaskučių, dirbančių tiesiog po plynu dangum.

Visas šių kirpyklų turtas – dvejetas krėslų su pintomis sėdynėmis ir porankiais, nuzulintais daugybės klientų alkūnių, nedidelė krosnelė su verdančiu katilėlyje vandeniu, įtartino baltumo servetėlės ir šukėti skustuvai, kurie taip gremžia nugairintą klientų odą, kad šiurpuliai per kūną bėga.

Neprityrę jaunikliai, kurie tikisi ilgainiui tapti pameistriais miesto kirpyklose, eina čia savo pirmąją praktiką, ir kol jie mokosi, pjaustydami klientams žandus ir dažnai išrinčiuodami arba net iki plikumo iškarpydami plaukus, kirpyklos savininkas, sėdėdamas sode ant suolelio, šnekučiuoja su lankytojais arba susirinkus būreliui žmonių garsiai skaito laikraštį, ir visi romiai klausosi, parėmę rankomis smakrus.

Tiems, kurie sėdasi į kankinimo krėslą, barzdaskučiai uoliai trina skruostus gabalėliu kieto it akmuo muilo, kol pagaliau pasirodo putos. Tada paleidžia į darbą skustuvą, ir prasideda žiauri egzekucija, kurią klientai ištvermingai kenčia, nors jų supjaustytos fizionomijos srūva krauju. Netoliese čeksi didžiulės žirklės, laigydamos po apskritą kokio nors jauno dabitos galvą, kol jo kuodas lieka panašus į pudelio: tai pati elegantiškiausia šukuosena – ilgi, ant kaktos gulantys karčiukai ir visiškai plikas pakaušis.

Batistei skutimas baigėsi gana laimingai. Giliai atsisėdęs pintame krėsle, užvertęs akis, jis klausėsi, kaip šeimininkas skaitė sniaukrodamas monotonišku balsu ir išmaningai politikavo reikšdamas savo nuomonę įvairiais visuomeniniais klausimais.

Jam tik trijose vietose nudrėskė odą ir palei ausį įpjovė – kitais kartais tekdavo daugiau nukentėti. Sumokėjęs pusę realo, Batistė įžengė į miestą pro Seranoso vartus.

Po dviejų valandų jis grįžo ir vėl atsisėdo ant suolo tarp klientų pasiklausyti kirpyklos savininko, kol prasidės mugė.

Šeimininkai ką tik jam paskolino nedidelę sumą, kurios trūko ligi arklio kainos. Dabar svarbiausias dalykas – gerai apsižiūrėti ir kuo šalčiausiai laikytis, kad neapmautų gudrūs perpirkliai, kurie jau vedėsi arklius pro kirpyklą ir leidosi atšlaite į upės vagą.

Vienuolikta valanda. Mugė turbūt pačiame įkarštyje. Batistė girdėjo nematomo skruzdėlyno erzelį: prekyvietėje žvengė arkliai, šūkčiojo žmonės.

Jis vis dar dvejojo ir sėdėjo nesijudindamas iš vietos, lyg norėdamas nutolinti svarbaus pasiryžimo akimirką, bet pagaliau įsidrąsino ir patraukė atšlaite žemyn.

Upės vaga kaip visados bemaž sausa. Vandens srovelės, prasisunkusios pro drėkinimo šliuzus bei pylimus, vingiuoja it gyvatės tarp daugybės salelių per nelygų, saulės nusvilintą, vėjų išpustytą dugną, labiau panašų į išdegintą Afrikos dykumą negu į upės vagą.

Tomis valandomis saulė pliekste plieskia, šešėlio niekur nesimato nė lopelio.

Pačiame upės vidury sustatyti kaimiečių vežimai, uždengti brezentais, o aukščiau, palei barjerus, įrengtus išilgai kranto, išrikiuoti parduodami gyvuliai: tamsaus plauko nartingi mulai su raudonomis gūniomis ir žvilgančiais šonais, kuriais kartkartėmis perbėga nervingas virpulys; darbiniai arkliai, stiprūs, bet liūdni ir paniurę lyg vergai, pasmerkti amžinoms kančioms, žvelgią į praeivius stiklinėmis akimis, lyg spėliotų, kas gi bus naujasis tironas; maži gyvi arkliukai, keliantys kanopomis dulkes ir timpčiojantys apinasrius, kurių pavadžiais jie pririšti.

Palei pat atšlaitę stovi prasčiausios išrankos: beausiai suskretę asilai su bjauriai pūliuojančiomis opomis; nusmurgę arkliai, tokie susibaigę, jog, rodos, oda neišlaikys ir sutrūks nuo aštrių kaulų; žabali mulai ilgais it gervių kaklais, – žodžiu, visas turgaus šlamštas. Šie darbo invalidai įtrauktais nuo bado pilvais, lazdomis sudaužyta ir nudraskyta oda, apgulta riebių žalių musių, laukia ateinant koridų tiekėjo arba kokio vargetos, kuris dar kaip nors įkinkys juos į darbą.

Palei upeliukus, pačiame vagos vidury, ir krantuose, kur šiek tiek sunkiasi drėgmė ir todėl želia skurdi veja, laigo kaimenės neprajodytų jaunų kumelių, kurių karčiai plaikstosi vėjyje, o ilgos uodegos velkasi žeme.

Tolumoje pro apvalias akmenines tiltų angas matyti jaučių bandos; vieni jų guli ir lėtai grumšnoja žolę, kurią jiems mėto piemenys, kiti slankioja tingiai po saulės nusvilintą vagą, ilgėdamiesi šviežios ganyklos, ir įdūkę sustoja kaip įbesti, kai vaikiščiai, užlindę už turėklų, ima švilpti.

Mugė darosi kaskart gyvesnė. Aplinkui kiekvieną deramą gyvulį susirenka pulkelis susijaudinusių, garsiai kalbančių kaimiečių, vienmarškinių su uosinėmis lazdomis rankose. Čigonai, prakaulūs, įraudę, ilgomis ir kreivomis kojomis, su lopiniuotomis avikailio striukėmis ir vilnonėmis beretėmis, iš po kurių karštligiškai žybčioja juodos akys, šneka be perstojo, alsuoja tiesiai į veidą savo pirkėjui, lyg norėdami jį užhipnotizuoti.

– Na, bet jūs tik gerai pažvelkit į šitą arklį! Įsižiūrėkit, koks jo sudėjimas!.. Kaip panelytė!

O kaimietis, abejingas saldžioms maininінko čigono šnekoms, visas paskendęs savo apskaičiavimuose, neryžtingas ir susimąstęs, žiūri čia į žemę, čia į arklį, krapštosi pakaušį ir pagaliau taria su nepalaužiamu atkaklumu:

– Gerai... bet daugiau neduosiu.

Sulygtiems pinigams atskaičiuoti arba pirkiniui aplaistyti susiranda vietelę po padangte, kur panaši į vyrą turgininkė pardavinėja musių nugultas pieniškas bandeles ir pilsto į lipnias stiklines gėrimus iš pustuzinio butelių, išrikiuotų ant cinkuoto prekystalio.

Batistė jau keletą kartų praėjo į vieną ir į kitą pusę tarp gyvulių, nekreipdamas dėmesio į pardavėjus, kurie numanydami, jog tai būsimas pirkėjas, pulte jį apipuldavo. Nė vienas arklys jam nepatiko. Ak vargše Morutai! Kaip sunku surasti tau įpėdinį. Jeigu ne gyvas reikalas, jis taip būtų ir nuėjęs be pirkinio: jam atrodė, kad apžiūrinėdamas šituos bjaurius gyvulius jis niekina kritusio Moruto atminimą.

Pagaliau apsistojo prie širvo kuino, ne per daug stambaus ir nelabai išvaizdaus, su nubruožtomis kojomis. Tai buvo tipiškas darbo arklys, kuris, nors ir gerokai nuvarytas, vis dėlto atrodė dar ganėtinai stiprus ir patvarus.

Lig tik jis perbraukė arkliui per šonus, šalia jo išdygo paslaugus čigonas, linksmas ir agnus, ir prakalbėjo taip, lyg jie būtų visą gyvenimą pažįstami.

– Tai perlas, o ne arklys; išsyk matyti, kad jūs nusimanot apie arklius. Ir kaina pigi – mano manymu, sulygsim. Monote, pavedžiok jį, kad ponas galėtų pažiūrėti, kokia graži jo eisena.

Tas, kurį pavadino Monote, spuoguotas čigoniukas sudriskusiomis kelnėmis, vos dengiančiomis pasturgalį, stvėrė arklį už apinasrio ir leidosi bėgti nelygia smėlėta vaga, o vargšas gyvulys nenoromis bidzeno paskui, tarsi jau pavargęs nuo šitos dažnos procedūros.

Smalsuoliai, susibūrę aplinkui Batistę ir čigoną, stebėjo arklio bėgimą. Kai Monotė grįžo, Batistė nuodugniai apžiūrėjo arklį: įkišo pirštus tarp geltonų dantų, perbraukė ranka per visą liemenį, iš eilės pakėlė visas kojas ir patikrino kanopas, atidžiai apžiūrėjo šlaunis.

– Žiūrėk, kiek patinka, – kalbėjo čigonas, – tam jis čia ir atvestas... Kaip stikliukas! Čia viskas be apgaulės, viskas kaip yra. Mes gyvulių neklastojam kaip kiti, kurie akimirksniu taip išdailina asilą, kad jo nė nepažinsi. Aš nupirkau jį praeitą savaitę, ir nė minties neturėjau užtepti visus šituos menkus brėželius ant kojų. Jūs gi pats matėt, kaip gražiai jis bėga. O kaip tempia vežimą! Dramblys tiek nepatrauks. Iš nuotrynų va čia, ant kaklo, matyti.

Batistė, regis, liko patenkintas apžiūra, bet stengdamasis parodyti, kad jam daug kas nepatinka, kažką niurnėjo ir viepėsi.

Ilgus metus bevežėjaudamas, Batistė patyrė daug nesėkmių, tad gerai pažino gyvulius ir dabar juokėsi sau patyliukais iš tų žioplių, kurie spręsdami iš prastos arklio išvaizdos ginčijosi su čigonu ir tvirtino, kad jis tinkąs tik į kailių lupyklą.

O arklys atrodė kaip ir kiekvienas išvargęs, nuvarytas darbo gyvulys, kuris nuolankiai klauso šeimininko, kol tik pastovi ant kojų.

Atėjo lemiama akimirka.

Jis imąs arklį. Kiek?

– Tiktai kaip jums, senam bičiuliui, – pradėjo čigonas, plekšnodamas jam per nugarą, – tiktai kaip jums, brangusis, dėl to, kad jūs gerai prižiūrėsit arklį. Klokit keturiasdešimt durų – ir po visų derybų.

Batistė ramiai sutiko išpuolį, nes buvo pratęs prie tokių susirėmimų. Jis gudriai šyptelėjo.

– Gerai, tiktai kaip tau aš truputį pridėsiu. Duodu dvidešimt penkis.

Čigonas iškėlė rankas aukštyn – šis tragiškas gestas turėjo išreikšti jo pasipiktinimą. Paskui žengė keletą žingsnių atatupstas, nusitraukė nuo galvos kepurę ir ėmė juokingai išsidarinėti, norėdamas parodyti, kaip baisiai jis apstulbęs.

– Motina Švenčiausioji! Dvidešimt penkis durus. Bet ar jūs matėt arklį kaip reikiant? Jis ne vogtas. Už tiek neatiduosiu.

Tačiau Batistė nekreipė dėmesio į jo grimasas ir kartojo vis tą patį.

– Dvidešimt penkis, ir nė santimo daugiau.

Čigonas išsėmė visą gausingą savo argumentų atsargą, ir jam beliko vienas:

– Monote... pavedėk arklį... Tegu ponas dar sykį gerai pasižiūri.

Vėl atsirado Monotė ir ėmė bėgti traukdamas už apinasrio arklį, kuriam tokios vaikštynės gerokai įkyrėjo.

– Na, jūs tik pažiūrėkit, kas jo per žingsnis. Tikra markizė bulvare. Jūsų manymu, jis vertas tik dvidešimt penkių durų?

– Nė santimo daugiau, – atkakliai kartojo kaimietis.

– Monote, eik šen! Užteks!

Ir čigonas atgręžė pirkėjui nugarą, rodydamas didžiausią pasipiktinimą ir leisdamas suprasti, kad derybos sužlugo, bet vos tik pamatė, kad Batistė iš tikrųjų ketina eiti, jo rūstybė išsyk išgaravo.

– Gerai, pone. Kuo vardu jūsų malonybė? Supraskit, pone Batiste, aš jus myliu ir noriu, kad šitas lobis atitektų jums. Niekam kitam pasaulyje nepadaryčiau to, ką padarysiu jums: atiduosiu už trisdešimt penkis. Sutinkat? Na, žinoma, sutinkat. Prisiekiu jūsų sveikata, – nenuleisčiau tiek nė tikram savo tėvui.

Kai čigonas pamatė, kad pirkėjo nė kiek nepaveikė jo nuolaida ir tasai skaudama širdimi užkėlė tik porą durų, jis ėmė dar audringiau protestuoti ir mostaguoti. Nejaugi tas brangus perlas jam nepatinkąs? Kurgi buvusios jo akys, kad jis taip menkai jį įvertinęs? Nagi, Monote, išvesk dar kartą. Bet Monotei nebereikėjo vargintis, nes Batistė nuėjo šalin, neva atsižadėdamas pirkinio. Jis perėjo prekyvietę, iš tolo žvilgčiodamas į kitus arklius, bet viena akim visą laiką sekė čigoną, kuris taip pat, dėdamasis abejingas, įdėmiai jį stebėjo.

Batistė priėjo prie stambaus arklio žvilgančiu plauku, nors ir neketino jo pirkti, nes žinojo, kad už jį brangiai prašys. Ir vos tiktai jį paglostė, iškart pajuto šalia savęs karštą alsavimą ir išgirdo šnibždant:

– Trisdešimt trys. Vardan jūsų vaikų sveikatos, nesiūlykit mažiau. Matot, kad nuleidžiu, kiek tik galiu.

– Dvidešimt aštuoni, – tarė Batistė neatsigręždamas.

Kai jam nusibodo gėrėtis stambiuoju arkliu, jis nuėjo tolyn ir iš neturėjimo ką veikti sustojo pasiklausyti, kaip sena kaimietė dera asiliuką.

Čigonas vėl grįžo prie savo arklio, ir iš ten sekė jį, mosuodamas pavadžiu ir tarsi kviesdamas. Batistė lėtai ėjo artyn, dėdamasis išsiblaškęs, žvelgdamas į tiltą, kuriuo slinko spalvoti kupolai – išskleisti miestiečių skėčiai.

Buvo jau vidurdienis. Upės vagos smėlis tvoskė karščiu; oras, suspaustas tarp dviejų aukštų krantų, tvyrojo nejudėdamas, nedvelkė nė mažiausias vėjelis. Šitoj įkaitusioj, tvankioj atmosferoj statūs saulės spinduliai be gailesčio daigė odą ir svilino lūpas.

Čigonas žengė keletą žingsnių Batistei priešais ir atkišo pavadį, tarsi atiduodamas jam arklį.

– Paskutinis žodis tebus nei jūsų, nei mano. Trisdešimt – prisiekiu Dievu, atiduodu be jokio pelno. Trisdešimt... nesakykit "ne", arba aš sprogsiu iš apmaudo. Na, duokit šen ranką.

Batistė čiupo virvę ir padavė čigonui ranką, o tas ją stipriai paspaudė. Derybos baigėsi.

Kaimietis išsitraukė iš už juostos drobinį maišelį su pinigais, pūpsojusį ant pilvo; banknotas, paskolintas šeimininkų, keletas sidabro durų, sauja smulkių sidabrinių monetų, suvyniotų į popierėlį; visiškai atsiskaitęs, jis, kaip pridera tokiais atvejais, nusivedė čigoną po padangte pavaišinti stikline vyno ir davė kelis santimus Monotei už jo paslaugas.

– Jūs išsivesit iš mugės geriausią arklį. Laiminga jums diena: Švenčiausioji Mergelė neužmiršo jūsų.

Batistė turėjo išgerti antrą stiklinę, kurią savo rėžtu pastatė jam čigonas, ir pagaliau, ryžtingai nutraukęs įtaikių pagyrų ir vaišinimų srautą, paėmė už pavadžio nupirktąjį arklį, užsiropštė su Monotės pagalba ant kaulėtos jo nugaros ir išjojo risčia iš triukšmingos prekyvietės.

Buvo patenkintas pirkiniu: diena nesugaišta tuščiai. Vargšą Morutą beveik visai pamiršo ir kai kelyje kas nors atsigręždavo pažiūrėti į jo šyvą arklį, jautėsi išdidus kaip tikras savininkas.

O didžiausią malonumą patyrė, kai jojo pro Kopos smuklę. Tyčia paleido arklį smulkia riščia, lyg tai būtų grynakraujis žirgas, ir matė, kad Pimentas ir kiti dykūnai lydi jį nuostabos kupinais žvilgsniais. Niekšai! Tegul dabar gerai įsitikina, kad visi jų plepalai eina vėjais, kad jis vienas gali susidoroti su visais priešais. Va, pasigėrėkit: jis turi naują arklį. Kad tik Dievas duotų taip pat lengvai išsipainioti iš kitų bėdų!

Aukšti žali jo kviečiai vilnijo it ežeras palei kelią, vešlios žydinčios liucernos skleidė stiprų kvapą, nuo kurio arkliui pūtėsi šnervės. Jis negalėjo nusiskųsti savo žeme, tačiau bijojo namie vėl rasti nelaimę, kuri, atrodė, visą gyvenimą jo tyko ir visados yra pasirengusi suleisti į jį nagus.

Užgirdęs kanopų tapsėjimą, iš pirkios išėjo Batistetas su aptvarstyta galva ir kol tėvas lipo nuo arklio, palaikė jį už apinasrio.

Vaikiščias džiūgavo. Glostė arklį, čiupinėjo storas jo lūpas ir įsigeidęs užsikarti ant jo pasistojo ant užpakalinės kojos kulno, čiupo už uodegos ir užšoko ant strėnų, kaip tai daro maurai.

Batistė įėjo pirkion. Sienos švariai išbaltintos, kokliniai padėklėliai žvilga, kambariai jaukūs, bet dvelkia kažkokiu nenusakomu liūdesiu, tarsi rūpestingai išdabintas kapas.

Kambario tarpdury pasirodė žmona, vienplaukė, raudonomis, nuo ašarų paburkusiomis akimis, – išsyk buvo matyti, kad nemigo naktys nežmoniškai ją nukamavo.

Ką tik buvo daktaras: vis tas pat, vilties bemaž nėra. Jis raukėsi, kalbėjo mažai ir greit apžiūrėjęs ligonį, neprirašęs nieko naujo išjojo. Tiktai sėsdamas ant arklio pasakė, kad vakare vėl atjosiąs. Mažylis buvo vis toks pat blogas, karštis alinte alino silpstantį ligonėlį. Kasdien kartojosi tas pat, ir visi jau buvo apsipratę su nelaime: motina verkė lyg ir iš inercijos, o kiti skaudama širdimi dirbo įprastus savo darbus.

Paskiau Teresa, kaip rūpestinga šeimininkė, paklausė vyrą, ar jam pasisekė nupirkti arklį, ir panoro jį apžiūrėti; net sielvartaujanti Roseta, užmiršusi meilės kančias, susidomėjo pirkiniu.

Visa šeima, nuo mažo lig didelio, nuėjo į kūtę pažiūrėti arklio, kurį Batistetas, švytėdamas džiaugsmu, ką tik ten pririšo. Mažylis pasiliko vienas didžiulėje lovoje ir blaškėsi joje drumstomis nuo karščio akimis, vos girdimai vapėdamas: "Mamyte! Mamyte!"

Teresa išmaninga akimi nužvelgė arklį, sverdama mintyje, ar vertėjo už jį mokėti trisdešimt durų; duktė lygino naują arklį su kritusiu Morutu, o abu mažieji, staiga pamiršę bet kokį atsargumą, tampė jį už uodegos ir glostė pilvą, veltui stengdamiesi įkalbėti vyresnįjį brolį užkelti juos ant nugaros.

Naujasis šeimos narys iš tikrųjų patiko visiems. Jis nustebęs uostinėjo ėdžias, lyg būtų radęs jose kažkokį savo kritusio draugo pėdsaką, vos juntamą jo kvapą.

Šeima sėdo pietauti, bet visi buvo taip susijaudinę, kad Batistetas ir abu mažieji keletą kartų šoko nuo stalo ir bėgo į kūtę, lyg bijodami, kad arkliui staiga užaugs sparnai ir jis nuskris.

Popietė praėjo ramiai. Batistei reikėjo suarti dar neįdirbtą lauko sklypelį ir parengti jį daržovėms. Drauge su sūnumi jis pasikinkė arklį ir džiaugėsi, kad šis nuolankiai jų klauso ir gerai traukia žagrę. Vakare, kai atėjo metas baigti darbą, juodu išgirdo Teresą garsiai šaukiant nuo pirkios durų:

– Batiste! Batiste! Eik šen greičiau!

Atrodė, lyg ji šauktųsi pagalbos, ir Batistė, išgąsdintas žmonos balso, puolė bėgti stačiai per lauką. Jis pamatė, kad ji blaškosi prie namų ir raudodama raunasi plaukus. Vaikutis merdėjo – tas buvo matyti iš pirmo žvilgsnio. Kai Batistė įžengė į kambarį ir pasilenkė prie lovos, jam nušiurpo visas kūnas, tarsi ant nugaros būtų kas užpylęs kibirą šalto vandens.

Vargšas Kunigėlis bemaž nė nejudėjo, tiktai krūtinė kilnojosi, ir iš jos su pertrūkiais veržėsi priešmirtinis gargesys; lūpos pamėlo, pro pravertus vokus buvo matyti blausūs, nebejudrūs akių obuoliai, o rausvą veidelį užgulė slėpininga tamsa, lyg ant jo būtų kritęs mirties šešėlis.

Vienintelė šviesi dėmė ant jo galvos buvo gelsvi plaukai, išdrikę ant priegalvio lyg susivijusios šilko gijos, kuriose mirguliavo aliejinės lempos šviesa. Motina beprotiškai klykė, – taip staugia sužeistas žvėris. Duktė, be garso verkdama, iš visų jėgų ją laikė, kad nepultų prie vaikučio arba neimtų daužyti galva į sieną.

Už durų kūkčiojo mažieji: išgąsdinti motinos raudojimo, juodu nedrįso eiti vidun; Batistė stovėjo šalia lovos kaip apdujęs, sugniaužęs kumščius, kandžiodamas lūpas, neatitraukdamas akių nuo mažojo ligonio, kuris skausmingų traukulių tampomas skyrėsi su gyvybe.

Šito milžino ramumas, jo sausos akys su nervingai virpčiojančiais vokais, prie sūnaus palenkta galva, regis, bylojo, kad jo širdgėla dar didesnė negu aimanuojančios motinos.

Staiga jis pamatė, kad šalia stovi Batistetas: sunerimęs dėl motinos riksmo, jis parbėgo įkandin tėvo. Batistė perpyko supratęs, kad jis paliko arklį vieną lauke, ir berniukas, šluostydamas ašaras, nubėgo parvesti jo į kūtę.

Po valandžiukės naujas riksmas išjudino Batistę iš sielvartingo sustingimo.

– Tėti! Tėti!

Tai Batistetas šaukė jį nuo pirkios durų.

Tėvas, nujausdamas naują nelaimę, puolė paskui jį, gerai nė nesupratęs, ką miknoja berniukas: "Arklys... vargšas širvis... guli ant žemės... kruvinas..."

Vos nužengęs kelis žingsnius, Batistė pamatė, kad arklys, dar neiškinkytas iš žagrės, klūpo susmukęs ant priekinių kojų ir veltui mėgina stotis tiesdamas kaklą, gailiai žvengdamas, o iš jo šono, netoli priekinės kojos, lėtai teka srovele juodas kraujas ir geriasi ką tik atverston vagon.

Jis sužeistas, gal net mirtinai.

Viešpatie Dieve! Arklys, kuris jam reikalingas kaip gyvastis, dėl kurio jis prasiskolino šeimininkui... Batistė apsidairė, lyg ieškodamas akimis kaltininko. Nieko. Visame slėnyje, skendinčiame prietemos melsvumoj, tebuvo girdėti vien tolimas ratų girgždesys, meldų šurgėjimas ir balsai žmonių, šūkčiojančių kits kitam iš pirkios į pirkią. Gretimuose keliuose ir takuose – nė gyvos dvasios.

Batistetas bandė teisintis tėvui. Bėgdamas namo, jis matęs keliu traukiant kompaniją įgėrusių vyrų, jie dainavę ir juokęsi, matyt, ėję iš smuklės. Gal tai jie...

Tėvas daugiau nebesiklausė.

Pimentas! Kas gi kitas galėjo taip padaryti! Savo neapykanta uerta nužudė jo sūnų, o dabar šitas niekšas nudūrė arklį, gerai žinodamas, kaip šis jam reikalingas. Viešpatie! Po viso to net ir geriausias krikščionis gali pražudyti savo sielą!..

Jis nebesvarstė. Pats nesižinodamas ką darąs, parbėgo į pirkią, čiupo už durų kabantį šautuvą ir vėl išlėkė, įprastiniu judesiu tikrindamas spyną – žiūrėdamas, ar abu vamzdžiai užtaisyti.

Batistetas, pasilikęs prie arklio, mėgino galvos skarele sustabdyti kraują. Pamatęs tėvą, bėgantį su šautuvu, įdūkusį tiek, jog tik svetimas kraujas galėjo jį numaldyti, berniukas persigando.

Baisus dabar atrodė šitas žmogus, šiaip visada toks ramus ir net flegmatiškas: jame pabudo žvėris, nebeištvėręs kankynės. Krauju pasruvusios akys degte degė geismu žudyti, visas kūnas drebėjo iš pykčio – klaikaus pykčio, kuriuo užsiliepsnoja taikingas žmogus, kai kantrybės taurė persipildo ir jis virsta žvėrimi.

Tarytum įsiutęs šernas bėgo jis per laukus, trypdamas pasėlius, šokinėdamas per griovius, greičiau į Pimento sodybą!

Kažkas stovėjo pirkios tarpdury. Įdūkis apakino Batistę, jis prietemoje neįžvelgė kas ten buvo – vyras ar moteriškė, tik pastebėjo, kad žmogysta vienu šuoliu įšoko vidun ir akimoju užtrenkė duris: išsigando, matyt, netikėtai pamačiusi žmogų, bėgantį artyn su šautuvu rankose.

Batistė sustojo prieš uždarytas duris.

– Pimentai! Šunie! Eik čionai!

Jis nepažino savo balso: atrodė, lyg šauktų kitas žmogus. Balsas drebėjo, įsiutimo prismaugtas, buvo plonas ir šaižus. Niekas neatsakė. Durys neatsivėrė: uždarytos buvo ir langinės, ir visi trys siauri langučiai, pro kuriuos smelkėsi šviesa į kamarėlę pačioje pastogėje, kur laikomi grūdai.

Tas banditas, matyt, stebi jį pro kokį nors plyšį, jis gali net iššauti pasalomis pro viršutinį langutį; ir instinktyviai, su grynai maurišku įtarumu, tikėdamasis iš priešo visokios klastos ir niekšybės, Batistė užlindo už didžiulio figmedžio, plačiai išsikerojusio prie pat namo.

Sutemų tyloje be atvangos griaudėjo Pimento vardas drauge su virtine keiksmų:

– Leiskis žemyn, baily! Eik čionai, niekše!

Tačiau durys neatsidarė, pirkioje buvo tylu, tarsi niekas čia nebegyventų.

Vienu tarpu Batistė lyg ir nugirdo viduje prislopintus moters šūksnius ir kažkokį brazdesį – turbūt vargšė Pepeta susikibo su Pimentu: šis nori bėgti laukan ir atsakyti į užgauliojimus, o ji mėgina jį sulaikyti; paskiau viskas nuščiuvo, stojo kraupi tyla, ir vėl sugriaudėjo keiksmai.

Jei būtų pasirodęs priešas, Batistė gal nebūtų tiek siutęs. Bet ši tyla varė jį iš proto. Jam pasirodė, kad toji bežadė pirkia iš jo tyčiojasi, jis šoko iš savo užlandos prie durų ir ėmė trankyti jas buože. Nuo stiprių išprotėjusio milžino smūgių drebėjo lentos. Trokšdamas išlieti savo pyktį bent jau ant namo, jeigu negalima sudraskyti į skutus jo šeimininko, Batistė čia tvojo į duris, čia daužė sieną, ir nuo jos krito dideli tinko gabalai. Keletą kartų jis baudėsi šauti iš abiejų vamzdžių į kamarėlės langučius, bet susilaikė pabijojęs, kad liks beginklis.

Jo įniršis augo; jis plūdosi paskutiniais žodžiais, svyravo kaip girtas; krauju paplūdusios akys beveik nieko nematė. Padūkimo draskomas, įtūžio dusinamas, jis, atrodė, tuoj grius ant žemės nuo apopleksijos smūgio. Bet ūmai viskas praėjo, raudoni debesys, kurie buvo jį apgaubę, išsisklaidė, įniršis atslūgo, jėgos nusilpo. Batistė pamatė, kaip didžiai jis nelaimingas, ir pasijuto sugniuždytas; pyktis, neatlaikęs baisios įtampos, atsileido, ir jis nebeišrėkė paskutinių keiksmų – balsas nutrūko vidury žodžio, virto aimana, ir jis pratrūko raudoti.

Daugiau nebeplūdo Pimento. Palengva traukėsi ligi kelio ir atsisėdo ten atšlaitėje, pasidėjęs šautuvą prie kojų. Ir verkė, verkė, kol pajuto palengvėjimą; nakties šešėliai švelniai jį gobė ir, regis, atjautė jo sielvartą: jie kas kartas tamsėjo, slėpdami nuo viso pasaulio nenumaldomą, vaikišką jo raudą.

Koks jis nelaimingas! Vienas prieš visus. Mažylio neberas gyvo, kai grįš į savo pirkią; arklys, kuris jam brangus kaip pati gyvastis, tų niekšų sužalotas ir niekam nebetinkamas. Nelaimės griūva ant jo iš visų pusių, puola jį ant kelio, ir iš pirkių, ir iš meldynų, jos tiesiog tykote tyko jo artimųjų, o jis neturi jokių priemonių apsiginti nuo nekenčiamų priešų, kurie beregint dingsta, kai tik jis, išvestas iš kantrybės, mėgina stoti prieš juos.

Viešpatie! Už ką jis taip kenčia, ką gi jis padarė? Argi jis koks nedorėlis? Sielvartas vis labiau ir labiau slėgė Batistę. Jis taip ir liko sėdėti atšlaitėje, lyg prikaltas šalikelėje; dabar jo priešai lengvai galėjo prieiti: jis nevaliojo net paimti šautuvo, gulinčio prie kojų.

Kelyje pasigirdo tingus varpelių dindesys, skardenantis tamsą slėpiningais garsais. Batistė pagalvojo apie savo mažylį, apie vargšą Kunigėlį: jis tikriausiai jau miręs. Gal taip švelniai skambina angelai, leisdamiesi žemėn jo pasiimti: šit sklando jie viršum uertos ir niekaip neatranda nelaimingosios jo sodybos. Ak, jeigu jam nereikėtų gelbėti nuo bado kitų vaikų!.. Vargšas tėvas trokšte troško mirties, jis galvojo, kokia laimė būtų palikti čia, šalia kelio, šitą didžiulį netvarų kūną, kurį taip sunku buvo nešioti žemėje: įsikibtų jis į skrendančią savo mažylio, nekalto kūdikėlio, sielą ir lėktų, lėktų drauge su juo, angelų apsuptas, kaip tie palaimintieji, kuriuos matė paveiksluose bažnyčioje.

Varpeliai žvangėjo jau visai čia pat, keliu slinko kažkokia beformė masė, kurios jis negalėjo įžiūrėti ašarų aptrauktomis akimis.

Staiga pajuto, jog kažkas jam bakstelėjo lazdos galu; pakėlęs galvą, pamatė pasilenkusią žmogystą, kuri dūlavo tamsoje it vaiduoklis.

Tai buvo dėdė Tomba, vienintelis žmogus uertoje, nepadaręs jam nieko blogo.

Piemenį visi laikė burtininku, ir jis iš tiesų turėjo nuostabią pranašavimo galią kaip ir daugelis neregių. Sužinojęs, kad čia Batistė, jis, atrodė, išsyk suprato jo nelaimę. Apčiuopė lazda šautuvą, gulintį ant žemės, ir pasuko galvą, lyg ieškodamas tamsoje Pimento pirkios.

Jis atspėjo, ko verkia Batistė. Kalbėjo lėtai, ramiai ir liūdnai kaip žmogus, pripratęs prie nelaimių šiam pasauly, kurį jam greitai reikės palikti.

– Sūnau mano... Sūnau mano...

Jis seniai žinojęs, kad taip atsitiks. Nuspėjęs jau tą dieną, kai išgirdęs, kad jie kraustosi gyventi į šitą prakeiktą žemę, žinojęs, kad ta žemė atnešianti jiems nelaimę...

Jis ką tik ėjęs pro jo pirkią, matęs šviesą pro atviras duris, girdėjęs klaikius riksmus, šuns kaukimą... Vaikutis miręs, ar ne? O pats Batistė gal manąs, kad sėdįs šalia kelio, – ne, iš tikrųjų jis jau atsidūręs ant kalėjimo slenksčio... Taip ir žūstą žmonės, taip išyrančios šeimos. Kaip

ir vargšas Baretas jis galų gale neteksiąs galvos ir ką nors nužudysiąs, o tada, kaip ir anas, užbaigsiąs savo dienas katorgoje.

Kitaip ir negalį būti: šita žemė prakeikta kaimo varguolių, ir tas, kas joje gyvensiąs, neišvengsiąs nelaimių.

Ir murmėdamas baisias pranašystes piemuo nugūrino paskui savo bandą keliu į kaimą. Jis patarė Batistei pasitraukti, išsikelti kuo toliau nuo čia, ten, kur galėsiąs pelnytis duonos kąsnį nesigrumdamas su vargšų neapykanta.

Senis jau buvo dingęs tamsoje, tačiau Batistei vis dar skambėjo ausyse liūdnas jo balsas, jis vis dar girdėjo lėtai dėstomus žodžius, nuo kurių kūnas pagaugais ėjo:

– Tikėk manim, sūnau, šita žemė atneš tau nelaimę.

VIII

Batistė ir jo šeima vėliau niekaip negalėjo prisiminti, kaip įvyko ši keista, nelemta permaina, kas pirmas ryžosi pereiti tiltelį, jungiantį kelią su nekenčiamu lauku.

Tokios smulkmenos jiems tada buvo ne galvoj. Širdgėlos prislėgti, jie pamatė, kad uerta staiga pati atėjo pas juos; jie neprotestavo, – juk skausmui reikalinga paguoda, – bet ir nedėkojo už šitą netikėtai parodytą norą suartėti.

Žinia apie mažylio mirtį pasklido uertoje nuostabiai greitai kaip ir visos naujienos: ją nuskraidino iš pirkios į pirkią gandas – pats greičiausias telegrafas.

Tą naktį daug kas negalėjo užmigti. Atrodė, kad mažylis mirdamas būtų įvaręs visiems kaimynams rakštį į sąžinę. Ne viena moteriškė neramiai vartėsi tą naktį lovoje, neduodama miegoti ir vyrui, o tas pro miegus piktai keiksnojo. Po velnių! Užmigsianti ji pagaliau, ar ne? Bet ji negali užmigti: jai vaidenasi vaikutis. Vargšiukas! Ką jis pasakys Viešpačiui, kai jo siela pakils dangop?

Kiekvienas jautėsi daugiau ar mažiau atsakingas už šią mirtį, tačiau kaltę dėl įnirtingo pjudymo, kurio auka tapo nelaimingasis berniukas,

kiekvienas su veidmainingu egoizmu stengėsi suversti kaimynui; kiekviena moteriškė tikėjo, kad daugiau kalta kaimynė, su kuria ji vaidijosi. Pagaliau visos užmigo su tvirtu pasiryžimu padaryti galą nesantaikai, nueiti iš pat ryto ir pasiūlyti vargšo berniuko šeimai savo paslaugas, paverkti prie mirusiojo; sapnavo jos Paskualetą: šviesos apgaubtas lyg angelas, jis žiūrėjo priekaištingai į tuos, kurie taip žiauriai elgėsi su juo ir jo namiškiais.

Ryto metą, vos sukilę, visi apylinkės gyventojai suko galvas ieškodami dingsties praeiti pro Batistės pirkią, o paskui ir užeiti vidun. Tai buvo sąžinės teismas, atgailos atbudimas, ir iš visų lygumos kraštų jie plūste ėmė plūsti į nelaimių prispaustą sodybą.

Dar vos tik švito, kai į pirkelę atslinko dvi senutės, gyvenančios kaimynystėje. Nelaimės priblokšta Batistės šeima net nenustebo, kai namuose, kur ištisus du mėnesius nebuvo nė kojos įkėlęs joks svetimas žmogus, pasirodė tiedvi moterys. Jos norėjo pažvelgti į kūdikį, vargšą albaetą[16], ir įėjusios į kamaraitę išvydo jį dar lovoje. Jis buvo užtiestas iki kaklo marška, ir tik spėte galėjai nuspėti, kad po ja gležnas stuomenėlis; šviesiaplaukė vaikučio galvelė bejėgiškai gulėjo ant priegalvio. Motina, visiškai netekusi jėgų, raudojo; susigūžusi ji lindėjo kampe ir atrodė tokia pat mažutė kaip ir jos kūdikis: galėjai pamanyti, kad jos vienintelis noras – išnykti, dingti visiems iš akių.

Įkandin senių atėjo dar kelios moterys, paskui dar ir dar: iš visų uertos kampų rinkosi verkdamos kūmutės; jos apstojo lovą, bučiavo mažą numirėlį ir paėmė jį savo žinion, lyg tai būtų jų daiktas, atstumdamos į šalį Teresą ir jos dukterį, kurios nemigo ir raudų nukamuotos tūnojo apdujusios, nuleidusios galvas, nuo ašarų paraudusiais, išpurtusiais veidais.

Batistė sėdėjo ant nendrinės taburetės vidury pirkios ir blausiu žvilgsniu stebėjo, kaip slenka vienas po kito pro jį žmonės, padarę jam tiek blogo. Jis nejautė jiems nei neapykantos, nei dėkingumo.

Po vakarykštės krizės jis atrodė visiškai sugniužęs ir dabar žiūrėjo į viską taip abejingai, tarytum šita sodyba priklausytų ne jam, o numirėlis, gulintis lovutėje, – ne jo sūnus.

Tiktai šuo, kuris trynėsi apie jo kojas, matyt, nieko nepamiršo ir degė neapykanta kaip ir ligi tolei; jis piktai uostinėjo visus sijonus, čia pasi-

rodančius, čia vėl dingstančius iš kambario, ir dusliai urzgė – lyg norėdamas kąsti, bet nedrįso bijodamas, kad tai gali nepatikti šeimininkams.

Vaikai buvo nusiteikę taip pat nepriellankiai kaip ir šuo. Batistetas šnairom žiūrėjo į visas tas bobas, kurios tiek sykių iš jo šaipėsi, kai jis ėjo pro jų pirkias; todėl jis smuko į kūtę slaugyti arklio: praeitą naktį buvo veterinaras, pagal jo nurodymus jis ir gydė sužeistąjį gyvulį. Jis labai mylėjo savo broliuką, betgi nuo mirties vaistų nėra, tad jam dabar kur kas labiau rūpėjo, kad neapraištų arklys.

Du mažesnieji broliai, širdies gilumoje patenkinti, kad ištikus nelaimei jų namais taip susidomėjo visa uerta, saugojo duris, neleisdami vidun berniūkščių, kurie sulėkė pulkais tartum žvirbliai iš visų pusių: juos atginė čia nesveikas smalsumas, baisus noras pažiopsoti į numirėlį. Dabar atėjo brolių eilė įsakinėti: jie čia šeimininkai. Ir drąsiai, kaip ir kiekvienas žmogus savo namuose, jie vienus vijo šalin, o kitiems leido įeiti, destis kaip kuris elgėsi per audringas, kruvinas grumtynes kelyje iš mokyklos... Sukčiai! Mėgino patekti vidun net vienas kitas iš tų, kurie dalyvavo muštynėse, kai Paskualetas buvo nustumtas į griovį ir gavo mirtiną karštligę!

Pasirodė išbalusi, liesa moteriškė, ir sunkūs prisiminimai tartum akmeniu prislėgė Batistės namiškius. Tai buvo Pepeta, Pimento žmona. Net ji atėjo!..

Batistės ir jo žmonos širdy buvo bekyląs protestas, bet jų valia buvo paralyžuota... Kuriam galui? Tebūnie ir jinai viešnia! O jeigu ji atėjo čia pasimėgauti nelaimės reginiu, tegu sau juokiasi kiek tinkama. Sielvartas pribloškė ir apkvaitino juos. Juk Dievas, kuris viską mato, kiekvienam atlygins pagal nuopelnus.

O Pepeta, praskyrusi į šalis kitas moteriškes, žengė tiesiai prie lovelės. Ji atnešė visą glėbį gėlių bei žalumynų ir išbarstė juos ant marškos. Pirmieji bundančio pavasario kvapsniai, nustelbę slogų vaistų tvaiką, pasklido po kambarį, kurio troškus oras atrodė persisunkęs graudingų atodūsių ir nemigos kančių.

Pepeta, tikra vargo pelė, kuriai sunkus gyvenimas neleido patirti motinystės džiaugsmo, nors ji ėjo už vyro kaip tik dėl to, kad tikėjosi tapti motina, be galo susijaudino išvydusi pageltusį albaeto veiduką, kurį gaubė it aukso aureolė aplinkui išdrikę plaukai.

– Sūneli mano! Vargšeli mano!

Ir jinai, iš visos širdies raudodama, pasilenkė prie mažojo numirėlio ir vos vos palytėjo lūpomis blyškią šaltą jo kaktą, tarytum bijodama jį pabudinti.

Išgirdę jos verksmą Batistė ir jo žmona nustebę pakėlė galvas. Žinia, Pepeta – gera moteris, tik jos vyras niekšas. Ir jų akyse sušvito tėviškas dėkingumas.

Batistė net krūptelėjo pamatęs, kaip vargšė Pepeta apkabino Teresą ir Rosetą ir visos trys ėmė verkti drauge. Ne, tai ne veidmainystė: ji pati yra auka, todėl jai suprantama ir nelaimė, ištikusi juos – tokias pat aukas kaip jinai.

Geroji moteriškė nusišluostė ašaras. Joje vėl atbudo agni ir stipri kaimietė, pripratusi prie nežmoniško darbo, kuriuo tik ir laikėsi jos namai. Nustebusi ji apsidairė. Šitaip negalima, juk kūdikis vis dar lovoje, kambarys neapruoštas. Reikia išrengti albaetą į paskutinę kelionę, aptaisyti jį baltu rūbeliu, skaisčiu ir spindinčiu it aušra, nuo kurios jis gavo savo vardą.

Ir tarsi būtų užgimusi daryti tvarką ir reikalauti paklusnumo ji suskato įsakinėti moterims, o tos viena už kitą mieliau sutiko padėti šeimai, kurios neseniai taip nekentė.

Ji pati su dviem kaimynėmis eisianti Valensijon nupirkti įkapių ir grabelio; kitos tegul eina į kaimą ir į gretimas pirkias ieškoti Pepetos nurodytų daiktų.

Dalyvauti šitoje ruošoje teko netgi donui Pimentui, kuris nusprendė, kad geriau jam būsią nesirodyti Batistės namuose. Susitikusi jį ant kelio, žmona paliepė surasti ir pavakare atvesti muzikantus. Juk jie tokie pat valkatos ir girtuokliai kaip jis; Pimentas tikriausiai juos rasiąs pas Kopą. Ir dykaduonis Pimentas, šį kartą kažko lyg susirūpinęs, išklausė žmonos įsakymą tylomis, tarsi gėdydamasis, nudelbęs žemėn akis.

Praeitą naktį jam įvyko permaina. Tasai žmogus šaukė jį dvikovon ir užgauliojo, o jis tupėjo užsidaręs namuose lyg šlapia višta; jo žmona pirmąsyk pakėlė prieš jį balsą ir atėmė iš jo šautuvą; bailumas neleido jam stoti prieš savo auką, teisėtai jį apkaltinusią, – visai tai išmušė jį iš vėžių ir suglumino.

Tai buvo jau nebe tas pats Pimentas; jis ėmė svarstyti savo poelgius, jam net kilo mintis, kad visi jo veiksmai prieš Batistę ir jo šeimą yra nusikaltimas. Buvo net akimirka, kai jis pajuto panieką pačiam sau. Argi jis žmogus? Jis ir jo kaimynai griebėsi visokiausių niekšybių – o ką tuo pasiekė? Tiktai pražudė vargšą vaikutį. Ir kaip visados, kada ateidavo juodos dienos ir jį imdavo graužti koks neramumas, Pimentas leidosi pas Kopą, vildamasis rasti paguodą garsioje vyno statinėje, visada stovinčioje smuklės kampe.

Dešimtą valandą ryto, kai Pepeta su dviem kaimynėmis grįžo iš miesto, pirkia buvo pilna žmonių.

Keletas ramaus būdo vyriškių, niekur nemėgstančių kištis ir beveik nedalyvavusių kryžiaus žygyje prieš atėjūnus, rūkė drauge su Batiste prie durų ir šnekučiavo iš lėto apie orą ir apie derlių. Vieni jų mauriškai tupėjo, kiti sėdėjo ant nendrinių taburečių.

Viduje – pilna moterų; vienos grūdosi apie lovelę ir be perstojo kalbino motiną, pasakodamos apie savo mirusius vaikus, kitos, susėdusios kertėse kaip namie, plakė liežuviais iš eilės visus kaimynus. Joms tai buvo ypatinga diena; kas, kad jų namai liko neapruošti ir pietūs nevirti: tam yra rimta priežastis. Vaikai knirkdami kabinosi motinoms į sijonus ir savo rėksmais visiems išūžė ausis: vieni prašėsi namo, kiti norėjo pamatyti albaetą.

Kelios senutės užvaldė indaują, pylė į dideles stiklines vandeniu atskiestą ir pasaldintą vyną ir vaišino tuo gėralu Teresą ir jos dukterį, kad jiedviem bent kiek palengvėtų, o kai abi vargšės, prisisiurbusios lig soties to sirupo, nebenorėjo gerti, rūpestingosios kūmutės pačios mielai išlenkė po vieną kitą stiklinę: juk ir joms reikėjo atsigaivinti, kirminą užpilti.

Pepeta tuojau pat ėmėsi daryti tvarką. Visos – lauk iš čia! Nėra ko čia painiotis po kojų, tegul verčiau išsiveda abi vargšes moteris – juk tos visai jau nusiverkusios, pervargusios, apkvaitusios nuo triukšmo.

Teresa iš pradžių griežtai atsisakė palikti Paskualetą kad ir trumpai valandėlei. Netrukus ji visiškai jo nebematysianti, tai norinti bent paskutines valandas praleisti su savo brangiausiuoju sūneliu. Ji vėl prapliupo garsiai raudoti ir pripuolusi apglėbė atšalusį vaikutį.

Tačiau duktė ir Pepeta galų gale permaldavo motiną, ir toji, būrio moterų lydima, išėjo iš pirkios, užsidengusi prijuoste veidą, klykdama, svirduliuodama, nėmaž nesiklausydama kaimynių, kurios ją tempė į visas puses, kiekviena norėdama parsivesti į savo namus.

Tada Pepeta ėmėsi šarvoti mirusįjį. Ji pastatė vidur didžiojo kambario baltą pušinį staliuką, prie kurio paprastai pietaudavo, ir uždengė jį marška, prismeigdama kampus segtukais; paskui užklojo šarvotę su krakmolytais nėriniais ir padėjo grabelį, pargabentą iš Valensijos. Kūmutės negalėjo atsižavėti ta gražia balta skrynute, kurios kraštai buvo apkalti auksaspalviais kaspinais, o vidus išmuštas medžiaga – visai kaip lopšio.

Pepeta išėmė iš ryšulio mirusiojo apdarą: sidabru siuvinėtus įkapinius marškinius iš gazo, bačiukus, gėlių girliandą; viskas buvo balta balta it purus sniegas, it aušra, kurios skaistumas simbolizavo vargšo albaeto nekaltybę.

Palengva, rūpestingai kaip motina, rengė Pepeta negyvą berniuką. Bevaisės aistros pagauta, spaudė ji šaltą lavonėlį prie krūtinės, kišo mažas rankytes į marškinių rankoves taip atsargiai, lyg jos būtų iš stiklo ir galėtų sudužti nuo mažiausio stuktelėjimo, ir išbučiavo kojytes, prieš užmaudama ant jų bačiukus.

Laikydama vargšą Paskualetą glėbyje tarsi balandėlį, sustirusį nuo šalčio, jinai pernešė jį grabelin ir paguldė vidury pirkios ant pakylos, pro kurią smalsumo priviliota turėjo praeiti visa uerta.

Bet tai dar ne viskas: trūko svarbiausio dalyko – girliandos, baltų gėlių vainiko su karulėliais, nukabusiais palei ausis, tikro laukinių papuošalo, panašaus į tuos, kuriuos nešioja indėnai operoje. Meilinga Pepetos ranka, stojusi į atkaklias grumtynes su mirtimi, rausvai padažė blyškius vaikučio skruostus, o lūpas, pamėlynavusias po mirties, nutepė degintu kinoberiu. Bet veltui naivi kaimietė mėgino atverti kuo plačiau jo vokus; tie vėl nusileisdavo uždengdami blandžias, padėrusias akis, praradusias žvilgesį, aptrauktas pilko mirties liūdesio.

Vargšas Paskualetas! Nelaimingasis Kunigėlis! Su keista girlianda ir nudažytu veiduku jis panėšėjo į karnavalo kaukę. Taip, išblyškusi jo galvutė su žalsvu lavonišku atspalviu, vien tik šviesių plaukų gaubiama, kur kas labiau graudino širdį, kada gulėjo ant motinos priegalvio.

Bet moterėlės negalėjo atsigėrėti savo kūriniu. Tik pažiūrėkit į jį!.. Lyg būtų ką tik užgimęs! Koks dailus! Koks rausvutis! Gražesnio albaeto joms netekę matyti.

Ir kiek tik buvo dar vietos grabely, jos pridėjo gėlių; nuklojo gėlėmis baltą drabužėlį, stalą, sustatė jų krūvas kampuose; atrodė, lyg visas slėnis būtų glėbte apglėbęs negyvą berniuką, kuris taip neseniai dar skrajojo it paukštelis jo takais. Šaltą albaeto kūną užtvino kvapsnių ir spalvų bangos.

Du mažesnieji broliai žiūrėjo į Paskualetą su maldinga nuostaba, lyg į aukštesnę būtybę, kuri štai tuoj pakils ir nuskris. Šuo sukinėjosi apie katafalką, tiesė snukį prie numirėlio, taikydamasis lyžtelti šaltą kaip ledas ranką, ir kartais imdavo dejuoti beveik visai kaip žmogus; kraupus jo inkštimas dirgino kaimiečiams nervus, ir tie spardydami vijo vargšą gyvulėlį šalin.

Vidurdienį Teresa, bemaž per jėgą išsiveržusi iš kaimynų nelaisvės, grįžo savo pirkion. Pamačius, kaip pašarvotas mažylis, jos motiniški jausmai liko užganėdinti; ji pabučiavo nudažytas jo lūpas ir dar graudžiau pravirko.

Atėjo pietų metas. Batistetas ir abu mažieji, kuriems širdgėla nepajėgė nuramdyti skrandžio, graužė pakampiuose sužiedėjusią duoną. Teresa su dukteria nė pagalvoti negalėjo apie valgį. Tėvas sėdėjo kaip sėdėjęs ant nendrinės taburetės po padangte prie durų, rūkė suktinę po suktinės, iš pažiūros bejausmis tarsi rytietis, atgręžęs į pirkią nugarą, lyg bijodamas pamatyti baltą katafalką, ant kurio kaip ant altoriaus gulėjo miręs jo sūnus.

Vakarop lankytojų ėmė rinktis dar daugiau. Moterys buvo šventadieniais drabužiais, su mantilijomis ant galvų, kaip ir dera per laidotuves. Merginos iš anksto ginčijosi, kurios iš jų neš albaetą į kapines: ši garbė tegalėjo tekti keturioms.

Oriai žingsniuodami šalikele ir sergėdamiesi dulkių kaip pačios mirties pavojaus, atvyko įžymūs asmenys – donas Choakinas su žmona. Tą vakarą ryšium su liūdnu įvykiu (mokytojo žodžiais betariant) pamokų nebuvo. Tatai aiškiai buvo matyti pasižiūrėjus į gaują įžūlių ir įkyrių vaikiščių, kurie spietėsi aplink sodybą ir pirkioje; šniukšėdami nosimis, jie ilgai stebeilijo į negyvą savo draugą, o dabar, pakyrėjus tam reginiui, bėginėjo keliu arba šokčiojo per griovį.

Donja Chosefa, apsirengusi ta pačia apskarusia vilnone suknia, su didele pageltusia mantilija, didingai įžengė vidun, pasakė keletą įmantrių frazių, išmoktų iš vyro, susmuko visu savo sunkiu svoriu į pintinį krėslą ir nejudėdama, netardama nė žodžio, lyg ir snausdama žvelgė į grabelį. Pripratusi visą laiką tiktai klausytis vyro ir juo gėrėtis, ji visiškai nesugebėjo palaikyti kalbos.

Mokytojas, pasidabinęs pažaliavusiu nuo ilgo dėvėjimo surdutu ir plačiausiu savo kaklaraiščiu, atsisėdo prie durų, greta Batistės. Ant šiurkščių, nudirbtų rankų jis buvo užsitempęs juodas pirštines, dabar jau nupilkusias, įgavusias musės sparno atspalvį, ir be perstojo mosavo jomis, kad pašnekovai atkreiptų dėmesį kaip tik į tas jo apdaro detales, su kuriom jis pasirodydavo per didžiąsias šventes.

Pagerbdamas Batistę, jis prabilo pačiais prašmatniausiais, rafinuočiausiais žodžiais. Juk tai buvo geriausias jo klientas: kiekvieną šeštadienį tvarkingai perduodavo per savo sūnus po du kuartus už mokslą.

– Taip jau sutvertas pasaulis, pone Bautista; reikia nusilenkti likimui. Niekas iš mūsų nežino Viešpaties kelių. Kartais ir blogis per jo malonę virsta gėriu.

Pakiliu balsu, lyg per pamoką, išdėstęs ilgą virtinę visiems girdėtų tiesų, jis pridūrė tyliau, vylingai primerkęs akis:

– Ar jūs atkreipėte dėmesį, pone Bautista, į šituos žmones? Vakar jie prakeiksmu keikė jus ir visą jūsų šeimą, ir vienas Dievas težino, kiek sykių aš juos bariau už tą jų neapykantą; o šiandien ateina į jūsų buveinę su tokiu pat pasitikėjimu kaip į savo namus ir tiesiog įkyriai jums reiškia savo prielankumą. Nelaimė paakino juos užmiršti pagiežą; ji suartino jus.

Valandėlę mokytojas patylėjo nejudėdamas, nuleidęs galvą, paskui su tvirtu įsitikinimu pridūrė, trenkęs sau į krūtinę:

– Tikėkite manimi, aš gerai juos pažįstu: širdies gilumoje visi jie – puikūs žmonės. Storžieviai, tas tiesa: jie gali pasielgti kaip paskutiniai barbarai, bet jei ką ištiks bėda, jų širdys suvirpa, ir jie įtraukia nagus... Vargšai žmonės! Argi jie kalti, kad užgimė gyvuliškoje aplinkoje ir kad nėra kas ištrauktų juos iš šitos būklės?

Jis vėl nutilo, paskui kalbėjo karštai toliau tarsi pirklys, giriantis savo prekę:

– Ko čia iš tiesų reikia – tai švietimo, ir dar kartą švietimo. Mokslo šventovių, kurios skleistų pažinimo šviesą šiame slėnyje; švyturių, kurie... kurie... vienu žodžiu, jeigu mano šventovę, tai yra mokyklą, lankytų daugiau vaikų, jeigu tėvai, užuot girtuokliavę, mokėtų man taip pat tvarkingai kaip jūsų malonybė, pone Bautista, viskas būtų kitaip. Bet aš tylėsiu, kadangi nemėgstu burnoti.

Kalbėti toliau buvo išties pavojinga, nes aplinkui slankiojo daugelis tų, kurie siųsdavo jam mokinius be dviejų kuartų kišenėje.

Kiti kaimiečiai, ypač tie, kurie visų aršiausiai kariavo su Batistės šeima, nedrįso artintis prie pirkios ir susimetė į būrelį tiesiog ant kelio. Tarp jų buvo ir Pimentas, kuris nuramino savo sąžinę praleidęs keletą valandų prie bufeto Kopos smuklėje ir neseniai atėjo čionai su penkiais muzikantais.

Į sodybą plūdo vis nauji ir nauji žmonės. Pirkioje jau nebuvo laisvos vietos, ir moterys su vaikais, laukdamos išlydėjimo, susėdo ant akmeninių suolų po padangte arba šalikelėje.

Viduje buvo girdėti aimanos, garsūs įkalbinėjimai: Teresa spyriojosi prieš Pepetą, kuri mėgino ją atplėšti nuo sūnaus lavono. Iš tiesų, reikia gi ateiti į protą: jau ima temti, o be to, nuo seno žinoma, kad kartų vaistą geriau išgerti vienu mauku.

Ir ji tupinėjo apie motiną, stengdamasi nuvesti ją nuo grabelio, meldė pereiti į kamaraitę ir pralaukti ten patį baisųjį metą – grabo išnešimą, kada albaetas, užkeltas ant pečių, išskris baltais įkapių sparnais ir jau niekados nebegrįš.

– Sūneli mano! Akių mano šviesa! – vaitojo Teresa.

Juk niekad, niekad daugiau jo nebematys; na, dar kartą pabučiuos... dar kartą... Ir galvutė su gėlių vainiku, nors ir nudažyta, bet baisiai išblyškusi, vis labiau stingstanti, ritinėjosi ant priegalvėlio iš vienos pusės į kitą, godžiai stvarstoma motinos ir dukters, kurios viena per kitą norėjo pabučiuoti jį paskutinį kartą.

Kaimo pakrašty jų tikriausiai jau laukia kunigas vikaras su zakristijonu ir berniukais giesmininkais – negalima jų gaišinti! Pepetos kantrybė pagaliau trūko. Metas! Metas! Ir jinai, kitų moterų padedama, beveik varu nuvedė motiną ir dukterį į kamaraitę. Teresa ir Roseta, susivėlusiais

plaukais, paraudusiom nuo ašarų akim, veltui priešinosi. Nebegalėdamos verkti, jiedvi tik gailiai kuksėjo, ir sielvartingas protestas draskė joms krūtinę.

Keturios merginos su pūstais sijonais, su šilkinėmis mantilijomis, užleistomis iki akių, nutaisiusios maldingą vienuolių miną, paėmė už stalo kojų ir pakėlė baltą katafalką. Ir tuo pat metu, nelyginant saliutas vėliavos pakėlimo garbei, pasigirdo keistas, siaubingas, pratisas kauksmas, nuo kurio daugelį nukrėtė šiurpas. Tai sakė sudie albaetui šunelis: jo staugimas skambėjo kaip nenumaldomas skundas, akys ašarojo, jis išsitempė kaip styga ir visu kūnu pasidavė ton pusėn, kur sklido jo rauda.

Už durų donas Choakinas suplojo delnais, duodamas ženklą savo mokiniams: "Nagi!.. Visa mokykla – išsirikiuoti!" Tie, kurie stovėjo ant kelio, priėjo artyn. Pimentas vedė savo draugus muzikantus, o šie derino instrumentus, rengdamiesi muzika pasveikinti tarpdury pasirodžiusį albaetą, ir kol rikiavosi procesija, visuotinę sumaištį bei šurmulį staiga užtrenkė klarneto trelės, korneto ruliados ir sunkūs trombono atodūsiai, tartum storo, dusulingo senio alsavimas.

Priekyje ėjo vaikai, aukštai iškėlę dideles baziliko šakas: donas Choakinas mokėjo padaryti tvarką! Paskui juos pro minią skynėsi kelią merginos, nešdamos lengvą baltą katafalką; ant jo grabe gulėjo vargšas albaetas, kurio galvutė krypavo į žingsnio taktą, lyg sakydama sudie tėvų sodybai.

Muzikantai, žengdami paskui grabą, užgrojo gyvą, linksmą valsą, o jiems įkandin, pasiskirstę keliais būreliais, traukė keliu nuo sodybos visi smalsuoliai.

Kai iš pirkios išgriuvo visa ta žmonių minia, ji paliko niūri, nebyli. Viršum jos pakibo toji nykuma, kurią visados galima justi ten, kur neseniai atsitiko nelaimė.

Batistė, pasilikęs vienas po padangte, sėdėjo vis ta pačia abejingo mauro poza, kramtė suktinę ir lydėjo žvilgsniu procesiją, kuri jau rangėsi kaip gyvatė vieškeliu; katafalkas su grabu juodų rūbų ir žalių lapų fone iš čia atrodė lyg didžiulis baltas balandis.

Kokia nuostabi vargšo albaeto kelionė į dangų, į nekaltųjų karalystę! Slėnis, gosliai raivydamasis pavasario saulės glėbyje, smilkė negyvą kūnelį savo kvapsniais, lydėjo jį lig pat kapo ir užklojo neapčiuopiama

aromatų drobule. Dvelkė lengvas vėjelis, ir seni medžiai, godžiai siurbiantys gaivinančius syvus, judino žiedais nusagstytas šakas, tarytum sveikindami mažąjį numirėlį. Niekuomet mirtis nežengė per žemę apsidariusi tokiu patraukliu rūbu.

Susitaršiusiais plaukais, klykdamos kaip beprotės, klaikiai laužydamos rankas, pasirodė pirkios tarpduryje abi nelaimingos moterys. Jų aimanos be perstojo aidėjo toli ramiame lygumos ore, sklidiname švelnios šviesos.

– Sūneli mano!.. Balandėli mano!.. – rypavo vargšė Teresa ir jos duktė.

– Sudie, Paskualetai!.. Sudie!.. – šaukė mažieji, rydami ašaras.

– Aū-ū-ū! Aū-ū-ū! – skardėjo graudingas nervus dirginantis pratisas šuns kauksmas, nuo kurio, atrodė, krūpsėjo ir šiurpo visa lyguma.

O iš tolo tarytum aidas pleveno žaliomis laukų bangomis, smelkėsi pro medžių lapiją valso garsai, lydintys į nebūtį albaetą, sūpuojantį baltoje savo eldijoje, aukso kaspinais išdabintoje. Vingrios korneto ruliados, jo velniški pasažai panėšėjo į griausmingą mirties kvatojimą: atrodė, kad giltinė su kūdikiu ant rankų dumia per saulės nutviekstą slėnį.

Kai laidotuvininkai grįžo, buvo jau tamsu.

Mažieji berniukai, neišmiegoję praeitą naktį, kai jų namus aplankė mirtis, užmigo ant kėdžių. Teresa ir Roseta taip nusilpo beraudodamos ir tiek išvargo per nemigo naktis, jog nebeįstengė nė pajudėti; nieko nematydamos ir negalvodamos, jiedvi griuvo į patalą, kuriame ką tik gulėjo vargšas albaetas. Batistetas knarkė kūtėje, prigulęs šalia sužeisto arklio.

O tėvas, toks pat tylus kaip ir anksčiau, toks pat abejingas visam kam, priiminėjo lankytojus, spaudė rankas, linkčiojo galvą, dėkodamas už paslaugas ir paguodos žodžius.

Atėjus nakčiai, pirkia vėl ištuštėjo.

Namelis stovėjo tamsus ir tylus. Pro atviras, juodai žiojinčias duris lyg tolimas šnibždesys buvo girdėti sunkus namiškių alsavimas: jie miegojo kaip negyvi, sakytum kritę grumtynėse su neganda.

Batistė vis tebesėdėjo, žvelgė nejudėdamas į žvaigždes, spingsinčias tamsioje nakties mėlynėje, bet nieko nematė.

Vienatvėje grįžo jam palengva jėgos, jis pradėjo suvokti, kas atsitiko.

Slėnis buvo toks pat kaip visados, tačiau Batistei jis dabar atrodė gražesnis, sušvelnėjęs tarytum niūrus veidas, kuriame šypsena staiga išlygino raukšles.

Žmonės, kurie šūkčioja tolumoje, gretimose pirkiose, nebeniršta ant jo, jie daugiau nebepersekios jo artimųjų. Tie žmonės atėjo į jo pastogę ir savo kojomis pamynė prakeikimą, slėgusį dėdės Bareto žemę. Dabar jo laukia naujas gyvenimas. Betgi kokia kaina jis nupirktas!

Ir Batistė tarsi tik dabar įsisąmonino, kokia didelė jį užgriuvo nelaimė: jis pagalvojo apie Paskualetą, kuris šit jau guli drungnoj ir dvokiančioj žemėj, su baltu drabužėliu, jau prisigėrusiu puvėsių iš kitų kapų; negailestingi kirminai jau skverbiasi prie jo, tokio gražučio, prie skaisčios jo odos, kurią tiek sykių lytėjo tėvo rankos, prie gelsvų plaukų, kuriuos taip dažnai jis švelniai glostė. Batistė pajuto, kaip kyla nuo širdies aukštyn švino kamuolys ir stojasi gale gerklės.

Svirpliai, čirškėję šalikelėje, staiga nutilo išsigandę keisto gaikščiojimo, sutrikdžiusio nakties tylą; ir lig paryčių tamsoje sklido šitie garsai, panašūs į priešmirtinį sužeisto gyvulio gargimą.

IX

Artinosi Joninės; buvo pats geriausias metų laikas, derliaus ėmimo ir pilnybės metas.

Visa erdvė tarytum virpėjo nuo gausybės šviesos ir kaitros.

Afrikos saulė liejo aukso srautus į žemę, suskirdusią nuo svilinančių jos glamonių, auksinės jos strėlės skverbėsi pro vešlią žalumą, pro tą žalią lapinę, kuria slėnis dangstė čiurlenančius savo griovius ir drėgnas jų atšakas, tarsi bijodamas kaitros, visur žadinančios gyvastį.

Medžių šakos buvo aplipusios vaisiais. Sedulas lenkė sunkios geltonos kekės, slypinčios tarp blizgančių lapų; iš žalumos kyšojo rausvi abrikosai, panašūs į vaikų veidukus; nekantrūs berniūkščiai jau laipiojo po kuplius figmedžius, nenuilstamai ieškodami pirmųjų figų; iš sodų per krėstines tvoras liejosi į laukus svaigus jazminų aromatas, o magnolijų žiedai, nelyginant smilkyklės, ištekintos iš dramblio kaulo, rūkė švelniu savo smilkalu karštą orą, prisigėrusį pjūties kvapų.

Stambios kviečių varpos, lenkdamos savo laibus stiebelius, sviro prie žemės nuo gyvybinių syvų pertekliaus, ir šveitrūs pjautuvai jau ėmė nuoginti laukus, kirpdami auksinę jų vilną.

Kūlyklose kilo vis aukštyn saulės nutvieksti auksaspalviai šiaudų kalnai, iš vėtomų kviečių tumulais vertėsi dulkės, o iškarpytuose laukuose po ražienas striuoksėjo žvirbliai, ieškodami nubirusio grūdo. Visur viešpatavo linksmybė ir našus darbo džiaugsmas. Visuos keliuos girgždėjo vežimai, govėdos vaikų švaistėsi po laukus, laigė po kūlyklas, svajodami apie pyragą iš naujo derliaus kviečių, apie gėrybių ir malonumų kupiną gyvenimą, kuris prasidės kaimo pirkiose, kai tik prisipildys aruodai. Net seni kuinai žvaliau dairėsi ir sparčiau žengė: užuodę šviežius šiaudus, kurie ištisus metus pamažu plauks it auksinė upė į jų ėdžias, jie pajuto naują jėgų antplūdį.

Pinigai, per visą žiemą išgulėję pirkiose, suberti į kojines ar į dėžutes, dabar buvo paleisti apyvarton.

Atėjus vakarui, smuklės prigužėdavo įraudusių vyrų saulės nužvilgintais veidais, prakaito prisigėrusiais kilto audeklo marškiniais; jie kalbėdavo apie naują derlių ir apie artėjančias Jonines, kadangi lig tos dienos reikėjo sumokėti pusmetinę žemės nuomos ratą.

Drauge su gausa atėjo džiaugsmas ir į Batistės namus. Geras derlius nustūmė užmarštin albaetą. Tiktai motinos akys, protarpiais ūmai pritvinkstančios ašarų, ir gilūs jos atodūsiai bylojo, kad ją tebeslegia mirusio vaikučio prisiminimas.

Pilni kviečių maišai, kuriuos tempė aukštyn į aruodą Batistė ir jo sūnus, krisdavo nuo jų pečių taip sunkiai, jog visa pirkia braškėjo, – štai į ką buvo nukreiptos namiškių akys.

Atėjo palaimingas metas. Džiaugsmas netilpo krūtinėse – jis dabar buvo toks didelis, koks anksčiau didelis buvo sielvartas.

Slinko nedrumsčiamos ramybės dienos, visi uoliai triūsė, ir jokie įvykiai netrikdė jų darbingo gyvenimo vienodybės.

Karšta užuojauta, visų kaimynų parodyta per mažylio laidotuves, jau kiek atvėso.

Nelaimės atminimas pamažu blėso, ir žmonės vėl ėmė galvoti, kad be reikalo tada taip ūmai pasidavė gailesčiui, vėl pradėjo minėti tragišką dėdės Bareto likimą ir neteisėtą sodybos apgyvendinimą. Tačiau taika, netikėtai sudaryta prie balto grabelio, vis dėlto laikėsi. Tiesa, į Batistę ir jo namiškius kaimynai žiūrėjo šaltokai, gal kiek įtariai, bet visi su jais

sveikinosi, vaikai galėjo vaikščioti po lygumą nebijodami užpuolimo, ir net Pimentas, sutikęs Batistę, draugiškai linktelėdavo ir sumurmėdavo kažką panašaus į pasveikinimą. Žodžiu, jų nemylėjo, tačiau davė jiems ramybę, o jie daugiau nieko ir negeidavo. O namie – visko per akis, namie – giedra ir ramybė!

Batistė negalėjo atsidžiaugti derliumi. Pailsėjusi žemė, tiek laiko nemačiusi žagrės, sakytum vienu kartu atidavė visus gyvybinius syvus, susikaupusius jos gelmėse per dešimtį poilsio metų. Varpos buvo didelės, grūdas brandus. Uertą pasiekė gandas, kad javų kainos būsiančios aukštos. Bet visų geriausia, – galvojo šypsodamas Batistė, – kad jam nereikės dalytis derliumi su šeimininkais, nes dar nebuvo praėjęs lengvatinis dviejų metų terminas. Ši gerovė jam brangiai atsiėjo: tiek mėnesių jis grūmėsi kęsdamas amžiną baimę ir pagaliau neteko vargšo Paskualeto.

Laimingą šeimos gyvenimą atspindėjo, regis, net pirkia: ji dabar tiesiog švietė kaip niekados. Iš tolo skyrėsi iš visų kaimyninių pirkių ir tarsi bylojo apie didžią gerovę ir ramybę. Stambiomis plytomis išklota aikštelė palei duris nuo kasdienio šveitimo blizgėjo it poliruota. Klombose priešais namą žydėjo bazilikai ir lelijos, žaliavo vijoklių lapinės, o viršum jų dangaus fone skaisčiai baltavo smailiakampis namo frontonas. Viduje kamaraitės duris dengė išlaidytos banguotos užuolaidėlės, lentynose stovėjo lėkščių riestuvės ir gilūs dubenys, išmarginti keisčiausiais paukščiais ir gėlėmis, panašiomis į pomidorus. Ant indų stovo, kuris atrodė lyg kokliais apdėtas altorėlis, kūpsojo didžiuliai pilvoti glazūruoti ąsočiai, nelyginant dievukai – trokštančiųjų globėjai, o ant vinių kabėjo visa eilė mažesnių ąsočių iš fajanso ar žalio stiklo.

Seni, nusitrynę baldai, kasdien priminę praeitų metų klajones ir bergždžius mėginimus pabėgti nuo skurdo, pamažu dingo užleisdami vietą naujiems, kuriuos nupirkdavo sumanioji Teresa, kai nuvykdavo į miestą. Pardavus dalį javų, palengva buvo užkištos visos namų ūkio spragos, atsiradusios per ilgus laukimo mėnesius.

Kartais namiškiai su šypsena prisimindavo Pimento grasinimus. Iš kviečių, kurių, anot to pagyrūno, niekas neišdrįsiąs pjauti, šeima gražiai prasigyveno. Roseta jau turėjo du naujus sijonus, o Batistetas ir abu mažieji – visą naują šventinę aprangą nuo galvos iki kojų.

Praeiviui, keliaujančiam per lygumą dienovidžio valandomis, kada oras tiesiog degė, o musės ir bimbalai įkyriai zyzė, išties buvo miela pažiūrėti į šitą švarutį, dailų namelį.

Už krėstinės laidaro tvoros virte virė gyvenimas: kudakavo vištos, giedojo gaidys, triušiai landė po didžiulę krūvą ką tik sukirstų malkų; netolimam griovy plaukiojo antys, dviejų mažesniųjų berniukų priežiūrimos, o po ražieną, be atvangos čepsėdami ir purtydamiesi, pulkais bėginėjo rausvi gležni viščiukai, vos teapaugę švelniu pūku.

Prie viso to reikia pridurti, kad Teresa dažnai užsidarydavo kamaraitėje, išsitraukdavo komodos stalčių, atsirišdavo keletą ryšulėlių ir gėrėdavosi krūvele sidabrinių monetų – pirmaisiais pinigais, kuriuos jos vyras sugebėjo išspausti iš žemės. Svarbu pradžia, o jeigu viskas eis laimingai, tai šita krūvelė dar padidės, ir – kas žino? – kai berniukams ateis laikas kareiviauti, gal tos santaupos juos išgelbės ir nuo tarnybos.

Dideliu ramiu motinos džiaugsmu užsikrėtė ir Batistė.

Vieno sekmadienio popietę, šventės proga rūkydamas prastą cigarą už ketvirtį realo, vaikštinėjo jis po sodybą ir meilingai žvalgėsi po savo laukus. Prieš dvi dienas pasėjo kukurūzų ir pupelių kaip ir dauguma kaimynų, nes žemei nedera ilsėtis. Vos pajėgė susidoroti su dviem suartais sklypais. Tačiau jį, kaip ir velionį dėdę Baretą, žemė stačiai svaigino, jam vis knietė užsimoti kiek galint plačiau, ir nors jau buvo kiek per vėlu, sumanė rytojaus dieną suarti sklypą dirvonuojančios žemės už pirkios ir apsodinti aguročiais, duodančiais puikų derlių: kaip ir daugelis kitų šeimininkių, žmona nugabens juos Valensijon į turgų ir surinks nemaža pinigo.

Jam belieka tik dėkoti Dievui, kad leido pagaliau sulaukti ramaus gyvenimo šiame rojuje. Kokia puiki uertoje žemė! Ne veltui verkė, pasak padavimo, tie šunys maurai, kai juos iš čia vijo. Pjūtis pakeitė kraštovaizdį nušluodama aguonų pribarstytus kviečius, kurie stovėjo visur, kur tik mesdavai akį, tartum auksinė siena; dabar lyguma tiek išsiplėtė, kad nė krašto neužmatysi: lig pat horizonto traukiasi dideli rausvų laukų ketvirtainiai, išraizgyti takais ir grioviais.

Sekmadienius uerta sąžiningai švenčia; o ypač dabar, kai derlius suimtas ir žmonių kapšai papilnėję, niekas nė nemano laužyti seno papročio. Laukuose niekas nedirba, keliuose nematyti nė vieno arklio.

Takais krūpština senutės su juodomis blizgančiomis mantilijomis, užsmauktomis lig pat akių, persisvėrusios per ranką sulankstomas kėdutes: jas traukte traukia varpų skambesys, aidįs toli toli, kažkur viršum kaimo stogų; kelių sankryžoje visas tuntas berniūkščių rėkaudami vaikosi vienas kitą; žaliame atšlaičių fone vienur kitur raudonuoja kareivių kelnės: sulaukę šventės, jie skuba nors valandėlei į namus; tolumoje poška šūviai – atrodo, lyg drikstų plėšoma drobė: tai medžiotojai šaudo į pulkus kregždžių, kurios švaistosi į vieną ir kitą pusę, tartum šoktų kažkokį keistą šokį, o jų aštrūs sparnai tyliai švilpsi brūkščiodami per žydrą padangės stiklą; viršum kanalų zyzia debesys nematomų mašalų, o žalumoje paskendusiuose užeigos namuose, po apsamanojusia pavėne, raibuoja sūkurys įvairiaspalvių sijonų ir ryškių skarų; ten skamba gitaros, varančios snaudulį savo monotonišku ritmu: jos tarsi ramdo įsismaginusius kornetus, liedamos ant viso kaitros apkvaitinto slėnio maurišką Valensijos chotos melodiją.

Šis taikingas peizažas atrodė tarsi gyvas darbščios ir laimingos Arkadijos įkūnijimas. Čia negali būti piktų žmonių. Batistė saldžiai raivėsi, iš visos širdies mėgaudamasis ramybe ir gerove, kurios buvo sakytum prisisunkęs visas oras.

Roseta su berniukais nuėjo į šokius, žmona snaudė po padangte, o jis vaikštinėjo nuo sodybos iki kelio ir atgal nesuartos žemės ruoželiu, paliktu vežimui pravažiuoti.

Stovėdamas ant tiltelio, sveikinosi su kaimynais, kurie žengė pro šalį smagiai šypsodami, tartum eitų žiūrėti kokio įdomaus spektaklio.

Jie traukė į Kopos smuklę pasižiūrėti pagarsėjusių varžybų tarp Pimento ir brolių Tererolų – dviejų tokių pat pramuštgalvių kaip ir Pepetos vyras, taip pat prisiekusių iki grabo lentos nekęsti darbo ir kiauras dienas praleidžiančių pas Kopą.

Jie nuolat ir nuolat galynėjosi ir ginčijosi, ypač kai ateidavo toks metas kaip dabar ir smuklėje susirinkdavo daug žmonių. Trys mušeikos rungčiomis gyrėsi savo sugebėjimais, ir kiekvienas troško būti pirmas.

Batistė buvo girdėjęs apie šitas lažybas, kurios lyg kokia šventė viliote viliojo žmones į smuklę.

Lažybų dalyviai turėjo sėdėti už stalo, kortuoti ir gerti vien degtinę tol, kol priešininkai nugrius po stalu.

Pradėjo jie penktadienį vakare, o sekmadienį popiet visi trys dar sėdėjo ant pintų kėdžių, lošdami šimtąją partiją; šalia jų, ant staliuko, apmušto cinko skarda, stovėjo ąsotis su degtine, ir jie atsitraukdavo nuo kortų tik tam, kad prarytų kelis kąsnius sultingos dešros, kuria garsėjo ši smuklė: mat Kopa mokėjo skaniai ją pagaminti verdančiame alyvų aliejuje.

Gandas apie šias varžybas pasklido po uertą per visą mylią aplinkui, ir žmonės pulkais ėmė plūsti čionai iš visų pusių.

Trys smarkuoliai nė valandėlės nebūdavo vieni. Kiekvienas turėjo savo gerbėjų, o tarp šių buvo ir tokių, kurie mielai būtų užėmę ketvirtojo partnerio vietą. Atėjus nakčiai, kai žiūrovų minia išsiskirstydavo, entuziastai pasilikdavo ir stebėdavo, kaip jie lošia prie aliejinės lemputės, pritaisytos prie tuopos, nes Kopa juokų nemėgo ir neturėjo noro pats vargti dėl kažkokių kvailų lažybų: lig tik ateidavo metas gulti, jis išvarydavo lošėjus į aikštelę priešais namą ir užsišaudavo duris, žinoma, nepamiršęs aprūpinti juos degtine visai nakčiai.

Daug kas neva piktinosi nežmoniškomis lažybomis, bet širdies gilumoje ir tie buvo patenkinti, kad visi trys patrakėliai – jų krašto žmonės. Tai bent vyrų turi uerta! Maukia degtinę kaip vandenį!

Visa apylinkė įdėmiai sekė, kas dedasi smuklėje, ir naujienos apie lažybų eigą pasklisdavo nepaprastai greitai. Jau išgerta du kibirai, o jiems – lyg niekur nieko! Trys kibirai... O laikosi šauniai! Kopa skaičiavo, kiek išgerta. Kiekvienas žiūrovas statė už vieną iš trijų varžovų – destis kurio pusę laikė.

Visa uerta jau dvi dienos tik ir tekalbėjo apie varžybas, kurioms dar nesimatė galo. Garsas apie jas pasiekė ir Batistę. Jis buvo blaivininkas, o jei ir išgerdavo, tai jam tik pykdavo širdis ir skaudėdavo galvą, tad jis nejučiomis stebėjosi, o gal net gėrėjosi šitais laukiniais, turinčiais, anot jo, skarda išmuštus skrandžius. O įdomu būtų pasižiūrėti šito reginio! Ir jis pavydžiai lydėjo akimis tuos, kurie ėjo pas Kopą. Kodėl ir jam nenuėjus tenai drauge su visais? Jis niekados neidavo į smuklę, nes anksčiau tai buvo jo priešų sueigų vieta, bet dabar gal niekas nenusistebėtų, jeigu tokio nepaprasto įvykio proga ir jis ten pasirodytų... O be to, velniai rautų, kodėl jis, padorus žmogus, taip uoliai triūsęs ir tokio gero susilaukęs derliaus, negalėtų sau leisti šiokios tokios pramogos?

Batistė šūktelėjo žmonai, miegančiai po padangte, kad išeinąs, ir patraukė į smuklę. Žmonių minia, užtvindžiusi aikštelę priešais Kopos namus, panėšėjo į skruzdėlyną. Iš visos apylinkės čia buvo susirinkę vyrai – vienmarškiniai, plisinėmis kelnėmis, su plačiausiomis juodomis juostomis, su skarelėmis ant galvų lyg vyskupai su mitromis. Seniai stovėjo atsirėmę į geltonas, juodais raštais išmargintas storas lazdas; jauni vyrai raumeningomis įdegusiomis rankomis sukinėjo uosines lazdeles, kurios tarp didžiulių, gumbuotų jų pirštų atrodė ypač laibutės. Aukštos tuopos aplinkui smuklę dengė savo šešėliais nuo saulės triukšmingus smalsuolių būrelius. Batistė pirmą kartą atidžiai apžvelgė garsiąją smuklę su baltomis sienomis, mėlynomis langinėmis ir durų staktomis, išpuoštomis ryškiaspalviais Valensijos kokliais.

Namas turėjo dvejas duris. Pro vienas patekdavai į vyno rūsį, ir jeigu jų sąvaros buvo pravertos, galėjai ten matyti dvi eiles didžiulių statinių, sudėtų viena ant kitos ligi lubų, krūvą tuščių, susitraukusių vynmaišių, didelius piltuvus ir milžiniškus cinkuotus saikus, visiškai raudonus nuo ilgo vartojimo; o toliau, rūsio gilumoje, stovėjo masyvus vežimas, kuriuo buvo gabenamas vynas iš tolimiausių provincijos kampų.

Ši tamsi drėgna patalpa trenkė spiritu bei rūgstančiu vynu; tas tvaikas svaigino galvą ir temdė akis, ir buvo toks įspūdis, kad ir žemė, ir oras čia kiaurai prisigėrę vyno. Čia buvo sukrauti Kopos lobiai, apie kuriuos su nuolankia pagarba kalbėjo visi uertos girtuokliai.

Jis vienas težinojo šitų statinių paslaptį; jo žvilgsnis, prasiskverbęs pro senas medines sieneles, gebėjo įvertinti joje supiltą kraują; jis buvo šitos alkoholio šventyklos žynys. Norėdamas ką nors pavaišinti, pats įleisdavo vyno, atnešdavo grafiną su kibirkščiuojančiu skaidriu skysčiu, kurio spalva lygiai tokia kaip raudonojo topazo su briliantų vainiku, šviečiančiu visom vaivorykštės spalvom, ir pastatydavo su šventa pagarba, tarsi laikytų rankose Aukojimo taurę.

Pro kitas duris įžengdavai į pačią smuklę; jos atsidarydavo valandą prieš auštant, o vakare užsidarydavo ne anksčiau kaip dešimtą, ir iki to laiko pro jas krisdavo ant tamsaus kelio didelis raudonas šviesos ketvirtainis nuo žibalinės lempos, kabančios viršum bufeto.

Sienos sulig žmogaus ūgiu buvo apmūrytos raudonomis glazūruotomis plytomis, viršum kurių ėjo įvairiaspalvių koklių bordiūras. Dar aukščiau, iki pat lubų, visas plotas buvo skirtas prakilniajam tapybos menui, nes Kopa, nors pažiūrėti ir netašytas žmogus, kuriam, rodos, terūpėjo, kad kasa lig vakaro būtų pilna, iš tikrųjų buvo tikras mecenatas. Jis pasikvietė iš miesto dailininką ir laikė jį daugiau kaip savaitę; šita užgaida didžiajam menų globėjui atsiėjo, pasak jo paties, penketą durų.

Užtai dabar, kur tik mesi akį, žvilgsnis būtinai užklius už kokio nors šedevro, ryškiom savo spalvom linksminančio lankytojus ir kurstančio juos išgerti. Mėlyni medžiai violetiniuose laukuose, geltoni horizontai, namai, aukštesni už medžius, ir žmonės, aukštesni už namus; medžiotojai su šautuvais, panašiais į šluotas, dabitos andalūzai su didžiulėmis muškietomis ant kelių, raiti ant karštų ristūnų, labai panašių į gigantiškas žiurkes, – visi šitie kūrybinio genijaus stebuklai mėgėjams išgerti buvo tikras įkvėpimo šaltinis. O virš durų į kambarius dailininkas, norėdamas kukliai priminti šios patalpos paskirtį, ištapė nuostabius natiurmortus: granatus, panašius į perpjautą, krauju pasruvusią žmogaus širdį, aguročius, primenančius didžiules pipirų ankštis, ir raudonų verpalų kamuolius, apsišaukusius persikais.

Daugelis tvirtino, kad Kopos smuklė taip sėkmingai konkuruoja su kitomis gėryklomis kaip tik dėl šitų žavingų paveikslų, ir šeimininkas keikė muses, kurios perdėm nutupėjo visą šitą gražną juodais taškais.

Prie durų stovėjo apskretęs, lipnus bufetas, už jo traukėsi triguba virtinė statinaičių, o viršum jų – dantyta eilė butelių su daugybe įvairiausių gėrimų, kokių tik buvo smuklėje; nuo sijų kabojo tarsi kokia fantastiška draperija ištisos užuolaidos kraujinių ir kiaulienos dešrų, ryšuliai raudonų pipirų smailiais it velnio pirštai galais, o kad dekoracija nebūtų per daug monotoniška, – ir raudonas kumpis su akį veriančiomis dešrelių kekėmis.

Skanėstus smaguriautojams šeimininkas laikė spintoje su matiniais stiklais, stovinčioje šalia bufeto. Čia buvo figūrinių meduolių, tešlainių su razinomis, glaistytų ir cukruotų ruletų, pyragaičių; visi šie gardėsiai buvo įtartinai patamsėję ir nugulti dulkių, bylojančių, kad jie anaiptol ne vakar iškepti. Buvo čia ir minkšto, šviežio Murviedro sūrio skridinių, panašių į baltos duonos kepalus, iš kurių dar sunkėsi išrūgos.

Be to, smuklininkas turėjo dar podėlį, kur didesniuose moliniuose ąsočiuose, panašiuose į senovines amforas, laikė žalias alyvas be kauliukų ir dešras su svogūnais, išvirintas alyvų aliejuje, – patiekalus, turinčius didžiausią paklausą.

Smuklės gilumoje buvo durys į didžiulį, erdvų kiemą su pustuziniu krosnelių, ant kurių taisydavo Valensijoj mėgstamą valgį iš ryžių, mėsos ir daržovių; balti stulpai laikė aptriušusią pavėnę, kuri dengė visą kiemą nuo saulės; palei sieną riogsojo rietuvės taburečių ir cinko skarda apkaltų staliukų, kurių buvo tokia daugybė, tarsi Kopa lauktų, kad pas jį sugužės visa uerta.

Batistė atidžiai apžiūrinėjo smuklę, ir jo žvilgsnį patraukė jos šeimininkas, augalotas vyriškis atsegiotais marškiniais, bet su ausine kepure, net pačiame vasaros vidury užmaukšlinta ant stambaus, mėsingo, raudono veido. Jis pats buvo pirmasis smuklės klientas ir nepraleisdavo nė vienos dienos neišgėręs trimis prisėdimais – per pusryčius, pietus ir vakarienę – puskibirio vyno.

Turbūt todėl jis bemaž nesidomėjo nė varžybomis, sukėlusiomis ant kojų visą uertą.

Jo bufetas buvo jam lyg sargybos bokštas, iš kurio jis kaip prityręs žinovas sekė, ar labai jau įkaušęs jo lankytojas. Smuklėje niekas nedrįso kelti riaušių, nes visi žinojo, kad šeimininkas, netaręs nė žodžio, čiups iš po bufeto savo vėzdą, – lygiai tokį, koks piešiamas ant kortų, – kurio pribijojo ir Pimentas, ir visi kiti apylinkės narsuoliai... Niekam jokių nuolaidų. Jei nori muštis – prašom ant kelio. Ir kai sekmadienio vakarais įkaušę vyrai atsilenkdavo navachas ir pakildavo į orą taburetės, Kopa be žodžių kuo šalčiausiai įsibraudavo tarp mušeikų, griebdavo už rankų patiems smarkiesiems, be niekur nieko išgrūsdavo juos ant kelio ir užsisklendęs duris ramiai sau imdavo skaičiuoti kasoje pinigus, o paskui nueidavo gulti, lyg nė negirdėtų, kaip už durų vėl rėkauja ir lupasi nerimstantys padaužos. Tiesa, tada jam reikia valanda anksčiau uždaryti smuklę, tačiau kol jis stovi už bufeto stalo, policijai nėra ko veikti jo namuose.

Batistė, vogčia dirstelėjęs nuo durų į smuklininką, kuris žmonos ir tarno padedamas aptarnavo klientus, grįžo į aikštelę priešais namą ir pristojo prie būrelio senių, įsileidusių į ginčą, kuris iš trijų lažybininkų blaiviausias.

Daugeliui kaimiečių pabodo gėrėtis trimis smarkuoliais, ir jie patys susėdo prie staliukų pakortuoti arba užkąsti. Stiklinis ąsotis ėjo aplinkui, ir raudona srovelė, tyliai kliuksėdama, liejosi į pražiotas burnas; vaišino kits kitą žemės riešutais ir lubinais, dalydami saujomis; smuklės tarnaitės nešiojo giliuose fajanso dubenyse tamsias, aliejaus prisigėrusias dešras, šviežią sūrį, žalias alyvas jų pačių sultyse, paskanintose kvapniomis žolėmis, o ant staliukų buvo išdėliota naujo derliaus kvietinė duona ir bandelės su rausva plutele, pro kurios plyšius bolavo pilkšvas purus minkštimas iš skalsių valensietiškų miltų.

Visi tie žmonės gėrė, valgė ir mostagavo rankomis, keldami tokį triukšmą, jog atrodė, kad aikštelę užpuolė didžiulis spiečius vapsvų. Ore su gaiviu gretimų laukų aromatu maišėsi alkoholio garai, troškus kartaus aliejaus tvaikas ir aštrus jauno vynuogių vyno kvapas.

Batistė priėjo prie didelio būrio žiūrovų, sustojusio aplinkui varžybininkus. Iš pradžių nieko nematė, bet pamažu, iš užpakalio stumiamas smalsuolių, ėmė brautis pro susispaudusius prakaituotus žmones, kol atsidūrė pirmoje eilėje. Kai kurie žiūrovai sėdėjo tiesiai ant grindų, parėmę smakrus abiem rankom, kone prikišę nosis prie stalo ir įbedę akis į lošėjus, tartum bijodami praleisti kad ir mažiausią įžymiųjų varžybų smulkmeną. Alkoholio garų dvokas čia buvo nepakeliamas. Atrodė, kad ir žmonių kvapas, ir jų rūbai kiaurai permirkę spiritu.

Batistė išvydo Pimentą ir jo priešininkus; jie sėdėjo ant masyvių pupmedžio taburečių, laikydami prieš akis kortas, čia pat po ranka jiems buvo ąsotis degtinės, o ant cinkuoto staliuko gulėjo krūvelės kukurūzų akims skaičiuoti.

Po kiekvieno kortų dalijimo vienas iš trijų imdavo ąsotį, neskubėdamas išgerdavo mauką ir perduodavo priešininkams, o šie taip pat ceremoningai patraukdavo po gurkšnį. Žiūrovai, kurie stovėjo arčiausia, dirsčiojo per petį į kortas – stebėjo, ar teisingai lošia. Bet nerimauti nebuvo ko: lošėjų galvos buvo tokios tvirtos, lyg jie gertų ne degtinę, o vandenį; nė vienas nedarė klaidų ir nesukčiavo. Ramiai sau lošė kaip lošę, tolydžio ir juokais pranašaudami, kaip baigsis lažybos.

Pamatęs Batistę, Pimentas burbtelėjo: “Aha!”, tuo lyg ir pasveikindamas jį, ir vėl įsikniaubė į kortas.

Atrodė jis negirtas, tiktai akys buvo paraudusios, o vyzdžiuose plyksėjo melsva kibirkštis, panaši į spirito liepsnos liežuvėlį, ir veidas tarpais nublykšdavo, pasidarydavo tarsi matinis. Kiti jautėsi ne geriau, bet visi trys juokėsi, laidė sąmojus; žiūrovai, sakytum užsikrėtę jų beprotybe, leido iš rankų į rankas ąsočius, už kuriuos mokėjo bendrai. Tai buvo tikras tvanas: degtinė liejosi iš smuklės lyg pakilusi upė, ugninėmis savo bangomis semdama skrandžius.

Aplinkinių prispirtas, turėjo išgerti net Batistė. Jis nemėgo degtinės, betgi vyriškiui nepritinka kratytis, ir jis vėl grįžo prie tų pat minčių, kurios jį atvedė į smuklę. Gerai padirbėjęs ir supylęs derlių į aruodus, žmogus juk gali sau leisti bent kiek pakvailioti.

Batistė pajuto šilumą skrandyje, galva ėmė maloniai suktis; jis tarytum priprato prie smuklės atmosferos, ir lažybos jį vis labiau domino. Net Pimentas jam pasirodė nuostabus... savotiškai, žinoma.

Baigėsi partija – niekas nežinojo kelinta – ir lošėjai ėmė svarstyti su bičiuliais vakarienės meniu. Vienas iš brolių Tererolų aiškiai ėmė silpti. Dvi dienas be perstojo gerti ir dvi naktis nemiegoti – tai iš tikrųjų sunkus krūvis. Akys jam lipo, galva sunkiai sviro ant brolio peties, ir šis, norėdamas jį atkutinti, protarpiais nemačiomis dėdavo jam po stalu į šoną stiprų niuksą. Pimentas vylingai šypsojosi. Vienas jau priblokštas. Ir jis toliau svarstė su savo gerbėjais, ką reikėtų užsisakyti vakarienei. Puota turi būti atsakanti, su išlaidomis skaitytis juk nereikia: šiaip ar taip, mokės ne jis. Vakarienė turi deramai užviršuoti jo žygdarbį, nes varžybos neabejotinai baigsis šį vakarą. Ir nelyginant pergalingas trimitas, iš anksto skelbiąs Pimento triumfą, pasigirdo jaunesniojo Tererolo knarkimas: tas užsigulė kniūpsčias ant stalo ir kad kiek būtų nugriuvęs nuo taburetės, tarsi degtinė, supilta į skrandį, pagal visuotinės traukos dėsnį būtų lenkusi jį prie žemės.

Vyresnysis jau rengėsi pažadinti brolį antausiais, bet geraširdis Pimentas, kaip ir dera kilniam nugalėtojui, jį užstojo. Galima būsią pažadinti paskui, prieš vakarienę. Ir lyg neteikdamas didelės reikšmės nei lažyboms, nei savo paties ištvermingumui Pimentas ėmė skųstis, kokia jį ištikusi bėda: jis netekęs apetito; ir postringavo apie nenorą valgyti po to, kai čia pat, šitoj vietoj, dvi dienas rijo ir gėrė kaip paskutinis galvijas.

Vienas iš bičiulių nubėgo į smuklę ir atnešė ilgą pynę karčiųjų pipirų, kurie padėsią jam atgauti apetitą. Visi prapliupo juokais, ir Pimentas, norėdamas dar labiau nustebinti savo gerbėjus, pasiūlė šitą pragarišką valgį Tererolai, kuris laikėsi dar gana tvirtai, ir pats kaip niekur nieko ėmėsi krimsti pipirus, lyg tai būtų buvusi duona.

Minioje pasigirdo susižavėjimo šūksniai. Kol Tererola suvalgo vieną ankštį, Pepetos vyras sukerta tris; taip juodu ir sudorojo visą pynę deginančių ankščių, išaugintų paties velnio.

To galvijo skrandis tikriausiai išmuštas skarda. Jis laikėsi vis taip pat tvirtai, buvo toks pat ramus ir abejingas, tiktai vis labiau blyško jo veidas, vis labiau sprogo krauju paplukusios akys; jis klausė, ar papjovė Kopa viščiukų vakarienei, ir nurodinėjo, kaip juos iškepti.

Batistė stebėjosi žiūrėdamas į jį, ir jam knietė jau eiti namo. Sutemos tirštėjo; aikštelėje vis garsiau šūkavo gėrovai, – buvo aišku, kad ir šį kartą, kaip bemaž kiekvieną sekmadienio vakarą, čia kils skandalas, o ir Pimentas pernelyg dažnai jo pusėn kreipė priekabų, drumstą prisiekusio girtuoklio žvilgsnį. Bet Batistė nėjo, pats nežinodamas kodėl, tarytum šitas nematytas reginys būtų sukaustęs jo valią.

Pimento bičiuliai šaipėsi iš jo matydami, kad po pipirų jis dažniau traukia iš ąsočio ir jau nebesirūpina, kad neatsiliktų ir nusigalavęs priešininkas. Kam tiek daug gerti? Juk jeigu jis pralošiąs, tai neturėsiąs iš ko užsimokėti. Dabar jis nebe toks pinigingas kaip anksčiau, kada jo žemės savininkė pareikalavusi iš jo nuomos mokesčio.

Kažkas neatsargiai prasižiojo apie tai, pat nežinodamas ką sakąs, ir išsyk stojo slogi tyla: taip visi nuščiūva prie ligonio lovos, staiga atklojus sužalotą kūno dalį.

Kalbėti apie nuomą ir mokestį čia, kai varžovai ir stebėtojai išgėrę tiek degtinės!

Batistei pasidarė nejauku. Jis tartum pajuto kažkokį priešiškumo ir grėsmės dvelkimą. Galėjo tuojau pat iš čia sprukti, bet pasiliko manydamas, kad visi slapčiomis į jį žiūri. Pabijojo, kad pamatę jį bėgant jie tikrai neiškęs jo neužpuolę, vis tiek sustabdys kokiu nors įžeidimu; tikėdamasis išlikti nepastebėtas, jis nejudėjo iš vietos, lyg sukaustytas kažkokio jausmo: tai nebuvo baimė, bet anaiptol ir ne blaivus atsargumas.

Visa šita kompanija, susižavėjusi Pimento elgesiu, dar ir dar kartą prašė jį papasakoti, kokios gudrybės jis kasmet griebiasi, kad nereikėtų mokėti savininkei nuomos mokesčio, ir gyrė jį kvatodami, nesitverdami piktu džiaugsmu tarsi vergai, kuriuos linksmina pono nelaimės. Ir dykūnas su dirbtiniu kuklumu pasakojo savo žygdarbius.

Kasmet prieš Kalėdas ir prieš šventą Joną jis eina į Valensiją aplankyti savo šeimininkės. Kiti vežasi kelis viščiukus, pintinę su pyragais, krepšelį su vaisiais, tikėdamiesi palenkti šeimininkus, kad priimtų nevisą sumą; jie maldauja liedami ašaras ir prisiekinėdami, kad atiduosią skolą artimiausiu metu. Tuo tarpu jis nešasi tik žodžius, o ir tų nedaug.

Šeimininkė, įžymi, valdinga ponia, priima jį valgomajame. Ten sėdi ir jos panelės – kaspinuotos ir mezginiuotos mergytės. Donja Manuela ima savo knygelę – reikia priminti Pimentui, kiek terminų jis praleidęs... Jis atėjęs atsiskaityti, ar ne? O šelmis, išgirdęs jos klausimą, atsako visados tais pačiais žodžiais. Ne, ponia, užmokėti jis negalįs, kadangi neturįs nė skatiko. Gerai žinąs, kad dėl to jis apšauktas sukčium. Jau jo senelis, išmintingas žmogus, taip jam sakydavęs. “Kam kalami pančiai? Žmonėms. Mokėsi – būsi doras žmogus. Nemokėsi – būsi sukčius”. Po tokių trumpų filosofinių samprotavimų jis griebiasi kito argumento. Išsitraukia iš už juostos prastą cigarą ir didžiulę navachą ir čia pat imasi pjaustyti juodą tabaką suktinei.

Išvydus ginklą, poniai sudreba širdis, ji aiškiai nervinasi, ir kaip tik todėl sukčius ramiai sau pjausto tabaką ir neskuba paslėpti navachos. Visą tą laiką jis be atvangos kartoja savo senelio poringes ir vis aiškina, kodėl laiku nesumoka nuomos.

Kaspinuotos panelės vadina jį “pantininku”. Motina nerimsta, kol kambary sėdi šitas laukinis: apie jį juk eina visokios kalbos, jis visada trenkia degtine ir kalbėdamas mojuoja navacha. Galų gale, įsitikinusi, kad iš jo nieko negausi, leidžia suprasti, kad jis galįs eiti; bet Pimentui labai patinka įkyraus lankytojo vaidmuo ir jis stengiasi pasimatymą kiek galint pratęsti. Pagaliau ponia kartą jam pasakė, kad jo vizitai nereikalingi ir kad jis neateitų, nes vis tiek nemokąs nuomos: ji gali net ir pamiršti, kad toji žemė priklauso jai.

Ne, ponia, taip negerai. Jis labai sąžiningai vykdąs savo priedermes ir jeigu jau jis nuomininkas, tai privaląs aplankyti savo šeimininkus prieš Kalėdas ir prieš šventą Joną: turįs bent įrodyti, kad esąs nuolankus jų tarnas, nors ir nemokąs pinigų.

Taip jis ir vaikščioja ten dukart per metus, nuodija orą degtinės tvaiku, teršia grindis savo purvinomis alpargatomis ir mostaguodamas navacha samprotauja, kad pančiai kalami žmonėms. Tai vergo kerštas, tai aitrus džiaugsmas skurdeivos, su dvokiančiais skarmalais įsibrovusio per šventę pas turčius.

Kaimiečiai juokėsi, saviškai vertindami Pimento pokštus. O sukčius įrodinėjo, kad kitaip ir negalima elgtis. Kodėl jis turįs mokėti? Pagalvokit patys, kodėl? Tą lauką dirbęs jau jo senelis; po tėvo mirties broliai pasidalįję žemę pagal uertos papročius, nesiklausdami savininko leidimo. Juk žemę dirbę jie, juk tai jie auginą joje derlių, ir kiekviename jos grumste įdėta dalelė jų gyvasties.

Pimentas taip karštai ir taip begėdiškai gyrėsi savo darbu, jog kai kas net šypsotis ėmė. Taip, tiesa, jis dirbąs ne per daug, bet tai todėl, kad nesąs kvailys ir suprantąs, ko reikia ir ko nereikia. Bet kadaise vis dėlto dirbęs, ir to gana, kad žemė teisėtai priklausytų jam, o ne storajai poniai iš Valensijos. Nagi, tegu ji pabando pati dirbti žemę, tegu imasi žagrės ir pasitampo su ja, o kaspinuotos mergiščios tegu įsikinko į ją ir patraukia – va tada ji būsianti teisėta žemės savininkė.

Minia žvengte žvengė klausydamasi šiurkščių pagyrūno juokų. Šiems žmonėms po atsiskaitymo prieš Jonines graužsaid širdį apmaudas, tad be galo malonu buvo girdėti, kaip dergiami jų šeimininkai. Cha cha! Tegu patraukia žagrę! Gerai pasakyta! Ir kiekvienas vaizdavosi, kad jo šeimininkas, pilvotas, baikštus rentininkas ar pasipūtusi sena ponia, štai įkinkyti į žagrę ir tempia ją iš paskutinių jėgų, o jis, prastas žmogus, kaimietis, tik pliauškina sau botagu.

Ir visi juokėsi, mirkčiojo ir patenkinti plojo kits kitam per pečius. Ech, gerai pasėdėti pas Kopą ir pasiklausyti Pimento! Ko tik jis neprigalvoja!

Bet mušeika staiga paniuro, ir ne vienas pastebėjo kreivą jo žvilgsnį, žudiko žvilgsnį, kuris – tą gerai suprato nuolatiniai smuklės lankytojai – neabejotinai liudijo, kad netrukus reikia laukti puolimo. Jo balsas pasidarė

duslus – galėjai pamanyti, kad išgertoji degtinė, nebetilpdama skrandyje, pakilo it ugnies banga prie gerklės. Kol kas dar galį visi juoktis kiek patinka, bet tai paskutinis kartas. Uerta jau nebe ta, kokia buvusi pastaruosius dešimtį metų. Iki šiol šeimininkai buvę bailūs triušiai, o dabar virtę nuožmiais vilkais ir vėl rodą dantis. Net jo šeimininkė pastačiusi šerį prieš jį, – o iki šiol juk jis buvęs siaubas visiems uertos žemvaldžiams, – ir kai dabar aplankęs ją per Jonines, tik pasišaipiusi iš jo pasakos apie pančius ir net iš navachos, o galiausiai pareiškusi, kad tegu jis rengiasi kraustytis iš jos žemės, jei nesumokės nuomos mokesčio ir visų senų skolų.

O kodėl jie išdrąsėję? Todėl, kad jau nieko nebiją. O kodėl nieko nebiją? Tas aišku kaip dieną. Todėl, kad Bareto žemė, kadaise virtusi dykyne ir ilgus metus taip gąsdinusi savininkus, kad jie norom nenorom turėję nuolaidžiauti ir taikstytis, dabar jau nebe apleista, o dirbama. Užkeikimo burtai nustoję galios. Kai šitam suskiui ir vagiui pasisekę juos visus apmauti, savininkai ėmę šaipytis ir trokšdami atsikeršyti už dešimtį priverstinio nuolankumo metų pasidarę žiauresni už garsųjį doną Salvadorą.

– Teisybė... teisybė... – pasigirdo balsai minioje, ir žmonės, energingai linkčiodami galvomis, reiškė pritarimą Pimento argumentams.

Visi pripažino, kad savininkai pasikeitę, – užteko tik prisiminti paskutinį susitikimą su jais, jų grasinimus išvyti iš žemės, atsisakinėjimą priimti ne visą įmoką, pašaipias užuominas, kad dėdės Bareto žemė štai vėl dirbama, nors ir kaip smarkiai priešinosi uerta. Dešimtį metų šeimininkai jiems nuolankavo, dešimtį metų jie elgėsi kaip tinkami ir nejautė nei žąslų tampymo, nei krovinio sunkumo, o dabar štai vėl jiems tampo vadeles, vėl viskas grįžta į senas vėžes: vien tik pagalvojus apie prakeiktą pusmetinę įmoką, duona apkarsta ir vynas atrodo gaižus, ir vis per kažkokį perėjūną, utėlių ir suskį, kuris net ir gimė ne uertoje, o įsibrovė tarp jų, sumaišė jiems kortas ir užnuodijo gyvenimą. Ir šitas niekšas dar gyvas? Nejaugi nebėra uertoje tikrų vyrų?

Sudie, geri santykiai, sudie, tarpusavio pagarba, užgimusi prie vargšo mažylio grabo! Visuotinė užuojauta, sužadinta nelaimės, griuvo kaip kortų namelis, išsisklaidė kaip lengvas debesėlis, ir vėl akimoju užsiplieskė senoji nesantaika; vėl visa uerta pasikėlė prieš atėjūną, gindama

savo būvį. Ir kokiu metu atgimė senoji neapykanta! Akys, įsmeigtos į Batistę, blykséjo pikta ugnimi; alkoholiu apkvaitintas smegenis, atrodė, it kūju daužė klaiki mintis – žudyti! Patys to nepastebėdami, visi pasidavė Batistės link, ir jis pasijuto suremtas iš visų pusių: žmonių žiedas vis labiau spaudėsi – dar kiek, ir jį uždusins.

Jis jau gailėjosi, kad čia pasiliko. Nejautė baimės, bet keikė tą valandą, kada jam šovė į galvą ateiti smuklėn; šita baisi vieta sakytum paralyžavo visą jo energiją ir įprastinį sąmonės aiškumą, teikiantį jam jėgų savo paties žemėje, kuriai įdirbti jis sudėjo tiek aukų ir kuriai apginti būtų įmanęs paaukoti gyvybę.

Pimentas, nesulaikomai risdamasis pykčio prarajon, staiga pajuto, kaip jam trenkė į galvą visa degtinė, išgerta per dvi dienas. Neįveikiamas girtuoklis prarado visą blaivumą; jis pasikėlė, bet smarkiai sverdėjo ir vos vos laikėsi ant kojų. Akys jam taip išburko, jog atrodė, iš jų tuoj ims trykšti kraujas; balsas trūkčiojo – įtūžis ir alkoholis užgniauždavo jį ir neleisdavo prasiveržti pro lūpas.

– Nešdinkis! – įsakmiai tarė jis Batistei ir grėsmingai ištiesė ranką, vos nepaliesdamas jam veido. – Traukis iš čia, arba aš tave užmušiu.

Pasitraukti – kaip tik to ir norėjo Batistė ir vis labiau blyško, vis labiau gailestavo, kad čia atėjo. Bet jis gerai suprato, ką reiškia mušeikos įsakymas “nešdinkis”, jeigu jam pritaria visa susirinkusi minia.

Jie ne šiaip sau reikalauja, kad jis, visų nekenčiamas atsibastėlis, pasitrauktų iš smuklės ir dingtų iš akių: grasindami jam mirtimi, jie įsako palikti žemę, tapusią jo paties dalimi, amžinai apleisti pirkią, kur mirė jo berniukas ir kur kiekvienas kampelis primena visus jo šeimos vargus ir džiaugsmus, patirtus kovoje su skurdu. Jis vėl išvydo save ant ratų, prikrautų mantos, važiuojantį keliais į nežinią, ieškantį vietos, kur būtų galima šiaip taip įsikurti, išvydo ir niūrų palydovą – žiaurų badą, sekantį pridurmu... Ne! Kivirčų jis nenori, bet nieku būdu neleis, kad iš jo šeimos būtų atimtas duonos kąsnis. Batistė nebejautė baimės. Jį tik siutino mintis, kad jo šeimai gali vėl tekti badmiriauti ir bastytis be pastogės; jis būtų įmanęs pats pulti tuos žmones, reikalaujančius iš jo tokios nežmoniškos aukos.

– Tu išsinešdinsi? Pasitrauksi iš čia? – klausė Pimentas vis niauresniu ir baisesniu balsu.

Ne, jis nesitrauksiąs. Tai jis pasakė galvos krestelėjimu, niekinama šypsena, tvirtu ir atžariu žvilgsniu, kuriuo apmetė visus susirinkusius.

– Valkata! – suriaumojo girtas mušeika ir atsivėdėjęs trenkė Batistei į veidą. Minia, tarsi pakurstyta šito išsišokimo, siūbtelėjo ant nekenčiamo atėjūno, tačiau tuo metu virš susirinkusiųjų galvų pakilo raumeninga ranka su taburete, gal ir ta pačia, ant kurios ką tik sėdėjo Pimentas.

Ši taburetė su masyviomis pupmedžio kojomis ir storais sėdynės skersiniais, nuzulintais per ilgą vartojimą, stipriose Batistės rankose buvo baisus ginklas.

Cinkuotas staliukas ir ąsotis su degtine nuvirto, minia instinktyviai atšlijo išsigandusi žmogaus, kuris visados būdavo toks ramus, o dabar atrodė kaip užsirūstinęs milžinas, bet nespėjus jai atsitraukti nė žingsnio pasigirdo trekštelėjimas, lyg būtų sukiužęs ant grindų išmestas puodas, ir Pimentas su praskelta galva susmuko ant žemės.

Aikštelėje pakilo neapsakomas sąmyšis.

Kopa, tūnodamas savo irštvoje, šiaip lyg ir niekuo nesidomėjo, bet visada pirmas užjusdavo, kada prasidės kivirčas ir peštynės; vos tik pamatęs iškilusią taburetę, jis griebė iš po bufeto vėzdą ir grėsmingai juo švaistydamasis bematant išvijo iš smuklės visus gėrovus ir girtinu savo įpročiu tuojau pat užsišovė duris. O minia aikštelėje dūko: griuvo ant žemės apversti stalai, kilo aukštyn lazdos ir vėzdai, kiekvienas pasiruošė gintis bijodamas, kad nekliūtų nuo kaimyno, o viso sąmyšio kaltininkas, Batistė, stovėjo nejudėdamas, bejėgiškai nukarinęs rankas, bet nepaleisdamas kruvinos taburetės, pats išsigandęs to, ką padarė.

Pimentas gulėjo kniūpsčias ant žemės, gailiai vaitojo ir švokštė, o iš praskeltos galvos čiurkšlėmis liejosi kraujas.

Girtuoklis visad užjaučia girtuoklį, tad ir vyresnysis Tererola šoko į pagalbą savo varžovui. Jis svaidė į Batistę įnirtingus žvilgsnius, plūdo jį kaip įmanydamas ir ieškojo už juostos peilio, rengdamasis pulti.

Taikingesnieji leidosi bėgti į visas puses, tačiau nesveiko smalsumo verčiami nuolat gręžiojosi atgal; kiti stovėjo nejudėdami, pasirengę gintis; kiekvienas būtų įmanęs sudraskyti į gabalus savo kaimyną, net nežinodamas už ką, bet niekas nenorėjo pulti pirmas. Lazdos sustingo ore, navachos blyksėjo minioje, bet niekas nesiartino prie Batistės, o šis palengva traukėsi atatupstas, iškėlęs virš galvos kruviną taburetę.

Taip jis atsitraukė iki aikštelės krašto, nenuleisdamas grėsmingo žvilgsnio nuo būrelio vyrų, apspitusių Pimentą; tai buvo juk ne bailiai, bet dabar jie atrodė priblokšti šito žmogaus jėgos.

Atsidūręs ant kelio atokiau nuo smuklės, jis šoko bėgti ir tik prie savo sodybos nusviedė į griovį sunkią taburetę, su pasibaisėjimu pažvelgęs į tamsią sukrešėjusio kraujo dėmę.

X

Batistė galutinai prarado viltį kada nors susilaukti ramaus gyvenimo savo žemėje.

Vėl prieš jį sukilo visa uerta. Jis ir jo šeima vėl buvo priversti atsitverti nuo viso pasaulio, gyventi visiškoj vienatvėj tarsi maru apkrėstieji, tarsi narve uždaryti plėšrūs žvėrys, kuriems kiekvienas praeivis iš tolo grūmoja kumščiu.

Kitą rytą žmona jam papasakojo, kaip buvo parvestas namo uertos didvyris. O ir jis pats, grįžęs į sodybą, girdėjo, kaip rėkavo ir grasino jam tie, kurie paslaugiai lydėjo į namus sumuštąjį Pimentą... Tai buvo tikra demonstracija. Gandas apie įvykį smuklėje nepaprastai greitai aplėkė visas pirkias kaip ir visos naujienos, ir moterys bėgo į kelią pažvelgti iš arti į šaunųjį Pepetos vyrą ir pareikšti užuojautos didvyriui, nukentėjusiam dėl bendro labo.

Tos pačios kūmutės, kurios prieš keletą valandų jį koneveikė paskutiniais žodžiais, piktindamosi girtuoklių varžybomis, dabar didžiai jo gailėjosi, teiravosi, ar sunki žaizda, ir reikalavo atkeršyti tam driskiui, banditui, kuris ne tik kad užgrobė svetimą turtą, bet dar ir puola padorius žmones, norėdamas juos visus įbauginti.

Nors žaizda Pimentui smarkiai skaudėjo, jis laikėsi nuostabiai. Ėjo draugų prilaikomas, aptvarstyta galva, lyg Jėzus Kristus su erškėčių vainiku, kaip sakė įsirūstinusios kūmutės. Tačiau stengėsi šypsotis, ir jei tik kas nors garsiai prabildavo apie kerštą, jis nutaisydavo išdidžią miną ir pareikšdavo, kad pats atsiteisiąs su savo priešu.

Batistė neabejojo, kad tie žmonės jam keršys. Gerai žinojo, kaip yra elgiamasi panašiais atvejais uertoje. Miesto teismo čia niekas nepripažino: kalėjimas – ne bausmė, kada iškyla reikalas atkeršyti už kruviną skriaudą. Kam reikalingi vyrui teisėjai ir žandarai, jeigu jis turi taiklią akį ir gerą šautuvą už durų? Savo ginčus vyrai sprendžia patys. Visa uerta buvo tokios pat nuomonės, todėl veltui kitą dieną po muštynių nuo Kopos smuklės į Pimento namus ir atgal zujo dvi blizgančios trikampės kepurės; veltui jos davinėjo kaimiečiams, dirbantiems laukuose, klastingus klausimus. Niekas nieko nežiną, nieko negirdėję. Pimentas, kvatodamas visa gerkle, su visom išgalėm pasakojo, kaip jis pats prasiskėlęs sau galvą: kai ėjęs namo po lažybų iš smuklės, jam taip vijęsi kojos, kad jis atsitrenkęs ne į vieną pakelės medį. Taip ir nesužinoję nieko, kas patvirtintų gandus apie muštynes smuklėje ir pralietą kraują, žandarai buvo priversti grįžti iš kur atėję, į Alborajos kareivines.

Šitoks nukentėjusio mušeikos ir jo bičiulių kilniadvasiškumas Batistei pasirodė įtartinas, ir jis nusprendė, kad reikia būti budriam. Jo šeimyna sulindo į savo namelį tartum išgąsdinta sraigė ir vengė susitikti su uertos žmonėmis.

Mažieji nebėjo į mokyklą, Roseta metė darbą fabrike, o Batistetas nė nosies nekišo iš sodybos. Tik tėvas vaikščiojo visur: juo labiau jis nuogąstavo ir jaudinosi dėl namiškių saugumo, juo mažiau rūpinosi savo paties saugumu.

Tačiau į miestą Batistė nekeliaudavo be šautuvo, kurį paskui palikdavo pas vieną bičiulį, gyvenantį priemiestyje. Šautuvas, visados nušveistas ir išblizgintas, buvo pats naujausias daiktas namuose, ir Batistė dabar beveik nesiskirdavo su juo. Kaip ir kiekvienas Valensijos krašto kaimietis, jis prižiūrėdavo savo ginklą su tikru kabilo rūpestingumu.

Teresa slankiojo tokia pat nusiminusi kaip ir pirmomis dienomis po mažylio mirties. Lig tik pamatydavo, kad vyras valo abu vamzdžius, keičia užtaisus ir brakšina gaiduką, tikrindamas, ar sklandžiai veikia mechanizmas, akyse jai stodavo kalėjimo vaizdas, atminty iškildavo baisi dėdės Bareto istorija; jai vaidendavosi kraujas, ir ji keikdavo tą dieną ir valandą, kada jiems atėjo į galvą keltis į šią Dievo pirštu paženklintą sodybą. Kai Batistė išeidavo, ji valandų valandas nerimastingai laukda-

vo jo grįžtant, o juk vakaras taip prailgsta, kai nesulauki brangaus žmogaus, kai žvilgčioji nuolat į kelią nuo pirkios durų, kai pokštelėjus tolumoje kregždžių medžiotojo šūviui tave suima baimė ir persmelkia abejonės: o gal tasai šūvis – tragedijos pradžia, gal jau nušautas šeimos galva, o gal jisai pats ką nušovė ir jau įmestas kalėjiman. Ir kai Batistė pagaliau pasirodydavo tarpdury, mažieji iš to džiaugsmo imdavo strakséti aplinkui, Teresa šypsodavos pro ašaras, duktė puldavo tėvui ant kaklo, ir net šuva šokinėdavo neramiai uostydamas šeimininką, tarsi jo rūbai dar būtų dvelkę pavojum, kurio jam ką tik pavyko išvengti.

O Batistė laikėsi ramiai ir šaltai. Kuo tolyn slinko į praeitį atmintina muštynių diena, tuo labiau jis pasitikėjo savimi ir anaiptol nesigirdamas savo drąsumu tiktai juokėsi iš namiškių baimės. Buvo įsitikinęs, kad jam negresia joks pavojus. Kol ant peties jam tupįs šitas nuostabus dvibalsis paukščiukas, – taip jis vadino savo šautuvą, – galįs be baimės vaikščioti po uertą. Ir kai žengdavo su tokiu puikiu palydovu, priešai apsimesdavo jo nepažįstą. Keletą kartų jam pavyko net pamatyti iš tolo Pimentą, kuris visai uertai iškėlęs rodė tarsi keršto vėliavą savo aptvarstytą galvą. Nors mušeika jau buvo atsigavęs nuo smūgio, jis vis dėlto vengė savo priešo – matyt, bijojo susitikimo ne mažiau kaip Batistė.

Batistė jautė, kad visi į jį šnairuoja, bet nė karto neišgirdo iš pakelės laukų nė vieno užgaulaus žodžio. Žmonės su panieka nusigręždavo, dar žemiau pasilenkdavo ir uoliai dirbdavo, kol jis pradingdavo iš akių.

Tik dėdė Tomba nebijojo kalbėti su juo. Aklas piemuo nematydamas jį pažindavo – tarsi juste pajusdavo nelemties atmosferą, susitvenkusią aplink Batistę. Ir vis kartojo tuos pačius žodžius:

– Tai tu vis dar kabiniesi į tą prakeiktą žemę? Bus blogai, sūnau mano: iš tos žemės gero nelauk.

Batistė tik nusišypsodavo ir nieko neatsakydavo į senio perspėjimus.

Dabar, apsipratęs su pavojum, jis baiminosi mažiau negu kada anksčiau. Jautė net savotišką slaptą malonumą, kad gali to pavojaus nepaisyti, stoti su juo akis į akį. Jo charakteris, anksčiau toks nuolankus ir taikingas, po žygdarbio smuklėje smarkiai pasikeitė, jam atbudo kone pagyrūniška drąsa. Jis norėjo parodyti šitiems žmogeliams, kad nė kiek jų nebijąs ir kad tas, kas praskėlė galvą Pimentui, taip pat ryžtingai galįs

pakelti šautuvą prieš visą uertą. Norom nenorom jis turįs bent laikinai tapti mušeika ir pagyrūnu: tik taip galįs priversti kaimynus jį gerbti ir išsikovoti pagaliau ramybę.

Stojęs į šį pavojingą kelią, jis net apleido lauką ir ištisus vakarus bastėsi uertos keliais neva medžiodamas, o iš tikrųjų tenorėdamas pademonstruoti žmonėms šautuvą ir nelabai taikingą savo nusiteikimą.

Kartą sutemos jį užklupo Karaikseto pelkėje, kur jis medžiojo kregždes. Išgąsdinti paukščiai skraidydami audė įmantrų raštą viršum ramių gilių akivarų, kurių pakraščiais augo meldai. Nyki ir nejauki buvo ši pelkė, kertanti visą uertą it savotiška gili raukšlė, su stovinčiu, puvėsiais dvokiančiu vandeniu, su klampiais krantais, kuriuose šen bei ten rėpso valtys, pusiau prasmegusios dumble ir jau seniai supuvusios. Niekam nė į galvą negalėjo ateiti, jog kažkur už aukštų šios lomos krantų, už meldynų ir nendrynų, ligi pat horizonto driekiasi akį džiuginanti žalia lyguma. Čia, lomos dugne, net saulės spinduliai, prasismelkę pro tankią lapiją ir atsimušę pradvisusiame stovinčiame vandenyje, šviečia gūdžiai ir blausiai.

Visą pavakarę Batistė šaudė vikrias kregždes. Jo fachtoje beliko tiktai keletas šovinių, o prie kojų gulėjo gal dvi dešimtys paukščių – beformė krūvelė sukruvintų plunksnų. Karališka vakarienė! Bus kuo pradžiuginti šįvakar namiškius.

Gilioje lomoje greitai temo. Iš liūgų kilo dvokiantys garai – nuodingas pelkių drugio alsavimas. Tūkstančiai varlių, tartum sveikindamos žvaigždes, pradėjo savo koncertą, patenkintos, kad jau nebepyška šūviai, kurie dažnai nutraukdavo nedarnų jų chorą: kiekvieną kartą jos baimingai šokdavo stačia galva nuo kranto į vandenį, sudaužydamos blizgantį balų paviršiaus stiklą.

Batistė paėmė paukščiukų ryšulį, prisitaisė jį prie fachtos, dviem šuoliais užkopė šlaitu aukštyn ir leidosi namų link.

Padangė dar blykšojo nuo silpnos sutemų šviesos, įgavusi švelnų violetinį atspalvį: žibėjo žvaigždės, iš visų neapžvelgiamos uertos kraštų dar sklido taikaus kaimo gyvenimo garsai, kuriuos pamažu slopino temstanti naktis. Takais žingsniavo iš miesto merginos, vyrai grįžo iš laukų, išvargę arkliai tempė sunkius vežimus. Batistė nuolat atsakinėjo į praei-

vių sveikinimus: tai buvo Alborajos gyventojai, kurie jo nepažino ir neturėjo už ką nekęsti kaip jo kaimynai.

Jis praėjo kaimą, ir kuo arčiau buvo namai, tuo aiškiau buvo justi neprielankumas. Sutiktieji žmonės jau nebesisveikino. Jis įžengė į priešininko teritoriją ir panašiai kaip kareivis, kuris vos perėjęs į priešo žemę iš karto pasirengia kautynėms, išsiėmė iš fachtos savo šaudmenis – du šovinius su kulkom ir savo paties darbo šratais – ir užsitaisė šautuvą.

Tai padaręs, Batistė patenkintas nusijuokė. Jei kas pabandytų pastoti jam kelią, tą jis pavaišintų geru švino lietumi.

Žingsniavo jis neskubiai, ramiai, tarsi mėgaudamasis malonia pavasario nakties vėsa. Tačiau, nors ir nesibaimindamas, puikiai suprato, kaip pavojinga keliauti per uertą tokį vėlų metą žmogui, turinčiam priešų.

Jautri kaimietiška Batistės ausis tarytum pagavo kažkokį šnaresį užpakaly. Jis ūmai atsigręžė ir blandžioje žvaigždžių šviesoje lyg ir pamatė kažkieno šešėlį, kuris sudūlavo ant kelio ir šūstelėjo į šalį.

Batistė patikrino šautuvą, atlaužė gaiduką ir su didžiausiu atsargumu prislinko prie tos vietos. Nieko... Tik už kelių žingsnių judėjo krūmai, tartum kas būtų pro juos brovęsis.

Atrodo, jį kažkas seka: matyt, nori užklupti netikėtai ir smogti iš pasalų į nugarą. Tačiau įtarimą jis veikiai atmetė. Kas žino, gal tai koks benamis šuo nudūmė jį pamatęs.

Šiaip ar taip, aišku viena: kad ir kažin kas ten būtų, jis bėga, taigi Batistei nėra ko kvaršinti sau galvos. Ir jis tyliai žengė tolyn tamsiu keliu kaip žmogus, kuris gerai pažįsta vietovę ir, kad niekas nepastebėtų, gali eiti aklomis.

Kuo arčiau buvo savoji sodyba, tuo didesnis jį ėmė nerimas: čia, žinoma, jis namie, bet čia gyvena ir pikčiausi jo priešai.

Prie mėlynai nudažytų užeigos namų, kur sekmadieniais merginos renkasi pašokti, kelias vingiuojasi darydamas kelias alkūnes. Vienoj kelio pusėj – aukštas šlaitas, kuriame auga dvi eilės senų šilkmedžių, kitoj – platus griovys, kurio statūs krantai apaugę tankiais ir aukštais meldais.

Naktį ši vieta panaši į selvą, į bambukų giraitę, sudarančią viršum kelio šakų skliautą. Čia buvo taip tamsu, kad nors į akį durk; meldai, gaivaus nakties vėjo pučiami, liūliavo ir tarsi gūdžiai vaitojo. Ši vieta, tokia maloni ir vėsi saulėtomis valandomis, dabar sakytum dvelkė išdavyste.

Batistė pats šaipėsi iš savo nerimo, bet širdy drebėjo dėl galimo pavojaus. Čia vienu taikliu šūviu bet kas gali gražiausiai jį nudėti! Jei čia kur nors būtų Pimentas, jis nepraleistų tokios puikios progos.

Vos jis taip pagalvojo, melduose staiga žybtelėjo raudona strėlė tarsi aštrus ugnies liežuvis, tą pat akimirką pasigirdo trenksmas, ir kažkas prazvimbė Batistei pro pat ausį. Į jį šaudo! Jis instinktyviai prigulė prie žemės, tarsi norėdamas ištirpti tamsoje, kad priešininkas nebeturėtų taikinio, ir tuo metu dar sykį plykstelėjo žaibas, padrioksėjo dar vienas šūvis, nuskardėdamas drauge su pirmojo atgarsiu, ir Batistė pajuto kairiame petyje aštrų skausmą, tarytum į odą jam būtų įsmigęs plieninis nagas.

Bet nebuvo kada apie tai galvoti. Batistę pagavo beprotiškas džiaugsmas. Du šūviai... Priešas beginklis!

– Jėzus Marija! Dabar tai tu pakliuvai!..

Jis puolė į meldus, kūlvirsčia nusirito nuo šlaito ir atsidūrė ligi juostos vandenyje, nuklimpdamas į dumblą; aukštai, kiek galėdamas aukščiau, iškėlė rankas, nes užvis labiausiai bijojo sušlapinti šautuvą: stropiai saugojo abudu užtaisus, kad prireikus galėtų juos užtikrintai paleisti.

Žemai, bemaž palei vandenį, priešais Batistės veidą, raizgėsi tankūs meldai. Prieky, tamsoje, dusliai pliuškeno vanduo, tarsi grioviu būtų šlepsėjęs šuo... Aha, priešas ten! Paskui jį!

Ir prasidėjo pašėlęs vijimasis giliu grioviu; Batistė brido aklai, juodoj tamsoj; kažkur dumble pametė alpargatas, permirkusios kelnės prilipo prie kojų ir trukdė bėgti, veidą plakė nulūžusių meldų stiebai, braižė kieti ir aštrūs viksvų lapai.

Staiga Batistė lyg ir pamatė priešais dūluojant tamsų šešėlį, kuris graibstydamasis už meldų stengėsi išlipti krantan. A, jis nori pasprukti! Rankos, seniai jau niežėjusios nuo geismo žudyti, prispaudė šautuvą prie skruosto, padirgino gaiduką... Trenkė šūvis, ir juodas šešėlis nuvirto į griovį drauge su lapų ir sulamdytų meldų lietum.

Prie jo! Prie jo! Ir vėl Batistė išgirdo šlepsint bėgantį šunį; bet dabar vandens pliuškenimas buvo girdėti labai aiškiai: atrodė, kad anas, priekyje, iš nevilties įtempė paskutines jėgas.

Klaikus buvo šitas vijimasis juodžiausioj tamsoj, iki juosmens vandeny, per tankiai sužėlusius meldus. Abudu nuolat klupinėjo klampiam

dugne, sunkiai brovėsi per meldus, nes rankose buvo ginklai; Batistė keliskart parkniubo ir griūdamas teturėjo vieną mintį: žūtbūt išlaikyti rankas viršum vandens ir išsaugoti likusįjį užtaisą.

Akla žmogaus medžioklė tęsėsi tol, kol vienam griovio posūky jie pasiekė pliką vietą, kur krante nebuvo meldų.

Batistės akys, pripratusios prie meldų skliauto tamsybės, aiškiai įžiūrėjo žmogystą, kuri svyruodama, pasiramstydama šautuvu, vos pavilkdama dumblu aplipusias kojas, išlipo iš griovio.

Tai jis!.. Jis.. Vėl jis!..

– A, prakeiktasis!.. Banditas!.. Nepabėgsi!.. – suriaumojo Batistė, šaudamas antrą kartą tiesiai iš griovio. Šovė užtikrintai kaip įgudęs šaulys, turintis taiklią akį ir žinantis, kad jo kulka tikrai kliudys.

Jis pamatė, kad priešininkas žnegtelėjo kniūpsčias ant griovio šlaito, paskui pakilo keturpėsčias ir iš paskutiniųjų ėmė ropštis aukštyn, kad neįkristų atgal į vandenį. Batistė puolė prie jo, bet per skubumą suklupo ir dėjosi kaip ilgas į vandenį.

Jo galva nuniro į dumblą, ir jis nejučia gurktelėjo drumstos rausvos tyrės; jam jau atrodė, kad jis čia ir prigers, nugrims ir pasiliks gulėti šioje klampynėje; tačiau didžiulėmis pastangomis jam pavyko atsitiesti, iškelti viršum vandens galvą, praplėšti dumblu aplipusias akis ir godžia burna pagauti gurkšnį nakties oro.

Prasibraukęs akis, tuojau pat šoko ieškoti sužeisto priešo. Tačiau tas buvo dingęs.

Šlapias ir purvinas nuo galvos iki kojų, Batistė išbrido iš griovio, užsikabarojo aukštyn toj pačioj vietoj, kur ir jo priešininkas, bet atsidūręs viršuje nieko neberado.

Sausoje žemėje vienur kitur tamsavo dėmės. Batistė palietė jas ranka, pauostė – kraujo kvapas. Atseit neprašovė. Bet veltui ieškojo aplinkui Pimento lavono.

To niekšo, matyt, velniškai kieta oda, jis dabar velkasi namo, o paskui jį driekiasi purvo ir kraujo pėdsakas; gal jis ana ten, gretimame lauke, kur Batistė tarsi nugirdo kažką šnarant: atrodė, lyg per vagas šliaužtų gyvatė; o gal tai jį patį taip padūkusiai loja visi uertos šunys. O tik prieš ketvirtį valandos Batistė girdėjo, kaip tasai niekšas, galvotrūkčiais puolęs

nuo kelio, smuko tolyn, kad nereikėtų susidurti su priešu, kai nepavyko jo nudėti smūgiu į nugarą; jis nuslinko tada į tankų meldyną, ketindamas patykoti priešo be jokios rizikos sau pačiam.

Batistę staiga suėmė baimė. Jis vienas vidury lygumos, visiškai beginklis; neužtaisytas šautuvas tėra juk paprasta lazda, ir netgi ne per daug patikima. Pimentas, žinoma, negrįš, betgi jis turi bičiulių!

Ir ūmai pagautas siaubo leidosi bėgti per laukus, ieškodamas kelio į savo sodybą.

Uerta sunerimo. Keturi šūviai nakties metu sukėlė ant kojų visą apylinkę. Vis įnirtingiau skalijo šunys; trinksėjo durys, iš pirkių šoko juodos žmogystos, ir, žinoma, ne tuščiomis rankomis.

Retai gyvenamose vietovėse žmonės vieningi, jie visada pasirengę broliškai padėti kits kitam. O naktiniai šūviai nieko gero nelemia: arba gaisras kur nors, arba plėšikai užpuolė, arba dar dievai žino kas! Ir visi vyrai šoko iš namų, ėmė švilpčioti, iš tolo šūkalioti vieni kitiems.

Batistė, šito bruzdesio išgąsdintas, bėgo į savo pirkią, ne kartą susilenkdamas ligi žemės, stengdamasis prasmukti nepastebėtas šiaudų stirtų šešėlyje arba už kelio šlaito.

Ir šit pasirodė pirkia iki galo atlapotomis durimis, kurių šviesiame ketvirtainyje juodavo namiškių siluetai.

Šuo jį užjuto ir pirmasis pasveikino. Teresa ir Roseta džiaugsmingai sušuko:

– Batiste, tu?

– Tėti! Tėtuk!

Ir visi jie puolė prie jo, po sena vynmedžio padangte, pro kurią švietėsi dangus, nusagstytas žvaigždėmis it švento Jono vabalėliais.

Ilgai nesulaukdama vyro, Teresa baimingai klausėsi ištempusi ausis, ir kai tolumoje, labai toli, nupoškėjo keturi šūviai, jai net diegliai per padus nuėjo, anot jos pačios betariant. Visa šeima šoko prie durų ir įbedė godžias akis į tamsų horizontą: nebuvo jokios abejonės, kad šaudymas, sujudinęs visą uertą, turi kažkokį ryšį su Batistės nebuvimu.

Kai pagaliau jį išvydo ir išgirdo jo balsą, visi neteko galvos iš džiaugsmo ir iš pradžių visai nepastebėjo, kad Batistės veidas aplipęs purvu, kojos basos, drabužiai dumblini ir nuo jų srūva latakais maurinas vanduo.

Jie tempėsi jį vidun. Roseta prašvitusiomis, nors ir drėgnomis nuo ašarų akimis meilingai puolė jam ant kaklo kartodama:

– Tėti! Tėveli!

Tačiau tėvas neįstengė užgniaužti skausmo grimasos ir tyliai aiktelėjo. Viena ranka Roseta suspaudė jo kairįjį petį, tą pačią vietą, kur įsmigo plieninis nagas ir kur dabar jis jautė vis labiau slegiantį sunkumą.

Kai jis įžengė pirkion, kur degė aliejinė lempa, visi kaip vienas sukliko iš pasibaisėjimo. Jo marškiniai kruvini, o jis pats panašus į pabėgusį kalinį, ką tik ištrūkusį laisvėn pro kanalizacijos vamzdį.

Roseta ir Teresa paplūdo ašaromis: "Motina Švenčiausia! Dangaus karaliene! Jis peršautas!"

Batistei skausmas petyje darėsi nebepakenčiamas, ir jis šiurkščiai nutraukė jų raudas, liepdamas pažiūrėti, kas jam ten yra.

Roseta, būdama ryžtingesnė, greit perplėšė sustirusius, surumbėjusius marškinius ir atidengė petį... Kiek kraujo! Mergina išbalo kaip drobė, bet sukaupė visas jėgas, kad nenualptų; Batistetas ir abu mažieji pravirko, o Teresa taip gailiai rypavo, tarsi jos vyras jau būtų prie mirties.

Bet sužeistajam jų ašaros ir aimanos neteikė jokios paguodos, ir jis šiurkščiai užriko ant jų. Gana žliumbti, juk nieko baisaus neatsitikę: va, jis galįs kiloti ranką, nors skausmas petyje ir nemažas. Paprastas įdrėskimas, numauta oda, ir viskas. Stipriam vyrui tokios žaizdos – vieni niekai. Nagi, tik šen vandens, skudurų, pašenų, buteliuką su arniko užpilu. (Teresa laiko tą užpilą kaip stebuklingą vaistą nuo visų ligų.) Gyviau! Ne laikas čia visiems stovėti ir į jį žiopsoti!

Teresa išvertė visą kambarį, rausėsi po skrynias, draskė paklodes, vyniojo tvarsčius, o duktė tuo tarpu kelis kartus apiplovė kraujuojančią žaizdą.

Mėsingas Batistės petys buvo lyg kardu skersai perkirstas. Moterys kaip išmanydamos sustabdė kraują, aprišo žaizdą, ir Batistė lengviau atsiduso, lyg jau būtų pagijęs. Niekis, gyvenime jam kliuvę ir baisesnių smūgių.

Ir jis ėmėsi mokyti mažuosius berniukus, kad jie būtų atsargūs. Kad niekam nė mur mur apie tai, ką šiandien matė. Tokius dalykus geriausia visai užmiršti! Tą pat jis pakartojo ir žmonai, kai toji užsiminė, kad reikėtų pakviesti daktarą: tai būtų tas pat, kas pačiam pasiduoti teismui. Kaip nors pats išsigydysiąs: jo kailis dar ne tiek atlaikytų. Svarbiausia, kad niekas neįsikištų į visą šitą dalyką. Kažin kaip dabar ten tas... antrasis?

Kol žmona padėjo jam persivilkti ir taisė lovą, jis papasakojo, kas atsitiko. Geroji moteriškė sprogino iš baimės akis, dūsavo galvodama, į kokį pavojų buvo pakliuvęs vyras, ir nerimastingai žvilgčiojo į uždaras pirkios duris, tarsi pro jas štai tuoj įsiverš žandarai.

Tuo tarpu Batistetas, protingas ir apdairus vaikinas, paėmė šautuvą, dėl visa ko gerai jį nušluostė ir išvalė vamzdžius, kad neliktų nė ženklo, jog neseniai vartotas.

Ta naktis visiems buvo nerami: Batistė klejojo, karščiavo, blaškėsi įniršęs, lyg vis dar vytųsi grioviu žmogų; savo riksmais gąsdino mažuosius, ir tuodu jokiu būdu negalėjo užmigti. Abi moterys pernakt nesumerkė akių: sėdėjo prie lovos ir protarpiais davė gerti vaisių sunkos – vienintelio naminio vaisto, kurį mokėjo sutaisyti.

Rytą sužeistasis, regis, jautėsi geriau. Vaikai paraudusiomis nuo nemigos akimis nuėjo į laidarą, susėdo ant mėšlo krūvos ir nejudėdami kvaišai spoksojo į ten besiknaisiojančius gyvulius.

Pravėrusi pirkios duris, Teresa pro siaurą plyšį slapčia stebėjo, kas dedasi uertoje, ir sugrįžusi viską pasakojo vyrui. Kiek žmonių! Turbūt visa uerta plaukia prie Pimento namų; aplink jo pirkią tikras knibždėlynas; ir visi niūrūs, liūdni, apie kažką garsiai kalbasi, skėtrioja rankomis ir iš tolo su neapykanta žiūri į buvusią dėdės Bareto pirkią.

Klausydamasis šitų naujienų, Batistė niurzgėjo. Kažkas urbė ir nykiai maudė jam paširdžiuose. Jei žmonės iš uertos traukia į jo priešo namus, vadinasi, Pimentas silpnas, gal net miršta. O juk jis neabejojo, kad abi jo šautuvo kulkos kliudė priešą.

Bet kas bus toliau?.. Gal ir jo laukia mirtis katorgoje kaip vargšo dėdės Bareto? Ne, pagal uertos papročius ir šį kartą teismą padarys vietiniai, saviškiai. Mirštantysis jo neišduos, bet prisakys bičiuliams, gal Tereroloms ar kitiems, atkeršyti už jį. Ir Batistė nežinojo, ko labiau bijoti: miesto ar uertos teismo.

Jis duso: atletiškas jo kūnas, pripratęs prie alinančio darbo, negalėjo pakęsti ilgo nejudrumo. Jam be perstojo gėlė petį, ir jis vartėsi lovoje nuo šono ant šono, lyg norėdamas apmaldyti skausmą.

Jau po vidurdienio sužeistasis, nepaisydamas abiejų moterų maldavimų nei protestų, šoko iš lovos. Netvirtu žingsniu – kojos nuo ilgo gulėjimo buvo aptirpusios – išėjo iš pirkios ir atsisėdo ant plytų suolo po padangte.

Diena buvo nesmagi. Pūtė vėjas, pernelyg šaltas šiam metų laikui; tamsiai violetiniai debesys užgulė saulę, bet jos spinduliai, prasimušę pro jų klostes, užskleidė horizontą blyškia auksine uždanga.

Batistė žiūrėjo išsiblaškęs miesto pusėn, nusigręžęs nuo Pimento namų, dabar aiškiai matomų, kadangi nuo laukų buvo nutraukta gelsva kviečių užuolaida, dengusi anksčiau tą pirkią.

Smalsumas jo širdyje grūmėsi su baime, kad nepamatytų, ko nenori matyti; bet galiausiai valia pasidavė, ir jis pamažėle nukreipė žvilgsnį į priešo buveinę.

Taip, prie durų būriuojasi žmonės – vyrai, moterys, vaikai; čia susirinko visa uerta – norėjo pažvelgt į mirštantį savo gelbėtoją.

Kaip turi nekęsti jo tie žmonės! Jie toli, bet nesunku numanyti, kad jo vardas nenueina jiems nuo lūpų. Jam ūžė ausyse, tvinksėjo smilkiniuose, – karštinė dar nebuvo praėjusi, – bet jis tarėsi girdįs grasinimus, sklindančius iš to vapsvų lizdo.

Betgi Dievas mato, kad jis tiktai gynėsi; kad jis norėjo tik aprūpinti savo šeimą ir nedarė niekam blogo. Argi jis kaltas, kad jam teko stoti į grumtynes su kaimynais, kurie, pasak dono Choakino, apskritai visai neblogi žmonės, bet vis dėlto neraliuoti galvijai?

Diena krypo vakarop; ant lygumos pamažu leidosi pilkos, liūdnos sutemos. Vėjas stiprėjo, ir jo gūsiai atnešdavo iš gretimos sodybos tolimą dejonių ir tulžingų riksmų aidą.

Batistė pamatė, kad žmonės grūdasi per kits kitą prie ano namelio durų; pamatė iš sielvarto pakeltas rankas ir susigniaužusius pirštus, kurie traukė nuo galvų ir įnirtingai bloškė į žemę skareles.

Sužeistasis pajuto, kaip visas kraujas iškart suplūdo jam į širdį, kaip toji apmirė kelias akimirkas lyg paralyžuota, o paskui sudunksėjo dar stipriau, ir į veidą siūbtelėjo karšta raudona banga.

Suprato, kas įvyko ten toli: jam tai pasakė širdis. Ką tik mirė Pimentas.

Batistė staiga pajuto šaltį, baimę ir silpnumą, tarsi ūmai būtų netekęs jėgų; puolė atgal į pirkią ir ramiau atsikvėpė tik tada, kai buvo užšautos durys ir uždegta lempa.

Vakaras praėjo niūriai ir tyliai. Po nelaimingos nakties visus pjovė miegas. Pavalgę vakarienę tuoj sugulė, nors laikrodis dar nebuvo išmušęs nė devynių.

Batistės žaizda lyg ir ne taip smarkiai skaudėjo, sumažėjo maudimas petyje, karštis atslūgo; bet dabar jį kamavo keistas skausmas širdyje.

Kamaraitės tamsoje dar nemiegodamas jis pamatė blyškų veidą, iš pradžių neturintį konkrečių bruožų, bet pamažu įgaunantį ryškesnius kontūrus bei spalvas, ir pagaliau pažino Pimentą – tokį, kokį matė paskutinėmis dienomis, su aprišta galva ir grėsminga keršaujančio užsispyrėlio mina.

Pamėklė jį baugino, ir jis užsimerkė stengdamasis užmigti. Stojo visiška tamsa. Jis jau pradėjo migdytis, tačiau net ir užsimerkęs juodoje tamsoje išvydo raudonus taškus, kurie vis didėjo ir virto įvairiaspalvėmis dėmėmis; tos dėmės, sumišai paplaukiojusios ore, ėmė lietis, jungtis, ir štai vėl priartėjo Pimentas, lėtai, kaip žiaurus, apdairus plėšrūnas, stingdantis auką savo baisiu žvilgsniu.

Batistė kaip įmanydamas ginė šalin košmarišką viziją. Ne, jis nemiega: girdi, kaip knarkia žmona, gulinti šalimais, ir kaip miega vaikai, nuleipę iš nuovargio, bet visi šie garsai darosi vis duslesni, tartum kažkokia slėpininga jėga neštų jo pirkią vis tolyn ir tolyn; o jis čia, sukaustytas, pastiręs, negali nė krustelėti, nors ir kažin kaip stengtųsi, mato greta Pimento veidą ir jaučia, kaip jį svilina karštas priešo alsavimas.

Bet argi Pimentas nemiręs?.. Klausimas šmėstelėjo apkvaitusioje sąmonėje, ir Batistė, įtempęs visas dvasios jėgas, atsakė sau, kad Pimentas miręs. Dabar jo galva nepraskelta; dabar Batistė mato jo kūne dvi žiojinčias žaizdas, tik niekaip nesuvokia, kur jos; bet aiškiai mato abi žaizdas su atsivėrusiais melsvais krašteliais – dvi neišsenkančias kraujo versmes. Tai žaizdos nuo kulkų – nėra ko tuo abejoti: o, jis iš tokių šaulių, kurie niekados nemuša pro šalį.

O vaiduoklis, karštai alsuodamas Batistei į veidą, įremia žvilgsnį, smigte sminganti jam į vyzdžius, lenkiasi vis žemiau ir žemiau ir galiausiai įkimba į širdį.

– Atleisk, Pimentai! – suvaitoja Batistė, drebėdamas kaip vaikas, įbaugintas košmaro.

Taip, Pimentas turi jam atleisti. Batistė jį nužudė, tas tiesa; bet Pimentas turi suprasti, kad jis pats užpuolė pirmas. Klausyk, tikras vyras turi būti protingas! Juk tu pats kaltas.

Bet numirėliai negirdi jokių įrodinėjimų; ir vaiduoklis, akiplėšiškai, žiauriai šypsodamas, vienu šuoliu vėl atsiduria prie lovos, atsisėda greta ir visu svoriu primyga žaizdą petyje.

Batistė gailiai sudejuoja, nepajėgdamas nusimesti baisios sunkenybės. Bando suminkštinti vaiduokliui širdį, vadindamas jį ne visiems įprasta pravarde, o maloniniu vardu:

– Toni, man skauda!

Bet kaip tik to ir nori vaiduoklis, jis ir trokšta, kad Batistei skaudėtų. Lyg to dar būtų negana, Pimentas vienu akimoju nuplėšia nuo žaizdos visus skudurus bei tvarsčius – tie išlaksto į visas puses ir tuoj pat dingsta; paskui suleidžia žiaurius nagus į gyvą mėsą ir taip patraukia už žaizdos kraštų, kad Batistė sustaugia iš skausmo.

– Ajai!.. Pimentai, dovanok!

Sopėjimas toks nepakenčiamas, kad šiurpulys nubėga per kūną, nuo galvos iki kojų; trumpai kirpti plaukai atsistoja, ima augti, raitytis iš siaubo ir virsta baisingu gyvačių kamuoliu.

Ir tada atsitiko klaikus dalykas. Įkibęs į tuos keistus plaukus, vaiduoklis pagaliau prakalbėjo:

– Eik šen... eikš, – pratarė jis, traukdamas Batistę į save.

Lengvai, tartum pasakoje, šmėkla jį pakėlė ir ėmė nešti. Batistė nesuvokė, ar juodu skrenda, ar plaukia per kažkokį nejuntamą gaivalą; abu skriejo tamsoje svaiginančiu greitumu į kažkokią raudoną dėmę, matomą tolumoj, labai labai toli.

Dėmė plėtėsi ir pamažu įgavo kamaraitės durų formą; pro ją ėmė smelktis tiršti, šleikštūs dūmai, kvapą gniaužianti degančių šiaudų smarvė.

Aišku, tai pragaro vartai: dabar Pimentas mes jį tenai, į amžiną ugnį, kurios atspindžiai šmėseliuoja ant durų. Siaubas pagaliau įveikė stingulį. Batistė klaikiai suriko, pakėlė rankas ir nežmoniškai įtempęs jėgas nusviedė nuo savęs Pimentą ir keistą gyvačių knibždyną.

Jis plačiai pravėrė akis, ir šmėkla išnyko. Atseit kliedėjo pro miegus nuo karštinės, viskas jam tik vaidenosi; šit guli lovoje greta vargšės Teresos, sunkiai alsuojančios jo pašonėje.

Bet ne, dar tebekliedi. Kodėl taip keistai nušvitęs kambarys? Jis vėl išvydo pragaro vartus, kurie kaip du vandens lašai buvo panašūs į kama-

raitės duris, ir pro juos virto dūmai, šmėsčiojo raudoni kaip kraujas atšvaitai. Argi jis dar miega?.. Batistė pasitrynė akis, pajudino rankas, atsisėdo lovoje... Ne, nemiega, tikrai nemiega!

Durys vis labiau raudonavo, dūmai tirštėjo, jis net nugirdo, kaip traška meldai sproginėdami liepsnoje, matė, kaip spriegia žiežirbos ir tupia it ugnies muselės ant kretoninių užuolaidėlių, kabančių prie durų. Be perstojo padūkusiai lojo šuo: tai buvo nelyginant šiurpus aliarmo varpų gausmas.

Dieve mano!.. Ūmai suvokęs, kad visa tai dedasi tikrovėje, Batistė ko neišėjo iš proto.

– Teresa!.. Teresa!.. Kelk!

Jis verste išvertė žmoną iš patalo, paskiau puolė į vaikų kambarį, šaukdamas ir tuskindamas pakėlė juos ir vienmarškinius išvarė laukan lyg įbaugintą, apkvaitusią bandą, kuri pliekiama botagu eina pati nežinodama kur. Jų kambario lubos jau degė, ant lovų lijo kibirkščių lietus.

Minutės atrodė Batistei kaip amžinybė. Dūmų apakintas, jis šiaip taip atidarė duris, ir visa šeima, paklaikusi iš siaubo, išgriuvo iš pirkios vienais apatiniais ir puolė prie kelio.

Ten atsipeikėję susižiūrėjo, kiek jų čia atbėgo.

Visi! Čia visi, net ir šunelis, kuris liūdnai stūgčiojo žiūrėdamas į degančius trobesius.

Teresa apkabino dukterį, kuri pamiršusi ką tik išgyventą pavojų dabar kaito iš gėdos, kad atsidūrė laukuose vienmarškinė; ji sėdėjo šalikelėje, droviai susirietusi, įbedusi smakrą į kelius, ir tempė baltus marškinius ant kojų.

Abu mažieji, mirtinai persigandę, spaudėsi prie vyresniojo brolio, o tėvas blaškėsi kaip beprotis ir svaidė prakeiksmus.

Niekšai! Na ir gudriai sugalvojo! Užtupdė raudoną gaidį išsyk ant visų keturių kampų, pirkia užsiplieskė vienu mirksniu; net kūtė, laidaro sienos, medžiai aplinkui – viskas liepsnojo.

Iš ten buvo girdėti baisus žvengimas, išgąstingas kudakavimas, pasiutęs kriūkimas. Tačiau trobesiai, abejingi viduje degančių gyvų padarų skundams, kaišiojo pro visus langus bei duris kreivus ugnies liežuvius, o iš liepsnojančių stogų į dangų vertėsi didžiuliai stulpai baltų dūmų, kurie nuo ugnies atšvaitų atrodė rausvi.

Oras pasikeitė; naktis buvo rami, vėjas nuščiuvo, ir dangaus mėlynėje tebuvo matyti viena dėmė – stulpai dūmų, kurių baltuose kamuoliuose mirksėjo smalsios žvaigždutės.

Teresa grūmėsi su vyru, kuris atsikvošėjęs iš karto susirūpino, kaip čia bent ką išgelbėjus, ir veržėsi atgal į liepsnojantį pragarą: juk žmogus, matydamas žūstant savo naudą, dažnai netenka galvos. Jis tiktai akimirką, ne ilgiau – tiktai pagriebsiąs kamaraitėje maišelį su pinigais, gautais už derlių!..

Ak, Teresa, Teresa!.. Be reikalo laikei tu vyrą, kuris negailestingai kūlė tave kumščiais: kaimo pirkia dega greitai, šiaudai ir meldai mėgsta ugnį. Su trenksmu įgriuvo stogas, tas pats aukštas stogas, į kurį kaimynai žiūrėjo kaip į užgaulę, ir iš didžiulio laužo šovė į dangų baisingas stulpas mirguliuojančių kibirkščių, kurių blausioj šviesoj, atrodė, galėjai matyti, kaip šiepiasi piktai džiūgaudama visa uerta.

Laidaro sienos susiūbavo, tartum iš vidaus jas būtų ėmusi daužyti visa armija velnių.

Lyg ugnies puokštės pakilo iš ten paukščiai ir degdami gyvi bandė nuskristi šalin.

Plūktinės sienos dalis išgriuvo, ir pro juodą žiojinčią angą žaibu išlėkė neregėta pabaisa su plazdančiais ugnies karčiais ir uodega, panašia į liepsnos šluotą; iš jos šnervių ėjo dūmai, aplinkui sklido bjaurus degančių ašutų kvapas.

Tai buvo jų arklys. Neįtikėtinu šuoliu, jis perlėkė jiems per galvas, nuliuoksėjo it padūkęs per laukus ir instinktyviai puolė į griovį, o ten sušnypštė kaip įkaitusi geležis, panardinta į vandenį.

Jam įkandin pasirodė kita liepsnojanti šmėkla – kiaulė. Ji svirduliavo kaip girtas velnias ir siaubingai žviegė, kol pagaliau netekusi jėgų susmuko vidury lauko, degdama it lajinis fakelas.

Beliko stovėti tik pirkios sienos ir vynmedžių pavėnė nuo ugnies susiraičiusiais lapais ir liepsnos fone juoduojančiais stulpais bei šakomis.

Batistetas, trokšdamas bent šį tą išgelbėti, bėgiojo takais, šaukė, daužė gretimų pirkių duris, kurios, atrodė, linksmai jam mirksėjo gaisro atšvaitais.

– Gelbėkit! Gelbėkit! Degam! Degam!

Jo riksmas skardėjo per laukus, į jį gaudžiu, niūriu aidu atsiliepė tiktai griuvėsiai ir kapai.

Batistė kreivai šyptelėjo. Veltui sūnus šaukiasi pagalbos. Uerta negirdės jo maldavimų. Baltų namelių viduje daugybė smalsių akių prigludo prie plyšių, daugybę lūpų tikriausiai iškreipė šėtoniško pasitenkinimo šypsnys, bet nebuvo nė vieno kilnaus balso, kuris ištartų: "Bėgu į pagalbą!"

Duona! Kaip sunku ją užauginti! Ir kokie žiaurūs dėl jos darosi žmonės!

Vienoje trobelėje liūdnai bliksėjo silpna gelsva šviesa. Teresa, visiškai priblokšta užgriuvusios nelaimės, buvo bepuolanti tenai šauktis pagalbos: vis dar tikėjosi kažkokio stebuklo, kuris turi atitolinti nuo jų Dievo rykštę.

Vyras pasibaisėjęs ją sustabdė. Ne, tik ne ten! Kur nori, bet ne ten!

Ir lyg būtų taip žemai puolęs, jog nebegalėtų nė jausti sąžinės graužimo, nukreipė žvilgsnį nuo gaisro į šitą liūdną, blausiai geltoną šviesą. Ten degė vaško žvakės, degė be jokios atošvaistės, tarsi slopinamos oro, kuriame dar justi mirties alsavimas.

Sudie, Pimentai! Tavo išlydėtuvės iš tiesų iškilmingos. Nekenčiamo atėjūno pirkia ir visas jo geras linksmomis liepsnomis nušvietė tavo palaikus kur kas gražiau negu tie gelsvi šviesos lašai – vaško žvakės, kurias nupirko širdgėlos prislėgta Pepeta.

Batistetas nusiminęs grįžo – taip nieko ir nelaimėjo belakstydamas.

Uerta, tyli ir paniurusi, vijo juos negrįžtinai. Jie buvo čia vienišesni negu pačioje tyrų glūdumoje; vienatvė, kuriai žmogų pasmerkia neapykanta, tūkstantį kartų sunkesnė už vienatvę, sukurtą gamtos.

Ką gi, jie bėgs iš čia ieškoti prieglobsčio kitur, ir badas vėl juos persekios lipte lipdamas jiems ant kulnų; čia jie paliks sunaikintus savo triūso vaisius ir vieną šeimos narį, vargšą albaetą, kurį priglaudė žemė kaip nekaltą beprotiškų rietenų auką.

Ir visi jie su rytietišku nuolankumu likimui susėdo šalikelėje laukti išauštant dienos. Nugaros jiems drebėjo nuo šalčio, o iš priekio kaitino liepsna, kurios kruvini atšvaitai plieskė į bejausmius veidus; su pasyviu fatalistų ramumu stebėjo jie ugnį, ryjančią visų jų pastangų vaisius, kurie štai virto pelenais, taip pat lengvai pradingstančiais ir išblaškomais vėjo kaip nesenų dienų viltys susirasti ramų gyvenimą ir darbą.

BARONIENĖS PASLAPTIS

Apsakymas

Vicente Blasco Ibañez
Novelas de amor y de muerte,
Valencia, Prometeo, 1927

Iš ispanų kalbos vertė
MARIJA SUBATAVIČIENĖ

I

Pasiekę kalno viršūnę už didžiulio akmeninio kryžiaus, keleiviai, kurie prieš porą valandų buvo išlipę iš traukinio, kad suskubtų į diližaną, staiga išvydo visą slėnį ir jo viduryje miestą.

Priešais stūksojo Pirėnų kalnai lyg įvairiaspalvės teatro dekoracijos: iš pradžių rausvi ar geltoni, kylantys kaip laiptų pakopos, paskui kiti, kurie toldami atrodė vis melsvesni, ir virš jų paskutiniai, visiškai balti, tokie balti, kad galėjai palaikyti debesimis, išlaikantys iki pat vasaros mėnesių savo viršūnių sniego kepures, saulėje žvilgančias ledo brizgais. Akmenuoti takai, kuriais dažnai traukdavo prekeivių mulai ir kontrabandininkai, buvo vargus kelias per šitą Pirėnų slėnį iš Ispanijos į Prancūziją, nematomą už kalnagūbrio. Pasienio sargybos kareiviai gyveno kaip priešistoriniai žmonės kalnų įdubose, kurias žiemą uraganas užnešdavo sniegu.

Derlingo, nuo vėjų apsaugoto slėnio gilumoje driekėsi pilkšvai rudas miestas šalia upės, kurios vanduo buvo šaltas nuo atlydžių. Jo stogai, nukloti parazituojančia augmenija, atrodė tarsi kabantys tropiniai miškeliai, kur katinai medžiojo į valias arba raivėsi nutvieksti saulės. Kreivos čerpės buvo apsitraukusios pelėsiais. Sienos buvo supleišėjusios, ir vargiai būtum galėjęs aptikti fasadą, kuris nebūtų prilaikomas geležinių “kreivulių”, architektų vadinamų inkarais.

Jis buvo daugiau senas nei senovinis. Akmeniniai namai – pastatyti dar tais amžiais, kai krikščionių tikėjimo ispanai, pabėgę į pusiasalio šiaurę, po truputį grobė ispanų musulmonų žemes[1], – tebuvo tik padrikos liekanos. Šalies turtingieji savo senovinius būstus keitė į kitus, silpnesnius ir bjauresnius, pagal to meto skonį.

Po darbų, atliktų devynioliktojo amžiaus pradžioje, mieste nebebuvo jokių reformų. Vienintelis raudonų plytų namas, kurio naujumas bylojo, kad jis neseniai pastatytas, buvo su trim sparnais, regis, stelbiančiais savo nepaprastu dydžiu visus kitus pastatus. Ką tik atvykusieji svarstydavo, kam jis naudojamas. Vieni manė, kad tai didelis fabrikas, kurio veikla užtikrina šaliai kokį nors gaminį, kiti dėl daugybės langų ir didelių vidinių kiemų jį priskyrė kareivinėms, turėdami galvoje netoli esančią sieną. Tik įžengę į miestą sužinodavo, kad čia Seminarija. Pamaldūs šalies turtingieji paliko testamentais didelę savo turtų dalį, kad būtų vykdomas šitas didžiulis darbas – tuo dabar didžiuojasi vilčių nepateisinę palikuonys.

Katedra, pastatyta vienuoliktame amžiuje, ir Seminarija, atrodanti kaip šių dienų kareivinės, išdidžiai stūksojo virš tamsių miesto stogų. Kadangi miesto siena buvo sugriauta po paskutinio karlistų karo[2] ir dėl to negalėjo apsaugoti nuo naujų ginkluotų išpuolių, namai pasklido po laukus, palei upę.

Niekas čia neturėjo didesnės valdžios kaip vyskupas. Provincijos gubernatorius gyveno netolimoje sostinėje, naujoviškame mieste su geležinkelio stotimi, daug pasilinksminimų kazino, teatrų, pustuziniu fabrikų ir gyventojais, daugiausia darbininkais, linkusiais priimti visas liberalias ir nuodėmingas idėjas. Šis Pirėnų slėnio miestas didžiavosi esąs provincijos sostinės priešybė. Vargšai dirbo vynuogynuose. Nebuvo čia kitų darbininkų, tiktai namudininkai, tenkinantys vietinių gyventojų reikmes. Vienintelė civilinė jų valdžia, alkaldas, kas savaitę lankėsi pas vyskupą norėdamas sužinoti, ką šis manąs apie viešus reikalus ir ar nesą padaryta kokių klaidų. Senas pulkininkas, šios senovinės, įtvirtinimų neturinčios tvirtovės komendantas, buvo taip pat nuolatinis tikrojo miesto šeimininko lankytojas.

Geri žmonės kalbėjo apie baldus, kurie puošė vyskupo rūmus. Šis prelatas – dėl savo skonio kitų vyskupijos prelatų vadinamas "modernistu" – atnaujino senas svetaines atgabentu iš Barselonos ir Madrido puikiu kėdžių komplektu. Lygiai taip sutrikdė didingą katedros niūrumą įtaisydamas jos altoriuose melsvus ir rausvus paveikslus su gausiomis aukso puošmenomis, įsigytus Paryžiuje netoli Šv. Sulpicijaus bažnyčios. Pirmapradis šios šventovės grožis, padengtas patina, atsiradusia per ištisus

daugiau nei aštuonis jos garbinimo amžius, buvo toks stiprus, kad išliko ir toliau, nepaisant tokių sudarkymų.

Miesto gatvės žadino keliautojui didesnį susidomėjimą nei pastatai. Išskyrus pagrindinę, kur buvo krautuvėlės, visos kitos atrodė beveik taip pat kaip tolimais amžiais. Namų viršutiniai aukštai buvo gerokai išsikišę virš gatvės, prilaikomi arkados, po kuria buvo apatinis aukštas ir šešėlyje vyno rūsys. Arkadas rėmė iš akmenų sumūryti piliastrai, aptrupėję per daugelį metų, arba tamsaus akmens kolonos, senovinių pastatų liekanos, kurių kapiteliuose galėjai įžiūrėti buvus bizantiškus angelus su standžiom tunikom arba šventųjų galvas su nudužusiomis nosimis. Iš visų apatinių aukštų sklido arklidžių ir rūgstančio vyno kvapas. Judresnių gatvių viduryje slūgsojo sutrešęs mėšlas, iškritęs iš vežimų, ir šviežias mėšlas, neseniai paliktas raitelių. Vidurdienio valandomis minėtos atmatos blizgėdavo, nutviekstos auksinių saulės spindulių tarp dvigubo šešėlio ruožo, krintančio nuo namų. Važiuojant kokiam vežimui ar einant gyvuliui su nešuliu, nuo žemės pakildavo tiršti debesys musių.

Šiam pasienio miestui Madrido valdžia buvo suteikusi vieną dovaną, kartais keliančią visų pasitenkinimą, o kartais tylų pyktį. Kasadoreso įgulos batalioną. Karininkai, kuriems iki irzlumo atsipykdavo šito vyskupinio miesto tyla ir rutina, pagaliau ryždavosi didelėms kvailystėms, piktindami gyventojus. Kai kurie iš jų gyveno nuodėmingai susidėję su ištekėjusiomis moterimis arba su netekėjusiomis iš paprastų žmonių klasės. Kiti, linkę pasinerti į tokias pat šlykštynes, persekiodavo gražesnes merginas, dirbančias parduotuvėse. Monotoniškas betikslis įgulos buvimas prie beveik nepažeidžiamos sienos žadino kareiviams norą smagintis piktais nesubrendėlių pokštais.

Viena garsiausių Didžiosios gatvės puošmenų buvo milžiniška gitara, kabanti tarsi vėliava virš gitaristo durų. Kaimiečiai, atėję į miestą turgaus dienomis, sustodavo nustebę prie šio didžiulio instrumento. Keletas leitenantų, pasilypėję vienas kitam ant pečių, naktį įdėjo į ją keletą petardų, norėdami susprogdinti. Jokia teroristo bomba nebūtų sukėlusi tiek kalbų kaip šitas niekam žalos nepadaręs sprogimas!.. Šaunūs karininkų meilės nuotykiai taip pat skatino kariškių ir civilių konfliktus. Vyskupas skundėsi aukštiems Madrido ponams, išskaičiuodamas visus tvarkos pažeidimus ir skandalus, kuriais kariškiai trikdė jo vyskupystės

ramybę, ir vyriausybė, norėdama išvengti naujų konfliktų, perkėlė batalioną į provincijos sostinę.

Po kelių mėnesių visi Didžiosios gatvės prekybininkai, kurie save titulavo "šalies gyvybine jėga", apsilankė pas Jo Šventenybę prašyti, kad vėl sugrąžintų batalioną. Miestui esą gresiąs nuskurdimas. Visi, kurie neturi vynuogynų, mirsią badu. Prekyba nebevykstanti, kaskart vis mažiau galima ką parduoti; jie atleisią tiems simpatiškiems lėbautojams jaunatvišką lengvabūdiškumą už tas pajamas, kurias duoda šių žmonių išlaikymas.

Nauji įtakingo asmens laiškai į Madridą – ir štai pagaliau vieną vakarą gyventojai bėgo į miesto pakraštį pasitikti žemai didžiuoju keliu atžygiuojančio bataliono su vėliava tarp durtuvų, nešama priešais pučiamųjų orkestrą, kuris ėjo žadindamas kariškais pasodobliais beužsnūstančias gatves.

Svarbiausias dienos momentas buvo, kai vakarėjant minėta gatve išeidavo pasivaikščioti turtingos šeimos, karininkai ir gerų namų jaunimas. Ši gatvė pamažu modernėjo veikiama labai tolimo progreso įtakos, – tą progresą galima būtų palyginti su paskutiniaisiais silpnais vandens ratilais. Parduotuvėlės platino duris ir darė naujas vitrinas, apšviečiamas uždarant nakčiai. Jų savininkai norėjo konkuruoti su provincijos sostinės prekybininkais. Kaip tikri svetimšaliai net atidarė barą su mechaniniu pianinu ir padavėjomis dažytais skruostais. Eidamos pro šalį, ponios demonstratyviai pagreitindavo žingsnį, ir jeigu stiklinės durys būdavo pravertos, drąsiausios atsargiai žvilgteldavo viena akimi į tą nepaprastą paslaptį, pamatydamos tik būrelius žmonių, stoviniuojančių prie prekystalio cigaro dūmų debesyje.

Miestas turėjo elektrą. Vyskupas, kuris savo rūmuose įsitaisė baldus kaip dantų gydytojo priimamajame ir katedroje leido prikabinėti sentimentalių paveikslų, daug prisidėjo, kad būtų eksploatuojamas Pirėnų kalnų krioklys. Šviesa, pigi ir gausi, pasiekė net skersgatvius, išskyrus namus, kurie buvo atsitvėrę kerpėtomis akmeninėmis aptvaromis. Gyventojai nuo deglų perėjo iškart prie elektros, nepažinę, kas yra dujos ir nafta. Kai kurių pastatų kampuose dar tebebuvo geležiniai krežiai horizontaliai ištiestos rankos atstumu – juose kadaise buvo kuriami pagalių lauželiai, turėję šviesti porą valandų prieš naktį.

Vasaros vėsa, netolimų kalnų vandenys ir apgailėtini nykstą pušynai kartais priviliodavo šeimas iš šalies gilumos. Nė viena iš jų negrįždavo kitais metais. “Kraštas labai gražus; bet žmonės...”

Kai kurie svetimšaliai imdavosi statydinti viešbučius, kino pastatus, teatrą, bet visi pradėti darbai tučtuojau sužlugdavo pasistengus svarbiausiems miesto asmenims. Buvo jaučiama, jog visi nauji sumanymai yra veikiami slaptos jėgos, kuri taip kreipė savo veiksmus, kad pagaliau šie turėdavo pasišalinti. Turtingi ponai pirkosi pastatus, kuriuose buvo pradėtos šitos pavojingos naujovės. Garbūs ir protingi vyrai – kai kurie iš jų su sutana – geraširdiškai kalbėdavo novatoriams, guosdami juos dėl jų žlugimo:

– Mūsų mieste žmonės nori gyventi senoviškai. Bijo, galbūt pagrįstai, kad daugelis šių naujovių užtrauks jiems nuodėmę.

Ispanijos karalius, apsilankęs šitoje Pirėnų provincijoje, dvi dienas praleido vyskupo rūmuose, mėgaudamasis išlaidumu ir archaiška prabanga, nes vyskupas gyveno kaip pirmasis vasalas. Šalies didžiūnams nereikėjo, kad mieste būtų viešbučiai. Visi asmenys, kurie keliaudami atvykdavo į šitą kalnų slėnį, galėjo tikėtis būsią priimti prelato namuose.

Dėl tokių vizitų didėjo tikrojo miesto suvereno autoritetas. Niekas nemėgino riboti jo valdžios. Kas būtų išdrįsęs eiti prieš tokį įtakingą asmenį?..

Provincijos gubernatorius baiminosi vyskupo, ir vienas pirmųjų jo veiksmų pradėjus eiti savo pareigas buvo paklusti Jo Šventenybės taisyklėms. Vyskupas visiems žadino susižavėjimą kaip visagalis žmogus, nuolat bendraujantis su dangaus valdovais ir taip pat gerbiamas žemės šeimininkų. Jų miestas ir šis slėnis jiems atrodė per menkas palyginti su jo didybe.

Ir kai jie mėgindavo užsiminti apie asmenį, kuris galėtų būti po jo pagal svarbumą, niekas neabejojo, kas jis, nors ir pažymėdami, kad tarp abiejų yra gana didelis skirtumas.

Po vyskupo žymiausias miesto asmuo buvo baronienė ponia Eulalija.

II

Visi ją vadino “baroniene”. Taip buvo įprasta. Jaunuoliai, nuo pat vaikystės girdėdami jai pridedant šį titulą, šitai laikė taip pat neginčytinu dalyku kaip aukšto luomo vyskupui – Jo Šventenybė. Senieji žinojo, kad

Madride gyvena kita baronienė de Kuadros, ponios Eulalijos brolienė, bet neteikė reikšmės tokiam susidvejinimui. Tikroji baronienė buvo saviškė.

Kuadrosas, kaimelis Pirėnų papėdėje, suteikė savo pavadinimą baronų feodui, kuriuo buvo apdovanotas vienas slėnio savininkas, vadovavęs būriui, kai šis 1808 metais kovojo su Napoleono prancūzais, ir po penkiolikos metų kaip "apaštališkasis" partizanas ėjęs išvien su kitais prancūzais – Angulemo kunigaikščio ir Liudviko XVIII, kai šie panoro atkurti absoliutinę Ferdinando VII monarchiją[3]. Šis karalius ir davė jam barono de Kuadroso titulą kaip kalnų kovotojui, žmogui savotiškai geram, bet ribotų proto sugebėjimų, tikinčiam, kad Ispanija galėtų būti vėl didelė, jeigu būtų atkurta inkvizicija, panaikintas liberalizmas ir kitos svetimšalių eretikų išmonės.

Jo palikuonims, įsikūrusiems mieste, užvis labiausiai rūpėjo išlaikyti šito kilmingo titulo blizgesį. Ponia Eulalija jau nuo pirmųjų savo metų gerbė du dalykus: šlovę savo prosenelio, didžiojo kapitono, pasak jos, atlikusio nuostabius žygdarbius, – nors tas anais laikais vadovavo ne daugiau kaip dviem šimtams žmonių, – ir barono titulą, dėl kurio jos pačios tėvas atrodė nepaprasta būtybė, hierarchas, po vyskupo. Augo girdėdama visus ją vadinant "baronaite". Jos brolis vedė, kai tik paveldėjo titulą mirus tėvui, ir buvo pirmas baronas de Kuadrosas palikęs miestą ir persikėlęs į Madridą. Jam nesant, žmonės ir toliau galėjo ją vadinti taip pat kaip jos jaunystės metais.

Ponia Eulalija ištekėjo už vieno šio krašto turtuolio su paprasta pavarde. To meto demokratinė įtaka paskatino ją padaryti šią auką. Jos brolis su titulu gavo beveik visą šeimos turtą, pagal tradiciją atitenkantį ryškiausiam jų baronystės žiedui. Dėl minėtos santuokos ji taip pat buvo turtinga, tačiau jautė slaptą kartėlį, žinodama, kad egzistuoja tikroji baronienė de Kuadros, ir tik ji viena liko savo mieste, prelatui pritarus, be jokio titulo.

Trokšdama vėl būti įžymi, ji liepė savo vyrui imtis provincijoje politikos ir nenurimti tol, kol bus išrinktas deputatu. Tačiau šiam geidulingam storžieviui minėtos pareigos buvo tik dingstis gyventi Madride, o tuo tarpu jo žmona pasiliko mieste rūpintis valdomis. Be to, ponia Eulalija nenorėjo susitikti su savo broliene, kurią laikė "uzurpatore".

Tiktai mirus deputatui suprato, koks iš tiesų buvo jo gyvenimas. Ji turėjo sumokėti didžiules jo skolas; sudeginti, didžiai pasipiktinusi, daugybę moterų laiškų, kuriuose buvo gėdingi prisipažinimai – kai kurie iš jų poniai Eulalijai nesuprantami, – ir nuo šiol ji tapo iki kraštutinybės pamaldžiai griežta, niekino modernų gyvenimą ir jo nedorybes, didžiąsias sostines ir jų demoniškas linksmybes, nusprendusi sukoncentruoti visą būsimą savo istoriją gimtajame mieste ir aplinkiniame slėnyje, kur buvo jos geriausios valdos.

Be to, čia ji buvo "baronienė". Pavyduoliai, mėgindami išsiaiškinti jos įtaką ir prelato pagarbą, kurią kėlė jos geras vardas, neįstengė rasti tam pagrindo. Tikrąjį titulą turėjo vyresnysis jos brolis, tik jo dėka jos vyras keletą kartų tapo deputatu. Kiti provincijos ponai buvo taip pat gavę minėtą pareigybę per rinkimus, ir tai pasiekę be konkurencijos, nes gubernatorius, pasitaręs su vyskupu, Madride nuspręsdavo, kas turėtų būti deputatas... Ir vis dėlto baronienė dėjosi esanti svarbiausias asmuo už vyskupo rūmų.

Ji kukliai išsisuko nuo pirmininkės pareigų, pasiūlytų religinių draugijų. Neilgai trukus jas prisiėmė viena persona, kurią ponia Eulalija būtų pageidavusi paskirti. Net alkaldas ir municipaliteto ponai kreipdavosi į ją patarimo dėl reformų, planuotų metų metais, kaip į labai patyrusį ir protingai patariantį asmenį.

Daugelis žavėjosi, kaip ji atsargiai reiškia mintis. Tyla, su kuria baronienė sutikdavo sprendimus, buvo vertinama kaip vidinio gyvenimo, gilių apmąstymų atspindys. Rūsti jos veido išraiška perteikė globėjišką orumą. "Tvirto charakterio", – sakė žmonės. Ir tokiais žodžiais manė pateisiną jai rodomą pagarbą.

Šalia katedros stūksojo baronų de Kuadrosų namas, vienintelis iš tėvų paveldėtas nekilnojamas turtas, kurį ji buvo išsireikalavusi. Durys ir langai šio didžiulio namo su pretenzingu fasadu, pastatyto kaip kokie rūmai, beveik visada buvo uždaryti, tarsi jis būtų buvęs negyvenamas. Už jo driekėsi sodas.

Akmeninė aptvara su vijoklinių augalų girliandomis skyrė jį nuo kylančio atkalne skersgatvio, kuris tiesėsi iki katedros ir kuriuo ėjo kanauninkai choralo valandomis. Skersgatvis, grįstas melsvais, slidžiais akmenimis, turėjo keletą lygių aikštelių. Jazminų vainiklapiai kartais jį

nuklodavo kaip kvapnus sniegas. Kartais margaspalvių gėlių kilimu jį uždengdavo staiga pabirę rožių žiedai. Gūdžioje tuščio skersgatvio tyloje, regis, dar garsiau čiulbėjo sodo paukščiai. Medžiai stiebėsi tankmėje ieškodami saulės. Gebenės vijosi jų kamienais iki pat viršaus, goždamos lajas.

Kai kada pavakare reti praeiviai, garsiai kaukšint jų žingsniams, kuriuos sustiprindavo aidas, pamatydavo, kaip viename iš visuomet uždarytų langų kilsteli užuolaidos kraštelis. Už lango trumpam pasirodydavo galvutė su žvilgančiais plaukų kaspinėliais, matinis blyškus vaikiškų bruožų veidas ir juodos akys su vaikiška išraiška. Visi ją pažinojo. Tai buvo panelė Marina, vienturtė baronienės duktė.

Ponia Eulalija, pasak jau subrendusių žmonių, kurių jaunystė sutapo su jos pačios, buvusi "išskirtinio" grožio. Iš tiesų jie norėjo pasakyti, kad nelaikė jos bjauria, nors jos apžavai ir atrodė šiurkštūs dėl dažnos niekinamai išdidžios veido išraiškos. Jos duktė buvo paveldėjusi tą tamsaus gymio grožį, atskleidžiantį kaimietišką šeimos kilmę, tačiau ji buvo daug subtilesnė ir švelnesnė, nuolanki ir drovi.

Marinos vardą jai buvo davęs tėvas. Ponia Eulalija pirmenybę teikė kitiems, daugiau klasikiniams iš Šventraščio, tačiau ir šitą iš pradžių toleravo kaip kaprizą savo vyro, mėgstančio skaityti romanus ir žiūrėti istorijas, vykstančias teatrų scenose. Po daugelio metų, kai atskleidė santuokines jo išdavystes, buvo tikra, kad jis savo dukrai davė vardą vienos iš tų moterų, rašiusių demoniško stiliaus laiškus. Taikstėsi su juo, nes Šventosios Motinos Bažnyčios buvo pašventintas visam laikui, tačiau kartais jai buvo sunku jį kartoti dėl kokčių prisiminimų, kylančių jos atmintyje.

Mėnesiai ir metai jai slinko kaip ramios, jokių kliūčių netrikdomos upės tykus nepaliaujamas bangavimas. Marina augo ir pagaliau tapo moterimi. Jos brendimo laikotarpis buvo praėjęs, ir ponia Eulalija jau neteikė reikšmės dukros pasikeitimams. Ją regėjo visada kaip savo pačios gyvenimo atkartojimą. Ji didžiavosi matydama ją tokią klusnią, tokią kuklią, be jokių valios pasireiškimų; tikras pavyzdys krikščionės dukros, visiškai atsidavusios savo motinos vadovavimui. Be abejo, būtų buvę sunku ramiai gyventi, jeigu ji būtų elgusis kitaip. Velionis ponios Eulalijos vyras lygino baronienę su vienu iš tų viską sau pasiglemžiančių medžių, kurie išsiurbia šalia esančios žemės syvus ir trukdo augti viskam, kas egzistuoja netoli jų.

Prie katedros gyvenantys kaimynai kasryt matydavo motiną ir dukrą su mantilijom, nuleistom ant akių, einančias iš bažnyčios, kur būdavo praleidusios dvi ar tris valandas. Ponia Eulalija visada rasdavo ką ten veikti. Kartais turėdavo eiti išpažinties ir priimti komuniją; kitomis dienomis būdavo giedotinės Mišios su pamokslu. Be to, netoli zakristijos visuomet sutikdavo kanauninkų arba beneficiją turinčių kunigų ir juos užkalbindavo blankiai šviečiant saulės spinduliui, įstrižai krentančiam pro spalvotus vitražus ir nusitiesiančiam ant juodmargos aslos, arba ant senovinės kapvietės, – mažo mirgančio gėlyno su bekūniais žiedais.

Paskutinėmis vakaro valandomis baronienė ir jos dukra nusimesdavo mantiliją, Dievui tinkamas galvos papuošalas turėdavo jas sulyginti su kitais dieviškų pamaldų klausytojais. Dabar jos užsidėdavo juodas kuklias skrybėles, aristokratiškumo požymį, kuriuo pasinaudoti mieste išdrįsdavo tik labai nedaugelis ponių. Šitos skrybėlės, daugiausia namų darbo, buvo tokios sunkios ir niūrios, kad Marina leido sau pagyvinti savąją keletu šviesių dirbtinių gėlių. Mergaitėms, kurios dirbo Didžiosios gatvės parduotuvėse ir visuomet vaikščiodavo vienplaukės, minėtas galvos papuošalas atrodė viso gyvenimo išdava, triumfuojančios moters tuščiagarbiškumas.

Kitas baronienės didybės liudytojas buvo jos ekipažas, vieno arklio traukiama ir dėl savo senumo girgždanti dvivietė karieta, ant kurios pasostės kaip vežėjas sėdėdavo tas pats senis, kuris rytais triūsdavo sode. Kaimynai puldavo prie durų ir langų, kai tik išgirsdavo jo ratų girgždėjimą, nutraukiantį pavakarės tylą. Jo girgždėjimas tiksliai ženklino valandą po popietės poilsio, kai namuose buvo ruošiamas šokoladas.

Visi žinojo, kad šitas ekipažas gali būti tik ponios Eulalijos. Kvartale nebuvo tokio kito, ir visame mieste tevažinėjo koks tuzinas privačių ekipažų. Tačiau vis tiek dar turėjo prišokti prie durų ar langų, kad galėtų tikrai įsitikinti ir nesuklystų paskui sakydami kitiems šeimos nariams: “Tai baronienė ir jos duktė važiuoja į kurią nors valdą”.

Važiuodavo didžiuoju keliu, kuris pasiekęs Pirėnų papėdę staiga nutrūksta. Anapus kalnagūbrio Prancūzija buvo nutiesusi tokį pat kelią, tačiau slinko metai ir niekas nesiėmė jų sujungti. Dėl nepaaiškinamo kariškių budrumo ir, be to, prisirišimo prie tradicijų šis reikalingas darbas pakibo ore.

Baronienei atrodė, kad toks sprendimas dėl šio kelio, kuriuo ji važinėdavo daugiausia pavakare, vertas pagyrimo. Ji manė, kad anapus kalnų gyvena baisūs išsigimėliai. Kai sutikdavo mieste kokius nors keliaujančius pirklius arba gyvulių supirkėjus iš Prancūzijos – žmones šiurkščius ir beraščius, – žiūrėdavo į juos priešiškai, tarsi jie būtų gabenę savo mulų nešuliuose visą bedievystės krūvį. Jie buvo iš Revoliucijos šalies, iš šalies Voltero ir Renano, dviejų demoniškų būtybių[4], apie kurias daug kartų buvo girdėjusi per pamokslus, tos pačios epochos piktadarius, kurie atmetė Dievą ir galbūt yra nubalsavę karalienės Marijos Antuanetės mirtį. Geras yra kelias toks, koks yra!

Pavakares leisdavo kurioje nors savo valdoje, kalbėdama su žemdirbiais globėjos tonu, dosniai dalydama išmaldą. Vargšai kaimiečiai ir miestiečiai šlovino žmones mylinčią jos sielą. Ponia Eulalija turėjo aiškų ir tvirtą savo pareigų supratimą. Aukštuomenės žmonės privalo globoti tuos, kurie yra žemutinių sluoksnių, bet oriai, be familiarumo, laikantis atstumo. Ir tie iš žemutinių sluoksnių privalo būti dėkingi šitiems kilniaširdžiams, kurių neįpareigoja jokia teisė, nes yra savanoriai, ir tasai, kuris duoda išmaldą, tai daro iš geros širdies, bet ne dėl to, kad privalėtų.

Kaip krikščioniško jos dosnumo rezultatas buvo ir vienas jaunuolis, ketveriais ar penkeriais metais vyresnis už Mariną, priimtas į baronų de Kuadrosų namus ir turįs tokią tarpinę padėtį – buvo lyg ir tarnas, bet ir artimiau bendravo su aristokratiška šeima.

Jis buvo vieno slėnio žemdirbio, ponios Eulalijos vynuogyno administratoriaus, sūnus. Tėvui mirus, baronienė ėmėsi globoti mažąjį Sebastianą, kadangi ji galėjo tai padaryti. Parsivedė jį į savo namus, kad padėtų sodininkui. Neilgai trukus supratusi vaikiną turint įgimtų gabumų ir polinkį į knygas, tikėjosi jį būsiant dvasininku.

Atidarius Seminariją, pasirodė, kad pastatas per didelis studentų skaičiui. Šių laikų bedievystės ženklas! Buvo vis mažiau turinčiųjų pašaukimą tapti dvasininku. Ponia Eulalija į šį naują dvasininkų universitetą nusiuntė dar vieną seminaristą, bet netrukus įsitikino, kad jos iniciatyva bevaisė. Iš mokslingų Seminarijos mokytojų berniukas norėjo išmokti tik tai, kas buvo daugiau ar mažiau tolima literatūrai ir menui. Kol jį pasiglemžė pagoniška dvasia, turint omenyje, su kokiu jausmingumu jis žavėjosi medžiais, gėlėmis, paukščių čiulbėjimu, gosliai mėgavosi muzika.

Kartais jinai užtikdavo jį sode skaitantį šventenybes niekinančias knygas, menkai tepamokančias apysakas, kurios, pasak jo paties, darė jį lygų Didžiosios gatvės barzdaskučiui, vieninteliam miesto gyventojui, kuris išdrįso viešai demonstruoti liberalias idėjas, ėmęsis pardavinėti iš Madrido gautus laikraščius ir knygas. Šis eretikas dar sau leido su keletu svetimšalių, nuolatinių lankytojų, svarstyti vyskupo elgesį ir abejoti jo reikšmingumu žemėje.

Ponia Eulalija nutraukė savo pagalbą Sebastianui, kai įsitikino, kad šis nenori būti dvasininku, ir grąžino jį į tarno padėtį. Be to, jis buvo iš gailestingumo paimtas našlaitis, kuris neužsidirbo valgio ir drabužių, duodamų jo geradarės. O šis, rodės, pasyviai sutiko šį nuosmukį, ir jam pakako padėti sodininkui, virėjai, kitiems namo gyventojams, jei prireikdavo ką pavaduoti, buvo parankus visiems.

Vienintelė jo paguoda buvo tvirtinti, kad netrukus paliksiąs miestą, leisiąsis į pasaulį. Galbūt tikėjosi net atlikti karinę tarnybą, taip pat galėjo būti, kad ketina iškeliauti į Ameriką anksčiau nei kiti šalies jaunuoliai, nesirūpindamas, kad jį paskelbs bėgliu.

Kai tik būdavo galima, visuomet paspmkdavo iš namų ir valandų valandas klausydavosi, ką kalba būrelis šnekių rūkorių, nuolat sėdinčių Didžiosios gatvės kirpykloje. Tenai jis mokėsi daug mieliau negu Seminarijos auditorijose.

Kita jo pramoga buvo kalbėtis su panele Marina. Jie abu pasitikėjo vienas kitu kaip ir vaikystėje. Prisimindavo žaidimus sode, kai Sebastianas, būdamas vyresnis ir stipresnis, jai tapdavo arkliu ir nešiodavo ant kukurio, triukšmingai šuoliuodamas tarp žydinčių lysvių, paklusdamas ir kitiems draugės įgeidžiams, nes ji žinojo esanti aukštesnės padėties.

Jau nebeleisdavo sau ją tujinti kaip vaikystėje. Kalbėdamas su ja, sakydavo "panele" ir "jūs", to reikalaujant baronienei, norinčiai žūtbūt atstatyti tarp jų būtiną socialinį skirtumą. Tačiau sodininkas ir Fermina, seniausia namų tarnaitė, pastebėdavo abiejų jaunuolių broliško pasitikėjimo šypsnius. Jie apsikeisdavo žvilgsniais, tarsi būtų saugoję bendrą paslaptį. Be to, vaikinas kartais atnešdavo baronienės dukrai brošiūrų ir knygų, tuo ją padarydamas savo nešvankių skaitinių dalininke.

Marina slėpė savo dvigubą individualybę. Toli nuo ponios Eulalijos jos žvilgsnį pagyvindavo nuovokus blizgesys. Ji nebenudelbdavo akių į žemę, ir jos šypsena nebebuvo mašinali, reiškianti tik nuolankumą ir baikštumą.

Įžymi asmenybė dažnai lankydavosi baronienės namuose temstant ir pirmomis nakties valandomis. Tai buvo donas Pablas, "aukščiausios" luomo kategorijos kanauninkas, turįs šiame bažnytiniame mieste didžiai mokslingo šlovę. Ponia Eulalija prašė jo patarimų dėl to, kad tikėjo, jog visur, kur nebus paliesti jos asmeniški polinkiai, jis būtinai pareikš tokią pačią nuomonę kaip ir ji. Visi gerbė šį giedros senatvės vyrą, žilagalvį, rausvo veido, su akiniais aukso rėmais ant valiūkiškai vylingų akių, kaip didį išminčių, miesto pasididžiavimą.

Atsidėjęs istorijos tyrinėjimams, savąją literato energiją jis kreipė tik į vieną įvykį, atsitikusį prieš du tūkstančius metų, ir teikė jam visuotinę reikšmę. Šitame Pirėnų slėnyje vienas iš kuklesnių Juliaus Cezario vietininkų anais laikais kovėsi su kitu taip pat nežymiu Pompėjaus karininku. O išprusę provincijos sostinės žmonės tikino, kad mūšis vykęs netoli jų miesto, ir toks geografinis neatitikimas nuodijo dienas šiems nesutaikinamiems priešams, atskirtiems tik keleto kilometrų.

Kalbėdamas apie tuos, kurie artimiausiame mieste palaikė jam priešingą nuomonę, donas Pablas su siaubu pajusdavo šalia piktadario sielą. Šis geraširdis žmogus po pusmečio svarstymų ėmėsi plunksnos, norėdamas įžeisti su visu vienuolišku klastingumu savo priešininkus, ir šie po ne mažiau ilgo laiko jam atsakė tokiu pačiu rūgščiu tonu viename srities laikraštyje.

Be to, reikšdamas savo nuomonę apie tą romėnų mūšį, kanauninkas rodė optimizmą ir geraširdiškumą, beveik tampantį erezija. Nuodėmingiems žmonėms tai keldavo daugiau baimę nei pasipiktinimą.

– Aš tikiu, kad yra pragaras, – sakė jis. – Tai mano priedermė, nes taip liepia Šventoji Motina Bažnyčia. Tačiau tikriausiai Viešpats mums saugoja didelį netikėtumą, kad pragaro nėra. Dievas toks geras!.. Žmonės kaip vaikai: juos reikia gąsdinti šmėklomis ir baisybėmis, kad nedarytų didelių nusižengimų.

III

Jau keletą dienų nuolankūs katedros patarnautojai negalėjo pasveikinti baronienės. Jai nesirodant, net manė, kad ji serga, tačiau kilmingųjų namų gyventojai matė ją, valandų valandas žingsniuojančią po kambarius, ir girdėjo, kaip ji tranko duris, ir jos žodžius, sakomus iš pykčio drebančiu balsu, tokius skirtingus nuo tų apdairių ir orių kasdieniuose jos pokalbiuose.

Fermina, labai patikima sena tarnaitė, kuri ją pažinojo nuo vaikystės, taip pat atrodė nepaprastai susirūpinusi, tačiau tylėjo arba tik reiškė savo nerimą ilgais atodūsiais ar keldama akis į dangų.

Sebastianas buvo pakviestas pas baronienę į didžiąją namų svetainę, kurioje karaliavo aliejiniais dažais tapytas pirmojo barono de Kuadroso portretas, kur jis buvo pavaizduotas kaip "apaštališkasis" karys su juodu kaklaraiščiu prie pat pasmakrės ir apykakle su generolo apsiuvais, dengiančia ausų lezgelius. Nors jaunuolis vienintelis namuose galėjo pasigirti nebijąs ponios, atsidūręs prieš ją, pajuto, kad jam šiek tiek virpa kojos.

Rūstus jos veidas atrodė pailgėjęs. Nosis ilgesnė ir kumpa; ji kietai čiaupė blyškias lūpas ir žiūrėjo į Sebastianą, tarsi būtų norėjusi nutrenkti jį savo akių žaibais. Dievobaiminga kilminga dama, tokia nuosaiki ir išdidi kalbėdama, dabar burbuliavo paskubomis, tarsi visus savo žodžius būtų norėjusi ištarti vienu kartu.

Nuo vakar dienos tarėsi gyvenanti kitoje planetoje, kur nebėra tvarkos, pagarbos nei hierarchijos. Jau įvyko kataklizmas, tiek kartų pranašautas Dievo žmonių. Prasidėjo niekšybių karalystė, ir blogieji galėjo nebaudžiami žeisti geruosius.

Nepraleisdama progos parodyti savo namuose valdžią, ponia Eulalija stengėsi iki mažiausių smulkmenų viską žinoti apie nuosaikų ir tvarkingą savo namų gyvenimą. Tarėsi esanti ganytoja, atsakinga už kūnus ir sielas jai pavaldžių žmonių šioje pagarbos vertoje buveinėje.

Norėdama išlaikyti gerus patriarchališkos sanklodos papročius, rūpinosi savo žmonių materialia parama, jų drabužių skalbimu, kambarių švara, vyno gamyklos tvarka. Fermina padėjo jai, nes kilmingoji ponia negalėjo visko iš savo namų aprėpti, turėdama atlikti tiek religinių pareigų, dalyvauti religinių draugijų susirinkimuose, be to, dar priiminėti asmenis, kurie prašo jos patarimo.

Kadangi malkų buvo pakankamai – savo dviračiais vežimais jų priveždavo nuomininkai, – senoji tarnaitė maniakiškai garbino ugnį. Labai dažnai nusileisdavo į virtuvę pasižiūrėti, ar gerai dega milžiniška krūsnis pagalių didžiuliame varpo formos židinyje. Suodiname katiliuke, kabančiame ant grandinės virš židinio, visada būdavo atsargai karšto vandens, kurį senė tausojo kaip brangenybę. Įmesdavo malkų į židinį, kad nežiojėtų juoda kiaurymė, ir pasitraukdavo nuo šio įrenginio, panašaus savo matmenimis į koplyčią, pagarbiai žiūrėdama į eiles varinių indų, nuo ryškios liepsnos žvilgančių raudonais atspindžiais.

Kitas jos rūpestis buvo dažnai skalbti drabužius ir oriai atlikti skalbinių balinimą. Pabaigusi minėtą darbą, pastaraisiais mėnesiais ieškodavo ponios, norėdama išsakyti jai savo susirūpinimą. Negalėjo paaiškinti pernelyg didelio panelės Marinos baltinių švarumo. Jų nesuteršdavo nė rausva dėmelė.

Ponia Eulalija, bendraudama su dukra, laikėsi ceremoningo rimtumo. Mylėjo ją kaip motina, tačiau pagal tradiciją elgėsi su ja taip, kaip su ja pačia buvo elgusis jos motina, be pernelyg didelio pasitikėjimo apraiškų, su slogiu švelnumu, išlaikydama tarp abiejų tam tikrą atstumą, kad netektų pajusti kokių būgštavimų. Kiekvieną kartą, kai senoji tarnaitė ateidavo išsakyti savo susirūpinimo dėl to nepaaiškinamo švarumo, klausdavo dukrą, įsmeigusi į ją nuoširdžiai sunerimusį žvilgsnį ir kartu kaip atkakli kvotėja.

– Tu sergi?.. Jautiesi kažkaip neįprastai?.. Matau, kad esi išblyškusi.

Tačiau Marina pasiskubindavo švelniai atsakyti:

– Ne, mama. Aš jaučiuosi labai gerai.

Vieną popietę, prieš kasdienį pasivažinėjimą, ji atskleidė tą baisią negalią, visus mėnesius kėlusią nerimą baronienei, kuri užmiršdavo ją po kiek laiko, išklausiusi dukros užtikrinimų. Tai prasidėjo, kai ši ėmė skųstis smarkiais skausmais viduriuose ir kukčioti, tarsi baisiai kankinama. Ponia Eulalija manė, kad ji bus apsinuodijusi dėl virtuvės žmonių aplaidumo, nes šie prastai valę varinius indus.

Kuo skubiausiai pasišaukė namų gydytoją – jis buvo taip pat ir vyskupo, ir visų kapitulos narių gydytojas – didelės praktikos, bet nebaigusį studijų senį, linkusį papildyti žinių stoką demonstratyviu dievobaimingu tikėjimu ir instinktyviu priešiškumu visiems atradimams. Didelis dono Pablo draugas, kaip ir šis, labai domėjosi ta tūkstantmete Cezario ir

Pompėjaus kova, karštai pritardamas mokslingojo kanauninko samprotavimams.

Romiu ir nuovokiu senolio veidu nuslinko debesies šešėlis, kai jis klausinėjo aimanuojančią Mariną, gulinčią lovoje, per drabužius liesdamas kūno iškilumus su įsitikinimu žmogaus, kuris jau yra matęs gimimą. Abejojo; paskui sumišęs ėmė kažką murmėti užsikosėdamas, kad nustelbtų savo išgąstingus šūksnius.

Susitikęs viename kambaryje akis į akį su motina, nukreipė žvilgsnį virš savo akinių ir išskėtė rankas kaip musulmonas, pradedantis maldą.

– O, ponia baroniene!.. Kokie baisūs mūsų laikai!

Jo baimė kalbėti, jo keisti žodžiai nesutrukdė poniai Eulalijai nutuokti, ką jis nori pasakyti. Akimirką jos veidą iškreipė pasipiktinimas. Vargšas gydytojas dėl savo metų jau visai suvaikėjęs. Paskui ji padarė neleistiną išvadą, kad dėl žilos senatvės šis paistąs tokias nepagarbias spėliones. Prisiminė Ferminos kas mėnesį sakytas pastabas, ir iš siaubo išplėtusi akis, maldaujamai pakėlusi rankas, lyg būtų prašiusi viską paneigti, su nerimu paklausė:

– Jūs manote, kad tai, daktare?.. Ar neapsirinkate?

Senis linktelėjo patvirtindamas.

– Norėčiau apsirikti... bet nemanau, kad tai galima. Tiek kartų esu matęs tokius pačius požymius.

Kai gydytojas išėjo, motina nubėgo prie ligonės lovos.

– Pasakyk man teisybę, visą teisybę... Jokio melo! Galvok, kad Dievas tave girdi.

Dabar Marina verkė labiau iš baimės nei iš skausmo. Baronienei esant šalia, kentėjo didesnę kančią nei dėl vidinių sopulių. Norėjo su beprasmiu atkaklumu neigti kaltę, tikėdamasi išsigelbėti neprisipažindama aiškiai matomų padarinių. Kartu įprotis paklusti motinai, šios valdžia, kaustanti jos valią, privertė ją atskleisti dalelę savo paslapties.

– Nedorėle dukra! – rūsčiai suriko dievobaimingoji ponia, kartu stengdamasi pritylinti balsą, tarsi būtų būgštavusi, kad ją gali išgirsti koks nors slaptas liudytojas. – Atrodo neįmanoma, kad būtum mano dukra! Viešpatie, kokia gėda! Kokia dėmė mano vardui!

Dukros nusikaltimo pasekmės, rodės, kelia jai didesnį pasipiktinimą nei pats faktas. “Ką pasakys mūsiškiai mieste!” Ir nekreipdama dėmesio

į Mariną, besiraitančią lovoje, dūsaudama, liedama ašaras, kurios ritosi iki pat sučiauptų lūpų, agresyviai pasilenkė prie jos:

– Še tau, kale!.. Še tau, šeimos gėda!

Norėjo vėl trenkti šiam vargšui dukros kūnui, o ši jos smūgius sutiko su vergišku pasyvumu, instinktyviai keldama alkūnę, kad bent tokia gynyba išsivaduotų nuo motinos įtūžio. Bet baronienė staiga pajuto negalinti pajudinti savo dešinės – ją laikė kieta ir stipri ranka.

Nutuokusi gydytojo vizito pasekmes, į kambarį buvo įėjusi Fermina. Pasitvirtino tai, ką ji buvo įtarusi anksčiau. Ilgi tarnavimo metai patriarchalinei gerovei davė jai teisę įsiterpti į šeimos reikalus pagarbiai ir tvirtai.

Ponia Eulalija po išdidaus pasipriešinimo pagaliau priėmė tarnaitės paguodos žodžius ir nusekė paskui ją, kai ši energingais mostais jai parodė išeiti iš kambario.

– O Fermina! Mūsų laikai buvo kitokie, – aikčiojo dama. – Kokios dabar moterys!.. Gėda laikyti jas namuose. Jos tokios pat kaip anos, ateinančios iš šalies su dažytais veidais tarnauti kavinėje, kuri žemina mūsų Didžiąją gatvę.

Kai atsidūrė tik dviese, jas abi pagavo toks pat smalsumas. Pamiršo merginą ir tik suko galvą, kas galėtų būti šito begėdiško elgesio kaltininkas.

Kadangi Fermina jau neturėjo abejonių dėl to, kas atsitiko, tvirtai nusprendė. Tik vienas žmogus namuose galįs padaryti tokią niekšybę: Sebastianas.

Senė kaltino save dėl tokio aklumo, kuris dabar jai atrodė nepaaiškinamas.

Tai akivaizdžiai bylojo jų šnabždesiai, jų žvilgsniai ir apsikeitimai laiškeliais, kuriuos ji buvo pastebėjusi.

Pratusi matyti juodu kartu nuo vaikystės, niekada nesuabejojo jų nekaltumu. Ir toliau laikė tokiais pat kaip tada, kai jie žaisdavo sode vaikiškai išdykaudami be jokių slaptumų ir dvejonių, kurie duotų pagrindo manyti juos jaučiant lyčių skirtumą. Ji ėmė kalbėti su ligone be pašaliečių, kad iškvostų tiesą, darydama malonias užuominas.

Kai jau pergalinga išraiška ėjo ieškoti baronienės, įžengė ponia į dukros kambarį.

– Tai jis? – rūsčiai paklausė.

Marina, kuri jau buvo išlipusi iš lovos ir sėdėjo krėsle ašarų srovelių drėkinamu veidu ir susitaršiusiais plaukais, linktelėjo patvirtindama.

Šis tylus prisipažinimas vėl įsiutino baronienę. Ji vėl pakėlė keršijančią ranką, tačiau Fermina stovėjo už jos ir kumštis nenusileido ant vargšės merginos, pasirengusios nuolankiai iškęsti visas bausmes. Jos gėda ir neviltis buvo tokia pat didelė kaip ir motinos pyktis.

Kai ši suprato, kad dėl Ferminos bus neįmanoma patenkinti savo agresyvių troškimų, iškart pasijuto turinti nukreipti savo įtūžį į tą "kitą". Jos nelaimei, Sebastianas buvo vienoje baronienės valdoje ir turėjo grįžti tik kitą rytą.

Ponia Eulalija praleido bemiegę naktį, vis galvodama ir galvodama, ką turėtų pasakyti, kai po kelių valandų jaunuolis ateis pas ją. "Gyvatė!" Kitaip jo vadinti jau negalėjo. Jis buvo gyvatė iš pasakėčios, sustingusi nuo šalčio, kurią patiklus artojas priglobė prie savo krūtinės, kad ji atsigautų, o ši atsidėkodama jam įkando. Ji globojo našlaitį, norėjo atverti jam kelią į Bažnyčios aukštumas – į daug didesnes ir garbingesnes negu jos pačios, – ir jis atsakė į tokį gerumą neregėta išdavyste.

– Jis pasigailėtinas! – tarė tyliai. – Manė staiga iškilsiąs, tapsiąs Marinos vyru ir baronienės žentu.

Kartais pagalvodavo apie dukros vedybas kaip apie neišvengiamą dalyką, kuris privalo įkūnyti paprastus gyvenimo dėsnius, tačiau ji stengėsi atidėlioti minėtą įvykį. Marina ištekės už gerbtino žmogaus ir "kupino šlovės" vyro, senovinių pažiūrų, tos pačios provincijos valdų savininko, jei būtų galima, subrendusio amžiaus, be šiuolaikinio jaunimo įgeidžių ir polinkių. Bet niekuomet nebūtų leidusi jai tekėti iki trisdešimties metų. Pasak baronienės, tokios vedybos geriau nusiseka nei susituokus nepatyrusiems žmonėms.

Visi tie, kurie jautė potraukį kiek blyškiam Marinos grožiui, tegalėjo žiūrėti į ją iš tolo, nes jiems buvo neįmanoma prie jos prieiti. Ponia Eulalija nesitraukė nuo savo dukros ir visada stovėjo tarp jos ir jai simpatizuojančių jaunuolių. Kartą net pasiskundė kariniam gubernatoriui. prašydama pareikšti protestą bataliono vadui dėl to, kad jaunas leitenantas kiekvieną popietę vaikšto skersgatviu prie jos sodo ir vogčiomis žvilgčiodamas laukia akimirkos, kada Marina kilstels vieno lango užuolaidą ir jis galės mostais išsakyti jai savo meilę. Ir ši jos taip saugoma

duktė leidosi sužavima vingriom vilionėm šito žlugusio seminaristo, šito parazito, kuris nepatyrė priespaudos kaip tarnas ir nejautė dėkingumo būdamas vargšas!

Vos tik kitą dieną grįžo Sebastianas, visai sužvarbęs, nes šį šaltą žiemos rytą buvo labai anksti kėlęsis, Fermina pastojo jam kelią. Nenorėjo leisti į virtuvę, kai šis žengė jos link viliojamas didžiulės židinio liepsnos ir vilties gauti viršto šokolado, kvepiančio cinamonu, su storom riekėm duonos.

Viršuje jo laukė baronienė, nekantri po siaubingų nakties apmąstymų, ir neleido jam net pasisveikinti. Žinojo viską. Nebuvo reikalo kalbėti.

– Ponaitis mano, – kandžiai tarė virpančiu balsu, – kad jau padarė karjerą. Jis nuplėšė garbę savo globėjos dukrai, ir vargšė baronienė, kuri nuo vaikystės jį maitino, turėsianti ponaitį priimti kaip žentą, ir pagaliau jis tapsiąs namų šeimininku. Neblogai sugalvota, bet aš sugriausiu tavo planus... O, vagie! Ir manai, kad gali daryti šias niekšybes su savo šventeivišku veideliu! O, veidmainy, tikras šėtone! Dabar suprantu, kodėl kartais žmonės žudo.

Ir ištiesė ranką taip pat staigiai, kaip buvo trenkusi į veidą lovoje gulinčiai dukrai.

– Viešpats man atleis! Negaliu daugiau kęsti. Še tau!.. Še!

Sebastianas, vikrių kojų vaikinas, galėjo išvengti senos ponios smūgių daug lengviau nei Marina. Gavo kartą į skruostą kumščiu, tačiau tas smūgis, nors ir skambus, nebuvo skausmingas. Bet tuojau kita ranka kairįjį jo skruostą išvagojo keturiais rėžiais, iš kurių pasipylė kraujas. Ir kadangi į šios moters pyktį jautėsi negalįs atsakyti jėga, Sebastianas instinktyviai pabėgo, šuoliais pasileidęs laiptais žemyn, perlėkęs didžiulį kilmingų de Kuadrosų namų portalą, ir paliko juos visam laikui.

Tos dienos pavakare baronienės draugų būrelis susirinko viską apsvarstyti. Donas Pablas ir jo draugas gydytojas atėjo lydimi kapitono Montalveso, apylinkės civilinės gvardijos vado, įdomios asmenybės, kurią ramūs ir pasiturintys miesto žmonės gerbė kaip Dieviškos Apvaizdos atsiųstąjį.

Šis žmogus, linksmas artimai bendraujant, su ūsais, malonaus elgesio, kėlė didelę baimę blogiesiems, nes gebėjo juos bemat atskleisti. Visi, kurie patekdavo jo galion, pagaliau prisipažindavo esą nusikaltėliai.

Pakakdavo tokiam pabūti valandėlę vienam su garsiuoju kapitonu. Paskui, kai atsidurdavo prieš teisėją, dauguma jų neigdavo savo kaltę, tačiau tai, be abejo, buvo įgimto visų nusikaltėlių moralinio pakrikimo pasekmė.

Ponia Eulalija buvo gerbiama kaip institucija, ir tvarkos gynėjas galantiškais globėjo gestais pritardavo visiems jos norams.

– Kad jis išvyktų!.. Kad nematyčiau jo niekada! Padarykite, kapitone, kad tas Judas nebegrįžtų į mūsų miestą.

Montalvesas iš lėto atsakė:

– Padarysiu, kaip jūs norite, ponia baroniene. Pakaks, kad tarsiu akis į akį vieną žodelį šitam viščiukui. Būkite tikra, kad daugiau jo nematysite.

Sebastianas pabėgo į Didžiosios gatvės kirpyklą, kur net nekrusteldamas tiek daug ir tokių nuostabių dalykų buvo išmokęs. Barzdaskutys jam buvo įtakingas žmogus. Siųsdavo laiškus į provincijos laikraščius, gaudavo paketus iš Madrido dienraščių. Žinojo, kad šis apgins, jeigu baronienė persekiotų jį toliau už savo namo sienų.

Tačiau kapitonas Montalvesas surado jį, kad tartų jam "žodelį", tik vieną, uždėjęs ant pečių savo baisias rankas, ir po kelių valandų Sebastianas išėjo iš miesto, galvodamas, kokiame uoste būtų geriau žmogui, kuris atsisakė tarnauti kariuomenėje, neteko vilties toliau gyventi savo krašte ir privalo kaip galima greičiau išplaukti į Ameriką.

IV

Slinko mėnesiai; slinko metai. Miestas ir toliau gyveno ramiai ir mieguistai. Pustuzinis naujų pastatų jo apylinkėse, Seminarijos didėjimas ir Didžiojoje gatvėje du kino teatrai, kurių filmai pirmiausia buvo peržiūrimi pamaldžių asmenų komisijos, – štai ir visas minėto laikotarpio progresas.

Baronienė ir jos dukra, iš šalies žiūrint, ir toliau gyveno kaip anksčiau, be džiaugsmo, be emocijų ir taip pat be kančių ir netikėtų išgąsčių. Rytą eidavo į katedrą. Pavakare išvažiuodavo su tuo ekipažu, savo kilmingos socialinės padėties simboliu, senu ir girgždančiu. Arklys ir vežėjas taip pat nuseno. Važiavo kaskart vis lėčiau, tarsi iškilmingai, ir dėl to

piršosi mintis, koks didingas atrodo šis senovinis palaikis kinkinys, barstantis kaip medžio kraują sutrandijusios medienos dulkeles.

Kiekvieną dieną ponia Eulalija ir jos dukra darė tuos pačius judesius, sakė viena kitai tokius pat žodžius: viena valdingai, kita pasyviai, lyg jos vidaus pasaulis būtų kietai miegojęs. Šio bendro egzistavimo normali eiga, regis, niekada nebuvo drumsčiama netikėtų frazių, lipšnių judesių, nekalto džiaugsmo sukeltų nedidelių sumaiščių. Viskas veikė kaip laikrodis. Abi moterys guldamos žinojo su menkiausiomis smulkmenomis, kaip praslinks rytojaus diena.

Iš tiesų abi gyveno tik tomis valandomis, kai būdavo vienos, kiekviena savo praeitimi, kuri, rodės, atgimdavo dėl vienatvės.

Ponia Eulalija neįstengė paslėpti po kastuvėliu užmesta žeme to įvykio, kuris be paliovos iškildavo atmintyje, dalydamas jos gyvenimą į du skirtingus periodus.

Dienos valandos, paskirtos solidžios, mieste garsios damos pareigoms, buvo tai, ką ji vadino "pirmuoju tarpsniu". Galėjo užmegzti slaptus pokalbius su katedros vyresniaisiais, dalyvavo dievobaiminguose susirinkimuose, kur jos žodžiai buvo išklausomi su tylia pagarba, globojo naujas Lygas ir Brolijas, įkurtas pagal panašias kitas, kurios be paliovos tvirtino, kad būtina kovoti su nuodėme ir erezija, tarsi apsnūdęs miestas būtų buvęs puolamas Dievo priešų ordos.

Ir toliau jautėsi esanti "baronienė", tačiau greitai senstanti, tarsi paskutiniai jos gyvenimo metai, nors jų tiek nedaug, būtų slėgę labiau nei visi ankstesnieji. Jos profilis pasidarė labiau ereliškas, valdingai išlenktas, akys dar rūstesnės, lūpos, kietai sučiauptos, reiškė išdidumą ir kartėlį. Jos įtaka išliko kokia buvusi, bet dabar jai mielesni atrodė geri aristokratiški kvepalai nei senas taurus vynas. Daugelis sakydavo apie ją, kad pasninkaujanti didesnę metų dalį ir po savo drabužiais, visada juodais ir kukliais, turinti paslėpusi baisią ašutinę su kruvinais dygliais, susmigusiais į kūną. Vyskupijos laikraščiai pradėjo vadinti ją "šventąja baroniene".

Šitai iš pradžių paglostė jai savimeilę, bet paskui bemiegėmis naktimis ji regėjo viską kitoje šviesoje, nepaprastai ryškiai ir su lemtingu įžvalgumu. Ką ji yra padariusi Viešpačiui, kad būtų taip rūsčiai baudžiama?.. Jos gyvenimas buvo nuolatinė nesėkmė. Turėjo gimti vyru. Šeimos autori-

tetas būtų geriau išlaikytas negu vadovaujant jos broliui, žmogui, pasak jos, aiškiai nesugebančiam. Baronienės de Kuadros titulą legaliai turėjo kita moteris, ne mažiau pasigailėtina. Vienu metu ponia Eulalija tikėjo, kad jos vyras galės būti vertas dėmesio kaip politikas, riboto proto ir kuklios šlovės, palaikantis sveikas idėjas, bet pasirodė esąs niekingas pusgalvis, šlykščiai gašlus provincialas, vienas iš tų, kurie savo išlaidumu palaiko linksmą Madrido gyvenimą. Norėdama ištaisyti likimo neteisybes, su nepavargstančia savo energija stengėsi išsaugoti senoviniame mieste patriarchalinį kilmingų de Kuadrosų namų blizgesį. Jos dukra naudingomis vedybomis pratęsianti savo kilmės tradicijas... Ir kai savo garbės troškimus sutelkdavo į šitą viltį, atmintyje iškildavo tas baisiausias jos gyvenimo įvykis, padalijęs jį į dvi nelygias dalis.

Turėjo sutelkti visas galias savo kieto būdo, be abejonės, paveldėto iš pirmojo barono de Kuadroso – nuožmaus tikėjimo priešų šaudytojo, – kad išeitų iš tokios padėties.

Kūno nuodėmės yra dangaus prakeiktos, jos duoda vaisių ir neišnyksta jas padariusiųjų gėdai ir amžinam šeimų dvasios nerimui. Baronienė turėjo priešų ir pavyduolių, kurie kentė jos šlovę veidmainiškai tylėdami. Kas būtų tylėjęs, jei būtų žinojęs tiesą?.. Todėl jinai stengėsi nuslėpti tiesą, nesibodėdama net nusikaltimo. Viešpats, kuris mato mus iš aukštybių ir visus teis, vienintelis gali žinoti jos širdies paslaptis.

Auka buvo baisi, bet Dievas neignoravo jos ketinimų. Gerai žinojo, kad ji tai padarė Jo šlovei; kad išlaikytų krikščioniškos šeimos autoritetą; kad išsaugotų savo giminės garbę, nes visi buvo ištikimi Aukščiausiojo tarnai; kad išvengtų piktdžiugiškos pašaipos netikinčiųjų iš nepelnytos gerųjų nelaimės.

Dar su nerimu prisiminė kanauninko dono Pablo pasipiktinimą. Jau daug metų jis buvo jos nuodėmklausys. Ji išsirinko jį, turėdama galvoje jo būdą, kuris jam leido apsvarstyti visus žmogiškus dalykus su švelniu optimizmu, jei tik tai neturėjo ryšio su istoriniais jo darbais. Dėl energingo savo charakterio iš tiesų ji pati vadovavo savojo nuodėmklausio sprendimams. Tačiau praėjus keliems mėnesiams po "Judo" pabėgimo, kai viena naktis, kurią savo tyliuose monologuose ji vadina "baisiąja naktimi", vis nenuslinko užmarštin, švelnusis donas Pablas pašoko siaubo iškreiptu veidu klausykloje, kai išklausė jos išpažintį. Baronienės prisipažinimas pranoko viską, ką

gerajam kanauninkui teko girdėti per visą savo kaip nuodėmklausio gyvenimą, viską, ką jis galėjo prisiminti apie žmonių nuodėmes.

Daug dienų tarp jų abiejų vyko savotiška žodžių dvikova dėl išpažinties paslapties.

– Negaliu, – sakydavo dvasininkas. – Šitai yra taip baisu, kad negali būti tokios atgailos, kurios pakaktų gauti Dievo atleidimą.

Į tai jinai atsakydavo:

– Tai įvyko dėl mano namų garbės, dėl mano šeimos. Jūs to negalite suprasti; jūs gyvenate vienas ir neturite vaikų.

Pagaliau donas Pablas prisipažino esąs nugalėtas savosios nuodėmių išpažintojos. Tikriau pasakius, įgimtas jo gerumas nustelbė pasipiktinimą.

– Viešpats su begaliniu savo gailestingumu nuteis ten aukštybėse, kai ateis paskutinė diena, pritardamas ar atmesdamas tai, ką dabar darau.

Ir baronienė gavo nuodėmių atleidimą už ilgą atgailavimą ir pagaliau vėl galėjo tęsti nuolatinius dievobaimingus savo įpročius, iš kurių vienas buvo priimti kas savaitę komuniją.

Mariną taip pat, kai likdavo viena, tučtuojau apnikdavo tos pačios mintys. Atmintyje atgydavo "baisioji naktis" su dideliais gimdymo skausmais, sumišusiais su gėda, dėl kurios ji užsimerkdavo, vos tik baronienė prisiartindavo prie lovos stebėti rūpestingosios Ferminos veiksmų.

Jausdama iš gėdos dideles moralines ir kartu fizines kančias, suvokė, kad dalelė jos pačios atsiskyrė iš jos vidaus su krauju ir pilvo ertmės skysčiu ir iš lėto slydo iki atidengtų jos kelių. Tikėjo, kad buvo išgirdusi silpną verksmą. Paskui nieko. Atgavusi sąmonę, kurios buvo netekusi dėl skausmingų veiksmų, pasijuto esanti viena tarp baltų lovos skalbinių, Ferminos motiniškai prižiūrima... bet visiškai viena savo lovoje. Ir tas vienatvės jausmas jau nebeišblėso niekada... niekada!

Buvo akimirkų, kai suabejodavo savo prisiminimų tikrumu. Vėliau pėdsakai, kuriuos ši krizė buvo palikusi varganame jos kūne, ją įtikino, kad "baisioji naktis" nebuvo tik skausmingas košmaras, klaikus sapnas, nuolat kylantis jos atmintyje.

Vis stipresnis darėsi neįveikiamas troškimas sužinoti, koks dabar likimas tos jos kūno dalelės, kuri virkaudama atsiskyrė nuo jos susidvejinusio motiniškumo. Kad ji yra, jinai sužinojo tik iš silpno verksmo bei

galutinio ir atpalaiduojančio pasišalinimo, kuris padarė galą brutaliai tempiamo jos kūno kančioms. Ar gyva? O gal mirusi?.. Veltui įsidrąsinusi atkakliai žvelgdavo į motiną, ir ši, kreipdama į šalį akis, tuoj pat ją palikdavo. Tas valdingas ir išdidus veidas nerodė jokios vidinės atminimo šviesos. Nebuvo prasmės jos ieškoti.

Kitais kartais, paskatinta drąsos, kuri ją pačią nustebindavo, mėgindavo prakalbinti seną tarnaitę apie tai, kas nutiko tą naktį. Tačiau Fermina, kuri matė ją gimstančią ir visuomet su ja elgėsi švelniai kaip artimas šeimos žmogus, paniurdavo, nusigręždavo, numodavo ranka ir pabėgdavo, kad išvengtų klausimų.

Kitoks pamaldumas užplūsdavo Mariną per ilgus apsilankymus katedroje. Anksčiau tikėjo be jokio skirtumo visus altorių šventuosius, visas abstrakčias dogmos koncepcijas, išreiškiamas per šventus paveikslus, niekam neteikdama pirmenybės. Dabar akimis ieškojo Nekaltųjų Mergelių, laikančių rankose mažutį sūnų. Į jas kreipėsi virpančia širdimi, savo naujo dievinimo gilumoje jausdama nuolankų ir drovų pavydą.

– O, Ponia! Daug iškentėjote būdama motina. Matėte mirštantį Sūnų; Jo kūnas ilsėjosi ant jūsų kelių; bet Jis buvo jūsų daug metų, galėjote stebėti Jo veidą, girdėti Jo balsą. Pagailėkite, Ponia, motinų, kurios niekada nepažino savo vaikų!..

Net menkiausias žodis neišsprūsdavo jai, kad atvertų šį vidinį gyvenimą. Kam kalbėti? Į ką kreiptis?

Didžiulė motinos paslaptis, rodės, prasiverždavo į paviršių apgobdama asmenis, nuolat bendraujančius su ja. Kaip visos tylios būtybės Marina turėjo naują ir retai pasitaikantį jautrumą suvokti savo aplinkoje nematerialius dalykus, induktyviai nuspėdama prasmę greito žvilgsnio, vieno žodžio, pasakyto taip, kad perprasti jį galėjo tik asmuo, kuriam jis buvo skiriamas.

Donas Pablas, anksčiau toks geraširdis ir pasiduodantis energingai poniai, rūsčiai ją supeikdavo, kai jų draugėje ši per daug griežtai pasisakydavo dėl klausimų, dominančių miestą.

– Tylėk, baroniene! Galvok, kad Dievas nemėgsta prievartos. Tik romumas ir nuolankumas jam yra malonūs.

Fermina, kuri visuomet bijojo ponios, dabar buvo mažiau jai pakanti. Ne kartą dėl nedidelių namų ruošos darbų išdrįsdavo ginčytis su ponia

Eulalija, žvelgdama į ją įdėmiai, nesibaimindama pasipūtėliškai išdidaus jos akių žvilgsnio, kurį išvydusi anksčiau sudrebėdavo.

Nebuvo abejonės, baronienė turėjo paslaptį.

V

Ir vėl slinko mėnesiai; vėl slinko metai.

Ponia Eulalija pradėjo senti, ir jos duktė, kuri dar neturėjo trisdešimt penkerių metų, atrodė jaunesnioji jos sesuo. Kaimynai jas matydavo rytą kaip visuomet einančias į katedrą ir pasiliekančias tenai kelias valandas. Popietinės jų išvykos dabar tebuvo pasivaikščiojimai miesto apylinkėse. Tiktai kasdien pavakare eidavo pas savo kaimiečius slėnyje. Žingsniuodavo mašinaliai, susitikdavo su jais, ir nieko daugiau, tik būtini žodžiai, kad susitartų.

Su draugais kiekviena kalbėdavo atskirai ir niekada nepareikšdavo bendros nuomonės. Tiesą sakant, kalbėdavo tik ponia Eulalija, nes jos duktė į klausimus atsakydavo trumpai, kad paliktų ją ramią tyloje.

Vieną dieną sirgdama Marina ryžosi pasakyti motinai tai, apie ką galvojo metų metus. Baronienė motinišku instinktu jautė nerimą dėl šios ligos. Fermina, jau labai sena, nusišnekėdavo iki nesąmonių, klysdavo ką nors darydama, ir ponia Eulalija manė esant reikalinga prižiūrėti vaistus, paskirtus jos dukrai, būgštaudama, kad nenuovoki tarnaitė jos nenunuodytų.

Ligonė, padrąsinta šio laikino savo didingos motinos švelnumo, ryžosi prabilti.

– Norėčiau, mama... Dėl Dievo maldauju, kad man pasakytum...

Bet motina tą norą įžvelgė jos akyse anksčiau, negu dukra jį išreiškė žodžiais.

– Marina!..

Nieko daugiau nepasakė; tačiau taip ištarė šį vardą, tarsi peiliu mostelėjo, nurėždama visą maldavimų srautą, kuris būtų išsiliejęs iš dukros lūpų.

Mergina dar kartą pamėgino ryžtingai pažvelgti į motiną, prieštaraudama tam žiauriam laikymui nežinioje, tam tylėjimui, prilygstančiam moralinei kankynei. Tačiau negalėjo atlaikyti kaltinamo baronienės žvilgsnio, žaižaruojančių agresyviu blizgesiu akių. Jos motinystė, ignoruojama tų, kurioms tai buvo tik akimirkos tikrovė, buvo visiškai ir amžinai nuneigta; ir Marina jau nieko nebesakė.

Tai buvo vienintelis motinos ir dukros susikirtimas.

Slinko laikas. Vieną rytą Fermina buvo rasta lovoje sustingusi. Mirė ne dėl kokios ligos, tik iš senatvės. Baronienė meldėsi už ją ir užsakė daug Mišių jos sielai išgelbėti.

– Jai geriau aname pasaulyje. Pastaraisiais metais jos galva prastai veikė. Jautė besaikį norą kalbėti, dažnai sakydama nesąmones, ir dar prasimanytų blogesnių dalykų, jei gyventų. Vargšė Fermina!

Baronienės draugų būrelis pradėjo retėti. Kai kurie jos lankytojai mirė, tarp jų gydytojas, ir netekęs šio ištikimo užtarėjo donas Pablas mažiau domėjosi vietos istorijos problemomis. Vos teprisimindavo savo pašnekesius apie šlovingą ir ginčytiną mūšį, o tai davė pagrindą jo kapitulos draugams skelbti niūrias pranašystes.

Vienas nereikšmingas įvykis miesto gyvenime baronų de Kuadrosų namuose padarė revoliucinio sprogimo efektą.

Pasirodė Judas. Pagyvenęs Amerikoje, susitaupęs keletą tūkstančių pesų, Sebastianas pasijuto turįs grįžti į tėvynę. Pasirūpino, kad jam būtų dovanota, jog anuomet pabėgo dar neatlikęs tarnybos kariuomenėje. Parvyko pasiruošęs duoti pinigų, kiek bus pareikalauta, ir iškęsti kareivinėse tiek laiko, kiek būtų reikalinga.

Jau nebegyveno mieste garsusis kapitonas Montalvesas. Kitas likimo lemtas žmogus, to paties luomo, saugojo visuomenės ramybę. Garbioji baronienė antrą kartą paprašė, kad ją išvaduotų nuo "gyvatės", ir vėl Sebastianas buvo pakviestas, ir vėl išgirdo "žodelį", kuris priverčia žmones bėgti. Po tokio įspėjimo jis pasiskubino išvykti į Madridą, tikėdamasis, kad ten gyventi bus saugiau nei gimtajame mieste.

Marina abejingai sutiko žinią, kad šis žmogus yra netoliese. Buvo beveik jį užmiršusi. Galvojo tik pirmaisiais mėnesiais po "baisiosios nakties". Neaiškus dingusio vaikelio paveikslas užvaldė visas jos mintis, nepalikdamas vietos kitoms būtybėms, kurios buvo jos praeityje.

Vaizduotės sukurtas gyvenimas, kupinas malonių emocijų, paslaptingai smelkėsi į jos vidaus pasaulį. Ji jautė palaimą išgalvodama iliuzinius įvykius, neva atsitikusius tą neužmirštamą akimirką, kai gimė jos kūdikis. Liovėsi abejojus, ir jau kaip visiškai neginčytinu dalyku tikėjo, kad jos kūdikis gyvas. Jei būtų miręs, motina ir senoji tarnaitė būtų jai pasakiusios – taip būtų buvę daug paprasčiau padaryti galą tam nerimui ir nebyliems klausimams, kuriuos buvo galima nuspėti, nepaisant jos tylėjimo. Jeigu abi tylėjo, tai dėl to, kad jos kūdikis yra kažkur gyvas, ir jos stengėsi nekalbėti apie jį, kad liktų užmarštyje toji gėda.

Tas tylėjimas negalėjo trukti be galo. Jos motina buvo žiauri; bet ne tik dėl to liovėsi laikiusi ją gera. Visi gerbė jos dorybes kaip geriausios moters, linkusios atmesti švelnumą bei sentimentalumą ir pirmiausia griežtai atlikti savo pareigą. Kurį nors rytą ji nustebins ją savo geranoriškumu kaip šykštūs tėvai, kurie pasmerkia savo vaikus skurdui, kad vėliau apstulbintų juos milijoniniu palikimu. Rūsčioji ponia Eulalija jai atskleis savo paslaptį, grąžindama sūnų, nors tai įvyks prieš pat jos mirtį. Ir vargšė Marina, sutrikusi dėl motinos egoizmo, beveik troško greitos baronienės mirties, kad neužtruktų ši laiminga atomazga.

Vieną vakarą iš dono Pablo lūpų ji išgirdo didelę tiesą, didesnę už visas tas, kurios galėjo ją žavėti motinos draugų būrelyje ilgomis tylėjimo valandomis. Meilė šeimoje turi lietis tolyn kaip upės. Kiekvienas savo vaikus myli labiau kaip tėvus. Vanduo vienodai skalauja visus krantus, bet neteka iš žemupio aukštyn. Oi!.. Kada ateis akimirka, kai ji galės išvysti savo kūdikį?

Savo vaizduotėje turtingai jį rengė; puošė šventiškais drabužiais; regėjo jį panašų į prašmatnias spalvingas lėles Didžiosios gatvės vitrinose. Jis buvo jos gyvenimo žaisliukas.

Paskui žiauri abejonė nutraukė jos svajones. Ar tai buvo sūnus, ar duktė?.. Kartais labiau norėjo berniuko, žavėdamasi grubiu šaunumo ir jėgos patrauklumu. Bet netrukus vėl regėjo veidą putliais skruostais, baltą ir rausvą, šviesiom garbanom, didžiulę ugnies spalvos skrybėlę, šypseną, lygiai tokią kaip tų porcelianinių veidelių, nutviekstų ryškios parduotuvių šviesos.

Šios idealios būtybės privalumas buvo neaugti ir nė kiek nesikeisti. Visada ją matė tokią pačią. Jos neveikė amžiaus kaita, tuo tarpu ji, dar saugodama paskutines jaunystės ribas, jau žengė rudeniniais brandos sodais.

Staiga ji pripažino, kad egzistuoja prabėgęs laikas. Skaičiavo metus; jautėsi sutrikusi, kai suprato, kad tas niekada nematytas kūdikis galėtų jau būti tvirtas paauglys, beveik vyras. Šitai jai su siaubu priminė pamirštą prievartautoją.

Paskui įsivaizdavo sūnų, didžiai vertinantį savo vyriškumą. Besikeičiančiuose vaizduotės svaičiojimuose regėjo jį, vilkintį karininko uniformą, su kardu prie šono kaip tie jaunuoliai, jaunesnieji leitenantai, ką tik palikę Toledo akademiją ir atvykę į miesto batalioną. Buvo panašus į tą leitenantą, kuris anais laikais sukiojosi prie jų sodo tvoros ir kurio veido neišsaugojo mažai tereiškiantis prisiminimas. Regėjo save einančią Didžiąja gatve, pasirėmusią į kariškai išdidaus sūnaus ranką, save, kuri niekada nebuvo išėjusi iš savo namų kitaip, tik šalia motinos, su mantilija ant akių, apsivilkusi tamsiais drabužiais, su amžina skrybėle, nepriskiriama jokiai madai.

Ir vėl abejonė nutraukdavo jos svajones. Ar tai buvo duktė, ar sūnus?.. Kur jos vaikas dabar? Kada nuspręs motina atskleisti jai paslaptį?

VI

Mariną apėmė prieštaringas jausmas – dukros liūdesys ir džiugus nerimas – pamačius, kad ponia Eulalija iš kai kurių požymių suprato, jog pirmą kartą gyvenime rimtai susirgo; gulėdama lovoje, laikinai atsisakė visos savo pasaulėlio veiklos ir garbstymo.

Miestas reiškė išankstines nuomones, domėdamasis baronienės liga. Daugelis skaičiavo, kiek jai metų. Nebuvo labai sena, bet... kiek daug ji buvo paaukojusi geriems įpročiams palaikyti!..

Žmonės, gyvenantys netoli katedros, kasdien peržengdavo kilmingų namų didįjį portalą, norėdami pasiteirauti apie savo ponios būklę. Prie jos lovos nuolat būriavosi žymūs dvasininkai arba miestui vadovaujantys pasauliečiai. Ligonė priėmė tokį domėjimąsi su tikru išdidumu, netruk-

dančiu jos krikščioniškam kuklumui. Tai buvo šlovinga kilnaus gyvenimo pabaiga. Galėjo mirti patenkinta.

Jo Šventenybė (ketvirtas vyskupas, kurį ji pažinojo) du kartus atėjo pats asmeniškai jos aplankyti ir kasdien siuntė kurį nors iš savo artimų žmonių pasiteirauti naujienų. Net provincijos sostinės laikraščiuose buvo rašoma apie jos ligą.

Be jokios mirties baimės, ji rūpinosi savo palaikų perkėlimu į baronų de Kuadrosų panteoną ir religinėmis apeigomis savo sielai išgelbėti, be jokio liūdesio, lyg ruošdamasi trumpai kelionei. Padiktavo testamentą, užsimindama, kaip turi atrodyti jos kapas ir kaip reikia ją palaidoti; smulkiai nurodė, kaip Marina privalo perimti visas valdas, ir išskaičiavo, ką paveldės seni nuomininkai ir šeimos tarnai.

Jos Paskutinis patepimas buvo tikros iškilmės. Aikštelė prie senovinių de Kuadrosų namų buvo pilna žmonių su žibintais ir didelėmis vaško žvakėmis. Ant laiptų, koridoriuose ir svetainėse klūpojo visos miesto damos juodais drabužiais, su mantilija ant akių bei rožiniu rankose ir šnibždomis meldėsi. Katedros dekanas, kaip vyskupo pavaduotojas, lydimas liturginių himnų ir melodingų fagoto raudų, atėjo pas ligonę suteikti jai komunijos.

– Miršta kaip karalienė, – tarė atsidusdamas donas Pablas. – Kad Dievas jai atleistų!.. Dabar tai rūpi ir man.

Duktė be perstojo slankiojo iš vienos vietos į kitą, kaip nereikalingas baldas, kuris trukdo einant ir visi jį stumdo. Tiktai vėlai naktį, regis, atitoko iš sustingimo.

Pasijuto esanti viena motinos miegamajame. Vienuolė, prie jos budėjusi ankstesnėmis naktimis, primygtinai prašant Marinai, buvo nuėjusi truputį numigti.

Jau buvo užgesintas visas šventiškas apšvietimas, uždegtas dėl Dievo vizito. Trys ketvirtadaliai erdvaus miegamojo skendėjo prietemoje. Dievobaimingoji ponia ant stalo buvo pasidėjusi kryžių ir dvi vaškines žvakes. Šis reginys jai vaizdavo šlovingojo jos protėvio agoniją, ir ji norėjo mirti žvelgdama į jį. Dvi rausvos ir neramios liepsnelės metė ant sienos šalia lovos didžiulius žmonių ir daiktų šešėlius.

Marina, giliai įsmukusi krėsle, įdėmiai žiūrėjo į motiną. Baronienė kartais atsidusdavo su skambiu kavernos švilpesiu, instinktyviai gniauždavo stumdama stingstančiom rankom lovos užklotą, tarsi būtų norėjusi nusimesti nuo krūtinės slegiančią akmens plokštę. Paskui užsitraukdavo jį iki veido, lyg ją būtų supurtęs neištveriamas drebulys.

– Jaučiuosi labai blogai, – tarė silpnu balsu. – Mirtis artėja... Ką darysi tu, mano vargšele, likusi be motinos?..

Marina lėtai atsikėlė iš savo krėslo, priėjo prie lovos. Pasilenkė prie merdinčiosios, kad galėtų kalbėti iš arčiau, silpnu balsu.

– Mama... kur jis? Pasakyk, kad galėčiau parsivežti. Jau metas.

Baronienė atsimerkė ir mėgino kilstelti galvą nuo pagalvių, tarsi šitaip būtų galėjusi geriau suprasti.

– Kas?..

– Mano vaikas... jūsų anūkas.

Ilga tyla. Mirštanti moteris dabar kalbėjo baikščiai, atitinkančiu jos būklę balsu, kitai moteriai, kupinai gyvenimo.

– Mirė tik gimęs... Nelauk jo... niekada nebuvo gyvas.

Ir vėl stojo tyla; tačiau kadangi motina jautė privalanti pasiteisinti, tarė taip rūsčiai kaip tomis dienomis, kai buvo sveika:

– Nekalbėk man daugiau apie tai. Pamirškim visas mūsų klaidas. Jau sutvarkiau savo sąskaitas su Viešpačiu ir tikiuosi, kad man bus atleista... Kad tu žinotum, kiek iškentėjo tavo vargšė motina!..

Tačiau motinos kančios nesujaudino Marinos. Ji vėl susmuko į krėslą, pasitraukusi nuo lovos. Atrodė, kad po tų žodžių tarsi vėl tarp motinos ir dukros būtų atsiradusi siena, kurią jausdamos gyveno tiek metų.

Per visą naktį Marina daug kartų, palikusi savo krėslą, ėjo prie merdinčiosios, trokšdama nors kiek ją atgauti, bet nežinojo kaip. Perbraukusi ranka per jos veidą, pajuto, kad jis šaltas ir drėgnas nuo prakaito, kuris pranašauja mirtį. Pasilenkė, norėdama pamatyti jos akis, drumstas nuo agonijos, pajusti silpną kvėpavimą, kuris švilpčiojo tarp jos pasigailėtinų dantenų.

Trumpas pokalbis, įvykęs tarp jų abiejų, be abejonės, buvo ryškus merdinčiosios mintyse. Ji ėmė kalbėti nesąmoningai, praleisdama žodžius be ryšio, ir dukra, beveik prigludusi prie jos krūtinės, gaudė kiekvieną garsą, baimindamasi, kad ko nepraleistų.

– Dėl ko jo nori?.. Tik kliuvinys... Gyvenimas ilgas... ir to, ką žino žmonės, jau neužmiršta... Ką būtum dariusi tu su neteisėtu vaiku... Be to, vargšelio padėtis, jei būtų gyvenęs kaip pavainikis!.. Tuo metu buvo tas pat leisti jam gyventi, ar mirti. Nesikan... Fermina apsiėmė... Aš jai liepiau... Virtuvė... didelė skaisti liepsna... dingo vienu mirksniu. Buvo toks mažas!.. Donas Pablas tai žinojo, ir niekas daugiau... Tikrai Viešpats man atleido... Tiek kentėjau!..

Atsitiesė dukra įbedusi kumščius į lovos kraštą. Šitaip ir pasiliko, pastėrusi, nejudanti, tarsi siaubas būtų ją sukristalizavęs, suteikęs jos kūnui tokį pat kietumą.

Daugiau kaip valandą sekė akimis šios gęstančios gyvybės konvulsijas ir krūpčiojimus. Tai buvo jos motina, ir vis dėlto jinai jai nerūpėjo. Jos mintys buvo nuklydusios kitur.

– Niekuomet jo nepamatysiu! Ir likusiame savo gyvenime nebūsiu su juo drauge!..

Žvakių šviesa pradėjo blėsti. Rausva jų liepsna ant sienos metė jau nebe tokį ryškų gyvosios šešėlį, panašų į didžiulę juodmedžio statulą. Kita šviesa, blandi ir violetinė, įsiveržė į kambarį, išvydama iš kampų slypinčią prietemą. Aušo. Mirusiosios veidas atrodė dar blyškesnis šioje niaurioje šviesoje.

Auštantis rytas pažadino Mariną iš skausmingos gyvuliškos būsenos. Akimirką jos vyzdžiai smigo su žeidžiančio plieno aštrumu. Atrodė, kad ji nori dar kartą nužudyti šią mirusiąją, kuri nusinešė jos viltį.

Burnoje staiga pajuto daug seilių, agresyvų norą nusispjauti. Paskui pagalvojo, kad ši taip pat motina, gulinti priešais ją, ir nusukusi veidą nusispjovė šalia lovos.

Jos keliai sulinko, jos galva įsibedė į laidotuvių guolio kraštą. Kimus kriokimas sudrebino vargšę jos nugarą.

Jokios minties apie mirusiąją... Užsikertantys žodžiai pro pratrūkusį ašarų srautą.

– O mano sūnau!

VICENTĖ BLASCO IBAÑEZAS – ŽEMĖS IR GYVENIMO DAINIUS

Vicentė Blasco Ibañezas (Visentė Blasco Ibanjesas, 1867–1928) yra vienas ryškiausių XIX a. pabaigos – XX a. pradžios ispanų rašytojų, tęsęs Europos realistinės prozos tradicijas, suteikęs jai regioninio (Valensijos), ispaniško, vėliau ir Lotynų Amerikos bei kosmopolitinio kolorito.

Valensijos komersanto sūnus, Vicentė Blasco Ibañezas gavo juristo išsilavinimą, bet niekada teisininku nedirbo. Dar ankstyvoje jaunystėje jis ėmė aktyviai dalyvauti politikoje, visuomeniniuose judėjimuose, bet sykiu jam rūpėjo literatūra bei žurnalistika. Tai buvo labai užsispyręs, vyriškos valios, sudėtingo, permainingo charakterio žmogus, kuris nesirūpino jokiais praktiniais reikalais, tačiau sugebėjo valdyti žmones ir juos uždegti, kaip rašė biografinėje apybraižoje jį pažinojęs garsus romanistas ir memuaristas Eduardas Zamacoisas.

Septyniolikos metų jaunuolis atvyko į Madridą ir tapo seno, beveik apakusio istorinių nuotykių romanų rašytojo M. Fernandezo y Gonzalezo, vadinto "ispanų Diuma – tėvu", sekretoriumi. Diktuodamas rašytojas užmigdavęs, ir tuomet vaizduotei valią duodavęs Vicentė; tai buvo jo pirmieji bandymai kurti.

Už respublikoniškas pažiūras ir antimonarchistinę veiklą 1890 m. V. Blasco Ibañezas buvo ištremtas iš šalies ir dvejus metus praleido Paryžiuje. Čia gyvendamas, jis domėjosi literatūra ir kultūra. Dar kiek laiko praleidęs Italijoje, grįžo į Ispaniją ir vėl ėmėsi politikos, bet sykiu daug kūrė. Už antikarinę propagandą nuteistas keturiolikai metų katorgos, nors tiek ir neiškalėjo. Rašytojas vėliau dažnai minėdavo, jog buvęs suimtas apie trisdešimt kartų ir trečdalį gyvenimo praleidęs arba kalėjimuose, arba emigracijoje.

Kaip respublikonų partijos narys, nuo 1898 m. V. Blasco Ibañezas septynis kartus buvo renkamas į šalies parlamentą. 1898 m. Valensijoje jaunasis politikas ėmė leisti radikalų laikraštį "Liaudis" (*El pueblo*), kuriame spausdino ir kai kuriuos savo romanus, apybraižas ir recenzijas, ne tik politinius straipsnius. Jį domino socializmo idėjos (išvertė keletą K. Marxo ir F. Engelso veikalų), anarchizmas, buvo gerai susipažinęs su F. Nietzschės filosofija bei Nietzschės propaguotojo prancūzų filosofo E. Renano idėjomis, naujomis estetikos kryptimis.

1909 m. V. Blasco Ibañezas su Anatoliu France'u išvyko į Lotynų Ameriką skaityti paskaitų Argentinoje ir Čilėje. Argentinos pietuose jis įkūrė Naujosios Valensijos koloniją "Servantesas", kuri turėjo tvarkytis kooperaciniais pagrindais, tikėdamas, kad galima įgyvendinti jo socialinę utopiją. "Aš mečiau plunksną, lengvą ir nenaudingą ginklą rūsčioje kovoje su žmonių tamsumu ir klasta ir su nepasiduodančia žeme, nedirbama nuo mūsų planetos atsiradimo... Norėjau būti kūrėjas gyvenime"[1],– pareiškė tuo metu jau garsus ispanų rašytojas. Tačiau utopinė bendruomenė bankrutavo, o jos kūrėjas leidosi į kelionę po pasaulio šalis. 1920 m. G. Washingtono universitetas (JAV) suteikė jam garbės daktaro vardą. Apkeliavęs daugybę šalių ir miestų, grįžo į tėvynę.

I-ojo pasaulinio karo metais jis tapo antivokiškos koalicijos propagandistu, daug straipsnių skelbė spaudoje. Jo kelionių įspūdžiai ir karo metų publicistika sudaro keletą tomų.

1923 m. Ispanijoje įsigalėjo karinė generolo Primo de Riberos diktatūra, ir rašytojas, kaip politinis emigrantas, vėl apsigyveno Prancūzijoje. Paryžiuje jis sutiko "98-ųjų metų kartos" ispanų prozininką M. de Unamuną ir E. Ortegą y Gassetą (filosofo brolį), ir visi pradėjo įnirtingą antimonarchistinę kampaniją bei kovą prieš naująją Ispanijos vyriausybę. Už savo knygas ir romanų ekranizacijas V. Blasco Ibañezas gaudavo didžiulius honorarus, ir Mentone, Žydrojoje pakrantėje, jis nusipirko prabangią vilą "Fontana Rosa". Čia jis sukūrė nemažą pluoštą puikių psichologinių apsakymų, keletą romanų, pamfletų, eskizų ir tęsė kovą prieš monarchiją, karinę diktatūrą, už demokratinę Ispaniją. Mentone jis ir mirė, nesuspėjęs užbaigti keleto pradėtų kūrinių, įgyvendinti daugelio sumanymų.

Toks buvo audringas, kupinas dvikovų, romantiškų meilės ir kitokių nuotykių, aštrių bei skaudžių išgyvenimų šios įdomios asmenybės, labai produktyvaus rašytojo, politiko, oratoriaus, kovotojo už respublikos idėjas, anarchisto kelias. A. France'as dažnai sakydavo, jog "geriausias romanas – pirmiausia jo paties gyvenimas"[2].

Neminint ne visai sėkmingų jaunystės bandymų, romanai "Nerūpestingas gyvenimas" (*Arroz y tartana*, 1894), "Nendrės ir dumblas" (*Cañas y barro*, 1895), apsakymų knyga "Valensijos apsakymai" (*Cuentos valencianos*, 1896) susilaukė skaitytojų ir kritikų dėmesio. Išėjus romanui "Prakeikta žemė" (*La barraca*, 1898), V. Blasco Ibañezas išgarsėjo ne tik tėvynėje – tuoj pat šis kūrinys buvo išverstas į prancūzų kalbą; netrukus beveik viską, ką jis rašė, ėmė versti anglai, rusai, vokiečiai.

V. Blasco Ibañezo kūryboje atsispindi sudėtinga XIX a. pabaigos – XX a. pradžios ispanų literatūros situacija. Jis yra vienas ryškiausių ispanų regioninės ir natūralis-

---

[1] *Снеткова В.* Предисловие.– В. Бласко Ибаньес. Солнце мертвых. Рассказы.– М., 1965.– С. 6.

[2] *Cassou J.* Panorama de la littérature espagnole contemporaine.– Paris, 1929.– P. 110.

tinės prozos kūrėjų, realistas, veikiamas ir kai kurių ankstyvojo modernizmo tendencijų. Tačiau, kaip pažymi ispanų kritikas C. Burelis, jis nesekęs kokios nors idealios linijos, išlikęs savaip nepriklausomas, atspindėjęs "romantizmo dekadansą"[3].

XIX a. penktajame ir šeštajame dešimtmetyje Ispanijoje susiformavo kostumbristinė proza, o jos pagrindu kiek vėliau ėmė formuotis regioninė literatūra, kurią veikė prancūzų, anglų, rusų realistų kūryba. Kostumbrizmas (nuo isp. *costumbre* – paprotys, įprotis) susijęs su romantizmo estetika – reikalavimu atkurti vietos bei istorinį koloritą. Šio reikalavimo skrupulingai laikėsi ir regioninio romano (*novela regional*) bei regioninio apsakymo (*cuento regional*), rašomų daugiausia atskirų provincijų kalbomis ir dialektais, kūrėjai.

Kostumbristai ir regionistai (*regionalistas*) stengėsi atspindėti, įamžinti atskirų Ispanijos sričių žmonių papročius, gyvenimo būdą, tradicijas, buitį, tipų įvairovę, nes spartus kapitalizmo vystymasis XIX a. antroje pusėje miestuose ir kai kuriose šalies provincijose visa tai niveliavo arba naikino. Ir ankstyvieji regionistai – Fernanas Caballero, A. Trueba, Ch. Valera, P. A. de Alarconas, ir "jaunosios kartos" regionistai E. Pardo Bazán, A. Palacio Valdesas, Clarinas ir V. Blasco Ibañezas – romanuose ir apsakymuose vaizdavo savo sričių buities, papročių bei gamtos paveikslus. Jaunųjų regionistų kūryboje buvo aktualizuojami moraliniai, visuomeniniai bei politiniai konfliktai, kreipiama daug dėmesio mažojo žmogaus likimui, ir jie beveik visi rašė kastilų kalba.

P. A. de Alarconas, B. P. y Galdosas, V. Ibañezas ir kiti rėmėsi ir nacionaline tradicija, ir mokėsi iš didžiųjų Europos realistų Stendhalio, H. de Balzaco, Ch. Dickenso, I. Turgenevo, L. Tolstojaus ir kitų.

Devintojo dešimtmečio pradžioje regioninei – kaip ir visai – literatūrai didžiulį poveikį padarė natūralistinis E. Zola romanas ir jo teorija; Ispanijoje įsiliepsnojo audringas ginčas dėl natūralizmo koncepcijos. Rašytojai taip pat domėjosi naujosios filosofijos ir psichologijos, ankstyvojo prancūzų modernizmo, simbolizmo, impresionizmo ir kt. idėjomis, vis daugiau dėmesio ėmė skirti sudėtingam herojų dvasiniam pasauliui bei jo analizei, vidiniam monologui.

V. Blasco Ibañezo romanai ir apsakymai, parašyti maždaug iki 1906 m., – regioninės literatūros klasika, juose ryškūs kostumbrizmo pėdsakai, natūralizmo elementai ir jau aštri socialinė ir antiklerikalinė tendencija. Ypač tendencingi romanai, parašyti XX a. pradžioje: "Katedra" (*La catedral*, 1903), "Vyno sandėlis" (*La bodega*, 1905), "Orda" (*La horda*, 1905) ir kt. "Mano antrasis kūrybos periodas – tai romanai, kuriuos galima pavadinti socialiniais arba – geriau – tendencingais romanais"[4], rašė

[3] Diccionario de literatura española.– Madrid, 1972.– P. 13.

[4] *Flasche H.* Geschichte der spanischen Literatur. Dritter Band.– Bern und Stuttgart, 1989.– S. 684.

autorius. Jo regionizmas savitas, nes vaizduodamas Valensiją ar Andalūziją jis tarsi matė visą Ispaniją, o regioninės problemos dažnai įgaudavo bendranacionalinį, bendražmogišką skambesį.

Psichologinės, filosofinės problemos, individo susidūrimas su visuomene, vidiniai prieštaravimai, kostumbristinis ir natūralistinis detalumas, aplinkos faktorius, ispaniška dirva, Ispanijos kraštovaizdžiai, herojai ispanai – visa tai būdinga psichologiniams filosofiniams romanams ir apsakymams: "Nuoga macha" (*La maja desnuda*, 1906), "Kraujas ir smėlis" (*Sangre y arena*, 1908), "Mirusieji liepia" (*Los muertes mandan*, 1909) ir kt. Jo proza yra tapusi Europos didžiojo realizmo dalimi; tą patvirtina ir šiandien vartojama estetinė sąvoka "Blasco Ibañezo Ispanija", analogiška sąvokai "Dickenso Anglija".

Vėlyvieji V. Blasco Ibañezo romanai "Keturi Apokalipsės raiteliai" (*Los cuatro jinetes del Apocalipsis*, 1916, pagal jį pastatytas filmas), "Mūsų jūra" (*Mare nostrum*, 1918), utopiniai ir istoriniai romanai "Prie Veneros kojų" (*A los pies de Venus*, 1926) "Ieškant Didžiojo Chano" (*En busca del Gran Khan*, 1928) ir kt., novelių knyga "Novelės iš Žydrojo kranto" (*Novelas de la Costa Azul*, 1924) dvelkia liūdesiu, išsiskiria gilia autoriaus ironija, herojai dažnai nebeturi nacionalinio identiteto.

Geriausias iš V. Blasco Ibañezo regioninių romanų – "Prakeikta žemė". Čia, kaip ir daugumoje regioninių kūrinių, "Valensijos apsakymuose" bei ilgokoje novelėje "Baronienės paslaptis" (*El secreto de la baronesa*) veiksmas vyksta Valensijos provincijoje, garsėjančioje savo sodais, derlinga uerta – drėkinama lyguma, arba jos miestuose ir miesteliuose. Rašytojas suranda įdomių žmonių tipų, charakterių, atskleidžia konfliktus, piešia puikius ir ryškius papročių, buities, tradicijų, gamtos paveikslus. Čia, kaip ir vėlesniuose kūriniuose, jis yra didis gyvenimo, kurio "tikrasis tikslas – pats gyvenimas"[5], poetas, įsimylėjęs gimtąją žemę, gamtą, nors beveik visi jo kūriniai baigiasi labai dramatiškai.

V. Blasco Ibañezas buvo parašęs apsakymą "Mauro kerštas" (*Venganza moruna*), kurio siužetas paremtas tikru įvykiu iš Valensijos teismo praktikos: varguolis nuomininkas buvo nuteistas katorgai už tai, kad užmušė savo šeimininką, atėmusį iš jo nuo seniausių laikų nuomojamą žemę. Šį apsakymą rašytojas labai meistriškai išplėtojo į romaną.

Romane žemė – tai valstiečių meilė ir kančia, prakeikimas ir amžina kova su ja, dažnai pasibaigianti pralaimėjimu, kaip dėdulės Bareto, Batistės ir jų šeimų.

Lupikautojas donas Salvadoras, atsisakęs Baretui išnuomoti žemę, kurią keletą šimtmečių dirbo Bareto protėviai – tai groteskinis atstumiantis tipas, labai panašus į H. de Balzaco senį Grandė, Dickenso Kvilpą. Palaužtas, pažemintas, sugniuždytas išdidusis Baretas savo senelio pjautuvu nužudo doną Salvadorą, pats gyvenimą

[5] *Zamocois E.* Vicente Blasco Ibañez.– Madrid, 1910.– P. 20.

užbaigia katorgoje ir tremtyje Tunise, žmona – ligoninėje, o keturios dukterys – kas tarnaitėmis, kas prostitutėmis. Piktžolėmis apaugusių laukų dono Salvadoro palikuonys nebegali niekam išnuomoti, nes uertos valstiečiai solidariai boikotuoja kiekvieną išdrįsusį tą žemę dirbti. Šis boikotas leidžia valstiečiams suvokti kolektyvo jėgą, pasijusti pranašesniems už žemės šeimininkus. Apleisti laukai "tapo talismanu, vienijančiu uertą...", teigia pasakotojas. Uertos valstiečiai pradeda tikėti, kad tie apleisti laukai – prakeikta žemė, niekam neatneš laimės – taip aklas senelis Tomba perspėja Batistę. Ir kai skurdo ir bado verčiamas vienkiemyje išdrįsta apsigyventi Batistė su šeima, valstiečiai, vedami ir kurstomi mušeikos ir puikaus šaulio Pimento, pradeda savotišką kryžiaus karą ne tik prieš patį Batistę, bet ir prieš jo vaikus. Atrodo, jog mažojo Paskualeto mirtis lyg ir sugriauna neapykantos sieną tarp valstiečių ir Batistės. Tačiau ta įtampa atsileidžia tik trumpam.

Lyg medžiojamas žvėris persekiojamas visų, ypač Pimento, Batistė gindamasis jį nušauna, o kai už tai padegama jo sodyba, niekas neateina padėti. Iš tiesų "vienatvė, pagimdyta neapykantos, tūkstantį kartų sunkesnė už vienatvę, sukurtą gamtos". Darbštusis stipruolis Batistė palaužtas, jis išsikrausto iš uertos vėl kovoti su badu, palikęs savo triūso griuvėsius ir pralaimėtos kovos simbolį – sūnelio kapą.

Regioniniame romane keliamos problemos, žmonių tipai atspindėjo ne tik Valensijos srities gyvenimą, jame "prasišvietė" visa Ispanija.

Vienišą herojų, susiduriantį su visuomene, jos moralės nuostatomis, prietarais, instinktais ir tragiškai pralaimintį, V. Blasco Ibañezas vaizdavo ir daugelyje vėlesnių psichologinių filosofinių romanų bei apsakymų. Romane "Kraujas ir smėlis" piešiamas nepaprastai narsaus, vikraus, stipraus ir valingo jaunuolio kelias, kurį jis nueina iki šlovės viršūnės ir baigia tragiškai. Chuanas Galjardas, batsiuvio sūnus, tampa geriausiu Ispanijos matadoru, "pirmąja špaga", gauna šimtus pasiūlymų kautis koridose; dėl jo varžosi impresarijai, dievina ir sveikina minios gatvėse ir aikštėse, koketuoja gražuolės, net įnoringa Sevilijos aristokratė tampa jo meiluže. Praturtėjęs jis nusiperka dvarą, įstoja į "45 klubą", kuriam priklauso tik senjorai, tačiau visą laiką jaučia savo žemą kilmę, kurios kvapo negali nuslopinti net brangiausiais kvepalais. Chuanas supranta, jog nuolat yra žeminamas donjos Sol, turtingųjų pakenčiamas tik tol, kol sekasi koridose, kol turi daug pinigų ir gali jų daug pralošti.

Po pirmo rimto sužeidimo jis pasveiksta, tačiau jau nebe toks beprotiškai stiprus ir narsus, ima nykti kraujo troškimas kaunantis su buliumi, pasitikėjimas savimi, įžūlus noras erzinti mirtį, jis net pajunta baimę. Chuanas Galjardas miršta po savižudiško, nors ir geriausio savo smūgio špaga, skaudžiai pasijutęs vienišas, nusisukus nuo jo sėkmei ir nepastoviai miniai. O korida tęsiasi, staugiant tam "vieninteliam, tikram žvėriui", nekantriai laukiančiam naujo kruvino reginio, naujo didvyrio...

Plėšikas Pliumitas, kurio likimas panašus į Chuano (beje, Pliumito epizodas dirbtinai įterptas į romaną ir suardo siužeto vientisumą), karčiai apibendrina pasaulį,

visuomenę, neturtingo žmogaus dalią, jo siekimą garbės, norą įsitvirtinti kaip asmenybei: pasaulis dalijamas į "tuos, kurie kerpa, ir tuos, kurie kerpami", o vargšams nėra kitos išeities, kaip tik "dvėsti iš bado, dirbant kitiems, arba eiti vieninteliu keliu, vedančiu į turtus ir šlovę – žudyti"... bulius ar turtinguosius...

V. Blasco Ibañezo herojų gyvenimas – visada kova ir kančios, nesibaigianti kova su žeme, su žmonėmis, likimu, prietarais – laukuose, jūroje, šachtose, širdyse. Autoriui labai artima F. Nietzschės mintis, jog herojams gyvenimas – "tik galimybė leisti triumfuoti valiai".

Romane keliama ir svarstoma ispanų "nacionalinio regiono" – koridos problema. Šią barbarišką kruviną pramogą smerkia Nacionalas, Tarptautinės darbininkų draugijos narys, skurdo verčiamas dirbti pikadoru Chuano Galjardo kvadriljoje. Daktaras Ruisas, kurio lūpomis, be abejo, kalba pats autorius, taip pat smerkia koridą, kaip ir kitų tautų žiaurų elgesį su gyvūnais ir gamta, bet žavėdamasis toreadorais, stengiasi ją apginti, istoriškai paaiškinti ir pateisinti. Jo manymu, korida, kruvinoji ispanų tauromachija – tai inkvizicijos ir didžiųjų nukariavimų padarinys. Tautos narsa, išugdyta siekiant turtų ir šlovės, ir minios žiaurumas, šimtmečiais įpratusios stebėti kruvinus inkvizicijos kankinimus ir deginamus žmones, išsiliejo į bulių žudynių reginį, ir čia patenkinami jos instinktai.

V. Blasco Ibañezas yra ir kelių apsakymų rinkinių, parašytų įvairiais kūrybos periodais, autorius. Kai kurie apsakymai ilgoki ir lengvai galėtų būti išplėtoti iki romanų, pvz., "Mauro kerštas", "Baronienės paslaptis", "Aktorius Fonseka" ir kt. Keletas apsakymų yra savotiški romanų apmatai, pvz., "Jūroje", (kurį, be abejo, buvo skaitęs E. Hemingway'us, o gal jo įkvėptas parašė ir savo "Senį ir jūrą") susijęs su romanu "Nendrės ir dumblas", o "Liūdnas pavasaris" yra vienas šio romano epizodas. Pagrindinis "Baronienės paslapties" motyvas – nesantuokinio kūdikio nužudymas – skamba taip pat šiame romane.

Apsakyme "Baronienės paslaptis" turtinga miestietė, visų vadinama baroniene, bet teisių neturinti į šį titulą, nužudo – liepia nužudyti? – ką tik gimusį nesantuokinį savo dukters kūdikį, manydama taip išsaugoti nesamą titulą ir "nesuteptą" garbę. Pagal vaizduojamą aplinką, "geografiją" šis apsakymas priklauso regioninei literatūrai. Rašytojas dėmesį sutelkia į kūdikio motinos Marinos primityvų vidinį pasaulį bei išgyvenimus. Marina naivi, nei savo jausmų, nei fiziologijos neišmananti mergina, visiškai sugniuždyta baronienės tironijos ir valios. Marinos, pagimdžiusios kūdikį (ji net nežino – berniuką ar mergytę), dalia itin tragiška, ir tai šį apsakymą daro artimesnį paskutiniojo periodo kūriniams. Autorius čia parodo, kokie stiprūs ir sustabarėję luominiai papročiai ir prietarai, atskleidžia atskirų individų ir visuomenės veidmainystę, barbariškumą.

Daugumai V. Blasco Ibañezo romanų ir apsakymų būdingas dramatinis siužetas, gyvas veiksmas, vidinė įtampa, efektingos atomazgos. Herojai – dažniausiai

valingos vyriškos asmenybės, nors jų valia neatsilaiko prieš stipresnes galias – instinktus, papročius, socialinę nelygybę.

V. Blasco Ibañezas sukūrė kelis moterų tipus: vienos – karingos, despotiškos, fanatiškos katalikės ir papročių sergėtojos kaip baroniene besitituluojanti Eulalija Kuadros, kitos – kuklios, romios, uždaros, tylios, klusnios vyrui, tėvams, atsidavusios šeimai ir vaikams kaip donja Angustijas ("Kraujas ir smėlis"), Teresa, Pepeta, Roseta ("Prakeikta žemė"), Marina ("Baronienės paslaptis") ir kt. Yra ir nepaprastų, romantiškai demoniškų, nepastovių, įnoringų moterų, kurių elgesį diktuoja erotiniai, sadistiniai ir kitokie potraukiai ir polinkiai, kaip donja Sol ("Kraujas ir smėlis"), operos dainininkė Leonora ("Apelsinų soduose" – *Entre naranjos*, 1900). Kai kurie biografai nurodo, jog vienos kelionės metu V. Blasco Ibañezas susipažinęs su rusų operos dainininke, tikra valkirija, sadistinių instinktų, audringo temperamento moterimi. Jos ir rašytojo meilė buvusi košmariška, žeminanti vyrą, ir šis asmeninis jo patyrimas esą atsispindėjęs kaprizingos gražuolės donjos Sol ir toreadoro Galjardo santykių istorijoje ("Kraujas ir smėlis").

V. Blasco Ibañezo kūriniuose labai svarbios veikėjų portretinės charakteristikos, puikiai perteikiančios emocines ir dvasines būsenas, laiko tėkmę. Rašytojas pabrėžia vieną kitą bruožą, aprangos ar kitokią detalę, išskiriančią tą charakterį iš kitų, darančią jį ar ją ypatingu tipu, pvz., vargui vis labiau spaudžiant, dėdulės Bareto mėlyna beretė vis žemiau ir žemiau smunka ant ausų; stiprios, gyslotos Batistės rankos spaudžia šautuvą ar bejėgiškai nusvyra; Eulalijos ir Marinos senamadiškos mantilijos ir skrybėlaitės bei sena girgždanti karieta simbolizuoja, jog šioms moterims laikas sustojo, jų gyvenimo būdas ir pažiūros tarsi suakmenėjo.

Vidinis herojų pasaulis dažniausiai atskleidžiamas vidiniais monologais, netiesiogine autoriaus kalba, aprašymais. Portretai piešiami žvelgiant autoriaus, visažinio pasakotojo, akimis: Bareto, Batistės, Galjardo, Eulalijos ir pan., o kartais kitų, juos supančių žmonių, pvz., Marinos – gatvės praeivių akimis, donjos Sol – Chuano, jo kvadriljos vyrų ir kt. Portretuose ypač svarbios fiziologinės detalės, pvz., Baretas liesėja, džiūsta, tampa skeletu, kai jį ima persekioti nesėkmės, o išėjęs iš kalėjimo, jis panašus į mumiją, akys neramiai bėgioja ir pan. Reljefiška Chuano Galjardo figūra: randai, raumenys, aptempti šilkiniais drabužiais. Galjardo portretai prieš jam išeinant į areną ir arenoje atskleidžia jo momentinius išgyvenimus, fiziologines bei psichines būsenas. Matadorų jaudinimąsi išduoda tylūs išblyškę veidai, nerimstančios rankos, nuolat taisančios skraistes.

Natūralistiškai vaizduojamos minios reakcijos ir būsenos, ypač romane "Kraujas ir smėlis": minią apima beprotybė, kai meistrišku judesiu Chuanas suvaro buliui špagą iki rankenos. Paskutinės koridos Madride scenose pasakotojas pabrėžia vien tik instinktus, žemas emocijas, minios jutimus ir reakciją į įvykius aikštėje: "paklusdami bandos jausmui, visi triukšmavo ir pašokdavo ant kojų, bandydami

pamatyti...”; minios nervai įaudrinti, nuotaika permaininga, ji čia smalsi, nekantri, gėrisi toreadoru, čia pajunta priešiškumą jam ir ima įžeidinėti, pagaliau ją apima abejingumas, nuobodulys. Sužvėrėjusios minios fiziologinės reakcijos patvirtina, jog nutrūko siūlas, siejęs ją su “pirmuoju pasaulio matadoru”, dar neseniai dievintu. Neveltui Nacionalo vaizduotėje minia asocijuojasi su riaumojančiu žvėrimi.

Fiziologiniai portretai, rašytojo dėmesys smulkioms detalėms, pilkai buičiai – ypač regioniniuose romanuose ir apsakymuose, pastangos kuo nuodugniau ir plačiau pavaizduoti asmenybę žlugdančią “aplinką”, kai kurie tiesiogiai deklaruojami kūrybos principai ar rašytojo tikslai patvirtina, jog V. Blasco Ibañezas buvo ir vienas svarbiausių ispanų natūralismo atstovų. “Kurdamas pirmuosius romanus aš patyriau labai stiprią E. Zola ir natūralizmo mokyklos įtaką”,– rašė Blasco Ibañezas 1918 m. “Aš pripažinau žinomą apibrėžimą [E. Zola – I.V.], kad ‘romanas yra tikrovė, perleista per temperamentą’ ”[6]. “Be to, taip pat kaip Stendhalis tikiu, kad ‘romanas – tai veidrodis, nešamas keliu’ ”[7]. Apsakymo “Mirusiųjų saulė” herojus rašytojas Montalbó yra meilės psichologas, jis nori “išsklaidyti meilę į sudėtines dalis, paaiškinti jos vidinę mechaniką”. Rašytojo tikslas V. Blasco Ibañezo nuomone,– tarnauti ne grožiui, bet progresui, o meno tikslas – visapusiškai ir tiksliai atspindėti buitinį, istorinį, kultūrinį, socialinį “momentą”, aplinką, kur gyvena atskiri individai, visuomenės grupės ir sluoksniai. Rašytojas labai kruopščiai ir nuodugniai ištyrinėdavo aplinką, etnografiją, buitį, gamtovaizdį, kur turi vykti jo sumanytų kūrinių veiksmas, klostytis herojų likimas.

Dokumentiškai tiksliai aprašomas Batistės ir jo šeimos darbas, įtampa, nuovargis, įsikūrus Bareto vienkiemyje. Apie keturis puslapius skirta vien tik Chuano Galjardo drabužiams, rengimosi, puošimosi ir išvykimo ritualui; nepraleidžiama nė menkiausia detalė, aprašant aikštės įrangą, bendrą vaizdą, gyvulius ir kt. Kai kurių itin kraupių smulkiai aprašytų scenų ar vaizdų efektas yra net antiestetinis, pvz., kaip Baretas pjautuvu nukerta dono Salvadoro ranką, paskui galvą, kaip atrodo lavono kojos, galva, kaip markizas Moraima ir donja Sol specialiomis ietimis žudo jaunus bulius ir, žinoma, paskutinės koridos paveikslai, kai uždegamos banderilės, susmeigtos į buliaus sprandą, “operuojami” mirtinai sužeisti arkliai, kad jais paskutinį kartą būtų galima išjoti į aikštę ir kt. Ir dauguma skaitytojų pritars Nacionalui ir kitiems šios kruvinos, žiaurios ispanų pramogos kritikams.

V. Blasco Ibañezas ne visur ir ne visada yra natūralistas. Jo kūriniuose atspindėtos subjektyvios nuotaikos, idėjos ir idealai. “Zola buvo refleksyvus literatūroje, o aš esu impulsyvus”[8],– sakė jis.

---

[6] Flasche H. Op. cit.– S. 669.
[7] Ibid., S. 669.
[8] *Flasche H.* Op. cit.– S. 669.

V. Blasco Ibañezas nepripažino paveldimumo faktoriaus, mokslinių metodų. Net jo pasakotojas neišlieka griežtai objektyvus, kaip neišlieka beaistris ir beasmenis rašytojo menas. Tai ypač akivaizdu iš dažnai ironiško požiūrio į tradicijas, papročius, žmonių portretus ir tipus, iš groteskinių paveikslų, pvz., patriarchalinio Vandenų Tribunolo posėdžio, dono Choakino mokyklos, Joninių, Pimento ir brolių Terarolų gėrimo varžybų, Didžiojo ketvirtadienio procesijos ir ceremonijų aprašymo, dono Salvadoro ir baronienės Eulalijos portretų.

Labai nuotaikingi, subjektyviai suvokti gamtos vaizdai. V. Blasco Ibañezas – puikus peizažistas, sinkretinių vaizdų meistras. Jo peizažai – turtingi spalvų, atspalvių, garsų, kvapų, šviesos ir tamsos žaismo tam tikru metu ir paros laiku. Vienaip uertą saulei tekant mato pasakotojas – impresionistinį paveikslą su juodų taškelių virtinėmis, slenkančiomis į miestą auksinančios saulės nutviekstos lygumos fone arba kai į uertą, ironiškai vadinamą "Mauritanijos Arkadija", atvyksta policininkai. Kitaip šią taikią lygumą regi užguitas Batistė ir jo duktė Roseta, kuriems gamta tampa žmonių priešiškumo įsikūnijimu, baisia erdve, kur slypi grėsmingos šmėklos. Ir nors rašytojas teigė, jog jis "įsimylėjęs veiksmą", daugelyje jo kūrinių gausu aprašymų.

Impresionistine ir simbolistine technika dažnai piešiama gamta "Novelėse iš Žydrojo kranto". Gamtos ar miestų vaizdai dažnai pabrėžia dramatinį ar psichologinį konfliktą. Žemė animizuota apsakyme "Paskutinis pavasaris", jos grožį simbolizuoja gėlės, jį skaudžiai suvokia mirštanti herojė, ir jam abejingas pjaunantis tas gėles parduoti valstietis. Kartais kostumbristiškai tikslūs miestų ir gamtos vaizdai, subjektyviai suvokti, atsveria natūralistines scenas ir vaizdus, juos tarsi "prigesina" ir skaitytojui palieka neišdildomą įspūdį.

"V. Blasco Ibañezo proza lengva ir sklandi, kartais pernelyg retoriška, egzaltuota ir lyriška, romanai paprastai ir lengvai suręsti, personažai – gyvos, kūniškos žmogiškos būtybės, įdomios savo likimo posūkiais"[9],– teigia ispanų literatūros istorikas. Jis praturtino ispanų realistinę literatūrą, prisidėjo prie jos atsinaujinimo, turėjo įtakos kai kuriems intelektualinio renesanso – "98-ųjų metų kartos" rašytojams, pvz., P. Barojai ir kt., taip pat ir Lotynų Amerikos prozininkams.

Labai mažai žinomas lietuvių skaitytojams V. Blasco Ibañezas gal pasirodys šiek tiek egzotiškas, nes ir pati Ispanija mums yra egzotiška šalis. Šis PLB tomas supažindins skaitytojus su kažkada labiausiai skaitomu ispanų rašytoju demokratu, praturtins žinias apie XIX a. pabaigos – XX a. pradžios tos šalies literatūros raidą ir savitumus, o gal ir paskatins prakalbinti lietuviškai ir nuodugniau paskaityti daugiau jos autorių.

IRENA VARNAITĖ

[9] *Chabás J.* Historia de la literatura española.– La Habana, 1972.– P. 384.

PAAIŠKINIMAI

Žymus ispanų rašytojas V. Blasco Ibañezas, pagarsėjęs visame pasaulyje, buvo gerai žinomas ir Lietuvoje. Romanas "Kraujas ir smėlis" (1908) lietuvių k. pasirodė 1930 m. (1959 m. išverstas iš naujo), "Mūsų jūra" (*Mare nostrum*, 1918) – 1931 m., "Prakeikta žemė" (1898) – 1937 m. (pavadinimu "Lūšna") ir 1959 m. "Tarp apelsinų" (*Entre naranjos*, 1900) – 1938 m.

Apybraižų knyga "Rašytojo kelionė aplink pasaulį" (*La vuelta al mundo de un novelista*, 1924–25) – 1937–38 m.

Šiame tome pateikiami du anksčiau versti romanai "Kraujas ir smėlis" bei "Prakeikta žemė" ir naujai išverstas apsakymas "Baronienės paslaptis". Vertimai peržiūrėti iš naujo, patobulinti ir paredaguoti.

KRAUJAS IR SMĖLIS

[1] *...kaip anksčiau garbino Lagartichą ir Fraskuelą... – Lagartichas* – (Rafael Molina, vad. Lagartijo, 1841–1900) – ispanų toreadoras, dalyvavęs daugiau kaip 1700 koridų. *Fraskuelas* (Salvador Sanchez, vad. Frascuelo, 1844–1898) – žymiausias XIX a. ispanų toreadoras.

[2] *Tu gausi nemažai ausų...* – Toreadoras, nugalėjęs bulių, kaip garbės ženklą gaudavo jo ausies kraštelį.

[3] *Miuros veislės buliai* garsėjo savo jėga, ištverme ir piktumu.

[4] *...jo... veidą vagojo... randas lyg balzganas zigzagas*.– Iš čia ir jo pravardė: *garabato* (isp.) – geležinis kablys, kurio abu galai užlenkti.

[5] *Manuelis Esparteras* (Manuel Garcia Cuesta, vad. Espartero, 1866–1894) – ispanų toreadoras. Žuvo subadytas buliaus.

[6] *Kvadrilja* – asmenys, dalyvaujantys koridoje kartu su toreadoru.

[7] *Sėdėjo su savo muletomis...– Muleta* – raudono audeklo skaiutė, pritaisyta prie lazdelės. Ja toreadorai erzina bulius.

[8] *Tasai Fuentesas!* – Čia turimas omeny *Antonio Fuentes Zurita*, sevilietis toreadoras, meistriškai smaigstęs banderiles.

[9] *Tikras Rožeras de Floras!* – *Rožeras de Floras* – legendinis ispanų avantiūristas, garsėjęs nepaprastais žygdarbiais.

[10] *"Pešiodamas su ja povą"* – t.y. kalbėdamas su ja pro pinučiais apkaltą langą.

[11] *...kvepiančios Sanlukaro mansaniljos.– Mansanilja* – baltojo vyno rūšis.

[12] *...skulptorius de Montanjesas* (Juan Martinez Montañez, 1566–1649) – ispanų skulptorius ir architektas.

[13] *...geriau už patį Kastelarą... – Kastelaras* (Emilio Castelar, 1832–1899) – rašytojas, politikas, paskutinysis I Ispanijos respublikos prezidentas, garsėjęs savo iškalba.

[14] *Romantiškas vardas...– Sol* ispaniškai reiškia "saulė".

[15] *Eikite čionai, Sidai Kampeadorai.– Sidas Kampeadoras* (Rodrigo Diaz de Vivar, vad. Cid, 1030–1099) – garsus ispanų didvyris, kovojęs prieš maurus, puolusius Ispaniją.

[16] *...žino daugiau už Lepę...– Lepė* (Pedro de Lepe) – garsus savo išmintimi XV a. vyskupas. Posakis "žino daugiau už Lepę" virto priežodžiu.

[17] *...priminė... Alhambros arkas.– Alhambra* – maurų valdovų rūmų ansamblis netoli Granados. Arabų architektūros kūrinys (XIII a. – XIV a. pab.).

[18] *...Visą Seviliją su jos Chiralda.– Chiralda* – Sevilijos katedros bokštas, pastatytas 1184–1196 m.

[19] *...puikiuosius Rondos mokyklos čempionus... – Ronda* – Malagos provincija.

[20] *Ar esate girdėjęs apie tokį Pisarą... – Pisaras* (Francisco Pizarro, 1475–1541) – ispanų konkistadoras.

[21] *Tai karalystė, kur yra Potosi kalnai...–* Turima omenyje Bolivija. Potosi viršukalnė siekia 4830 m aukštį.

[22] *Saulės nušviestoje tribūnos pusėje buvo daugybė paprastų žmonių.–* Aikštės būdavo be stogo, ir tos vietos, kur stačiai spigindavo saulė, būdavo pigesnės.

[23] *Ferdinandas VII* (1784–1833) – Ispanijos karalius (1808–1833).

[24] *Sidas* – žr. 15 paaišk.

[25] *Jeigu mes turėtume dabar tiek pat įtakos kaip Pilypo II laikais...* – Pilypas II, kaip ir Pilypas I, buvo Ispanijos (1556–1598) ir Portugalijos (1580–1598) karalius.

[26] *...sugiedoti "Te Deum"...* – "Te Deum" – pirmieji himno "Tave, Dieve, garbiname" žodžiai (*lot.*).

[27] *...kai žmonės, nešantieji pasijas, pavargdavo... – Pasijos* – statulos ant platformų, vaizduojančios atskiras Biblijos scenas.

[28] *...su įrašu S.P.Q.R. – S.P.Q.R.* – pirmosios žodžių *Senatus populus que Romanus* (romėnų senatas ir liaudis) raidės.

[29] *...užgiedodavo saetą...– Saeta* – trumpa andalūziška giesmė.

[30] *... vargšas jo tėvas su šarvais...* – Procesijos dalyviai eidavo su Romos karių šarvais.

[31] *... nuėjo į katedrą išklausyti "Miserere"* – "Miserere" (*lot.* "Pasigailėk") – šv. Mišių dalis.

[32] *Eslavos "Miserere"... – Eslava* (Miguel Hilarion Eslava y Elizondo, 1807–1878) – ispanų dvasininkas, muzikas, kompozitorius, rašytojas.

[33] *...apie kokius galėtų svajoti tik girtas araukanas.– Araukanas* – Patagonijos (Argentina) ir Čilės indėnas.

[34] *Tai būdavo "galisai".– Galisija* – sritis Šiaurės Rytų Ispanijoje.

[35] *...virš... mauriškojo Alkasaro sienų.–* Turima galvoje Sevilijos tvirtovė, arabų architektūros šedevras.

[36] *...gerdama... kasališką ir rutišką degtinę.– Kasalija* – vietovė Sevilijos provincijoje. *Rutė* – sritis Kordobos provincijoje.

[37] *...prisiartino puntiljeras... – Puntiljeras* – asmuo, kuris peiliu pribaigia gyvulį.

[38] *"Mokytosios beždžionės"...* – taip Ispanijoje buvo vadinami arenos juodadarbiai.

[39] *...panašią į Gojos "machą".–* Turima omeny žymaus ispanų dailininko Gojos (Francisco Goya y Lucientes, 1746–1828) paveiksluose "Nuoga macha" ir "Apsirengusi macha" pavaizduota moteris.

PRAKEIKTA ŽEMĖ

[1] *...netrukdė jai būti... uoliausia darbininke uertoje.– Uerta* – derlingas drėkinamų žemių rajonas; Gvadalaviaro upės slėnis.

[2] *...pasimiręs prieš dvejus metus Seutoje... – Seuta* – miestas Maroke, kur anksčiau buvo siunčiami nusikaltėliai katorgos darbams.

[3] *...ir septynių Egipto nelaimių būtų buvę per maža.–* Čia tikriausiai turimos galvoje Senajame Testamente (Išėjimo kn.) aprašytos nelaimės, Dievo siųstos egiptiečiams todėl, kad faraonas nesutiko išleisti žydų.

[4] *...galera, atplaukianti vežtis baltųjų vergų.–* XVI–XVII a. korsarai iš Alžyro ir kitų Šiaurės Afrikos miestų dažnai užpuldavo Pirėnų pusiasalio pakrantes ir išsiveždavo pagrobtus ispanus vergijon.

[5] *...bastėsi po pasaulį su Frailės rinktine... – Fraile* (tai yra Vienuoliu) buvo pramintas vieno partizanų būrio vadas Nepriklausomybės karo metais (1808–1814).

[6] *...kišenė jo fachoje visada buvo gerai užsegta... – Facha* – plati audeklo juosta.

[7] *...nė už pusšimtį fanegų... – Fanega* – žemės matas (9 arai).

[8] *...gailėjosi nelaimingųjų čiurų.– Čiurais* (churros) Valensijoje buvo pravardžiuojami visų kitų Ispanijos sričių gyventojai.

[9] *Tribunolo algvasilas...– Algvasilas* – teismo vykdytojas, policininkas.

[10] *...įdūkusi levantiečių minia... – Levantiečiai* – Levanto, rytinės Ispanijos pakrantės, gyventojai.

[11] *...tebesiklauso, kaip skamba revoliucinės Sąjungos aliarmo varpai ir kaip šaudo iš arkebuzų germanijai.– Sąjunga* – Levanto miestų susivienijimas kovai už laisves ir privilegijas XV a. *Germanijai* – Levanto liaudies sukilėliai, kovoję prieš absoliutizmą XVI a. pradžioje.

[12] *...su baltomis alpargatomis... – Alpargatos* – drobinis apavas.

[13] *...didingasis chustisija su raudonais šarvais.– Chustisija* – viduramžiais aukštas pareigūnas Aragono karalystėje, turėjęs teisę spręsti ginčus tarp karaliaus ir vasalų.

[14] *Kam gi jis uždirba tuos kuartus... – Kuartas* – smulki moneta.

[15] ...*Valensija pasidavusi maršalui Siušė*... – *Maršalas Siušė* (Louis Gabriel Suchet, 1770–1826) vadovavo prancūzų kariuomenei, apgulusiai Valensiją 1810 m. ir ją paėmusiai 1812 m. pradžioje.

[16] ...*norėjo pažvelgti į... albaetą...* – *albaetas* (isp. *alba* – aušra) – vaikas, miręs kūdikio amžiaus.

BARONIENĖS PASLAPTIS

[1] ...*krikščionių tikėjimo ispanai, pabėgę į pusiasalio šiaurę, po truputį grobė ispanų musulmonų žemes*... – 711–718 m. beveik visą Pirėnų pusiasalį (išskyrus šiaurinę dalį) buvo užkariavę arabai ir berberai, vėliau vietos gyventojų pavadinti maurais. Jie atnešė į Ispaniją musulmonų tikėjimą.

[2] ...*po paskutinio karlistų karo*... – *Karlistų karai* – Ispanijos Burbonų tarpusavio karai. Paskutinysis vyko 1872–1876 m. ir baigėsi karlistų (Karolio V šalininkų) pralaimėjimu.

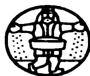
[3] ...*ėjo išvien su kitais prancūzais – Angulemo kunigaikščio ir Liudviko XVIII, kai šie panoro atkurti absoliutinę Ferdinando VII monarchiją.* – *Angulemo kunigaikštis* – paskutinysis Prancūzijos dofinas (1775–1844), Karolio X sūnus. 1789 m., prasidėjus revoliucijai, kartu su tėvu emigravo. 1823 m. jo vadovaujamas prancūzų ekspedicinis korpusas, pasiųstas padėti Ispanijos karaliui Ferdinandui VII, atėmė Trokaderą iš ispanų sukilėlių. *Liudvikas XVIII* (1755–1824) – Prancūzijos karalius (1814–1824). Emigravęs 1791 m., visais būdais stengėsi atkurti monarchiją. *Ferdinandas VII* – žr. 23 paaišk. („Kraujas ir smėlis").

[4] ...*Voltero ir Renano, dviejų demoniškų būtybių*... – *Volteras* (François Marie Arouet, dit Voltaire, 1694–1778) – prancūzų rašytojas, garsėjęs antireliginiais pamfletais. *Renanas* (Ernest Renan, 1823–1892) – prancūzų rašytojas, teigęs, kad religiją turi pakeisti poezija.

Parengė JUOZAS NAUJOKAITIS

T U R I N Y S

PASAULINĖS LITERATŪROS BIBLIOTEKA

74 KNYGA

VICENTĖ BLASCO IBAÑEZAS

KRAUJAS IR SMĖLIS
PRAKEIKTA ŽEMĖ
BARONIENĖS PASLAPTIS

Tituliniame puslapyje:
Joaquín Sorolla (1863–1923)
"Kastilija"

Parengė dailininkas
Linas Spurga

Redaktorė *B. Gedgaudaitė.* Meninis redaktorius *L. Spurga*
Maketavo *J. Morkūnienė*

SL 257. Užsakymas Nr. 282

Išleido UAB leidykla "Vaga", Gedimino pr. 50, 2600 Vilnius
Spausdino AB "Vilspa", Viršuliškių skg. 80, 2056 Vilnius
Kaina sutartinė

Blasco Ibañez, Vicente

Ib-01 Kraujas ir smėlis; Prakeikta žemė: romanai; Baronienės paslaptis: apsakymas / Vicente Blasco Ibañez; [iš ispanų k. vertė Alfonsas Girskis, Marija Kazlauskaitė, Juozas Naujokaitis ir Marija Subatavičienė].– Vilnius: Vaga, 1998.– 478 p.– (Pasaulinės literatūros biblioteka. Kn. 74. XX a. literatūra)

Kn. taip pat: Vicentė Blasco Ibañezas – žemės ir gyvenimo dainius / Irena Varnaitė, p. 465–473

ISBN 5-415-00527-7

Žymaus ispanų rašytojo V. Blasco Ibañezo (1867–1928) romanas "Kraujas ir smėlis" vaizduoja tragišką toreadoro likimą. "Prakeikta žemė" – geriausia rašytojo knyga, kurios centre – arši kova tarp atėjūno ir kaimo, pasiryžusio nieko neįleisti į prakeiktą sodybą. Apsakymas "Baronienės paslaptis" – tai pasakojimas apie dramatišką ir slėpiningą įvykį baronienės ir jos dukters gyvenime.

UDK 860-3